

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม

JOURNAL OF MCU SOCIAL DEVELOPMENT

ISSN (Print) : 2539-5718 ISSN (Online) : 2561-1215

JMSD ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2567 VOL. 9 No. 2 SEPTEMBER - DECEMBER 2024

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม

Journal of MCU Social Development

ISSN (Print) : 2539-5718, ISSN (Online) : 2651-1215

วัตถุประสงค์

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นวารสารที่เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ หรือบทความปริทัศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัย โดยเน้นสาขาวิชาการพัฒนาสังคม สังคมวิทยา การพัฒนาชุมชน เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่นำมาตีพิมพ์ในแต่ละฉบับ กองบรรณาธิการจะตรวจสอบความสมบูรณ์ตามรูปแบบเป็นขั้นแรก แล้วจัดส่งผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกลั่นกรอง (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-Blind Peer Review คือ ปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง

บทความที่ดีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ๆ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการคัดเลือกบทความลงตีพิมพ์และจะแจ้งให้เจ้าของบทความทราบหลังจากผู้ประเมินบทความตรวจอ่านบทความแล้ว

คณะกรรมการการการศึกษา

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศาสตราจารย์ ดร.

พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญฺโญ), ศาสตราจารย์ ดร.

พระเทพพรเมธี (ประสิทธิ์ พรหมรสี), รองศาสตราจารย์ ดร.

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฺฒิกโร, รองศาสตราจารย์ ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.

พระอุดมสิทธินายก, รองศาสตราจารย์ ดร.

ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิญฺฐ์ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติทัศน์ ผกาทอง

รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี

รองศาสตราจารย์ ประณต นันทิยะกุล

รองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล

รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร บุญเสริม

รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูโรหิต

รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง

ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยมหิดล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มหาวิทยาลัยบูรพา

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ศาสตราจารย์ ดร.

พระราชปริยัติมุนี, รองศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รองศาสตราจารย์ ดร.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญโญ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาจีระวัฒน์ กนตวณโณ, รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม

รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คเนตนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู

รองศาสตราจารย์ ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิต

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุบลวรรณ ภาวกานันท์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว

ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล ปธานวนิช

ศาสตราจารย์ สายันต์ ไพเราะญจิตร

ศาสตราจารย์ รพีพรรณ คำหอม

ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตฺตเจริญ

ศาสตราจารย์ ดร.สุวัจนรา เปี่ยมญาติ

ศาสตราจารย์ ดร.โกวิท พวงงาม

ศาสตราจารย์ ดร.วรุณี โรมรัตนพันธ์

รองศาสตราจารย์ ปาริชาติ วลัยเสถียร

รองศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์

รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวคนธ์ สุดสวาสดี

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสังธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นักวิชาการด้านโบราณคดี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.ช่วงโชติ พันธุ์เวช
รองศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย จารุจิตติพันธ์
รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ แอดสกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ ขำเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน
รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม
รองศาสตราจารย์ ดร.สิริกกร กาญจนสุนทร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สุวีรางกูร
รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
ดร. พิมพ์ตะวัน จันทัน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี มะนะเวช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงชัย ทองปาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูรโรหิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ

Professor Dr. Surya Prakash

Professor Dr. W.K. Sarawade

Assistant Professor Dr. Ranjay Vardhan

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยเกริก
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Stamford University
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
มหาวิทยาลัยศิลปากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยบูรพา

Panjab University India

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada
University, India

Post Graduate Government College
for Girls, India

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ ดาวเหนือ บุตรสีทา
นายอานนท์ นรมาตร

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

พระมหาชาติชาย ปญฺญาวชิโร พระครูสังฆกิจโสภณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง วรรณทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดชา กัปโก

ฝ่ายแพร่และประชาสัมพันธ์

อาจารย์เดชอุดม แสงบุญ อาจารย์ จำย่น ลุงเฮือง

ฝ่ายเหรียญก

นางสาวจิราพร อรรถารส นางสาววิไลวรรณ อิศรเดช

เจ้าของ

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน

กองบรรณาธิการวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โซน B ชั้น M อาคารเรียนรวม เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์ : 035-248-000 ต่อ 8278, โทรสาร : 035-248-000 ต่อ 8279, 096-329-7975

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับนี้เป็นปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม) ๒๕๖๗ ซึ่งอยู่ในระยะเวลาที่ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ทำการประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ ๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งในการประเมินคุณภาพครั้งนี้ ทุกวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI จะต้องได้รับการประเมินคุณภาพใหม่อีกครั้ง โดยภายหลังจากการประเมิน จะมีระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารเป็นระยะเวลา ๕ ปี คือ ในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ มีเงื่อนไขเพิ่มเติมว่า วารสารกลุ่มที่ ๒ และ กลุ่มที่ ๓ สามารถขอรับการประเมินได้ใหม่เพื่อปรับกลุ่มคุณภาพ ภายในระยะเวลา ๒ ปี (๒๕๖๔ และ ๒๕๖๕) ดังนั้น กองบรรณาธิการได้ตระหนักถึงคุณภาพวารสารตามกรอบการประเมินคุณภาพวารสารเป็นอย่างดีจึงได้คัดเลือกกลั่นกรองบทความวิชาการและบทความวิจัย ที่มีผู้เขียนส่งมาอย่างเข้มข้น เพื่อให้บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพวารสารให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ กองบรรณาธิการได้ปรับปรุงทั้งตัวรูปแบบและรายละเอียดของเนื้อหาภายในเล่มให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม) ๒๕๖๗ นี้ ประกอบด้วยบทความวิชาการและบทความวิจัย จำนวน ๓๒ บทความ สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่า บทความวิชาการและบทความวิจัยที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร และจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นกับการศึกษาของประเทศไทย หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอขอบคุณและยินดีน้อมรับไว้เพื่อปรับปรุงวารสารให้ดียิ่งขึ้นไป

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทความวิชาการและบทความวิจัย :	
การพัฒนาระบบนิเวศ และเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ ดาวเหนือ บุตรสีทา, พระมหาชาติชาย พุ่มจันทร์ และผดุง วรรณทอง	1-13
การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน และการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์ พระมหาอภิชาติ อภิณฺธุชาโต, พระครูสาธุกิจโกศล และ พระครูวิริยปัญญาภีวัฒน์	14-25
ภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ พระมหาเอกพันธ์ มะเตือ, ถนัด ยันต์ทอง และ ในตะวัน กำหอม	26-35
การวิเคราะห์สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา พระครูสังฆรักษ์วิชิตกร ธีรจิตโต, พระมหาปิยะบุตร ปญฺญาวฑฒโน, พระครูโอภาสปัญญาวารคุณ, พระมหาสหาย กนตธมฺโม, สมภพ สายหยุด	36-48
รูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก จตุพล พรหมมี, พระครูปริยัติวรณารณ, พระมหาขุนทอง อคฺควโร, พระพรหมพิริยะ ถาวโร และ พรภิรมย์ ยอดบุญ	49-60
การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีและพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโต ในยุคโควิด - 19 รณกฤต เพชรเกลี้ยง, อิศริย์ภัค หงส์นิมิตชัย, ปัทมา วัฒนพานิช	61-75
สมาร์ตฟาร์ม: เทคนิคและรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธจังหวัดเชียงราย พระรัตนมูณี, ขวัญชนก เหล่าสุนทร และ เชษฐกานต์ เหล่าสุนทร	76-83
ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง พระอุดมบัณฑิต และ ขวัญชนก เหล่าสุนทร	84-91
การศึกษาสมรรถนะการแนะนำของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ณัฐบุรุษเชษฐ์ สุขสมบัติวัฒนา	92-104
รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว ณัฐธันณ ใหญ่ธนิตคุณ	105-115
นวัตกรรมจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย พระปิยะ ปรีชาโน (ทิพวาริ)	116-135

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จตุพร หนูดำ, ศุภการ สิริไพศาล และ ไมตรี อินทรีย์ยะ	136-146
ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้า ธุรกิจออนไลน์ บุริมปรัชญ์ อำพัน	147-155
การเปลี่ยนแปลงทางสถานะทางศีลธรรมเพศสภาพกับมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาท พระปลัดธนเดช สมจิตโต (สมบัตินิมา), พระมหามานกมล กิตติธยาโณ (ดีมีหาญ)	156-168
การออกแบบบรรจุภัณฑ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากผ้าทอมือพื้นเมืองบ้านท่าไต้ อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ณัฐอร มหัทธโนโชค และโสภาพร กล่ำสกุล	169-178
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ท ในจังหวัดชลบุรี ณัฐนันท์ พชรนิวัฒนากุล และ สโรชินี ศิริวัฒนา	179-191
คุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี ณัฐนันท์ พชรนิวัฒนากุล และ สโรชินี ศิริวัฒนา	192-202
แบบจำลองการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์กร ประสิทธิภาพปฏิบัติงาน ความสามารถ เชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สุรัญญา วิมุขมนต์, ณัฐพงษ์ แต้มแก้ว และ สุพัฒน์ อีระเวชเจริญชัย	203-217
การเสริมศักยภาพของเกษตรกรด้วยวงจร PDCA ในโครงการจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบการเรียนรู้ สู่ความมั่นคงอย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา บ้านสบซุ่น ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จังหวัดน่าน ปิยะนุช สิ้นันตา และ ศักรินทร์ ณ น่าน	218-230
โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์ ในประเทศไทย ณภัฏ อมัตริรัตน์, พิทยุช ญาณพิทักษ์ และ สุพัฒน์ อีระเวชเจริญชัย	231-246
แนวทางการพัฒนาการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาปทุมธานี ณัฐนันท์ วิสกุล และ กัญญารักษ์การย์ เลิศอมรศักดิ์	247-255
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนใน ช่วงปี พ.ศ.2566	256-265

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ณรัชต์หทัย ลำเลิศ และ ปรินดา ตาสี	266-280
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด กรรณิการ์ เกณิกานนท์, ทรงยศ แก้วมงคล และ กุลจิรา รักชนคร	281-292
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตราด ภัทรินญา แพทย์อุดม, ทรงยศ แก้วมงคล และ กุลจิรา รักชนคร	293-305
การส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภิต	306-322
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 อัจฉราวดี จันทร์ภักดี, ทรงยศ แก้วมงคล และ กุลจิรา รักชนคร	323-337
การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 อรทิตา บุญยะบุตร, กุลจิรา รักชนคร และ ทรงยศ แก้วมงคล	338-351
การนํานโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 อรชา คงศิลา และ ชีระวัฒน์ มอนไธสง	352-364
รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร ภัทรา ศรีเมือง	365-380
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารสู่คุณภาพขั้นก้าวหน้า อนันต์วุฒิ หงษ์ทอง, รัชฎา พองธนกิจ และ กฤษณา พองธนกิจ	381-394
การพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับ การจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว ของนักเรียนประถมศึกษา ปิยณัฐ ศรีชะตา, สุชนะ ดิงศักดิ์ย์ และ จินตนา สรายุทธพิทักษ์	395-412

การพัฒนาระบบนิเวศ และเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ*
ECOLOGICAL DEVELOPMENT AND THE BUDDHIST COMMUNITY ENVIRONMENTAL
MANAGEMENT NETWORK

ดาวเหนือ บุตรสีทา, พระมหาชาติชาย พุ่มจันทร์ และผดุง วรรณทอง
Daonue Bootsita, Phamaha Chatchai Bhoomjan and Phadung wannathong
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Email: goddaonue@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบนิเวศและเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ” เป็นการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัย ยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่วิจัย พัฒนาเครือข่ายและออกแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนยั่งยืนวิถีพุทธ สร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้พื้นที่ชุมชนบ้านในแคว ตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่วิจัยในครั้งนี้

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านในแคว ตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีอัตราการขยายตัวอย่างรวดเร็วเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและการเพิ่มขึ้นของประชาชนในพื้นที่อย่างรวดเร็ว มีการคัดแยกขยะน้อย ขาดความรู้ในการจัดการขยะอย่างถูกต้อง ขาดการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคมของประชาชน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศน์ สภาพความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

เครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ เกิดจากการรวมตัวของบุคคล ชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่ตระหนักถึงประเด็นปัญหาร่วมกัน เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ มุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชนให้เกิดความตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่เกิดจากขยะ รู้จักการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี โดยอาศัยพื้นฐานทางความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ของคนหรือสมาชิกในชุมชนเป็นฐาน จึงเกิดเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคมขึ้น จุดประเด็นความคิด ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเอาวัด หรือสถาบันทางศาสนา มาเป็นตัวเชื่อมโยงให้กิจกรรมการทำงานเชิงเครือข่าย เกิดเป็นกิจกรรมโครงการ “ขยะสร้างบุญ” เป็นรวบรวมขยะที่คัดแยกแล้วจากสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ หรือนำมาบริจาคทำบุญ จัดตั้งเป็นธนาคารขยะของชุมชน จากนั้น “แปลงบุญเป็นทุน” นำขยะที่รวบรวมได้ไปขาย แล้วนำเงินที่ได้จากการขายขยะมาเป็นทุนในการสร้างสาธารณะประโยชน์ จัดสวัสดิการในรูปแบบของสาธารณะสงเคราะห์ สำหรับสมาชิกในชุมชน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้สร้างความตระหนักรู้ ปลุกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม

ชุมชน เกิดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และรู้จักการคัดแยกและจัดการขยะต้นทางอย่างถูกต้อง นำไปสู่การจัดการขยะที่เหมาะสม ลดปัญหามลพิษที่เกิดจากการสะสมของขยะภายในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณให้กับภาครัฐในการจัดการขยะ

คำสำคัญ: เครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อม; ชุมชนวิถีพุทธ

ABSTRACT

Research on “Development of ecosystems and environmental management networks for Buddhist communities” is research under the research plan and strategy for developing the Buddhist community environmental management network. The objectives is to study the problems and needs of environmental management of people in the research area, the developing networks and design sustainable community environmental management in the Buddhist way, the creating participation in effectively managing environmental problems that affect the quality of life of people in the community by using the community fundamental of Ban Nai Kwae, Tha Kwang Subdistrict, Saraphi District, Chiang Mai Province as a research area for this research.

The research findings show that an increase in the amount of garbage within Ban Nai Khwae Community, Tha Kwang Subdistrict, Saraphi District, Chiang Mai Province every year because of a rapid expansion rate of communities, continuous economic growth, and a rapid increase in the number of people in the area. Furthermore, there isn't appropriately waste separation, lack of knowledge on proper waste management, and participation and social responsibility of the people which affect the environment, the living conditions and quality of life of people in the community.

Buddhist Community Environmental Management Network caused by the gathering of individuals, communities, and government organizations. And the private sectors that are aware of common problems in order to exchange and learn together as well as the design creative activities that lead to change the behavior of people in the community to create awareness of the effects of waste, the best way of separating waste based on the beliefs, values, culture, traditions of people or members of the community. Thus, a civil society network had happen, building point of thought that persuade everyone takes part in solving environmental problems by using temples or religious institutions had become a connector for networking activities, and lead to a project activity “Trash Makes Merit” i.e. a collection of trash that has been sorted from community members participating in the project or bring it as

a donation to make merit for setting up a community waste bank and then "Convert Merit into Capital" by selling the collected waste. And then use the money that received from selling garbage as capital to create public benefits. Providing welfare in the form of public assistance for community members, This activity has created awareness, cultivating awareness of environmental conservation in the community, creating responsibility for the public, the best way of separating waste and manage waste as source which leads to proper waste management, reducing pollution problems that caused by the accumulation of garbage within the community. It also reduces the burden of budgetary expenses on the government sector in waste management.

Keywords; environmental management network; Buddhist community

บทนำ

นับแต่อดีตสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่งเพราะสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยที่มนุษย์รับเอาธาตุและพลังงานต่าง ๆ เข้าสู่ร่างกาย และได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม จากหลากหลายกิจกรรมสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มนุษย์จึงจำเป็นต้องทราบว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำอยู่ทุกวันนี้ มีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมอย่างไร (บุญรับ ศักดิ์มณี, 2546) ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ได้ระบุถึงปัญหาในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เผชิญกับภาวะขยะล้นเมืองและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงในทุกด้าน ในกรอบยุทธศาสตร์ฯ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยในมิติ “ความยั่งยืน” ได้ระบุถึงการพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รวยได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่ไม่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศน์ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับกฎระเบียบของประชาคมโลกซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และประชาชนทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดเป้าหมายอนาคตประเทศไทยใน 20 ปีข้างหน้าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม คือ การขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวไปสู่เศรษฐกิจและสังคมพัฒนาอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจสีเขียว ระดับการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่ำ มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น ประชาชนมีพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง 2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาคและ

ความเท่าเทียมกันทางสังคม 5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 5 ได้ระบุถึงการเพิ่มศักยภาพเมืองด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการของเสีย ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

การพัฒนาสังคมต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษย์ในด้านอื่น ๆ ที่นอกเหนือจาก ทางเศรษฐกิจ เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมสถาบันทางสังคม และปัจจัย ทางสังคมอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาโดยรวม การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นมนุษย์สามารถเข้าไปจัดการสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนได้ และความยุติธรรมทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการเข้าถึงและยังชีพจากทรัพยากรของคนยากจนเป็นประเด็นที่จะต้องได้รับการพิจารณาควบคู่ไปกับประเด็นการอนุรักษ์ทรัพยากรจึงจะสามารถก่อให้เกิดความยั่งยืนภายในสังคมอย่างแท้จริง การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อทำให้การพัฒนามีความยั่งยืนมากขึ้น ให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างดูแลรักษา และสงวนทรัพยากรให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพ โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลกระทบ (จามะรี เชียงทอง, 2549) การสร้างจิตสำนึกความตระหนัก และปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยไม่จำกัดแค่เพียงการรับฟังความคิดเห็น แต่ควรสร้างการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการจัดทำโครงการเพื่อสร้างการยอมรับและลดความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งสร้างความมั่นใจให้กับทุกภาคส่วนในการลงทุนเพื่อการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐ โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล รักษา ติดตาม และตรวจสอบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้ภาคส่วนต่างๆ มีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ และสามารถนำงบประมาณที่ได้จากการระดมทุนมาจัดการแก้ไขปัญหา รวมทั้งพัฒนากระบวนการติดตามโครงการที่ดำเนินงานโดยกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ และภาคประชาชน ตลอดจนสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลไกเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกระบวนการยุติธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ใช้ประโยชน์จากสื่อสารมวลชนในการรณรงค์ เผยแพร่แนวคิด และการปฏิบัติที่ดีในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น กำหนดช่วงเวลาบังคับการออกอากาศ เพื่อรณรงค์ ลูกป่า ยุติการเผาป่า และการคัดแยกขยะ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมท่ามกลางกระแสบริโภคนิยม และหลาย ๆ ภาคส่วนกำลังมองหารูปแบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์มากที่สุด และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ย่อมเป็นแนวทางที่ให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าทุกหน่วยงานจะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมแล้วก็ตาม แต่การมีส่วนร่วมจะประสบผลสำเร็จก็ต่อเมื่อประชาชนมีจิตสำนึก และต้องการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม และภาครัฐจะต้องสร้างกลไกหรือกระบวนการให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง เพื่อให้ประชาชนในแต่ละชุมชน ได้มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนของตนเอง ในทางปฏิบัติลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน มักออกมาในรูปของ

การโน้มน้าวชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานกับภาครัฐ โดยช่วยคิด ช่วยออกแรง ช่วยบริจาคสมทบ กับ ภาครัฐ ช่วยมาประชุมให้ข้อคิดเห็นและให้ข้อมูลต่าง ๆ เป็นต้น (โกวิท พวงงาม, 2542)

“ขยะ” เป็นปัญหาที่มนุษย์สร้างขึ้น นับวันยิ่งยกระดับเป็นปัญหาระดับชาติกระทบไปในทุกมิติ ประการสำคัญเกิดจากการขาดจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคม ยิ่งไปกว่านั้นยังมีแนวคิดที่จะพยายามผลักภาระไปให้หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการแก้ปัญหา ทั้งที่ต้นทางของขยะเกิดขึ้นจากครัวเรือน เมื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูล พบว่า ในแต่ละปีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 7,850 แห่ง คือ 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด 76 แห่ง 2) เทศบาล 2,472 แห่ง แบ่งออกเป็น เทศบาลนคร 30 แห่ง เทศบาลเมือง 195 แห่ง เทศบาลตำบล 2,247 แห่ง 3) องค์การบริหารส่วนตำบล 5,300 แห่ง 4) องค์การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา) 2 แห่ง จะใช้งบประมาณโดยเฉลี่ยแห่งละ 500,000 บาท ในการจัดการขยะ ในภาพรวมทำให้รัฐสูญเสียงบประมาณจำนวนมากถึงปีละ 3,925,000,000 บาท ผลเกิดจากการขาดจิตสำนึก สาธารณะ ขาดองค์ความรู้ในการจัดการขยะ และบทบาทของตนเองในการจัดการสิ่งแวดล้อมอาจมองว่ายังเป็นเรื่องที่ไกลตัว

ชุมชนบ้านในแคว ตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกชุมชนที่กำลังพัฒนา การขยายตัวของชุมชนทำให้มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ปริมาณขยะมูลฝอยก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว จากการที่ขยะมูลฝอยมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และการจัดเก็บหรือการจัดการขยะ ไม่สามารถรับมือกับจำนวนขยะที่ตกค้างทำให้ขยะเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งสภาพภูมิทัศน์ (ดินเสีย และน้ำเสีย) และสุขภาพอนามัยของประชาชน การจัดการขยะจึงเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องการการแก้ไข จากปัญหาของขยะที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรง จึงทำให้เกิดประเด็นในการศึกษาการพัฒนากระบวนการและเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการขยะในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการรวมตัวกันเป็นภาคประชาสังคม สร้างพลัง บวร (วัด บ้าน ราชการ) มีวัดหรือองค์กรทางศาสนาเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนเนื่องจากวัดหรือองค์กรศาสนาเป็นสถาบันทางสังคม มีหน้าที่หลักในการเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจิตใจ ไปพร้อมกับการพัฒนาทางด้านกายภาพ การจัดการขยะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยชุมชน เน้นการปลูกจิตสำนึกให้มีความรับผิดชอบต่อขยะในชุมชนของตนเอง สร้างจิตอาสาในระดับประชาชนเป็นพลเมืองร่วมเป็นสมาชิกและจิตอาสาในการณรงค์และถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ชุมชน และประการสุดท้ายสร้างจิตสาธารณะให้สมาชิกในชุมชนเกิดความตระหนักรู้ถึงหน้าที่ของทุกคนในชุมชน และเรื่องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่วิจัย
2. เพื่อพัฒนาเครือข่ายและออกแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนยั่งยืนวิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ด้วยวิธีศึกษาบริบทพื้นที่วิจัย ในประเด็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไป

ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต สภาพปัญหาของชุมชน ผลกระทบจากขยะต่อระบบนิเวศชุมชน แนวการจัดการระบบนิเวศชุมชน และแนวทางสร้างเครือข่ายการจัดการขยะ นำไปสู่การพัฒนาระบบนิเวศ และเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 พื้นที่ ได้แก่ 1) พื้นที่ภาคกลาง โดยใช้ ชุมชนบ้านในแคว ตำบลท่ากว้าง อำเภอสарภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ควบคู่กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการภาคสนาม (Action Research) ด้วยวิธีศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิในท้องถิ่น เพื่อนำข้อมูลทั้งสองส่วนไปสังเคราะห์เข้าสู่กระบวนการพัฒนากิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างยั่งยืน (Research and Development) สร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาผลกระทบจากขยะต่อระบบนิเวศชุมชน พัฒนารูปแบบการจัดการระบบนิเวศชุมชนวิถีพุทธ และสร้างเครือข่ายการจัดการขยะที่ส่งผลต่อระบบนิเวศ นำไปสู่การจัดการระบบนิเวศชุมชน และเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1.1 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีจากวรรณกรรมต่างๆ (Review Literature) เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสาร เพื่อนำองค์ความรู้มากำหนดเป็นกรอบในการศึกษา และออกแบบการวิจัย เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการสิ่งแวดล้อม เครือข่ายทางสังคม เป็นต้น เพื่อนำแนวคิดหลักการทางวิชาการต่างๆ ไปเป็นแนวทางในการกำหนดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการภาคสนาม เช่น แนวทางการระดมความเห็นเพื่อสะท้อนปัญหาด้านระบบนิเวศและปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน การปลูกจิตสำนึกของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน การพัฒนาเครือข่ายการจัดการขยะในชุมชน การลดการใช้ทรัพยากรในการจัดการขยะ และการคัดแยกขยะจากต้นทาง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน

1.2 ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมของชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้เป็นเครื่องมือในการตีความถึงภูมิหลังของการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากจดหมายเหตุ หนังสือ รายงานการวิจัย ภาพถ่ายและเอกสาร เป็นต้น ซึ่งเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากส่วนที่ได้จากการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลภาคสนาม

1.3 เป็นการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการดำเนินกิจกรรมเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับนโยบายแห่งรัฐ เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้กิจกรรมสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่สอดคล้องกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น และตอบโจทย์การพัฒนาประเทศไปพร้อม ๆ กัน

1.4 หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาทั้ง 3 ส่วน ดังที่กล่าวมาแล้ว ไปยืนยันข้อมูลร่วมกับผลการวิจัยภาคสนามนอกเหนือจากการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล เป็นการนำแนวคิด หลักการ รูปแบบ ชุดความรู้ สร้างกระบวนการพัฒนากิจกรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศ การปลูกจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธร่วมกับชุมชนที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมต่อไป

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการภาคสนาม (Action Research) โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบนิเวศ และเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นในการวิจัย ได้กำหนดขั้นตอนการศึกษา ไว้ดังนี้

1. ศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับชุมชนในภาพรวม ด้วยวิธีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งในการสร้างเครือข่ายและเป็นจุดเริ่มต้นที่เน้นการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ เพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ใช้เวทีดังกล่าวให้ผู้แทนในแต่ละภาคส่วนได้แสดงความคิดเห็น เพื่อสะท้อนปัญหาและแนวทางแก้ไข และที่สำคัญเป็นการค้นหาผู้แทนหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการขับเคลื่อนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในขั้นตอนต่อไป

2. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในและนอกพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลตำบลท่ากว้าง และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) ผู้แทนองค์กรทางศาสนา เจ้าอาวาสวัดสันตอมูล (บ้านแคว) และ 3) ผู้นำชุมชนและผู้แทนภาคประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผู้แทนกลุ่มอาชีพ ประชาชนชาวบ้าน ผู้แทนชาวบ้านในพื้นที่ เป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึกเพื่อประโยชน์ในการสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับบริบทชุมชน ความต้องการ และแนวทางการดำเนินงาน นำมาเข้าสู่กระบวนการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมในการคิด การลงมือทำ การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การรับผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน รวมถึงการบริหารจัดการกลุ่มเครือข่ายเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

3. พัฒนารูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนบนพื้นฐานของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมของชุมชน ขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร” ที่ประกอบด้วย บ้าน วัด และหน่วยงานราชการ เป็นกลไกสำคัญในขับเคลื่อนกิจกรรมการทำงานพัฒนาระบบนิเวศ และพัฒนาเป็นเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ

4. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) เป็นขั้นตอนที่สร้างขึ้นในภายหลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความเห็น การสัมภาษณ์เชิงลึก และการพัฒนากิจกรรม เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล และวิเคราะห์ถึงความสำเร็จจากกระบวนการที่วางไว้ เพื่อที่จะรับฟังข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่จะสนับสนุนการพัฒนาระบบนิเวศ และเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธในพื้นที่วิจัย

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาระบบนิเวศและเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา และการจัดการขยะที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมชุมชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ตลอดจนการสร้างเครือข่ายที่ทำให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการขยะมีผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องได้รับความสนใจและมีการดำเนินการอย่างเหมาะสมจากทุกฝ่ายในชุมชน ซึ่งปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นได้แก่ 1) ปัญหาขยะที่สะสมอยู่ในชุมชน การสะสมขยะในชุมชนทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ไม่สะอาดและเสี่ยงต่อสุขภาพของประชาชน เช่น การสะสมขยะที่อาจเป็นแหล่งเชื้อโรคต่างๆ และมลพิษที่สามารถ

ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพ 2) การขาดความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมจากประชาชนในการจัดการขยะทำให้มีการทิ้งขยะอย่างไม่เหมาะสมที่สามารถเพิ่มปัญหาการสะสมขยะในชุมชน 3) ประชาชนยังขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการคัดแยกและจัดการขยะที่ถูกต้อง ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในชุมชน เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการขยะที่ถูกต้อง และสร้างความตระหนักในประชาชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะให้เหมาะสม

เครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ เกิดจากการรวบตัวของบุคคล ชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนที่ตระหนักถึงประเด็นปัญหาร่วมกัน เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ มุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชนให้เกิดความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากขยะ รู้จักการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี โดยอาศัยพื้นฐานทางความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ของคนหรือสมาชิกในชุมชนเป็นฐาน จึงเกิดเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคมขึ้น จุดประเด็นความคิด ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเอาวัด หรือสถาบันทางศาสนา มาเป็นตัวเชื่อมให้กิจกรรมการทำงานเชิงเครือข่าย เกิดเป็นบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกัน ประกอบสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันทางศาสนา วัดสันดอนมูล (วัดบ้านแคว) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เทศบาลตำบลท่ากว้า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่ากว้า โรงเรียนวัดสันดอนมูล ศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ตำบลท่ากว้า และชุมชนบ้านโนนแคว ตลอดจนภาคีเครือข่ายอื่นๆ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องหรือตระหนักถึงประเด็นขยะที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน เกิดเป็นกิจกรรมโครงการ “ขยะสร้างบุญ” เป็นรวบรวมขยะที่คัดแยกแล้วจากสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ หรือนำมาบริจาคทำบุญ จัดตั้งเป็นธนาคารขยะของชุมชน จากนั้น “แปลงบุญเป็นทุน” นำขยะที่รวบรวมได้ไปขาย แล้วนำเงินที่ได้จากการขายขยะมาเป็นทุนในการสร้างสาธารณะประโยชน์ จัดสวัสดิการในรูปแบบของสาธารณะสงเคราะห์ สำหรับสมาชิกในชุมชน เช่น เกิด มีสิ่งของอวยพรวันเกิด เจ็บมีสิ่งของเยี่ยมไข้ให้กำลังใจผู้ป่วย ตายมีเงินร่วมฌาปนกิจสงเคราะห์ หรือสิ่งของอื่นที่จำเป็นตามโอกาสอันควร ทั้งอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค ยารักษาโรค หรือสิ่งอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะส่วนรวม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้สร้างความตระหนักถึงปัญหาของขยะที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน เกิดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และรู้จักการคัดแยกและจัดการขยะต้นทางอย่างถูกต้อง นำไปสู่การจัดการขยะที่เหมาะสมลดปัญหามลพิษที่เกิดจากการสะสมของขยะภายในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณให้กับภาครัฐในการจัดการขยะ

ยิ่งไปกว่านั้น จากการวิจัยได้ค้นพบปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งผ่านการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมให้บูรณาการกับกิจกรรมชุมชนและการดำเนินชีวิตประจำวันของสมาชิกชุมชน ดังนี้ คือ

1. การรื้อฟื้นทุนทางสังคมหรือหลักพุทธธรรมมาปรับประยุกต์ให้เข้ากับการพัฒนาชุมชน สังคมไทยเป็นเมืองพุทธมีวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงตายก็ล้วนเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ทุกคนที่เป็นพุทธได้ยึดเอาหลักธรรมะมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอยู่แล้ว จึงทำให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น ช่วยเหลือกัน เอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มีความพอเพียง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาในหลายๆ ด้าน เช่น การร่วมมือกันกำจัดขยะส่วนเกิน ถ้าปราศจากแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจคือพุทธศาสนา ชุมชนคงจะมีการแตกแยกทางความคิดขาดความสามัคคีกันที่สุดในที่สุด ดังที่ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ กล่าวไว้ว่า เมื่อเกิดวิกฤตการณ์

ทางความคิดและความอับจนทางภูมิปัญญาตามแบบฉบับตะวันตก จึงเป็นเหตุให้ทวนระลึกถึงทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่แต่เดิมคือพุทธศาสนานำมาปรับประยุกต์ใช้จนเกิดผลสำเร็จในที่สุดดังผลที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนบ้านในแควเป็นตัวอย่าง สอดคล้องกับท่านพุทธทาสได้เสนอแนวคิดเรื่องธัมมิกสังคมนิยมเพื่อแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมไทยที่คนมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้นทุกๆ วัน ซึ่งเป็นผลมาจากระบบบริโภคนิยม ที่สะท้อนออกมาในเรื่องของขยะล้นเกินในชุมชน

2. ระบบเศรษฐกิจและจิตใจได้รับการพัฒนาศักยภาพไปพร้อมๆ กัน การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้งด้านเศรษฐกิจคือเรื่องปากท้องของประชาชนและเรื่องจิตใจ ซึ่งเรียกว่า “เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ” “นิเวศวิทยาเชิงพุทธ” “การพัฒนาที่ยั่งยืนเชิงพุทธ” เป็นต้น ประเทศไทยเน้นการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรมเป็นหลักในอดีตที่ผ่านมา ทำให้คนไทยหลงระเห็จไปกับความเป็นสมัยใหม่ แล้วสร้างความเสียหายแก่สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างหนัก คนไทยจึงประสบกับปัญหามลพิษต่าง ๆ ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ คนไทยจากที่เคยเป็นอยู่แต่พอดี จึงเปลี่ยนไปเป็นฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ก่อหนี้สินจนล้นพ้นตัว ระบบความสัมพันธ์ของคนไทยถูกแทนที่ด้วยระบบตะวันตก วิถีชีวิตจึงเปลี่ยนแปลงไป ทุกคนมีความเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันพบเห็นได้น้อยเต็มทีเพราะวัฒนธรรมแบบปัจเจกชนนิยม แตกต่างจากคนไทยในอดีตที่เน้นความเป็นพี่น้องกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นลักษณะแบบชุมชนนิยม หรือมีลักษณะแบบครอบครัวขยาย ทุกคนต้องช่วยเหลือกัน หลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธเน้นที่ความรักความเมตตาต่อกัน พึ่งพาอาศัยกันเป็นหลัก ไม่ใช่แข่งขันกันแบบตลาดเสรีประชาธิปไตยตามหลักสากลนิยม ลักษณะนี้เท่านั้นชุมชนสังคมไทยจึงจะไปรอดในยุคปัจจุบันได้โดยตลอดรอดฝั่ง

3. แกนนำและผู้นำมีความเสียสละ มีวิสัยทัศน์ พยายามเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ทุกๆ กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนจะต้องมีผู้นำเป็นหัวใจสำคัญ เพราะผู้นำที่มีคุณภาพย่อมมีชัยไปกว่าครึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของกิจกรรมชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาที่ใช้แนวทางการรวมกลุ่มความร่วมมือจะขาดผู้นำและภาวะผู้นำไม่ได้ ผู้นำชุมชนบ้านในแควเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ะ ซื่อสัตย์ เสียสละ ยึดมั่นสามัคคี ใจกว้าง มีเกียรติและให้เกียรติคนอื่น เสมอต้นเสมอปลาย มีการประชุมร่วมกันอยู่เสมอ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน พร้อมทั้งจะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการจัดการขยะ

4. การส่งเสริมองค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง การเกิดกิจกรรมชุมชนที่สำคัญขึ้นมาแล้วพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งได้นั้นย่อมจะต้องอาศัยเวลาและทรัพยากรเป็นอันมาก และจะต้องมีการติดตามหนุนเสริมอยู่ตลอด ประชาชนมารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมไม่ใช่เป้าหมายในตัวเองและไม่ใช่ว่าผลลัพธ์สุดท้ายของการพัฒนาชุมชน แต่การรวมกลุ่มเป็นสื่อกิจกรรมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง สามารถกำหนดชะตาชีวิตชุมชนด้วยตนเองได้ รักษาจุดเด่นจุดแข็งของชุมชนได้ การรวมกลุ่มทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประนีประนอม เป็นการเพิ่มพลังทางภูมิปัญญา และสามารถระดมความคิดเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนได้

5. การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์เพื่อปรับทัศนคติให้เห็นไปในทิศทางเดียวกัน การสร้างพลังการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น จะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันตลอดเวลาเป็นประจำทุกๆ สัปดาห์หรือทุกๆ เดือนแล้วแต่โอกาส ประชาชนในชุมชนหนึ่งๆ เป็นไปไม่ได้ที่จะมีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกับตลอดเวลา โดยมากแล้วจะมีความขัดหรือแย้งกันมากกว่า ดังนั้น การประชุมปรึกษากันจึงเป็นทางออกเพื่อสร้างรูปแบบการ

พัฒนาของชุมชนเพื่อการจัดการขยะให้ได้มาตรฐานและความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งก็เป็นไปตามหลักการบริหารนิยธรรมทางพุทธศาสนานั่นเอง

6. การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชนจะต้องอาศัยปัญญานำหน้า ไม่ใช่เงินนำหน้า จะต้องใช้ระยะเวลาในการสั่งสมและต่อเนื่องเป็นปีๆ หรือหลายปีจึงจะเกิดความเข้มแข็งได้ ทั้งนี้ จะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของชุมชน วิเคราะห์ประเมินสาเหตุของปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การเลือกวิธีที่เหมาะสมและการวางแผน การดำเนินการตามแผน และสุดท้ายจะต้องนำกลับมาประเมินให้เห็นถึงความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งชุมชนบ้านในแควได้ดำเนินการตามรูปแบบและลักษณะดังกล่าวมาครบทุกขั้นตอน จึงทำให้ชุมชนสามารถจัดการขยะได้อย่างถูกวิธีและมีความยั่งยืนตามแนวพุทธและตามหลักวิชาการอื่นๆ ที่เหมาะสมกับชุมชน ชุมชนมีการประชุมกันทุกๆ เดือน เพื่อประเมินผลงานและการวางแผนว่าจะทำอย่างไรต่อไปโดยเน้นที่ 1) หลักความเป็นอิสระ 2) หลักความสามารถ และ 3) หลักความเต็มใจ โดยเน้นประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก ประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นแรงหนุนเสริม

ในประเด็นต่อมา คือ เมื่อชุมชนเกิดความเข้มแข็งแล้ว ชุมชนเกิดมิติของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างไรนั้น จากการศึกษาพบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาใน 2 ระดับ กล่าวคือ

1. การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในระดับบุคคล

สมาชิกชุมชนเกิดการพัฒนาในด้านศักยภาพ เมื่อก่อนต่างคนต่างอยู่ ไปคนละทิศละทาง หากความสามัคคีไม่พบ จึงทำให้แต่ละคนไร้ทิศทางในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ดังนั้น จึงไม่มีการประชุมปรึกษาหารือกันในกิจกรรมของชุมชน หรือการประชุมเพื่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเรื่องขยะที่ทำให้ชุมชนประสบปัญหาทั้งเรื่องกลิ่นและเป็นพาหะของโรคต่างๆ เป็นต้น และเมื่อมองเห็นปัญหาดังนี้แล้ว ผู้นำชุมชนจึงได้ประชุมปรึกษาหารือกันแล้วชักชวนสมาชิกชุมชนให้เข้าร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคล ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพออกมาเป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารเงินและงานชุมชน
2. การวางแผนการใช้เงินและการจัดการขยะ
3. ระบบคิดมีความชัดเจน
4. การตรงต่อเวลา
5. ความเป็นระเบียบเรียบร้อย
6. การจัดลำดับความสำคัญของงาน
7. การทำบัญชีรายรับรายจ่าย
8. การลดละเลิกสิ่งไม่ดีอื่นๆ

2. การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในระดับชุมชน

1. ด้านเศรษฐกิจ มีเงินหมุนเวียนและมีกองทุนสวัสดิการต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนถึงตายไป คราวเรือนมีฐานะทางการเงินที่ดีขึ้นเนื่องจากรู้จักเก็บออมอย่างเป็นระบบ การพึ่งตนเองได้ของชุมชน รวมถึงเศรษฐกิจภาคครัวเรือนก็พึ่งตนเองได้

2. ด้านสังคม ชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้น ซึ่งตัวชี้วัดก็คือการมีกิจกรรมเกิดขึ้นในชุมชน คือ การจัดการขยะร่วมกัน ซึ่งทุกคนก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังมีกองทุนสวัสดิการเป็นของชุมชน คือ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวม โดยเฉพาะประโยชน์ส่วนรวม คือ การบริหารจัดการขยะอย่างเป็นระบบและลดการพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก โดยเฉพาะจากหน่วยงานของรัฐ

3. ด้านสิ่งแวดล้อม แน่นอนว่ากิจกรรมชุมชนบ้านในแควคือการร่วมมือร่วมแรงกันเพื่อการจัดการขยะล้นเกิน ทุกคนในชุมชนจะต้องตระหนักในข้อจากะ คือ การรู้จักเสียสละความสะดวกสบายส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมคือชุมชน ด้วยการทิ้งหรือกำจัดขยะให้ถูกต้อง รวมถึงการนำขยะที่เป็นของไม่ต้องการไปบริจาคหรือขายเพื่อนำเงินมาจัดสวัสดิการชุมชน

องค์ความรู้วิจัย

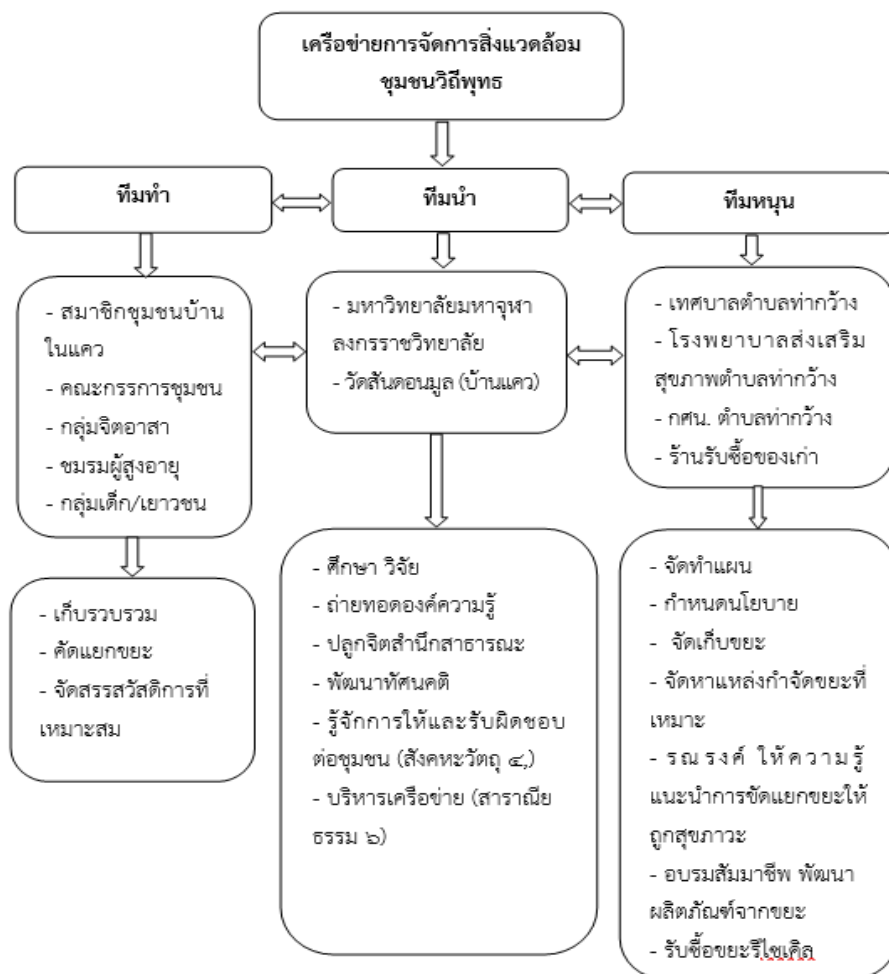
องค์ความรู้จากการวิจัย งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบนิเวศและการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ” เป็นการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัย ยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ ศึกษาสภาพปัญหา และเครือข่ายออกแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนยั่งยืนวิถีพุทธ สร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

วัดหรือศาสนสถานเป็นสถานที่รวบรวมศิลปะ วิทยาการ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน สถาบันศาสนานับได้ว่าเป็นสถาบันมีบทบาทต่อคนในชุมชน สังคมเป็นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อเกิดประเด็นหาขึ้นชุมชน หรือสังคม สถาบันทางศาสนาต้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง หรือเป็นแกนนำหลักในการแก้ไขปัญหาให้กับสังคม ชุมชนบ้านในแคว ตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ก็เช่นกัน จากภาวะการเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม การขยายตัวของชุมชน ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยที่นับวันจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ส่งผลต่อกระทบสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศภายในชุมชน รวมทั้งปัญหาสุขภาวะที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นปัญหาให้กับหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาดูแลสูญเสียงบประมาณ และสูญเสียทรัพยากรในการจัดการขยะเป็นจำนวนมาก เทศบาลตำบลท่ากว้างต้องสูญเสียงบประมาณในการจัดการขยะเฉลี่ยปีละประมาณ 400,000 บาท/ปี ปริมาณขยะที่ต้องกำจัดประมาณ 125,500 กิโลกรัม/เดือน หรือราว 1,506 ตัน/ปี จึงเป็นสาเหตุให้เกิดเครือข่ายภาคประชาสังคมขึ้น เป็นการจุดประเด็นความคิด ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเอาวัด หรือสถาบันทางศาสนา มาเป็นตัวเชื่อมโยงให้กิจกรรมการทำงานเชิงเครือข่าย เกิดเป็นบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกัน ประกอบสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันทางศาสนา วัดสันดอนมูล (วัดบ้านแคว) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เทศบาลตำบลท่ากว้าง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่ากว้าง โรงเรียนวัดสันดอนมูล ศูนย์การศึกษาอนุรักษนิยมและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ตำบลท่ากว้าง และชุมชนบ้านในแคว ตลอดจนภาคีเครือข่ายอื่นๆ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องหรือ ตระหนักถึงประเด็นขยะที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

หลังจากการรวบรวมตัวของเครือข่ายที่ตระหนักถึงประเด็นปัญหาร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อมุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชนให้เกิดความตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่

เกิดจากขยะ รู้จักการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี โดยอาศัยพื้นฐานทางความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ของคนหรือสมาชิกในชุมชนเป็นที่ตั้ง ซึ่งพื้นฐานความเชื่อของคนในชุมชนบ้านในแคว ตำบลท่ากว้าง อำเภอสарภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ยึดมั่นในหลักของบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล และภาวนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของการทาน จึงเกิดเป็นกิจกรรมโครงการ “ขยะสร้างบุญ” เป็นรวบรวมขยะที่คัดแยกแล้วจากสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ หรือนำมาบริจาคทำบุญ จัดตั้งเป็นธนาคารขยะของชุมชน จากนั้น “แปลงบุญเป็นทุน” นำขยะที่รวบรวมได้ไปขาย แล้วนำเงินที่ได้จากการขายขยะมาเป็นทุนในการสร้างสาธารณะประโยชน์ จัดสวัสดิการในรูปแบบของสาธารณะสงเคราะห์ สำหรับสมาชิกในชุมชน เช่น เกิด มีสิ่งของอวยพรวันเกิด เจ็บมีสิ่งของเยี่ยมไข้ให้กำลังใจผู้ป่วย ตายมีเงินร่วมฌาปนกิจสงเคราะห์ หรือสิ่งของอื่นที่จำเป็นตามโอกาสอันควร ทั้งอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค ยารักษาโรค หรือสิ่งอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะส่วนรวม

แผนภาพที่ ๑ เครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบนิเวศและเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนวิถีพุทธ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.3.1.1 หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริม สนับสนุนการใช้ระบบ "บวร" บ้าน วัด รัฐ ในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน

5.3.1.2 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นควรทำหน้าที่สนับสนุนเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มความรู้และวิธีการจัดการที่ถูกต้องในการคัดแยกและจัดการขยะที่ต้นทางให้แก่ประชาชนในชุมชนหรือท้องถิ่นใกล้เคียงเพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมกัน

5.3.1.3 วัดในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนควรส่งเสริมสนับสนุนในการรณรงค์ปลูกสร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชนในโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น วัดสำคัญทางศาสนา วันธรรมสวนะ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

5.3.2.1 ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างจริงจังด้วยวิธีการต่าง ๆ ตลอดจนจนทำให้ประชาชนเข้าใจว่าการจัดการขยะไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนหรือสังคมที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน

5.3.2.2 ผู้นำชุมชนต้องเป็นแกนนำในการปฏิบัติให้ประชาชนเห็นการลดการใช้ขยะ และพัฒนาภาคีเครือข่ายเป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิด กระบวนการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ แก้ปัญหา และรับผลประโยชน์ร่วมกัน

5.3.3 ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษา และพัฒนารูปแบบการจัดการขยะที่เหมาะสมสำหรับชุมชน โดยอาศัยบริบทของชุมชนหรือสังคม หรือกิจกรรมของชุมชนเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาที่ตรงตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

บุญรับ ศักดิ์มณี. (2546). *การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: ประสานมิตร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

จามะรี เชียงทอง. (2549). *สังคมวิทยาการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

โกวิท พวงงาม. (2542). *การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการละมิติใหม่ในอนาคต*. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียน และการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์*

DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT BY THE FOUR NOBLE TRUTHS METHOD ON
BUDDHIST SUBJECT AFFECTING LEARNING ACHIEVEMENT AND PROBLEM SOLVING
THINKING OF MATTHAYOMSUEKSA THREE STUDENTS, PHRAPARIYATTIDHAMMA
SCHOOL GENERAL EDUCATION DIVISION, MUEANG SURIN DISTRICT

พระมหาอภิชาติ อภิญญาโชโต, พระครูสาธุกิจโกศล และ พระครูวิริยปัญญาวิวัฒน์

Phramaha Apichat Apinyachato, Phrakhru Sathukit Kosol and Phrakhru Wiriyananyapiwat

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Student and Lecturer of Master of Education in Teaching Social Studies,

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: apinet1996@gmail.com, SathukitKosol1122@gmail.com, Wiriyananyapiwat2561@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์ มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนและหลังเรียน ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์ 3) เพื่อเปรียบเทียบการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสหกิจวัดศาลาลอยสุรินทร์ จำนวนทั้งหมด 25 รูป ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 2) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบทดสอบวัดการคิดแก้ปัญหา สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และทดสอบสมมติฐานของการวิจัยโดยใช้ค่า t-test แบบ Dependent

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสหกิจวัดศาลาลอยสุรินทร์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.42 มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นระบุปัญหา

* Received April 9, 2024; Revised June 25, 2024; Accepted August 15, 2024

หรือทุกข์ 2) ค้นหาสาเหตุของปัญหา หรือสมุทัย 3) ค้นหาวิธีแก้ปัญา หรือนิโรธ 4) ขั้นตอนวิเคราะห์และสรุปผล หรือมรรค

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสถิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสถิต วัดศาลาลอยสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ หลังจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 วงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนมีคะแนนผลการคิดแก้ปัญหา ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 จำนวน 3 รูป และไม่ผ่านตามเกณฑ์ร้อยละ 80 จำนวน 22 รูป และวงจรปฏิบัติการที่ 2 นักเรียนมีคะแนนผลการคิดแก้ปัญหาผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกรูป และระดับการคิดแก้ปัญหาอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 18.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) = 0.93

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4, รายวิชาพระพุทธศาสนา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การคิดแก้ปัญหา

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop a learning management plan according to the of the four noble truths method in buddhism subjects of Mathayomsuksa three students, Phrapariyattidhamma school general education division, Mueang Surin district, 2) to compare the pretest and posttest academic achievement with the method of learning management according by the four noble truths in buddhism subjects of Mathayomsuksa three students, Phrapariyattidhamma school general education division, Mueang Surin district, 3) to compare problem-solving of Mathayomsuksa three students, Phrapariyattidhamma school general education division, Mueang Surin district with learning management according by the Four Noble Truths. The sample group consisted of 25 students in Mathayomsuksa three of Balisathitwatsalaloysurin school chosen by simple random method, The research instruments were 1) learning management plans by the four noble truths method, 2) achievement test, and 3) problem-solving thinking test. The statistics used in the research were mean, standard deviation, percentage, and testing the research hypothesis by using a Dependent t-test.

The results of the research showed that

1. The learning management according efficiency by the four noble truths of Mathayomsuksa three students at Balisathitwatsalaloysurin school, The suitability was at the

highest level, had average ($\bar{X}$) as = 4.48, standard deviation (S.D.) = 0.42. Four procedures of learning management were 1) Problem identification or suffering (Dukkha), 2) Cause of problem or cause of suffering (Samudaya), 3) Cessation of the problem or cessation of suffering (Nirodha), and 4) Analysis and summary of problems or path leading to the cessation of suffering (Magga).

2. The posttest achievement after the learning management according efficiency by the four noble truths of Mathayomsuksa three students at Balisathitwatsalaloysurin school, Mueang Surin district higher than pretest achievement, was found statistically significant at .05.

3. The problem-solving thinking by the four noble truths of Mathayomsuksa three students at Balisathitwatsalaloysurin school, Mueang Surin district, After the learning management according by the four noble truths compared with the criteria at 80%, on circuit 1, 3 students had the scores of problem-solving thinking passed the criteria at 80%, and 22 students failed, on circuit 2, all of the students had the scores of problem-solving thinking passed the criteria of 80%, and the level of problem-solving thinking was at a very good level, had average ($\bar{X}$) as = 18.68, standard deviation (S.D.) = 0.93.

Keywords; Learning Management by the four noble truths, buddhism subjects, Learning achievement, and Problem solving thinking.

บทนำ

การศึกษาของประเทศไทยเริ่มต้นมาจากวัฒนธรรมของคนไทยที่ได้รับการสั่งสอนมาตั้งแต่โบราณ ให้เคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีวินัยไว้ครั้น ดังนั้นครูสมัยก่อนจะดุ ผู้เรียนจะเชื่อฟังมาก ผู้เรียนจะกลัว ไม่กล้าถาม ไม่กล้าตอบ ทำให้ปลูกฝังมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังเป็นระบบที่ฟังจากครูอย่างเดียว ไม่กล้าคิด ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ไม่เป็น การศึกษาไทยเป็นระบบป้อนเข้าอย่างเดียว ไม่มีการแลกเปลี่ยนกัน หรือมีก็น้อยมาก มีการสนใจใฝ่หาความรู้ด้วยตนเองน้อย ทำให้เด็กคิดไม่เป็น วิเคราะห์ไม่เป็น ยังมีการเน้นย้ำด้วยการสอบโดยอาศัยความจำเป็นหลักผู้เรียนก็จะท่องจำอย่างเดียว ที่ซ้ำร้ายกว่านั้น สังคมปลูกฝังให้ผู้เรียนต้องเป็นคนเก่ง ซึ่งผู้เรียนจะแข่งกันโดยไม่คิดถึงเรื่องอื่น ๆ เมื่อผิดหวังรุนแรงก็ไม่สามารถแก้ปัญหาตนเองได้ เหล่านี้เป็นต้น

สำหรับการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์ วัฒนธรรมการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นิยมสอนในรูปแบบมุขปาฐะ หรือว่าแบบท่องจำปากต่อปาก มาตั้งแต่สมัยอดีต แต่ทว่าในปัจจุบันกำลังก้าวสู่การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้การสอนแบบท่องจำจึงไม่ได้เป็นการฝึกคิดที่จะนำไปสู่ทักษะใน

ศตวรรษที่ 21 การสอนวิชาพระพุทธศาสนาท่ามกลางโลก ปัจจุบัน ตั้งอยู่ในฐานะความเชื่อมากกว่าที่จะเป็น ความรู้ด้านวิชาการศึกษา ทำให้ผู้เรียนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

การส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะการคิดแก้ปัญหา ในด้านการคาดการณ์การหาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ต่าง ๆ การคิดแก้ปัญหาและการสอนการคิด แก้ปัญหา มีความสำคัญอย่างมากในการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตามการสอนการคิดแก้ปัญหาอย่างไม่เป็นที่เป็นที่เข้าใจ กันกระจ่างแจ้ง ครูจำนวนมากไม่รู้ว่าสอนให้ผู้เรียนคิดอย่างไร อีกทั้ง ยังไม่เข้าใจว่าการสอน การคิดแก้ปัญหา คืออะไร เนื่องจากลักษณะของการสอนคิดแก้ปัญหานั้น มิได้มีเนื้อหาที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด จึงควรทำความเข้าใจกับการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้คิด จึงจะสามารถพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาให้แก่ ผู้เรียนได้ เพราะฉะนั้นการสอนเกี่ยวกับการคิดแก้ปัญหาเป็นเรื่องที่สำคัญ โรงเรียนจึงควรเร่งพัฒนาการจัด กิจกรรมการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะช่วยให้ผู้เรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ สูงขึ้นตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

สำหรับในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าจะใชการแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอนดังปรากฏ ในหลักของอริยสัจ 4 ประการ เป็นวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหาตามเหตุผล ตามเหตุปัจจัย เป็น สัจธรรมความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตของคนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด อยู่ในเพศหรือภาวะใดจะต้องประสบ ด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น เพื่อยืนยันถึงหลักอริยสัจว่าเป็นกระบวนการแก้ปัญหาทุกอย่างโดยเฉพาะในการแก้ปัญหา ชีวิตในสังคมโดยทั่วไป จึงขอเสนอแนะนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนตามลำดับขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ทุกข์ ขั้นตัวปัญหา ขั้นที่ 2 สมุทัย ขั้นสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ 3 นิโรธ ขั้นดับปัญหา ขั้นที่ 4 มรรค ขั้นลงมือแก้ปัญหา

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำหลักอริยสัจ 4 อันเป็นธรรมทาง พระพุทธศาสนามาเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อใช้ในการคิดแก้ปัญหา การเรียน ในรายวิชา พระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมือง สุรินทร์ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฝึกให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ สามารถลำดับขั้นตอนในการ แก้ปัญหาได้ถูกต้อง จึงจะสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจ และมีองค์ความรู้ที่เหมาะสม จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนและการคิดแก้ปัญหาดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์
- 2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนและหลังเรียน ด้วยวิธีการ จัดการเรียนรู้อตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์

3. เพื่อเปรียบเทียบการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4

สมมติฐานของการวิจัย

1.แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความเหมาะสม อยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการคิดแก้ปัญหา จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา สูงขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งได้วางแผน การดำเนินการวิจัยมีกลุ่มทดลอง โดยการทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน (One Group Pretest–Posttest Design) และแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวทางของ เคมีส และแมคทาการ์ด (PAOR)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดแก้ปัญหา เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 5 แผนรวม 10 ชั่วโมง

2. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแบบทดสอบ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ กำหนดการให้ค่าคะแนน คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน

3. แบบทดสอบวัดการคิดแก้ปัญหา ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ โดยแบ่งประเด็นคำถามในแต่ละสถานการณ์ออกเป็น 5 สถานการณ์ กำหนดการ ให้ค่าคะแนน คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

1. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561)

1.2 ศึกษาวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.3 ศึกษาวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา สารการเรียนรู้ แกนกลางการศึกษา โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา โครงสร้างเวลาเรียนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้

1.4 สร้างตารางวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 จำนวน 4 แผน 10 ชั่วโมง

1.5 เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 จำนวน 5 แผน ที่ผ่านการแนะนำจาก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้านความเหมาะสม

1.6 นำไปทดลอง (Try out) กับนักเรียนนอกกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่กำลังศึกษา อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโนนภาสวิมลศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 25 รูป

1.7 นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังเรียนอยู่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบาลีสถิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ จำนวน 25 รูป

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1 ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎีและกระบวนการสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.2 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตร สถานศึกษาโรงเรียนบาลีสถิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561)

2.3 วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ ในรายวิชา พระพุทธศาสนา รหัสวิชา ส23206 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2.4 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ประเภทปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ เพื่อคัดเลือกแล้วนำไปใช้จริง จำนวน 30 ข้อ

2.5 เสนอแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 ท่าน เพื่อตรวจพิจารณาคัดขั้ความสอดคล้อง (IOC) พร้อมทั้งแก้ไขตามคำแนะนำ

2.6 นำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนนอกกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.7 นำแบบทดสอบวัดการคิดแก้ปัญหา ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังเรียนอยู่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบาลีสถิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ จำนวน 25 รูป

3. แบบทดสอบวัดการคิดแก้ปัญหา

3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดแก้ปัญหา ในกลยุทธ์การสอน คิดแก้ปัญหา ศึกษาวิธีสร้างแบบทดสอบวัดการคิดแก้ปัญหา

3.2 สร้างแบบทดสอบวัดการคิดแก้ปัญหาประกอบด้วยสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง กับปัญหา จำนวน 1 ชุด 5 สถานการณ์ ตามขั้นตอนการคิดแก้ปัญหา

3.3 เสนอแบบทดสอบวัดการคิดแก้ปัญหา ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 ท่าน เพื่อตรวจพิจารณาคำดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พร้อมทั้งแก้ไขตามคำแนะนำ

3.4 นำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนนอกกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.5 นำแบบทดสอบวัดการคิดแก้ปัญหา ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังเรียนอยู่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ จำนวน 25 รูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้จะใช้วิธีวิเคราะห์แบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์

1. ตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 จำนวน 5 แผน วิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐานร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. ตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลจากการนำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปใช้จริง แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ค่า ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เพื่อหาค่า t-test หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 เสร็จสิ้นลง

3. วิเคราะห์ระดับการคิดแก้ปัญหา หลังการทดสอบสิ้นสุดลงทั้ง 2 วงจรปฏิบัติการ โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 80 การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลพิจารณาจาก คะแนนร้อยละของช่วงระดับคะแนน 5 ระดับ

ผลการวิจัย

ตาราง 1 ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์

ที่	แผนการจัดการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	ระดับความ เหมาะสม
1	พระรัตนตรัยและสังฆคุณ 9	4.55	0.43	มากที่สุด
2	อริยสัจ 4	4.65	0.44	มากที่สุด
3	พุทธศาสนสุภาษิต	4.68	0.28	มากที่สุด
4	พระไตรปิฎก	4.62	0.40	มากที่สุด
5	มงคลชีวิต 38 ประการ	4.42	0.55	มาก
รวม		4.58	0.42	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.42 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน จากการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	จำนวนนักเรียน (N)	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	ค่าความต่างเฉลี่ย	ค่าสถิติทดสอบ t-test	ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ *
ก่อนเรียน	25	30	14.72	2.558	10.880	27.993	.000
หลังเรียน	25	30	25.60	1.555			

จากตารางที่ 2 พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 14.72 หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 25.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ก่อนเรียน = 2.558 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หลังเรียน = 1.555 และผลการทดสอบ t-test ก่อนเรียนและหลังเรียนมีค่าทางสถิติที่ 27.993 มีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบการคิดแก้ปัญหา ทั้ง 2 วงจรปฏิบัติการ จากการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์

การคิดแก้ปัญหา	จำนวนนักเรียน (N)	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	ร้อยละ	ระดับการคิดแก้ปัญหา
วงจรปฏิบัติการ ที่ 1	25	20	12.68	5.18	63.40	ดี
วงจรปฏิบัติการ ที่ 2	25	20	18.68	0.93	93.40	ดีมาก

จากตารางที่ 3 พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การคิดแก้ปัญหาทั้ง 2 วงจรปฏิบัติการ วงจรปฏิบัติการที่ 1 มีค่า ($\bar{X}$) = 12.68 วงจรปฏิบัติการที่ 2 มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 18.68 วงจรปฏิบัติการที่ 1 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 5.18 วงจรปฏิบัติการที่ 2

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.93 วงจรปฏิบัติการที่ 1 คิดเป็นร้อยละ = 63.40 ระดับการคิดแก้ปัญหาอยู่ในระดับ ดี วงจรปฏิบัติการที่ 2 คิดเป็นร้อยละ = 93.40 ระดับการคิดแก้ปัญหาอยู่ในระดับดีมาก เมื่อเปรียบเทียบการคิดแก้ปัญหา ในวงจรปฏิบัติการที่ 2 นักเรียนมีคะแนนผลการคิดแก้ปัญหาผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกรูป และมีระดับการแก้ปัญหา อยู่ในเกณฑ์ ดีมาก แสดงว่า การคิดแก้ปัญหา ในวงจรปฏิบัติการที่ 2 สูงกว่า วงจรปฏิบัติการที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการประเมินประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งยอมรับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 มีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่ชัดเจน เป็นกระบวนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นกระบวนการสอนที่เน้นการแก้ปัญหาของผู้เรียนที่ตรงประเด็น สอดคล้องกับแนวคิดของ สาโรช บัวศรี ที่กล่าวไว้ว่า วิธีการสอนแบบอริยสัจสี่เป็นวิธีการสอนที่ก่อให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติ เป็นการประยุกต์จากกิจหรือข้อปฏิบัติในชั้นต่าง ๆ ของอริยสัจ โดยถือด้านปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ มิได้ประยุกต์โดยตรงจากตัวอริยสัจ นับได้ว่า เป็นการประยุกต์จากส่วนหนึ่งของอริยสัจเท่านั้น จึงได้เสนอชั้นของอริยสัจสี่ กิจของอริยสัจสี่และวิธีการสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจได้แก่ ขั้นทุกข์ (ขั้นการกำหนดปัญหา) ขั้นสมุทัย (ขั้นตั้งสมมติฐาน) ขั้นนิโรธ (ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล) และขั้นมรรค (ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล)

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งยอมรับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 2 แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 มีประสิทธิภาพส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 เป็นวิธีการซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ และมีเหตุผล โดยครูผู้สอนควรกระตุ้นให้เกิดขึ้นจากสถานการณ์ต่าง ๆ นำไปสู่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ พวงรัตน์ ทวีรัตน์ ที่กล่าวไว้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่าเป็นแบบทดสอบที่มุ่งทดสอบความรู้ทักษะสมรรถภาพทางสมองด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนว่า หลังจากการเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ แล้วผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในวิชาที่เรียนมากน้อยเพียงใด มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามความมุ่งหมายของหลักสูตรในวิชานั้น ๆ เพียงใด สอดคล้องกับงานวิจัยของ กันตภณ ชื่นกลื่นธูป ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการสอนแบบอริยสัจ 4 โดยใช้กรณีตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่

3 หลังเรียนด้วยการสอนแบบอริยสัจ 4 โดยใช้กรณีตัวอย่าง สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ หลังจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 กับเกณฑ์ร้อยละ 80 ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนมีคะแนนผลการคิดแก้ปัญหา ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 จำนวน 3 รูป และไม่ผ่านตามเกณฑ์ร้อยละ 80 จำนวน 22 รูป และในวงจรปฏิบัติการที่ 2 นักเรียนมีคะแนนผลการคิดแก้ปัญหาผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกรูป แสดงว่า การคิดแก้ปัญหา ในวงจรปฏิบัติการ 2 สูงกว่า วงจรปฏิบัติการที่ 1 ซึ่งยอมรับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 3 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การคิดแก้ปัญหาของนักเรียนสูงขึ้น ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการเข้าใจปัญหามีกระบวนการวิเคราะห์ที่กำหนดรายละเอียดของปัญหา หาสาเหตุของปัญหาเพื่อวางแผนแก้ไขปัญหา แก้ปัญหาตามขั้นตอนดำเนินการได้อย่างมีระเบียบ ไม่สับสน สามารถคิดหาวิธีแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผลเพื่อแสวงหาคำตอบหรือจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้หมดไป สอดคล้องกับแนวคิดของ สุวิทย์ มูลคำ ที่กล่าวไว้ว่า ความสามารถทางสมองที่จะคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างพินิจพิเคราะห์ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้สภาวะความ ไม่สมดุลเกิดขึ้น โดยพยายามหาทางคลี่คลายขจัดปัดเป่าประเด็นสำคัญเหล่านั้นให้เข้าสู่ภาวะปกติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพุทธศักดิ์ แวงสูงเนิน ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดแก้ปัญหา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ผลการศึกษาพบว่า ผลการพัฒนาทักษะในการคิดแก้ปัญหาในวงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนมีคะแนนผลการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80 จำนวน 5 คน และไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 6 คน และในวงจรปฏิบัติการที่ 2 นักเรียนมีคะแนนผลการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน

สรุปผล

ผลการวิจัย การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์ สรุปได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) = 0.42 มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นระบุปัญหา หรือทุกข์ 2) ค้นหาสาเหตุของปัญหา หรือสมุทัย 3) ค้นหาวิธีแก้ปัญหา หรือนิโรธ 4) ขั้นวิเคราะห์และสรุปผล หรือมรรค

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

3. การคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ หลังจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 กับเกณฑ์ร้อยละ 80 วงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนมีคะแนนผลการคิดแก้ปัญหา ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 จำนวน 3 รูป และไม่ผ่านตามเกณฑ์ร้อยละ 80 จำนวน 22 รูป และวงจรปฏิบัติการที่ 2 นักเรียนมีคะแนนผลการคิดแก้ปัญหาผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกรูป และระดับการคิดแก้ปัญหา อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 18.68$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $(S.D.) = 0.93$

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองสุรินทร์ ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สถานศึกษาควรมีการบูรณาการจัดการจัดการเรียนรู้อตามหลักอริยสัจ 4 ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เนื่องจากเป็นสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนรู้ด้านการสอน พระปริยัติธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 จากการวิจัย พบว่า การจัดการจัดการเรียนรู้อตามหลักอริยสัจ 4 เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ที่ชัดเจน จึงต้องอาศัยเวลาในการวิเคราะห์ และทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่เรียนค่อนข้างมาก ฉะนั้นผู้สอนต้องอธิบายการร่วมกิจกรรมให้นักเรียนเข้าใจอย่างละเอียดก่อนที่จะเริ่มทำกิจกรรมนั้น ๆ

2.2 จากการวิจัย พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดแก้ปัญหาเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากการจัดการจัดการเรียนรู้อตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนสูงขึ้น สามารถนำวิธีการจัดการเรียนรู้อตามหลักอริยสัจ 4 ไปบูรณาการสอนกับการรายวิชาอื่น ๆ ได้เพราะเป็นการจัดการเรียนรู้อที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยพัฒนาการจัดการเรียนรู้อตามหลักอริยสัจ 4 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น

3.2 ควรมีการวิจัยศึกษาเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นของนักเรียนที่ควรมีในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการจัดการเรียนรู้อตามหลักอริยสัจ 4 เช่น ทักษะการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กชกร ความเจริญ. (2561). **ปฏิรูปการศึกษาไทย**. สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กันตภณ ชื่นกลั่นรูป. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการสอนแบบบอริยสัจ 4 โดยใช้กรณีตัวอย่าง. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพฯ : บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2556). **การพัฒนาการคิด**. โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิค พรินติ้ง กรุงเทพ.
- พระพุทศศักดิ์ แวงสูงเนิน. (2563). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดแก้ปัญหา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้แบบบอริยสัจ 4. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** สังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2563). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). **วิธีวิทยาการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- สาโรช บัวศรี. (2556). **วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจในการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2551). **กลยุทธ์การสอนคิดแก้ปัญหา**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

ภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์*

WISDOM ABOUT FOLK CRAFTS IN WAY OF LIFE OF THE KHMER

PEOPLE IN THAILAND, SURIN PROVINCE

พระมหาเอกพันธ์มະเตือ, ถนัด ยันต์ทอง และ ในตะวัน กำหอม

Phramaha EkkapanMaduea, Thanad Yhanthong and Naitawan Kumhom

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Faculty of Social Science and Education, ThongsookCollege

E-mail: maduea.3511@gmail.com, Jawjumpa@hotmail.com, ntawan@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการปฏิบัติ และองค์ประกอบวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ 2) ภูมิปัญญาด้านงานหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการความรู้ภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ ประกอบการศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาภาคสนาม วิธีการสังเกต สัมภาษณ์และปฏิบัติสถานการณ์จริง กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 25 คน

ผลการวิจัยพบว่า

วิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ มีประวัติความเป็นมา ขั้นตอนและองค์ประกอบที่ปรากฏ 4 ช่วงชีวิต คือ 1) ช่วงการเกิด 2) ช่วงการแก่ 3) ช่วงการเจ็บ และ 4) ช่วงการตาย ที่แสดงให้เห็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละช่วงชีวิต

ภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ ปรากฏงานหัตถศิลป์ 4 ประเพณี ดังนี้ 1) ประเพณีบูชาจุมกรุกำเนด 2) ประเพณีโกนจุก 3) ประเพณีบวชนาคและ 4) ประเพณีการทำบุญศพ และ 3 พิธีกรรม ประกอบด้วย 1) พิธีทำบุญต่ออายุ 2) พิธีสะเดาะเคราะห์ และ 3) พิธีมะมั่วต

แนวทางการในการจัดการความรู้ ได้คู่มือภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ ประกอบการศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้าน, วิถีชีวิต, ชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์

* Received May 9, 2024; Revised July 25, 2024; Accepted August 30, 2024

Abstract

The objectives of this qualitative research were: 1) to study the history, practical steps, and components in way of life of the Khmer people in Thailand, Surin province; 2) to study the wisdom of folk craftsmanship that appears in way of life of the Khmer people in Thailand, Surin province; and 3) to propose guidelines for knowledge management of the wisdom of folk craftsmanship in way of life of the Khmer people in Thailand, Surin province accompanied by the Social Studies, Religion and Culture Department. Data were collected through field study, observation, interview, and authentic practicum. There were 25 participants participated in this study.

The study found that;

Way of life of the Khmer people in Thailand, Surin province have the history, practical steps, and components that appear in the 4 life stages including: 1) birth; 2) aging; 3) illness; and 4) death that represent the uniqueness of each life stage.

Wisdom about folk Crafts in way of life of the Khmer people in Thailand, Surin province can be found in 4 traditions including: 1) the worship of Juam Khru Kamnoet; 2) Topknot-Cutting ceremony; 3) ordination ceremony; and 4) funeral ceremony. Further, the wisdom of folk craftsmanship the life traditions of Thai-Khmer Surin people can be also found in 3 rituals including: 1) renewal merit ritual; 2) ritual to change one's bad fortune; and 3) Mamuad ritual.

According to knowledge management, Wisdom about Folk Crafts in way of life of the Khmer people in Thailand, Surin province is produced to use in the Social Studies, Religion and Culture Department.

Keywords; Wisdom about Folk Crafts, Way of Life, Khmer People in Thailand, Surin Province

บทนำ

มนุษย์มีวิถีชีวิตความผูกพันอยู่กับสังคมและสิ่งแวดล้อมนับตั้งแต่เกิด ได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และคติความเชื่อต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษได้อบรมสั่งสอนและพาทำสืบต่อกันมา สิ่งเหล่านี้ นับเป็นแบบแผนของสังคมในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีความแตกต่างกัน ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและคติความเชื่อนอกจากนี้ มนุษย์เกิดมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมจะมีการสร้างวัฒนธรรมขึ้นใช้เอง

พิธีกรรม เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของประเพณีซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงในเห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ในการประกอบพิธีกรรมทำให้เข้าใจถึงความความสัมพันธ์ทางสังคม 3 ประการ คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง

มนุษย์กับธรรมชาติมนุษย์กับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน การศึกษาประเพณีเกี่ยวกับชีวิตจึงจะทำให้เข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของประเพณีและพิธีกรรมที่มีต่อการดำเนินชีวิต และเข้าใจในวิถีชีวิตของผู้คน ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์จะมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต นับตั้งแต่การเกิดจนถึงช่วงสุดท้ายแห่งชีวิตคือการตายซึ่งมีอยู่ในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีพื้นฐานจากความเชื่อและจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ

ในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ มีงานด้านหัตถศิลป์พื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยผูกพันกับความเชื่อเรื่องภูตผี วิญญาณ ซึ่งเป็นสิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งจะเห็นได้จากในทุกช่วงชีวิต ตั้งแต่การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย ทั้งนี้ประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจ และเป็นขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิต เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางจิตใจ โดยในประเพณีชีวิตจะมีพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องและมียोगค์ประกอบของพิธีกรรมที่พิถีพิถัน มีความงดงาม โดดเด่น แสดงถึงภูมิปัญญา ด้านงานหัตถศิลป์พื้นบ้าน มีการปฏิบัติตามประเพณีในรอบสิบสองเดือนที่สืบทอดกันมา มีผู้นำในการจัด ประเพณีและพิธีกรรมที่โดดเด่นในช่วงชีวิตดังกล่าวข้างต้นซึ่งทุกช่วงนั้นได้มีประเพณี พิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง อีกทั้งมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถสร้างสรรค์ศิลปะหัตถศิลป์เพื่อใช้ในการเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมนั้น ๆ ซึ่งปรากฏให้เห็นงานหัตถศิลป์ของช่างพื้นบ้าน ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละช่วงประเพณีชีวิต

ในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ ที่มีการประดิษฐ์หัตถศิลป์พื้นบ้านโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ ๆ จะเห็นได้ใน 4 ช่วงชีวิต 6 ประเพณี พิธีกรรม ได้แก่ 1) ช่วงการเกิดซึ่งเป็นช่วงแรกของชีวิต มีความเชื่อว่าทุกคนเกิดมาจะมีครูประจำตัวติดตัวมาด้วยเรียกว่า “ครูกำเนิด” 2) ช่วงวัยเด็ก มีประเพณีโกนจุก 3) ช่วงวัยผู้ใหญ่ ผู้ชายจะมีประเพณีการบวช 4) ช่วงวัยชราจะมีพิธีกรรมต่ออายุคำโพธิ์ 5) ช่วงการเจ็บป่วย พิธีกรรมที่สำคัญทำมี 2 พิธีคือ มะมีวัด และสะเดาะเคราะห์ 6) ช่วงการตาย มีการจัดทำหีบศพที่มีรูปทรงเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

เพื่อเป็นการจัดระบบองค์ความรู้ภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเรื่องดังกล่าว ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้สามารถนำไปจัดทำเป็นคู่มือประเพณีชีวิต เพื่อใช้เสริมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หรือใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ จัดทำเป็นสื่อเพื่อเผยแพร่ในรูปแบบสารานุกรม หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้เป็นการสร้างความตระหนักในคุณค่าของงานหัตถศิลป์พื้นบ้านให้ดำรงคงอยู่ต่อไป อีกทั้งสร้างคุณค่าแห่งความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ ได้อีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการปฏิบัติ และองค์ประกอบวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาด้านงานหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์

3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการความรู้ในการจัดทำคู่มือ ภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ ประกอบการศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาเลือกเป้าหมายแบบเจาะจงจำนวน 25 คน โดยใช้กลุ่มเป้าหมายหลักเกี่ยวกับวิถีชีวิต 3 ด้านคือ 1) ภูมิปัญญาด้านหัตถศิลป์พื้นบ้านจำนวน 2 คน 2) ผู้นำในการจัดทำประเพณี จำนวน 3 คน และ 3) ผู้จัดองค์ประกอบ และขั้นตอนในการประกอบประเพณี พิธีกรรม จำนวน 20 คน

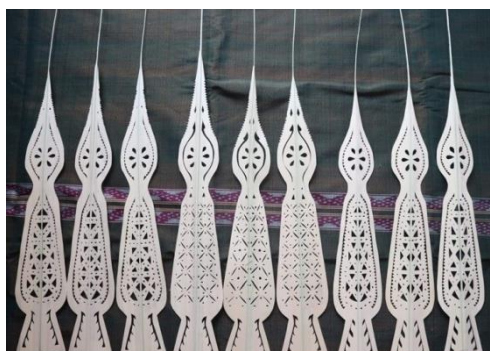
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสังเกต 2) แบบสำรวจ 3) แบบสัมภาษณ์ และ 4) อุปกรณ์ภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดระบบหมวดหมู่และทำการวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีสัญลักษณ์นิยม แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ และแนวคิดทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม และนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ตั้งแต่การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตายนั้นมีความเป็นมา ขั้นตอน องค์ประกอบต่าง ๆ รวมไปถึงงานหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบในวิถีชีวิตแต่ละช่วง พบว่า

ช่วงที่ 1 การเกิดซึ่งเป็นช่วงแรกของชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ เชื่อว่าทุกคนเกิดมาจะมีครูประจำตัวติดตัวมาด้วยเรียกว่า “ครูกำเนิด” ซึ่งหมายถึง เทพที่คอยปกป้องรักษาของแต่ละคนมีการประดิษฐ์สิ่งเคารพบูชาที่เรียกว่า “จวมกรู” ที่นำไม้มั่งคลมาแกะสลักทำเป็นแกนคล้ายกับสลุบ เรียกว่า “ปะโนลจวม” รอบแกนประดับด้วยการฉลุลวดลายบนใบตาลตากแห้ง เรียกว่า “กระจับจวม” ประดับด้วยนกที่สานจากใบตาล มีการเย็บผ้าแดงทำเป็นร่ม และพันสายสิญจน์รอบจวมกรูดังภาพที่ 1

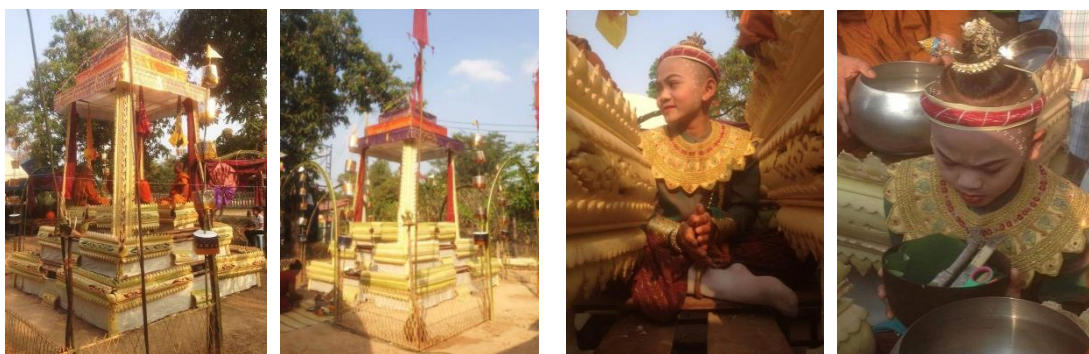

ภาพที่ 1: จวมกรูกำเนิด และกระจับจวมกรูลวดลายต่าง ๆ

ที่มา : พระมหาเอกพันธ์ มะเตือ, (2566 : เมษายน 1). ถ่ายภาพ

ช่วงที่ 2 วัยเด็ก ในวัยนี้จะมีประเพณีโกนจุก เหตุที่เกิดพิธีกรรมนี้เพราะเมื่อใดที่พบว่าเด็กทั้งหญิงและชายที่เกิดอาการเจ็บป่วยบ่อย ๆ พ่อแม่จะบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าถ้าหายเจ็บป่วย จะไฉ่หมจุกให้เด็กคนนั้นและจะจัดพิธีโกนจุกให้ด้วยเชื่อว่าเด็กที่มาเกิดนั้นเป็นผู้มีบุญบารมีหรือเชื่อว่าเด็กนั้นคือพระกุมาร ในประเพณีโกนจุกจึงเรียกเด็กที่ไฉ่หมจุกว่า “กุมาร” เมื่ออายุครบกำหนดโกนจุก จะมีการจัดทำสถานที่โดยยกเบญจโกนจุก ประดับเบญจาดด้วยงานหัตถศิลป์พื้นบ้านด้วยศิลปะการแทงหยวก ตอกลายบนกระดาษสีเพื่อทำฉัตร การสานราชวัติเพื่อกันมณฑลพิธี การตัดธงผญมารจากผ้าไหมหรือผ้าพื้นเมืองการตัดพวงมะโหดด้วยกระดาษแก้วและการแต่งกายกุมารด้วยผ้าไหม สวมเครื่องประดับและสวมมงคลที่ทำจากใบตาล ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: เบญจโกนจุก และการแต่งกายของกุมาร

ที่มา : พระมหาเอกพันธ์ มะเดื่อ, (2566 : พฤษภาคม 2). ถ่ายภาพ

ช่วงที่ 3 วัยผู้ใหญ่ผู้ชายที่มีอายุครบบวช ก็จะจัดประเพณีบวชนาค ในพิธีกรรมจะจัดบายศรีและองค์ประกอบอื่น ที่มีลักษณะเฉพาะไว้ในพิธีสู่ขวัญนาค ผู้บวชเรียกว่านาคแต่งกายเลียนแบบลักษณะของพญานาค ศีรษะสวมลอมพอกซึ่งเป็นงานหัตถศิลป์ที่สานจากไม้ไผ่โดยส่วนยอดของลอมพอกตกแต่งด้วยการตอกลายจากกระดาษที่มีสีสันต่าง ๆ แต่งตัวนาคด้วยผ้าไหมพื้นเมือง ที่บ่าของนาคห่มผ้าสไบสามสีที่แสดงถึงเกล็ดของพญานาคและสวมเครื่องเงิน ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3: ลอมพอกและการแต่งกายของนาค

ที่มา : พระมหาเอกพันธ์ มะเดื่อ, (2566 : เมษายน 12). ถ่ายภาพ

วงที่ 4 วัยชรา มีพิธีกรรมที่ปฏิบัติเพื่อที่จะให้มีอายุยืน สุขภาพร่างกายแข็งแรงคือพิธีกรรมต่ออายุ คำโพธิ์ ในพิธีกรรมต่ออายุนั้นองค์ประกอบของพิธีมีการประดิษฐ์ดอกไม้เงิน ดอกไม้ทองเป็นเครื่องบูชาพระจุลนทสุกรีสูตร และนำดอกไม้เงินดอกไม้ทองไปไว้ที่ใต้ต้นโพธิ์เสมือนเป็นการค้าโพธิ์ ด้วยเชื่อว่าการค้าโพธิ์เปรียบเสมือนการค้าจุนพระพุทธรศาสนา ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4: พิธีทำบุญต่ออายุ และดอกไม้เงินดอกไม้ทอง

ที่มา : พระมหาเอกพันธ์ มะเดื่อ, (2566 : มีนาคม 7). ถ่ายภาพ

นอกจากนี้ตามความเชื่อของชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ ด้านการเจ็บป่วยจะรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบันควบคู่กับแพทย์พื้นบ้านแต่ถ้าอาการไม่ดีขึ้นก็จะจัดให้มีพิธีกรรมการรักษาตามความเชื่อ คือ พิธีกรรมมะมั่วต มีการทำปะรำพิธีมุงด้วยทางมะพร้าว ภายในประดับด้วยพวงมะโหดมีการทำบายศรีต้น, บายศรีถาด เพื่อเป็นเครื่องบูชา มีการจัดเตรียมผ้าไหมพื้นเมืองสุรินทร์ลวดลายต่าง ๆ เพื่อใช้แต่งกายมะมั่วตดังภาพที่ 5 และ ภาพที่ 6 และอีกพิธีกรรมหนึ่งที่นิยมปฏิบัติคือการ สะเดาะเคราะห์ ซึ่งมีองค์ประกอบด้านหัตถศิลป์ที่สำคัญคือ “เป” ทำจากาบด้วยที่มีลักษณะตามขนบโบราณ ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 5 : บายศรีต้นในพิธีกรรมมะมั่วต

ภาพที่ 6 : บายศรีถาดในพิธีกรรมมะมั่วต

ที่มา : พระมหาเอกพันธ์ มะเดื่อ, (2566 : เมษายน 15). ถ่ายภาพ

ภาพที่ 7 : เปนพิธีสะเดาะเคราะห์ และพิธีสะเดาะเคราะห์
ที่มา : พระมหาเอกพันธ์ มะเตือ, (2566 : มีนาคม 25). ถ่ายภาพ

ช่วงที่ 6 การตาย ซึ่งเป็นบันปลายแห่งชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ให้ความสำคัญกับพิธีกรรมการทำบุญให้คนตายเป็นอย่างมากมีการจัดทำหีบศพที่มีรูปทรงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ตกแต่งด้วยการตกแต่งจากกระดาษสี ส่วนเมรุพระผู้ใหญ่มิได้ตำแหน่งเป็นผู้นำชุมชนและผู้เป็นที่นับถือของชุมชนจะทำเมรุชั่วคราว ประดับด้วยงานหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ใช้ศิลปะการแทงหยวก โดยช่าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนและเครือข่ายมาลงแรงช่วยกัน แสดงถึงความร่วมแรงร่วมใจการทำงานเพื่ออุทิศให้ผู้จากไปด้วยความเคารพและความศรัทธา ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8: หีบศพบนเชิงตะกอน และลวดลายดอกกระดาษบนหีบศพ
ที่มา : พระมหาเอกพันธ์ มะเตือ, (2566 : มกราคม 13). ถ่ายภาพ

แนวทางการในการจัดการความรู้ ได้คู่มือภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ ประกอบการศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม ดังนี้

ภาพที่ 9 : คิวอาร์โค้ด คู่มือภูมิปัญญาหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัด
สุรินทร์

อภิปรายผล

จากการศึกษาเมื่อได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยแล้วสามารถนำผลการศึกษามาอภิปรายได้
ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการปฏิบัติ และองค์ประกอบวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์
การดำรงชีวิตของชาวไทยเขมรในทุก ๆ ช่วงของชีวิตดำเนินควบคู่ไปกับประเพณีพิธีกรรมความเชื่อ ที่สามารถ
ทำให้เกิดความสุขและสบายใจโดยมีองค์ประกอบในทุกประเพณีและพิธีกรรมตลอดช่วงชีวิตซึ่งแสดงถึงภูมิ
ปัญญาด้านหัตถศิลป์พื้นบ้านแม้มีการปรับเปลี่ยนบ้างแต่ก็ยังคงมีการดำเนินการสืบเนื่องต่อกันมา ซึ่งเป็นภูมิ
ปัญญาที่ทรงคุณค่ายิ่งนี้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีหน้าที่นิยม ของEmile Durkheim (1897) ทฤษฎีนี้มี
ข้อสรุปว่า “ระบบสังคม คือระบบที่ส่วนต่าง ๆ ปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นสาระเพื่อการคงอยู่ของส่วนทั้งหมด
เพราะฉะนั้นจึงต่างก็เป็นอิสระและรวมกันเป็นปึกแผ่นได้อย่างสมบูรณ์” และสอดคล้องกับงานวิจัยของอัมพร
โคงดี (2555, 159) ศึกษาพบว่า บทบาทในการประกอบพิธีกรรมทุกขั้นตอนทั้งผู้นำพิธี ผู้จัดองค์ประกอบ
รวมถึงขั้นตอนดำเนินพิธี เพื่อให้ได้รับความสุข พ้นจากทุกข์ทั้งปวง องค์ประกอบสัญลักษณ์ของพิธี และ
ขั้นตอนพิธีมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ แฝงไปด้วยความเชื่อ ค่านิยม และความศักดิ์สิทธิ์ สร้างขวัญกำลังใจ
และเกิดความเป็นสิริมงคล

2. ภูมิปัญญาด้านงานหัตถศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์มี
ความเชื่อมโยงกับความเชื่อ ความศรัทธาที่ประกอบด้วยจารีตประเพณีที่มีลักษณะเป็นพื้นบ้าน สัมพันธ์กับ
บริบทในสังคมที่มีประโยชน์ต่อวิถีชีวิต โดยมีการถ่ายทอดด้วยการบอกเล่า “มุขปาฐะ” ที่เป็นตามแบบประเพณี
และสัญลักษณ์ที่แสดงเอกลักษณ์ของชุมชน มีการพัฒนาปรับปรุงจนได้ผลที่สมบูรณ์สามารถเป็นประโยชน์ต่อ
การดำเนินชีวิตได้ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดมาจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา
หัตถศิลป์พื้นบ้านซึ่งที่พบมีรูปแบบ กรรมวิธีตามแนวความคิดขนบธรรมเนียมประเพณีของตนจนกลายเป็น
เอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชนและจิตนาการที่มีต่อธรรมชาติและชีวิตได้จึงก่อให้เกิดงานหัตถศิลป์ที่มีการการสรร
สร้างผลงานด้วยการใช้เทคนิค การแทง การตอก การแกะ การฉลุ การตัด การพับ การสาน และการทอ ที่
ปรากฏอยู่ในประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ของ Julian
Steward (1940 อ้างใน นิยมพรรณ วรณศิริ, 2540, 268)และแนวคิดทฤษฎีสัญลักษณ์นิยมของ (Turner,
1969) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา แก้วหล้า (2558, 118) ศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาหัตถศิลป์

พื้นบ้านนอกจากจะเป็นงานศิลปะที่ประกอบเพื่อความสวยงามยังสะท้อนถึงความหมายของพิธีกรรม พลังของธรรมชาติที่ทำให้ผู้คนคลายจิตใจสงบ อีกทั้งยังเป็นการสืบทอดความหลังแห่งศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย

สรุปผล

จากการศึกษาวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าตลอดช่วงชีวิตมีประเพณี พิธีกรรมซึ่งเกิดขึ้นจากพื้นฐานทางความเชื่อมาตั้งแต่สมัยโบราณสืบเนื่องกันมาแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการพัฒนาที่เจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์เพียงใดก็ตาม ประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตที่ยังยึดถือปฏิบัติกันสืบมา มีผู้นำในการจัดประเพณีและพิธีกรรมซึ่งประเพณีที่และยังปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การแก่การเจ็บ และการตาย ซึ่งทุกช่วงชีวิตนั้นได้มีประเพณี พิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องอีกทั้งมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถสร้างสรรค์ศิลปะโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในการประดิษฐ์ลวดลายที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่พึ่งพิงกันกับระบบนิเวศที่มีอยู่แวดล้อมในชุมชนนำมาประยุกต์เพื่อใช้ในงานเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมนั้น ๆ และปรากฏให้เห็นงานหัตถศิลป์ของช่างพื้นบ้าน ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละวิถีชีวิตชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำองค์ความรู้จากการวิจัยไปพัฒนาต่อยอดจัดทำเป็นหนังสือหนังสืออ่านประกอบหรือสารานุกรม หรือเผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์
2. ควรมีการวิจัยการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรม หรือศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์ หรือเขมรถิ่นไทยในภูมิภาคอื่น ๆ หรือเขมรในราชอาณาจักรกัมพูชา

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว อัดถากร. (2523). “ลักษณะพิธีกรรมในสังคมไทย.” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิยมพรรณ วรรณศิริ. (2540). **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บันเทิง พาพิจิตร. (2549). **ประเพณี วัฒนธรรมไทย และคติความเชื่อ**. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- วาสนา แก้วหล้า. (2558). **ภูมิปัญญาหัตถศิลป์ในระบบสุขภาพชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ในจังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทยและเมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา**. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- เสถียรโกเศศ. (2551). **ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต**. กรุงเทพฯ : ศยาม.
- อัมพร โด่งดี. (2555). **บทบาทพระสงฆ์ในพิธีกรรมบำบัดที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของ ประชาชนในจังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุข ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

อารีย์ ทองแก้ว. (2549). **วัฒนธรรมท้องถิ่นสุรินทร์**. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซต.

Durkheim, Emile. (1897). **Suicide: A Study in Sociology**. New York : Free Press.

Turner, Jonathan H. (1969). **The Structure of Sociological Theory**. Homewood, Ill : the Dorsey Press.

การวิเคราะห์สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา*

ANALYSIS OF POLITICAL RIGHTS AND LIBERTY ACCORDING BASED
ON BUDDHISM APPROACH

พระครูสังฆรักษ์วิชิต ธีรจิตโต, พระมหาปิยะบุตร ปญญาวฑฒโน, พระครูโอภาสปัญญาาวรคุณ,

พระมหาสหาย กนฺตธมฺโม, สมภพ สายหยุด

Phrakhrusangkharak Wichit Thirachitto, Phramahapiyabut Panyawatthano, Phrakhruophatpanyaworakhun,

Phramaha Sahai Kantadhammo, Somphob Saiyud

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhasothorn Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University

E-mail: wichit.soon@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่ปรากฏในปฎิญาสาฎก 2) เพื่อศึกษาสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อวิเคราะห์หลักการและวิธีการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร โดย (1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (2) การตีความหมาย) และ (3) การสังเคราะห์ การวิเคราะห์สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา มุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ปรากฏในปฎิญาสาฎก อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รัฐธรรมนูญของไทย คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่ปรากฏในปฎิญาสาฎกและส่วนที่เกี่ยวข้องกับปฎิญาสาฎกนั้น มนุษย์ย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และมีสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองทั้งระดับบุคคลและระดับสังคม รัฐมีหน้าที่ในการให้สิทธิพลเมืองคุ้มครองและปกป้องประโยชน์ของประชาชนหรือชุมชน

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยศีลธรรมเป็นความประพฤติที่ดีที่ชอบ สันติภาพเป็นความสงบสุข และความเสมอภาคเป็นการมีความเท่าเทียมกันในสังคม หลักการและวิธีการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจพื้นฐานของบุคคลนั้นตามหลักกาลามสูตร เป็นหลักการในการตัดสินใจทางพระพุทธศาสนา และแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่เรียกว่า กรรม 3 คือ ด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม และด้านมโนกรรม โดยต้องมีหลักการ

*

Received May 9, 2024; Revised July 25, 2024; Accepted August 30, 2024

อันเป็นหัวใจสำคัญ เพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า หลักการ 3 อันประกอบด้วย (1) การไม่ทำบาป ทั้งปวง (ศีล) (2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม (สมาธิ) และ (3) การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (ปัญญา)

คำสำคัญ: ปญฺญูญญาสากล, สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง, พระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study political rights and liberty as stated in the Universal Declaration, 2) to study political rights and liberty according to Buddhism, and 3) to analyze principles and methods for promoting political rights and liberty according to Buddhism. religion the conduct of this research is qualitative research. The data from the document study were analyzed by (1) descriptive analysis (2) interpretation) and (3) synthesis. Analysis of Political Rights and liberty According to Buddhism Focus on studying and analyzing information presented in the Universal Declaration International Convention on Civil and Political Rights Thai constitution Scriptures, Tripitaka, Commentary and Buddhist Literature including analyzing data obtained from in-depth interviews by using content analysis in the context of political rights and liberty. The results of the research revealed that

Political rights and liberty reflected in the Universal Declaration and its related parts. Human beings are equal in the law. have rights and liberties and are equally protected by law Men and women have equal rights. and have political rights and liberty both at the personal and social levels. The state has a duty to provide civil rights, protection and protection of the interests of citizens or communities.

Political Rights and liberty According to Buddhism consisting of morality as good conduct peace is peace and equality is equality in society. Principles and methods for promoting political rights and liberty that are suitable for application in Thai society. It depends on the basic decision of that person according to the Kalama Sutra. It is a principle for making decisions in Buddhism. and manifests itself in the form of behavior known as the 3 kamma, namely physical, verbal, and mental which must have a core principle in order to reach the objectives of Buddhism, known as the Three Principles, consisting of (1) Not committing all sins (precepts). (2) Accomplishment of merit (samadhi) and (3) purifying one's mind (paññā).

Keywords; Universal Declaration; Political Rights and liberty; Buddhism

บทนำ

การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพหรือเพื่อแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้นนับว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาซึ่งอาจเกิดขึ้นได้บ่อยครั้ง การเรียกร้องขอความเป็นธรรมจากการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง หรือการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกลไกของรัฐ เป็นต้น มักจะปรากฏให้เห็นถึงความรุนแรงและตามมาด้วยการสูญเสียชีวิตของประชาชนเป็นจำนวนมาก จวบจนปัจจุบันการชุมนุมทางการเมืองก็มิได้ลดความเข้มข้นลงแต่อย่างใด ในปัจจุบันการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง มักจะมารวมตัวกันและทำการปิดถนน ปิดการจราจร ปิดสถานที่ราชการ ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับความเดือดร้อน สิทธิและเสรีภาพ การเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวนี้ ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการชุมนุมก็มักอ้างว่าการชุมนุมเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองในที่สาธารณะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากความไม่เข้าใจในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ความไม่เข้าใจในเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง รวมทั้งความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฯ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามปณิธานสากลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงเป็นหลักการสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องนำมาบัญญัติไว้ในทุก ๆ รัฐธรรมนูญ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็ได้มีการนำเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาบัญญัติไว้ในหมวด 3 มาตรา 25-49

การเมืองในทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาทไม่ได้พูดการเมืองโดยตรง แต่ได้กล่าวถึงหลักการปกครองโดยไม่ระบุว่าการปกครองแบบใดดี แบบใดเสีย ไม่ว่าจะเป็นแบบประชาธิปไตยแบบสังคมนิยมให้ยึดหลักการที่เป็นธรรมมุ่งการปกครองแบบธรรมาภิบาลปรากฏในอริยปิเตยยสูตร ว่าด้วยอริยปิเตยคือความเป็นใหญ่ มี 3 ประการ คือ 1. อัตตานิยตเป็นใหญ่ เป็นการถือเอาตนเอง ศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ ตลอดจนผลประโยชน์ตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนาและสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณ 2. โลกาธิปไตย ความเป็นใหญ่ เป็นความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงสรรเสริญและนิทา ไม่มีหลักการที่แน่นอน กระทำการโดยปรารถนาจะเอาใจคนหมู่มาก หาความนิยมหรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวเป็นประมาณ 3. ธรรมานิยต ความเป็นใหญ่เป็นการถือหลักความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนาสิ่งที่ได้ศึกษาตรวจสอบข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่ได้รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุดเต็มขีดแห่งสติปัญญาจะมองเห็นได้ ด้วยความบริสุทธิ์ใจว่าเป็นไปโดยชอบธรรมและเพื่อความดีงาม เป็นการปกครองที่ดี

เรื่องของสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญ เมื่อนำหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ยึดทางสายกลางในการปฏิบัติต่อตนเองและสังคม ซึ่งเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ จึงเห็นว่าอรรถประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการศึกษา เรื่องการวิเคราะห์สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนานั้น จะเป็นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางออกหรือทางเลือกให้กับสังคมในทุกระดับ ให้เข้าใจในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพตามแนวพระพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่เหมาะสม อันเป็นไปโดยชอบประกอบด้วยธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ความวิจัย

1. เพื่อศึกษาสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่ปรากฏในปฏิญญาสากล
2. เพื่อศึกษาสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์หลักการและวิธีการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ปฏิญญาสากล อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รัฐธรรมนูญของไทย และศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา อรรถกถา และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองรวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท เพื่อให้ได้ตัวแปรที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง และนำเสนอสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่ปรากฏในปฏิญญาสากล

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) เป็นเอกสารที่ทั่วโลกตกลงใช้ร่วมกันเป็นแนวทางไปสู่เสรีภาพและความเท่าเทียม โดยการปกป้องสิทธิมนุษยชนของทุกคนในทุกแห่งหน เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่นานาประเทศ เห็นพ้องกันว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการปกป้อง เพื่อให้มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างเสรี เท่าเทียม และมีศักดิ์ศรี เป็นเสมือนเสาหลักบอกทาง เพราะเป็นครั้งแรกของโลกที่มนุษยชาติได้ตกลงร่วมกันว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีเสรีและความเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ สีผิว ศาสนา หรือเอกลักษณ์ใด ๆ UDHR ถูกเขียนขึ้นเพื่อมนุษย์ทุกหมู่เหล่าในทุก ๆ ชาติ แม้จะไม่ใช่อกฎหมายบังคับ แต่การปกป้องสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ล้วนเป็นหัวใจสำคัญของการเขียนกฎหมายและกลไกทางการเมืองการปกครองของหลาย ๆ ประเทศ ตัวปฏิญญานี้ก็เป็นรากฐานสำคัญของการเขียนสนธิสัญญาทางสิทธิมนุษยชนที่มีการบังคับใช้อีกมากมาย และกลายเป็นบรรทัดฐานของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทุกชนชาติในโลก ทุกวันนี้ UDHR ยังคงเป็นรากฐานในการร่างกฎหมายทั้งเป็นภารกิจภายในและวิสัยทัศน์ระหว่างประเทศ เพื่อปกป้องและสร้างความตระหนักถึงสิทธิในสังคม

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration) เป็นเพียงเอกสารทางการเมืองที่ไม่มีข้อผูกพันตามกฎหมาย แสดงเจตนารมณ์ของอาเซียนในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของอาเซียนที่มีความแตกต่างในด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ปฏิญญาฯ จะต้องรักษามาตรฐานสิทธิมนุษยชนตามหลักสากลเท่านั้น ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วย

สิทธิมนุษยชน เป็นเอกสารทางการเมืองที่ไม่มีข้อผูกพันตามกฎหมาย ซึ่งแสดงเจตนารมณ์ของอาเซียนในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของอาเซียนที่มีความแตกต่างในด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ปฏิญญาฯ จะต้องรักษามาตรฐานสิทธิมนุษยชนตามหลักสากล

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พัฒนาการเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองในรัฐธรรมนูญ 15 ฉบับ จาก 20 ฉบับ อ้างความชอบธรรมของผู้ปกครองมากกว่าที่จะต้องการให้มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องมาจากอำนาจนิยมของผู้ปกครองเชิงอนุรักษ์นิยม ซึ่งเข้ากันไม่ได้กับข้อเรียกร้องให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพภายใต้อุดมการณ์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กล่าวถึงการรับรองสิทธิและเสรีภาพว่า มีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อการสร้างกลไกต่าง ๆ ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ มิให้รัฐนั้นใช้อำนาจในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพประชาชนเกินขอบเขต จึงได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าการจำกัดเสรีภาพกระทำได้ก็ต่อเมื่ออาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ เท่าที่จำเป็นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นไม่ได้

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่ปรากฏในปฏิญญาสากลและส่วนที่เกี่ยวข้องกับปฏิญญาสากลนั้น มนุษย์ย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และมีสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองทั้งระดับบุคคลและระดับสังคม รัฐมีหน้าที่ในการให้สิทธิพลเมืองคุ้มครองและปกป้องประโยชน์ของประชาชนหรือชุมชน เสมอภาคกันในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการบ้านเมืองในทางกฎหมาย

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนากับสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา คือศีลธรรมตามบทบัญญัติทาง ศาสนาในรูปวัฒนธรรม ศีลธรรม ระเบียบประเพณี คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ ตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ (1) สันติภาพ คือความมีสันติ ความสงบ ตั้งแต่สันติภาพขั้นต้นสุดจนกระทั่งถึงขั้นสุดท้ายคือนิพพาน เป็นสันติภาพที่สูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนา (2) เสรีภาพ คือ “วิมุตติ” หลุดพ้นไปจากการครอบงำของกิเลส (3) สมภาพ คือธรรมะที่ว่าด้วยทุกคนเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องต่อสู้เพื่อให้หลุดรอดจากความทุกข์ และมีหน้าที่ที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และ (4) ภราดรภาพ หลักความเป็นพี่น้องกันโดยธรรม และตามแนวของพระสงฆ์ คือผู้มีคุณภาพชีวิต การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เรียกว่าความเสมอภาคที่เป็นหลักการของประชาธิปไตย โดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ประการจะเป็นหลักยึดให้เกิดเสรีภาพ ความเสมอภาคในสังคม มีพรหมวิหารธรรม ยึดถือธรรมาธิปไตย โดยมีเศรษฐกิจศาสตร์มีสมาธิปฏิบัติ และควรปฏิบัติหน้าที่ให้สุจริตอย่างเต็มที่คือ กุศลกรรมบถ จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุ

หลักธรรมในระดับบุคคล ได้แก่ บุคคลจะต้องมีคุณสมบัติ 7 และเป็นสมาชิกแบบอย่างของสังคม ตามสัปปริสธรรม 7 และหลักธรรมระดับสังคมจะต้องเป็นคนมีศีลธรรมตาม สุจริต 3 กุศลกรรมบถ 10 ศีล 5 เป็นผู้มีคุณแก่ส่วนรวมตามพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นผู้มีส่วนร่วมที่ดีตามนาถกรณธรรม 10 สาราณีย

ธรรม 7 เป็นผู้มีส่วนร่วมในการปกครองที่ดี ตามอธิปไตย 3 อปริหานิยธรรม 7 และเป็นผู้นำรัฐหรือผู้ปกครองบ้านเมืองที่ดีตาม ทศพิธราชธรรม 10 จักรวรรดิวัตร 12 ราชสังคหวัตถุ 4 สามัคคี 3 อคติ 4

สาราณียธรรมเป็นหลักการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นหลักการของความเคารพใน สิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นในสังคมก่อให้เกิดหลักเสรีภาพและความเสมอภาค เป็น หลักการปกครองตามแบบประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดสิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียมกันของคนในสังคม ผู้นำในการบริหารจัดการของคนในสังคมโดยพรหมวิหารธรรม เศรษฐศาสตร์ มัชฌิมาปฏิบัติ กุศลกรรมบถ จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุ นำไปสู่ธรรมาธิปไตยเพื่อใช้เป็นแนวทางหรือกฎเกณฑ์ในการประพัตินในสังคมเป็นหลักส่งเสริมในการปกครองแบบธรรมาธิปไตย เพื่อใช้เป็นแนวทางหรือกฎเกณฑ์ในการประพัตินในสังคม คนที่มีคุณภาพชีวิต และการไม่เบียดเบียนด้วยการปฏิบัติความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นรู้จักสิทธิ และขอบเขตของเสรีภาพเป็นหลักการปกครองที่ประชาชนต้องการ

หลักการและวิธีการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา

1. ระดับบุคคล

สัปปริสธรรมเป็นหลักธรรมสำหรับผู้นำ ผู้แทนของคนในสังคมเข้าไปดำเนินการ รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมทำให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติผู้ประพัตินตามหลักสัปปริสธรรมเป็นแบบอย่าง หลักธรรมระดับบุคคลดังกล่าว ช่วยส่งเสริมให้เกิดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองเชิงพุทธเป็นหลักการเคารพกฎหมายภายใต้ความเท่าเทียมกัน สังคมก็จะเกิดสันติสุขเป็นแนวทางในการทำงานแบบปัจเจกบุคคล และมีสัปปริสธรรมเป็นหลักธรรมสำหรับผู้นำผู้แทนของคนในสังคมเข้าไปดำเนินการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ทำให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติ ผู้ประพัตินตามหลักสัปปริสธรรมเป็นแบบอย่างและก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักประชาธิปไตย

2. ระดับสังคม

เป็นผู้มีศีลธรรม เพราะคนในสังคมประพัตินตามหลักศีล 5 ก็เกิดสุจริตและกุศลกรรมบถอันเป็น หลักกรรมอันเป็นพื้นฐานของสังคม สุจริตเป็นนโยบายเพื่อสร้างกาย วาจา และใจให้สะอาด ศีล 5 เป็นกรอบนโยบายให้ปฏิบัติ และกุศลกรรมบถเป็นวิธีปฏิบัติให้เป็นไปตามกรอบศีล 5 ก็จะมีความสงบสุขเกิดสิทธิและเสรีภาพ เป็นผู้มีคุณแก่ส่วนรวม สังคมส่วนรวมจะสงบร่มเย็น ปัจเจกบุคคลจะต้องปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 สร้างสังคมแห่งการแบ่งปัน เป็นสังคมที่น่าอยู่ เป็นเหตุนำมาซึ่งความสงบสุขแบบยั่งยืน เป็นผู้มีส่วนร่วมที่ดีตามหลักธรรมนาถกรณธรรมทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนได้ และหลักธรรม สาราณียธรรม ทำให้ตนเป็นที่พึ่งในการอยู่ร่วมกันสาราณียธรรมเป็นแนวนโยบาย นาถกรณธรรมเป็น วิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดสาราณียธรรม เป็นผู้มีส่วนร่วมในการปกครองที่ดีตามอธิปไตย 3 เป็นหลักในการปกครองการใช้สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองในฐานะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการปกครองที่ดีตาม หลักธรรมอปริหานิยธรรม 7 ในการมีส่วนร่วมจากการปรึกษาหารือกัน เคารพความคิดเห็นกันที่ได้ จากประชุมทำอะไรก็ได้ตามความต้องการของตนเอง อปริหานิยธรรมเป็นภาคปฏิบัติของการธรรมาธิปไตย เพื่อให้มีความเป็นธรรม มีความเสมอภาคมากขึ้น เป็นที่ไว้วางใจของประชาชน และเป็นผู้นำรัฐหรือผู้ปกครองบ้านเมืองที่ดี ต้องมีคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญมาก มีความ

กล้าหาญในทางจริยธรรม กล้าตัดสินใจ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนให้มีการปฏิบัติหน้าที่โดยยึดตามรูปแบบการจัดการหลักการ คือผู้ปกครองจะต้องมีคุณสมบัติในทศพิธราชธรรมนำไปสู่แนวนโยบายการปฏิบัติด้วยราชสังคหวัตถุ มีวิธีปฏิบัติแบบจักรวรรดิวัตร ผลที่ได้จะแก้ไขและป้องกันไม่ให้เกิดความลำเอียงแล้วจะได้ความสามัคคีของสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ปญญาสาสกล ปญญาอาเซีย่นว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บริบทเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สรุปได้ว่า สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่ปรากฏในปญญาสาสกลและส่วนที่เกี่ยวข้องกับปญญาสาสกลนั้น มนุษย์ย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และมีสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองทั้งระดับบุคคลและระดับสังคม รัฐมีหน้าที่ในการให้สิทธิพลเมืองคุ้มครองและปกป้องประโยชน์ของประชาชนหรือชุมชน เสมอภาคกันในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการบ้านเมืองในทางกฎหมาย บริบทเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ในการดำรงไว้ซึ่งดุลยภาพระหว่างประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ส่วนบุคคลใน 2 ระดับ คือ 1) สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองระดับบุคคลตามสิทธิมนุษยชน เป็นจิตสำนึกในความมีมนุษยธรรม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการเลือก บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิในทรัพย์สิน และการสืบทอด สิทธิของผู้บริโภคในการร่วมกันจัดตั้งองค์กร เป็นต้น สิทธิในการเลือกตั้งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในทางการเมือง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยยังมีมติแห่งความเลื่อมล้ำ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุม โดยสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองในระดับบุคคลจะต้องมีคุณสมบัติ 7 และเป็นสมาชิกแบบอย่างของสังคมตาม สัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมช่วยส่งเสริมให้เกิดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองเชิงพุทธเป็นหลักการเคารพกฎหมายภายใต้ความเท่าเทียมกัน สังคมก็จะเกิดสันติสุขเป็นแนวทางในการทำงานแบบปัจเจกบุคคล และ 2) สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองระดับสังคม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาโลกในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองให้มีความสอดคล้องกับบริบททางสังคมของประเทศไทย โดยรัฐต้องส่งเสริมสนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้านหรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ ในระดับสังคมนี้จะต้องเป็นผู้มีศีลธรรม ประพฤติตาม สุจริต 3 กุศลกรรมบถ 10 ศีล 5 เป็นผู้มีความแก่ส่วนรวม มีพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นผู้มีส่วนร่วมที่ดีตาม นาคกรณธรรม 10 สาราณียธรรม 7 เป็นผู้มีส่วนร่วมในการปกครองที่ดีตาม อธิปไตย 3 อปริหานิยธรรม 7 และเป็นผู้นำรัฐหรือผู้ปกครองบ้านเมืองที่ดีตาม ทศพิธราชธรรม 10 จักรวรรดิวัตร 12 ราชสังคหวัตถุ 4 สามัคคี 3 อกติ 4 และโอวาทปาติโมกข์ เป็นหลักปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ เพื่อ

ประโยชน์แก่ตัวบุคคล เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตมนุษย์ และเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปที่เป็นสังคมใหญ่

หลักการและวิธีการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา อยู่ในหลักการ 3 ประการ ที่เป็นกระทำตามหน้าที่ต่อตนเองและบุคคลอื่น คือ (1) การไม่ทำบาปทั้งปวง (ศีล) ที่มาจากกายกรรม เป็นสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองด้านพฤติกรรม ในระดับบุคคลเรียกว่าพฤติกรรมทางการเมือง และในระดับสังคม ที่เรียกว่าวัฒนธรรมทางการเมือง จะต้องมีการไม่ทำบาปทั้งปวง ได้แก่ ไม่ทำร้ายประชาชน ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน ไม่มักมากในกามคุณ (2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม (สมาธิ) ที่มาจากวจีกรรม เป็นสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองด้านการสื่อสาร ในระดับบุคคลเรียกว่าการสื่อสารทางการเมือง และในระดับสังคม เรียกว่าการสื่อสารจากสื่อมวลชน ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ และ (3) การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (ปัญญา) ที่มาจากมโนกรรม เป็นสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองด้านความคิด ในระดับบุคคลเรียกว่าอุดมการณ์ทางการเมือง และในระดับสังคมเรียกว่านโยบายสาธารณะ ได้แก่ ไม่คิดอยากได้ของคนอื่น ไม่คิดร้ายต่อคนอื่น มีความคิดที่ขบถธรรม

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม และด้านมโนกรรมจะต้องมีหลักการอันเป็นหัวใจสำคัญ เพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายของ พระพุทธศาสนาเรียกว่า หลักการ 3 อันเป็นการสรุปขบยอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นแนวทางที่บุคคลพึงปฏิบัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง (ศีล) การทำกุศลให้ถึงพร้อม (สมาธิ) และการทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (ปัญญา) ทั้งหมดต้องปฏิบัติไปพร้อมกัน กับอุดมการณ์ 4 ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความอดทนอดกลั้นเป็นสิ่งที่บุคคลยึดถือ และเป็นสิ่งที่ต้องใช้เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจทุกอย่างที่ต้องเจอในชีวิต การมุ่งให้ถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นเป้าหมายหลัก ไม่พึงทำผู้อื่นให้ลำบากด้วยการเบียดเบียนทำความทุกข์กายหรือทุกข์ทางใจไม่ว่าจะในกรณีใด ๆ และเป็นผู้มีจิตใจสงบจากอกุศลวิตกทั้งหลายมีความ โลภ โกรธ หลง โดยมีวิธีการเพื่อจะได้เป็นไปในแนวทางเดียวกันและถูกต้องเป็นธรรม ด้วยวิธีการที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน โอวาทปาติโมกข์ 6 ประการ ได้แก่ การไม่กล่าวร้าย (อนุปวาโท) คือการไม่กล่าวร้ายโจมตีดูถูกความเชื่อผู้อื่น การไม่ทำร้าย (อนุปฆาโต) คือการด้วยการไม่ใช้กำลังบังคับข่มขู่ด้วยวิธีการต่าง ๆ ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ (ปาติโมกฺเข จ สงฺวรโ) คือต้องรักษาความประพฤติให้น่าเลื่อมใส ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค (มตตณฺยุตา จ ภตตสฺมิ) คือการเสพปัจจัยสี่อย่างรู้ประมาณพอเพียง การอยู่อย่างสงบ (ปนตณฺจ สยนาสนํ) คือการทำงานทาง ต้องสันโดษไม่เห็นแก่หมู่คณะ และความเพียรในอธิจิต คือความหมั่นประกอบกุศลและการพัฒนาจิตใจอยู่เสมอ โดยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลไว้ 3 ประเด็น

ประเด็นที่ 1 หลักกาลามสูตรเป็นหลักการในการพิจารณาตัดสินใจ เป็นหลักพื้นฐานของบุคคลที่จะต้องใช้ในการชีวิตประจำวัน เพราะการตัดสินใจจากความเชื่อจะแสดงออกมาทางการกระทำ แม้จะผ่านกาลเวลามาเนิ่นนาน ความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมของสังคมไทย ยังมีความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมที่คลุกเคล้า ผสมผสานอยู่กับกระบวนทรรศน์ ว่าหลักกาลามสูตรเป็นวิธีการวางท่าทีที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ชาวกาลามชนรู้จักใช้สติปัญญาในการรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามา แล้วนำมาพิจารณาถึงเนื้อหาของเรื่องราว นั้น ๆ ว่า มีความสมเหตุสมผล มากน้อยเพียงใด ต้องพร้อมที่จะรับฟังด้วยใจที่เป็นกลาง มิให้ใช้อคติ

ในการรับฟัง และไม่ด่วนตัดสินใจเชื่อ จนกว่าจะได้พิจารณาไตร่ตรองรอบด้านแล้วว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร จึงค่อยตัดสินใจเชื่อ การที่มนุษย์หลงใหลในวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมจนตกเป็นทาสของวัตถุ เป็นปัญหาที่เกิดจากความเชื่อว่า ความสุขของมนุษย์ขึ้นอยู่กับวัตถุ หรือถือเอาการมีวัตถุหรือการครอบครองวัตถุเป็นฐานในการมีความสุข แล้วพากันปฏิเสธสิ่งอื่น ๆ เช่น ปฏิเสธศาสนา ทำให้ชีวิตขาดสมดุล ขาดความพอดี มนุษย์จึงแสวงหาแต่วัตถุมาปรนเปรอตนเอง ทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินมา โดยสรุปว่าพลังของความเชื่อ พลังของความรู้ และพลังของเหตุผล ทั้ง 3 ประการนี้นำไปสู่พลังของสังคมหลังนวยุค ช่วยให้มีมนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีที่พึงประสงค์ อันเหมาะสมกับยุคสมัยที่รวมเอาพลังต่าง ๆ ในสังคม มาขับเคลื่อนสังคมหลังนวยุคให้แผ่กระจายออกไปทุกทิศทุกทาง

ประเด็นที่ 2 เรื่องกรรม กุศลกรรม คือ กรรม 3 เป็นการกระทำของบุคคลนั้นที่มาจากความเชื่อ และแสดงออกทางกายเรียกว่า สติและเสรีภาพในกระทำ ทางวาจาเรียกว่า สติและเสรีภาพในการพูด และทางใจเรียกว่า สติและเสรีภาพทางปัญญา ส่วนกุศลกรรมบถ 10 เป็นกรรมดีในทางพระพุทธศาสนาที่แสดงทางกาย 3 ทางวาจา 4 และทางใจ 3 ซึ่งกรรมแต่ละหมวดก็มีหน้าที่ มีลำดับและมีระยะเวลาในการให้ผลที่ชัดเจน เปรียบเหมือนการปลูกต้นไม้ที่กว่าต้นไม้ชนิดนั้น ๆ ที่ปลูกขึ้นมาจะเจริญเติบโตขึ้นมาให้ร่มเงา แผ่กิ่งก้านสาขาได้นั้นต้องใช้เวลาในการเจริญเติบโตเป็นเดือนเป็นปี กรรมก็เช่นกัน มีหน้าที่ในการให้ผลแก่บุคคลที่กระทำกุศลกรรมหรือกุศลกรรมให้ได้รับทุกข์หรือสุขอย่างแน่นอน ดังนั้น ความรู้เข้าใจกฎแห่งกรรมสามารถอยู่ร่วมกันตามกฎระเบียบของสังคม และการกระทำในสิ่งที่ดีและไม่ดี สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคปัจจุบันตามหลักคำสอนในพุทธปรัชญาเถรวาทว่า ผู้ทำกรรมแล้วต้องได้รับผลของกรรมทั้งกุศลกรรมและกุศลกรรม กรรมเป็นการกระทำทาง กาย วาจา ใจ ทั้งทางดีและไม่ดีที่ประกอบด้วยเจตนา และกฎแห่งกรรมคือผลของการกระทำของมนุษย์ หรือผลของการกระทำที่ ประกอบจากเจตนา และกฎแห่งกรรมมีอิทธิพลต่อสังคมไทยหลายด้านคือ ความเชื่อกรรม หลักคำสอนเรื่องกรรม พฤติกรรมการดำเนินวิถีชีวิตระดับครอบครัว ระดับสังคมชนบทธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เป็นจริยศาสตร์ร่วมสมัย และเหมาะสมกับยุคสมัย หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นบรรทัดฐานในการแสดงกฎแห่งกรรมเพื่อจะได้ปฏิบัติดีละเว้นอกุศล การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมถือว่าเป็นพันธกรณีของมนุษย์ที่มีต่อกันในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การกระทำตามหน้าที่โดยมุ่งประโยชน์ตนเองและผู้อื่นเป็นสำคัญนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละฝ่ายจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้องเสียสละ เพื่ออ้างไว้ซึ่งความดีงาม และหน้าที่ของแต่ละฝ่ายจะต้องเกื้อกูลแก่สัตว์โลกทั้งมวล ใช้หลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องกรรม ที่เป็นเหตุและผลของการกระทำกุศลกรรมกับอกุศลกรรมเป็นตัวกำหนดพื้นฐานในการปฏิบัติต่อกัน ให้บุคคลหนักแน่นในเหตุผล รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ไม่ตัดสินบุคคลด้วยชาติชั้นวรรณะ แต่ตัดสินที่กรรมคือการกระทำ ทำให้เข้าใจเรื่องกรรมได้อย่างถูกต้อง

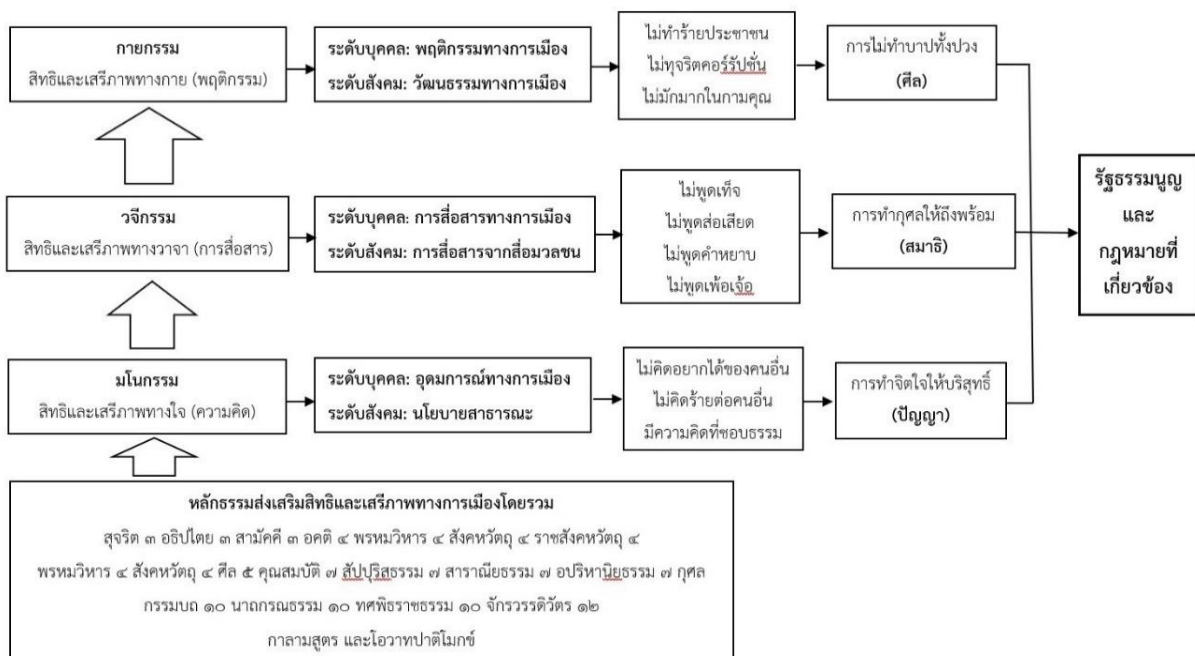
ประเด็นที่ 3 โฉวาท 3 ในโฉวาทปาติโมกข์ หลักการในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นสติและเสรีภาพทางการเมือง ได้แก่ 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง (ศีล) ที่มาจากกายกรรมที่เป็นสติและเสรีภาพทางการเมืองด้านพฤติกรรม ในระดับบุคคลเรียกว่าพฤติกรรมทางการเมือง และ ในระดับสังคมเรียกว่าวัฒนธรรมทางการเมืองจะต้องมีหลักการการไม่ทำบาปทั้งปวง ประกอบด้วย การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การไม่ลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น

และการไม่แย่งชิงของรักของผู้อื่น เรียกว่า สิทธิและเสรีภาพในกระทำ 2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม (สมาธิ) ที่มาจากกิจกรรมที่เป็นสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองด้านการสื่อสาร ในระดับบุคคลเรียกว่าการสื่อสารทางการเมือง และ ในระดับสังคมเรียกว่าการสื่อสารจากสื่อมวลชน ประกอบด้วย การพูดความจริง การพูดในทางส่งเสริม การพูดคำไพเราะสุภาพ และการพูดแต่เรื่องที่มีประโยชน์ เรียกว่า สิทธิและเสรีภาพในการพูด และ 3) การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (ปัญญา) ที่มาจากมโนกรรมกรรมที่เป็นสิทธิและเสรีภาพด้านความรู้ ในระดับบุคคลเรียกว่าอุดมการณ์ทางการเมือง และในระดับสังคมเรียกว่านโยบายสาธารณะ ประกอบด้วย การพอใจในสิ่งของที่ได้มาถูกต้อง มีเมตตาต่อผู้อื่น ไม่คิดร้ายต่อใคร และการเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เรียกว่า สิทธิและเสรีภาพทางปัญญา การปกครองโดยธรรมวินัย พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อประโยชน์แก่ตัวบุคคล เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์หรือส่วนรวม เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตมนุษย เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปที่เป็นสังคมใหญ่ และเพื่อประโยชน์แก่ตัวพระศาสนา

องค์ความรู้วิจัย

การศึกษาการวิจัยเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองวิเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวคิดทั่วไป เพื่อศึกษาวิเคราะห์สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา และเพื่อนำเสนอสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ได้องค์ความรู้จากการวิจัย ดังปรากฏรายละเอียดผังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงหลักการและวิธีการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา

หลักการและวิธีการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา นำไปสู่สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย พฤติกรรมที่บุคคลต้องกระทำใน

ชีวิตประจำวัน ขึ้นอยู่กับความเชื่อพื้นฐานของบุคคลนั้น ซึ่งในเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง บุคคลย่อมมีความเชื่อและการกระทำที่แตกต่างกันไป หลักการและวิธีการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา มีหลักกาลามสูตร เป็นหลักการให้ใช้ในการตัดสินใจ 10 ประการ การตัดสินใจเชื่อจะแสดงออกมาทางการกระทำในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กรรม 3 อัน ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง กรรม 3 จึงประกอบด้วย (1) กายกรรม เป็นสิทธิและเสรีภาพแสดงออกทางกายเรียกว่าพฤติกรรมในระดับบุคคล เรียกว่าพฤติกรรมทางการเมือง และในระดับสังคมเรียกว่าวัฒนธรรมทางการเมือง (2) วาจากรรม เป็นสิทธิและเสรีภาพแสดงออกทางวาจาเรียกว่าการสื่อสารในระดับบุคคลเรียกว่าการสื่อสารทางการเมือง และในระดับสังคมเรียกว่าการสื่อสารจากสื่อมวลชน และ (3) มโนกรรมเป็นสิทธิและเสรีภาพ แสดงออกทางใจ เรียกว่าความรู้ในระดับบุคคลเรียกว่าอุดมการณ์ทางการเมือง และในระดับสังคมเรียกว่านโยบายสาธารณะ

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยจึงควรต้องอยู่ในหลักการ 3 ประการ ที่เป็นการกระทำตามหน้าที่ต่อตนเองและบุคคลอื่น ประกอบด้วย

1. การไม่ทำบาปทั้งปวง (ศีล) ที่มาจากกายกรรม เป็นสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองด้านพฤติกรรม (กายกรรม) ในระดับบุคคลเรียกว่าพฤติกรรมทางการเมือง และในระดับสังคม ที่เรียกว่าวัฒนธรรมทางการเมือง จะต้องมียุทธศาสตร์การไม่ทำบาปทั้งปวง ได้แก่ ไม่ทำร้ายประชาชน ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน ไม่มั่วสุมในกามคุณ

2. การทำกุศลให้ถึงพร้อม (สมาธิ) ที่มาจากวาจากรรม เป็นสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองด้านการสื่อสาร (วาจากรรม) ในระดับบุคคลเรียกว่าการสื่อสารทางการเมือง และในระดับสังคม เรียกว่าการสื่อสารจากสื่อมวลชน ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ

3. การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (ปัญญา) ที่มาจากมโนกรรม เป็นสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองด้านความคิด (มโนกรรม) ในระดับบุคคลเรียกว่าอุดมการณ์ทางการเมือง และในระดับสังคมเรียกว่านโยบายสาธารณะ ได้แก่ ไม่คิดอยากได้ของคนอื่น ไม่คิดร้ายต่อคนอื่น มีความคิดที่ชอบธรรม

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านกายกรรม ด้านวาจากรรม และด้านมโนกรรมจะต้องมีหลักการอันเป็นหัวใจสำคัญ เพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายของ พระพุทธศาสนาเรียกว่า หลักการ 3 อันเป็นการสรุปรวบยอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นแนวทางที่บุคคลพึงปฏิบัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง (ศีล) การทำกุศลให้ถึงพร้อม (สมาธิ) และการทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (ปัญญา) ทั้งหมดต้องปฏิบัติไปพร้อมกัน กับอุดมการณ์ 4 ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความอดทนอดกลั้นเป็นสิ่งที่บุคคลยึดถือ และเป็นสิ่งที่ต้องใช้เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจทุกอย่างที่ต้องเจอในชีวิต การมุ่งให้ถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นเป้าหมายหลัก ไม่พึงทำผู้อื่นให้ลำบากด้วยการเบียดเบียนทำความทุกข์กายหรือทุกข์ทางใจไม่ว่าจะในกรณีใด ๆ และเป็นผู้มีจิตใจสงบจากอกุศลวิตกทั้งหลายมีความ โลภ โกรธ หลง โดยมีวิธีการเพื่อจะได้เป็นไปในแนวทางเดียวกันและถูกต้องเป็นธรรม ด้วยวิธีการที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน โอวาทปาติโมกข์ 6 ประการ ได้แก่ อันประกอบด้วย การไม่กล่าวร้าย (อนุปวาโท) คือการไม่กล่าวร้ายโจมตีดูถูกความเชื่อผู้อื่น การไม่ทำร้าย (อนุปมาโท) คือการด้วยการไม่ใช้กำลังบังคับข่มขู่ด้วยวิธีการต่าง ๆ ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ (ปาติโมกฺเข จ สงวโร) คือต้องรักษาความประพฤติให้น่า

เลื่อมใส ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค (มตตญจตา จ ภตตสฺมี) คือการเสพปัจจัยอย่างรู้ประมาณ พอเพียง การอยู่อย่างสงบ (ปนตยจ สยนาสน) คือการทำงานทาง ต้องสันโดษไม่เห็นแก่หมู่คณะ และความเพียรในอริจิต คือการพัฒนาจิตใจให้ความหมั่นประกอบกุศลอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1.1 ทุกหน่วยงานควรมีกิจกรรมส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจและให้ข้อมูลที่ถูกต้องในเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา อย่างต่อเนื่อง

1.2 ผู้บริหารต้องสนับสนุนทรัพยากรส่งเสริมกิจกรรมการอบรมหรือการสร้างพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา การแชร์ข้อมูล

1.3 บุคคลควรเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อมีความตระหนักรู้ เข้าใจและเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา ต้องศึกษาและเข้าใจหลักธรรมพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาในประชาชนถึงความเข้าใจสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ว่ามีความรู้และเข้าใจสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองของตนและสังคมอย่างไร

2.2 ควรทำการศึกษาเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ตามบริบทของประชาชนในสังคมที่มีเงื่อนไขแตกต่างกันในการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับศาสนาอื่น ๆ ในการประยุกต์ใช้หลักการและวิธีการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กรมองค์การระหว่างประเทศ. (2551). **ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการต่างประเทศ.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์, (2560). **กฎหมายรัฐธรรมนูญแนวคิดและประสบการณ์ของต่างประเทศ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- บันเทิง พาพิจิตร. (2548). **การปกครองตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2540). **วรรณคดีการเมืองของพระพุทธศาสนา**, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สามัคคีสาส์น จำกัด.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). **พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). **พุทธศาสนากับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2557). **ธรรมราชา**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2531). **จนกว่าโลกจะมีสันติภาพ: สันติภาพของโลก (ธรรมโฆษณ์)**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมทานมูลนิธิ.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2561). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 50. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เพ็ทแอนด์โฮม.
- Michael Curtis. (1981). **Great political theories**. New York: Avon Books.
- P.A. Payutto. (1994). **Buddhist Solution for the Twenty-first Century**. Bangkok: Buddhadhamma Foundution.

รูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก^{*}
MANAGEMENT MODEL FOR ELDERLY SOCIAL PARTNERSHIPS
IN THE EASTERN REGION

จตุพล พรหมมี, พระครูปริยัติวรณารณ์, พระมหาขุนทอง อคฺควโร,
พระพรหมพิริยะ ถาวโร และ พรภิรมย์ ยอดบุญ

Jatupon Phrommee, Phrakru Prariyatwannaporn, PhraMaha KhunThong Akkavaro,

PhraPhompiriya Thavaro and Pornpirom Yodboon

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhasothorn Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Email: jatupon.phr@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่องรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ พัฒนา และขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถในการมีส่วนร่วมในสังคม โดยใช้เทคนิคแบบผสมผสานเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแบบผสานวิธี ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 คน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยพรรณนาความ ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนิน การเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 353 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวม คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย 1. ศึกษาองค์ความรู้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ, หุ้นส่วนทางสังคมผู้สูงอายุ, การขับเคลื่อน

ABSTRACT

This research article is part of the research. Subject: Social partnership management model for the elderly in the Eastern region the objective is to study knowledge, develop and drive forward the social partnership management model of the elderly in the Eastern region. Promote the elderly to live their lives with the ability to participate in society. Using a combined quantitative and qualitative technique. together with in-depth interviews with 30 key informants, descriptive data analysis As for the

^{*} Received May 15, 2024; Revised June 18, 2024; Accepted August 10, 2024

quantitative research, data was collected with a sample of 353 people. The tool used for collection was a questionnaire. Statistics used in data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation. Research results: 1. Study the organization. Know how to manage social partnerships for the elderly in the Eastern region. Overall and each aspect was at a moderate level.

Keywords; Management model, Elderly social Partnerships, Drive

บทนำ

สำหรับประเทศไทย ได้นิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2545 หมายความว่า “ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป” (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2566) คำว่าผู้สูงอายุที่มีความสามารถหรือ Active Aging จึงได้ถูกเสนอโดยองค์การอนามัยโลกเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาประชากรสูงอายุที่กำลังเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ดังนั้นความสำคัญของการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในสังคม ผู้สูงอายุจะได้รับความรู้ทั้งทางวิชาการและความรู้ทั่วไป การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ รู้สีกว่าตนเองมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับของสังคม ลดอาการซึมเศร้า เกิดการพัฒนาทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ได้พบปะสังสรรค์กับบุคคลอื่นเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยให้รู้สึกสดชื่นคลายความอ้างว้าง การที่ผู้สูงอายุได้มีบทบาททางสังคม ยังคงทำงาน มีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่นในสังคม การได้แสดงศักยภาพ ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง จากความสำคัญและเหตุผลดังกล่าว เป็นการนำพลังผู้สูงอายุมาแสดงออกให้เกิดประโยชน์และเชิดชูคุณค่า รวมถึงสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดแก่ผู้สูงอายุ ในบั้นปลายของชีวิต (จิตตรา มาคะผล และพลอยพรรณ มาคะผล, 2562)

ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าร่วมในการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งเนื่องจาก ไม่มีลูกหลานช่วยเหลือในการเดินทาง และกิจกรรมที่เข้าร่วมบางกิจกรรมไม่น่าสนใจและคิดว่าไม่มีประโยชน์ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม เนื่องจากยังไม่กล้าแสดงออกทำให้การจัดกิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ และในการจัดกิจกรรมยังไม่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากเป็นผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง บางส่วนประกอบอาชีพรับจ้างจึงทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ ดังนั้น การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุอีกส่วนหนึ่งคือเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมมีพัฒนาการไปเป็นผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิง (ติดบ้านและติดเตียง) トラบเท่าที่ผู้สูงอายุยังสามารถคงสมรรถนะทางกาย จิตและสมองไว้ได้ยืนยาวขึ้นหรือตลอดชีวิตย่อมสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชนและสังคมได้ ปัจจัยสำคัญของการที่จะคงภาวะติดสังคมในผู้สูงอายุไว้ให้นานที่สุด ขึ้นอยู่กับการที่ผู้สูงอายุมีโอกาสเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนทางสังคมที่เหมาะสมและอย่างสม่ำเสมอ

สอดคล้องกับแนวคิดของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2552) มีวิสัยทัศน์ว่า ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม ครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ และเป็นผู้สูงอายุที่มีสถานภาพดี มีสุขภาพดีทั้งกายและจิต ครอบครัวอบอุ่น มีสังคมที่ดี มี

หลักประกันที่มั่นคง อยู่อย่างมีคุณค่า และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะครอบครัวและชุมชน ต้องถื่น ครอบรพพลังขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความมั่นคงในชีวิต

แนวทางการพัฒนาการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก โดยมีประเด็นที่สำคัญในการปรับกระบวนการทัศน์เดิมจากที่มองผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม ผลักดันหรือสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพในสังคมมากขึ้น รวมตัวกันของผู้สูงอายุเพื่อปฏิสัมพันธ์หรือร่วมกันพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ ตามแนวคิดของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556) กำหนดรูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมในการกำหนดนโยบายสังคมอย่างชัดเจน คือ 1. การเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน 2. การให้คำแนะนำปรึกษาาร่วมกัน 3. การจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน 4. การจัดทำพันธสัญญา และ 5. การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน

จากปัญหาดังกล่าวคณะผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ความรู้ ปัญหา และอุปสรรค ในการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก อันนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุ ทั้ง 5 ขั้นตอนตามแนวคิดของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถรวมทั้งเงื่อนไขที่ทำให้ประสบความสำเร็จทั้งระดับผู้สูงอายุและการดำเนินงานหุ้นส่วนทางสังคมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยนำรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมออกเผยแพร่ในวงกว้างและดำเนินการติดตามและประเมินให้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุให้เกิดความยั่งยืนและเป็นแบบอย่างในพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก
3. เพื่อขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีในเชิงปริมาณและคุณภาพที่เชื่อมโยงข้อมูล ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เรื่อง รูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก โดยมีวิธีการศึกษาใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1.1 การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อค้นคว้าหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการศึกษาองค์ความรู้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 1.2 การศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาความคิดเห็น จากสมาชิกของชุมชน โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือเพื่อให้ทราบถึงองค์ความรู้รูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก 1.3 การศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) การ

พัฒนารูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก และการขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ 1. คณะบริหารศูนย์สังคมผู้สูงอายุ จำนวน 6 ท่าน 2. ผู้นำหมู่บ้าน/ผู้นำชุมชน จำนวน 6 ท่าน 3. ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 18 ท่าน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเทศบาล ตำบลคลองเขื่อน อำเภอกลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา และประชากรเทศบาล ตำบลไม้เค็ด อำเภอมะนัง จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 3,000 คน ใน 6 หมู่บ้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเทศบาล ตำบลคลองเขื่อน อำเภอกลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา และประชากรเทศบาล ตำบลไม้เค็ด อำเภอมะนัง จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 3,000 ท่าน ได้กลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 353 ท่าน

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) การสนทนากลุ่ม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก และการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังเพื่อศึกษาองค์ความรู้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายในภาคตะวันออก และการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึกโดยการสำรวจพื้นที่ แบบสอบถาม การสนทนากลุ่มกับประชากรที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ประกอบด้วย 1. คณะบริหารศูนย์สังคมผู้สูงอายุ จำนวน 6 ท่าน 2. ผู้นำหมู่บ้าน/ผู้นำชุมชน จำนวน 6 ท่าน 3. ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 18 ท่าน

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาระดับความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของ คณะบริหารศูนย์สังคมผู้สูงอายุ ผู้นำหมู่บ้าน และผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเทศบาล ตำบลคลองเขื่อน อำเภอกลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา และประชากรเทศบาล ตำบลไม้เค็ด อำเภอมะนัง จังหวัดปราจีนบุรี สถิติที่ใช้ คือค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์ เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

สรุปผลการวิจัย

1. ด้านศึกษาองค์ความรู้การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก โดยผู้วิจัยทำการวิจัย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง

2. ด้านพัฒนารูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ผู้วิจัยทำการวิจัย 5 ด้าน

2.1 ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและจัดทำข้อตกลงร่วมกันในงานด้านผู้สูงอายุ คือ ประเด็นที่ 1 แนวทางพัฒนากิจกรรมผู้สูงอายุให้ยั่งยืน ดังนี้ 1. การพัฒนาการบริหาร 2. ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการบริหาร 3. ชักชวนผู้ที่มีเยาวชนเข้าเป็นสมาชิกชมรม ประเด็นที่ 2 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุ ดังนี้ 1. จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในชุมชน 2. การประชาสัมพันธ์ 3. จัดหายานพาหนะรับ-ส่ง สำหรับผู้สูงอายุ ประเด็นที่ 3 แนวทางการพัฒนาขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้ 1. ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ผ่านสื่อต่าง ๆ 2. เปิดโอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ รับรู้กิจกรรมผู้สูงอายุ 3. เชิญหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาเป็นส่วนร่วมกิจกรรม

2.2 ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา คือ 1. ผู้ริเริ่มกิจกรรม หมายถึง ผู้ที่มีแนวคิดในการริเริ่มที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ 2. การประชุมระดมความคิดจากแกนนำภาคส่วนต่าง ๆ 3. ชี้แจงสมาชิกชมรมเพื่อรับทราบ 4. จัดกิจกรรมตามแผนงาน 5. ประเมินผลการดำเนินงาน

2.3 ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน ดังนี้ 1. คณะกรรมการต้องมาจากการเลือกตั้งของสมาชิก 2. มีภาวะผู้นำ มีจรรยาบรรณในการบริหารจัดการองค์กร 3. มีความเสียสละ มีจิตอาสา ซื่อสัตย์ความประพฤติดี 4. ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายอย่างเหมาะสม 5. มีความโปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติ ยุติธรรม และ 6. มีความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ

2.4 ด้านการจัดทำพันธสัญญา ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ดังนี้ 1. ด้านการพัฒนาทักษะชีวิตผู้สูงอายุด้าน ร่างกาย จิตใจ และสมอง 2. ด้านการช่วยเหลือสังคมของผู้สูงอายุ และ 3. การส่งเสริมด้านเศรษฐกิจผู้สูงอายุ

2.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน ดังนี้ 1. กำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้สูงอายุในการดำเนินงานพัฒนากิจกรรม 2. พัฒนาการจัดกิจกรรมแบบมีการบูรณาการความร่วมมือกับเครือข่ายต่าง ๆ 3. พัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กับศักยภาพผู้สูงอายุ

3. ด้านขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ผู้วิจัยทำการวิจัย 5 ด้าน

3.1 ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน คือ

ประเด็นที่ 1 ประกอบด้วย 3 หลักใหญ่ ได้แก่ 1. การขับเคลื่อนการบริหาร ประกอบด้วย มีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า การบริหารคนให้เหมาะสมกับลักษณะงานที่ทำ การให้ความสำคัญกับการบริหารการเงินที่โปร่งใส และ ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม 2. จัดกิจกรรมศิลป สมาธิ ปัญญา และ 3. สร้างอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุน้อย (อพส.น้อย)

ประเด็นที่ 2 ได้แก่ 1. สร้างกิจกรรม “สานใยรักสามวัย” 2. จัดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของกิจกรรม 3. ให้บริการรถรับ-ส่ง

ประเด็นที่ 3 ได้แก่ 1. จัดทำเวทีประชาคม 2. ประชาสัมพันธ์ผลงานของโครงการผู้สูงอายุให้หน่วยงานต่าง ๆ ทราบ 3. จัดให้หน่วยงานต่าง ๆ มีส่วนร่วมกิจกรรมผู้สูงอายุ และ 4. ส่งเสริมให้เกิดพี่เลี้ยงในการเขียนโครงการให้กับกิจกรรม

3.2 ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา ดังนี้ ขั้นที่ 1 เสนอโครงการ “พรมเช็ดเท้าจากจุกขวดยาฉีดที่ใช้แล้ว” ขั้นที่ 2 ระดมความคิดเห็นจากแกนนำภาคส่วนต่าง ๆ ขั้นที่ 3 ชี้แจงสมาชิกชมรมเพื่อรับทราบ ขั้นที่ 4 จัดกิจกรรมตามแผนงาน และ ขั้นที่ 5 ประเมินผลการดำเนินงาน

3.3 ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน ดังนี้ 1. คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนกิจกรรม 2. คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3. คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม และ 4. คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

3.4 ด้านการจัดทำพันธะสัญญา คือ 1. การขับเคลื่อนสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจ 2. การขับเคลื่อนด้านการช่วยเหลือสังคมของผู้สูงอายุ มีจิตอาสาแบ่งปันหล่อเลี้ยงปัญญา ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น 3. การขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมสูงวัย ไอเดียดี ด้วยกิจกรรม การทำพรมเช็ดเท้าด้วยจุกยาที่ใช้แล้ว การทำดอกไม้จันทน์ และกองทุนฌาปนกิจ

3.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน ประกอบด้วย 1. สร้างกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน มีการอบรมอาสาสมัครผู้สูงอายุ (อผส.) เพื่อดูแลผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยในหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุดูแลกันเอง 2. สร้างทีมงานอย่างต่อเนื่อง โดยดึงผู้สูงอายุที่เป็นคนเก่ง คนดี มาเป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ มีคณะกรรมการ และ 3. การขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กับศักยภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3.1 กิจกรรมมีการตรวจคัดกรองสุขภาพ 3.2. อบรมให้ความรู้การดูแลสุขภาพ แก่ผู้ดูแลและผู้สูงอายุ 3.3 การคัดกรองแบ่งผู้สูงอายุ 3.4 เยี่ยมติดตามผู้สูงอายุที่มีภาวะติดบ้านและภาวะติดเตียง 3.5 กิจกรรมปั่นจักรยานตะเวนเยี่ยมผู้สูงอายุตามเส้นทางที่กำหนด 3.6 สรุปผลการดำเนินงานอภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย “รูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก” ทั้ง 3 ด้าน ตามความคิดเห็นของประชาชนในภาพรวม พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจ ดังนี้

1. การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกันในปัจจุบัน พบว่า การกำหนดโครงการกิจกรรมผู้สูงอายุมีการต่อรองกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Oakly & Marsden (1984) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมที่เป็นการเสริมพลังอำนาจ เป็นการพัฒนาที่ต้องการการถ่ายโอนอำนาจจากผู้ให้สู่ผู้รับเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับผู้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ด้านการให้คำแนะนำปรึกษาในปัจจุบัน พบว่า มีคณะกรรมการที่ปรึกษาที่มาจากหลากหลายอาชีพโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เกษียณแล้ว นำความรู้ความสามารถมาเป็นกรรมการที่ปรึกษา การกำหนดนโยบาย และประเมินผลการดำเนินกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นเรศ สวัสดิกุลวัฒน์** (2551) พบว่า การให้คำแนะนำปรึกษาร่วมกัน เป็นรูปแบบหนึ่งของการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นหุ้นส่วนทางสังคม ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกันในปัจจุบัน

พบว่า การแต่งตั้งคณะกรรมการ และผู้บริหารโครงการแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1. คณะกรรมการจากหน่วยงานภาครัฐ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา วิทยากร และพี่เลี้ยงคอยสนับสนุนในด้านต่าง ๆ 2. คณะกรรมการจากภาคประชาชน การสรรหาบุคลากรในการดำเนินกิจกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ **วิโรจน์ สารรัตน์** (2546) กล่าวว่า ประธานจะเป็นผู้กำหนดโครงสร้างสถานการณ์ในการทำงานไว้ให้คณะกรรมการบริหารอย่างสมบูรณ์ แบบ ด้านการจัดทำพันธะสัญญาในปัจจุบัน พบว่า เน้นประโยชน์ของผู้สูงอายุโดยตรง คือ การส่งเสริมด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ ที่ส่งผลให้เกิดความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศิริบุณ จงวุฒิเวศย์ และคณะ** (2559) พบว่า ชีวิตที่มีคุณค่าและมีความสุข เป็นชีวิตที่เริ่มด้วยความพึงพอใจในสภาพที่เป็นอยู่และที่ได้ทำประโยชน์ทางร่างกาย อารมณ์ และจิตวิญญาณ จึงเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน พบว่า ประกอบด้วย 1. กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม 2. กิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ 3. การทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อหารายได้เข้ากองทุนชมรมผู้สูงอายุ 4. กิจกรรมเสริมรายได้ และ 5. กองทุนฌาปนกิจศพ สอดคล้องกับแนวคิดของ **กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์** (2556) ความสามัคคีของสมาชิกชมรมสะท้อนได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกชมรมอย่างสม่ำเสมอและต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน พบว่า ประเด็นที่ 1 แนวทางพัฒนากิจกรรมผู้สูงอายุให้ยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ **ปิ่นนเรศ กาศอุดม** (2561) กล่าวว่า การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการแบ่งปันการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และทักษะแก่เยาวชนรุ่นหลังโดยเปิดโอกาสในการเข้าร่วมให้บริการแก่สังคมส่วนรวม ประเด็นที่ 2 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุ คณะกรรมการเจรจาต่อรองร่วมกัน การจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ **อัศนี วันชัย** (2563) กล่าวว่า การเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ สามารถนำมาชดเชยภาระหน้าที่การทำงานที่ต้องหมดความรับผิดชอบลง การที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้มีการพบปะพูดคุยกับบุคคลอื่น ๆ ได้รับการยอมรับ ส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่ามีคุณค่าในสังคม ประเด็นที่ 3 แนวทางการพัฒนาขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ คณะกรรมการเจรจาต่อรองร่วมกันกำหนดทำข้อตกลงร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **แสวง ขาวแก้ว** (2553) พบว่า การขอความร่วมมือจากบุคลากรหน่วยงานต่าง ๆ สถานที่ และการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการจัดกิจกรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณและบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา พบว่า มีการวางแผนงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ผู้ริเริ่มกิจกรรม 2. การประชุมระดมความคิดจากแกนนำภาคส่วนต่าง ๆ 3. ชี้แจงสมาชิกชมรมเพื่อรับทราบ 4. จัดกิจกรรมตามแผนงาน 5. ประเมินผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ **เพ็ญจันทร์ สิทธิปรีชาชาญ และคณะ** (2555) กล่าวว่า การนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. การเตรียมความพร้อมของชุมชน 2. ศึกษาชุมชนและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน 3. วางแผนการแก้ปัญหา 4. ปฏิบัติตามการวางแผน และ 5. การติดตามประเมินผล และสรุปผล ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน พบว่า กิจกรรมของผู้สูงอายุจะมีการเลือกสรรบุคลากรหลัก ๆ ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน คือ 1. ต้องมาจากการเลือกตั้ง สอดคล้องกับแนวคิดของ **สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร** (2553) กล่าวว่า ผู้นำ เป็นผู้มี

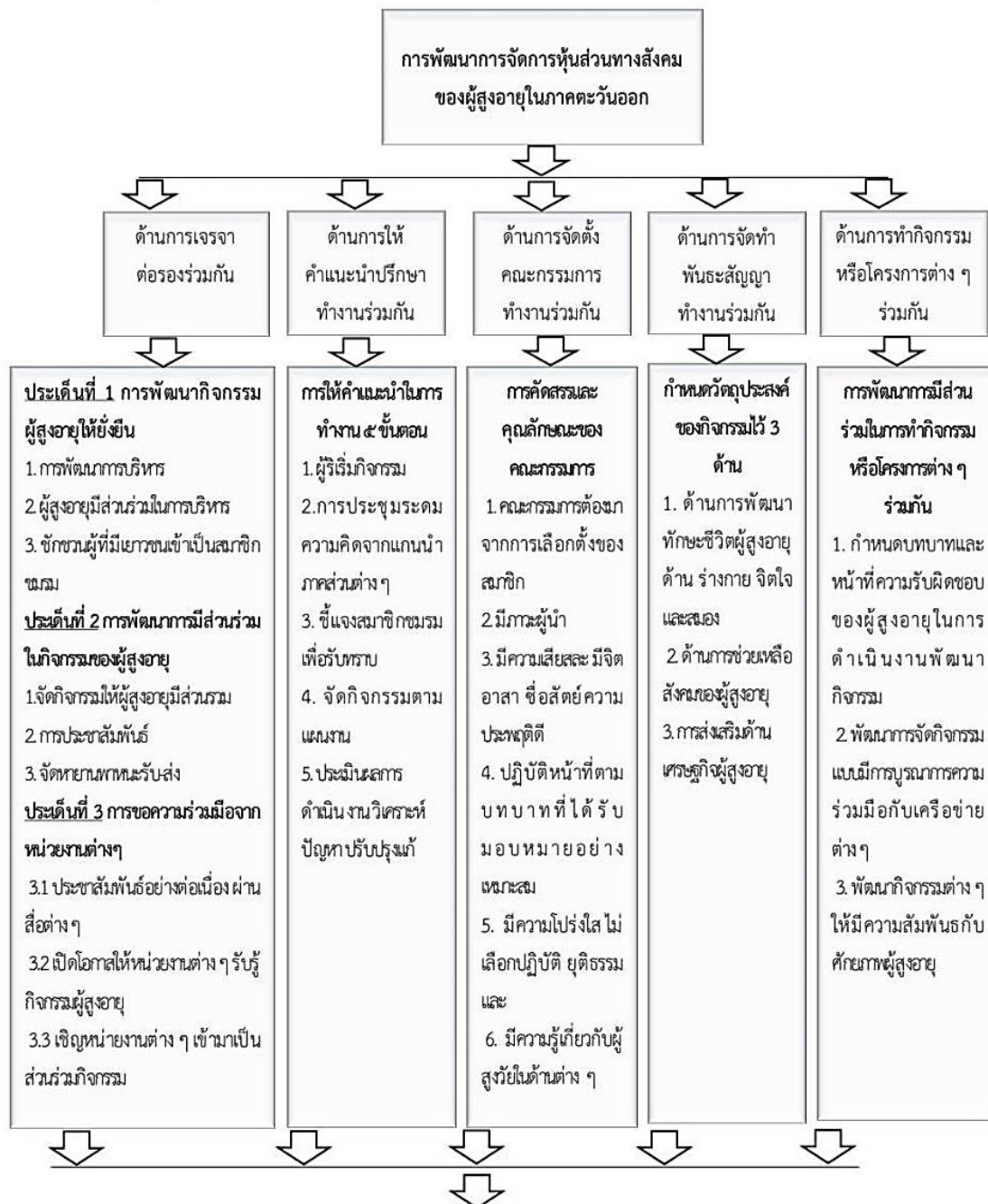
ความรู้ ความสามารถ เป็นคนพิเศษในชุมชนหรือท้องถิ่น นั้น ๆ 2. คุณลักษณะของผู้นำหรือคณะกรรมการ ต้องมีภาวะผู้นำมีความเสียสละ มีจิตอาสา ซื่อสัตย์ความประพฤติดี มีความรู้ความสามารถ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศรีญา เครื่องฉาย** (2552) พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชมรมผู้สูงอายุประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ คือ คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพสูง มีความรู้ มีประสบการณ์ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชน มีความเสียสละ ด้านการจัดทำพันธะสัญญา พบว่า ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม คือ ด้านการพัฒนาทักษะชีวิตผู้สูงอายุด้าน ร่างกาย จิตใจ และสมอง สอดคล้องกับแนวคิดของ **สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ** (2556) กล่าวว่า ผู้สูงอายุยังจำเป็นต้องดูแลสุขภาพจิตของตนเอง โดยทำจิตใจให้เบิกบาน หากิจกรรมที่ทำให้ตนเองได้พักผ่อนหย่อนใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน พบว่า ประกอบด้วย 1. กำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้สูงอายุในการดำเนินงานพัฒนากิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทหน้าที่ช่วยเหลือ และรับผิดชอบงานบางอย่างที่เหมาะสม 2. พัฒนาการจัดกิจกรรมแบบมีการบูรณาการความร่วมมือกับเครือข่ายต่าง ๆ 3. พัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กับศักยภาพผู้สูงอายุ

3. การขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ด้านการเจรจาต่อรองร่วมกันและการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน พบว่า มีการต่อรอง คือ ประเด็นที่ 1 การขับเคลื่อนกิจกรรมผู้สูงอายุ ประเด็นที่ 2 การขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ และประเด็นที่ 3 การขับเคลื่อนขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อนุสรณ์ อุดปล้อง** (2556) พบว่า ปัจจัยการขับเคลื่อนที่นำไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 1. ภาวะผู้นำของแกนนำผู้สูงอายุซึ่งมีผู้นำที่ดี 2. ความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่มีการรวมกลุ่มที่มีจริยธรรมและมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี 3. มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน 4. มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง 5. บทบาทของภาควิชาการมีการเสริมกระบวนการเรียนรู้และสรุปบทเรียนร่วมกับผู้สูงอายุ และชุมชน 6. การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน 7. มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี 8. ความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เพราะทำให้ผู้สูงอายุมีเพื่อนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสร้างสรรค์กิจกรรมทางสังคมร่วมกัน ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา พบว่า เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมตัวอย่าง การจัดกิจกรรมพรมเช็ดเท้าจากจุกขวดยาที่ใช้แล้ว พบว่าผู้สูงอายุมีความสนใจมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ **จิตตรา มาคะผล** (2558) กล่าวว่า เป็นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเรียนรู้จากประสบการณ์ เน้นการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชมรมชุมชน สังคม ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน พบว่า คณะกรรมการมีการประชุม วางแผน ออกแบบกิจกรรมและตัดสินใจ ในการดำเนินกิจกรรม สอดคล้องกับ **กรมการพัฒนาชุมชน** (2553) กล่าวว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนโดยมีขั้นตอนการดำเนินการ คือ 1. เตรียมความพร้อมของชุมชน 2. ศึกษาชุมชนและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน 3. วางแผนการแก้ปัญหา 4. ปฏิบัติตามการวางแผน และ 5. ติดตามประเมินผล และสรุปผล ด้านการจัดทำพันธะสัญญา พบว่า โครงการขับเคลื่อนโดยเน้นความต้องการและความเหมาะสมของผู้สูงอายุเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศุภจักร์ แสงประจักษ์สกุล** (2557) พบว่า รายได้เป็นปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ มีอิทธิพล

ต่อระดับชุมชน โดยเฉพาะด้านความมั่นคง รายได้ ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน พบว่า มีการเตรียมความพร้อมของกิจกรรมผู้สูงอายุสามารถดำเนินการอยู่ในระดับมาก พบว่า การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ โดยที่ผู้สูงอายุนั้นมิได้อยู่ในฐานะของผู้รับการเกื้อหนุนอย่างเดียว เพราะผู้สูงอายุหลายราย เป็นผู้ยังประโยชน์ให้แก่ชุมชนและพร้อมจะเป็นผู้ให้

องค์ความรู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1. ส่งเสริมความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากร เพื่อช่วยในการจัดกิจกรรมหลักของผู้สูงอายุให้ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ ลดภาระและข้อจำกัดของกิจกรรมผู้สูงอายุ ทั้งนี้การให้คำปรึกษาในการจัดกิจกรรมจากบุคลากรภาคส่วนต่าง ๆ ยังทำให้การดำเนินงานของกิจกรรมเป็นไปด้วยความราบรื่นมากยิ่งขึ้น

2. ส่งเสริมให้แกนนำผู้สูงอายุจัดให้มีการศึกษาดูงานด้านผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ และนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการงานด้านผู้สูงอายุต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ชุมชนควรกำหนดให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรม ตั้งแต่การสร้างความรู้เข้าใจถึงบทบาทของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อน ประโยชน์ที่จะได้รับ การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ การวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน การดำเนินการตามแผนที่กำหนดร่วมกัน และการติดตามประเมินผล ที่คำนึงถึงการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้สื่อสาร แสดงความสามารถตามบทบาทที่ผู้สูงอายุคาดหวังต่อตัวเอง ควบคู่ไปกับความคาดหวังของครอบครัวและชุมชนที่มีต่อผู้สูงอายุด้วยภาพลักษณ์ เชิงบวกที่สนับสนุนให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าและความสามารถของตนเอง

2. ควรมีการวิจัย การจัดการหุ้นส่วนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ไปขยายผลกับพื้นที่อื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2553). การขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน.
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2552). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2565). ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์.
- ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์. (2559). รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดสวัสดิการสังคมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับผู้สูงอายุ. ทุนวิจัย. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตตรา มาคะผล และพลอยพรรณ มาคะผล. (2562). การขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านความมั่นคง. ทุนวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตตรา มาคะผล. (2558). การศึกษาแนวทางส่งเสริมการทำงานเพื่อสร้างความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียน. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2566). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. แหล่งที่มา www.facebook.com/laborphachern/posts/689924144471268/ สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566.
- นเรศ สวัสดิกุลวัฒน์. (2551). แนวทางการพัฒนาการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดสวัสดิการเด็ก. รายงานวิจัย. คณะสังคมสงเคราะห์: ศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิ่นนเรศ กาตอุดม. (2561) บทบาทครอบครัวในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้. 5(3). 306.
- เพ็ญจันทร์ สิทธิปริชาชาญ และคณะ. (2555) กระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลมาบแค. วารสารพยาบาลทหารบก. 13(2). 242.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2546). การบริหารการศึกษา : หลักการ ทฤษฎี หน้าที่ ประเด็นและบทวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุจน์.

- ศรินญา เครือฉาย. (2552). การพัฒนากิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน โดยชมรมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองหิน ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น: ขอนแก่น.
- ศุภจักษ์ แสงประจักษ์สกุล. (2557). วุฒิวิยของผู้สูงอายุไทย: ระดับ แนวโน้ม และปัจจัยกำหนด. วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2556). แนวทางการส่งเสริมหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อนำไปสู่สังคมสวัสดิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เด็อน.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2556). ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ชุมชมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร. (2553). ภาวะผู้นำในการพัฒนาสังคม. ภาควิชาสังคมศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคม: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- แสวง ขาวแก้ว. (2553). การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในจังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต. สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนุสรณ์ อุดปล้อง. (2556). ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. ปริญญาดุขฎฐิบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัศนี วันชัย. (2563). ประสบการณ์การตัดสินใจเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง: การวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารพยาบาลสภากาชาดไทย. 13(1). 119.
- Oakley.P. & Marsden.D.. (1984). Approach to Participation in Rural development. Geneva: WHO.

การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีและพัฒนาเครื่องแต่งกาย
ประกอบการเชิดสิงโตในยุคโควิด - 19*

THE KNOWLEDGE FOR THE LION HEAD MAKING AT THONBURI AREA
AND PROPS OF THE LION DANCE FOR THE COVID 19 ERA.

รณกฤต เพชรเกลี้ยง, อิศริย์ภักดิ์ หงส์นิมิตชัย, ปัทมา วัฒนพานิช

Ronnakrit Phetklian, Itsariphak Hongnimitchai, Pattama Wattanapanit

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

E-mail: s58563806016@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัย เรื่อง การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีและพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตในยุคโควิด- 19 มีวัตถุประสงค์ 1) การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรี 2) เครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรีในยุคโควิด-19 ได้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทบทวนวรรณกรรมแนวคิด และเก็บรวบรวมข้อมูลสังเคราะห์วิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1. การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีของชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี โดยจะปรากฏการแสดงสิงโตตามหลักฐานในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชด้วยมีชาวจีนย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำนุทำการค้าขายและ ได้นำเอาศิลปะการแสดงสิงโตติดตัวมาด้วย นับแต่นั้นมาการแสดงสิงโตจึงได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีอาจารย์วิชัย รอดเกิด ปราชญ์ท้องถิ่นด้านงานหัตถศิลป์ ประณีตศิลป์ ผู้สืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกันสองรูปแบบหัวสิงโตจักรพรรดิ จะมีลักษณะพิเศษคือ บริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลของจีนปรากฏและ การสืบทอดหัวสิงโตกวนอูจะเป็นหัวสิงโตแบบโบราณอีกรูปแบบหนึ่ง โดยหัวสิงโตกวนอู จะมีลักษณะพิเศษคือ จะมีรูปเทพเจ้าปรากฏอยู่ คือ หรืออาจจะนำเอาสีของตัวละครจากตำนานสามก๊ก มาสร้างสรรค์ลวดลาย 2. การพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง ของ "Golden Mean" แนวความคิดในการออกแบบแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี ที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายในการประกอบการแสดงที่เน้นความคล่องตัว ไม่เป็นอุปสรรคในการแสดง มีความทันสมัย การออกแบบตามแนวคิดและทฤษฎี มีความโดดเด่นสะดุดตาอยู่ในเกณฑ์ มีขนาดเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมกับการประกอบการแสดงอย่างเห็นได้ชัดเจนสามารถใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ให้แก่คณะสิงโตในฝั่งธนบุรีได้

คำสำคัญ: การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรี, เครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตในยุคโควิด-19

* Received April 5, 2024; Revised May 22, 2024; Accepted June 13, 2024

Abstract

This research aims to study the inheritance of Thonburi lion head patterns and the development of lion dance costumes in the COVID-19 era. The research objectives are: To study the inheritance of Thonburi lion head patterns To develop lion dance costumes for the Thonburi lion dance troupe in the COVID-19 era The research methodology includes data collection, literature review, data synthesis, and data analysis.

Research Findings **Inheritance of Thonburi Lion Head Patterns** The research found that the inheritance of Thonburi lion head patterns in the Talad Plu community, Thonburi district, can be traced back to the reign of King Taksin the Great. Chinese immigrants brought the art of lion dance with them when they settled and traded in the area. Since then, the lion dance has been passed down to the present day. Mr. Wichai Rotked, a local expert in handicrafts and fine arts, is the current inheritor of Thonburi lion head patterns. There are two main types of lion heads: **Emperor Lion Head**: This type of lion head has a special feature: the facial features of the lion are decorated with auspicious Chinese animals. **Guan Yu Lion Head**: This type of lion head is another type of ancient lion head. It has a special feature: the head of the lion is decorated with the image of a deity, such as Guan Yu, or the colors of the characters from the Romance of the Three Kingdoms are used to create the patterns. **Development of Lion Dance Costumes for the Thonburi Lion Dance Troupe in the COVID-19 Era** The research analyzed the concepts and theories related to costume design for performance, focusing on the "Golden Mean". The design of the lion dance costumes for the Thonburi lion dance troupe focuses on comfort, flexibility, and modernity. The design based on the concepts and theories is outstanding and eye-catching, and the size is appropriate for the performance. The costumes can be used as a prototype for lion dance performances in the COVID-19 era for other lion dance troupes in Thonburi.

Keywords; The knowledge for the lion head making at Thonburi area and props of the lion Dance for the Covid 19 era.

บทนำ

การเชิดสิงโตผัองธนบุรีมีความเป็นมายาวนานและมีการสืบทอดศิลปะพลัดลายหัวสิงโต แบบดั้งเดิม สืบมาแต่ครั้งชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยอยุธยาและสมัยธนบุรีเรื่อยมาเกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สืบทอดกันมาในชุมชนผัองธนบุรี และเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น จากการลงพื้นที่พบว่าชุมชนใน ผัองธนบุรีมีทุนทางวัฒนธรรมหลากหลาย ความเข้มแข็งของบุคลากรชุมชนในวัฒนธรรมการเชิดสิงโตยังปรากฏ อยู่หนาแน่นสังเกตว่ามีคณะสิงโตอาชีพเป็นจำนวนมากหลายคณะทำการแสดงในงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ กิจกรรมทางวัฒนธรรมและท่องเที่ยว รวมถึงกิจกรรมทางความเชื่อพิธีในศาลเจ้า ซึ่ง การเชิดสิงโตมีอยู่ 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบสิงโตพื้น รูปแบบสิงโตต่อตัว และรูปแบบสิงโตโดดเสาดอกเหมยซึ่งทั้งสามรูปแบบใช้ หัวสิงโตที่มีพลัดลายสีสันทันที่แตกต่างกันไปแต่ยังคงยึดความเชื่อของชาวจีนผสมผสานในกิจกรรมต่าง ๆ ของ ชุมชน ส่วนสีสันทันและพลัดลายของหัวสิงโตได้สืบทอดความเชื่อเรื่องสัตว์มงคลและโชคลาภตามความเชื่อของ แต่ละกลุ่ม ซึ่งชาวจีนที่อพยพมาในผัองธนบุรีมี 5 กลุ่ม ด้วยกัน คือ จีนแต้จิ๋ว จีนฮกเกี้ยน จีนกวางตุ้ง จีน ไหหลำ จีนแคะ ชาวจีนได้อพยพเข้ามาตั้งอาศัยในประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีหลักฐานที่ปรากฏ พบว่าชาวจีนเริ่มเข้ามาในประเทศไทยเพื่อทำการค้าและเพื่อพำนักอาศัยซึ่งตรงกับยุคสมัยกรุงสุโขทัย และเริ่ม มีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นและตรงกับราชวงศ์หมิงในประเทศ จีน (อดุลย์ รัตนมันเกษม, 2557, หน้า 137)

นับตั้งแต่ช่วงกลางสมัยราชวงศ์ชิง ได้มีชาวจีนหลายกลุ่มเป็นจำนวนมากได้อพยพเข้ามา อาศัย กลุ่มจีนฮกเกี้ยน กลุ่มจีนกวางตุ้ง กลุ่มจีนแคะ กลุ่มจีนไหหลำ และกลุ่มจีนแต้จิ๋ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาว จีนแต้จิ๋วได้อพยพเข้ามาในสยามในระยะหลังเป็นจำนวนมาก ในภายหลังการอพยพเข้ามามีสาเหตุที่แตกต่าง จากชาวจีนกลุ่มแรกๆ อันเนื่องมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศจีน ณ ขณะนั้น อาทิ ปัญหาทางการเมืองการ ปกครอง ปัญหาความยากจน ภัยธรรมชาติและปัญหาที่ทำกิน และภัยสงครามทั้งสงครามภายในประเทศและ สงครามที่จีนถูมหาอำนาจต่างชาติรุกราน (เดชสิทธิ์ รัชมิงค์พร, 2562 : 14)

จากสถานการณ์โรคระบาดที่ยังคงแพร่ต่อเนื่องนับแต่เกิดวิกฤติปลายปี 2562 จวบจนตลอดปี 2563 และปี 2564 เรื่อยมา คาดว่าจะอยู่ถึงปี 2565 นั้น ผลสถิติการรับวัคซีนพบว่าการฉีดวัคซีนทั่วโลก 3,897ล้านโดส ใน 201 ประเทศ ทั้งนี้ นับเป็นสถิติสำคัญที่ส่งผลต่อกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจที่ได้รับ ผลกระทบ ประเทศไทย พบว่า ฉีดวัคซีนสะสม 16,099,670 ล้านคน แบ่งเป็นฉีด 2 กลุ่ม ๆ คือ กลุ่ม กรุงเทพฯ และปริมณฑล

ถึงแม้ว่ากรุงเทพมหานครจะได้รับการฉีดวัคซีนในกลุ่มแรกทันที แต่ถึงกระนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ยังคงหยุดชะงัก และดำเนินไปด้วยความยากลำบาก ส่งผลกระทบทางตรงและทางอ้อมต่อกิจกรรมทาง วัฒนธรรม โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดองค์ความรู้ชุมชน ปราชญ์ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ ชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้การสร้างหัวสิงโตผัองธนบุรีเพื่อรองรับการดำเนินกิจกรรมให้ต่อเนื่อง ท่ามกลางโรคระบาดของโควิด-19

ข้อมูลผลสำรวจพฤติกรรม New Normal ของการท่องเที่ยวที่จัดทำโดย McKinsey) ที่ศูนย์วิจัย กลยุทธ์ไทยประเมินว่าการปรับแผนการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศของคนไทยในช่วงเทศกาลสงกรานต์

ระหว่าง 10-18 เมษายน 2564 อาจทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวสูญเสียรายได้มหาศาล คิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 1.0 หมื่นล้านบาท จากคาดการณ์เดิมเมื่อมีนาคม 2564 ภายใต้ความเสี่ยงการควบคุมการระบาดระลอก 3 น่าจะมีระยะเวลานานกว่ารอบก่อน ๆ เนื่องจากพบผู้ติดเชื้อสูงและการแพร่เชื้อที่เร็วกว่าเดิม ซึ่งกระทบดังกล่าวจะทำให้เศรษฐกิจชุมชนเมืองอย่างชุมชนฝั่งธนบุรีที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูง และใช้ต้นทุนที่มีเพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งรายได้ตลาดไทยท่องเที่ยวไทยที่มีมูลค่าประมาณ 1.37 แสนล้านบาท คิดเป็นรายได้ท่องเที่ยวที่หายไปเป็นมูลค่ากว่า 1.30 แสนล้านบาท เทียบกับคาดการณ์เดิม ณ มกราคม 2564 ในขณะเดียวกัน หน่วยงานรัฐทุกภาคส่วนได้ร่วมมือควบคุมการระบาดเพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจท่องเที่ยวในระยะยาวและสร้างความเชื่อมั่นด้วยวัคซีน ชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่เด่นชัดในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ สถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และการละเล่นเนื่องจากการกระจุกตัวของกลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาในอดีตกว่า 5 กลุ่ม ยังสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ได้เป็นอย่างดี “สิงโต” นับเป็นหนึ่งในการละเล่นท้องถิ่นที่ปรากฏอยู่ในชุมชนตลาดพลู และชุมชนไทยจีนเป็นส่วนใหญ่ ด้วยจำนวนคณะสิงโตอาชีพฝั่งธนบุรีมีมากกว่า 19 คณะ ซึ่ง นับว่าเป็นจุดแข็งของชุมชนฝั่งธนบุรีสามารถนำมาใช้เป็นจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร จนสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้กิจกรรมการเชิดสิงโตหยุดชะงักไป 3 ปี ทำให้องค์ความรู้การสร้างหัวสิงโตสำหรับใช้ในการเชิดสิงโตขาดความต่อเนื่องและค่อย ๆ สูญหายไป ด้วยปราชญ์ชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้สืบทอดการสร้างหัวสิงโตฝั่งธนบุรีเก่าแก่เหลือเพียง 2 ท่าน ค่อยข้างมีอายุมากและยังขาดผู้สืบทอด อีกทั้งเยาวชนคนรุ่นหลังในชุมชนไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร เหตุที่ต้องใช้เวลา สมาธิ ความอดทนสูงในการสร้างสรรค์ในแต่ละหัว ประกอบกับสถานการณ์โควิดทำให้กิจกรรมการเชิดสิงโตไม่ต่อเนื่อง องค์ความรู้การสร้างหัวสิงโตสำหรับการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรี จึงประสบปัญหาในหลายมิติดังที่กล่าวมาข้างต้นการวิจัยการสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีและพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตในยุคโควิด-19 นี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษารวบรวมและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบโควิด-19 และยกระดับองค์ความรู้ชุมชน ปราชญ์ชุมชน และบุคลากรชุมชนให้เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ การเชิดสิงโตฝั่งธนบุรีเป็นกิจกรรมชุมชนที่สำคัญ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้คนในทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน การส่งเสริมองค์ความรู้การสืบทอดลวดลายและสร้างผลงานวิชาการด้านงานศิลป์ในการพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตในยุคโควิด-19 คาดจะทำให้คณะสิงโตฝั่งธนบุรีสามารถดำเนินกิจกรรมการแสดงในบริบทใหม่ได้เป็นอย่างดีชุมชนและคณะสิงโตสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ปัจจุบันและในปรากฏการณ์อื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งยังเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เดิมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการแสดงผ่านเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบการเชิดสิงโตในรูปแบบใหม่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงให้กับคณะสิงโตอื่นเกิดชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีของชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี
2. เพื่อพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้
 - 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้
 - เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลชุมชนกับผู้นำชุมชน
 - เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเดี่ยวจากปราชญ์ชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะ (งานหัตถศิลป์ ประณีตศิลป์) เกี่ยวกับการสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรี และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากปราชญ์ชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบเสื้อผ้า-เครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงหัวหน้าคณะสิงโตฝั่งธนบุรี และนักแสดงสิงโต เกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีในยุคโควิด-19 โดยคณะผู้วิจัยทำการบันทึกด้วยตนเอง
 2. การวิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้
 - วิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์แบบเดี่ยวประเด็นการสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรี
 - วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมเรื่องการพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบ การเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีในยุคโควิด-19
3. ขั้นสรุป คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบเอกสาร รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และต้นแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีในยุคโควิด-19 จำนวน 4 ชุด ได้แก่ เสื้อ กางเกงผ้าคาดเอว หน้ากาก มอบให้กับคณะสิงโตฝั่งธนบุรี

สรุปผลการวิจัย

1. การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีของชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี

การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีของชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี โดยจะปรากฏการแสดงสิงโตตามหลักฐานในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชด้วยมีชาวจีนย้ายถิ่นฐานเข้ามาพำนักทำการค้าขายและได้นำเอาศิลปะการแสดงสิงโตติดตัวมาด้วย ซึ่งเชื่อว่าผู้ใดได้ชมการเชิดสิงโตจะมีโชคลาภเจริญรุ่งเรืองและเป็นสิริมงคล นับแต่นั้นมาการแสดงสิงโตจึงได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

อาจารย์วิชัย รอดเกิด หรือ อาจารย์โจ อายุ 75 ปี ช่างฝีมือทำหัวสิงโตประสบการณ์ 5 ทศวรรษ อาจารย์โจเติบโตท่ามกลางดงสิงโตตลาดพลู ก่อนรื้อฟื้นความชอบสมัย 10 ขวบมาผนวก กับทักษะงานฝีมือที่อาศัยครูพักลักจำ โดยเริ่มเรียนรู้จากการไปรับชมการเชิดสิงโตและสังเกตเห็นว่าหัวสิงโตชุมชนตลาดพลูในบริเวณที่ตนอาศัยอยู่ มีความสวยงามและได้จดจำทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ในการเริ่มหาอุปกรณ์ใกล้ตัว เช่น ไม้

ไผ่ กระดาษเหลือใช้ ซึ่งเริ่มต้นจากการหัดผูกด้วยสายสิญจน์ที่มีลักษณะเป็นม้วนตัดเป็นท่อนๆและนำมาพันโครงเพื่อยึดติดด้วยแปรงเปียกที่ทำเอง จากนั้นได้ใช้กระดาษ ที่เรียกว่ากระดาษว่าวที่หาได้ง่ายตามท้องตลาดในส่วนของขนและเครื่องประดับตกแต่งยังหาไม่ได้เนื่องจากใน สมัยนั้นยังไม่มีใครสอนทำเป็นอาชีพ อาศัยการยืมดูจากคนที่เขาทำเป็นและครูพักลักจำ ที่สำคัญอาจารย์โจ ได้สังเกตว่าหัวสิงโตของไทยไม่เหมือนกับหัวสิงโตเมืองนอกเนื่องจากในอดีตงานของช่างไทยยังขาดความละเอียด จึงทำให้อาจารย์โจมีแนวทางในการออกแบบประยุกต์ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือความละเอียดปราณีต มีอยู่ด้วยกันสองรูปแบบคือ หัวสิงโตจักรพรรดิ และ หัวกวนอู

ภาพที่ 1 รูปภาพหน้าสิงโตจักรพรรดิ

ที่มา : รณกฤต เพชรเกลี้ยง

1.1 การสืบทอดลวดลายรูปแบบหัวสิงโตจักรพรรดิ

การสืบทอดหัวสิงโตจักรพรรดิ จะเป็นหัวสิงโตแบบโบราณซึ่งในปัจจุบันจะมีอาจารย์โจเพียงท่านเดียวที่ยังคงสืบทอดการทำแบบโบราณอยู่ ผู้ที่สนใจจะนิยมสั่งทำเพื่อการอนุรักษ์และเป็นของสะสมและยังมีส่วนที่สั่งเพื่อใช้ในการถวายองค์เทพเจ้าจีน โดยหัวสิงโตจักรพรรดิ จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มีโหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆของจีนปรากฏอยู่สำหรับโหนกสีจะนิยมใช้โหนกสีที่หลากหลายผสมผสานระหว่างสีวรรณะร้อนและสีวรรณะเย็นได้อย่างลงตัว ความพิเศษของการใช้สีของอาจารย์โจจะใช้สีโปสเตอร์คุณภาพดี และใช้กรรมวิธีผสมสีเองจนใกล้เคียงสีที่ต้องการ ในส่วนลวดลายที่แต้มบนผ้าขาว เป็นลายที่อาจารย์โจออกแบบตามลำหยาแรงบันดาลใจตามศาลเจ้าในพื้นที่ฝั่งธนบุรีโดยจะสังเกตลายที่ชอบเลือกสัตว์มงคลของจีนอย่างมังกรและสิงโตตัวถูกใจ และนำมาออกแบบประยุกต์ใหม่ด้วยตนเองแต่ก็ยังไม่ลืมสืบทอดลายเส้นคำว่า โจ ตลาดพลู ไว้ด้วย สำหรับลักษณะสิงโตจักรพรรดิจะมีรายละเอียดดังนี้

ความพิเศษของหัวจักรพรรดิจะยกขบวนสัตว์มงคลของชาวจีน มาล้อมรอบหัวสิงโต โดยจะประกอบด้วย มังกร ปลามังกร หงส์ ผีเสื้อ และค่างขาว ส่วนเครื่องหน้าก็สำคัญ ต้องมีเขา ตาต้องฉีกเหมือนตาเหยี่ยว จมูกต้องใหญ่เปรียบดังจมูกมังกร หน้าผากกว้างนับว่าโหวงเฮ้งดี แก้มใหญ่แทนความอุดมสมบูรณ์ บ้างก็เรียกรวมกันว่าหน้ายักษ์ สีทองลายดำ เน้นเล่นคู่สัตว์มงคลที่ใช้ประกอบในส่วนต่างๆ บนใบหน้าสิงโตนั้นจะต้องอาศัยการทำอย่างปราณีตยิ่งหากมีขนาดเล็กเท่าไหน่ ขั้นตอนในการทำก็จะยากลำบากเนื่องจากต้อง

อาศัยการมัดไม้ไผ่ให้เกิดขึ้นตามรูปทรงของสัตว์นั้นๆ ทำให้ใช้ระยะเวลาในการสร้างหัวสิงโตยาวนานหลายเดือน โดยจะเชื่อว่า หงส์ สัญลักษณ์ของความสุข ความสง่างามและความเจริญ ประดับรูปหงส์ไว้ย่อมแสดงถึงความร่ำรวยและความเจริญของธุรกิจ ผีเสื้อ เชื่อว่าผีเสื้อเป็นตัวแทนของความมั่งมีศรีสุขและช่วยให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา มังกร ถือว่าเป็นสัตว์สำคัญที่สุดของชาวจีนและเป็นสัตว์เทพที่ศักดิ์สิทธิ์ สามารถเหาะเหินเดินอากาศและแหวน้ำดำดินได้ มังกรจึงเหมาะมากสำหรับการส่งเสริมธุรกิจการค้า ให้รุ่งเรืองโดยเฉพาะสำนักงานหรือร้านค้า ช่วยเรียกโชคลาภให้มาเยือน ค้างคาว เป็นสัญลักษณ์ ของผู้ทรงอำนาจ กล่าวหาญและแข็งแกร่งสมเป็นผู้นำ ใช้เพื่อเสริมบารมี และยังเป็นรูปเสริมดวงการเงิน ปลามังกรถือเป็นสัตว์มงคล เป็นสัญลักษณ์

1.2 การสืบทอดลวดลายรูปแบบหัวสิงโตกวนอู การสืบทอดหัวสิงโตกวนอูจะเป็นหัวสิงโตแบบโบราณอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบัน จะมีการสืบทอดน้อยลงไปเนื่องจากการนำเข้าหัวสิงโตจากประเทศจีนมีการสั่งซื้อได้ง่ายผ่านแอปพลิเคชัน ที่สะดวกและรวดเร็ว ทำคณะสิงโตในปัจจุบันมีตัวเลือกมากขึ้นและได้รับความนิยมหัวสิงโตจากประเทศจีนเป็นอย่างมาก ทำให้หัวสิงโตรูปแบบกวนอูไม่ค่อยปรากฏให้เห็นอย่างแพร่หลายมากนัก อย่างไรก็ตามที่ยังคงมี อาจารย์วิชัย รอดเกิด เป็นผู้อนุรักษ์สืบทอดลวดลายหัวสิงโตรูปแบบกวนอูอยู่ในปัจจุบัน โดยจะได้รับความนิยมจากผู้สนใจเพื่อการอนุรักษ์และเป็นของสะสม และการสั่งทำเพื่อใช้ในการถวายองค์เทพเจ้าจีน โดยหัวสิงโตกวนอู จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มีโหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆ ของจีนปรากฏอยู่เช่นเดียวกับหัวสิงโตจักรพรรดิแต่จะมีข้อสังเกตที่เห็นได้ชัดคือ จะมีรูปเทพเจ้าปรากฏอยู่ คือหัวไฉ่ซิงเอี้ย หรืออาจจะโดยนำสีของตัวละครจากตำนานสามก๊ก ที่ถ่ายทอดเชื้อสายฮ่องเต้ชาวยุ่ยนั่นคือ เล่าปี่ พร้อมด้วยน้องร่วมสาบานอีกสองคน คือกวนอูและเตียวหุย แต่อาจจะยังมีอีกสามขุนพล ที่อยู่ในห้าทหารเสือของเล่าปี่ ร่วมเข้ามา คือฮองตง จูล่ง ม้าเฉียว รวมกันเป็นทั้งหมดหกสี หรืออาจจะมียุทธศาสตร์ความเชื่อที่เพิ่มลิโป้ ขงเบ้ง โจโฉ ไปด้วย เพราะสิงโตที่เป็นตัวแทนนี้ต่างมีบุคลิก การใช้งาน และรูปร่าง แตกต่างกันไป โดยการใช้โทนสีสันทันที่ไม่ฉูดฉาดหลากหลายเหมือนหัวสิงโตจักรพรรดิ เช่น สีดำ สีขาว สีทอง มีการใช้สีที่คุมโทนอย่างลงตัว ความพิเศษของการใช้สีของอาจารย์วิชัย รอดเกิดใช้นั้น จะใช้สีโปสเตอร์คุณภาพดี และใช้กรรมวิธีผสมสีเองจนใกล้เคียงที่ต้องการ ในส่วนลวดลายที่แต้มบนผ้าขาว เป็นลายที่อาจารย์วิชัย รอดเกิดได้แรงบันดาลใจตามศาลเจ้าในพื้นที่ฝั่งธนบุรี โดยจะสังเกตลายที่ขอบเลือกเทพเจ้ากวนอูที่สวยงามและมีพลังอำนาจให้นำมาออกแบบประยุกต์ใหม่ด้วยตนเองแต่ก็ยังไม่มีมีการสลักลายเช่นคำว่า โจ ตลาดพลู ไว้ด้วย สำหรับลักษณะสิงโตกวนอูจะมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 รูปภาพสิงโตกวนอู

ที่มา : รณกฤต เพชรเกลี้ยง, 2566.

สรุปได้ว่า การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีของชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรีโดยจะปรากฏการแสดงสิงโตตามหลักฐานในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชด้วยมีชาวจีนย้ายถิ่นฐานเข้ามาพำนักทำการค้าขายและ ได้นำเอาศิลปะการแสดงสิงโตติดตัวมาด้วย นับแต่นั้นมาการแสดงสิงโตจึงได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีอาจารย์วิชัย รอดเกิด หรือ อาจารย์โจ ตลาดพลู ปราชญ์ท้องถิ่นด้านงานหัตถศิลป์ ประณีตศิลป์ ผู้สืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีในปัจจุบัน ช่างฝีมือทำหัวสิงโตประสบการณ์ 5 ทศวรรษ งานฝีมือที่อาศัยครูพักลักจำทำให้อาจารย์โจมีแนวทางในการออกแบบประยุกต์ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือความละเอียดปราณีต มีอยู่ด้วยกันสองรูปแบบคือ 1. หัวสิงโตจักรพรรดิ และ 2. หัวกวนอู การสืบทอดหัวสิงโตจักรพรรดิโดยหัวสิงโตจักรพรรดิ จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มีโหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆของจีนปรากฏอยู่สำหรับโขนสีจะนิยมใช้โขนสีที่หลากหลายผสมผสานระหว่างสีวรรณะร้อนและสีวรรณะเย็นได้อย่างลงตัว โดยหาแรงบันดาลใจลวดลายโขนสีตามศาลเจ้าในพื้นที่ฝั่งธนบุรี การสืบทอดหัวสิงโตกวนอูจะเป็นหัวสิงโตแบบโบราณอีกรูปแบบหนึ่ง โดยหัวสิงโตกวนอู จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มีโหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆของจีนปรากฏอยู่เช่นเดียวกับหัวสิงโตจักรพรรดิแต่จะมีข้อสังเกตที่เห็นได้ชัดคือ จะมีรูปเทพเจ้าปรากฏอยู่ คือ หัวไฉชิงเอี้ย หรืออาจจะโดยนำสีของตัวละครจากตำนานสามก๊ก ที่ถ่ายทอดเชื้อสายฮ่องเต้ชาฮั่น คือ เล่าปี่ กวนอู เตียวหุย ฮองตง จูล่ง ม้าเฉียว ลิโป้ ขงเบ้ง โจโฉ จะเห็นได้ว่าลักษณะของลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของสิงโตชุมชนตลาดพลูในอดีตจนถึงปัจจุบันยังคงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวนั้นคือ หัวสิงโตจักรพรรดิและหัวสิงโตกวนอู ซึ่งเป็นการสืบทอดองค์ความรู้ที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นมีทั้งนำไปใช้งานเพื่อนำไปเก็บสะสมไว้ แต่สำหรับงานการสร้างหัวสิงโตของอาจารย์วิชัย รอดเกิด จะไม่นิยมนำไปใช้จัดแสดงเนื่องจากลวดลายที่วิจิตร ประณีตไม่เหมาะสมแก่การนำไปจัดแสดงแต่นำไปใช้เพื่อเป็นการอนุรักษ์หัวสิงโตโบราณรูปแบบหัวสิงโตชุมชนตลาดพลูให้คงอยู่ต่อไป

2. การพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง มีรายละเอียดดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง แนวคิดและทฤษฎีการออกแบบเครื่องแต่งกายโดยใช้หลักเบื้องต้นของ "Golden Mean" ในการศึกษาการออกแบบเสื้อผ้าของของ โกล์เด็น มิน (Golden Mesn) จะออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงแบบอัตราส่วน 5:5 ที่เป็นสัดส่วนที่ชาวกรีกโบราณตั้งขึ้นและได้รับความนิยมยอมรับกันว่าเป็นสัดส่วนที่สวยงาม การออกแบบ 5:5 นั้นเป็นการแบ่งเครื่องแต่งกายชุดนั้นออกเป็น 2 ส่วน โดยจะมีส่วนที่เป็นเสื้อนั้นเป็นอัตรา 5 และส่วนที่เป็นกางเกงนั้นใช้อัตราส่วน 5 ทั้งสองส่วนนี้เมื่อนำมาประกอบจะเป็นสองส่วนคือส่วนบนและส่วนล่าง หรืออาจจะมีการแบ่งส่วนให้ชัดเจนมักจะนิยมในการใช้เข็มขัดคาด (Half Bel) เพื่อช่วยในการอำพราง การออกแบบเครื่องแต่งกายนั้น

กล่าวโดยสรุป การออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิ่งใดนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยความสมดุลและเป็นเอกภาพเดียวกัน รวมไปถึงจุดเด่นและน้ำหนักของสีที่ เนื่องจากต้องอาศัย ความเหมือนและพร้อมเพรียงกันขณะทำการแสดงต้องไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งเครื่องแต่งกาย ต้องเหมาะสมไม่เป็นอุปสรรคต่อการแสดง ทะมัดทะแมง รัดรูปเห็นสรีระของผู้สวมใส่ได้อย่างชัดเจน การใช้ผ้ามาพันหรือห่อหุ้มผ้าลงบนหุ่น ซึ่งวิธีการนี้จะเป็นการเน้นหุ่น หรือทำให้รูปทรงของหุ่นผู้ใส่เปลี่ยนแปลงไปทางสายตาและดูแข็งแรงขึ้นขณะทำการแสดง

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งใดในยุคโควิด-19
การพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิ่งใดของคณะสิ่งใดฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งใดในยุคโควิด-19 จากการศึกษาข้อมูล เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสร้างเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์) นำมาสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิ่งใดของคณะสิ่งใดฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งใดในยุคโควิด-19 โดยมีขั้นตอนการนำเสนอความคิดแบบร่างต่างๆ จนพัฒนาถึงการออกแบบที่สมบูรณ์ต่อผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย คุณวรรัตน์ เพชรน้ำเอก (ผู้ผลิตและออกแบบเสื้อผ้า-เครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงสิ่งใด) อาจารย์วิชัย รอดเกิด (ปราชญ์ท้องถิ่น งานหัตถศิลป์ ประณีตศิลป์) และนายสุทธิพงศ์ มีสุขสม(ผู้แทนคณะหลงเทียนไทยแลนด์ ชุมชนตลาดพลู ฝั่งธนบุรี)

ในการนำเสนอแนวความคิด (Concept) ผู้วิจัยนำเสนอแนวความคิดในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิ่งใดของคณะสิ่งใดฝั่งธนบุรี ที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายในการประกอบการแสดงที่เน้นความคล่องตัว ไม่เป็นอุปสรรคในการแสดง มีความทันสมัยแต่ยังบ่งบอกถึงการอนุรักษ์และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายสิ่งใดฝั่งธนบุรีเอาไว้ได้อย่างกลมกลืน ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวความคิดในการออกแบบตามแนวทฤษฎีการออกแบบของ โกล์เด็น มิน (Golden Mean) ความสมดุลที่ปกติ (Symmetrical balance) โดยนำมาออกแบบเป็นสองลักษณะดังนี้

ภาพที่ 3 รูปภาพแบบร่างที่ 1 และ แบบที่ 2

ที่มา : รณกฤต เพชรเกลี้ยง, 2566.

- แนวทางการออกแบบที่ 1

แนวทางการออกแบบ เป็นเครื่องแต่งกายที่เน้นความทะมัดทะแมง ตัวเสื้อรัดรูปเพื่อให้เห็นสตรีระของผู้แสดงอย่างชัดเจน เน้นโทนสีวรรณะร้อนมากกว่าสีวรรณะเย็นเพื่อให้สอดคล้องกับลวดลายหัวสิงโตจักรพรรดิ และลดทอนลายละเอียดของลวดลาย โดยเน้นสัญลักษณ์ของลวดลายหัวสิงโตมาบางส่วนให้มีความทันสมัยและเรียบง่าย

- แนวทางการออกแบบที่ 2

แนวทางการออกแบบ เป็นเครื่องแต่งกายที่เน้นความทะมัดทะแมง ตัวเสื้อรัดรูปเพื่อให้เห็นสตรีระของผู้แสดงอย่างชัดเจน เน้นโทนสีวรรณะเย็นซึ่งเป็นโทนสีที่ปรากฏให้เห็นเป็นส่วนใหญ่และเพื่อให้สอดคล้องกับลวดลายหัวสิงโตกวนอู แต่หยิบยกแค่สัญลักษณ์ของสัตว์มงคลของจีน เช่น ลายเกล็ดปลามังกร ลายหางมังกร เป็นต้น

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการออกแบบที่ 1 เป็นการออกแบบที่สื่อถึงความเป็นอัตลักษณ์ที่แสดงถึงลวดลายสิงโตเผิงธรรบุรี ที่สามารถนำมาประยุกต์และพัฒนาตามความต้องการของผู้ว่าจ้าง และมีความร่วมสมัย และยังคงคุณค่าของลวดลายความดั้งเดิม และมีเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดพลู นำมาสู่ การพัฒนาแบบร่างและขึ้นรูปทรงของเครื่องแต่งกายในลำดับต่อไป

การพัฒนาแบบร่างที่ 1 ในการออกแบบชุดแต่งกายพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตเผิงธรรบุรี เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด- 19 นี้ พบว่า การออกแบบโดยใช้มาตราส่วน 5:5 ของโกล์เด็น มิน โดยให้ ท่อนบนคือส่วนอัตรา 5 ส่วนอัตรา 5 เป็นการท่อนล่างส่วนของ

กางเกง และใช้หลักการออกแบบ ในส่วนของความสมดุลในการออกแบบเสื้อผ้าเข้ามาเป็นส่วนในการออกแบบให้เกิดความน่าสนใจของการเน้นลวดลายให้เกิดความทันสมัย ผู้วิจัยได้ใช้ความสมดุลที่ปกติ (Symmetrical balance) มาเป็นตัวออกแบบเพราะการ ในการออกแบบสมดุลปกตินี้จะให้ความน่าสนใจดึงดูดสายตาในการมองได้ดี คูมิน้ำหนักเท่ากัน คณะผู้วิจัยจึงให้ส่วนบนเป็นเสื้อแขนยาวเพื่อดึงดูดความสนใจและให้มีพื้นที่จะนำเสนอลวดลายและสรีระของผู้สวมใส่ เป็นแรงดึงดูดสายตาได้ดี ตรงกลางของตัวเสื้อ ยังนำเสนอลายสัญลักษณ์ของหัวสิงโตฝั่งธนบุรี ที่ออกแบบให้ทันสมัย ส่วนล่าง เป็นการออกแบบกางเกงขาวยาวเก็บปลายขา เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการแสดง เน้นให้เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี สำหรับโทนสีเลือกใช้สีวรรณะร้อน เช่น สีส้ม สีแดง สีแสด สีเหลือง และยังช่วยให้สอดคล้องกับลายของหัวสิงโตสีเหลืองที่เลือกนำมาเป็นลวดลายหลักบนเครื่องแต่งกายอีกด้วย

ขั้นตอนการผลิต ได้เลือกใช้เทคนิคใช้วิธีการพิมพ์ผ้าดิจิตอลที่เป็นนิยมในการพิมพ์ลายผ้าในปัจจุบัน โดยเครื่องพิมพ์ลายผ้านี้ จะมีลักษณะตัวเครื่องและการทำงานที่เหมือนกับเครื่องปริ้นเตอร์หรือเครื่องพิมพ์กระดาษ ที่มีการใช้หมึก สีพิมพ์ลวดลายลงไปบนผ้าพร้อมกันในครั้งเดียว ซึ่งวิธีการพิมพ์ผ้าแบบดิจิตอลมีทั้งหมด 2 วิธีด้วยกัน แต่วิธีการพิมพ์ลายผ้าแบบดิจิตอลที่ เหมาะกับการพิมพ์ผ้าที่มีความยืดหยุ่นได้ดี คือ วิธีการพิมพ์ที่เรียกว่า Direct To Garment (DTG) ซึ่งเป็นการพิมพ์ลวดลายลงไปบนเนื้อผ้าตรง ๆ เหมือนการพิมพ์ลวดลายลงบนกระดาษ ซึ่งการพิมพ์ลายผ้าด้วยวิธีการนี้ จะไม่ต้องมีการทำบล็อกหลาย ๆ สี ไม่ต้องสกรีนผ้าหลายครั้ง และลวดลายที่ได้จะมีความคมชัด รายละเอียดของลวดลายที่พิมพ์ลงบนผ้าฝ้ายก็จะเหมือนกับลวดลายต้นฉบับ 100 เปอร์เซ็นต์

ตอนที่ 3 การประเมินด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19

รูปแบบในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีนำไปสู่ต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 จากการพัฒนาจากแบบร่างกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำ การออกแบบตามแนวคิดและทฤษฎีตามที่กำหนดไว้ สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ด้านการออกแบบ มีความโดดเด่นสะดุดตาอยู่ในเกณฑ์ดี ความโดดเด่นจากการออกแบบที่ใช้ความสมดุลปกติสร้างความเป็นเอกลักษณ์และเป็นเอกภาพในการออกแบบ การใช้จังหวะของลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรี หรือ หัวสิงโตจักรพรรดิ ทำให้ดูเหมาะสมและมีลวดลายที่ไม่มากจนเกินไป ไม่ดึงดูดสายตาทำให้หัวสิงโตขาดความโดดเด่น มีขนาดเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ดีเหมาะสมกับการประกอบการแสดง ด้านเอกลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเป็นหัวสิงโตฝั่งธนบุรีอย่างเห็นได้ชัดเจน มีการคาดเสวด้วยผ้าสีเหลืองเพื่อให้มีการแบ่งสัดส่วนของร่างกายส่วนบนและร่างกายส่วนล่างได้อย่างชัดเจน ชุดท่อนบนมีการใช้สัญลักษณ์ของหัวสิงโต บ่งบอกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนฝั่งธนบุรีได้เป็นอย่างดี ผ่านโนที่เลือกใช้นั้นที่สามารถมีความยืดหยุ่นซักได้ง่าย ระบายอากาศได้เป็นอย่างดี สีไม่ตก สามารถสวมใส่ได้บ่อยครั้งตามโอกาสของการแสดง และยังมีความคล่องตัวเหมาะสมกับสภาพอากาศ และสามารถสวมใส่ในชีวิตประจำวันหรือดัดแปลงการสวมใส่ได้หลากหลายโอกาส สามารถใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ให้แก่คณะสิงโตในฝั่งธนบุรีได้

ภาพที่ 4 ต้นแบบเครื่องแต่งกายสิงโตในยุคโควิด-19

ที่มา รณกฤต เพชรเกลี้ยง, 2566.

สรุปว่าการพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ตอนที่ 3 การประเมินด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง แนวคิดและทฤษฎีการออกแบบเครื่องแต่งกายโดยใช้หลักเบื้องต้นของ "Golden Mean" กล่าวโดยสรุปการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิงโตนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยความสมดุลและเป็นเอกภาพเดียวกัน รวมไปถึงถึงจุดเด่นและน้ำหนักของสีที่ เนื่องจากต้องอาศัย ความเหมือนและพร้อมเพรียงกันขณะทำการแสดงต้องไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งเครื่องแต่งกาย ต้องเหมาะสมไม่เป็นอุปสรรคต่อการแสดง ทะมัดทะแมง รัดรูปเห็นสรีระของผู้สวมใส่ได้อย่างชัดเจน ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 โดยมีขั้นตอนการนำเสนอความคิดแบบร่าง จนพัฒนาถึงการออกแบบที่สมบูรณ์ ต่อผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการออกแบบเครื่องแต่งกาย เพื่อการนำเสนอแนวความคิดโดยผู้วิจัยนำเสนอแนวความคิดในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี ที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายในการประกอบการแสดงที่เน้นความคล่องตัว ไม่เป็นอุปสรรคในการแสดง มีความทันสมัยแต่ยังบ่งบอกถึงการอนุรักษ์และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายสิงโตฝั่งธนบุรีเอาไว้ได้อย่างกลมกลืน และได้ แนวทางการออกแบบที่ 1 และแนวทางการออกแบบที่ 2 ทำให้ผู้วิจัยได้เลือกพัฒนาแบบร่างที่ 1 เพื่อพัฒนาชุดที่ออกแบบชุดแต่งกายพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ตอนที่ 3 การประเมินด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 การออกแบบตามแนวคิดและทฤษฎีตามที่กำหนดไว้ สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ด้านการออกแบบ มีความโดดเด่นสะดุดตาอยู่ในเกณฑ์ มีขนาด

เหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมกับการประกอบการแสดง ด้านเอกลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเป็นหัวสิงโตผัดผงฟูอย่างเห็นได้ชัดเจน สามารถใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ให้แก่คณะสิงโตในผัดผงฟูได้

สรุปผลการวิจัย

1. การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตผัดผงฟูของชุมชนตลาดพลู

เขตธนบุรีโดยจะปรากฏการแสดงสิงโตตามหลักฐานในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชด้วยมีชาวจีนย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำนันทนาการค้าขายและ ได้นำเอาศิลปะการแสดงสิงโตติดตัวมาด้วย นับแต่นั้นมาการแสดงสิงโตจึงได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีอาจารย์วิชัย รอดเกิด หรือ อาจารย์โจ ตลาดพลู ปราชญ์ท้องถิ่นด้านงานหัตถศิลป์ ประณีตศิลป์ ผู้สืบทอดลวดลายหัวสิงโตผัดผงฟูในปัจจุบัน ช่างฝีมือทำหัวสิงโตประสบการณ์ 5 ทศวรรษ งานฝีมือที่อาศัยครูพักลักจำทำให้อาจารย์โจมีแนวทางในการออกแบบประยุกต์ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือความละเอียดประณีต มีอยู่ด้วยกันสองรูปแบบคือ 1. หัวสิงโตจักรพรรดิ และ 2. หัวกวนอู การสืบทอดหัวสิงโตจักรพรรดิ โดยหัวสิงโตจักรพรรดิ จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มีโหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆของจีนปรากฏอยู่สำหรับโหนกสีจะนิยมใช้โหนกสีที่หลากหลายผสมผสานระหว่างสีวรรณะร้อนและสีวรรณะเย็นได้อย่างลงตัว โดยหาแรงบันดาลใจลวดลายโหนกสีตามศาลเจ้าในพื้นที่ผัดผงฟู การสืบทอดหัวสิงโตกวนอูจะเป็นหัวสิงโตแบบโบราณอีกรูปแบบหนึ่ง โดยหัวสิงโตกวนอู จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มีโหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆ ของจีนปรากฏอยู่เช่นเดียวกับหัวสิงโตจักรพรรดิแต่จะมีข้อสังเกตที่เห็นได้ชัดคือ จะมีรูปเทพเจ้าปรากฏอยู่ คือ หัวไฉ่ซิงเอี้ย หรืออาจจะโดยนำสีของตัวละครจากตำนานสามก๊ก ที่ถ่ายทอดเชื้อสายฮ่องเต้ชาวฮั่น คือ เล่าปี่ กวนอู เตียวหุย ฮองตง จูล่ง ม้าเฉียว ลิโป้ ขงเบ้ง โจโฉ จะเห็นได้ว่าลักษณะของลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของสิงโตชุมชนตลาดพลูในอดีตจนถึงปัจจุบันยังคงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวนั้นคือ หัวสิงโตจักรพรรดิและหัวสิงโตกวนอู ซึ่งเป็นการสืบทอดองค์ความรู้ที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นมีทั้งนำไปใช้งานเพื่อนำไปเก็บสะสมไว้ แต่สำหรับงานการสร้างหัวสิงโตของอาจารย์วิชัย รอดเกิด จะไม่นิยมนำไปใช้จัดแสดงเนื่องจากลวดลายที่วิจิตร ประณีตไม่เหมาะสมแก่การนำไปจัดแสดงแต่นำไปใช้เพื่อเป็นการอนุรักษ์หัวสิงโตโบราณรูปแบบหัวสิงโตชุมชนตลาดพลูให้คงอยู่ต่อไป

2. การพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผัดผงฟู ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19

การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง แนวคิดและทฤษฎีการออกแบบเครื่องแต่งกายโดยใช้หลักเบื้องต้นของ "Golden Mean" กล่าวโดยสรุปการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิงโตนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยความสมดุลและเป็นเอกภาพเดียวกัน รวมไปถึงจุดเด่นและน้ำหนักของสีที่ เนื่องจากต้องอาศัย ความเหมือนและพร้อมเพรียงกันขณะทำการแสดงต้องไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งเครื่องแต่งกาย ต้องเหมาะสมไม่เป็นอุปสรรคต่อการแสดง ทะมัดทะแมง รัดรูปเห็นสรีระ

ของผู้สวมใส่ได้อย่างชัดเจน การพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งโตในยุคโควิด-19 โดยมีขั้นตอนการนำเสนอความคิดแบบร่าง จนพัฒนาถึงการออกแบบที่สมบูรณ์ ต่อผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการออกแบบเครื่องแต่งกาย เพื่อการนำเสนอแนวความคิด โดยผู้วิจัยนำเสนอแนวความคิดในการ ออกแบบแต่งกายแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่องแผ้วบุรี ที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายในการ ประกอบการแสดงที่เน้นความคล่องตัว ไม่เป็นอุปสรรคในการแสดง มีความทันสมัยแต่ยังบ่งบอกถึงการ อนุรักษ์และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายสิงโตผ่องแผ้วบุรีเอาไว้ได้อย่างกลมกลืน และได้ แนวทางการ ออกแบบที่ 1 และแนวทางการออกแบบที่ 2 ทำให้ผู้วิจัยได้เลือกพัฒนาแบบร่างที่ 1 เพื่อพัฒนาชุดที่ออกแบบ ชุดแต่งกายพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่องแผ้วบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดง สิ่งโตในยุคโควิด- 19 และการประเมินด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่อง แผ้วบุรีที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งโตในยุคโควิด-19 การออกแบบตามแนวคิดและทฤษฎีตามที่กำหนดไว้ สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ด้านการออกแบบ มีความโดดเด่นสะดุดตาอยู่ในเกณฑ์ มีขนาดเหมาะสมอยู่ใน เกณฑ์ที่เหมาะสมกับการประกอบการแสดง ด้านเอกลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเป็นหัว สิงโตผ่องแผ้วบุรีอย่างเห็นได้ชัดเจน สามารถใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งโตในยุคโควิด-19 ให้แก่คณะสิงโตในผ่อง แผ้วบุรีได้

อภิปรายผล

โครงการวิจัย เรื่องการสืบทอดลวดลายหัวสิงโตผ่องแผ้วบุรีและพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการ เชิดสิงโตในยุคโควิด-19 สอดคล้องกับ ธีรยุทธ์ มูลละออง. (2554:4-บทคัดย่อ). กล่าวว่าการศึกษาและพัฒนา เครื่องแต่งกายไทยทรงคำสู่ธุรกิจชุมชน ได้นำแนวคิดการออกแบบที่สมดุลปกติ และสมดุลไม่ปกติ โดยได้ นำเอาหลักการความงามเข้ามาช่วยในการออกแบบมีทั้งหมด ซึ่งจะสามารถดึงดูดความน่าสนใจของกลุ่มผู้ สวมใส่ให้เกิดความน่าซื้อ น่าสวมใส่เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายไทยทรงคำให้สามารถดำรง อยู่ในสังคมได้อย่างลงตัว สอดคล้องกับงานของคมกริช การินทร์ (2562 : บทคัดย่อ) รูปแบบของการแสดง กลองยาวในจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ 1.รูปแบบดั้งเดิม, 2.รูปแบบประยุกต์ และ3. รูปแบบเพื่อการแข่งขันส่วนแนวคิดในการพัฒนารูปแบบของการแสดงนั้น รูปแบบดั้งเดิม ควรอนุรักษ์ไว้ ส่วน รูปแบบประยุกต์และเพื่อการแข่งขันนั้นสามารถพัฒนาได้ในทุกองค์ประกอบของการแสดง โดยคำนึงถึงความ สนุกสนาน สวยงามพร้อมเพรียง เป็นหลักสำคัญ และดูความเหมาะสมในเรื่องของสถานที่ด้วย และเน้นเรื่อง แนวคิดในการแสดงเป็นสำคัญสำหรับรูปแบบเพื่อการแข่งขัน และยังสอดคล้องกับงานของดนุพล ยังยืน และอโนทัย ชลชาติภิญโญ (2560 : บทคัดย่อ) กล่าวถึงสุนทรียศาสตร์ขององค์ประกอบทางการออกแบบ ได้แก่รูปร่าง รูปทรง รายละเอียดในการตกแต่ง วัสดุ พื้นผิว สี และลวดลายพิมพ์ที่สอดคล้องกับรูปแบบการ ดำเนินชีวิต พฤติกรรมและความต้องการทางแฟชั่นของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินงานพบว่า ชุมชนยังขาดภาครัฐสนับสนุนด้านศิลปะการแสดงโดยตรง ซึ่งในการศึกษาเครื่องแต่งกายการเชิดสิงโต นี้ ยังมีประเด็นน่าสนใจในมิติต่าง ๆ มากมาย คณะผู้วิจัยจึงใคร่ขอเสนอแนะให้ผู้สนใจ นักศึกษา นักวิชาการ หรือผู้เกี่ยวข้อง ได้ทำการศึกษาในส่วนรายละเอียดการเชิดสิงโตเชิงลึก และศึกษาในชุมชนอื่นร่วมด้วย เพื่อใช้ศิลปะการแสดงท้องถิ่นเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนได้ ทั้งนี้ ควรมีการต่อยอดองค์ความรู้ของปราชญ์ท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์ การสืบทอด ฟื้นฟูวิธีการ นอกจากนี้ ควรมีการศึกษารูปแบบเครื่องแต่งกายศิลปะการแสดงประเภทอื่น ๆ เช่น จี๊ว มังกร รำกลองยาว กระต๊อแทงเสือ เป็นต้น เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยว สร้างการการจดจำให้คนรุ่นใหม่รู้จักในวงกว้าง ผ่านกระบวนการ Soft power ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง นำไปสู่ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจสังคม ต่อไป

บรรณานุกรม

- คมกริช การินทร์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2562.การพัฒนารูปแบบการแสดงของวงกลองยาวในจังหวัดมหาสารคาม
- ดนุพล ยิ่งยืนและอโนทัย ชลชาติภิญโญ. (2560).ผลการศึกษา พัฒนาการออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีร่วมสมัยโดยการใช้อัตลักษณ์ของชุดไทยพระราชนิยม.ภาควิชาวิทยาการสิ่งทอ.คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เดชสิทธิ์ รัตมิ่งศพร.แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทย-จีนในย่านฝั่งธนบุรี เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2562.
- ธีรยุทธ์ มูลละออง. (2554). โครงการศึกษาและพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยทรงดำสู่ธุรกิจชุมชน :กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. ปรินญาณิพนธ์ ศป.ม. (นวัตกรรมการออกแบบ). กรุงเทพฯ:บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อดุลย์ รัตนมันเกษม. อารยธรรมจีน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2552. (https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230505162942_68671.pdf)

สมาร์ตฟาร์ม: เทคนิคและรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธจังหวัดเชียงราย*

SMART FARM: TECHNIQUES AND MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF BUDDHIST
ORGANIC AGRICULTURE NET WORKS IN CHIANGRAI PROVINCE

พระรัตนมุนี, ขวัญชนก เหล่าสุนทร และ เชษฐกานต์ เหล่าสุนทร

Phra Ratanamuni, Kuanchanok Laosunthara and Chedhakarn Laosunthara

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: Kuanchanok.lao@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง Smart Farm: เทคนิคและรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาเทคนิคการจัดการเกษตรวิถีพุทธ ในจังหวัดเชียงราย พัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ ในจังหวัดเชียงราย และสร้างรูปแบบการพัฒนาเทคนิคและเครือข่าย เกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนชาวนา ไร่เชิญตะวัน แมคินีนาฟาร์ม เพื่อ พัฒนาเทคนิค จำนวน 5 รูป/คน เกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย จำนวน 20 คน และ หน่วยงานภาครัฐกิจหรือภาครัฐ จำนวน 10 คน คือ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) โดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ทางสถิติสำหรับการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

เทคนิคและรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธจังหวัดเชียงราย เมื่อพิจารณา อิทธิพลรวม พบว่า ปัจจัยด้านความมีชื่อเสียงของเจ้าสำนัก(CEL) มีอิทธิพลทางตรงต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ วิถีพุทธมากที่สุด โดยมีค่าอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.356 ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อเครือข่ายเกษตร อินทรีย์วิถีพุทธ มากที่สุด คือ ด้านภูมิปัญญา(LOC) โดยมีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ 0.333 และ ตัวแปรที่มี อิทธิพลรวมทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ มากที่สุด คือ ด้านศาสนา(BUD) โดย มี ค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ 0.593

คำสำคัญ: เครือข่าย, เกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ, เกษตรอินทรีย์, เกษตรอัจฉริยะ

* Received June 31, 2024; Revised August 15, 2024; Accepted October 29, 2024

ABSTRACT

The study on the Smart Farm: Techniques and models for development of Buddhist organic agricultural networks in ChiangRai, had the purposes to study and develop techniques on Buddhist agricultural managements in ChiangRai as well as on Buddhist organic agricultural networks. The population and the target group were 400 people from the Farmer school, Raicherntawan, McNena farm and the Farmer Network in ChiangRai. The data collection was done through an interview. The statistic analysis was completed with Percentage, the Standard Deviation, Pearson's Correlation Coefficient and Path analysis. The statistical analysis program was used to analyze the data focusing on the quality with the so-called Content analysisist method.

The result showed that techniques and models of the development of Buddhist organic agricultural networks in ChiangRai when considered the total effects, the fame of the head a Buddhist college (CEL) played the strongest effect towards the Buddhist organic agricultural networks with the direct influence at 0.356. The indirect influential factor with the strongest effect towards the Buddhist organic agricultural networks was the knowledge (LOC) with the accumulated influence at 0.333. And lastly, the indirect and direct influential factor with the strongest effect towards the Buddhist organic agricultural networks was the religion (BUD) with the total effect at 0.593.

Keywords; Network, Buddhist organic agriculture, Organic agriculture, Intelligent agriculture

บทนำ

ความเป็นมาของ (Main Idea/ประเด็นศึกษา)

สถานการณ์ทางด้านการเกษตรปัจจุบัน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรทั้งทางตรงและทางอ้อมในมิติต่าง ๆ

ทิศทางการพัฒนาในระดับโลกมีแนวโน้มที่จะปรับตัวเข้าสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้น สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDG) ซึ่งได้เชื่อมโยงการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน สถานการณ์ดังกล่าวเป็นโอกาสและความท้าทายของการพัฒนาภาคการเกษตรของไทย

ความสำคัญของ (Main Idea /ประเด็นที่ศึกษา)

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการพัฒนาไปสู่การเป็นเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล เกษตรกรเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ได้อย่างไร้ขีดจำกัด เพื่อให้เข้าสู่เกษตรยุคไทยแลนด์ 4.0 ภาคการเกษตรยังคงมี

ความสำคัญและเป็นรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เป็นแหล่งรายได้หลักของคนส่วนใหญ่ และเป็นแหล่งรองรับแรงงานจากภาคการผลิตอื่นๆ ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

สถานการณ์การผลิตในภาพรวมของภาคการเกษตร วัดจากดัชนีผลผลิตสินค้าเกษตรในเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 จะอยู่ที่ระดับ 135.29 เพิ่มขึ้นจากเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 ร้อยละ 7.14 และเมื่อเปรียบเทียบกับเดือนมกราคมที่ผ่านมาดัชนีผลผลิตสินค้าเกษตรลดลงร้อยละ 6.88

ปัญหาเชิงพื้นที่หรือเชิงปัญหาเชิงสถานการณ์ (Main Idea) (โดยเฉพาะหลักฐานเชิงประจักษ์ของพื้นที่ที่บ่งบอกถึงความสำคัญในการศึกษา เช่น สถานการณ์/ข้อมูลเชิงสถิติ ฯลฯ)

เกษตรกรมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลจากการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกภาคเกษตร เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการซึ่งให้ค่าตอบแทนที่สูงกว่า ในขณะที่การทำงานในภาคเกษตรขึ้นอยู่กับฤดูกาล รายได้ไม่แน่นอนและขาดสวัสดิการและการคุ้มครองแรงงาน นอกจากนี้ เกษตรกรยังสูญเสียที่ดินทำกินและเปลี่ยนสถานะเป็นเกษตรกรรับจ้าง (ผู้เช่า) มากขึ้น การที่เกษตรกรไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง นอกจากจะทำให้ขาดความมั่นคงในอาชีพเกษตรกรรมแล้ว ยังส่งผลให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการพัฒนาการผลิตประกอบกับคนรุ่นใหม่ไม่สนใจอาชีพการเกษตร การเพิ่มขึ้นของประชากรนั้นจะส่งผลต่อความมั่นคงในทางอาหาร และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ สัดส่วนผู้สูงอายุที่มากขึ้น ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน และเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการและสาธารณสุข

จากสถานการณ์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญของภาคการเกษตร การรวมกลุ่มของเกษตรกร ในการบริหารจัดการสินค้าเกษตร มองการทำงานที่เชื่อมโยงกันในหลายมิติ ทั้งมิติของพื้นที่ มิติของคน และ มิติของสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม นั่นคือ เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการพัฒนา เป็น Smart Farmer และสามารถพัฒนาสินค้าเกษตรให้เป็น Smart Product อันจะส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน สามารถแข่งขันในระดับประเทศได้

สรุปหลักการและเหตุผล (Main Idea) (ว่าทำไมจึงต้องศึกษาในเรื่องนี้)

จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดใหญ่ที่มีประชากรทำการเกษตรปีละ 93,576 คน แต่ประชากรส่วนใหญ่ที่ทำการเกษตร ทำการเกษตรแบบเคมี และมีเพียงบางส่วนที่ทำนาแบบปลอดภัย หรือแบบอินทรีย์ ซึ่งปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ที่สนใจทำนาโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เกิดมาจากหลายปัจจัย โดยปัจจัยทางด้านศาสนาเป็นปัจจัยที่ชี้้นำให้เกษตรกรเปลี่ยนใจมาทำนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงต้องการศึกษาเพื่อหาเทคนิคและรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงราย ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นแนวทาง ให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น เกิดการรวมกันเป็นเครือข่ายสร้างชุมชนให้เข้มแข็งยั่งยืนและทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ประเทศไทยเกิดความมั่นคง มั่นคงและยั่งยืนสืบไป

ประเด็นศึกษา 1 เพื่อศึกษาการพัฒนาเทคนิคการจัดการเกษตรวิถีพุทธ ในจังหวัดเชียงราย

สรุปผลการศึกษาถึงเทคนิคและการจัดการเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์วิถีพุทธของ ไร่เชิญตะวัน และ แม่นิมน้ำฟาร์ม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ไร่เชิญตะวัน คือ การมีส่วนร่วม การรวมกลุ่มเกษตรกรชาวนา ให้หลอมรวมกันให้เกิดความคิด ต่อยอดกระบวนการทำการเกษตรวิถีเคมีเป็นเกษตรวิถีอินทรีย์ โดยเพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ ใน รูปแบบของการ อยู่รอด อยู่ได้ และอยู่ดี โดยท่านว.วชิรเมธีได้เน้นด้านการใช้ปรัชญาทั้งทางโลกและทางธรรม ที่ประยุกต์ เข้าใจง่ายและเกษตรกรมองเห็นภาพของความเป็นไปได้ในการดำเนินชีวิต จึงได้มีการปรับเปลี่ยน กระบวนการทำการเกษตรแบบเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นเกษตรแบบผสมผสานและมีการรวมกลุ่มเกษตรกรให้เกิด ความเข้มแข็งของอาชีพเกษตรกร

2. แม่นิมน้ำฟาร์มมีกระบวนการและแนวความคิดว่า การสร้างคุณค่าเพื่อตอบแทนคุณแห่งแผ่นดิน ตอบแทนคุณพ่อคุณแม่และเพื่อนมนุษย์ทุกคนเป็นความคิดแรกของการเปลี่ยนแนวการดำเนินชีวิต การที่ มนุษย์คนหนึ่งที่หล่อหลอมมาด้วยวัฒนธรรม อารยธรรมความเป็นเมืองมาตลอด 20 กว่าปีแต่ถูกวัฒนธรรมทาง สังคมเหล่านั้นหล่อหลอมให้วุ่นอยู่ในวงล้อแห่งการเวลา ไม่ได้มีการทำเพื่อคนอื่นแต่ทุกอย่างถูกตีตราไปด้วย งาน บรรทัดฐานของสังคม การที่มีเส้นของเวลากำกับทุกอย่างก้าว แต่ได้มีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อ สังคม หรือโลกใบนี้ แต่เมื่อโอกาสของชีวิตที่ได้มีและสามารถเลือกได้สองพี่น้องนี้น้ำและแมคก็ได้ตัดสินใจที่จะ ทำงานที่ทำให้พวกเขามีความสุขและได้ตอบแทนคุณของแผ่นดิน คือการมาเป็นเกษตรกร อาชีพแห่งความ ภาคภูมิใจ อาชีพที่สามารถผลิต สร้างอาหารและหล่อเลี้ยงให้กับประชากรทั่วโลก ทั้งนี้ น้ำและแมคก็ไม่ได้ หยุตึงกับการเป็นเกษตรกรที่หลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดิน แต่ได้นำเอาความรู้ที่คุณพ่อและคุณแม่ส่งเสริมให้เรียนนำมา ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและเกษตรกรทุกคนโดยแนวความคิดการบูรณาการเน้นหลักคือทุกคน ต้องสามารถที่จะประยุกต์และทำได้ด้วยตนเองให้เกิดความยั่งยืน โดยบูรณาการแนวความคิดด้านปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่เข้ามาผนวกกับกฎเกณฑ์ของกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธให้เกิด แนวความคิดการทำเกษตรอินทรีย์ที่สนุกและง่ายต่อการปฏิบัติจนเกิดเป็นโมเดล แม่นิมน้ำ

ประเด็นศึกษา 2 เพื่อพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงราย

สรุปผลการวิจัยการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัด เชียงราย ใน 8 ปัจจัย ได้แก่ 1. ด้านศาสนา 2. ด้านเศรษฐกิจ 3. ด้านการมีส่วนร่วม 4. ด้านภูมิปัญญา 5. ด้าน สังคมและสิ่งแวดล้อม 6. ด้านความมีชื่อเสียงของเจ้าสำนัก 7. ด้านนวัตกรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เกษตรกรที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจในด้านความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (คะแนนเฉลี่ย 4.84) และชาวนาที่ทำการเกษตรมีความพึงพอใจจากรายได้จากการเกษตร (คะแนนเฉลี่ย 4.63) อีกทั้งยังมีส่วนร่วมในการซ่อมแซมวัด (คะแนนเฉลี่ย 4.85) มีการยอมรับและมีการนำความรู้ดั้งเดิม มาใช้ในการเกษตร (คะแนนเฉลี่ย 4.85) มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน เป็นอย่างดี (คะแนนเฉลี่ย 4.86) การอยากมาเจอกับเจ้าของสำนักที่มีชื่อเสียง (คะแนนเฉลี่ย 4.96) ทำให้มีช่องทางตลาดเพิ่มขึ้น (คะแนนเฉลี่ย 4.12) มีการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการเชื่อมโยงและสื่อสารข้อมูลข่าวสารกับหน่วย งาน ต่าง ๆ เพื่อเป็นเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย (คะแนนเฉลี่ย 3.74)

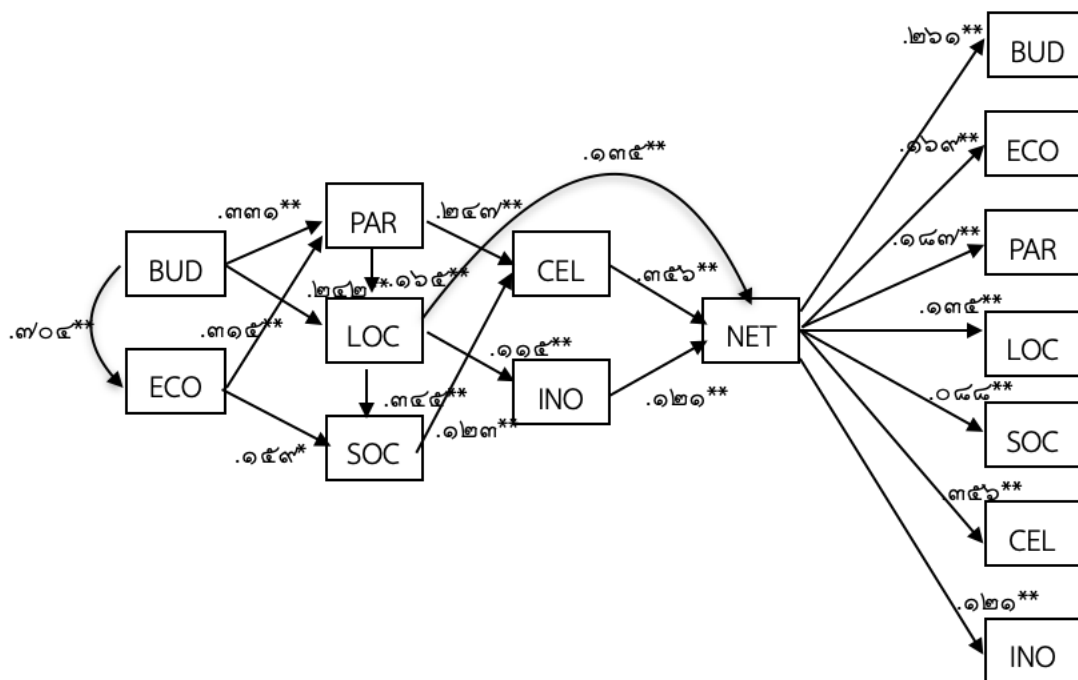
ประเด็นศึกษา 3 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาเทคนิคและเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์วิถีพุทธ

โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 7 ปัจจัย ได้แก่ 1. ด้านศาสนา 2. ด้านเศรษฐกิจ 3. ด้านการมีส่วนร่วม 4. ด้านภูมิปัญญา 5. ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม 6. ด้านความมีชื่อเสียงของเจ้าสำนัก 7. ด้านนวัตกรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ปัจจัยด้านความมีชื่อเสียงของเจ้าสำนัก(CEL) มีอิทธิพลทางตรงต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธมากที่สุด โดยมีค่าอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.356 รองลงมา คือ ด้านศาสนา(BUD) โดยมีค่าอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.261 และ ด้านการมีส่วนร่วม(PAR) โดยมีค่าอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.187 ตามลำดับ ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ มากที่สุด คือ ด้านภูมิปัญญา(LOC) โดยมีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ 0.333 รองลงมา คือ ด้านศาสนา(BUD) โดยมีค่าอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.332 ตัวแปรที่มีอิทธิพลรวมทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ มากที่สุด คือ ด้านศาสนา(BUD) โดยมีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ 0.593

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยการวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงราย ทั้งอิทธิพลทางตรง (Direct Effect: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect: IE) และอิทธิพลรวม (Total Effect: TE) มีรายละเอียดดังนี้

หมายเหตุ *,** Significant at 0.05 and 0.01 probability level,

ภาพ 1 แสดงเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรง (Direct Effect: DE) และอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect: IE) ต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงราย

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรง (Direct Effect: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect: IE) และผลรวมอิทธิพล (Total Effect: TE) ของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงราย

ประเภท	ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม NET						
ความสัมพันธ์	BUD	ECO	PAR	LOC	SOC	CEL	INO
1. ความสัมพันธ์ รวมทั้งหมด	0.706	0.987	0.820	0.974	0.981	0.970	0.966
2. ความสัมพันธ์ (ผลรวม: TE)	0.593 (1)	0.288 (5)	0.306 (4)	0.468 (2)	0.052 (7)	0.356 (3)	0.121 (6)
- ผลทางตรง: DE	0.261 (2)	0.169 (4)	0.187 (3)	0.135 (5)	0.088 (7)	0.356 (1)	0.121 (6)
- ผลทางอ้อม: IE	0.332 (2)	0.119 (3)	0.119 (3)	0.333 (1)	0.044 (4)	-	-
3. ความสัมพันธ์ ไม่ใช่เหตุและผล= 1-2	0.469	0.699	0.514	0.506	0.929	0.614	0.845

หมายเหตุ (1) - (7) = ลำดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม QOL

อิทธิพลทางตรง (Direct Effect: DE)

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรง (Direct Effect: DE) พบว่า ตัวแปรเหตุที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงราย เรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้ ^[15] 1. ด้านความมีชื่อเสียงของเจ้าสำนัก (CEL) 2. ด้านศาสนา (BUD) 3. การมีส่วนร่วม (PAR) 4. ด้านเศรษฐกิจ (ECO) 5. ด้านภูมิปัญญา (LOC) 6. ด้านนวัตกรรม (INO) 7. ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (SOC) โดยมีค่าอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.356, 0.261, 0.187, 0.169, 0.135, 0.121 และ 0.088 ตามลำดับ (ภาพ 59) และรายละเอียดดังตารางที่ 1

อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect: IE)

จากตาราง 1 เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect: IE) พบว่า ตัวแปรเหตุที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงราย เรียงตามลำดับความสำคัญได้ ดังนี้ 1. ด้านภูมิปัญญา (LOC) 2. ด้านศาสนา (BUD) 3. ด้านเศรษฐกิจ (ECO) และ ด้านการมีส่วนร่วม (PAR) 4. ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (SOC) โดยมีค่าอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ 0.333, 0.332, 0.119, 0.119 และ 0.044 ตามลำดับ

อิทธิพลรวม (Total Effect: TE)

จากตาราง 15 เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวม (Total Effect: TE) พบว่า ตัวแปรเหตุที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงราย เรียงตามลำดับความสำคัญได้ ดังนี้ 1. ด้านศาสนา (BUD) 2. ด้านภูมิปัญญา (LOC) 3. ด้านความมีชื่อเสียงของเจ้าสำนัก (CEL) 4. ด้านการมีส่วนร่วม (PAR) 5. ด้านเศรษฐกิจ (ECO) 6. ด้านนวัตกรรม (INO) 7. ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (SOC) โดยมีค่าอิทธิพลรวม เท่ากับ 0.593, 0.468, 0.356, 0.306, 0.288, 0.121 และ 0.052 ตามลำดับ

อภิปรายการวิจัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงราย จากการศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงราย พบว่า ปัจจัย ทางด้านความมีชื่อเสียงของเจ้าสำนัก (CEL) มีอิทธิพลโดยตรงต่อเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธในจังหวัดเชียงรายมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ภัสสรนันท์ เอนกธรรมกุล (2553) ที่กล่าวว่า การนำบุคคลที่มีชื่อเสียง (Celebrity) มาเป็นตัวแทนการนำเสนอสินค้า หรือการจูงใจ จะมีผลต่อการบริโภคของลูกค้า เนื่องจากผู้บริโภคมักจะติดตามเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลที่มีชื่อเสียงที่ตนชื่นชอบ และมีแนวโน้มการเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลที่มีชื่อเสียงนั้น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การใช้สินค้า การบริการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งนั่นหมายถึง โอกาสทางการสื่อสารทางการตลาดที่จะดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภคและกระตุ้นให้เกิดการตั้งใจซื้อสินค้าหรือบริการ ในการศึกษายังพบอีกว่าความไว้วางใจ (Trustworthiness) ความชำนาญเชี่ยวชาญ (Expertise) ความดึงดูดใจ (Attractiveness) ความเคารพ (Respect) ความเหมือนกับ กลุ่มเป้าหมาย (Similarity) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในเชิงบวกกับผู้บริโภค เพื่อให้เกิดความตั้งใจซื้อสินค้า โดยงานวิจัยแสดงให้เห็นถึงการใช้บุคคลที่มีชื่อเสียงที่มีลักษณะทั้ง 5 ประการ ในงานโฆษณา สามารถมีอิทธิพลในเชิงบวกที่ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือและความดึงดูดใจของผู้บริโภค (Pornpitakpan, 2003; Pringle & Binet, 2005 และ Roy, 2006) ดังนั้นการที่ผู้ที่มีชื่อเสียงกระทำการใด ๆ จึงมีแนวโน้มที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มในการรวมกลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ

สรุป

จากผลการศึกษาพบว่า การจะทำให้เครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธประสบความสำเร็จได้นั้นการได้รับปัจจัยด้านศาสนา (BUD) เป็นสิ่งสำคัญที่สุดเพราะวัฒนธรรมไทยผูกพันกับพระสงฆ์มาช้านาน เมื่อมีปัญหาหรือมีเรื่องทุกข์ใจก็จะเข้าวัดปฏิบัติธรรม หลายคนที่เปลี่ยนวิถีชีวิตจากการทำนาเคมีมาทำนาอินทรีย์ ก็เพราะเรื่องสุขภาพ อีกทั้งการทำเกษตรอินทรีย์ยังถือเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น (LOC) มาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว โดยใช้การสื่อสารผ่านทางสื่อต่างๆ หรือใช้บุคคลที่เป็นที่ยอมรับในการทำเกษตรอินทรีย์นำเสนอผ่านเรื่องราวการทำเกษตรชักชวนให้คนหันมาทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคมสัน หุตะแพทย์ (2535) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการและเครื่องมืออันสำคัญมากอันหนึ่งในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในทุกสาขา การสื่อสารที่ดีย่อมทำให้งานพัฒนาชุมชน บรรลุผลได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ เพราะการสื่อสารเป็นวิธีการที่จะให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสร้างทัศนคติใหม่ๆ โน้มน้าวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การปฏิบัติการในชุมชน สานต่อกันเป็นเครือข่ายที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน สืบไป

บรรณานุกรม

- ขวัญชนก เหล่าสุนทร. (2558). คุณภาพชีวิตของชาวนาในจังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- คมสันต์ หุตะแพทย์. (2553). การสื่อสารเพื่องานพัฒนาชุมชน. นครปฐม: สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภัสสรนันท์ เอนกธรรมกุล. (2553). ผลกระทบจากการใช้บุคคลที่มีชื่อเสียง (Celebrity) ที่เป็นผู้นำเสนอสินค้าหลากหลายตราสินค้าในงานโฆษณา. ปทุมธานี: ศูนย์ปฏิบัติการเศรษฐกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). ดัชนีรายได้ ดัชนีราคาและดัชนีผลผลิตสินค้าเกษตรประจำเดือน กุมภาพันธ์ 2561. สืบค้น 4 เมษายน 2561, จาก <http://www.oae.go.th>
- สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย. (2559). สถิติเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย. เชียงราย:
- Pornpitakpan, C. (2013). Validation of the celebrity endorsers' credibility scale: Evidence from Asians. *Journal of Marketing Management*, 19, 179-195.
- Pringle, H. and Binet, L. (2015). How Marketers Can Use Celebrities to Sell More Effectively. *Journal of Consumer Behaviour*, 4(3), 201-214.
- Roy. S. (2016). An Exploratory Study in Celebrity Endorsements. *Journal of Creative Communications*, 1(139), 139-153.

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง*

THE EDUCATIONAL INEQUALITY OF ETHNIC YOUTH ON HIGH ALTITUDE

พระอุดมบัณฑิต และ ขวัญชนก เหล่าสุนทร

PhraUdombundhit and kuanchanok Laosunthara

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: Somsak.see@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์และรูปแบบการจัดการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มดังกล่าว และ 3) นำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่

ผลการวิจัยพบว่า

เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ศึกษาประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในหลายมิติ อาทิ การขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ปัญหาด้านค่าใช้จ่ายและความยากจน อุปสรรคด้านภาษาและวัฒนธรรม และการขาดแคลนครูและทรัพยากรทางการศึกษา ผู้วิจัยเสนอ "UDOM-Model" เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่สูง โดยมุ่งเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย โดยอาศัยการผนึกกำลังจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น องค์กรพัฒนา และชุมชน

โมเดลดังกล่าวมุ่งหวังที่จะลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่สูง อันจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา, เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์, กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง, UDOM-Model

* Received June 31, 2024; Revised August 8, 2024; Accepted October 15, 2024

ABSTRACT

This research aims to 1) study the educational situation and management models for ethnic youth in the highlands of Omkoi District, Chiang Mai Province, 2) develop an educational management model for this group, and 3) propose an educational management model to reduce educational inequality. The study employs qualitative research methods, including document analysis and in-depth interviews with key informants in the area.

The findings reveal that

Ethnic youth in the highlands of the studied area face educational inequalities in multiple dimensions, such as lack of access to quality education, financial constraints and poverty, language and cultural barriers, and shortages of teachers and educational resources. The researchers propose the "UDOM-Model" as an appropriate educational management model for the highland context, focusing on cultural diversity, community participation, capacity development for teachers and educational personnel, creating a learning-conducive environment, and incorporating technology. This model relies on the collaboration of all sectors, including government agencies, local organizations, development organizations, and communities.

The UDOM-Model aims to reduce inequalities and increase educational opportunities for ethnic youth in the highlands, leading to the development of quality human resources and sustainable community development in the long run.

Keywords; Educational inequality; Ethnic youth; Highland ethnic groups; UDOM-Model

บทนำ

ในประเทศไทยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงหรือชนเผ่าพื้นเมืองในถิ่นทุรกันดาร ที่ตั้งรกรากกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ และมักประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเป็นปัญหาสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสและสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำนี้มีหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางครอบครัว ปัจจัยด้านชุมชนและสภาพแวดล้อม รวมถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างและนโยบายการศึกษา ซึ่งล้วนส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงและคุณภาพการศึกษาของเด็กกลุ่มนี้เยาวชนในพื้นที่สูงมักประสบปัญหาการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพน้อยกว่าเด็กในเมือง ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพของการศึกษา นอกจากนี้ยังพบปัญหาการออกกลางคันของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ในอัตราที่สูง ซึ่งสาเหตุหลักมาจากปัญหาความยากจน การย้ายถิ่นฐาน

อุปสรรคทางภาษา และข้อจำกัดด้านครูและทรัพยากรทางการศึกษา โดยความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาล้วนส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและคุณภาพชีวิตของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในระยะยาว การขาดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพและทักษะอันจำเป็น จะทำให้กลายเป็นวัฏจักรของความยากจนระหว่างรุ่นสู่รุ่น (intergenerational poverty) ดังนั้น การแก้ไขปัญหาคือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนและสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความเป็นธรรมและโอกาสที่เท่าเทียมกันในสังคมให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงโดยงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาสถานการณ์และรูปแบบการจัดการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่หลากหลาย และประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างเข้มข้น ผ่านการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนกลุ่มนี้ในพื้นที่อำเภออมก๋อยและพื้นที่สูงอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน อันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และรูปแบบการจัดการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาแก่เยาวชนบนพื้นที่สูงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทบทวนองค์ความรู้และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ในประเด็นดังนี้
 - แนวคิด ทฤษฎีทางการศึกษา การให้การศึกษาแก่เยาวชนบนที่ราบสูง
 - แนวคิด ทฤษฎีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
 - การจัดการศึกษาบนที่ราบสูง
 - การศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
 - บริบทในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ราบสูง
 - งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
2. การลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Study) ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา "แม่ฟ้าหลวง" ชุมชนชาวเขาในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยวิธีการ ดังนี้
 - การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย
 1. นักเรียนศูนย์การศึกษาชุมชนชาวไทยภูเขา (ศศช.) จำนวน 10 ท่าน

2. ผู้ปกครองจำนวน 10 ท่าน
3. ผู้บริหารศูนย์การศึกษาชุมชนชาวไทยภูเขา (คศช.) จำนวน 5 ท่าน
4. ครู ผู้ช่วยครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน จำนวน 5 ท่าน
5. ผู้นำชุมชน และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน จำนวน 5 ท่าน

- การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อม กระบวนการจัดการเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน และบริบทชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการอย่างลึกซึ้ง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปองค์ความรู้ และพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

- นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Synthesis) - สร้างรูปแบบการจัดการศึกษาที่ตอบโจทย์ความต้องการและแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท

- ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาที่พัฒนาขึ้น ผ่านการสนทนากลุ่ม (Group Discussion) กับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

4. การนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- จัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และบทความเผยแพร่ในวารสารวิชาการที่มีมาตรฐาน

- นำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในเวทีสัมมนาวิชาการระดับชาติหรือนานาชาติ

- จัดประชุมเสวนาเชิงนโยบายร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานทางการศึกษา เพื่อผลักดันให้เกิดการนำรูปแบบไปปฏิบัติใช้จริงในพื้นที่อำเภออมก๋อย และขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาเอกสารและลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่าเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในหลายมิติดังนี้

- การขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่ สภาพภูมิศาสตร์ และการกระจายตัวของสถานศึกษา ทำให้เด็กในพื้นที่ห่างไกลต้องเดินทางไกลหรือเข้าไม่ถึงสถานศึกษาของรัฐ ส่งผลให้เสียโอกาสทางการศึกษาหรือมีคุณภาพการศึกษาด้อยกว่ามาตรฐาน

- ปัญหาด้านค่าใช้จ่ายและความยากจน พบว่าครอบครัวส่วนใหญ่ในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มีฐานะยากจน รายได้ไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถส่งเสียให้บุตรหลานได้เรียนต่อในระดับสูง นอกจากนี้ค่าครองชีพและค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้น ยังเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงการศึกษา

- อุปสรรคด้านภาษาและวัฒนธรรม เนื่องจากเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่สูงมีภาษาและวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม ทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารและปรับตัวเข้ากับระบบการศึกษากระแสหลัก ส่งผลเสียต่อกระบวนการเรียนรู้และประสิทธิภาพทางการศึกษา

- ปัญหาการขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษา สถานศึกษาในพื้นที่สูงมักประสบปัญหาขาดแคลนครูและบุคลากร จำนวนครูไม่เพียงพอ ครูมีภาระงานมากเกินไป ขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และครูไม่มีความรู้ความเข้าใจในบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

- ปัญหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ไม่เพียงพอ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนในพื้นที่ขาดแคลนสื่อ อุปกรณ์ หนังสือ ตำรา หรือแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ สื่อการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับภาษาและภูมิหลังทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

- การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการจัดการศึกษาในพื้นที่ยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากผู้ปกครอง สมาชิกในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ทำให้การศึกษาไม่สอดคล้องและไม่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและนโยบายการจัดการศึกษาในพื้นที่

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

จากสภาพปัญหาและความท้าทายที่พบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำมาสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการที่เหมาะสมสำหรับบริบทของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ภายใต้ชื่อ "UDOM-Model" มีองค์ประกอบสำคัญคือ

1. **Unity (U)** - ความเป็นเอกภาพ หมายถึง การร่วมมือกันของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชน ในการร่วมกันกำหนดนโยบาย ระดมทรัพยากร และสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ

2. **Diversity (D)** - ความหลากหลายทางวัฒนธรรม หมายถึง การจัดการศึกษาที่คำนึงถึงความหลากหลายทางภาษา วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ การผสมผสานศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ควบคู่ไปกับความรู้สมัยใหม่

3. **Opportunity (O)** - โอกาสทางการศึกษา การมุ่งเน้นการสร้างโอกาสให้เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม ผ่านการระดมทุนการศึกษา การจัดสรรทรัพยากร การจัดการศึกษาทางเลือกที่หลากหลายรูปแบบ

4. **Mentoring (M)** - การพัฒนาศักยภาพครู การส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจในบริบทเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย การพัฒนาระบบพี่เลี้ยงและการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง

3. แนวทางการนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำ "UDOM-Model" ไปสู่การปฏิบัติเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงดังนี้

- ภาครัฐควรกำหนดนโยบายและจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ในลักษณะของเงินอุดหนุนรายหัว ทุนการศึกษา แหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น

- พัฒนาหลักสูตรและเนื้อหาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละพื้นที่ โดยบูรณาการความรู้ท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ควบคู่ไปกับองค์ความรู้สากล คำนึงถึงความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม

- ส่งเสริมการผลิตและพัฒนาครูท้องถิ่นที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้มีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เป็นแบบอย่างและสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กในพื้นที่เห็นคุณค่าของการศึกษา

- การสร้างแรงจูงใจและระบบสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาจากต่างถิ่นเข้ามาทำงานในพื้นที่สูง อาทิ การจัดสวัสดิการที่พักรอภัย เบี้ยประกันภัย ค่าตอบแทนพิเศษ เส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ เป็นต้น

- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียน กำหนดนโยบายและทิศทางการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูและโรงเรียน เช่น การตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาจากตัวแทนชุมชน การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดให้เด็ก ๆ

- พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์ทางการศึกษาให้มีความพร้อม โดยเฉพาะระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต อุปกรณ์การเรียนรู้และสื่อการสอนต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงการศึกษาในท้องถิ่นเข้ากับประสบการณ์การเรียนรู้ในโลกกว้าง

- สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาในพื้นที่กับสถาบันการศึกษา หน่วยงานของรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ การระดมทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่" พบว่า เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ เผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในหลายมิติ ทั้งการเข้าถึง โอกาส คุณภาพ ความเสมอภาค ปัจจัยเชิงโครงสร้างและกระบวนการศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความก้าวหน้าในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของสุดารัตน์ ลิ้มลิขิตวงศ์ (2560) ที่ชี้ให้เห็นช่องว่างทางการศึกษาที่เกิดขึ้นจากความยากจนและความห่างไกล หรืออรรถวรรณ สุวรรณประสิทธิ์ (2555) ที่เสนอแนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับชนกลุ่มน้อยบนพื้นที่สูง

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้พยายามนำเสนอจุดเน้นที่แตกต่าง ผ่านการสังเคราะห์แนวคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ ภายใต้ "UDOM-Model" ที่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน การเปิดโอกาส การพัฒนาศักยภาพครู การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ และอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน (Cooperation) ตามที่พิริยธ ชาญณรงค์ (2559) นำเสนอไว้ว่า ต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากทั้งรัฐ เอกชน และชุมชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาหลักสูตรและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเข้าใจในบริบทพื้นที่ รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน (participation) สอดคล้องกับงานวิจัยของชญานันท์ ศรีวรพจน์ (2563) ระบุว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายสนับสนุนการศึกษาของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร สื่อการเรียนการสอน และเทคโนโลยีสนับสนุนการศึกษา
2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนในพื้นที่สูงที่เน้นการบูรณาการความรู้ท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านกับเนื้อหาสากล คำนึงถึงความแตกต่างทางภาษา วัฒนธรรม
3. สถาบันอุดมศึกษาควรผลิตและพัฒนาครูท้องถิ่นที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ ให้มีความรู้ความเข้าใจในบริบทพื้นที่ มีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรออกข้อบัญญัติเพื่อสนับสนุนการศึกษาของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่รับผิดชอบ จัดสรรงบประมาณเพื่อสวัสดิการและแรงจูงใจครู สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ นำรูปแบบการจัดการศึกษาตาม UDOM-Model ไปใช้จริงในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง แล้วประเมินผลลัพธ์ทางการศึกษาที่เกิดขึ้นเพื่อยืนยันประสิทธิผลของโมเดล
2. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปสู่พื้นที่อื่นๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อค้นหารูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความจำเพาะเจาะจงและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์
3. ควรศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในแง่มุมอื่น ๆ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กชาติพันธุ์ที่เข้าเรียนในโรงเรียนกระแสหลัก หรือการรับรู้และทัศนคติของครอบครัวกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีต่อการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระบบโรงเรียน

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต. (2561). สถานการณ์เด็กและเยาวชนไทย พ.ศ. 2561. นนทบุรี: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.
- ชญานันท์ ศรีวรพจน์. (2563). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์: กรณีศึกษาโรงเรียนในอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก. วารสารวิจัยและพัฒนการศึกษาพิเศษ, 9(1), 72-85.
- บุษราคัม เมืองช้าง. (2562). การศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระเชมทัต สีสาวโร (รื่นสำราญ). (2563). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา. วารสารรัตนบุษย์, 3(2), 63-68.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545.
- พิริยธ ชาญณรงค์. (2559). การศึกษาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.
- สุดารัตน์ ลิ้มลิขิตวงศ์. (2560). ช่องว่างโอกาสทางการศึกษาระหว่างเด็กกลุ่มชาติพันธุ์กับเด็กในพื้นที่อื่น ๆ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 18(1), 39.
- อรรณ สุวรรณประสิทธิ์. (2555). การจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับชนกลุ่มน้อยบนพื้นที่สูงในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

การศึกษาสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร*

A STUDY GUIDANCE COMPETENCIES OF TEACHERS IN PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL.

THE GENERAL EDUCATION SECTION, AREA 1, BANGKOK

ณัฐพรเชษฐ์ สุขสมบัติวัฒนา

Nadpurached Suksombatwattana

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: nawadpoorached@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับสมรรถนะครูแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายการแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร โดยระเบียบวิธีวิจัย แบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำนวน 92 รูป/คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์สถิติในการใช้วิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. สมรรถนะงานแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สมรรถนะด้านทักษะ ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.791) รองลงมา ได้แก่ ด้านคุณลักษณะ ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.778) และด้านความรู้ ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.7345) ตามลำดับ 2. ครูที่มีเพศ จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานครควรส่งเสริมสมรรถนะให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับบริการจัดวางตัวบุคคล มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมด้านสติปัญญา มีทักษะการนำข้อมูลที่ได้รับจากการใช้เครื่องมือมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดระบบเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ทักษะในบทบาทของผู้ให้คำปรึกษา มีความสุขุม รอบคอบและ พัฒนาความ เข้มแข็ง ครูแนะแนวในสถานศึกษา เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน ออกแบบการประเมิน กำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงานของครูแนะแนว

คำสำคัญ: สมรรถนะ, การแนะแนว, โรงเรียนพระปริยัติธรรม

* Received June 1, 2024; Revised August 23, 2024; Accepted October 30, 2024

Abstract

This research the objectives are 1) to study the level of guidance competency of teachers in Phrapariyattidhamma School. General Education Department, Area 1, Bangkok 2) To compare the competency levels of guidance teachers in Phrapariyattidhamma School. General Education Department, Area 1, Bangkok Classified according to personal factors 3) To make recommendations for guidance policy in Phrapariyattidhamma schools. General Education Department, Area 1, Bangkok by research regulations mixed methods The sample group consisted of teaching personnel in Phrapariyattidhamma School. General Education Department, Area 1, Bangkok, 92 pictures/person, obtained from the purposive selection method. The tools used in the research are questionnaires and interviews. Statistics for analysis include frequencies, percentages, averages, standard deviations. One-way analysis of variance and content analysis. The results of the study revealed that: 1. Competency in guidance work of teachers in Phrapariyattidhamma School General Education Department, Area 1, Bangkok Overall it is at a high level. has the highest average ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.77). When considering each aspect, it was found that skill competency ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.791), followed by characteristics ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.778) and knowledge ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.734), respectively. 2. Teachers by gender, classified by age, educational level and work experience It was found to be significantly not different at the .05 level. 3. Phrapariyattidhamma School the General Education Department, Area 1, Bangkok should promote competencies for teachers to have knowledge about personal placement services. Have knowledge about intellectual development and behavior have the skills to analyze, synthesize, and organize information obtained from using tools for beneficial use. Skills in the role of a counselor, being calm, thoughtful and developing strength, guidance counselors in educational institutions Publish and publicize operating results. design assessment set standards for the work of guidance teachers.

Keywords; Competencies; Guidance; Phrapariyattidhamma School

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงานแนะแนวที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดจากการเป็นผู้นำในการกำหนดทิศทาง และสนับสนุนการทำงานแนะแนว โดยเฉพาะการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมเพื่อปฏิบัติงานแนะแนวเพราะครูแนะแนวถือได้ว่าเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดกิจกรรมแนะแนวให้กับผู้เรียน แต่ปัจจุบันปัญหาในการพัฒนาครูแนะแนวคือครูแนะแนวส่วนใหญ่ที่มีไม่ได้จบทางด้านแนะแนวมาโดยตรงและโรงเรียนส่วนมากก็ใช้ครูจากวิชาอื่นมาสอนแนะแนว จากการสำรวจข้อมูลครูแนะแนวทั่วประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2552 พบว่า ครูแนะแนวที่มีวุฒิโดยตรงมี 3,265 คน ส่วนครูที่ทำหน้าที่แนะแนวโดยผ่านการฝึกอบรมมีจำนวน 14,632 คน ทั้งยังมีครูแนะแนวที่ทำหน้าที่แนะแนวโดยไม่ผ่านการอบรมอีกถึง 23,656 คน เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียน 8 ล้านกว่าคนในประเทศไทย สอดคล้องกับ ผกาพรรณ อุษสกุล (2551) ได้ศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อพัฒนาการบริการให้การปรึกษาของครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ครูแนะแนวส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษาด้านการแนะแนว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพาศรี ไพรวรรณ (2552) พบว่า ครูที่สอนกิจกรรมแนะแนวส่วนใหญ่เป็นครูประจำชั้นซึ่งขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการสอนกิจกรรมแนะแนว ฉะนั้น จึงต้องใช้วิธีการพัฒนาบุคลากรที่มีอยู่แล้วให้สามารถทำหน้าที่ในการสอนกิจกรรมแนะแนวได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากรดังกล่าว ได้แก่ ครูประจำชั้นซึ่งสอนกิจกรรมแนะแนวและรวบรวมข้อมูลนักเรียนช่วยเหลือให้คำปรึกษาในการแก้ปัญหา ตลอดจนร่วมมือกับผู้ปกครองในการช่วยเหลือนักเรียน อีกทั้งบุคลากรที่รับผิดชอบงานแนะแนวบางคน ไม่ได้ปฏิบัติงานแนะแนวด้วยใจรักอย่างแท้จริง จึงขาดความเอาใจใส่และทุ่มเทที่จะมุ่งพัฒนางาน แนะแนวอย่างเต็มความสามารถ (นิรันดร์ จุลทรัพย์, 2558) และจากการศึกษาแนะแนวของประเทศไทย พบว่า ประสพปัญหาครูแนะแนวขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการแนะแนวขาดความเชี่ยวชาญ และไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและครูแนะแนวยังถูกแยกการทำงานอย่างโดดเดี่ยวขาดการประสานงานกับครูวิชาอื่นๆ และไม่สนองตอบกับปริมาณความต้องการเฉพาะของเด็กนักเรียนที่มีความแตกต่างกันมาก เนื่องจากครูแนะแนวมีปริมาณไม่เพียงพอ (แพรวนภา ชูเชิด, 2559)

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของการศึกษา คณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของ (พระราชวรมนู, 2521) ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดกล่าวคือภายหลังจากการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และสภาการศึกษามหามงกุฎราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับ ได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทางมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย จึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมา เรียกว่าโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษากำหนดให้การเรียนบาลี นักธรรม และความรู้ชั้นมัธยม โดยรับรู้ผู้ที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุ และสามเณรเรียนกันมาก ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด โดยมีมติคณะสังฆมนตรี และกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือ ชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา และเมื่อสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุและสามเณรนิยมเรียนกันมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษารวม และบาลีจะเสื่อมลง เพราะพระภิกษุและสามเณรต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากเกินไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษารวมและบาลีเสีย แต่ทางการคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาในทางโลกอยู่

ดังนั้นแม่กองบาลีสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ฟั่น ชุตินฺธรมหาเถระ) จึงได้ตั้งคณะกรรมการ ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นใหม่มีวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่า บาลีศึกษาสามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา ได้ประกาศเมื่อ พ.ศ. 2507 พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสงฆ์มนตราว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดเสีย และกำหนดให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่ แต่การณปรากฏต่อมาว่า การตั้งสำนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีใหม่นั้นมีน้อย นักเรียนก็นิยมเรียนกันน้อย เพราะภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะเรียน โดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ดังนั้น นักเรียนในโรงเรียนดังกล่าว จึงได้พากันเข้าชื้อกันเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของวัดซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการบ้าง สมัครสอบเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้าง ทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงนี้ระยะนั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก (กรมการศาสนา, 2521)

ในขณะเดียวกันได้มีผู้แทนราษฎรได้ยื่นเรื่องราวขอให้กระทรวงศึกษาธิการ เปิดการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนาร่วมกับกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาลงความเห็นร่วมกันว่าควรจะต้องตั้งโรงเรียนขึ้นประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรม และวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไป โดยไม่มีการสอบสมทบ แต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง และโดยพระบารมีของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) “การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรม ก็จำเป็นต้องอนุวัตไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมี หลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป”

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นทางผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการสมรรถนะครูแนะแนว เพื่อครูแนะแนวจะได้มีความรู้ มีทักษะ และมีสมรรถนะที่ดีในการดำเนินงานตามกระบวนการแนะแนว หากครูแนะแนวมีสมรรถนะที่ดี ก็จะส่งผลให้นักเรียนได้ค้นพบศักยภาพในตนเอง ค้นพบเป้าหมายในชีวิต และช่วยแนะแนวทางให้นักเรียนไปถึงยังจุดหมาย ช่วยให้นักเรียนมีทักษะชีวิต รู้เท่าทันตัวเองและสังคมสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง การศึกษาสมรรถนะงานแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับสมรรถนะครูแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายการแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร” เป็นรูปแบบงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีดังนี้

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีประชากร ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง ได้จากตารางเปรียบเทียบสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (R.V. Krejcie & D.W. Morgan) ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรเช่นเดียวกัน และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 92 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ (Interviewing) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารบุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 6 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยจะสร้างขึ้นเอง จากแนวคิด ทฤษฎี ที่ได้ทบทวนมาแล้ว คือ แบบสอบถามระดับสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร
2. แบบสัมภาษณ์ การส่งเสริมการแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร
 - 2.1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

2.2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.3) ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการศึกษา กำหนดจุดประสงค์ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ผู้ควบคุมคุณวุฒินิพนธ์

2.4) สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามระเบียบวิธีวิจัยให้มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

2.5) นำเสนอโครงร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ผู้ควบคุมคุณวุฒินิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Validity)

2.6) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมคุณวุฒินิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ

2.7) จัดพิมพ์เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ให้เป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้จริงเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

1. แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1.1) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ

1.3) สร้างเครื่องมือจากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย โดยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

1.4) เสนอเครื่องมือให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงและความถูกต้องของเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตดูประสงค์ (IOC) ได้ค่าความเที่ยงตรง 0.8 – 1.0

1.5) นำเครื่องมือที่ได้ผ่านการตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าที่ 0.804

1.6) นำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

1.7) ลักษณะและเกณฑ์การให้คะแนนเป็นมาตราส่วนประเมินค่าของคะแนน มี 5 ระดับ โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดคือ 5 คะแนน ไปหาน้อยที่สุด คือ 1 คะแนน

2. แบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

2.1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยให้ครอบคลุมเนื้อหากรอบความคิดของการวิจัย

2.2) สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

2.3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างแล้วมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามในเบื้องต้น

2.4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในเบื้องต้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 รูป/คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity)

2.5) นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 6 คน มาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม ให้สมบูรณ์แล้วนำไปสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอเชิญคณาจารย์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย กลุ่มตัวอย่างทดสอบเครื่องมือวิจัย และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.2) นำหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และนำหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มตัวอย่างทดสอบเครื่องมือวิจัย และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยทำการนัดหมาย วัน เวลา ที่จะขอความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในแจกแบบสอบถามและเก็บคืน

2. การสัมภาษณ์ (Interview) มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

2.2) นำหนังสือขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์

2.3) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์และทำการบันทึกการสัมภาษณ์ด้วย การจดบันทึกภาพนิ่ง และเครื่องบันทึกเสียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ด้วยระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

1.1) ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

1.2) ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะการแนะแนวของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยมีการแปลผลคะแนน สำหรับการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
3. การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การคิดแบบอุปนัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาระดับสมรรถนะงานแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยเป็นพบว่า ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่บรรพชา จำนวน 74 รูป และเป็นคฤหัสถ์ จำนวน 18 คน มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 46 คน อายุ 21-30 ปี จำนวน 19 คน อายุ 51-60 ปี จำนวน 18 คน และอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 9 คน ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 75 คน คิด ปริญญาโท จำนวน 16 คน และปริญญาเอก จำนวน 1 คน ประสบการณ์ทำงาน 5-10 ปี จำนวน 56 คน น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 27 คน และมากกว่า 10 ปี จำนวน 9 คน

ระดับสมรรถนะงานแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

องค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะครูแนะแนว

1) ด้านความรู้ พบว่า ครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ มีความรู้เกี่ยวกับบริการศึกษารวบรวมข้อมูล มีความรู้เกี่ยวกับบริการจัดวางตัวบุคคล และมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการและพฤติกรรมด้านสติปัญญา และข้อที่มีความคิดเห็นต่ำที่สุด ได้แก่ มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมด้านสังคม ตามลำดับ

2) ด้านทักษะ พบว่า ครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ทักษะการเลือกใช้เทคโนโลยีการสืบค้นและเลือกใช้เครื่องมือทางจิตวิทยาได้อย่างเหมาะสม ทักษะการนำข้อมูลที่ได้รับการใช้เครื่องมือมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดระบบเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และทักษะในบทบาทของผู้ให้คำปรึกษา และข้อที่มีความคิดเห็นต่ำที่สุด ได้แก่ ทักษะการประสานงานกับครูที่ปรึกษาเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ

3) ด้านคุณลักษณะ พบว่า ครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคล มีความสุขุม รอบคอบ และสามารถสื่อสารให้ทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และข้อที่มีความคิดเห็นต่ำที่สุด ได้แก่ มีการใช้เครื่องมือสร้างความสนใจ เช่น มีความใจเย็น ไม่อ่อนไหวง่าย เป็นต้น ตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว พบว่า ครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ มีการศึกษาดูงาน (Study Tour) มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และมีการฝึกอบรมในงาน (On-the-Job Training) และข้อที่มีความคิดเห็นต่ำที่สุด ได้แก่ การให้รางวัล การแข่งขัน เป็นต้น ตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว พบว่า ครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน ออกแบบการประเมิน และกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงานของครูแนะแนว และข้อที่มีความคิดเห็นต่ำที่สุด ได้แก่ สร้างเครือข่ายระหว่างครูแนะแนว ศิษย์เก่า และผู้ปกครอง ตามลำดับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การเปรียบเทียบสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

1. สมรรถนะครูแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร องค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะครูแนะแนว องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว แยกตามสถานภาพ มีสมรรถนะ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2. สมรรถนะครูแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร องค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะครูแนะแนว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว แยกตามอายุ มีสมรรถนะ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. สมรรถนะครูแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร องค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะครูแนะแนว องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว แยกตามระดับการศึกษา มีสมรรถนะ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

4. สมรรถนะครูแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร องค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะครูแนะแนว องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว แยกตามประสบการณ์การทำงาน มีสมรรถนะ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เสนอการแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

องค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะครูแนะแนว

1. **ด้านความรู้** ได้แก่ มีความรู้เกี่ยวกับบริการศึกษารวบรวมข้อมูล มีความรู้เกี่ยวกับบริการจัดวางตัวบุคคล มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมด้านสติปัญญา ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนความคิดเห็น ทฤษฎี หลักการ รูปแบบ กรอบความคิด หรือข้อมูลอื่นๆ ที่มีความจำเป็น ครูแนะแนวมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษา

2. **ด้านทักษะ** ได้แก่ ทักษะการเลือกใช้เทคโนโลยีการสืบค้นและเลือกใช้เครื่องมือทางจิตวิทยาได้อย่างเหมาะสม ทักษะการนำข้อมูลที่ได้รับจากการใช้เครื่องมือมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดระบบเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ทักษะในบทบาทของผู้ให้คำปรึกษา จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน สามารถให้บริการเผยแพร่ ด้านการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ

3. **ด้านคุณลักษณะ** ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น มีความสุขุม รอบคอบ สามารถสื่อสารให้ทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน มีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีความขยันขันแข็ง

อุตสาหกรรม ในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ช่วยให้นักเรียนรู้จักวิธีการเรียน การศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม

องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว ได้แก่ การศึกษาดูงาน (Study Tour) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การฝึกอบรมในงาน (On-the-Job Training) พัฒนาความเข้มแข็งครูแนะแนวในสถานศึกษา กำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว ได้แก่ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน ออกแบบการประเมิน กำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงานของครูแนะแนว ส่งเสริมครูหน่วยก้านดี ที่ไม่ได้จบแนะแนว ให้ไปศึกษาต่อในหลักสูตรการแนะแนว จัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้สำหรับครูแนะแนว

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การศึกษาสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร” สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับสมรรถนะงานแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

จากผลการวิจัยเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่าครูมีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะงานแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานครในระดับที่มากอาจสมรรถนะงานแนะแนว มีทักษะการเลือกใช้เทคโนโลยีการสืบค้นและเลือกใช้เครื่องมือทางจิตวิทยาได้อย่างเหมาะสม มีความขยันขันแข็ง อุตสาหะ ในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีนรัตน์ ฉัตรอุทัย (2550) ได้ทำการศึกษารอบสมรรถนะและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุดของสำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารอบสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุด และศึกษาช่องว่างระหว่างความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะกับสมรรถนะที่มีอยู่ตามกรอบสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุด ของสำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถาบัน จำนวน 19 คน ผู้ใช้บริการห้องสมุด จำนวน 395 คน และผู้ให้บริการห้องสมุด จำนวน 39 คน รวมทั้งสิ้น 453 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบคำถามปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS for Windows โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่า 1. กรอบสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุด มีจำนวน 11 สมรรถนะ ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก จำนวน 5 สมรรถนะ ได้แก่ การบริการที่ดี จริยธรรม การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ และความร่วมแรงร่วมใจ และสมรรถนะประจำงานให้บริการห้องสมุด จำนวน 6 สมรรถนะ ได้แก่ การมุ่งเน้นที่คุณภาพ การบริหารจัดการระบบสารสนเทศ การสืบเสาะหาข้อมูล ความถูกต้องของงาน จรรยาบรรณวิชาชีพ และความเข้าใจผู้อื่น และ 2. ช่องว่างระหว่างความต้องการในการพัฒนา

สมรรถนะกับสมรรถนะที่มีอยู่ตามกรอบสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การบริหารจัดการระบบสารสนเทศ การบริการที่ดี จรรยาบรรณวิชาชีพ การมุ่งผลสัมฤทธิ์จริยธรรม การสืบเสาะหาข้อมูล ความถูกต้องของงาน การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ความเข้าใจผู้อื่น การมุ่งเน้นที่คุณภาพและความร่วมแรงร่วมใจ

2. ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

สมรรถนะครูแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร องค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะครูแนะแนว องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว เมื่อแยกตามสถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีสมรรถนะ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก ครูแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีรูปแบบและการแนะแนวในโรงเรียน ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกัน โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ ปราณี ตันติตระกูล (2556) พบว่า ระดับการควบคุมงานแนะแนวในโรงเรียน ทั้ง : บริการ ภาพรวมและแต่ละงานบริการอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ งานการบริการให้คำปรึกษางานการบริการจัดวางตัวบุคคล งานการบริการติดตามผล งานการบริการสนเทศ และงานการบริการรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลตามลำดับ ในส่วนของกาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันของการควบคุมงานแนะแนวโรงเรียนพบว่า ปัจจัยการควบคุมงานแนะแนวในโรงเรียนทั้งบริการสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. เสนอการแนะแนวในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร
องค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะครูแนะแนว

1.ด้านความรู้ ได้แก่ มีความรู้เกี่ยวกับบริการศึกษารวบรวมข้อมูล มีความรู้เกี่ยวกับบริการจัดวางตัวบุคคล มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมด้านสติปัญญา ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนความคิดเห็น ทฤษฎี หลักการ รูปแบบ กรอบความคิด หรือข้อมูลอื่นๆ ที่มีความจำเป็น ครูแนะแนวมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษา

2.ด้านทักษะ ได้แก่ ทักษะการเลือกใช้เทคโนโลยีการสืบค้นและเลือกใช้เครื่องมือทางจิตวิทยาได้อย่างเหมาะสม ทักษะการนำข้อมูลที่ได้รับจากการใช้เครื่องมือมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดระบบเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ทักษะในบทบาทของผู้ให้คำปรึกษา จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน สามารถให้บริการเผยแพร่ ด้านการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ

3.ด้านคุณลักษณะ ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น มีความสุขุม รอบคอบ สามารถสื่อสารให้ทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน มีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีความขยันขันแข็ง อดทน ในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ช่วยให้นักเรียนรู้จักวิธีการเรียน การศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม

องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว ได้แก่ การศึกษาดูงาน (Study Tour) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การฝึกอบรมในงาน (On-the-Job Training) พัฒนาความเข้มแข็งครูแนะแนวในสถานศึกษา กำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูแนะแนว ได้แก่ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน ออกแบบการประเมิน กำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงานของครูแนะแนว ส่งเสริมครูหน่วยก้านดี ที่ไม่ได้จบแนะแนว ให้ไปศึกษาต่อในหลักสูตรการแนะแนว จัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้สำหรับครูแนะแนว โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ สุรางค์ ไชยสงคราม (2557) พบว่า การบริหารงานแนะแนวของผู้บริหารในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ตามความคิดเห็นของบุคลากรโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และการบริหารงานแนะแนวของผู้บริหารในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ตามความคิดเห็นของบุคลากรที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน โดยรวมและด้านบริการให้คำปรึกษาแตกต่างกัน และด้านบริการจัดวางตัวบุคคล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ งานบริการสำรวจข้อมูลด้านบริหารสารสนเทศ และด้านบริการติดตามและประเมินผล แตกต่างกับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดหาความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมด้านสังคม 2)
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดการทักษะการประสานงานกับครูที่ปรึกษาเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดการเรื่องความใจเย็น ไม่อ่อนไหวง่าย
- 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
- 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างเครือข่ายระหว่างครูแนะแนว ศิษย์เก่า และผู้ปกครอง

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติการ

- 1) ควรกำหนดขอบเขตการประเมิน
- 2) ส่งเสริมการสอนงาน
- 3) ควรปฏิบัติงานตามหลักวิชาชีพจิตวิทยาการแนะแนว
- 4) ควรมีทักษะการจัดกิจกรรมแนะแนว
- 5) ควรมีความรู้เกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษากการพัฒนาสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียน
- 2) ควรศึกษากิจกรรมส่งเสริมการศึกษาต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะการแนะแนวของครูในโรงเรียน
- 3) ควรศึกษากิจกรรมส่งเสริมสมรรถนะการแนะแนวอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ผกาวรรณ อ้อยสกุล. (2551). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาการบริการให้การปรึกษาของครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ยุพาศรี ไพวรรรณ. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนกิจกรรมแนะแนว*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมดุสิตบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. กรุงเทพฯ.
- นิรันดร์ จุลทรัพย์. (2558). *การแนะแนวเพื่อพัฒนาผู้เรียน*. สงขลา: สาขาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- แพรวนภา ชูเจิด. (2559). *การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของนิสิตสาขาจิตวิทยาการแนะแนว ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- มณีรัตน์ ฉัตรอุทัย. (2550). *การศึกษากรอบสมรรถนะและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุดของสำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง* (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี.
- ปราณี ตันติตระกูล. (2556). *ปัจจัยการควบคุมงานแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษาวิทยานิพนธ์* ป.ร.ด. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรางค์ ไชยสงคราม. (2557). *การบริหารงานแนะแนวของผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บุรีรัมย์.

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว *

MODEL FOR IMPROVING THE QUALITY OF LIFE OF STUDENTS AT
ELDERLY SCHOOLS IN SA KAEU PROVINCE

ณัฐธรรณ ใหญ่นิติคุณ

Natthanaphon Yainititkun

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: krooyai1@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว และพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว ใช้เทคนิควิธีการวิจัยแบบผสานวิธี แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณในรูปแบบสำรวจ ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ และระยะที่ 3 การวิจัยและพัฒนา

ผลการวิจัย พบว่า

คุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับที่ดี โดยเฉพาะด้านจิตใจ ผู้สูงอายุมีความต้องการหลากหลาย ทั้งสุขภาพกาย ใจ จิตใจ เศรษฐกิจและสังคม โรงเรียนผู้สูงอายุมิบทบาทสำคัญในการตอบสนองความต้องการ โดยเปิดโอกาสให้เรียนรู้หลักสูตรต่างๆ ทั้งด้านเกษตร การใช้สมาร์ทโฟน ทักษะการสื่อสาร ส่งเสริมพฤติกรรมด้านสุขภาพ สร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พัฒนาจิตใจและการจัดการความเครียด เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างรอบด้าน

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว มีแนวทางการพัฒนาตามหลักภavana 4 ประการ ได้แก่ กายภavana (ส่งเสริมสุขภาพร่างกาย) จิตภavana (ส่งเสริมสุขภาพจิตใจ) ศิลภavana (ปฏิบัติตนตามศีลธรรม) และปัญญาภavana (พัฒนาปัญญาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง) ทั้งหมดนี้ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ, โรงเรียนผู้สูงอายุ

* Received July 4, 2024; Revised August 14, 2024; Accepted October 24, 2024

ABSTRACT

The research on “Model for improving the quality of life of students at elderly schools in Sa Kaeo Province” aims to study the quality of life of elderly students in schools in Sa Kaeo province, explore and analyze the needs related to the development of quality of life of elderly students in schools in Sa Kaeo province, and develop a model for improving the quality of life of elderly students in schools in Sa Kaeo province. The research uses a mixed methods approach and is divided into three stages: Stage 1 is quantitative research in the form of a survey, Stage 2 is qualitative research, and Stage 3 is research and development.

The research found that

the quality of life of elderly students in schools in Sa Kaeo province is good, especially in terms of mental health. The elderly have various needs, including physical health, mental health, economic, and social. Elderly schools play a crucial role in responding to these needs by providing opportunities to learn various curricula, including agriculture, smartphone usage, communication skills, promoting health behaviors, building social relationships, developing mental health, and stress management, to improve the overall quality of life of the elderly.

The integration of Buddhist principles in improving the quality of life of elderly students in schools in Sa Kaeo province has a development approach based on the four aspects of aspiration: body aspiration (promoting physical health), mind aspiration (promoting mental health), moral aspiration (practicing morality), and wisdom aspiration (developing wisdom and continuous learning). All of these help the elderly to respond effectively to changes in society and technology

Keywords; Development model, Quality of life for the elderly, Elderly school

บทนำ

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี 2548 โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และคาดว่าจะในอีกไม่เกิน 10 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะกลายเป็น "สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์" ที่มีผู้สูงอายุสูงถึงร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุทำให้ภาครัฐต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการดูแลสุขภาพ การจ่ายสวัสดิการ และปัญหาอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ รูปแบบครอบครัวไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำ

ให้ผู้สูงอายุไม่สามารถแสดงบทบาทต่างๆ ได้ดังเช่นในอดีต ขาดความภาคภูมิใจในตนเอง ก่อให้เกิดปัญหาในกลุ่มผู้สูงอายุ ภาครัฐจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นด้านสุขภาพเป็นหลัก

คุณภาพชีวิตหมายถึงความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล ซึ่งต้องได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การปรับตัวของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะช่วยให้มีความสุขในชีวิต แม้ว่าสวัสดิการจากรัฐจะเป็นปัจจัยสนับสนุน แต่สิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการมากที่สุดคือการได้อยู่ร่วมกับครอบครัวที่อบอุ่น ทำกิจกรรมร่วมกับบุตรหลาน และใช้ชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ดี ครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งแสดงถึงความเคารพ ความรัก และความกตัญญูต่เวที การได้รับความห่วงใยจากสมาชิกในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ นำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ การมีเพื่อนบ้านในวัยเดียวกันก็มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า มีความสุข สามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่เป็นภาระต่อลูกหลาน ปัจจัยสำคัญคือการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวอย่างอบอุ่น มีกิจกรรมร่วมกับบุตรหลาน และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี นอกจากนี้ การนำหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักภavana 4 ได้แก่ กายภavana สีลภavana จิตตภavana และปัญญาภavana มาประยุกต์ใช้ก็เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้น การเตรียมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และนโยบายจากภาครัฐ เพื่อให้ผู้สูงอายุไทยได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและต้องเผชิญกับความท้าทายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากผู้สูงอายุมักประสบกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ส่งผลให้คุณภาพชีวิตลดลง ปัญหาสำคัญที่พบในผู้สูงอายุ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การสูญเสียคู่สมรสหรือเพื่อนฝูง ทำให้เกิดความรู้สึกท้อแท้ หดหู่ น้อยใจ วิตกกังวล ขาดความมั่นคงปลอดภัย ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเกษียณอายุราชการ ยังส่งผลให้ผู้สูงอายุมีบทบาทและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลดน้อยลง เกิดการพึ่งพิงในการดำเนินชีวิต ดังนั้น แนวทางในการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องมุ่งเน้นไปที่การช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุมีความสุข พึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น และมีคุณค่าในตนเอง การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะหลักภavana 4 ซึ่งประกอบด้วย กายภavana การพัฒนาและฝึกอบรมด้านร่างกาย สีลภavana การพัฒนาและฝึกอบรมด้านความประพฤติ จิตตภavana การพัฒนาและฝึกอบรมด้านจิตใจ และปัญญาภavana การพัฒนาและฝึกอบรมด้านปัญญา การนำหลักพุทธธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีสติปัญญาในการดำเนินชีวิต สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีคุณค่าต่อสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

งานวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว" มุ่งศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อนำข้อมูลไปส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว ให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพื้นที่อื่นๆ ต่อไปอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้ศึกษาวิจัย ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว

4.1 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

- (1) สภาพคุณภาพชีวิตและวิเคราะห์องค์ประกอบของผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว
- (2) ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว
- (3) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรม

4.2 ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว จำนวน 540 ราย จากโรงเรียนผู้สูงอายุ 8 แห่ง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยกำหนดให้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 16 ราย ประกอบด้วย คณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวน 8 แห่ง แห่งละ 2 ราย

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณในรูปแบบสำรวจ (Survey Research) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพคุณภาพชีวิต และความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามที่มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิด และแบบปลายเปิด

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ สภาพคุณภาพชีวิต ความต้องการ และแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

ระยะที่ 3 การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้าง และประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group)

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่ออธิบายถึงคุณลักษณะของการแจกแจงข้อมูลของตัวแปร ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: S.D.) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มเนื้อหาหลักที่มีความหมายสอดคล้องใกล้เคียงกัน และตัดข้อมูลที่ซ้ำซ้อนออก

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 62.20 ปี มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ในปัจจุบันนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุอาศัยอยู่มีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สมรสและอยู่ด้วยกัน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.87 ราย สมาชิกในครัวเรือนเป็นชายเฉลี่ย 1.73 คน เป็นหญิงเฉลี่ย 2.14 คน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบำนาญ ที่มาของรายได้ต่อเดือนจึงได้มาจากเงินบำนาญ เฉลี่ย 44,546.59 บาทต่อเดือน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุ แต่เข้าร่วมกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ (น้อยกว่า 8 ครั้งต่อปี) โดยส่วนใหญที่บ้านของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุมีผู้ดูแลผู้สูงอายุจะไม่มีผู้ดูแล

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบ และสภาพคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว

ผลการวิเคราะห์สภาพคุณภาพชีวิตและวิเคราะห์องค์ประกอบของผู้สูงอายุ พบว่า สภาพคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว ด้านร่างกายอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.40) โดยสามารถไปไหนมาไหนด้วยตัวเองได้ดีที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.99) ด้านจิตใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.75) โดยรู้สึกกว่าชีวิตมีความหมายมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.30) ด้านสัมพันธภาพทางสังคมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.88) โดยสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดีที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.08) ด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.78) โดยพอใจกับสภาพบ้านเรือนที่อยู่ตอนนี้มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.08) ด้านสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.74) โดยคิดว่าตนเองเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุตรหลานและคนอื่นๆ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.01) ซึ่งโดยสรุปแล้ว นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้วมีคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจดีที่สุด

5.3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว ในด้านร่างกาย (ค่าเฉลี่ย = 3.68): ผู้สูงอายุต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุมากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้เกี่ยวกับวิธีดูแลสุขภาพ, วิธีออกกำลังกาย และสมุนไพร/ยาพื้นบ้าน ด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย = 4.50): ผู้สูงอายุต้องการพัฒนาให้มีสมาธิ จิตใจเบิกบานมากที่สุด รองลงมาคือ

เจริญสติ, แนะนำทำจิตใจให้สุขสดชื่น และมีที่ปรึกษา ด้านสัมพันธภาพทางสังคม (ค่าเฉลี่ย = 3.87): ผู้สูงอายุต้องการแนวคิดในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและพัฒนาความรู้มากที่สุด รองลงมาคือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุ และพัฒนากิจกรรมผู้สูงอายุ ด้านสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย = 3.54): ผู้สูงอายุต้องการกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนรุ่นใหม่มากที่สุด รองลงมาคือ ศึกษาดูงาน ความรู้เพิ่มรายได้ และศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

การศึกษาความต้องการด้านคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว พบว่าผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้วมีความต้องการหลากหลาย ตั้งแต่ความต้องการด้านสุขภาพกาย จิตใจ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไปจนถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีกับครอบครัวและชุมชน ซึ่งความต้องการด้านสุขภาพกาย-จิตใจ ผู้สูงอายุต้องการออกกำลังกาย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ฝึกสมาธิ อ่านหนังสือ และตรวจสุขภาพประจำปี ด้านเศรษฐกิจและการดำรงชีวิต ต้องการมีอุปกรณ์ช่วยเหลือ เช่น เครื่องช่วยฟัง ไม้เท้า รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน ด้านสังคมและปฏิสัมพันธ์ ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพ และได้รับการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ โรงเรียนผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองความต้องการเหล่านี้ โดยเปิดโอกาสให้เรียนรู้หลักสูตรต่างๆ ทั้งด้านเกษตร การใช้สมาร์ทโฟน ทักษะการสื่อสาร ส่งเสริมพฤติกรรมด้านสุขภาพ สร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พัฒนาจิตใจและการจัดการความเครียด เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างรอบด้าน

5.4 ผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้าง และประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรม

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว มีแนวทางการพัฒนา ตามหลักภavana 4 โดยกายภavana เป็นการส่งเสริมสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงและมีสมดุล เริ่มต้นด้วยการออกกำลังกายอย่างเหมาะสมตามความสามารถของแต่ละบุคคล ร่วมกับการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และพักผ่อนเพียงพอ เพื่อสร้างพื้นฐานสำคัญในการดูแลสุขภาพให้ดีขึ้นในช่วงวัยที่สูงขึ้น จิตภavana เป็นการส่งเสริมสุขภาพจิตผ่านกิจกรรมทางจิต เช่น การทำสมาธิและการฝึกให้จิตใจสงบนิ่ง ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการจัดการกับความเครียดและความกังวลในชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น ศิลภavana เป็นการปฏิบัติตามศีลธรรมและคุณค่าทางจริยธรรม เพื่อสร้างความสุขและความสงบในชีวิตร่วมกับผู้อื่น การรักษาศีลธรรมช่วยสร้างสังคมที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและเต็มไปด้วยความเข้าใจและความร่วมมือ ปัญญาภavana เป็นการพัฒนาปัญญาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาและการฝึกทักษะใหม่ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

6.1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นในสังคมของเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุจึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความต้องการของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ และมีการส่งเสริมให้

ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม และมีการสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในด้านสุขภาพและการรักษา ควรการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะดูแลงานด้านผู้สูงอายุ เช่น การสนับสนุนให้มีชมรมผู้สูงอายุในชุมชน การจัดการบริการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างจริงจัง การจัดอบรมให้ความรู้การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ และการนำแผนยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพผู้สูงอายุไปปฏิบัติให้ตอบสนองความต้องการ สอดคล้องกับ ภูมิวัฒน์ พรวนสุข กล่าวว่า ด้านสุขภาพอนามัย ควรมีการนำแผนยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติได้จริงที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งมีบริการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างจริงจัง ควรมีการตั้งศูนย์พัฒนาผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม หรือศูนย์ออกกำลังกาย ควรมีกิจกรรมออกกำลังกายที่บ้านพร้อมรับฟังปัญหาและแนะนำแนวทาง พร้อมทั้งตั้งงบประมาณไว้รองรับผู้สูงอายุในอนาคต สอดคล้องกับ ศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์ และ ไพรัช โกศลย์พิพัฒน์ (2561) กล่าวว่า มิติด้านสุขภาพ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายให้เหมาะสมตามวัย

ด้านเศรษฐกิจและการมีรายได้ควรพัฒนาทักษะอาชีพและการทำงานเหมาะสมกับผู้สูงอายุ และสนับสนุนอาชีพและการหารายได้ตามความถนัด เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การฝึกทักษะอาชีพและสนับสนุนการประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ สอดคล้องกับ ศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์ และ ไพรัช โกศลย์พิพัฒน์ (2561) ที่กล่าวว่า มิติด้านเศรษฐกิจ/รายได้ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ และให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาทักษะในการทำงานของตนเองให้มีความเชี่ยวชาญมากขึ้น สอดคล้องกับ ภูมิวัฒน์ พรวนสุข (2558) กล่าวว่า ควรสนับสนุนในด้านอาชีพการหารายได้อย่างเหมาะสมตามความถนัดของผู้สูงอายุ และให้มีส่วนร่วมปฏิบัติทุกขั้นตอน พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดอบรมเพิ่มความรู้และทักษะด้านอาชีพ และมีการบริหารจัดการนำผลิตภัณฑ์กลุ่มออกจำหน่าย และจัดตั้งกองทุนและสวัสดิการกลุ่ม

ด้านที่พักอาศัยและการอยู่ร่วมกับครอบครัว ควรสนับสนุนแนวคิด “Aging in Place” ให้อยู่ที่พักอาศัยเดิมได้ การจัดสถานที่พักพิงชั่วคราวอย่างเหมาะสมและปลอดภัย การปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และการสนับสนุนผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว สอดคล้องกับ ภูมิวัฒน์ พรวนสุข (2558) กล่าวว่า ควรจัดการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและตั้งศูนย์ที่พักพิงชั่วคราวของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมและปลอดภัย และควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมให้เพียงพอต่อความต้องการในวันสำคัญของครอบครัวเพื่อสร้างสายใยครอบครัวและสนับสนุนให้อยู่กับครอบครัว และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขจนวาระสุดท้าย และควรจัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์

ด้านสังคมและนันทนาการ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมนันทนาการเหมาะสมกับผู้สูงอายุ และการส่งเสริมให้เยาวชนมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ ศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์ และ ไพรัช โกศลย์พิพัฒน์ (2561) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคม ควรจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้นำความสามารถพิเศษของตน มาเป็นวิทยากรให้กับนักเรียนในสถานศึกษาและคนในชุมชน สอดคล้องกับ Jianbo Hu. (2023) ผู้สูงอายุขาดความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการศึกษาของชุมชน แก่ผู้สูงอายุอย่างอิสระ องค์การการศึกษาชุมชนสำหรับผู้สูงอายุยังขาดหลักประกันทางกฎหมาย เนื้อหา

การศึกษาของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุมีความซ้ำซาก จำเจ และไม่ดึงดูดความสนใจ ขาดการสนับสนุนทางการเงิน และการลงทุนด้านการศึกษาแก่ผู้สูงอายุในชุมชน

ด้านการบริหารจัดการ ควรสนับสนุนคนในครอบครัวที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ การสร้างเครือข่าย การดูแลผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ ใช้ทรัพยากรและข้อมูลด้านผู้สูงอายุร่วมกันระหว่างหน่วยงาน มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้และมีส่วนร่วมในสังคม สอดคล้องกับ ภูมิวัฒน์ พรวนสุข (2558) ที่กล่าวว่า ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขจนวาระสุดท้าย และควรจัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์

6.2 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุโดยการบูรณาการหลักพุทธ

การนำหลักภavana 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1) กายภาวนา ควรส่งเสริมสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงและมีสมดุล เริ่มต้นด้วยการออกกำลังกายอย่างเหมาะสมตามความสามารถของแต่ละบุคคล ร่วมกับการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และพักผ่อนเพียงพอ เพื่อสร้างพื้นฐานสำคัญในการดูแลสุขภาพให้ดีขึ้นในช่วงวัยที่สูงขึ้นสอดคล้องกับ ภูมิวัฒน์ พรวนสุข (2558) กล่าวว่าควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งมีบริการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างจริงจัง ควรมีการตั้งศูนย์พัฒนาผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม หรือศูนย์ออกกำลังกาย

2) จิตภาวนา ควรส่งเสริมสุขภาพจิตใจผ่านกิจกรรมทางจิต เช่น การทำสมาธิและการฝึกให้จิตใจสงบนิ่ง ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการจัดการกับความเครียดและความกังวลในชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับบัณฑิต บุตรวิเศษ และอุปรีษฐา อินทรสอาด (2564) กล่าวว่าปัจจัยที่ส่งต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจมากที่สุด คือ การมีสมาธิในการทำงาน

3) ศิลภาวนา ควรปฏิบัติตนตามศีลธรรมและคุณค่าทางจริยธรรม เพื่อสร้างความสุขและความสงบในชีวิตร่วมกับผู้อื่น การรักษาศีลธรรมช่วยสร้างสังคมที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและเต็มไปด้วยความเข้าใจและความร่วมมือ สอดคล้องกับ ภูมิวัฒน์ พรวนสุข (2558) กล่าวว่า ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมดูแลและให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ และควรจัดสวัสดิการแจกสิ่งของที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ร่วมกิจกรรมทางศาสนาและได้บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม

4) ปัญญาภาวนา ควรพัฒนาปัญญาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาและการฝึกทักษะใหม่ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ภูมิวัฒน์ พรวนสุข (2558) กล่าวว่า ควรสนับสนุนในด้านอาชีพการหารายได้อย่างเหมาะสมตามความถนัดของผู้สูงอายุ และให้มีส่วนร่วมปฏิบัติทุกขั้นตอน พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดอบรมเพิ่มความรู้และทักษะด้านอาชีพ และมีการบริหารจัดการนำผลิตภัณฑ์กลุ่มออกจำหน่าย และจัดตั้งกองทุนและสวัสดิการกลุ่ม สอดคล้องกับ ศิเลีย สุขอนันต์ และคณะ (2565) กล่าวว่าควรส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาทักษะความรู้เพื่อการปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และผู้สูงอายุที่มีทักษะความรู้/ภูมิปัญญาที่ควรส่งเสริมบทบาทการเป็นวิทยากรหรือเป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดการความรู้ที่สามารถเผยแพร่หรือพัฒนาต่อยอดได้

ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานภาครัฐควรควรศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์ของผู้สูงอายุ รวมถึงความต้องการ ความสนใจ และปัญหาที่พบ พร้อมพัฒนาระบบการให้บริการผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และมี ประสิทธิภาพ

2) หน่วยงานภาครัฐควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชนในลักษณะของการ ทำ CSR หรือ MOU ร่วมกับหน่วยงานภาคเอกชนในการพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากยิ่งขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) นำแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัยใน ครอบครัวและชุมชนไปทดลองปฏิบัติจริงในพื้นที่

2) ผู้ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุต้องมีทักษะความรู้ในการช่วยเหลือ/แก้ไขปัญหา/ส่งเสริมและ พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัยในครอบครัวและชุมชน

2) ควรจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุที่มีข้อมูลของผู้สูงอายุโดยจำแนกตามคุณลักษณะและสภาพ ปัญหา เพื่อวางแผนแนวทางการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิเคราะห์จากผลการวิจัยเชิงปริมาณในรูปแบบการสำรวจ และผลการวิจัยเชิงคุณภาพโดย การสัมภาษณ์เชิงลึก และนำมาสังเคราะห์เป็นร่างรูปแบบ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้ว

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดสระแก้วนี้เป็นแนวทางที่น่าสนใจ โดยได้นำหลักทฤษฎี 4 ประการในวิถีชีวิตไทยพุทธมาบูรณาการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างครบวงจร ซึ่งประกอบด้วย กายภาพหรือการพัฒนาด้านกายภาพ โดยมุ่งเน้นการดูแลสุขภาพ ที่อยู่อาศัย และเศรษฐกิจให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น จัดตั้งหน่วยงานดูแลผู้สูงอายุ ส่งเสริมการออกกำลังกาย สนับสนุนแนวคิด "Aging in Place" ให้อยู่บ้านเดิม และส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้ จิตภาพหรือการพัฒนาจิตใจ โดยส่งเสริมการทำสมาธิ สร้างสุนทรียภาพทางจิตใจ ช่วยลดความเครียดและสร้างสุขภาวะทางใจที่ดีให้แก่ผู้สูงอายุ ศิลภาพหรือการดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรม โดยปลูกฝังให้ผู้สูงอายุยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา มีจริยธรรมและคุณธรรมเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต รวมถึงสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในสังคม และปัญหาภาพหรือการพัฒนาปัญญา โดยจัดกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้เข้าถึงการศึกษาและแหล่งข้อมูล รวมถึงพัฒนารูปแบบการทำงานให้เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ

โดยสรุป รูปแบบนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ คุณธรรม และปัญญา อย่างครอบคลุมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตไทย ถือเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีความสุขและอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า

บรรณานุกรม

- นัสมล บุตรวิเศษ และอุปภิษฐา อินทรสาด (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์พระนครศรีอยุธยา
- ปิยะนุช แก้วเรือง และอันฟามร์ศิริโต. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในชมรมดอกคำดวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ภูมิวัฒน์ พรวนสุข. (2558). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดแพร่. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์, 10(1), 77-87.
- ศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์ และไพรัช โกศลย์พิพัฒน์ (2561). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทภาคเหนือ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น (รายงานผลการวิจัย) เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ศุภิยา สุขอนันต์ และคณะ (2565). การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัยในครอบครัวและชุมชน (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สุชาดา ทวีสิทธิ์ และสวรัย บุญยานนท์. (2553). ประชากรและสังคม คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2554). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1)*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สถาบันวิจัยและพัฒนา, น. 7-11.
- พระมหาพรพิรุณภัทร บุญก้อน (จิตเมโธ) และจิรัชศักดิ์ โพกาวัน. (2564) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัยจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. 5(3) กรกฎาคม-กันยายน 2564 น. 195-202
- สุปรียา นุ่นเกลี้ยง และศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์. (2564). ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้:กรณีศึกษาเทศบาลตำบลยุโป จังหวัดยะลา. *Journal of Politics and Governance*, 11(3), 198–213. Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jopag/article/view/256594>
- พระครูปริยัตินิรมิต, พระครูภาวนาโพธิคุณ, จรัส ลีกา, และหอมหวล บัวระภา. (2564). การวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักพุทธจริยศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลสระนกแก้ว อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 8(3), 354–366. Retrieved from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jg-mcukk/article/view/248643> (Original work published September 30, 2021)
- สุทิน อ่อนอุบล. (2022). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. *Journal of Humanities and Social Sciences Uttaradit Rajabhat University*, 8(2), 68–87. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/johuru/article/view/251793> (Original work published December 30, 2021)
- อัฐญา แพทย์ศาสตร์ และ พชรินทร์ รุจิรานุกูล. (2561). แนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตด้านจิตใจและด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุในตำบลห้วยน้ำขาว จังหวัดตราด. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
- ยุพิน เกื่อนศรี. (2564). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์. *MCU Haripunchai Review*, 4(2), 17–33. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JMHR/article/view/247176>
- Jianbo Hu. (2023). *Research on the Innovative Development of Smart Community Elderly Education*. The Educational Review, USA, 7(1), 45-49. Online: <http://dx.doi.org/10.26855/er.2023.01.011>

นวัตกรรมจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย*

SUSTAINABLE MANAGING INNOVATION OF COMMUNITY FOREST

REWARDED GREEN GLOBE INSTITUTE IN SOUTH GULF COAST

พระปิยะ ปรีชาโน (ทิพวารี)

Phra Piya Pari Cha No (Thipwaree)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพพื้นที่ป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย 2) เพื่อศึกษากระบวนการนวัตกรรมการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน 3) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวและเครือข่ายในการจัดการป่าชุมชนภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน 4) เพื่อนำเสนอรูปแบบของการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวอย่างยั่งยืน การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแบบการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มประชากรในพื้นที่ชุมชน จำนวน 20 รูป/คน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 7 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้ร่วมสนทนากลุ่มทั้งหมด จำนวน 5 รูป/คน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปลตามผลแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพพื้นที่ป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย มี สภาพพื้นที่ป่าเป็นป่าดิบชื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นป่าฝนในเขตร้อนมีฝนตกชุกเกือบตลอดปีและมีความชุ่มชื้นในดินค่อนข้างสูงสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ลักษณะเป็นป่ารกทึบจะประกอบด้วยพรรณไม้หลากหลาย มีสัตว์หลายชนิด พื้นที่ป่ามีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างมากสำหรับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เป็นทั้งแหล่งน้ำในการทำเกษตร ทั้งในด้านการอุปโภคและบริโภค

2. กระบวนการนวัตกรรมการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน 1. เกิดแนวคิดริเริ่ม 2. การจัดการองค์การป่าชุมชน 3. ความเข้มแข็งของชุมชน 4. การดำเนินกิจกรรมป่าชุมชน 5. การเข้าไปต่อยอดขององค์กรภายนอกชุมชน จนเกิดเป็นนวัตกรรม 4 ด้าน

* Received April 5, 2024; Revised May 15, 2024; Accepted June 20, 2024

1. ด้านการดูแลรักษาป่า 2. ด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่า 3. ด้านการศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ 5. ด้านการกำหนดกฎระเบียบป่าชุมชน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนรางวัลโลกสีเขียวและเครือข่ายในการจัดการป่าชุมชนภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน มีดังนี้ การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าของชุมชนรางวัลโลกสีเขียวภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยประกอบด้วย 4 ด้าน 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และบำรุงรักษา 3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่วนเครือข่ายในการจัดการป่าชุมชนรางวัลโลกสีเขียว ประกอบด้วย 2 ประเภท 1. เครือข่ายที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แบ่งออก 2 ประเภท เครือข่ายภายในชุมชน และเครือข่ายภายนอกชุมชน ประกอบด้วย 1. เครือข่ายภายในชุมชน เป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจเข้าไปจัดกับทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน 2. เครือข่ายภายนอกชุมชน เป็นองค์กรภายนอกเข้ามาให้ความสนใจในกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน พร้อมให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ 2. เครือข่ายป่าชุมชนที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง คือ เป็นเครือข่ายที่หน่วยงานรัฐเข้าไปกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการประสานความร่วมมือมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้และผลักดันให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่ม ในเรื่องการติดต่อสื่อสารประสานงานเครือข่ายป่าชุมชน

คำสำคัญ: ป่าชุมชน, การจัดการป่าชุมชน, ชุมชนรางวัลโลกสีเขียว

ABSTRACT

The purposed of this research are 1) to study the conditions of community forest the Green Globe Award areas in the southern region on the Gulf of Thailand; 2) to study the process of innovation in sustainable management of Green Globe Award community forests in the southern region on the Gulf of Thailand; 3) to Study the participation of Green Globe Award communities and networks in sustainable management of community forests in the southern Gulf of Thailand. 4) To present a model for sustainable management of Green Globe Award community forests. The research is a mixed methods method consisting of qualitative research using interviews. By interviewing key informants, namely 20 people from community leaders and population groups in the community area, 7 people from related government agencies/village scholars, and group discussions. There were a total of 5 people participating in the group discussion. The researcher collected data and analyzed the data by document analysis. Use content analysis and analyzed qualitative qualitative data. Use content analysis Summary based on the interview results and group discussion Use content analysis

Research results

1. Condition of the Green Globe Award community forest area in the southern region on the Gulf of Thailand. The forest area is a fertile evergreen forest. It is a tropical rainforest with a lot of rain almost all year round and soil moisture is consistently high throughout the year. The forest is dense and consists of a variety of plants. There are many types of animals. Forest areas are very important to the community for the lives of the people in the community. It is both a source of water for agriculture. Both in terms of consumption and consumption.

2. The process of innovation in sustainable management of Green Globe award-winning community forests in the southern region on the Gulf of Thailand consists of 5 steps: 1. creating an initiative 2. managing a community forest organization 3. strengthening the community. 4. carrying out forest activities Community 5. Expanding the development of organizations outside the community Until it became an innovation in 4 areas: 1. forest maintenance 2. forest maintenance and restoration 3. education and knowledge transfer 5. setting rules and regulations for community forests.

3. Participation of the Green Globe Award community and network in sustainable management of community forests in the southern region on the Gulf of Thailand is as follows. Participation in forest management of the Green Globe Award community in the southern region on the Gulf of Thailand consists of 4 Aspect 1. Participation in decision making 2. Participation in conservation and maintenance 3. Participation in utilization 4. Participation in evaluation. As for the network in managing the Green Globe Award community forest, it consists of 2 types: 1) Networks that occur naturally, divided into 2 types: networks within the community and networks outside the community consisting of 1. networks within the community It is a connection between different groups. within the community that arises from the willingness to manage the natural resources within the community. 2. Network outside the community It is an external organization interested in activities related to natural resource management of the community. Ready to help in various areas. 2. The community forest network formed by the establishment is a network in which government agencies stimulate and promote cooperation, exchange of experiences and knowledge, and push for the integration of groups. In the matter of communication and coordination of community forest networks.

Keywords; Community forest, Community forest management, Green globe award Community

บทนำ

มนุษย์ต้องต่อสู้และปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ในยุคแรกมนุษย์อาศัยอยู่ในป่าเขาโดยการอาศัยถ้ำเป็นที่หลบนอน ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติอย่างกลมกลืน โดยอาศัยธรรมชาติเป็นปัจจัย 4 มีการหาผลไม้และการล่าสัตว์เป็นอาหารเพื่อการดำรงชีพ ในยุคต่อมามนุษย์เริ่มมีวิวัฒนาการเริ่มเรียนรู้การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ ต่อมามนุษย์มีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ และมีการย้ายถิ่นฐานจากสถานที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง ทำให้เกิดรูปแบบและวิธีการของการเกษตรพัฒนามากยิ่งขึ้นมีความแตกต่างกันไปในแต่ละชนเผ่า สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจึงเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของสังคมมนุษย์ ส่งผลให้เกิดการตอบรับที่แตกต่างขึ้นในสังคมมนุษย์ (นิวัฒน์ เรืองพานิช, 2553) ตามสภาพวิวัฒนาการของโลกด้วย ฝั่งหนึ่งทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกว่าตัวเองนั้นมีพลังกำลังเหนือกว่าสัตว์อื่นและคิดว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะเอาชนะธรรมชาติได้ด้วยเครื่องมือและเทคโนโลยีที่คิดค้นขึ้นมา ส่วนอีกฝั่งหนึ่งได้เกิดความหวาดกลัวแผ่ขยายเป็นวงกว้างจากผลของการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (ชัยวุฒ์ ชัยพันธุ์, 2542) ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะป่าไม้ที่เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของทรัพยากรธรรมชาติเป็นบ่อเกิดแห่งปัจจัย 4 ในการดำรงชีพของมนุษย์ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค และป่าไม้ยังมีส่วนสำคัญในการสร้างสมดุลของสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ให้คงอยู่ เช่น ดิน น้ำ อากาศ และสัตว์นานาชนิด นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญในการผลิตเพื่ออุปโภค บริโภค และผลิตเครื่องใช้ที่มูลค่ามหาศาลทางด้านเศรษฐกิจ (สำนักงานพัฒนาเกษตรที่สูง, 2548) ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ของสภาพป่าไม้ก็จะมีผลกระทบไปสู่ธรรมชาติความเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างสำคัญ

โดยพื้นฐานสังคมชนบทของไทย ชาวบ้านล้วนอาศัยพึ่งพาป่าเป็นปัจจัย 4 เป็นแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม ที่มีความสำคัญต่อชีวิตมาเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้พึ่งพาน้ำที่มีต้นธารจากป่าเพื่อการเกษตร อาศัยผลผลิตจากป่าเป็นรายได้เสริมนอกเหนือจากการทำเกษตรกรรม อีกทั้งป่ายังเป็นแหล่งที่มาของความเชื่อ ประเพณี ซึ่งเป็นรากฐานความสัมพันธ์ของชุมชน บทบาทของป่าต่อความอยู่รอดของชุมชนจึงมีมาเนิ่นนานและไม่สามารถแยกจากกันได้ ชุมชนพื้นเมือง หรือกลุ่มชนชาติพันธุ์ และชุมชนท้องถิ่นแทบทุกแห่งมีวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติในการจัดการและดูแลรักษาป่า เช่น ความเชื่อเรื่องผีที่ดูแลป่า รักษาต้นน้ำ แบบแผนการใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างรู้คุณค่า และมีกุศโลบายในการรักษาความสมบูรณ์ของป่าผ่านทางพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายไปตามภูมินิเวศและวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง

ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีจำนวนพื้นที่ป่าธรรมชาติลดน้อยลงมาก โดยปี พ.ศ. 2504 มีพื้นที่ป่าธรรมชาติ 54 % โดยปัจจุบันที่พื้นที่ลดลงเหลือเพียง 31 % ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ เพราะถูกบุกรุกไปทั่วประเทศ ทำให้พื้นที่ป่าไม้ที่มีอย่างจำกัดเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ และถูกแทนที่โดยป่าเชิงเศรษฐกิจ รัฐบาลไทยได้มีแนวคิดการจัดตั้งป่าชุมชนขึ้นเพื่อที่จะรักษาจำนวนพื้นที่ของป่าให้คงอยู่ และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับป่าไม้ รวมถึงเพื่อเพิ่มจำนวนพื้นที่ป่าให้มากขึ้นเรียกว่าป่าชุมชนมีการบริหารจัดการพื้นที่ป่าโดยการมีส่วนร่วมจากองค์กรชุมชนต่าง ๆ และประชาชนในพื้นที่ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งให้เป็นไปตามประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อท้องถิ่นที่เป็นประโยชน์และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รวมทั้ง

เป็นป่าที่สมาชิกในชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์ตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ ป่าชุมชนจึงมีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะวัฒนธรรม และภูมินิเวศ ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดตั้งป่าชุมชนและสำนักจัดการป่าชุมชนเป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงกับกรมป่าไม้โดยทำหน้าที่ ศึกษาวิจัย เพื่อกำหนดแผนงานและมาตรการในการจัดการป่าชุมชน ป่าในเมือง และระบบวนเกษตร รวมทั้งดำเนินการอนุรักษ์ตามกฎหมายว่าด้วยป่าชุมชน และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องและดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันต่าง ๆ มีส่วนร่วมในบริหารจัดการ การอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าชุมชน ป่าในเมือง และระบบวนเกษตร การจัดการป่าชุมชนในเชิงวิชาการได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นดังได้เห็นจากงานวิจัยที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน (พีรภัทร ศรีวัฒน์ และวิศรุต หนูสอน, 2557)

ป่าชุมชน (ป่าชุมชนกับสังคมไทย, 2564) เป็นคำที่เกิดขึ้นในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา โดยเป็นทางเลือกในการจัดการการกำหนดกฎเกณฑ์ การวางแผนจัดการป่าชุมชน และการจัดตั้งกลไกเพื่อจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน หรือคนในชุมชนนั้นเกิดขึ้นมาได้ด้วยการวางแผนร่วมกันของคนในชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างแท้จริง นอกจากนี้การวางแผนจัดการของชุมชน ยังต้องเป็นที่รับรู้ และยอมรับของชุมชนรอบข้างด้วย มิเช่นนั้นก็อาจเกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนขึ้นได้ ดังนั้น การจัดการป่าชุมชนที่จะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนควรมีการทำงานร่วมกันในรูปเครือข่าย เช่น เครือข่ายลุ่มน้ำ เครือข่าย ป่าชุมชน เป็นต้น ป่าชุมชนเป็นทรัพยากรนิเวศป่าไม้โดยมีชุมชนเป็นฐาน หรือเป็นการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชน ที่มีวิถีปฏิบัติเป็นระบบสิทธิหน้าที่ หรือเป็นระบบทรัพยากรร่วมของชุมชน ลักษณะที่สำคัญของป่าชุมชน เป็นการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวม ที่มองทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนล้วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันแม้จะให้ความสำคัญกับป่าแต่ไม่แยกส่วนกับการจัดการทรัพยากรทั้งหมด หรือกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการเชิงระบบนิเวศป่าไม้ (Forest Landscape) ถ้าชุมชนใช้ประโยชน์ไม่ได้ ไม่ใช่ป่าชุมชน เพราะชุมชนได้เลือกที่จะดูแลรักษาป่าแทนการทำลายป่า ดังนั้น ชุมชนจึงต้องได้รับประโยชน์จากการรักษาป่าเป็นการทดแทน มีขอบเขตที่ชาวบ้านสามารถจำแนกขนาดของพื้นที่ได้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นผืนป่าขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ที่มีการจัดการร่วมกันหลายชุมชนก็ได้ ซึ่งการกำหนดขอบเขตอาจจะกระทำร่วมกันระหว่างชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ก็ได้ และมีการร่วมรับผิดชอบและตัดสินใจ จุดประสงค์และเป้าหมายของการจัดการป่าชุมชนต้องสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน ป่าชุมชนในประเทศไทยมีกระจายทั่วทุกภาคในรูปแบบการจัดการที่แตกต่างหลากหลายไปตามสภาพภูมินิเวศน์ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ สังคม ป่าโดยมี กฎหมายควบคุม คือ พระราชบัญญัติ ป่าชุมชน พ.ศ. 2562

ด้วยความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่บนโลกใบนี้ของคนจำนวนไม่น้อยที่ต่างจะพยายามอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้คงอยู่สืบไป บางคนต้องใช้แรงกาย แรงใจ ในการทุ่มเทและเสียสละโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เพียงเพื่อที่จะช่วยปกป้องและดูแลรักษาธรรมชาติไว้ส่งต่อให้คนรุ่นหลัง ราววลูกโลกสีเขียว (ความเป็นมาของรางวัลลูกโลกสีเขียว, 2564) จึงถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2542 โดยแนวคิดของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) เนื่องในวโรกาสมหามงคล ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา และเพื่อเป็นการสานต่อเจตนารมณ์ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) จึงได้จัดให้โครงการ “ลูกโลกสีเขียว” เกิดขึ้น และ

ได้มีพิธีมอบรางวัลลูกโลกสีเขียวขึ้นในครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2542 ด้วยความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ อาทิ องค์กรพัฒนาเอกชน นักอนุรักษ์ นักวิชาการ นักเขียน สื่อมวลชน ฯลฯ โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนเป็นกำลังใจยกย่องและเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบุคคล กลุ่มคน และเยาวชนให้เป็นที่รับรู้ของสังคมในวงกว้างโดยได้จัดให้มีการมอบรางวัลลูกโลกสีเขียวขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อยกย่องเชิดชู บุคคล ชุมชน กลุ่มเยาวชน งานเขียน และสื่อมวลชน ที่มีผลงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ที่เด่นชัดและเป็นที่ประจักษ์ สามารถเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบัน มีผู้รับรางวัลและขยายผลการเรียนรู้ไปแล้วทั้งสิ้นเกือบ 800 รางวัล ซึ่งในจำนวนนี้มีผลงานรางวัล “สิปปนนท์ เกตุทัต รางวัลแห่งความยั่งยืน” เป็นรางวัลที่จัดขึ้นในปี พ.ศ. 2548 เพื่อเป็นอนุสรณ์และระลึกถึงการจากไปของ ศ.ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต ผู้ร่วมก่อตั้งรางวัลลูกโลกสีเขียว มอบให้กำลังใจแก่ชุมชนที่เคยได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวมาแล้ว 5 ปีขึ้นไป และยังคงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็ง และมีนวัตกรรมในการดำเนินงานเป็นความรู้ใหม่ที่เหมาะกับกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย ภาคใต้ ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายู ขนาบด้วยทะเลอ่าวไทย ทางฝั่งตะวันออกมีความยาวชายฝั่งทะเล 877 กิโลเมตร และทะเลอันดามัน ทางฝั่งตะวันตกความยาวชายฝั่ง 1093 กิโลเมตร ประกอบด้วย 14 จังหวัด คือ ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี พังงา กระบี่ นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง ภูเก็ต สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 44,196,992 ไร่ หรือ 70,715,187 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 13.78 ของเนื้อที่ทั้งประเทศป่าในภาคใต้โดยทั่วไป เป็นแบบดิบชื้น จะไม่มีฤดูการผลัดใบ จะเป็นป่าที่ตลอดทั้งปีป่าดิบชื้นเป็นป่าที่มีใบไม้สีเขียวตลอดปี สภาพป่ารกทึบ มักจะพบป่าชนิดนี้ขึ้นอยู่ตามบริเวณหุบเขา เนินเขา พื้นที่ริมห้วย แม่น้ำ ลำธารต่าง ๆ หรือบริเวณที่อยู่บนภูเขาที่มีความชุ่มชื้นสูงเป็นบริเวณที่มีเนื้อดินเป็นดินเหนียว ดินเหนียวปนทราย ที่สามารถเก็บความชุ่มชื้นได้นานเป็นต้นไม้ที่มีอยู่ในป่าชนิดนี้จะมีลำต้นใหญ่ขึ้นหนาแน่นในสภาพกระเถอะกระเปียดชิดกันไม่ค่อยเป็นระเบียบ แสงสว่างส่องไม่ถึงพื้น ทำให้อากาศในป่านี้ชุ่มชื้นอยู่ตลอดเวลาเมื่ออุณหภูมิอยู่ในระดับสม่ำเสมอเป็นป่าที่มีสภาพที่แตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย

สถานการณ์ในภาคใต้ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าพื้นที่ป่าไม้ตามธรรมชาติลดลงเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกิดการขาดแคลนน้ำในระบบเกษตรกรรมเนื่องจากไม่สามารถกักตุนน้ำธรรมชาติไว้ได้เป็นผลพวงมาจากการลดลงของป่าไม้ธรรมชาติ สัตว์ป่าลดลงเพราะขาดที่อยู่อาศัย อากาศร้อนขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลกระทบจากการที่ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลาย และถูกแทนที่โดยพื้นที่ป่าเชิงเศรษฐกิจ เช่น สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลงก็คือฝีมือของมนุษย์ ทั้งการเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรบ้าง เข้าไปเพื่อลักลอบตัดไม้บ้าง บุกรุกเข้าไปเพื่อทำธุรกิจการท่องเที่ยวบ้าง เพราะฉะนั้นจึงต้องมีป่าชุมชนขึ้นมาทดแทนป่าธรรมชาติเพื่อสร้างความสมดุลของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยก็เช่นเดียวกัน และได้รับรับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ฝนตกชุกในช่วงฤดู เกิดอุทกภัยบ่อยทำให้พื้นที่ป่าพื้นที่ทางการเกษตรเสียหายอยู่เป็นประจำ และมีอากาศค่อนข้างร้อนมากในช่วงเดือนเมษา ถึงแม้ว่าภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยจะมีพื้นที่สีเขียวเป็นจำนวนมาก แต่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเชิงเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความไม่สมดุลในเรื่องทรัพยากรป่าไม้ ป่าเศรษฐกิจมีประโยชน์ในด้าน รายได้ แต่ในเรื่องการสร้างสมดุลทางธรรมชาติไม่สามารถเทียบกับป่าธรรมชาติได้ เพราะป่าเศรษฐกิจถูกจำกัดในเรื่อง

ของเวลาของการให้ผลผลิต เมื่อครบอายุการให้ผลผลิตก็จะถูกตัด ถูกทำลาย และยังทำลายสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการเพิ่มผลผลิตของเกษตรกร เพราะต้องใช้สารเคมีเป็นตัวช่วย ทำให้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทรุดโทรมลงเรื่อย ๆ

ดังนั้น เพื่อสร้างความสมดุลทางสิ่งแวดล้อม และเพื่อสร้างความมั่นคงทางระบบนิเวศ การขาดหายไปของป่าธรรมชาติจึงควรแทนที่โดยป่าชุมชน และป่าชุมชนในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยนี้ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวอยู่หลายป่าชุมชนด้วยกัน งานวิจัยจึงสนใจศึกษาเรียนรู้เพื่อถอดแบบป่าชุมชนที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวในเขตภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน ทั้งหมด 2 ชุมชน ได้แก่ 1. ชุมชนตะโหนด ตำบลตะโหนด อำเภอยะหริ่ง จังหวัดพัทลุง รางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 17 ในปี พ.ศ. 2558 - พ.ศ. 2559 ประเภทชุมชน และรางวัลลูกโลกสีเขียวครั้งที่ 21 ในปี พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2564 2. ชุมชนบ้านเขาวัง ตำบลหินตก อำเภอระโนด จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้รับรางวัลรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 17 ปี พ.ศ. 2558 - พ.ศ. 2559 ประเภทชุมชน และทั้งนี้กระบวนการนวัตกรรมการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียว บนพื้นฐานของการร่วมมือและบำรุงรักษาของคนในพื้นที่ และเครือข่ายสามารถนำมาใช้เป็นรูปแบบในการจัดการกับพื้นที่อื่น ๆ และสร้างความยั่งยืนให้แก่ป่าชุมชนในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสภาพพื้นที่ป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการนวัตกรรมการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน
3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวและเครือข่ายในการจัดการป่าชุมชนในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมในการพัฒนาป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบมีโครงสร้างปลายเปิด เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่ป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย กระบวนการนวัตกรรมการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวและเครือข่ายในการจัดการป่าชุมชนภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน และใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวอย่างยั่งยืนนำไปใช้กับป่าชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย

ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญและข้อมูลหลัก

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้ 1. กลุ่มผู้นำชุมชน/ประชากรในพื้นที่ 2. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง/ปราชญ์ชาวบ้าน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยจึงได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทุกพื้นที่ที่วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) จำนวน 27 รูป/คน ได้แก่

1. กลุ่มผู้นำชุมชน/กลุ่มประชากรในพื้นที่ชุมชน จำนวน 20 รูป/คน
2. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 7 คน

ซึ่งประกอบด้วย ชุมชนตะโหมด จังหวัดพัทลุง ชุมชนบ้านเขาวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งได้รับรางวัลรางวัลลูกโลกสีเขียว โดยใช้ประชากรทั้งหมดจำนวน 27 รูป/คน ผู้วิจัยจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังนี้

ตาราง รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก

กลุ่มผู้นำชุมชนและประชากรในพื้นที่ ชุมชนตะโหมด			
ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	วัน/เดือน/ปี สัมภาษณ์
1	พระครูสุนทรกิจจานุโยค	เจ้าคณะอำเภอตะโหมด, ประธานสภาลาด วัดตะโหมด, ที่ปรึกษาป่าชุมชนเขาหัวช้าง	10 มีนาคม 2565
2	พระครูประยุตธรรมรัช	เจ้าคณะตำบลตะโหมด, เลขานุการสภาลาด วัดตะโหมด, ที่ปรึกษาป่าชุมชนเขาหัวช้าง	10 มีนาคม 2565
3	พระทรงเกียรติ หนูเสน	ที่ปรึกษาป่าชุมชนเขาหัวช้าง	15 เมษายน 2565
4	นายแหลม ชุมทอง	ประธานสภาเทศบาลตำบลตะโหมด	10 มีนาคม 2565
5	นายเจริญสิงห์ ชนะสิทธิ์	รองประธานเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดพัทลุง	15 เมษายน 2565
6	นายสม อักษรพันธ์	ประธานป่าชุมชนเขาหัวช้าง	10 มีนาคม 2565
7	นายวิฑูร หนูเสน	รางวัลลูกโลกสีเขียวประเภทบุคคล	10 มีนาคม 2565
8	นางปราณี ตามแก้ว	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 ตำบลตะโหมด, เหรัญญิกป่าชุมชนเขาหัวช้าง	15 เมษายน 2565
9	นายมีชัย ขาวน้อย	ประธานธนาคารน้ำสาขาลาดวัดตะโหมด	20 เมษายน 2565
10	นางสาวนฤมล ประสิทธิ์สุร	ประชากรในพื้นที่ชุมชนตะโหมด	20 เมษายน 2565

กลุ่มผู้นำชุมชนและประชากรในพื้นที่ชุมชนบ้านเขาวัง			
ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	วัน/เดือน/ปี สัมภาษณ์
1	นายบุญผล ทวีผล	รองประธานเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช, ที่ปรึกษาป่าชุมชนบ้านเขาวัง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12	25 เมษายน 2565
2	นายวันชัย มาม้อย	ประธานป่าชุมชนบ้านเขาวัง, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหินตก	25 เมษายน 2565
3	นายอนุรัตน์ บุญผล	รองประธานป่าชุมชนบ้านเขาวัง	25 เมษายน 2565
4	นายสมชาย เต็มซอ	กรรมการป่าชุมชนบ้านเขาวัง	25 เมษายน 2565
5	นายอับดุลลอรี ปันตะ	กรรมการป่าชุมชนบ้านเขาวัง	25 เมษายน 2565
6	นายอนันต์ สันหาต	เลขานุการป่าชุมชนบ้านเขาวัง	26 เมษายน 2565
7	นายศิริชัย ยี่มะมิง	ที่ปรึกษาป่าชุมชนบ้านเขาวัง	26 เมษายน 2565
8	นายสัญญา หมดตาลี	สมาชิกศูนย์เฝ้าระวังภัยพิบัติบ้านเขาวัง	26 เมษายน 2556
9	นายมีสชาและห์ บุญทวี	สมาชิกศูนย์เฝ้าระวังภัยพิบัติบ้านเขาวัง	26 เมษายน 2565
10	นายสมพร มาม้อย	ประชากรในพื้นที่ชุมชนบ้านเขาวัง	26 เมษายน 2565

กลุ่มหน่วยงานภาครัฐและปราชญ์ชาวบ้าน			
ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	วัน/เดือน/ปี สัมภาษณ์
1	นายมงคล แดงกัน	หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด จังหวัดพัทลุง ตรัง สตูลและสงขลา	11 เมษายน 2565
2	นายเจริญศักดิ์ ศรียา	เจ้าพนักงานป่าไม้ชำนาญการ,หน่วยป้องกันรักษาป่าที่ พท.1	22 มีนาคม 2565
3	ร้อยตำรวจเอกสมศักดิ์ หนูรักดี	ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาวัง	25 เมษายน 2565
4	ร้อยตำรวจตรีสุวิทย์ เทวมูรี	ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาวัง	25 เมษายน 2565
5	นายเสริม ช่วยชิต	อดีตผู้นำชุมชนบ้านลำโน ชุมชนรางวัล ลูกโลกสีเขียวจังหวัดพัทลุง	14 มีนาคม 2565
6	นายนรินทร์ พรหมมินทร์	อดีตผู้นำชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวชุมชนป่าพรุสวนสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาภรณ	19 กรกฎาคม 2565
7	นายเวศ ศรีละมุน	อดีตผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	10 มิถุนายน 2565

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเจาะจง จำนวน 5 รูป/คน ดังนี้

ตาราง รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่ม โดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่

ลำดับ ที่	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสนทนากลุ่ม	ตำแหน่ง	วัน/เดือน/ปี สัมภาษณ์เชิงลึก
1	พระครูประยุตธรรมรัช	เจ้าคณะตำบลตะโหมด, เลขาสภาลานวัดตะโหมด, ที่ปรึกษาป่าชุมชนเขาหัวช้าง	25 กันยายน 2565
2	นายเจริญสิงห์ ชนะสิทธิ์	รองประธานเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดพัทลุง, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านป่าพงค์ ตำบลตะโหมด	
3	นายมงคล แดงกัน	หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด จังหวัดพัทลุง ตรัง สตูลและสงขลา	
4	นายเจริญศักดิ์ ศรียา	เจ้าพนักงานป่าไม้ชำนาญการ, หน่วยป้องกันรักษาป่าที่ พท.1	
5	นายวันชัย มาม้าย	ประธานป่าชุมชนบ้านเขาวัง, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหินตก	

พื้นที่ในการวิจัย

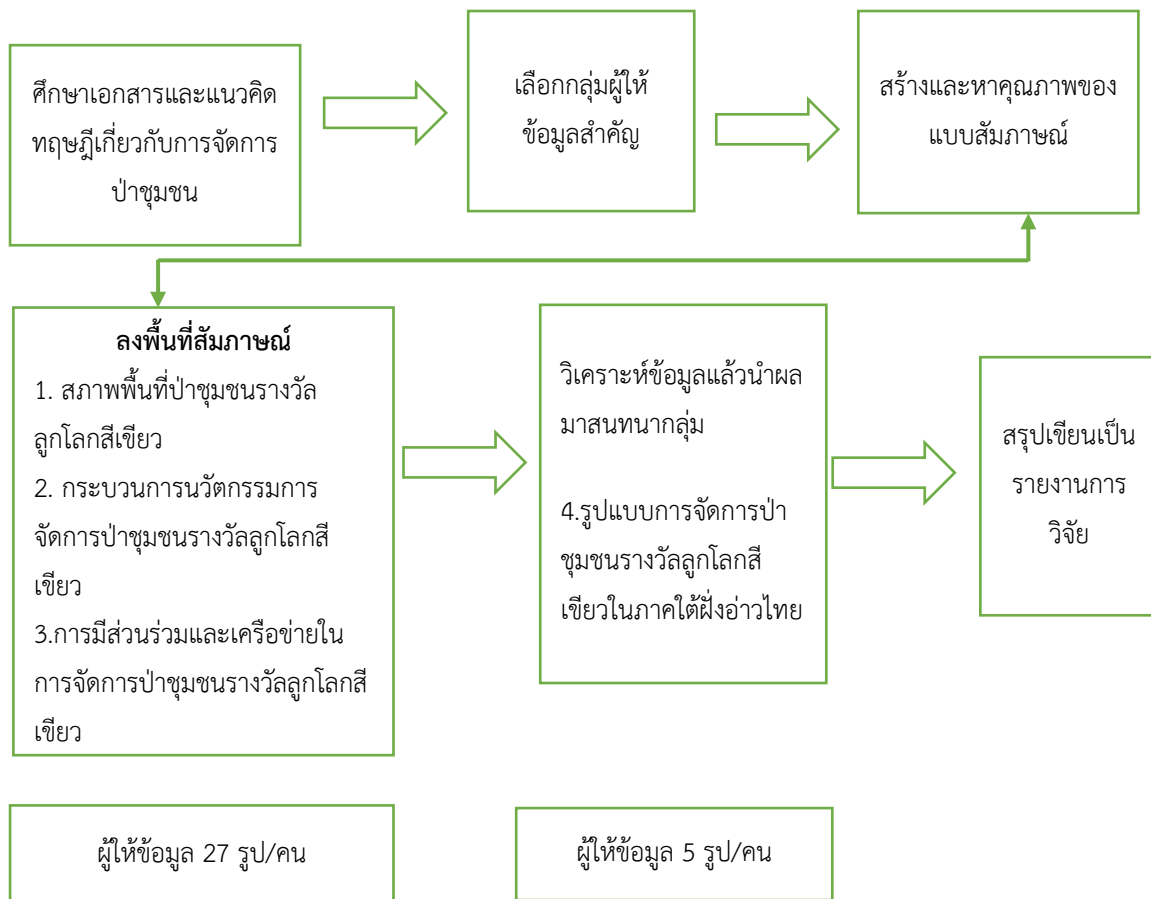
การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษากับ จำนวน 2 ชุมชน มีดังนี้

1. ชุมชนตะโหมด จังหวัดพัทลุง รางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 17 ประจำปี พ.ศ. 2558 ประเภทชุมชน และ ครั้งที่ 21 ประจำปี พ.ศ. 2563 2. ชุมชนบ้านเขาวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช รางวัลรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 15 ประจำปี พ.ศ. 2556

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย “นวัตกรรมในการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

แผนภาพ สรุปขั้นตอนการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพพื้นที่ป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

สภาพพื้นที่ชุมชนของรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยที่ทำการศึกษาคือชุมชนสองศาสนา ตั้งอยู่ในพื้นที่ติดภูเขา ไทยพุทธและชุมชนไทยอิสลาม มีความเป็นอยู่แบบเครือญาติ ที่อยู่ด้วยกันด้วยความรัก สามัคคี เป็นชุมชนที่มีการดูแลรักษาป่า ให้ความสำคัญกับทรัพยากรป่าไม้ เป็นพื้นที่เต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งป่าไม้ แม่น้ำลำธาร เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีลำห้วยและคลองเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำสำคัญ โดยสภาพพื้นที่ป่าเป็นป่าดิบชื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นป่าฝนในเขตร้อนมีฝนตกชุกเกือบตลอดปีและมีความชุ่มชื้นในดินค่อนข้างสูงสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ลักษณะเป็นป่ารกทึบจะประกอบด้วยพรรณไม้หลากหลาย มีสัตว์หลายชนิด พื้นที่ป่ามีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างมากสำหรับการดำเนินชีวิตของคนใน

ชุมชน เป็นทั้งแหล่งน้ำในการทำเกษตร ทั้งในด้านการอุปโภคและบริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลรัตน์ พรหมสิงห์ ได้ศึกษาเรื่อง “ศักยภาพในการจัดการป่าต้นน้ำ เทือกเขาบรรทัดในจังหวัดตรัง” พบว่างานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำของชุมชน และวิเคราะห์ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการป่าต้นน้ำ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาวิจัยตำบลนาชุมเห็ด อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์เป็นการศึกษาวิจัยบนฐานคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบนิเวศวัฒนธรรมซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาที่ให้ความสำคัญ ต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเชิงจิตสำนึก โดยการมองอย่างเป็นองค์รวมไม่แยกธรรมชาติออกจากระบบสังคมของมนุษย์ เน้นศึกษาจิตสำนึกทางวัฒนธรรมระบบความสัมพันธ์ของชุมชน และความมีเหตุมีผลของชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำ ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้นำไปกำหนดนโยบายที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากยิ่งขึ้นเนื่องจากในปัจจุบันมักเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนบ่อยครั้ง โดยรัฐมักจะมองว่าชุมชนเป็นผู้ที่ทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติ ผลการศึกษาพบว่าชาวบ้านในชุมชนนาชุมเห็ดมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติ คนกับป่า มีลักษณะความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีวิธีการดูแลรักษาป่า ผ่านระบบความรู้ ความเชื่อ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีกระบวนการจัดการทรัพยากรโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าต้นน้ำโดยมองเห็นถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำ ว่าหากขาดป่า ขาดน้ำ ย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนที่อยู่ปลายน้ำต่อไป จากการศึกษาวิจัยนี้ทำให้มองเห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการ ทรัพยากรป่าต้นน้ำ ทั้งนี้การจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำนั้นจะต้องเกิดจากการร่วมมือกันอย่างเป็น พหุภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชาวบ้านในชุมชน ที่ควรจะเข้ามามีส่วนในจัดการทรัพยากรร่วมกัน อย่างบูรณาการเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความยั่งยืนและการจัดการป่าต้นน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ผลการศึกษากระบวนการนวัตกรรมการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืนสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

กระบวนการนวัตกรรมการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. เกิดแนวคิดริเริ่ม เป็นความคิดริเริ่มที่เกิดจากคนในชุมชน มองเห็นว่า จะต้องมีการจัดการป่าของชุมชนให้มีสภาพป่าที่ดี จุดเริ่มต้นของการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวทั้ง 2 ชุมชนเป็นป่าที่เสื่อมสภาพมาก่อน จากการลักลอบตัดไม้ทำลายของกลุ่มนายทุน จากนโยบายของภาครัฐ จากภัยพิบัติธรรมชาติ จนเกิดเป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิต ทำให้คนในชุมชนเกิดตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ได้เริ่มหาหนทางจัดการป่าในชุมชนขึ้น

2. การจัดการองค์กรป่าชุมชน คือ การจัดการองค์กรของป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียว มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ขึ้นมา 1 ชุด ประกอบด้วยประธาน รองประธาน เลขานุการ กรรมการ และที่ปรึกษา โดยให้คณะกรรมการเหล่านี้เป็นผู้ดูแลกฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชนและเป็นไปตามที่ตกลงกันได้

ตลอดจนเป็นตัวแทนในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆทั้งในและนอกชุมชนและเป็นผู้ดำเนินการทำงานด้านป่าชุมชน

3. ความเข้มแข็งของชุมชน คือ ชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวเป็นองค์กรชาวบ้านที่มีความเข้มแข็งเนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่คิดเรื่องกันจัดการป่าได้ชัดเจนสามารถแยกแยะเชื่อมโยงการจัดการป่าพัฒนากลุ่มไปสู่การจัดการถึงเรื่องการค้ารังสีฟ แก่ปัญหานากจน โดยคิดไปถึงการพึ่งตนเองโดยใช้พื้นฐานการจัดการป่าชุมชนในการเริ่มสร้างกลุ่มในชุมชน

4. การดำเนินกิจกรรมป่าชุมชน คือ ชุมชนรางวัลลูกโลกใช้กระบวนการจัดเวทีชาวบ้านในการทำงาน ร่วมกันเพื่อทำข้อตกลงและกำหนดกิจกรรมในการรักษาป่า เช่น ตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ตั้งกฎระเบียบจัดการป่าชุมชน ตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน และทำกิจกรรมอนุรักษ์เกี่ยวกับป่าชุมชน

5. การเข้าไปต่อยอดขององค์กรภายนอกชุมชน คือ องค์กรภายนอกเพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยประสานให้ชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ๆเพิ่มขึ้น หาโอกาสในการเรียนรู้ให้กับชุมชน สนับสนุนในชุมชนได้ทำกิจกรรมตามที่ชุมชนได้วางแผนกันไว้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ ความรู้ ความเข้าใจ ที่นอกเหนือความสามารถของชุมชนเองและเป็นเพื่อนก่อกำลังใจในการทำกิจกรรมรักษาป่าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูติมา สามารถ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการดูแลป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านนิคมพัฒนาที่ 1 ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการจัดการดูแลป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนิคมพัฒนาที่ 1 ตำบล ท่าชะมวง อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำ ชุมชนและสมาชิกในชุมชนจำนวน 10 ท่าน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกเป็นหมวดหมู่ ตีความ แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า การจัดการดูแลป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของป่าชุมชนบ้านนิคมพัฒนาที่ 1 ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา นั้นพบว่า ผู้นำและสมาชิกในชุมชนมีรูปแบบการจัดการป่าชุมชนโดย การเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกในการทำให้รู้สึกว่าเป็นของทุกคนและมีความรู้สึกหวงแหนป่า มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการจัดการดูแล มีการตั้งกฎระเบียบในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน มีวิธีการจัดการดูแลป่าผ่านทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน

จากกระบวนการ 5 ขั้นตอนดังกล่าวของชุมชนจนทำให้เกิดเป็นนวัตกรรมการจัดการป่าชุมชนขึ้นมา นวัตกรรมจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย มี 4 ด้าน

1. ด้านการดูแลรักษาป่า เป็นวิธีการจัดการให้ป่าของชุมชนยังคงสภาพความอุดมสมบูรณ์ไม่ให้เกิดเสื่อมโทรมลงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ และจากฝีมือมนุษย์

2. ด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่าเป็นวิธีการจัดการป่าชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์และพัฒนาให้มีสภาพสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. ด้านการศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นกิจกรรมที่เน้นเรื่องของการต่อยอดองค์ความรู้และพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนจากชุมชนหนึ่งไปยังอีกชุมชนหนึ่งอีกทั้งการปลูกฝังจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนในท้องถิ่น

4. ด้านการกำหนดกฎระเบียบป่าชุมชน มีการกำหนดกฎกติกาที่ชัดเจน สามารถจัดการป่าชุมชนตามระเบียบของชุมชนเองไม่ขัดต่อกฎหมายอื่น ๆ และได้รับการยอมรับสามารถแก้ปัญหาควบคุมการบุกรุกทำลายป่าได้จริง ควรมีการวางแผนทางที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ของชุมชนไม่เพียงแต่กฎกติกาในพื้นที่ป่าชุมชนเท่านั้น ที่สำคัญ กฎกติกา ควรครอบคลุมทั้ง ระเบียบกติกา ข้อห้าม ข้อตกลงร่วม มาตรการและแนวทางการสนับสนุนส่งเสริม แนวทางการฟื้นฟูการดูแลบำรุงรักษา และการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (นพพร สีนสวัสดิ์, เกตวาท บุญปราการ และอุทิศ สังขรัตน์, 2561) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่า “อ่าวอ้ายยอ” โดยชุมชนบ้านถ้ำตลอด ตำบลน้ำตก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าอ่าวอ้ายยอของชุมชน บ้านถ้ำตลอด โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวม ข้อมูลโดยการสังเกตและใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับ 1. ผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน คณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 6 คน และสมาชิกในชุมชนจำนวน 10 ท่าน และ 2. ผู้ให้ข้อมูลหลักภายนอกชุมชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำตก จำนวน 3 ท่าน และเจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำนวน 6 ท่าน นำข้อมูลที่ได้มาจำแนกหมวดหมู่ ตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมในการ จัดการพื้นที่ป่าอ่าวอ้ายยอในชุมชนบ้านถ้ำตลอด เกิดขึ้นจากชาวบ้านในชุมชนบ้านถ้ำตลอดมีส่วนร่วม ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน 2. การมีส่วนร่วมกำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน 3. การมีส่วนร่วมกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ 4. การมีส่วนร่วมปลูกต้นไม้ เพิ่มในพื้นที่ป่าชุมชน 5. การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสาร 6. การมีส่วนร่วมจัดเวรยามควบคุมการดูแลรักษาป่า 7. การมีส่วนร่วมจัดทำแนวป้องกันไฟป่าป่าชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการจัดการพื้นที่ป่าอ่าวอ้ายยอของชุมชนบ้านถ้ำตลอด ตำบลน้ำตก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายในการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืนสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าของชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย คือ การจัดการป่าของชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวที่สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นการจัดการประชุมในสถานที่สำคัญต่าง ๆ ของชุมชนตามวาระที่ชุมชนกำหนด การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการป่าชุมชนให้สมาชิกในชุมชนสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาในการอนุรักษ์ป่า ส่วนร่วมตัดสินใจจัดตั้งป่าชุมชนชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวนั้นมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเสนอชื่อหรือตัดสินใจเลือกคณะกรรมการของชุมชนให้มีหน้าที่ดูแลรักษาป่าชุมชน รวมถึงการร่วมตัดสินใจในการกำหนดของกฎระเบียบข้อบังคับของป่าชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและไม่ขัดต่อกฎหมายอื่น ๆ

2. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และบำรุงรักษา นั่นก็คือการที่สมาชิกในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาป่าให้คงสภาพเดิมไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตนการประสานงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักระหว่างสมาชิกในชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงาน

ของรัฐ ให้เข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองฟื้นฟูการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ สมาชิกจึงย่อมหวังว่าผลประโยชน์ที่ตัวเองจะได้รับจากป่าของชุมชน แม้บางครั้งตนเองอาจจะไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ก็ยังมีความหวังที่ให้ลูกหลานญาติพี่น้อง หรือแม้กระทั่งท้องถิ่นตนได้รับผลประโยชน์แทน การที่สมาชิกในชุมชนมีความภาคภูมิใจเมื่อชุมชนได้รับรางวัลในการจัดการป่าชุมชน มีความสามัคคีสมานฉันท์ช่วยป้องกันภัยทางธรรมชาติได้รับรายได้จากป่าชุมชนจากการหาของป่านำมาจำกลาธรรมาใช้ในการเกษตรมาเป็นน้ำประปาสู่วรรณโดยได้ล้าธรรที่ไหลจากป่า

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ประเมินการดำเนินงานเกี่ยวป่าของชุมชนในที่ประชุมตามวาระที่ชุมชนกำหนด โดยมีการประเมินผลความสำเร็จของคณะกรรมการป่าชุมชน ติดตามผลดูว่ากิจกรรมป่าชุมชนมีผลเป็นอย่างไรมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรได้นำมาหาข้อสรุปในที่ประชุม เพื่อจะไปพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ A Wahyu และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการจัดการป่าไม้โดยชุมชนในอินโดนีเซีย และการมีส่วนร่วมสนับสนุนสวัสดิการชุมชนและสภาพป่าไม้” การพัฒนาการจัดการป่าไม้โดยชุมชน (CBFM) ในอินโดนีเซียได้รับแรงผลักดันโดยเฉพาะในช่วงห้าปีที่ผ่านมาปฏิเสธไม่ได้ว่า CBFM ได้กลายเป็นแนวทางสำคัญในการรักษาและปรับปรุงสภาพป่าไม้และสวัสดิภาพของชุมชนในคราวเดียว บทความนี้แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของป่าหมู่บ้านและการพัฒนาป่าชุมชนในประเทศอินโดนีเซียเพื่อสวัสดิการชุมชนและสภาพป่าไม้ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของโครงการ CBFM เราใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อระบุผลกระทบของการพัฒนา CBFM ต่อสวัสดิการชุมชน และดำเนินการวิเคราะห์เชิงพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของ CBFM ต่อสภาพป่าไม้ ในช่วงปีพ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2561 มีใบอนุญาตป่าหมู่บ้านอย่างน้อย 583 ฉบับ และใบอนุญาตป่าชุมชน 745 ฉบับ โดยมีพื้นที่รวม 1,056,752 เฮกตาร์ และ 590,363 เฮกตาร์ตามลำดับ ผลการวิจัยของเราแสดงให้เห็นว่าในป่าหมู่บ้านและป่าชุมชนโดยทั่วไปมีผลกระทบเชิงบวกต่อสวัสดิการของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมสนับสนุนรายได้ของชุมชน อย่างไรก็ตาม ปริมาณจะแตกต่างกันไปภายในและระหว่างภูมิภาคตั้งแต่ 4% ถึง 92% การกำหนดป่าหมู่บ้านและป่าชุมชนยังส่งผลเชิงบวกในการปรับปรุงสภาพป่าไม้และการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในระดับประเทศ ป่าหมู่บ้านและป่าชุมชนสามารถยับยั้งอัตราการตัดไม้ทำลายป่า ใช้ที่ดินที่ไม่เกิดประโยชน์ และเพิ่มพื้นที่ป่าปฐมภูมิได้โดยเฉพาะในช่วงสี่ปีที่ผ่านมา ผลการวิจัยเหล่านี้เผยให้เห็นว่า CBFM เป็นแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าให้ผลกระทบเชิงบวกต่อทั้งชุมชนและสภาพป่าไม้

องค์ความรู้วิจัย

1. องค์ความรู้ที่ได้รับจากวัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพพื้นที่ชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย

สภาพพื้นที่ชุมชนของรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยมีทั้ง เป็นชุมชนสองศาสนา และชุมชนอิสลาม มีความเป็นอยู่แบบเครือญาติ ที่อยู่ด้วยกันด้วยความรักสามัคคี ตั้งอยู่ในพื้นที่ติดภูเขา พื้นที่เดิม

ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ แม่น้ำลำธาร เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์อาศัยอยู่หลายชนิด เป็นป่าต้นน้ำที่มีความสำคัญต่อชุมชน เป็นทั้งแหล่ง อาหาร แหล่งสร้างรายได้และเป็นแหล่งนี้ที่มีความสำคัญต่อการทำเกษตรของคนในชุมชน

2. องค์ความรู้ที่ได้รับจากวัตถุประสงค์ที่ ข้อที่ 2 กระบวนการนวัตกรรมการจัดการป่าชุมชน รางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน

กระบวนการนวัตกรรมจัดการป่าของชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวเป็นการพัฒนาปรับปรุงนวัตกรรมที่มีการใช้มาแล้วให้เหมาะกับสภาพพื้นที่ป่าไม้ชุมชน โดยผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอน 1. เกิดแนวคิดริเริ่ม เป็นความคิดริเริ่มที่เกิดจากคนในชุมชน มองเห็นว่า จะต้องมีการจัดการป่าของชุมชนให้มีสภาพป่าที่ดี จุดเริ่มต้นของการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวเป็นป่าที่เสื่อมสภาพมาก่อนจนเกิดเป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิต ทำให้คนในชุมชนเกิดตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ได้เริ่มหาหนทางจัดการป่าในชุมชนขึ้น 2. จัดการองค์กรป่าชุมชน การจัดการองค์กรของชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นมา 1 ชุด ประกอบด้วยประธาน รองประธาน เลขานุการ กรรมการ และที่ปรึกษา โดยให้คณะกรรมการเหล่านี้เป็นผู้ดูแลภาวะเปียบในการจัดการป่าและเป็นไปตามที่ตกลงกันไว้ตลอดจนเป็นตัวแทนในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆทั้งในและนอกชุมชนและเป็นผู้ดำเนินการด้านป่าชุมชน 3. ความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวเป็นองค์กรชาวบ้านที่มีความเข้มแข็ง เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่คิดเรื่องกันจัดการป่าได้ชัดเจนสามารถแยกแยะเชื่อมโยงการจัดการป่าพัฒนากลุ่มไปสู่การจัดการถึงเรื่องการค้ารังสีพ แก่ปัญหานากจน โดยคิดไปถึงการพึ่งตนเอง 4. การดำเนินกิจกรรม ชุมชนรางวัลลูกโลกใช้กระบวนการจัดเวทีชาวบ้านในการทำงานร่วมกันเพื่อทำข้อตกลงและกำหนดกิจกรรมในการรักษาป่าการทำกิจกรรมรักษาป่าชุมชนจะได้ป่าคืนมาแน่นอน และผลจากการรวมกลุ่มก็ทำให้ไม่ถูกเอาเปรียบจากหน่วยงานรัฐ จากนายทุนอีกต่อไป 5. การเข้าไปต่อยอดขององค์กรภายนอกชุมชน องค์กรภายนอกเพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยประสานให้ชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น โดยหาโอกาสในการเรียนรู้ให้กับชุมชน สนับสนุนในชุมชนได้ทำกิจกรรมตามที่ชุมชนได้วางแผนกันไว้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ ความรู้ ความเข้าใจ จากกระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอน ทำให้เกิดนวัตกรรมจัดการป่าชุมชนของชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียว 4 ด้านด้วยกัน คือ

1. ด้านการดูแลรักษาป่า มีดังนี้ ชุมชนมีการใช้มิติทางวัฒนธรรมมาเชื่อมโยงกับกระบวนการทางสังคมและนิเวศวิทยา การทำแนวเขตป่าชุมชน การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า การสร้างศูนย์ประสานงานป่าชุมชน และการจัดซื้ออุปกรณ์ในการดูแลรักษาป่า

2. ด้านการบำรุงและฟื้นฟู มีดังนี้ ชุมชนมีการปลูกป่า สร้างฝายชะลอน้ำ เรือนเพาะชำกล้าไม้ ฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้ ปลอ่ยพันธ์สัตว์ป่า จัดตั้งกองทุนจัดการทรัพยากรของชุมชน และมีการเพิ่มเติมป่าใหม่

3. ด้านการศึกษาและการถ่ายทอดองค์ความรู้ มีดังนี้ ชุมชนมีการศึกษาดูงานมีการฝึกอบรมจัดอบรมการถ่ายทอดความรู้ มีการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีการถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน มีการจัดตั้งองค์กรป่าชุมชน มีการสร้างแบบจำลองทางภูมิศาสตร์ และสร้างกลุ่มเยาวชนรักป่า

4. ด้านการกำหนดกฎระเบียบป่าชุมชน มีดังนี้ มีการกำหนดกฎกติกาที่ชัดเจน สามารถจัดการป่าชุมชนตามระเบียบของชุมชนเองไม่ขัดต่อนโยบายอื่น ๆ และได้รับการยอมรับสามารถแก้ปัญหาควบคุมการบุกรุกทำลายป่าได้จริงครอบคลุมทุกพื้นที่ของชุมชนไม่เพียงแต่กฎกติกาในพื้นที่ป่าชุมชนเท่านั้น

3. องค์ความรู้ที่ได้รับจาก ข้อที่ 4 การมีส่วนร่วมของชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวและเครือข่ายในการจัดการป่าชุมชนภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอย่างยั่งยืน

ความร่วมมือและเครือข่ายในการจัดการป่าชุมชนรางวัลสีเขียว ความร่วมมือในการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียว คือ กระบวนการจัดการป่าของชุมชนโดยให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานจัดการงานอนุรักษ์ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม พร้อมทั้งมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากป่าของชุมชน และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการป่าของชุมชน กลุ่มอนุรักษ์ภายในชุมชน ปัจจัยที่ทำให้เกิดการร่วมมือ คือ ปัจจัยภายในชุมชนเอง เช่น ความร่วมมือกันของผู้นำท้องถิ่น จารีตประเพณี การให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมป่าชุมชน การมีผู้นำที่ดี จิตสำนึกรักษ์ป่าของสมาชิกชุมชน และประการอันเลวร้ายในอดีต ทำให้รวมกลุ่มกันทำงานด้านอนุรักษ์ป่าขึ้นร่วมมือกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอย่างมีระบบขึ้น หลักจากมีการรวมกลุ่ม จนเกิดเป็นเครือข่าย เครือข่ายป่าของชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวแบ่งออก 2 แบบ ได้แก่ 1. เครือข่ายป่าชุมชนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และ 2. เครือข่ายป่าชุมชนที่จัดตั้งโดยหน่วยงานสนับสนุน

1. เครือข่ายป่าชุมชนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 2 แบบ 1. เครือข่ายภายในชุมชนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และ 2. เครือข่ายภายนอกชุมชน 1. เครือข่ายภายในที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ คือ เครือข่ายที่เกิดจากความตระหนักและตื่นตัวของประชาชนกับปัญหาที่เกิดขึ้นนำมาสู่การรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีประสบการณ์และมีเป้าหมายเดียวกัน เพื่อร่วมมือกันในการดำเนินแก้ไขปัญหานั้นให้สำเร็จลุล่วงได้ในที่นี้หมายถึงการรวมกลุ่มอนุรักษ์ป่าของชุมชน โดยการมี ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน กลุ่มอนุรักษ์ต่าง ๆ จะเป็นผู้ประสานภายในสร้างพลัง สร้างพลังภายในให้เข้มแข็งทั้งด้านจิตสำนึกความคิดความเข้าใจและด้านพลังการปฏิบัติการที่เข้มแข็ง และสามารถประสานร่วมมือกับภาคีต่าง ๆ 2. เครือข่ายภายนอกชุมชน องค์กรภายนอกเข้ามาให้ความสนใจในกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน พร้อมให้ความช่วยเหลือในด้านต่างแก่ชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในการจัดการป่าชุมชน คือ 1. ภาคประชาสังคม องค์กรเอกชน หน่วยงานองค์กรเอกชนหลายส่วนให้การสนับสนุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและในสถานการณ์และนโยบายจากรัฐตลอดจนกระแสทางสังคมเห็นความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น 2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทหน้าที่ในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ฯลฯ เจ้าหน้าที่ราชการดังกล่าวมีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมดำเนินการกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้น 4. นักวิชาการ บทบาทของนักวิชาการคือให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ ทางวิชาการ 5. สถาบันการศึกษาและกลุ่มเยาวชนจะช่วยเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ แนวความคิดการเคลื่อนไหวต่าง ๆ

2. เครือข่ายป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้งโดยหน่วยงานสนับสนุน คือ เครือข่ายที่สอดคล้องกับภารกิจและการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐโดยภาครัฐเข้าไปกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการประสานความร่วมมือมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้และผลักดันให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มสมาชิกในชุมชนเป็นเครือข่าย ที่เจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นชุมชนเป็นเครือข่ายป่าของชุมชนในที่นี่เป็นการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสานงานช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนและมีการขยายเชื่อมโยงไปยังระดับตำบล ระดับอำเภอ และเชื่อมโยงไปยังระดับจังหวัด

4. องค์ความรู้ที่ได้รับจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 รูปแบบของการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวอย่างยั่งยืนจากการศึกษาวิจัย พบว่า หลังจากเกิดการร่วมมือของชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวในการจัดการป่าชุมชน และขยายเป็นเครือข่ายแล้วนำมาสู่การสร้างนวัตกรรมมาจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียว ดังนี้

รูปแบบการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวอย่างยั่งยืน

แผนภาพ รูปแบบการจัดการป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. ควรมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐควรมาให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้นเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชนอย่างน้อยเดือนละครั้ง ในเรื่องเกี่ยวกับป่าไม้อะไรปฏิบัติได้ อะไรปฏิบัติไม่ได้
2. ควรมีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าไปประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชนที่อยู่รอบ ๆ ชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียวให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและอนุรักษ์ป่าชุมชนและสิทธิประโยชน์ในการจัดการป่าชุมชนซึ่งเป็นของชุมชนที่มีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
3. ควรมีงบประมาณในการจัดการป่าชุมชนมากขึ้นโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อให้ชุมชนได้ใช้บริหารจัดการป่าไม้ของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและแนวทางการสร้างความมั่นคงด้านอาหารกับวิถีชีวิตของรางวัลลูกโลกสีเขียว
2. ควรมีการวิจัยถึงความต้องการของชุมชนรอบ ๆ ป่าชุมชนรางวัลลูกโลกสีเขียว
3. ควรศึกษาการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักธรรมาภิบาล หลักไตรสิกขา และสังคหวัตถุ 4 เป็นต้นมาใช้ในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ พรหมสิงห์. (2557). ศักยภาพในการจัดการป่าต้นน้ำ เพื่อเก็บบรรทัดในจังหวัดตรัง. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 6(12), 1-13.
- ความเป็นมาของรางวัลลูกโลกสีเขียว. (2564). สืบค้น 6 ตุลาคม 2564, จาก https://www.green-globeinstitute.com/Frontend/Award_History.aspx,
- ชัยวัฒน์ ชัยพันธุ์. (2542). *การจัดการ การเกษตร ทักษะการธรรมชาติและการทำงานที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิวัฒน์ เรืองพานิช. (2553). *การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมคู่มือสำหรับการสอนและฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.
- นวพร สีนสวัสดิ์, เกตติภา บุญปรากการ และอุทิศ สังขรัตน์. (2561). *การมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่า “อ่าวอ้ายยอ” โดยชุมชนบ้านถ้ำตลอด ตำบลน้ำตก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช* (รายงานการวิจัย). สงขลา: การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 9.
- ป่าชุมชนกับสังคมไทย. (2564). *ป่าชุมชนกับสังคมไทย (บทความ)*. สืบค้น 6 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.recoftc.org/thailand/stories>
- พิรภัทร ศรีวัฒน์ และวิศรุต หนูสอน. (2557). *ป่าชุมชนกับระบบนิเวศบริการ กรณีศึกษาพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานพัฒนาเกษตรที่สูง. (2548). *โครงการป่าชาวบ้านในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในรอบ 1 ทศวรรษ*. เชียงใหม่: สุเทพการพิมพ์.
- A Wahyu, D Suharjo, D Darusman, and I. Syaefina. (2563). *The Development of Community-Based Forest Management Indonesia and Its Contribution to Community Welfare and forest Condition*, Graduate School of Natural Resources and Environmental Management, IPB University, Bogor, Indonesia Faculty of Forestry, IPB University, Bogor, Indonesia.

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา *

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF ECOTOURISM IN THE BAN THA KHAM
COMMUNITY, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

จตุพร หนูดำ, ศุภการ สิริไพศาล และ ไมตรี อินทรีย์ยะ

Jatuporn Noodam, Supakarn Siripaisan and Maitri Intriya

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

Learning Institute Everyone (Life)

Email: Mzmf43210@gmail.com, S_siripaisan@hotmail.com and Drmaitri2013@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิสังคมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปัญหาและผลกระทบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าข้ามและเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารกลุ่ม ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว จำนวน 14 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. ภูมิสังคมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านท่าข้าม ไม่มีปัญหาและผลกระทบต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะว่า ชุมชนท่าข้าม มีความเป็นมาและพัฒนามายาวนาน ลักษณะสภาพทั่วไปของชุมชนปัจจุบันมีสถานภาพเป็นชุมชนชานเมืองสงขลาและหาดใหญ่ ห่างจากสองเมืองใหญ่ประมาณ 21 กิโลเมตร ที่ตั้งและอาณาเขตประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ร้อยละ 90 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 10 นับถือศาสนาอิสลามมีวัดและสำนักสงฆ์ 6 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง มีโรงเรียน 4 โรง พื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตรกรรม ทำสวนยางพารา มีแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนหลากหลาย วิถีชีวิตชุมชน เป็นสังคมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและรับเอาวัฒนธรรมของพุทธศาสนาเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมทั้งปวง มีผลต่อการหล่อหลอมศาสนิกชนให้มีค่านิยม โลกทรรศน์และชนบประเพณีหลายอย่าง 2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านท่าข้าม มีการขับเคลื่อนและการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามเป็นหลัก และค่อยขยายไปยังผู้ชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง ขยายขอบเขตการท่องเที่ยวให้ขยายไปทั่วทุกชุมชน ชุมชนท่าข้ามมีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ควรมีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงวิถีชุมชน การท่องเที่ยวที่เป็นการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณี และการพัฒนาสินค้าชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ รวมถึงการสร้างนวัตกรรมอื่นๆในชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

* Received April 12, 2024; Revised May 25, 2024; Accepted June 18, 2024

ข้อเสนอแนะการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ในส่วนภูมิสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชนเชิงอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การนำแนวทางการศึกษาไปปรับใช้ ควรศึกษาภูมิสังคมของชุมชนให้ชัดเจนและแสวงหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับทุน ทรัพยากร ของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชน

Abstract

The objective of this research is to study the social landscape of conservation tourism. Problems and impacts of tourism in the Ban Tha Kham community and to study guidelines for the development of ecotourism in the Ban Tha Kham community, Hat Yai District, Songkhla Province. The population and research sample consisted of the group executive committee. Local scholars, community leaders, entrepreneurs, and tourists totaling 14 people using a purposive sampling method. Tools used in the research include interviews, focus groups. By content analysis (Content analysis)

The results of the research can be summarized as follows: 1. Social landscape of ecotourism management in Ban Tha Kham community. There are no problems or impacts on ecotourism management because the Tha Kham community has a long history and development. The general condition of the community currently has the status of a community on the outskirts of Songkhla and Hat Yai. It is about 21 kilometers away from the two major cities. The location and territory consists of 8 villages, 90 percent are Buddhists, 10 percent are Muslims. There are 6 temples and monasteries, 1 mosque, 4 schools. Most of the area is engaged in agriculture, rubber plantations, and has sources. Tourism of various communities community way of life It is a Songkhla Lake Basin society and accepts the culture of Buddhism as the root of all cultures. It has the effect of molding religious people to have values. Many world views and traditions. 2. Guidelines for developing ecotourism in the Ban Tha Kham community. There is the main driving force and development of the Tha Kham Subdistrict Administrative Organization. and gradually expand it to community members who have the potential to develop tourism in their own communities. Expand the scope of tourism to all communities. Thakham community is well prepared for lifestyle tourism. traditional culture There should be development of tourism that is community lifestyle tourism. Tourism is the development of wisdom. traditional culture and the

development of unique community products including creating other innovations in the community to attract tourists

Keywords; development guidelines, community ecotourism.

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่นำรายได้สู่ประเทศไทย การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงจำนวนมาก UNWTO (2021) รายงานว่า ไตรมาสที่ 1 ของปี 2563 รายงานว่านักท่องเที่ยวต่างชาติรวมถึงประเทศไทยลดลงถึง 81 เปอร์เซ็นต์ ส่งผลให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวต้องปรับตัวโดยหันกลับมาใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่า และเกิดรายได้ รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องเปลี่ยนรูปแบบไปสู่การการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วยการมุ่งเน้นความเป็นมิตรกับชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวตอบสนองทั้งความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว ส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่เป็น ผลผลิตของชุมชน ที่สร้างการ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2571) พลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” พร้อมกับการยกระดับกิจกรรมการผลิตและการให้บริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้นโดยอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน เชื่อมโยงกับ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ที่มุ่งเน้นการสร้างหลากหลาย ด้านการท่องเที่ยวรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูด นักท่องเที่ยวทุกระดับ และเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง ส่งเสริมการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวคุณภาพในพื้นที่เมืองรองที่มีศักยภาพและกระจายเส้นทาง ท่องเที่ยวให้หลากหลายอย่างทั่วถึง เพื่อกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ และดึงดูด นักท่องเที่ยวคุณภาพจากทั่วโลกให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยง เป็นกลุ่มคลัสเตอร์ท่องเที่ยวตามศักยภาพของพื้นที่ การท่องเที่ยวลักษณะนี้ชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง มีแนวคิดการจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งชุมชนต่าง ๆ ยังขาดความรู้การจัดการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ขาดการมีส่วนร่วมและขาดการประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงมุ่งเน้นที่ต้องร่วมกันฟื้นฟูอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมภูมิปัญญา สร้างการรับรู้ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรมภูมิปัญญา มุ่งให้มีการจัดการที่ยั่งยืน (กวิน ปานทอง, 2566)

ประเทศไทยมีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติเป็นภารกิจของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อกำหนดกรอบทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการผลักดันให้มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555 – 2559) แผนพัฒนาการท่องเที่ยว แห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2561 – 2564) และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2564 - 2565) ดังนั้น เพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการบริหาร จัดการและ

พัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงต้องจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2571) ขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบการพัฒนา ในระยะ 5 ปีถัดไป กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2571) ได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ การประเมินผลแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2561 - 2564) การศึกษาสภาพแวดล้อมและบริบทการท่องเที่ยวภายในประเทศและต่างประเทศ การทบทวนทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศต้นแบบรายสำคัญ การทบทวนนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการรับฟังและระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนภาควิชาการ และภาคประชาชน ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การจัดประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างแผนฯ และการประชุมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจต่อแผนพัฒนาการท่องเที่ยว แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2571) สารสำคัญของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2571) จะให้ความสำคัญกับ การเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงทุกรูปแบบ และพร้อมที่จะเติบโตอย่างยั่งยืน ประกอบกับการสร้างความเข้มแข็งจากภายในมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความทันสมัยผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม การยกระดับบุคลากรและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ เข้าใจและสามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทของการท่องเที่ยววิถีใหม่ (New Normal) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฟื้นตัวจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐภาคเอกชน ภาคท้องถิ่น และภาคประชาชน โดยมีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและ พัฒนาการท่องเที่ยวของไทย เพื่อให้สามารถใช้เป็นกรอบการดำเนินงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่วิสัยทัศน์ และเป้าหมายได้อย่างแท้จริง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566 น. 3)

สำหรับตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ต้องการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากเมืองหลักเมืองรอง เช่น นักท่องเที่ยวจากเมืองหาดใหญ่ให้หันมาท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้เสน่ห์และอัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรม ประเพณี เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอีกแห่งหนึ่งที่มีข้อได้เปรียบของ ท่าเลที่ตั้งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยว และความหลากหลายของวัฒนธรรมซึ่งรวมถึง ความเป็นไทยเป็นจุดขายสำคัญในการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวมาอย่างยาวนานภาพลักษณ์ การท่องเที่ยวของอำเภอหาดใหญ่ในระยะที่ผ่านมา ได้แก่ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คุ้มค่าเงิน เป็นที่ใช้ชีวิตในวันพักผ่อนได้อย่างเต็มที่ ความมีน้ำใจของผู้คน บรรยากาศที่สนุกสนาน มีสีสัน อากาศดีไม่ร้อนของคนชุมชน ด้วยความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และชุมชนซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอหาดใหญ่ คือตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ชุมชนท่าข้าม อยู่ห่างจากตัวอำเภอหาดใหญ่เพียง 11 กิโลเมตร เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ น้ำ ป่า ไร่ธาดู สมุนไพร ภูเขา นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสกับ “วิถีทุ่ง วิถีวัฒนธรรม”

ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย ระบบทุนนิยมเข้ามามีบทบาทในการครอบครองผลประโยชน์ด้านทรัพยากรเพื่อมุ่งหวังผลกำไร โดยขาดความรับผิดชอบ ถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน ประกอบกับ สถานการณ์ทางการเมืองยังเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ตำบลท่าข้าม มีความโชคดี ที่มีผู้นำเล็งเห็นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ให้รู้จักการพึ่งพาตนเอง สร้างงานสร้างอาชีพให้กับคนในตำบล มีรายได้ มี คุณภาพชีวิตที่ดี ภายใต้การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การท่องเที่ยวในชุมชนบ้านท่าข้ามมีความสำคัญกับชุมชนเพราะเป็นการสร้างรายได้ เป็นจำนวนมาก การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียนและกระจายรายได้ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการนำเอาทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า การท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการว่างงาน ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีงามของมวลมนุษยชาติมีส่วนในการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ชุมชน มีส่วนช่วยในการลดปัญหาสังคม เนื่องจากคนมีรายได้จากการทำงานช่วยฟื้นฟู อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม สร้างความภูมิใจของศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทำให้คนในสังคมรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่นนำผลผลิตในท้องถิ่นมาขายเป็นสินค้าพื้นเมือง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่าข้าม จากการตื่นตัวของคนในสังคม เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น และกำหนดทิศทางการพัฒนามากขึ้น รวมทั้งกระแสการตื่นตัวของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การพัฒนาการท่องเที่ยวในทางเลือกใหม่ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน จึงเป็นช่องทางในการที่จะนำพาผู้คนต่างวัฒนธรรม ให้ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน สร้างความเข้าใจที่แท้จริง และสร้างพันธมิตรในการพัฒนาสังคม เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิดที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายของการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ จึงมีการกำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาท้องถิ่นส่งเสริมอาชีพ การค้า การลงทุน พลังงานและการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเป็นประตูอาเซียน

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดย ชุมชน เนื่องจากศักยภาพของชุมชนเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทางวัฒนธรรม สามารถพัฒนาก่อให้เกิดรายได้สร้างเศรษฐกิจได้ภายในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และคนในชุมชนสามารถจัดการชุมชนได้ด้วยตนเองทำให้ตำบลท่าข้ามเป็นชุมชนพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีความจำเป็นและเป็นทางเลือกที่สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาในท้องถิ่น การท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมซึ่งนำไปสู่ผลกระทบที่มีความหลากหลาย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนฐานะทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น การสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่น เช่น การขายสินค้าท้องถิ่น การให้บริการ และการส่งเสริมการจ้างงานในพื้นที่ การท่องเที่ยวยังได้สัมผัสชีวิตของท้องถิ่น พบประชากรท้องถิ่น และเข้าไปในวัฒนธรรมท้องถิ่น ช่วยสร้างความเข้าใจและความรู้เกี่ยวกับสังคมในท้องถิ่นนั้นและส่งเสริมความเข้าร่วมใน

ชุมชน ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวท้องถิ่น การเสริมสร้างการตลาดสินค้าท้องถิ่น และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางภูมิสังคมของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา รวมถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนบ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้ามอำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาข้อมูลโดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) แบบสัมภาษณ์ (interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

กระบวนการเก็บข้อมูลวิจัยสามารถจำแนกได้ตามขั้นตอน 2 ลักษณะ คือ

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) เพื่อศึกษาสภาพความเป็นจริงตามสภาพภูมิสังคมและแนวการปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม ผู้วิจัยใช้ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล กับกลุ่มเป้าหมายแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อประเมินความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ ทั้งนี้ให้ความสำคัญของการวิจัยข้อมูลภาคสนามมากที่สุด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและ ครบถ้วนมากที่สุด

ส่วนการสรุปข้อมูลและอภิปรายผลการวิจัย ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร ที่เป็นพื้นฐานทฤษฎีและองค์ความรู้ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในประเด็นข้อคำถามที่วางไว้ เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์วิจัยที่ต้องการจะศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และประมวลผลสังเคราะห์การวิจัยนั้น เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการ การมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน บ้านแหลมบ่อท่อ และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาเขียนเป็นรายงานสรุปผลการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาภูมิทางสังคมของชุมชนท่าข้าม ในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งทางด้าน ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมเพื่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนท่าข้าม ประกอบด้วย แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูมิทางสังคมของชุมชนท่าข้าม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมา เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ชุมชนบ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มที่เลือกศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ประชากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informant) ประกอบด้วยกลุ่ม ประชากรกลุ่มเป้าหมายให้ข้อมูลหลัก ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยใช้เกณฑ์การเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย 6 กลุ่มดังนี้

1.เจ้าหน้าที่จำนวน 3 ราย ซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่มีบทบาทในการบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านท่าข้ามโดยมี

- 1.1 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม
- 1.2 รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม
- 1.3 เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม

2.ผู้นำชุมชนจำนวน 1 ราย ซึ่งเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องในบทบาทการปกครองชุมชน คือผู้ใหญ่บ้าน และมีบทบาทในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาของชุมชน

3.ปราชญ์ชาวบ้าน 1 ราย ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้และทักษะในด้านต่างๆที่ได้รับจากประสบการณ์ ทักษะและชีวิตประจำวันในชุมชน

4.ผู้ประกอบการธุรกิจจำนวน 2 ราย ซึ่งเป็นผู้บุคคลที่มีบทบาทและความสำคัญมากในการพัฒนา และเสริมสร้างความก้าวหน้าในชุมชนสามารถเป็นผู้ร่วมมือกับท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

5.คนในพื้นที่ 3 ราย ซึ่งเป็นชาวบ้านที่ส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวในชุมชน

6.นักท่องเที่ยว 5 ราย ซึ่งมีบทบาทที่สำคัญต่อชุมชนที่พวกเขาเข้ามาเยือนซึ่งมีผลทั้งทางบวกและลบ ต่อชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.ได้เรียนรู้ภูมิทางสังคม ความเป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว

2. ค้นพบแนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าข้ามตำบลท่าข้ามอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รวมทั้งข้อมูลที่ได้รับสามารถนำไปใช้กำหนดรูปแบบในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อการพึ่งพาตนเองขององค์กรและชุมชนอื่นได้

นิยามศัพท์เฉพาะในงานวิจัย

ภูมิทางสังคม หมายถึง ลักษณะสภาพพื้นที่ทั้งทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ชุมชน ศาสนา การศึกษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ชุมชนท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิถีชีวิตชุมชน หมายถึง การใช้ชีวิตลักษณะและรูปแบบของการดำเนินชีวิตที่ผู้คนในกลุ่มหรือชุมชนนั้น ๆ ได้รับมาแต่เดิม มีทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ร่วมมีส่วนสำคัญในชีวิตประจำวัน รวมถึงความคิดเห็น วัฒนธรรม ค่านิยม การกระทำ และทัศนคติที่ร่วมกันกำหนดโดยกลุ่มหรือสังคมที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่ง

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อในแหล่งธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี วิถีความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น และมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชนท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อเกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศ

ชุมชนท่าข้าม หมายถึง ชุมชนหนึ่งของ ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในรายงานวิจัยฉบับนี้ต่อไปเรียกชื่อว่า “ชุมชนท่าข้าม”

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิสังคมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปัญหาและผลกระทบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าข้ามและเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. ด้านภูมิสังคม พบว่าบริบทชุมชนท่าข้ามมีประวัติความเป็นมาจากการบอกเล่าจากคนเฒ่าคนแก่ ถึงที่มาของคำว่า “ท่าข้าม” แต่ก่อนชื่อเดิม คือ “ท่านางข้าม” ซึ่งมีเรื่องเล่าถึงท่านางข้าม ผู้ศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่ในถ้ำ ต่อมาได้ตัดคำว่านางออกไป เหลือแต่ “ท่าข้าม” จนถึงปัจจุบัน หากศึกษาประวัติวัดต่าง ๆ ในชุมชนท่าข้ามและละแวกใกล้เคียง พบว่าชุมชนท่าข้าม เป็นชุมชนที่มีอายุร่วมสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย สังเกตและสันนิษฐานได้จากการมีวัดเก่าแก่ร่วมสมัย 3 วัด คือ วัดหินเกลี้ยง วัดท่าข้าม และวัดแม่เตยวัดเหล่านี้มีความเก่าแก่กว่า 200 - 350 ปีมาแล้ว จากการสืบค้นเพื่อจะทราบถึงอายุของชุมชนจากโบราณวัตถุพบว่า วัดแม่เตยและวัดหินเกลี้ยงมี “พระลาก” หรือพระพุทธรูปที่นำไปประดิษฐานในเรือพระในประเพณีชักพระของชาวบ้านเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องน้อยและทรงเครื่องใหญ่ปางห้ามสมุทรและปางอุ้มบาตรตามลำดับ หากพระพุทธรูปเหล่านี้มีมาแต่ดั้งเดิมควบคู่กับวัดแม่เตยและวัดหินเกลี้ยงแสดงว่าชุมชนเหล่านี้มีอายุร่วมสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางและตอนปลาย ชุมชนเริ่มมีการขยายตัวก่อน พ.ศ. 2200 เกิดชุมชนบ้านป่าขามเมืองหาดใหญ่บริเวณชุมชนบ้านท่าข้าม ต่อมาอีกประมาณ 100 ปีหรือทศวรรษที่ 2300 เกิดชุมชนบ้านป่าแก้วบ้าน

หินเกลี้ยงบ้านแม่เตย และบ้านเขากลอย ตามลำดับชุมชนบ้านท่าข้ามก่อน พ.ศ. 2500 ชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ปลูกพืชผักตามฤดูกาล ปลูกพลูกลูกเต๋อย ถั่วลิสงและหาของป่า ส่วนยางพาราก็ปลูกกันทั่วไปกระจายไปเกือบทุกพื้นที่แต่ทั้งหมดเป็นยางพันธุ์พื้นเมืองหรือ “ยางบ้าน” สวนมีสภาพเป็น “ป่ายาง” มีความรกเร็ว เพราะมีพืชผลยืนต้นชนิดอื่นผสมผสานแบบที่เรียกว่า “สวนสมรม” การยังชีพขึ้นอยู่กับการทำนาข้าวเป็นหลัก ลักษณะสภาพทั่วไปของชุมชนท่าข้ามปัจจุบันมีสถานภาพเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นชุมชนชนเมืองสงขลาและหาดใหญ่ ห่างจากสองเมืองใหญ่ประมาณ 21 กิโลเมตรโดยเส้นทางรถยนต์บนถนนกาญจนวนิช และถนนสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทที่ตัดผ่านเชื่อมต่อกับถนนสายหลัก ที่ตั้งและอาณาเขตทิศเหนือ ติดกับตำบลพะวง อำเภอเมืองสงขลาทิศใต้ ติดต่อกับตำบลเนินพิจิตร อำเภอนาหม่อมจังหวัดสงขลาทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลทุ่งใหญ่ ตำบลน้ำน้อยอำเภอกาญจนบุรีทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมืองสงขลาประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1บ้านแม่เตย หมู่ที่ 2 บ้านคลองจิก หมู่ที่ 3บ้านท่าข้าม หมู่ที่ 4 บ้านปึก หมู่ที่ 5บ้านหนองบัว หมู่ที่ 6 บ้านหินเกลี้ยง หมู่ที่ 7บ้านเขากลอยออก และหมู่ที่ 8 บ้านเขากลอยตร้อยละ 90 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 10 นับถือศาสนาอิสลามมีวัดและสำนักสงฆ์ 6 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง มีโรงเรียน 4 โรง 75 เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ทำสวนยางพารา แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนประกอบด้วย หลาดต้นโด คือ ศาลากลางหนบ้านหินเกลี้ยงที่ชาวบ้านเรียกว่า “หลาดต้นโด” หมู่ที่ 6 บ้านหินเกลี้ยงเป็นศาลาเก่าแก่มากกว่า 200 ปี อยู่คู่กับต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์เป็นต้นไม้ของชาวบ้านหินเกลี้ยงซึ่งเชื่อกันว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตอยู่ในต้นไม้ต้นนั้น คือ “ต้นประดู่” หรือ ชาวบ้าน ในชุมชนเรียกในภาษาได้ว่า “ต้นโด” ศาลาทวดไกรแก้ว อยู่ริมถนนกลางทุ่งนา ใกล้บ้านนางหนูให้ อุไรรัตน์ หลักพ่อท่านอ้อยในวัดหินเกลี้ยงใกล้บ้านนางหนูให้ ควบสี่ชาย เทือกเขาสูงคู่บ้านหินเกลี้ยง เหมาะแก่การเพาะปลูกเป็นภูเขาที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้นานา ชนิด คลองบ่อดำ (บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์) เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์อยู่บนควบสี่ชาย เป็นแอ่งน้ำเล็ก ๆ ที่มีหินประดับอยู่รอบบริเวณบ่อ และภายในแอ่งน้ำนั้นก็มีตาน้ำผุดออกมา ตลอดเวลาตลอดทั้งปี พระพุทธรัตนวงศาธิมณฑล (พระพุทธรูปองค์ใหญ่ในวัดหินเกลี้ยง) เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย เนื้อปูนหน้าตักกว้าง 3.70 เมตร สูง 5 เมตรเพื่อเป็นพุทธรูปบูชา ฉลองพุทธชยันตี มหาอัมมาภิสมัย 2,600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื้อนหรือ บัวบรรจุอิฐตระกูลอุไรรัตน์ บัวหรือเชื้อน เป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนก่อสร้างขึ้น สำหรับบรรจุอิฐของบุคคลอันเป็นที่เคารพบูชาของตนหรือของตระกูลโดยประดิษฐานไว้ในวัดหรือในป่าช้าเพื่อเป็นอนุสรณ์และเป็นคติด้านความระธรรม มีหลายแบบ พ่อจอมหรือท่านขรัวเทพอดีตเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดท่าข้าม สภาพปัจจุบันเป็นเนินดินคล้ายจอมปลวก บางคนเข้าใจว่าเป็นจอมปลวกอยู่บริเวณในวัดท่าข้าม วิธีชีวิตชาวบ้านคนในชุมชน เป็นสังคมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและใกล้เคียงรับเอาวัฒนธรรมของพุทธศาสนาเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมทั้งปวง มีผลต่อการหล่อหลอมศาสนิกชนให้มีความนิยม โลกทรรศน์และชนบประเพณีต่าง ๆ แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ ประเพณีส่วนบุคคลหรือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีส่วนชุมชนและประเพณีส่วนรัฐบาล ส่วนเทศกาล หมายถึงช่วงเวลาที่กำหนดไว้เป็นประเพณีเพื่อทำบุญและการรื่นเริงในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น ประเพณีที่เกี่ยวกับเทศกาลได้แก่ประเพณีตรุษสงกรานต์ ประเพณีวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสารทไทยลอยกระทง เป็นต้น

2. ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า การจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนท่าข้าม จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวชุมชนเพื่อบริหาร

จัดการทรัพยากรของชุมชน มีการเชื่อมระหว่างชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิต เข้าใจถึงความต่างทางวัฒนธรรม สร้างความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้กำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวไว้เป็น 2 ส่วน คือ 1.นโยบายด้านการท่องเที่ยวและเป้าหมายการท่องเที่ยว ปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนท่าข้ามมีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามเป็นหน่วยงานสนับสนุนหลักปัญหาในการจัดการที่พบ ได้แก่ กฎระเบียบ ข้อบังคับมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การจัดสรรงบประมาณและระยะเวลาของการเบิกจ่ายไม่เหมาะสมกับระยะเวลาของการดำเนินงาน ชุมชนยังต้องปรับตัวเพื่อเปิดการท่องเที่ยวชุมชนและการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาท่องเที่ยวกับชุมชนใหม่ที่มากับความเจริญของชุมชนบ้านจัดสรร

3. ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ปัจจัยนำหน่วยงานรัฐได้อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีผู้นำและภูมิปัญญาชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงกลุ่มสมาชิกในชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน พร้อมกันที่จะช่วยให้ท่าข้ามเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวทั้งรูปแบบสถานที่ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและสถานโบราณ วัตถุโบราณและความเชื่อของชุมชน ปัจจัยเอื้อภายนอกทางธรรมชาติและสังคม ถึงแม้ชุมชนท่าข้ามไม่มีสภาพธรรมชาติมาก ไม่มีทะเล มีวิถีชีวิตของชุมชนบ้านท่าข้ามที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชาวชุมชน ปัจจัยเสริมที่เป็นปัจจัยภายนอกตัวบุคคล องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามที่เป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดยุทธศาสตร์ การออกแบบ การสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในชุมชนท่าข้าม

4. ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสม พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชนท่าข้ามเป็นการขับเคลื่อนเชิงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบชุมชน โดยชุมชน การขับเคลื่อนและการพัฒนายังเป็นบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามเป็นหลัก และขยายไปยังผู้ชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง ค่อยๆขยายขอบเขตการท่องเที่ยวให้ขยายไปทั่วทุกชุมชนทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงการเรียนรู้ เชิงวัฒนธรรม เชิงวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งขณะนี้การท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะอยู่ที่หมู่ 6 เป็นส่วนใหญ่

5. ด้านข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนท่าข้ามพบว่า ชุมชนท่าข้ามมีจุดแข็งด้านการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ควรมีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ การท่องเที่ยวที่เป็นการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณี การพัฒนาสินค้าชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ รวมถึงการสร้างนวัตกรรมอื่นๆในชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในฐานะที่ชุมชนท่าข้ามเป็นรอยต่อระหว่างมหานครสงขลาและหาดใหญ่

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อมูลและความรู้จากการวิจัยควรได้รับการเผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางให้ บุคคลทั่วไป ผู้นำองค์กร หรือ องค์กรเครือข่าย ต่างๆ ที่มีความสนใจจะพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ที่มีบริบทที่ใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกันในการศึกษาและประยุกต์ใช้รูปแบบ วิธีการการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2. ควรศึกษาภูมิสังคมของชุมชนให้ชัดเจนและแสวงหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับทุน ทรัพยากร ของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

3. ควรศึกษาวิจัยการท่องเที่ยวที่เจาะลึกเฉพาะที่ชุมชนลักษณะเป็นอัตลักษณ์ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต การท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยว. (5 สิงหาคม 2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3. เข้าถึงได้จาก

<https://secretary.mots.go.th/category/60?page=1&perpage=12>

ครรรชนี เอ็มพันธุ์และสรเชษฐ์ เชษฐมาส. (2539). การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : แนวคิดหลักการและความ
เป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในอุทยานแห่งชาติ. ประชุมสัมมนาอุทยานแห่งชาติกับนันทนาการ
และการท่องเที่ยวในทศวรรษหน้าเพื่อทรัพยากรที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.

จรรยา หยุทอง. (2564). รากเหง้าและเป้าหมาย : ทำข้าม ชุมชนร่วมสมัยอยุธยาตอนปลาย. หาดใหญ่:
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม.

จุฬาวดี จันทรเทวลิขิต (2004). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนเกาะช้าง : กรณีศึกษาความคิดเห็น
ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ หมู่ 2 บ้านสลักเพชร กิ่งอำเภอเกาะช้างใต้ จังหวัดตราด.
Retrieved from: <http://repository.nida.ac.th/handle/662723737/2148>.

จรงค์ อินทนต์ (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่ง
ร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ไพฑูรย์ พงศบุตร. (2546). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ซี.
พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด.

พิทยะ ศรีวัฒนสาร. (15 กันยายน 2563). หนังสือเอกสารคำสอนวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. เข้าถึงได้
จาก ม.ธุรกิจบัณฑิต: <http://siamptuguesestudy.blogspot.com/2010/09/9.html>

วชิราภรณ์ พัดเกิด, วชิรพงษ์ พนิตอำรงและปิย สดิสสุตติ บุปผา พิกุลแก้ว. (18 มีนาคม 2565). แนวทางการมี
ส่วนร่วมของภาคธุรกิจในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อย่างยั่งยืนบนพื้นที่
เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด. เข้าถึงได้จาก [http://elibrary.trf.or.th/project_](http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG4950148)
[content.asp?PJID=RDG4950148](http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG4950148)

วรรณพร วณิชชากร. (2540). การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: ทรรปณ์ศิลป์.

ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้า ของลูกค้าธุรกิจออนไลน์*

FACTORS IN ONLINE MARKETING COMMUNICATION THAT AFFECT THE ATTENTION AND PURCHASE DECISIONS OF ONLINE BUSINESS CUSTOMERS

บุริมปรัชญ์ อำพัน

Purimprat Ampan

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Alongkorn Rajabhat University

Email: purimprat.am@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ เพื่อศึกษาระดับความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ และเพื่อศึกษาปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวนทั้งหมด 396 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทำการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis)

ผลการศึกษาค้นพบว่า

ระดับปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ ของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการขายโดยบุคคลออนไลน์ รองลงมา ด้านการโฆษณาออนไลน์ ด้านการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ ด้านการตลาดทางตรงออนไลน์ (และด้านการส่งเสริมการขายออนไลน์ ตามลำดับ และระดับความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) รองลงมา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และด้านราคา (Price) ตามลำดับ

ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ คือ ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ ($\beta=.054$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.01$) สมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์(X_1) กับตัวแปรตาม (ความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์) เท่ากับ .054 สมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .003 และสมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .000 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ ร้อยละ 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยเขียนเป็น

*Received April 2, 2024; Revised May 10, 2024; Accepted July 12, 2024

สมการพยากรณ์ (คะแนนดิบ) และสมการพยากรณ์ (คะแนนมาตรฐาน) ได้ดังนี้ $\hat{Y} = 3.699 + .063 X_1$ (คะแนนดิบ) $\hat{Z}_Y = .054 Z_{X_1}$ (คะแนนมาตรฐาน)

คำสำคัญ: ปัจจัยการสื่อสาร, การตลาดออนไลน์, การตัดสินใจซื้อสินค้า

ABSTRACT

This research aims to study the level of online marketing communication factors of online business customers. To study the level of interest in purchasing decisions of online business customers. and to study online marketing communication factors that influence the interest and decision to purchase products of online business customers. The sample group used in the research totaled 396 people. Statistics used to analyze the data included percentage (Percentage), frequency (Frequency), mean (Mean), standard deviation (Standard Deviation) and hypothesis testing. By using multiple regression analysis statistics (Multiple Regression Analysis)

The research results found that

The level of online marketing communication factors of online business customers overall is at a high level When considering each aspect Arranged from highest to lowest average as follows: sales by online individuals, followed by online advertising. Online public relations Online direct marketing (and online sales promotion, respectively, and the overall level of interest in the decision to purchase products by online business customers is at a high level When considering each aspect Arranged from highest to lowest average as follows: Product, followed by distribution channel (Place) and price (Price), respectively.

The online marketing communication factor that affects the interest and decision to purchase products of online business customers is the online marketing communication factor ($\beta=.054$) with statistical significance ($p<.01$). The multiple correlation coefficient (R) between the set of independent variables, namely online marketing communication factors (X_1) and the dependent variable (interest in purchasing decisions of online business customers) is equal to .054, the decision coefficient (R^2) is equal to .003 and the explanatory coefficient (Adjusted R^2) is equal to .000, with a combined efficiency in online marketing communication factors affecting the attention and decision to purchase products of online business customers, 10 percent, with a statistical significance of .01, written as a prediction

equation (score raw) and forecasting equations (standard score) as follows $\hat{Y} = 3.699 + .063 X_1$ (score raw) $\hat{Z}_Y = .054 Z_{X_1}$ (standard score)

Keywords; Communication factors; Online marketing; Product purchasing decisions

บทนำ

ในการทำการตลาดยุคใหม่ที่หลายๆองค์กรต้องการที่จะ Transformation เข้าสู่โลกแห่งดิจิทัลกันให้การทำ SEO มีประสิทธิภาพดีขึ้น เมื่อเว็บไซต์ของเราติดอันดับก็ย่อมมีคนค้นหาเว็บไซต์ของเราง่ายขึ้น จึงทำให้มีผู้เข้ามาใช้เว็บไซต์เพิ่มขึ้น โอกาสในการขายจึงมีมากขึ้นนั่นเองมากขึ้น ดังนั้นองค์กรควรให้ความสำคัญในเรื่องของการทำ การตลาดออนไลน์ บนโลกของโซเชียลมีเดียมากกว่าในอดีต ไม่ว่าจะเป็น การลงสื่อใน Facebook, Instagram หรือแม้แต่ YouTube และหลายๆสื่อที่หลายคนมองข้ามว่าสามารถนำมาใช้เป็นสื่อการตลาดในยุคนี้ได้การทำสื่อการตลาดออนไลน์บนช่องทางต่างๆบนโลก social media โดยออกแบบการใช้ทั้ง กลยุทธ์ เทคนิค ต่าง ๆ ให้สอดคล้องและ เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของเรา เครื่องมือการตลาดออนไลน์ที่เรารู้จักและคุ้นเคยกันดี เช่น Line, Facebook, Twitter, Instagram และ YouTube ข้อดีของ Social Media Marketing หรือ smm คือ ช่วยให้เราสามารถสร้างเนื้อหา หรือ ทำการโปรโมท ไปยังกลุ่มเป้าหมายได้กว้างมากยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่มีข้อจำกัดในการสื่อ แล้วอีกข้อที่หลายคนอาจจะคาดไม่ถึง การใช้ social media เป็นสื่อกลางในการสื่อสารลูกค้านั้นเราสามารถเก็บข้อมูลการเข้าถึงสิ่งที่เราสื่อออกไปและนำกลับมาวิเคราะห์เพื่อนำไป พัฒนา และปรับใช้ในแคมเปญต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การสื่อสารการตลาดออนไลน์นับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อธุรกิจเป็นอย่างมาก โดยจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า การสื่อสารการตลาดออนไลน์มีบทบาทต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค (อังศุ มิพย์ ธีระสกุลธาดา, 2558; กิตติวัฒน์ จิตรวัตร, 2559) โดยมีปัจจัย ดังนี้ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย และการตลาด ทางตรง ซึ่งทั้ง 4 ปัจจัยนี้คือกลยุทธ์สำคัญที่ทำให้ธุรกิจแพลตฟอร์มประสบความสำเร็จ (อภิรัตน์ สงสุข, 2559; ปิติ กันทอง, 2559) นอกจากนี้ยังพบว่า การสื่อสารการตลาดออนไลน์ยังสามารถเพิ่มยอดขาย (นันทพร เขมสีดา และปราณี เอี่ยมละออภักดี, 2562 : 827 - 837) การซื้อซ้ำ (กิตติพัฒน์ พันเรือง และดชกรณัฏ์ ตันเจริญ, 2563 : 54 - 58) กำไร และ เพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันทางธุรกิจ (ใหม่ พลหาญ, 2559) โดยงานวิจัยที่ผ่านมายังศึกษากับกลุ่มเป้าหมาย ทั่วไป ๆ ในขณะที่กลุ่มเป้าหมายที่ซื้อสินค้าทางแพลตฟอร์มและมีอำนาจซื้อสูงคือกลุ่มพลเมืองยุคดิจิทัลยังพบน้อย

ซึ่งการทำสื่อการตลาดออนไลน์ จะสามารถช่วยเพิ่มยอดขายได้ คือ ช่วยประชาสัมพันธ์แบรนด์ หรือร้านค้าไม่ว่าจะเป็นแบรนด์ ร้านค้าออนไลน์ หรือร้านค้าที่มีหน้าร้าน การทำการตลาดผ่านโซเชียลมีเดียมีส่วนสำคัญในการช่วยให้คนรู้จักธุรกิจของเรามากขึ้น ทั้งมีสินค้าและบริการอะไรบ้าง ช่วยเพิ่มโอกาสให้คนมาซื้อหรือใช้บริการได้ รวมถึงทำให้รู้ว่าร้านเราอยู่ที่ไหน เพื่อจะได้เดินทางมาได้ได้ใกล้ชิดผู้บริโภค

การใช้โซเชียลมีเดียเป็นการสื่อสารสองทาง ทำให้เราสามารถพูดคุยกับลูกค้าได้โดยตรง และลูกค้าจะเข้าหาเอง ถ้ามีคอนเทนต์ที่น่าสนใจ ทำให้ลูกค้าไม่รู้สึกรู้สีกว่าถูกผูกมัด หรือรู้สึกถูกยึดเยียดข้อมูล อีกทั้งยังเป็น

ช่องทางที่ดีที่ลูกค้าจะติดตามธุรกิจเรา ไม่ว่าจะเป็นโปรโมชัน สินค้าใหม่ๆ หรือเรื่องราวที่น่าสนใจ โอกาสที่ลูกค้าจะกลับมาซื้อสินค้าก็มีมากขึ้น

ซึ่งจะทำให้สามารถเจาะจงกลุ่มเป้าหมายได้ค่อนข้างแม่นยำการตลาดแบบเดิม ๆ อาจจะเจาะจงกลุ่มเป้าหมายไม่ได้เท่าไรนัก แต่ในโซเชียลมีเดียนี้ เราสามารถกำหนดเป้าหมายในการลงโฆษณาได้ เช่น อายุ เพศ ความสนใจ ที่ตั้ง รวมถึงการกำหนดจุดประสงค์ในการลงโฆษณา เช่น เพิ่มการดำเนินการ (เช่น ยอดขาย ผู้เข้าชม) เพิ่มการมีส่วนร่วม (เช่น กดไลค์) อีกทั้งยังมีแพลตฟอร์มที่หลากหลาย สามารถศึกษาพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมายของเราได้ว่าชอบใช้แพลตฟอร์มไหน เช่น ถ้าขายเสื้อผ้า กลุ่มลูกค้าอาจชอบใช้อินสตาแกรมมากกว่าแพลตฟอร์มอื่น ก็จะโปรโมทสินค้าได้ตรงจุดรวมถึงการวัดผลและปรับปรุงโฆษณาได้ซึ่งข้อดีของการลงโฆษณาทางโซเชียลมีเดียที่สำคัญอีกอย่างคือการวัดผลจากการลงโฆษณาว่าคุ้มกับเงินที่ลงไปหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยอดขาย ถ้าแคมเปญโฆษณาไหนไม่สามารถกระตุ้นยอดขายได้ ก็สามารถปรับเปลี่ยนหรือทดลองรูปแบบโฆษณาอื่นๆ ได้ทำให้ SEO (Search Engine Optimization) ดีขึ้น

ดังนั้น ผู้ที่มีเว็บไซต์สำหรับแบรนด์สินค้าหรือบริการ การทำ Social Media Marketing และส่งคนเข้าเว็บไซต์หลัก จะช่วยเพิ่มโอกาสให้เว็บไซต์ติดอันดับแรกๆ บนเครื่องมือค้นหาอย่าง Google ได้ เพราะโซเชียลมีเดีย Social Media Marketing (smm) จะช่วยให้ค้นหาได้ง่ายขึ้นซึ่งเหมาะกับนักธุรกิจ เจ้าของกิจการ และนักการตลาดดิจิทัลที่กำลังทำงานหรือต้องการเริ่มทำงานในสาย Digital Marketing ในรูปแบบการทำการตลาดดิจิทัลด้านนี้โดยเฉพาะ และต้องการพัฒนาความรู้และทักษะความเข้าใจในการทำงานในด้าน Social Media Marketing เติมรูปแบบ พัฒนางองค์กรในการทำการตลาดดิจิทัลได้อย่างถูกต้อง ให้ยั่งยืนวางแผนการตลาดออนไลน์ให้มีแพลตฟอร์มต่างๆ ให้ประสิทธิภาพ ซึ่งต้องมีข้อมูลปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ต่างๆที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ ซึ่งจากข้อมูลที่ผ่านมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจในการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ของลูกค้าธุรกิจออนไลน์
2. เพื่อศึกษาระดับความสนใจในการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์
3. เพื่อศึกษาปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจในการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ วิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ ลูกค้าของธุรกิจออนไลน์

2. กลุ่มเป้าหมาย

ลูกค้าของธุรกิจออนไลน์ จำนวน 45,289 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

3.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคลเป็นข้อความถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลูกค้าธุรกิจออนไลน์ ได้แก่ เพศ และรายได้

3.1.2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์จำนวน 5 ด้าน คือ 1. ด้านการส่งเสริมการขายออนไลน์ 2. ด้านการโฆษณาออนไลน์ 3) ด้านการขายโดยบุคคลออนไลน์ 4. ด้านการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ 5. ด้านการตลาดทางตรงออนไลน์

3.1.3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ จำนวน 3 ด้าน คือ 1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) 2. ด้านราคา (Price) 3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)

3.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งระเบียบวิธีวิจัยทางนิเทศศาสตร์หาแนวทางในการกำหนดรูปแบบของแบบสอบถามและข้อความถาม

3.2.2 สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยจากการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยปัจจัยส่วนบุคคลของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ มากำหนดเป็นตัวแปรส่วนบุคคล ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมการขายออนไลน์ ด้านการโฆษณาออนไลน์ ด้านการขายโดยบุคคลออนไลน์ ด้านการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ ด้านการตลาดทางตรงออนไลน์ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 กำหนดรหัสหมายเลขแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถาม

4.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4.3 ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนที่จะนำมาประมวลผล

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.1 สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

5.1.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อบรรยายข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentages) เพื่อบรรยายข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยมีสัญลักษณ์ ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สัญลักษณ์ (S.D.) ใช้คู่กับค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงลักษณะการกระจายข้อมูล

5.1.2 สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) การสร้างสมการพยากรณ์ความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ เป็นตัวพยากรณ์ สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$Y' = a + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_kX_k$$

โดยที่

Y' = คะแนนพยากรณ์ของตัวแปรตาม(ตัวเกณฑ์)

a = ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$b_1, b_2 \dots b_k$ = ค่าน้ำหนักคะแนนหรือสัมประสิทธิ์การถดถอยของ ตัวแปรอิสระ (ตัวพยากรณ์) ตัวที่ 1 ถึงตัวที่ k ตามลำดับ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ มีดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ ของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ โดยภาพรวม

ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล(ระดับ)	ลำดับที่
1. ด้านการส่งเสริมการขายออนไลน์	4.18	.670	มาก	5
2. ด้านการโฆษณาออนไลน์	4.27	.768	มาก	2
3. ด้านการขายโดยบุคคลออนไลน์	4.41	.759	มาก	1
4. ด้านการประชาสัมพันธ์ออนไลน์	4.25	.724	มาก	3
5. ด้านการตลาดทางตรงออนไลน์	4.24	.768	มาก	4
รวม	4.27	.504	มาก	

จากตารางที่ 1 ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ ของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการขายโดยบุคคลออนไลน์ ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมา ด้านการโฆษณาออนไลน์ ($\bar{X} = 4.27$) ด้านการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ ($\bar{X} = 4.25$) ด้านการตลาดทางตรงออนไลน์ ($\bar{X} = 4.24$) และด้านการส่งเสริมการขายออนไลน์ ($\bar{X} = 4.18$) ตามลำดับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อศึกษาระดับความสนใจต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์

ตารางที่ 2 แสดงผลการผลวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรพยากรณ์ ในภาพรวมของปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ เป็นตัวแปรเกณฑ์

ตัวแบบ (Model)			การตัดสินใจต่อการเลือกใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต				
			B	SE(b)	Beta	t	P-Value
ค่าคงที่ (Constant)			3.699	.253		14.633	.000**
1. ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ (X1)			.063	.059	.054	1.067	.278
	R	R ²	Adjusted R ²	SE (est.)	F	P-Value	
	.054	.003	.100	.589	1.138	.287	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 7 พบว่า ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ คือ ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ ($\beta=.054$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.01$) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์(X_1) กับตัวแปรตาม (ความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์) เท่ากับ .054 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .003 และสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .000 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ ร้อยละ 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์ (คะแนนดิบ) และสมการพยากรณ์ (คะแนนมาตรฐาน) ได้ดังนี้ $\hat{Y} = 3.699 + .063 X_1$ (คะแนนดิบ) $\hat{Z}_y = .054 Z_{x_1}$ (คะแนนมาตรฐาน)

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ มีระดับปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ ของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการขายโดยบุคคลออนไลน์ รองลงมา ด้านการโฆษณาออนไลน์ ด้านการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ ด้านการตลาดทางตรงออนไลน์ (และด้านการส่งเสริมการขายออนไลน์ ตามลำดับ และระดับความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) รองลงมา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และด้านราคา (Price) ตามลำดับ และปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ คือ ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ ($\beta=.054$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.01$) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์(X_1) กับตัวแปรตาม (ความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์) เท่ากับ .054 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .003 และสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .000 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในปัจจัยสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผล

ต่อความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ ร้อยละ 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรพร คำใส (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยการซื้อสินค้าออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกร้านค้าของผู้บริโภค ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง นั้นอยู่ในช่วงอายุ 20-30 ปี ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวหรือเป็นเจ้าของกิจการ มีรายได้เฉลี่ย 15,001-30,000 บาท ต่อเดือน โดยพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นิยมซื้อสินค้าบนแพลตฟอร์ม Shopee มากที่สุด โดยความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการบนช่องทางออนไลน์อยู่ที่ 4-6 ครั้งต่อเดือน ซึ่งสินค้าที่เลือกซื้อบนช่องทางออนไลน์มากที่สุดคือเสื้อผ้า และเหตุผลที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกร้านค้าออนไลน์คือการสื่อสารปากต่อปากทางอิเล็กทรอนิกส์ และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญเรียงลำดับจากมากที่สุ่ไปน้อยที่สุด คือ ปัจจัยราคา ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านช่องทาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ เกียรติศิริศรี (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 4 ปัจจัย โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1. ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย และการยอมรับเทคโนโลยี 2. ปัจจัยด้านความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือ 3. ปัจจัยด้านราคา คุณภาพและความหลากหลายของสินค้าในแอปพลิเคชัน และความตรงต่อเวลาในการจัดส่งสินค้า 4. ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารกับผู้บริโภค และความมีชื่อเสียงของแอปพลิเคชัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การสื่อสารผ่านการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ เป็นช่องทางการสื่อสารที่กำลังได้รับความนิยมและ ผู้บริโภคให้ความสนใจถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าธุรกิจออนไลน์ควรใช้เครื่องมือสื่อสารออนไลน์ผ่านโมบายแอปพลิเคชันที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน
2. การเลือกใช้สื่อออนไลน์เพื่อสื่อสารการตลาด เป็นกระบวนการส่งข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า การบริการไปสู่ผู้บริโภคจำนวนมาก และสามารถเจาะลึกกลุ่มผู้บริโภคได้อย่างรอบด้าน สามารถนำเสนอข่าวสารได้ถูกกับเป้าหมายตรงประเด็นกับความต้องการความคิด และทัศนคติของผู้บริโภคเพื่อนำมา พัฒนาการสื่อสารการตลาดเพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าอาหารและบริการ รวมถึงการพัฒนาความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการธุรกิจ และชุมชน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษา เพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวแปรอื่น ๆ ในการวิจัย เช่น ประสิทธิภาพของการใช้สื่อออนไลน์คุณลักษณะและประสิทธิภาพของสื่อออนไลน์ที่อาจส่งผลการวิจัยที่ชัดเจนขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น และสามารถนำมาพัฒนาปรับปรุง แก้ไข สื่อออนไลน์ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค และตรงหรือสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค เป็นการใช้สื่อออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กิตติทัศน์ ทัศนีย์. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตั้งใจซื้อชุดชั้นในวาโก้ของผู้หญิงที่มาใช้บริการในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร.
- กิตติพัฒน์ พันเรือง และศิษกรณัฏ์ ตันเจริญ. (2563). การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อซ้ำของตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในกรุงเทพและปริมณฑล. *วารสารวิชาการคณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์*, 10, 54-58.
- นันทพร เขมสีดา และปราณี เอี่ยมละออภักดี. (2562). แนวทางการสื่อสารการตลาดเพื่อเพิ่มยอดขายสลากดิจิทัลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน MyMo ของธนาคารออมสินเขตชลบุรี 1. *วารสารมหาวิทยาลัยรังสิต*, 14, 827-837.
- ปิติ กันทอง. (2559). การขนส่งเพื่อการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปทุมธานี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ใหม่ พลหาญ. (2559). กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในยุคดิจิทัลของบริษัท อิมแพ็ค เอ็กซิบิชั่น แมเนจ เม้นท์ จำกัด. การค้นคว้าอิสระนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อภิรัตน์ สงสุข. (2559). กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวจีนในเมืองพัทยา (ปริญญาณิพนธ์ บธ.ม.). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อังศุมิพย์ ธีระสกุลธาดา. (2558). การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการของผลิตภัณฑ์ดัชนี ในสตรีที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ดัชนี ในสตรีในกรุงเทพมหานคร.

การเปลี่ยนแปลงทางสถานะทางศีลธรรมเพศสภาพกับมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาท^{*}
CHANGES IN MORAL STATUS, GENDER AND VIEWS ON THERAVADA
BUDDHISM

พระปลัดธนเดช สมจิตโต (สมบัตินา), พระมหามานกมล กิตติธนา (ดีมีหาญ)

PhraPraludTanadech Samachitto (Sombutma), Phramaha Manakamon Kittiyano (Deemeehan)

วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

Pho Khun Pha Muang Phetchabun Buddhist College

E-Mail: makamon62@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสารโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาขอบเขตและความหมายของเพศสภาพ 2) ศึกษามุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทกับรสนิยมทางเพศ และ 3) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเพศสภาพใน มุมมองทางพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการศึกษาพบว่า 1) เพศ ความหมายทั่วไปของเพศคือ ลักษณะต่าง ๆ ที่บ่งบอกความเป็นชาย (masculinity) และความเป็นหญิง (femininity) แบ่งได้เป็น เพศสรีระ (Sex) เพศ ภาวะหรือเพศสภาพ (Gender) และ เพศวิถี (Sexuality) 2) พระพุทธศาสนาเถรวาทกับรสนิยมทางเพศ สามารถ อธิบายได้คือประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่มีประชากรชาวพุทธเถรวาทเป็นจำนวนมากตามพุทธ ประวัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ การกระทำและกิเลสทางเพศ เป็นเหตุโดยไม่สมัครใจและไม่ให้เกิดผลกระทบในอนาคต เป็นผลสืบเนื่องมาจากกรรมในอดีตและกะเทยถูกห้ามมิให้ออกบวชจนเท่าปัจจุบัน 3) การเปลี่ยนแปลงทาง เพศสภาพในมุมมองทางพระพุทธศาสนาเถรวาท สามารถอธิบายได้ว่าการผิดเพศเป็นอกุศลกรรมไว้ใน พระไตรปิฎกแสดงว่าเป็นการคบชู้ภรรยาผู้อื่นหรือผิดศีลข้อ 3 เพราะผลของกรรมนั้นทำให้เกิดกนกรก และเมื่อ กลับมาเกิดเป็นมนุษย์หรือสัตว์เศษของกรรมนั้นก็ทำให้เกิดเป็นกะเทยสัตว์ที่ไม่มีเพศได้รวมทั้งทำให้เกิดเป็น หญิงด้วย ดังนั้นทุกอย่างจึงมีเหตุการณ์เป็นกะเทยจึงเป็นผลของอกุศลกรรมที่ทำมา อีกทั้งการเกิดเป็นเกย์ เป็น กะเทย เป็นทอมนั้นก็เกิดผลจากวิบากกรรมที่ทำมาแต่ชาติปางก่อนด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ: เพศสภาพ, รสนิยมทางเพศ, การเปลี่ยนแปลงทางเพศ

^{*} Received April 5, 2024; Revised May 15, 2024; Accepted July 19, 2024

Abstract

This academic article is a documentary study by analyzing the content of the Tripitaka scriptures. Commentary and related research papers The objectives were 1) to study the scope and meaning of gender identity, 2) to study the Theravada Buddhism perspective and sexual orientation, and 3) to study the change of gender in Theravada Buddhism perspective. The study found that 1) Gender The general meaning of gender is the characteristics that indicate masculinity. (masculinity) and femininity (femininity) can be divided into gender (Sex), gender or gender (Gender) and sexuality (Sexuality). 2) Theravada Buddhism and sexual orientation. It can be explained that Thailand is one of many countries with a large population of Theravada Buddhists based on the history of sexism. Sexual acts and passions It is an involuntary cause and does not cause future karma as a consequence of past karma and gays are forbidden to ordain until the present. 3) gender change in Theravada Buddhism perspective It can be explained that sexism is unwholesome. In the Tripitaka it is shown that adultery is another's wife or breaks the third precept because the result of that karma leads to hell. Hell, and when reincarnated as a human or animal, the remnants of karma can cause asexual, genderless animal, including being a woman. Therefore, everything has a bisexual event, it is the result of the evil deeds that have been done. Moreover, the birth of being gay, bisexual, or tom is the result of the past life deeds as well.

Keywords; Gender, Sexual Orientation, Gender Change

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกกำลังพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อก้าวไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีกว่า คนในสังคมได้สร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาด้านเทคโนโลยี การแพทย์การศึกษา เครื่องมือสื่อสารที่เข้าถึงกันอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกันกับเรื่องเพศที่ไม่มีแค่เพศหญิงเพศชายอีกต่อไป แต่เพศได้กลายสภาพแบ่งออกมาเป็น สองส่วน คือ เพศสภาพ และเพศวิถี (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2554) เพศสภาพ (gender) คือ เพศที่ถูกกำหนดและควบคุม มีเพียงแค่ “ความเป็นหญิง” หรือ “ความเป็นชาย” เท่านั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการดำรงเผ่าพันธุ์การปลูกฝังกล่อมเกลาโดยสังคมและ วัฒนธรรมซึ่งแตกต่างกับเพศวิถี ส่วนเพศวิถี (sexuality) คือ การแสดงตัวตนของตนเองต่อบุคคลอื่นตามความต้องการของเรา เราต้องการให้ผู้อื่นเห็นและรับรู้ในความเป็นตัวตนของเรา ไม่ว่าจะเรื่องของพฤติกรรม การแสดงออก การแต่งกาย มารยาท ความพึงพอใจในเรื่องเพศ ล้วนเป็นสิ่งที่ถูกนำมาใช้ในการแสดงตัวตนทางเพศ แต่เพศวิถีก็ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นอย่างอิสระตั้งแต่แรกแต่เพศวิถีเกิดจากโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคมทำให้เกิดคนกลุ่มใหม่ที่

ต้องการพื้นที่ของตนเองและต้องการหลุดพ้นจากการครอบงำของเพศต้นแบบและกฎกติกาของสังคมโดยกลุ่มคนที่ถูกจัดอยู่ในการแบ่งแยกเพศตามเพศวิถี ก็มีตั้งแต่กลุ่ม เกย์ กระเทย ทอม ดี เลสเบี้ยน อคัม เซอร์รี่ และไบ เช็กชวล โดยมีกฎเรียกรวมกันว่า “กลุ่มเพศทางเลือก” (ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2551)

ปัจจุบันเรามักจะได้ยินคำว่า “LGBTQ” หรือกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศอยู่บ่อยครั้ง โดยองค์การอนามัยโลก หรือ WHO ได้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดประเภทของโรคระหว่างประเทศ หรือ ICD ฉบับล่าสุด โดยย้ายหัวข้อ ‘การมีเพศสภาพไม่สอดคล้องกับเพศกำเนิด’ ออกจากหมวดความผิดปกติทางจิตและพฤติกรรมและย้ายไปอยู่ในหมวด ‘กรณีที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพทางเพศ’ เพราะการมีเพศสภาพไม่สอดคล้องกับเพศกำเนิดนั้นไม่ถือว่าเป็นอาการป่วยทางจิต ในทางการแพทย์บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้เป็นโรคหรือมีความผิดปกติทางจิตใจแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นส่วนผสมทั้งภายในและภายนอกที่หลากหลาย เช่น ฮอโมน สารเคมีในสมอง การเลี้ยงดู วัฒนธรรม และพื้นฐานทางสังคมที่หล่อหลอมตัวบุคคลจึงไม่ใช่ความผิดปกติ (Landi, D., Flory, S. B., Safron, C., and Marttinen, R., 2020) ในสมัยก่อนอาจมองว่าการข้ามเพศหรือกลุ่มคนที่อยู่ในเพศทางเลือกมีความผิดปกติที่เกี่ยวกับทางจิตใจโดยมีเอกสารทางราชการระบุว่า ‘กะเทย’ เป็นผู้มีความผิดปกติทางจิตถาวร เป็นโรคจิตวิกลจริตซึ่งความคิดเหล่านี้ล้วนถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมหรือบรรทัดฐานทางสังคมจนเกิดการเลือกปฏิบัติทำให้นักกลุ่มนี้ไม่ได้รับสิทธิที่ควรได้เท่าที่ควรในปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมต่างๆ จึงทำให้ ค่านิยมทางเพศของวัยรุ่นจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลวัฒนธรรมต่างประเทศ หรือการใช้เทคโนโลยีสื่อสารที่รวดเร็วทันสมัยทำให้สามารถรับรู้ข่าวสารได้รวดเร็วโดยไม่ได้คัดกรอง ข้อมูลข่าวสารนั้นๆ ซึ่งสื่อต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาอย่างเปิดเผย โดยเฉพาะเรื่องเพศของวัยรุ่น หากวัยรุ่นมีค่านิยมทางเพศที่ไม่ถูกต้องก็ย่อมส่งผลให้พฤติกรรมทางเพศที่เปลี่ยนแปลงไป (บุษกร สุริยะสาร, 2557)

หากพิจารณาประเด็นเรื่องเพศในพระพุทธศาสนาเถรวาท สมนันทา อิลันกาคุน (Samantha Ilangakoon) (Ilangakoon, 2016) มองว่าพระพุทธศาสนาเถรวาทมีมุมมองต่อเรื่องเพศสัมพันธ์ ในเชิงลบ โดยถือว่าเป็นสิ่งอันตรายที่สุดที่คอยขัดขวางไม่ให้บุคคลดำเนินไปสู่จุดหมายสูงสุดคือนิพพาน จะเห็นว่าในแง่นี้ สมนันทา ให้ความสำคัญกับเพศสัมพันธ์ในวิถีชีวิตของนักบวชมากที่สุด แต่จริยธรรมเรื่องเพศสัมพันธ์ ในที่นี้จะมุ่งเน้นเพศสัมพันธ์ในวิถีชีวิตของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน (Thai Tripitakas: 2/519/43) หรือ ผู้บริโศก กาม (กาม โภคีบุคคล) ถึงแม้ว่าโลกียสุขไม่ใช่เป้าหมายสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาทก็ตามแต่ในสังคมไทยกลับมีนักวิชาการในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทท่านหนึ่งได้กล่าวถึงประเด็นนี้ คือพุทธทาสภิกขุ ซึ่งท่านมองว่าเพศสัมพันธ์มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อการสืบเผ่าพันธุ์มนุษย์เท่านั้น (Buddhadasa Study Group, 1999) นับว่าท่านพุทธทาสภิกขุมีมุมมองที่เป็นประเด็นปัญหาในทางจริยศาสตร์เชิงลึกลับอย่างหนึ่งซึ่งนับเป็นสิ่งที่ท้าทายต่อมุมมองเรื่องเพศสัมพันธ์ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างยิ่งเพราะโดยทั่วไปแล้วชาวพุทธมักมองว่าเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ขัดขวางและอยู่ตรงข้ามกับพระนิพพาน ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทเพศสัมพันธ์ เพศสภาพคืออะไรมีการเปลี่ยนแปลงทางสถานะทางศีลธรรมเพศสภาพอย่างไรบ้างกับมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยใช้มุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นฐานสำคัญในการศึกษาครั้งนี้

เนื้อหา

1. เพศ

1.1 ความหมายทั่วไปของเพศ เพศสภาพ สถานะเพศ เพศภาวะ

ราชบัณฑิตยสถาน (2557) ได้ให้ความหมายของสถานะเพศ เอาไว้ว่าเพศสภาพ หมายถึง ลักษณะต่าง ๆ ที่บ่งบอกความเป็นชาย (masculinity) และความเป็นหญิง (femininity) ซึ่งอาจหมายถึง เพศทางชีววิทยาเช่น เพศชาย เพศหญิง เพศกำกวม โครงสร้างทางสังคมที่อาศัยความเป็นเพศเช่น บทบาทประจำเพศและบทบาททางสังคมด้านอื่น ๆ หรืออัตลักษณ์ทางเพศ หรือเพศเอกลักษณ์, gender identity แล้วแต่บริบท ผู้ที่ไม่มองว่าตนเองเป็นเพศชายหรือเพศหญิงมักเรียกรวม ๆ ว่าเป็นเพศทางเลือก มีคำเรียกหลายอย่าง เช่น non-binary, genderqueer บางวัฒนธรรมจะมีบทบาทโดยเฉพาะของเพศที่สาม เช่น กลุ่มฮิรา ในเอเชียใต้ เป็นต้น

Helfer, L. R. and Voeten, E. (2014) อ้างถึง WTO ได้ให้ความหมายของสถานะเพศ เอาไว้ว่าเพศสภาพ หมายถึง คุณลักษณะของผู้หญิงและผู้ชายในบทบาทประกอบสร้างทางสังคม พฤติกรรม กิจกรรม และคุณลักษณะที่ให้สังคมพิจารณาว่าเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงในขณะที่คำว่า เพศ (Sex) มีความหมายในลักษณะทางชีววิทยาของบุคคล ที่แบ่งเป็นเพศหญิงและเพศชาย

ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2551) ได้กล่าวว่า เพศภาวะมิใช่เป็นเพียงการแบ่งเพศชายเพศหญิง ทางกายวิภาคและสรีรวิทยาเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการถูกกำหนดโดยสังคมและวัฒนธรรมที่กำหนดความเป็นหญิง-ชาย ความความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหญิงชาย ลักษณะเฉพาะประจำเพศ (gender stereotype) และความเป็นตัวตนของหญิงชายที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา

1.2 แนวความคิดเรื่องเพศ 3 มิติ

1.2.1 เพศสรีระ (Sex) หรือมักใช้คำว่าเพศโดยกำเนิด หมายถึง อวัยวะเพศ ลักษณะเพศทางกายภาพที่มองเห็นจากภายนอกและเพศที่ถูกระบุทางพันธุกรรมหรือโครโมโซม เช่น คนที่เกิดมามีอวัยวะเพศชาย หรือ โครโมโซม XY หรือคนที่เกิดมามีอวัยวะเพศหญิง หรือมีโครโมโซม XX เพศสรีระมักเป็นถูกใช้เป็นตัวกำหนดเพศ ที่ถูกรับรองในทางกฎหมายหรือถูกรับรองอย่างเป็นทางการโดยระบบของรัฐ เช่นในประเทศไทยเด็กที่เกิดมามีอวัยวะเพศชายจะได้รับการจดทะเบียนการเกิดเป็นเพศชายและได้รับคำนำหน้าว่าเด็กชาย เด็กที่เกิดมามีอวัยวะเพศหญิงย่อมได้รับคำนำหน้าว่าเด็กหญิง ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายหรือข้อบัญญัติที่รัฐกำหนด อย่างไรก็ตามยังมีบุคคลที่เกิดมามีอวัยวะเพศ หรือมีลักษณะทางกายภาพหรือพันธุกรรมที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นเพศใดเพศหนึ่ง หรือที่เรียกว่า Intersex

1.2.2 เพศภาวะหรือเพศสภาพ (Gender) หมายถึง บทบาทความเป็นเพศที่ถูกกำหนดและประกอบสร้างขึ้นจากขนบธรรมเนียมประเพณี โครงสร้างอำนาจและกลไกทางสังคมต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อการนิยามตนเองหรืออัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) และการแสดงบทบาททางเพศ หรือตัวตนทางเพศของบุคคลในสังคม เช่นการแสดงบทบาทความเป็นหญิง หรือความเป็นชาย หรือความเป็นเพศอื่นๆ ในสังคมของบุคคล เพศสภาพ เป็นผลลัพธ์จากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่เชื่อมโยงกับทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม

ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งไม่มีสถานะตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยตามความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมและไม่จำเป็นจะต้องสอดคล้องกับเพศสรีระหรือเพศกำเนิดก็ได้

1.2.3 เพศวิถี (Sexuality) หมายถึง วิถีชีวิตทางเพศในทางกามารมณ์ และในด้านความรัก ความรู้สึก ซึ่งหมายรวมถึงรสนิยมทางเพศ ความรู้สึกดึงดูด ความปรารถนาทางเพศ ความรู้สึกรักใคร่ชอบพหรือพฤติกรรมในความสัมพันธ์ทางเพศของบุคคลซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้ การรักเพศตรงข้าม (Heterosexuality) หมายถึงการที่บุคคลรักใคร่ชอบพ พึงพอใจหรือมีความรู้สึกดึงดูดทางเพศต่อบุคคลที่มีอัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศที่ตรงข้ามกับตนเอง เช่นความรักระหว่างชายกับหญิง การรักเพศเดียวกัน (Homosexuality) หมายถึงการที่บุคคลรักใคร่ชอบพ พึงพอใจ หรือมีความรู้สึกดึงดูดทางเพศต่อบุคคลที่มีอัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศแบบเดียวกับตนเอง การรักสองเพศ (Bisexuality) การที่บุคคลรักใคร่ชอบพ พึงพอใจ หรือมีความรู้สึกดึงดูดทางเพศต่อบุคคลที่มีอัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศที่ตรงข้ามกับตนเองและบุคคลที่มีอัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศแบบเดียวกับตนเอง นอกจากนี้ในสังคมปัจจุบันยังนิยามบุคคลที่ระบุว่าตนเองไม่ได้ รัก ไม่ได้ชอบเพศใดๆ หรือไม่ได้ชอบบุคคลแบบหนึ่งแบบใดเลย ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Asexual และบุคคลระบุว่าตนเองรักและพึงพอใจบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเพศ ทั้งเพศสรีระ เพศสภาพและเพศวิถีในภาษาอังกฤษเรียกบุคคลกลุ่มนี้ว่า Pansexual

1.3 ความหลากหลายทางเพศ

ในสังคมไทยปัจจุบันบุคคลที่เป็นกลุ่มความหลากหลายทางเพศหรือที่สังคมไทยยังเรียกว่า “เพศที่สาม” นั้น ปรากฏตัวและแสดงตนในสังคมมากขึ้นและได้มีการนำศัพท์ภาษาอังกฤษบางคำมาใช้ในการนิยามตัวตนใน ภาษาไทยมากขึ้น เช่น gay, lesbian, bisexual, transgender และ intersex โดยมีการปรับความหมายให้เข้ากับบริบททางวัฒนธรรมยกตัวอย่างเช่น

เกย์ ในประเทศไทย หมายถึงผู้ชายที่รักผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงที่รักเพศเดียวกันจะไม่ถูกเรียกว่าเกย์ แต่จะ เรียกว่า ทอม ดีหรือ เลส (เลสเบี้ยน) แทน ขึ้นอยู่กับอัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศของบุคคลผู้นั้น

เลส หรือ เลสเบี้ยน หมายถึง ผู้หญิงที่มีลักษณะการแสดงออกทางเพศไม่ต่างจากผู้หญิงทั่วไป และชอบเพศหญิงเหมือนกันเป็นคำที่มีการใช้บ้างแต่ไม่ค่อยได้รับความนิยมจากหญิงรักหญิงในประเทศไทย

ทอม มาจาก tomboy ในภาษาอังกฤษ หมายถึง ผู้หญิงที่มีลักษณะเหมือนผู้ชายแต่งกายเหมือนผู้ชายและชอบเพศหญิงด้วยกัน

ดี้ มาจาก lady ในภาษาอังกฤษ หมายถึงผู้หญิงที่มีลักษณะหรือการแสดงออกที่เป็นหญิงและชอบผู้ชายด้วยกัน

ชายรักชาย หมายถึง ผู้ชายที่รักผู้ชายด้วยกัน ถือเป็นคำที่เป็นที่นิยมและสุภาพสำหรับชายที่เป็นเกย์

หญิงรักหญิง หมายถึง ผู้หญิงที่รักผู้หญิงด้วยกันเป็นคำที่นิยมและสุภาพแทนคำว่าเลสเบี้ยน ทอม และดี้

ไบ มาจาก bisexual เป็นคำที่ใช้เรียกคนรักสองเพศอย่างไม่เป็นทางการและใช้ในบริบทเดียวกันกับในภาษาอังกฤษในปัจจุบันในประเทศไทยมีคนไทยจำนวนน้อยมากที่เปิดเผยนเองว่าเป็นคนรักสองเพศ

คนข้ามเพศ หรือ ทีจี (Transgender) หมายถึงคนที่ข้ามเพศจากชายเป็นหญิงหรือหญิงเป็นชาย หญิงข้ามเพศมาจากคำว่า transwoman ในภาษาอังกฤษใช้เรียกคนข้ามเพศจากหญิงเป็นชายที่กำลังอยู่ในขั้นตอนการแปลงเพศหรือได้แปลงเพศเป็นหญิงแล้ว

ชายข้ามเพศ มาจากคำว่า transman ในภาษาอังกฤษ ใช้เรียกคนข้ามเพศจากหญิงเป็นชายที่กำลังอยู่ในขั้นตอนการแปลงเพศหรือได้แปลงเพศเป็นชายแล้ว

กะเทย หมายถึง คนที่เกิดมาเป็นชายโดยกำเนิดแต่มีลักษณะภายนอกการแสดงออกและพฤติกรรมที่เหมือนผู้หญิงคำนี้มีที่มาจากประวัติศาสตร์และการแพทย์แต่เดิมใช้เรียกผู้มีจิตใจเป็นเพศตรงข้ามทั้งจากชายเป็นหญิงและจากหญิงเป็น

สาวประเภทสอง หมายถึง ผู้หญิงประเภทที่สองมักใช้เรียกกะเทยและคนข้ามเพศจากชายเป็นหญิงที่มีลักษณะการแสดงออกคล้ายกับเพศหญิงแต่เป็นคำเรียกที่แบ่งแยกชนชั้นระหว่างผู้หญิงที่เป็นหญิงตามเพศกำเนิดและผู้หญิงข้ามเพศจากการแปลงเพศ

ตุ๊ด มาจากภาพยนตร์เรื่อง Tootsie นำแสดงโดยดัสติน ฮอฟแมนเป็นคำเรียกที่ใช้เหมือนกับคำว่า fag หรือ faggot ในภาษาอังกฤษ มีความหมายในลักษณะถูกเหยียดหยามหรือเป็นคำด่าทอต่อชายที่เป็นเกย์ เป็น กะเทย และคนข้ามเพศจากชายเป็นหญิง แต่อาจได้รับการยอมรับจากคนรุ่นใหม่และมีการใช้อย่างแพร่หลาย

พุทธศาสนาเถรวาทกับรสนิยมทางเพศ

ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาพุทธและรสนิยมทางเพศแตกต่างกันตามประเพณี สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 คฤหัสถ์และการปฏิบัติธรรม

ในพระสูตรตอนต้นของพระพุทธศาสนา “พฤติกรรมทางเพศของมนุษย์ที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับ” สำหรับฆราวาส "ไม่ได้กล่าวถึงโดยเฉพาะ"

ตามพระไตรปิฎกและอากาเมะ (คัมภีร์พุทธสมัยต้น) นั้นไม่มีคำกล่าวที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันหรือต่างเพศมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประพฤติผิดทางเพศและพระภิกษุเถรวาทบางท่านกล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันไม่สัมพันธ์กัน ละเมิดกฎเพื่อหลีกเลี่ยงการประพฤติผิดทางเพศ ซึ่งหมายถึงการไม่มีเพศสัมพันธ์กับผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ (ซึ่งได้รับการคุ้มครองโดยพ่อแม่หรือผู้ปกครอง) บุคคลที่หมั้นหมายหรือแต่งงานแล้ว และผู้ที่สาบานตนว่าจะถือโสดทางศาสนาประเพณีในภายหลังบางประเพณีมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ทางช่องคลอด (ตำราทางพุทธศาสนาบางฉบับกล่าวถึงการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ช่องคลอดว่าเป็นการประพฤติผิดทางเพศ รวมทั้งผู้ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายหรือปวณกะ) แม้ว่าพระภิกษุบางคนตีความข้อความดังกล่าวว่าเป็นการบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ มุมมองทางเพศที่ไม่ใช่ช่องคลอดนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่

พระพุทธเจ้าตรัส แต่จากพระคัมภีร์บางส่วนในภายหลังเช่นตำราพระอภิธรรม (วีรพงษ์ ศรีสองคอนและวรรณวิสาข์ ไชย โย, 2564)

สำหรับพระภิกษุสงฆ์ พระวินัย (ประมวลวินัยสงฆ์) ห้ามกิจกรรมทางเพศทั้งหมด แต่ทำในลักษณะทางสรีรวิทยาล้วน ๆ ทำให้ไม่มีความแตกต่างทางศีลธรรมในการมีเพศสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นไปได้มากมายที่ระบุไว้ในหมู่ชาวพุทธ มีความคิดเห็นที่หลากหลายเกี่ยวกับการรักร่วมเพศ พุทธศาสนาสอนว่าความเพ็ดลิตเพลินระคะและต้องการโดยทั่วไปจะมีอุปสรรคในการตรัสรู้และด้อยกว่าชนิดของความสุขที่เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติของฌาน (Sirithanyaporn, S. ,2018)

2.2 ตำราพุทธ

2.2.1 ตำราตัน ภายในคัมภีร์พระวินัยยุคแรกๆ เช่น พระวินัย (คริสต์ศักราชศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสต์ศักราช) พระภิกษุชายถูกห้ามอย่างชัดเจนจากการมีเพศสัมพันธ์กับเพศใดเพศหนึ่งจากทั้งสี่เพศได้แก่ ชาย หญิง อุบตโตว้ยัญชานากะและปฏะกะ ความหมายต่าง ๆ ของคำเหล่านี้ได้รับด้านล่าง ต่อมาพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตการอุปสมบทสตรี ห้ามอุปสมบทแก่บุคคลประเภทอื่น ๆ เหล่านี้ ยกเว้นพระปณิธานบางประเภท พระอุปัชฌาย์ของพระพุทธเจ้าที่ต่อต้านคนบางประเภทที่เข้าร่วมคณะสงฆ์ (ชุมชนที่บวช) มักจะเข้าใจเพื่อสะท้อนถึงความกังวลของพระองค์กับการรักษาภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ว่าเป็นคุณธรรม ในบางกรณีจะมีการระบุไว้อย่างชัดเจน การยอมรับทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคณะสงฆ์ เนื่องจากไม่สามารถดำรงอยู่ได้หากปราศจากการสนับสนุนทางวัตถุจากสังคมฆราวาส (Peter, H. ,2000)

2.2.2 อุภโตปัถยัญชานาคาส คำว่าอุบตโตว้ยัญชานากะมักใช้อธิบายคนที่มีลักษณะทางเพศชายและเพศหญิง ได้แก่กระเทย (intersex) ในพระวินัย ว่ากันว่าอุบตโตว้ยัญชานาคไม่ควรบวชเพราะมีโอกาสจะชักชวนให้ภิกษุหรือภิกษุณีมีเชื้อส แต่บางคนจะเห็นว่าหมวดหมู่ของอุบตโตว้ยัญชานากะเป็นหมวดของคัมภีร์พุทธตอนต้นในภายหลัง เนื่องจากไม่ปรากฏในพระสูตรตอนต้น ปาฏิโมกข์หรือในตอนต้นของพระวินัย (Davids, T. R., & Stede, W. ,2015)

2.2.3 ปฏะกะ ปฏะกะเป็นหมวดหมู่ที่ซับซ้อนซึ่งมีการกำหนดไว้อย่างหลากหลายในตำราทางพุทธศาสนาที่แตกต่างกัน ในตำราที่เก่าที่สุด คำนี้ดูเหมือนจะหมายถึงชนชั้นทรานส์-เพศหญิงและ/หรือแต่งตัวข้ามเพศที่ถูกตีตราทางสังคม ซึ่งบางคนอาจเคยเป็นพนักงานขายบริการมาก่อน ไพศาล ลิขิตปรีชากุล เถียงว่าคนพวกนี้อยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ ที่ไม่ได้รับการอุปสมบทเช่นกัน ผู้ที่มีความพิการทางร่างกาย เช่นหูหนวกหรือคนแคะหรือผู้ที่ก่ออาชญากรรม "เรื่องข้อห้ามในการบวชปณิกะ" จากพระวินัยอ้างว่าการห้ามเป็นการตอบสนองต่อตัวอย่างของพระภิกษุที่มีความปรารถนาจะมีเพศสัมพันธ์ เมื่อถูกพระอื่นๆ ปฏิเสธ เขาก็มีเพศสัมพันธ์กับผู้ดูแลสัตว์ ซึ่งต่อมาได้บอกกับชุมชนในวงกว้างและนำความอับอายมาสู่คณะสงฆ์ เนื่องจากคำว่าปฏักไม่ปรากฏอยู่ในพระสูตรตอนต้นหรือในพระวินัยตอนต้น จึงมีบางคนมองว่าเป็นข้อบ่งชี้ที่เป็นไปได้ว่าการรวมปฏะกะในพระวินัยไม่ได้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้า ตลอดชีพแต่ได้เพิ่มในภายหลัง ในสัทธรรมปุนตริกสูตรกล่าวว่าพระโพธิสัตว์ไม่ควรเข้าไปใกล้พระปณิกะเหมือนที่พระวินัยกล่าวไว้ (Harvey, P. ,2000)

2.3 มุมมองรสนิยมทางเพศในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ปีเตอร์ แจ็คสัน นักวิชาการชาวออสเตรเลียเรื่องการเมืองทางเพศและพุทธศาสนาในประเทศไทย เขียนว่า "พุทธศาสนาเป็นประเพณีที่ซับซ้อน และไม่มีจุดยืนที่เป็นที่ยอมรับหรือตามหลักพระคัมภีร์เกี่ยวกับการรักร่วมเพศ" ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่มีประชากรชาวพุทธเถรวาทเป็นจำนวนมากตามพุทธประวัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ การกระทำและกิเลสทางเพศ เป็นเหตุโดยไม่สมัครใจและไม่ให้เกิดผลกระทบในอนาคต เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำในอดีตไม่ใช่แหล่งสะสมของกรรมในอนาคตตามที่กล่าวไว้ Bunmi กิจกรรมรักร่วมเพศและความปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมรักร่วมเพศตกอยู่ในหมวดหมู่นี้และไม่บาปและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ" (วราเหลียง ชัยกุล, 2557)

แจ็คสันเขียนว่าความเข้าใจเรื่องรักร่วมเพศนี้ "แพร่หลายในประเทศไทยจนถึงหลายทศวรรษที่ผ่านมา" ในช่วงทศวรรษ 1980 ในประเทศไทย ในช่วงที่โรคเอดส์แพร่ระบาด มี "ทัศนคติทางพุทธศาสนาที่เปลี่ยนไปจากความอดทนต่อการรักร่วมเพศไปสู่การประณาม" มุมมองเหล่านี้ "ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ไทยที่ผ่านมา" ในช่วงเวลานี้มีสองวิธีที่ชาวพุทธมองว่าการรักร่วมเพศ: ในมุมมองที่เห็นอกเห็นใจว่ากันว่า การรักร่วมเพศเกิดขึ้นจากกรรมของชาติก่อน ในทัศนะที่ไม่อดทน ถูกมองว่าเกิดจากการประพฤติดิฉิลธรรมในชีวิตปัจจุบัน (วราเหลียง ชัยกุล, 2557)

ในปี พ.ศ. 2532 คณะผู้ปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยได้ยืนยันว่า "เกย์" ในที่นี้แปลว่ากะเทย ถูกห้ามมิให้ออกบวช การประกาศของพวกเขาดูเหมือนจะไม่ได้ได้รับความสนใจในบางไตรมาสเช่นพระพิศาลธรรมปาตีหรือที่เรียกว่าพระพยอมกัลยาณโณ พระภิกษุที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งในประเทศเรียกร้องให้ในปี 2546 ให้พระภิกษุเกย์ 1,000 รูปถูกขับออกจากคณะสงฆ์และตีว่า กระบวนการคัดกรองจะวางในสถานที่ที่จะให้ออกเกย์ได้ ๆ (Hacker, P. M., 2003)

พระพยอม กัลยาโณ เจ้าอาวาสและเจ้าอาวาสผู้มีชื่อเสียง ได้ยืนยันสิทธิของพระเกจิร่วมคณะสงฆ์ว่า "เมื่อก่อนกะเทยไม่มีหวังจะได้บวชเพราะกฎเกณฑ์เข้มงวดกว่าและสังคมใจกว้างน้อยกว่า แต่มีได้มากเท่ากับคนอื่นๆ ที่จะเข้าเป็นพระภิกษุได้ พระภิกษุสงฆ์ไทยเถรวาทท่านอื่นๆ ได้ยืนยันความเห็นนี้แล้วแต่ไม่ทราบว่าคุณค่าของพระพยอมนั้นได้รับการสนับสนุนโดยพระสงฆ์บางคณะของคณะสงฆ์หรือโครงสร้างราชการของโรงเรียนเถรวาทท่านนั้นหรือไม่ ไม่มีข้อมูลว่าสาขาอื่นๆ ในไทยของเถรวาทได้เปลี่ยนทัศนคติต่อการบวช LGBT เพราะสาขาอื่นๆ ของเถรวาทไม่ได้เปลี่ยนทัศนคติในเรื่องนี้ (เจษฎา บัวบาล, 2561)

วิเคราะห์

มุมมองการเปลี่ยนแปลงทางเพศหรือการผิดเพศตามความเชื่อในพระพุทธศาสนา

จากตำรา พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก เล่ม 4 ภาค 3 - หน้าที่ 271 ได้กล่าวถึงการผิดเพศหรือเพศที่ 3 ที่เรียกว่ากะเทยไว้ว่า กะเทยที่ชาวโลกสมมติเข้าใจกัน คือ บุคคลที่มีใจเป็นผู้หญิงแต่มีร่างกายเป็นผู้ชาย เท่ากับว่าผู้นั้นมีรูปที่เรียกว่า บุริสภาวะรูป รูปที่แสดงลักษณะความเป็นชายอยู่แต่จิตใจนุ่มนวลไปที่จะอยากเป็นผู้หญิง ส่วนกะเทยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง หมายถึง สัตว์ที่ไม่มีเพศเลย คือ ไม่มีภาวะรูปที่แสดงลักษณะความเป็นหญิงหรือชายครบ ซึ่งในภาษาธรรมเรียกว่าบ้นเทาะก์ ซึ่งก็คือกะเทยเป็นบุคคลที่ไม่มีเพศ ไม่มีเพศชายและเพศหญิง นี่คือนิยามที่ถูกต้องเป็นสัจจะความจริงที่พระองค์ทรงแสดง ซึ่งพระธรรมได้แสดงว่า

บุคคลที่เกิดมาไม่มีเพศเลย เป็นกะเทย เพราะทำกรรมที่เป็นอกุศลกรรมไว้ ในพระไตรปิฎกแสดงว่าการคบชู้ ภรรยาผู้อื่นหรือผิดศีลข้อ 3 เพราะผลของกรรมนั้นทำให้เกิดนรก และเมื่อกลับมาเกิดเป็นมนุษย์หรือสัตว์พิเศษ ของกรรมนั้นก็ทำให้เกิดเป็นกะเทยสัตว์ที่ไม่มีเพศได้รวมทั้งทำให้เกิดเป็นหญิงด้วย ดังนั้นทุกอย่างจึงมี เหตุการณ์เป็นกะเทยจึงเป็นผลของอกุศลกรรมที่ทำมา

ดังตถุณ ได้กล่าวถึงกรรมของคนรักเพศเดียวกัน ไว้ว่าในศาสนาพุทธแบบบ้านเรานั้นมีความเชื่อที่ สั่งสอนให้ได้นิยอยู่เสมอ ๆ ว่า เกิดเป็นหญิงนั้นด้อยกว่าชายและที่ต้องเกิดเป็นหญิงนั้นก็เพราะชาติปางก่อนได้ ไปทำผิดศีลหรือทำไม่ดีมาต่าง ๆ นานา อีกทั้งการเกิดเป็นเกย์ เป็นกะเทย เป็นทอมนั้นก็เกิดมาจากวิบากกรรม ที่ทำมาแต่ชาติปางก่อนด้วยเช่นกัน คู่ที่เป็นหญิงรักหญิงชนิดจริงจั่งรู้ทั้งรู้ว่าผิณธรรมชาตินั้นเป็นเพราะเคยร่วม ผิดประเวณีกันมาฝ่ายชายชาติที่แล้วมาเกิดเป็นหญิงในชาตินี้พอมาเจอคู่บาปเก่าที่ยังคงเป็นหญิงอยู่ก็มีแรง ดึงดูดพิศวาสักกันเกิดความใคร่อยากทานที่แต่อยู่ไปอยู่มาแรงกรรมเก่าก็ผลักดันให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคิดตีจากไปมีใหม่ คนที่เกิดเป็นกะเทยก็เพราะว่าชาติก่อนนั้นเป็นนักเลงผู้หญิงที่ลักกินขโมยกินของคนอื่นโดยปราศจากความ ละอายชาตินี้เลยได้ผลสะท้อนของความไม่ละอายให้ต้องละอายถึงขีดสุดด้วยการเป็นกะเทยตั้งแต่จำความได้ ส่วนทอมบอยนั้นเป็นเพราะชาติก่อนเป็นพวกเจ้าชู้ยกยักกล่อมประเวณีไม่เลือกลูกเขาเมียใครแต่ยังเกิด ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี หรือกลัวทำกัลลารับอยู่บ้างเลยเกิดเป็นทอมบอยที่ชอบหวานแสนห์เล่นไปทั่วแล้วก็มัก เป็นอยู่ด้วยความไม่พอใจในเพศตนและรู้สึกว่าตนถูกเอาเปรียบทางเพศอย่างน่าโมโหเสมอ (Bhavanabodhikun, P. (2021)

พระวธธรรม ได้กล่าวว่า ในทางพุทธศาสนามีการพูดให้ได้นิยอยู่เสมอว่าการเกิดเป็นกะเทย เกย์ เล สเบียน ไบเซ็กซ์ชวล ทอม ดี คนข้ามเพศ หรือเกิดมามีอวัยวะเพศไม่ชัดเจนเป็นผลกรรมจากการผิดศีลข้อ 3 ใน อดีตชาติ หมายความว่าบุคคลคนนั้นเคยลักลอบเป็นชู้กับสามีภริยาของคนอื่นในชาติก่อนมาชาตินี้จึงเกิดเป็น กะเทย เกย์ เลสเบียน ไบเซ็กซ์ชวล ทอม ดี หรือมีอวัยวะเพศไม่ชัดเจน สามารถแสดงมุมมองได้ 7 ประการ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 เหตุใดคำสอนในศาสนาพุทธต้องทำให้คนที่แตกต่างรู้สึกโดดเดี่ยวหรือด้อยค่าใน ตัวเอง เมื่อเรามีสติปัญญาเพียงพอเราก็จะเริ่มตั้งคำถามว่าเหตุใดพุทธศาสนาจึงมีคำสอนที่ไม่สนับสนุนตัวตน หรือไม่สนับสนุนความรู้สึกของคนที่เกิดมาแตกต่างให้พวกเขาารู้สึกดีกับตัวเองบ้างเลย ตรงกันข้ามพุทธศาสนา กลับมีคำสอนที่ทำให้ร้ายจิตใจคนที่แตกต่างให้รู้สึกแปลกแยกกับตัวเองทำให้พวกเขาารู้สึกโดดเดี่ยว ใน ขณะเดียวกันพุทธศาสนากลับมีคำสอนที่สนับสนุนคนกลุ่มใหญ่ให้รู้สึกปกติกับตัวเอง ยกตัวอย่าง พุทธศาสนา ไม่ตำหนิความรักต่างเพศระหว่างชายกับหญิงพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่สนับสนุนบทบาทชายหญิงในการเป็น คู่ชีวิตให้เอาใจใส่กันดูแลกันและกันในฐานะสามี-ภริยา

ประเด็นที่ 2 เมื่อพุทธศาสนาสอนว่าเกิดเป็นกะเทย เกย์ เลสเบียน เป็นกรรม คำสอนนี้ก็จะ สัมพันธ์และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตของคนที่เป็นกะเทย เกย์ เลสเบียน คนข้ามเพศไปโดยอัตโนมัติทำให้ พวกเขาเชื่อมั่นเป็นกรรมของพวกเขาจริงๆ ที่เกิดมาไม่เหมือนคนอื่น โดยที่คนกลุ่มนี้อาจจะต้องประสบพบ เจอกับการไม่ยอมรับและเผชิญหน้ากับความรุนแรงตั้งแต่ในบ้าน ในโรงเรียน ในที่ทำงานหรือถ้าพูดให้เห็นภาพ ชัดก็คือเป็นปัญหาในระดับโครงสร้างสังคมที่ไม่ให้สิทธิพื้นที่และโอกาสแก่คนที่เป็นกะเทย เกย์ เลสเบียน ไบ

เช็กซ์ซวล คนข้ามเพศ ได้เจริญเติบโต เมื่อโตขึ้นคนที่เพี้ยนกะเทยหรือคนข้ามเพศก็ทำงานทำลำบากกว่าคนที่มีความเป็นชาย-หญิง ในสังคมเองก็มีบรรยากาศของการรังเกียจกะเทยรังเกียจคนที่มีความสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน ในทางกฎหมายก็ไม่มีกฎหมายรองรับชีวิตคู่ของเพศเดียวกัน

ประการที่ 3 ทำไมพุทธศาสนาจึงพยายามทำคนให้เหมือนกันแทนที่จะยอมรับความแตกต่างหลากหลาย พุทธศาสนาพยายามทำคนให้เหมือนกันผ่านการให้คุณค่าเรื่องกรรม เมื่อมีการพูดว่ารักเพศเดียวกันเป็นกรรม เกิดเป็นเกย์ เลสเบี้ยน กะเทยเป็นกรรมก็ทำให้คนไม่อยากเกิดเป็นเพศดังกล่าว ทำให้รู้สึกไร้คุณค่า รู้สึกไม่ดีกับตัวเองที่ถูกบอกว่าเป็นกรรมจนทำให้พวกเขาบางคนอยากเกิดเป็นเพศชาย-เพศหญิงตามแบบแผนของสังคมเพราะการเกิดเป็นเพศชายหรือเพศหญิงได้รับการยอมรับและไม่ได้ถูกบอกว่าเป็นกรรมจนอาจมีการอธิษฐานเวลาทำบุญว่าเกิดชาติหน้าฉันใดขอให้เกิดเป็นชาย-หญิงที่สมบูรณ์

ประการที่ 4 คำสอนเรื่องกรรมทำให้เกิดการแบ่งชนชั้นวรรณะทางเพศสภาพ พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นมาเพื่อทำลายระบบชนชั้นวรรณะ ระบบชนชั้นวรรณะทั้ง 4 ประกอบไปด้วย กษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ศูทร ระบบชนชั้นวรรณะเป็นเหตุให้คนเป็นทุกข์เนื่องจากแต่ละชนชั้นก็จะรังเกียจชนชั้นที่ต่ำกว่า ชนชั้นต่ำสุดที่ถูกรังเกียจมากที่สุดและมีความทุกข์มากที่สุดคือศูทรและจัณฑาล พระพุทธเจ้าจึงพยายามลบล้างระบบนี้ทำให้เกิดการตีตราว่าเกิดเป็นกะเทยมีกรรมในขณะที่เพศชายเพศหญิงไม่มีกรรมซึ่งเมื่อเราเข้าไปดูรายละเอียดก็จะพบการแยกย่อยลงไปอีกว่าเกิดเป็นเพศหญิงมีกรรมมากกว่าเพศชายในขณะที่เกิดเป็นเพศชายแทบจะไม่มีกรรมอะไรเลยเพราะการเกิดเป็นเพศชายได้รับสิทธิต่าง ๆ ทางศาสนาและสังคม เช่น ได้บวชเป็นพระ ได้เป็นผู้นำของชุมชน ในขณะที่ผู้หญิงกับกะเทยถูกบอกว่าห้ามบวช หรือหากจะบวชก็ต้องใช้ความพยายามมากกว่าเพศชายพอบวชแล้วก็ไม่ว่ายถูกสังคมว่ากล่าวเสียดสีหรือเป็นไปได้อย่างที่ผู้หญิงกับกะเทยจะมีโอกาสได้ขึ้นมาเป็นผู้นำ

ประการที่ 5 ความจริงเกี่ยวกับคำสอนเรื่อง “กรรม” ในพระไตรปิฎก ในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้ามีเคยตรัสว่ารักเพศเดียวกันเป็นกรรม และมีเคยตรัสว่าเกิดเป็นกะเทยเป็นกรรมจะมีก็แต่ในส่วนของการอธิบายความซึ่งถูกเรียบเรียงขึ้นโดยพระเถระรุ่นต่อมา ในมหานิทยทกสสปชาดก(545) พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย เล่ม 28 พระบาลีสถิตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิบาตชาดก หน้า 296-297 ฉบับสังคายนาในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช 2530 มีบทสนทนาระหว่างพระเจ้าวิเทโธราชผู้เป็นบิดากับพระนางจุจจราชธิดาผู้เป็นราชธิดา ในบทสนทนานั้นพระนางจุจจราชธิดากล่าวกับพระเจ้าวิเทโธราชผู้เป็นราชบิดาว่า “หม่อมฉันระลึกชาติได้ว่าชาติที่ 7 ในอดีต หม่อมฉันเกิดเป็นบุตรชายนายช่างทองคบเพื่อนผู้เป็นคนพาลแล้วพากันคบชู้กับภรรยาของชายอื่น ผลกรรมนั้นทำให้ไปตกนรกเป็นเวลานานเมื่อพ้นจากนรกก็ไปเกิดเป็นลาที่ถูกตอนจบจากชาตินั้นก็ไปเกิดเป็นลิงแล้วถูกหัวหนาลิงกัดลูกอันตะ จบจากชาตินั้นก็ไปเกิดเป็นโคที่ถูกตอน จากนั้นจึงไปเกิดเป็นกะเทยในตระกูลที่ร่ำรวย การจะได้เกิดเป็นมนุษย์นั้นยากจริง ๆ นั่นคือผลกรรมที่หม่อมฉันคบชู้ภรรยาผู้อื่น”

ประการที่ 6 คำสอนเรื่องกรรมเป็นคำสอนพื้นฐานของพุทธศาสนา ยังมีคำสอนอื่นๆ ให้เรียนรู้และก้าวข้ามให้สูงขึ้น คำว่า “กรรม” มี 2 ความหมาย ความหมายที่หนึ่งกรรม หมายถึง การกระทำ ความหมาย

ที่สองกรรม หมายถึง ผลของการกระทำไม่ว่าจะทำดีหรือทำชั่วผู้กระทำความยอมได้รับผลของการกระทำนั้นเสมอ ทำดียอมได้รับผลเป็นกรรมดีทำชั่วยอมได้รับผลเป็นกรรมชั่ว

ประการที่ 7 เพศเป็นความว่าง ปราศจากตัวตนที่จะยึดติดว่าเป็นอะไร หากเราต้องการจะเข้าใจ พุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง การละวางตัวตนนั้นแหละคือหนทาง ความเป็นเพศชายเพศหญิงก็ปราศจากตัวตนที่จะมายึดติด เพราะทุกเพศต่างก็เป็นสมมติบัญญัติด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีเพศใดจริงแท้ มีแต่สิ่งที่ถูกสมมติขึ้นมา แต่ละเพศก็มีความเป็นกลางไม่ได้มีเพศใดสูงส่งไปกว่าเพศใด เพราะในที่สุดทุกเพศก็คือสมมติบัญญัติ เป็นภาวะของความว่างที่ปราศจากตัวตนที่จะยึดมั่นถือมั่น

บทสรุป

เพศ ความหมายทั่วไปของเพศคือ ลักษณะต่าง ๆ ที่บ่งบอกความเป็นชาย และความเป็นหญิงซึ่งอาจหมายถึงเพศทางชีววิทยาเช่น เพศชาย เพศหญิง เพศกำกวม โครงสร้างทางสังคมที่อาศัยความเป็นเพศเช่น บทบาทประจำเพศ และบทบาททางสังคมด้านอื่น ๆ หรืออัตลักษณ์ทางเพศ หรือเพศเอกลักษณ์, gender identity แล้วแต่บริบท แบ่งได้เป็น เพศสรีระ เพศภาวะหรือเพศสภาพ และ เพศวิถี มีความหลากหลายทางเพศหลายประเภทได้แก่ เกย์ เลส หรือ เลสเบียน ทอม ดี ชายรักชาย หญิงรักหญิง ไบ คนข้ามเพศ ชายข้ามเพศ กะเทย สาวประเภทสองและตูด ในปัจจุบันมีการยอมรับกันกว้างขวางมากขึ้น และในบางประเทศเปิดเสรีในการแสดงออกและการสมรสได้

พุทธศาสนาเถรวาทกับรสนิยมทางเพศ สามารถอธิบายได้คือ ในคัมภีร์พระวินัยยุคแรกๆ เช่น พระวินัย (คริสต์ศักราชศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสตศักราช) พระภิกษุชายถูกห้ามอย่างชัดเจนจากการมีเพศสัมพันธ์กับเพศใดเพศหนึ่งจากทั้งสี่เพศได้แก่ ชาย หญิงอุบถโตว้ยัญชนากะและปฎะกะ ต่อมาพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตการอุปสมบทสตรีห้ามอุปสมบทแก่บุคคลประเภทอื่นๆ เหล่านี้ยกเว้นพระปณิธานบางประเภทพระอุปัชฌาย์ของพระพุทธเจ้าที่ต่อต้านคนบางประเภทที่เข้าร่วมคณะสงฆ์มักจะเข้าใจเพื่อสะท้อนถึงความกังวลของพระองค์กับการรักษาภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ว่าเป็นคุณธรรมในบางกรณีจะมีการระบุไว้อย่างชัดเจน การยอมรับทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคณะสงฆ์ เนื่องจากไม่สามารถดำรงอยู่ได้หากปราศจากการสนับสนุนทางวัตถุจากสังคมฆราวาส อีกประการหนึ่งกล่าวว่า "พุทธศาสนาเป็นประเพณีที่ซับซ้อน และไม่มีจุดยืนที่เป็นที่ยอมรับหรือตามหลักพระคัมภีร์เกี่ยวกับการรักร่วมเพศ" ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่มีประชากรชาวพุทธเถรวาทเป็นจำนวนมากตามพุทธประวัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ การกระทำและกิเลสทางเพศเป็นเหตุโดยไม่สมัครใจและไม่ให้เกิดผลกรรมในอนาคต เป็นผลสืบเนื่องมาจากกรรมในอดีต กะเทย ถูกห้ามมิให้ออกบวช พระพยอม กัลยาโณ เจ้าอาวาสและเจ้าอาวาสผู้มีชื่อเสียง ได้ยืนยันสิทธิของพระเกจิร่วมคณะสงฆ์ว่า “เมื่อก่อนกะเทยไม่มีหวังจะได้บวชเพราะกฎเกณฑ์เข้มงวดกว่าและสังคมใจกว้างน้อยกว่า แต่มีได้มากเท่ากับคนอื่นๆ ที่จะเข้าเป็นพระภิกษุได้ พระภิกษุสงฆ์ไทยเถรวาทท่านอื่นๆ ได้ยืนยันความเห็นนี้แล้วแต่ไม่ทราบว่คำกล่าวของพระพยอม นั้นได้รับการสนับสนุนโดยพระสงฆ์บางคณะของคณะสงฆ์หรือโครงสร้างราชการของโรงเรียนเถรวาทท่านนั้นหรือไม่ ไม่มีข้อมูลว่าสาขาอื่นๆ ในไทยของเถรวาทได้เปลี่ยนทัศนคติต่อการบวช LGBT เพราะสาขาอื่นๆ ของเถรวาทไม่ได้เปลี่ยนทัศนคติในเรื่องนี้

เปลี่ยนแปลงทางเพศสภาพในมุมมองทางพระพุทธศาสนาเถรวาท สามารถอธิบายอ้างอิงจาก พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก เล่ม 4 ภาค 3 - หน้าที่ 271 ได้กล่าวถึงการผิดเพศหรือเพศที่ 3 ที่เรียกว่ากระเทยไว้ว่า กระเทยที่ชาวโลกสมมติเข้าใจกัน คือ บุคคลที่มีใจเป็นผู้หญิงแต่มีร่างกายเป็น เพราะทำกรรมที่เป็นอกุศลกรรมไว้ในพระไตรปิฎกแสดงว่าเป็นการคบชู้ภรรยาผู้อื่นหรือผิดศีลข้อ 3 เพราะผลของกรรมนั้นทำให้เกิดตนรกร และเมื่อกลับมาเกิดเป็นมนุษย์หรือสัตว์เศษของกรรมนั้นก็ทำให้เกิดเป็นกระเทยสัตว์ที่ไม่มีเพศได้รวมทั้งทำให้เกิดเป็นหญิงด้วย ดังนั้นทุกอย่างจึงมีเหตุการณ์เป็นกระเทยจึงเป็นผลของอกุศลกรรมที่ทำมา อีกทั้งการเกิดเป็นเกย์ เป็นกระเทย เป็นทอมนั้นก็เป็ผลจากวิบากกรรมที่ทำมาแต่ชาติปางก่อนด้วยเช่นกัน คู่ที่เป็นหญิงรักหญิงชนิดจริงจั่งรู้ทั้งรู้ว่าฝืนธรรมชาตินั้นเป็นเพราะเคยร่วมผิดประเวณีกันมาฝ่ายชายชาติที่แล้วมาเกิดเป็นหญิงในชาตินี้พอมาเจอคู่บาปเก่าที่ยังคงเป็นหญิงอยู่ก็มีแรงดึงดูดพิศวาสักนเกิดความรักใคร่อยากพันที่แต่อยู่ไปอยู่มาแรงกรรมเก่าก็ผลึกให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคิดตึกจากไปมีใหม่ คนที่เกิดเป็นกระเทยก็เพราะว่าชาติก่อนนั้นเป็นนักเลงผู้หญิงที่ล็กกินขโมยกินของคนอื่นโดยปราศจากความละอายชาตินี้เลย

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2554). เพศวิถีที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย. วารสารประชากรและสังคม, 15(1), 43-66.
- เจษฎา บัวบาล. (2561). Social Acceptability of Gay Monks in Thai Theravada Tradition. Journal ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2551). ประวัติศาสตร์ของเพศวิถี: ประวัติศาสตร์เรื่องเพศ/เรื่องเพศในประวัติศาสตร์ไทย (1) กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- (2012). เหมือน อยู่ คนละ โลก: ปฐม บท สู่ รายงาน สถานการณ์ ความ ไม่ เป็น ธรรม.
- บุษกร สุริยะสาร. (2557). อัตลักษณ์และวิถีทางเพศในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: องค์การแรงงานระหว่างประเทศ
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2557. 284 หน้า. หน้า 105. ISBN 978-616-7073-94-1
- วราเหลือง ชัยกุล. (2557). กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส: กรณีศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรี(Doctoral dissertation).
- วีรพงษ์ ศรีสองคอน, & วรณวิสาข์ ไชย โย. (2564). แนวคิดความสัมพันธ์ทางศีลธรรมระหว่าง มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในทฤษฎีของวิลเลียมเจมส์. วารสารปณิธาน, 17(2), 99-120.
- David, T. R., & Stede, W. (2015). Pali-english dictionary. Motilal Banarsidass. Hacker, P. M. (2003). Wittgenstein, Carnap and the New American Wittgensteinians. The Philosophical Quarterly, 53(210), 1-23.
- Harvey, P. (2000). An introduction to Buddhist ethics: Foundations, values and issues. Cambridge University Press.

- Landi, D., Flory, S. B., Safron, C., & Marttinen, R. (2020). LGBTQ Research in physical education: a rising tide?. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 25(3), 259-273.
- Peter, H. (2000). *An introduction to Buddhist ethics: foundations, values and issues*. Helfer, L. R., & Voeten, E. (2014). International courts as agents of legal change: Evidence from LGBT rights in Europe. *International Organization*, 68(1), 77-110.

การออกแบบบรรจุภัณฑ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากผ้าทอมือพื้นเมืองบ้านท่าโล้ อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี*

PACKAGING DESIGN AND DEVELOPMENT OF HAND-WOVEN LOCAL COMMUNITY FABRIC
PRODUCTS BANTHALO THA-YANG DISTRICT PHETCHABURI

ณัฐอร มหาทำนุโชค และโสภภาพร กล่ำสกุล

Nataorn Mahatamnuchok and Sopaporn Klamsakul

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Faculty of Management Science, Phetchaburi Rajabhat University

Email: nataorn.mah@mail.pbru.ac.th, sopaporn.kla@mail.pbru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือพื้นเมืองบ้านท่าโล้ 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบใหม่สำหรับผ้าทอมือพื้นเมืองบ้านท่าโล้ 3) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือพื้นเมืองบ้านท่าโล้ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้ให้ข้อมูลคือประธานและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอพื้นเมืองบ้านท่าโล้ ตำบลยางหย่อง จังหวัดเพชรบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามผู้บริโภคผลิตภัณฑ์โดยใช้วิธีการสุ่มโดยบังเอิญเนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (1977) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 384 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าความถี่ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์เน้นไปที่การสร้างสรรคคุณค่าผ่านวัสดุ เอกลักษณะ ลวดลาย รูปทรง สี สัน ผ่านความสมดุลในการออกแบบและคุณสมบัติการใช้งานที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอยของผู้บริโภค นอกจากนี้ ในส่วนของพฤติกรรมในการเลือกซื้อของผู้บริโภค พบว่า ผู้บริโภคได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ปัจจัยด้านราคา และปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาด

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่, ออกแบบบรรจุภัณฑ์, ผ้าทอมือพื้นเมือง, บ้านท่าโล้

Abstract

The objectives of this research are 1) to design packaging for BanThaLo hand-woven local fabric products. 2) to develop a new prototype product for BanThaLo hand-woven local fabric products. 3) to study the behavior of consumers of traditional BanThaLo hand-woven fabric products. This research is mixed-methods research using in-depth interviews, with the informants being the head and members of the BanThaLo Local Weaving Community Enterprise, Yang Yong Sub-district, Phetchaburi Province. The instrument used to collect data was a questionnaire using an accidental sampling method. This is because the population is large, and the population is unknown. The researcher therefore used the method of calculating the sample using Cochran's (1977) formula by setting a confidence level of 95 percent and an error of 5 percent. The sample size was equal to 384 participants. The researcher collected 400 questionnaires to make it easier to analyze the data. Statistics used to analyze the data were mean, percentage, frequency, and standard deviation.

The results of the research found that product development focuses on creating value through materials, uniqueness, patterns, shapes, and colors through balance in design and features, beneficial to consumers' use. In addition to, in terms of consumer purchasing behavior, it was found that consumers gave the most importance to product factors. Next is the distribution channel factors, price factors and marketing promotion factors.

Keywords; New product development, Packaging design, Hand-woven local fabric, BanThaLo

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญต่อสังคมไทยโดยการมุ่งเน้นและเสริมสร้างให้สังคมไทยสามารถดำรงชีพได้อย่างมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) มีการมุ่งเน้นและผลักดันการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคการผลิตเพื่อเปลี่ยนผ่านสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยนวัตกรรม มีการเน้นการสร้างคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์และบริการอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาศักยภาพขีดความสามารถของผู้ประกอบการของชุมชนและยกระดับประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อรากฐานของเศรษฐกิจยั่งยืน หลักการนี้ถูกนำมาใช้และทำให้เกิดการมองย้อนกลับมาซึ่งรากฐานการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้และการดำรงรักษาอัตลักษณ์พร้อมทั้งผสมผสานกับเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการผลิตและจัดจำหน่ายสู่ท้องตลาด

ปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกนำมาสร้างสรรค์จนกลายเป็นผลิตภัณฑ์โดนชุมชนซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆเข้ามาพัฒนาเพื่อให้ธุรกิจโดยชุมชนเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ หนึ่งในผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนนั้นเป็นเรื่องของอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มหนึ่งในอุตสาหกรรมพื้นฐาน

ของประเทศที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศและยังนับเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของภาคครัวเรือน มีจำนวนผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มประมาณ 163,827 รายทั่วประเทศ ในระดับ SME มากถึง 163,500 ราย คิดเป็นร้อยละ 99.8 (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2565) ดังนั้น ประเด็นสำคัญคือการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการและสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอของชุมชนจึงเป็นเป้าหมายหลักต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชน คนในท้องถิ่นมีวิถีชีวิต คุณภาพชีวิตที่ดี สามารถสร้างรายได้ให้ครอบครัวผ่านการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยชุมชน และสร้างผู้ประกอบการชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านการคิดค้น ทดลอง วิจัยด้วยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ซึ่งก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มและจำหน่ายผลิตภัณฑ์สู่ท้องตลาดได้

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของชุมชนแต่ละท้องถิ่นถูกส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สามารถจำหน่ายในตลาดได้ โดยการให้ความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพผ่านการใช้วัตถุดิบ วัสดุ ส่วนประกอบ กระบวนการผลิตและการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการผลิต กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้านท่าไผ่ ตำบลยางหย่อง จังหวัดเพชรบุรี ได้สะท้อนอัตลักษณ์งานผ้าทอที่ดีไว้ แต่ยังเผชิญกับปัญหาขาดการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบใหม่เพื่อนำไปสู่ยอดขายที่เพิ่มขึ้นในตลาด รวมถึงความหลากหลายของผลิตภัณฑ์เมื่อเทียบกับคู่แข่งรายอื่นยังขาดความหลากหลาย จากเหตุผลนี้จึงนำไปสู่การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการออกแบบและการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อให้ชุมชนสามารถนำองค์ความรู้ไปพัฒนาและต่อยอดในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือบ้านท่าไผ่
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบใหม่สำหรับผ้าทอมือบ้านท่าไผ่
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการเลือกซื้อของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือบ้านท่าไผ่

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลักแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หมายถึง ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์พื้นฐานของชาวบ้านหรืออาจเป็นความรู้จากชุมชนที่ถูกสะสมและถ่ายทอดต่อมาเป็นระยะเวลายาวนานนั้นซึ่งความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจมีหลากหลายศาสตร์ทั้งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หัตถกรรม เกษตรกรรม รวมถึงสิ่งประดิษฐ์ที่สามารถใช้ในครัวเรือนและชีวิตประจำวันผ่านเครื่องใช้เครื่องเรือน เครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้ (รัชนิกร กุศลานนท์ และคณะ, 2564) ซึ่งในปัจจุบันแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นสามารถนำมาสร้างสรรค์และสามารถนำไปสู่ความสามารถในการขยายองค์ความรู้ที่เป็นสินค้าและบริการที่สามารถขายสู่ตลาดเชิงพาณิชย์ได้ (นันทวัช นูนากร, 2560) ทั้งนี้ นักวิชาการยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ความจำเพาะท้องถิ่น หมายถึง ความรู้พื้นบ้านของแต่ละชุมชนจะมีรากฐานทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันซึ่งอาจเกิดมาจากประสบการณ์ความเป็นอยู่ ความเชื่อ ทักษะ

ความคิดและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีข้อจำกัดที่ต่างกันและนำมาซึ่งความรู้พื้นบ้านที่หลากหลายของแต่ละท้องถิ่น

องค์ประกอบที่ 2 มีความเชื่อมโยงกับชีวิตสูง หมายความว่า ความรู้พื้นบ้านนั้นถูกแปรสภาพมาจากแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติแล้วนำมาสร้างสรรค์ใหม่ให้เป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้ รักษาได้

องค์ประกอบที่ 3 สะสมและถูกต่อยอดได้ หมายความว่า ความรู้พื้นบ้านนั้นสามารถถูกต่อยอดและคนในท้องถิ่นนั้นสามารถนำองค์ความรู้ที่สะสมมาช้านานสามารถนำไปใช้ได้ สามารถผลิตเป็นสินค้าออกสู่ตลาดเศรษฐกิจ

ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานวิจัยนี้ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือความรู้แบบชาวบ้านที่มีลักษณะเฉพาะตัวโดดเด่นในแต่ละพื้นที่ซึ่งจะผันแปรไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ตามแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่ต่างกัน โดยมีการสะสมองค์ความรู้ ความคิดและความเข้าใจที่แตกต่างกันของคนในพื้นที่และรังสรรค์ความรู้ขึ้นให้เกิดประโยชน์และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และยังสามารถต่อยอดเพื่อการค้าเชิงพาณิชย์ได้

ความหมายของพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์

การออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product design) คือ การสร้างสรรค์ผลงานซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับลักษณะรูปทรงภายนอกของสินค้าและประโยชน์การใช้สอยที่เกิดจากการออกแบบนั้น นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการที่ให้นิยามการออกแบบผลิตภัณฑ์ไว้ว่าเป็นหลักการที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางกายภาพเพื่อประโยชน์ในการใช้สินค้านั้น (ฐปนัท แก้วปาน และคณะ, 2563) ทั้งนี้ การออกแบบผลิตภัณฑ์ยังมีองค์ประกอบทั้งหมด 3 องค์ประกอบหลัก

1. ความเป็นหน่วย (Unity) หมายความว่า การออกแบบต้องคำนึงถึงงานในภาพรวมทั้งหมดรวมถึงการพิจารณาการใช้สี ออกแบบรูปทรง ลวดลาย ให้เป็นเนื้อเดียวกันหรือมีความสัมพันธ์กัน
2. ความสมดุล (Balancing) หมายความว่า ความสมดุลของผู้ที่พบเห็นและรู้สึกถึงสินค้าของเรา โดยผู้ออกแบบต้องเข้าใจถึงหลักความรู้สึกของคนที่มาที่สินค้าครั้งแรก ซึ่งอาจเกิดจากส่วนผสมของแสงเงาสี วัสดุ
3. ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับศิลปะ (Relativity of arts) หมายความว่า ต้องเน้นถึงจุดสนใจที่ต้องสร้างความประทับใจให้แก่ผู้พบเห็นนั้น ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับคุณค่าของความงามที่ไม่เหมือนคู่แข่ง

ดังนั้น งานวิจัยนี้ได้ให้ความหมายของการออกแบบผลิตภัณฑ์ หมายถึง กระบวนการที่เน้นสร้างคุณค่าใหม่ให้ตัวผลิตภัณฑ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการออกแบบที่เน้นในเรื่องของประโยชน์การใช้สอย ความคุ้มค่าเมื่อซื้อไปแล้วและการผสมผสานระหว่างการใช้สี วัสดุ รูปทรงที่เหมาะสมกับตัวผลิตภัณฑ์ที่เราจะสร้างขึ้น

ความหมายของการพัฒนาตราสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน

การพัฒนาตราสินค้าจะช่วยสร้างความแตกต่างจากตลาดคู่แข่งและช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับสินค้าผ่านการรับรู้ของผู้บริโภคซึ่งการพัฒนาตราสินค้านั้นมักจะเกี่ยวข้องกับชื่อ สัญลักษณ์ โลโก้ รูปแบบ

บรรจุภัณฑ์ เครื่องหมายการค้า การเลือกใช้สี (นิอร ดาวเจริญพร และรุ่งฤทัย รำพึงจิต, 2566) ซึ่งตราสินค้านั้นจะสามารถแยกแยะสินค้าของคู่แข่งได้ดี นอกจากนี้แล้วการพัฒนาตราสินค้าสามารถทำผ่านคุณลักษณะประโยชน์ที่ได้รับ คุณค่า วัฒนธรรม บุคลิกภาพ และผู้ใช้ ทั้งนี้ ยังมีนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายของตราสินค้าว่ามันคือภาพรวมที่ผสมผสานองค์ประกอบทุกอย่างเพื่อสร้างความหมายให้แก่สินค้าและยังเป็นความหมายที่สะท้อนถึงสิ่งที่อยู่ในใจของผู้บริโภค (อุทุมพร และคณะ, 2565) ซึ่งการพัฒนาตราสินค้านั้นสามารถทำผ่านองค์ประกอบทั้งหมด 4 องค์ประกอบหลัก คือ

1. การรับรู้จักตราสินค้า (Brand awareness) เป็นแนวคิดในการออกแบบสินค้าเพื่อให้ผู้บริโภคจดจำหรือนึกถึงสินค้านั้นได้ผ่านการรับรู้คุณค่าที่ผู้บริโภคจะได้รับจากสินค้านั้น

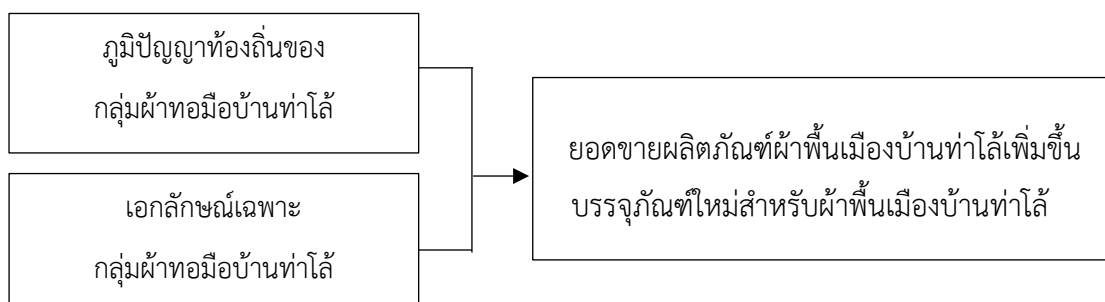
2. คุณภาพการรับรู้ (Perceived quality) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภคที่รับรู้ถึงคุณภาพของสินค้าที่มากกว่าตราสินค้าคู่แข่ง

3. ความผูกพันกับตราสินค้า (Brand association) หมายถึง ภาพลักษณ์ที่ผู้บริโภคสามารถเชื่อมโยงเข้ากับตราสินค้าได้

4. ความจงรักภักดีต่อตราสินค้า (Brand loyalty) หมายถึง ความภักดีที่ผู้บริโภคมียึดต่อตราสินค้ามากกว่าคู่แข่งรายอื่นท้องตลาด

ดังนั้น จึงขอสรุปว่า การพัฒนาตราสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนมีการร่วมมือกันในการสร้างและพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นๆ เพื่อนำไปขายหรือใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนเอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในงานวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกันส่งผลต่อยอดขายผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองบ้านท่าโล้ต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 เอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างกันส่งผลต่อยอดขายผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองบ้านท่าโล้ต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed methodology) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ (In-dept interview) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้านท่าโล้ และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการสำรวจพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือบ้านท่าโล้ ตำบลยางหย่อง จังหวัดเพชรบุรี

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือพื้นเมืองบ้านท่าโล้

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key information) ประกอบด้วย ประธานวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้านท่าโล้ สมาชิกและชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับผ้าพื้นบ้านไม่ว่าจะเป็นงานทอผ้า ตัดเย็บ ปักผ้า โดยเป็นการสัมภาษณ์ (In-depth interview) โดยการลงพื้นที่พบประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้านท่าโล้และคุยกับสมาชิก จำนวน 5 คน และสร้างแบบสอบถามผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือไทยทรงดำบ้านท่าโล้ ตำบลยางหย่อง อำเภอยางาย จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้วิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (convenience sampling) เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (1977) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 384 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถามวัดพฤติกรรมผู้บริโภคที่ตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือบ้านท่าโล้ (Survey questionnaire) จำนวน 400 ชุด โดยมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และตรวจสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) กับผู้บริโภคทั้งหมด 50 คน และหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ IOC มากกว่า 0.50 ดังนั้น ข้อคำถามสามารถนำไปเก็บตัวอย่างจริงได้ โดยแบบสอบถาม ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วย 6 ข้อคำถาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพการสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยคำถามมีลักษณะเป็นนามบัญญัติ (nominal scale) และมาตราอันดับ (ordinal scale)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมของผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือไทยทรงดำ บ้านท่าโล้ จังหวัดเพชรบุรี ประกอบไปด้วยทั้งหมดจำนวน 7 ข้อ โดยคำถามมีลักษณะเป็นนามบัญญัติ (nominal scale) มาตราอันดับ (ordinal scale) และมาตราอัตราส่วน (ratio scale)

ส่วนที่ 3 ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือไทยทรงดำ บ้านท่าโล้ จังหวัดเพชรบุรี โดยคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) มี 5 ระดับ โดยที่ 5 หมายถึง “เห็นด้วยมากที่สุด”, 4 หมายถึง “เห็นด้วยมาก”, 3 หมายถึง “เห็นด้วยปานกลาง”, 2 หมายถึง “เห็นด้วยน้อย”, 1 หมายถึง “เห็นด้วยน้อยที่สุด”

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ เป็นคำถามปลายเปิด

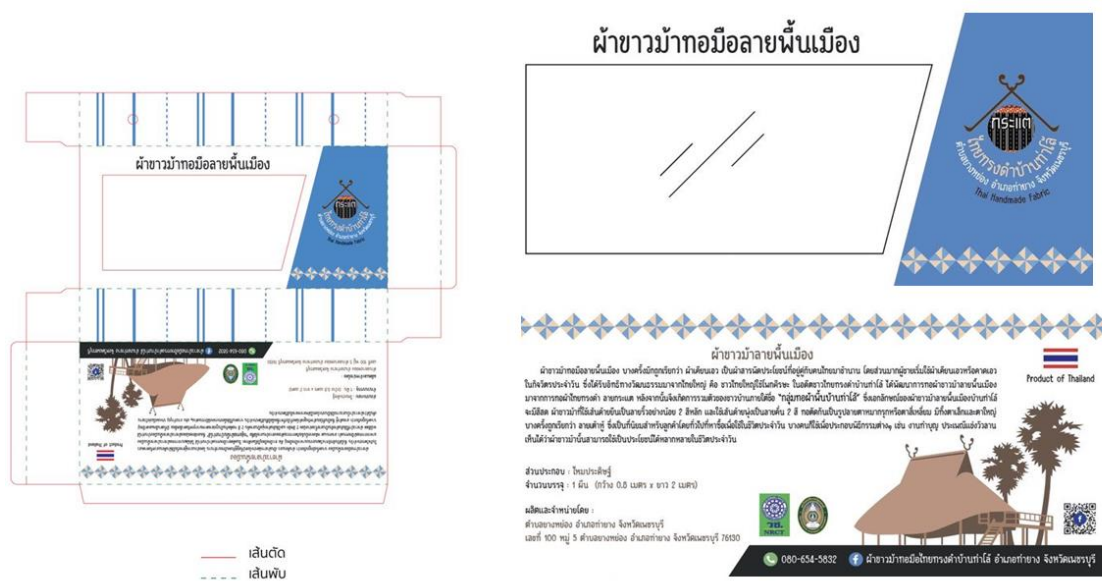

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยแสดงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อทราบถึงข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคที่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือพื้นเมือง

ผลการวิจัย

1.1 ผลการวิเคราะห์การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือบ้านท่าไต้ ตำบลยางหย่อง อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี โดยผ่านกระบวนการ 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) เริ่มจากออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์โดยคำนึงถึงขนาด สัดส่วน ปริมาตร น้ำหนัก รูปร่างของวัสดุที่จะนำมาทำบรรจุภัณฑ์ซึ่งต้องสอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ เริ่มพัฒนาบรรจุภัณฑ์โดยเลือกใช้สีของกล่องที่จะบรรจุสินค้าโดยเลือกใช้สีขาวเป็นสีพื้นหลักเพื่อต้องการให้สีของกล่องตัดกับผ้าขาวม้าลายพื้นเมืองซึ่งทำให้ผู้บริโภคเห็นสินค้า ผู้บริโภคที่มาซื้อให้ความเห็นว่าน่าจะใช้สีขาวเป็นพื้นมากกว่าเพราะเมื่อใส่ผ้าขาวม้าในกล่องมันจะสะดุดตากับพื้นสีขาวทำให้สะดุดตามากกว่าสีโทนเข้ม 2) เริ่มการออกแบบกราฟิกเพื่อต้องการสื่อสารไปยังลูกค้าผ่านองค์ประกอบหลักคือการใช้รูปภาพ ตัวอักษร การใช้สี เป็นการสื่อสารเพื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ง่ายขึ้น และคำนึงถึงความสะดวกในการพกพา มีการเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ให้น่าสนใจบนบรรจุภัณฑ์ ทั้งนี้ บรรจุภัณฑ์ผ้าขาวม้าทอมือลายพื้นเมืองถูกจำหน่ายในราคา 250 บาทต่อกล่อง

ภาพที่ 2 บรรจุภัณฑ์ผ้าขาวม้าทอมือลายพื้นเมือง บ้านท่าไต้ ราคา 250 บาท

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคเพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือพื้นเมืองบ้านท่าไต้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือท่าไต้ พบว่า เป็นเพศหญิงจำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 57.3 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.8 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 244 คน คิดเป็นร้อยละ 61.0 ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ/พนักงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจ จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 27.3 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

20,001-30,000 บาท จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 26.4 และมีสถานภาพโสด จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.0

ตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์เป็นด้านที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.28$, S.D.=0.683) ซึ่งอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับที่ 1 รองลงมา คือ ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 4.27$, S.D.= 0.737) อยู่ในระดับมาก เป็นลำดับที่ 2 ด้านส่งเสริมการตลาดให้ความสำคัญอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.24$, S.D.= 0.728) จัดอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับที่ 3 และด้านราคาให้ความสำคัญ ($\bar{X} = 4.18$, S.D.= 0.749) ซึ่งอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับที่ 4 ทั้งนี้ มีภาพรวมเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.25$, S.D.= 0.724) ซึ่งจัดอยู่ในระดับที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญ

ตารางที่ 1 พฤติกรรมผู้บริโภคการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือพื้นเมืองบ้านท่าไต้ จังหวัดเพชรบุรี

พฤติกรรมในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ผ้าทอมือพื้นเมืองบ้านท่าไต้	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านผลิตภัณฑ์	4.28	0.683	มาก
ด้านราคา	4.18	0.749	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.27	0.737	มาก
ด้านส่งเสริมการตลาด	4.24	0.728	มาก
ภาพรวมเฉลี่ย	4.25	0.724	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ผ้าทอมือพื้นเมืองบ้านท่าไต้ ตำบลยางหย่อง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี เป็นชุมชนที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ซึ่งมาจากการใช้ชีวิต ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ลักษณะชุมชนท้องถิ่นซึ่งอุดมไปด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น งานหัตถกรรม เช่น การทอผ้า เย็บผ้าสร้างลวดลายบนผ้าผ่านการเน้นคุณค่าทางวัสดุและคุณค่าทางวัฒนธรรมและการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าผ่านการออกแบบรูปทรงลวดลายใหม่ สีเส้นและคุณสมบัติการใช้งานซึ่งไปสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัทธนี ปราโมทย์เมือง (2564) กล่าวว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ควรเน้นคุณค่าในเรื่องของความงาม รูปแบบ สีเส้น ลวดลายในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เน้นคุณสมบัติและคุณค่าของวัสดุ เน้นการออกแบบที่เต็มไปด้วยความเป็นเอกลักษณ์และคุณค่าจากทุนทางวัฒนธรรม มีคุณประโยชน์ในการใช้สอยและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤชิต แสนปากดีและคณะ (2565) พบว่า การพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์นับเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ การนำอัตลักษณ์ของท้องถิ่นใช้กับตัวผลิตภัณฑ์นั้นยังเป็นที่น่าสนใจของผู้บริโภคด้วย รัชนิกร กุศลานนท์ และคณะ (2564) พบว่า การแปรรูปผลิตภัณฑ์หลากหลายส่งผลให้เกิดเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์และสามารถของได้ในตลาด การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ดี ณรงค์ เจนใจ (2563) พบว่า ผ้าทอลายไก่อเป็นภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนบ้านแม่ลอยหลวงที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต มีลวดลายที่สะท้อนถึงธรรมชาติ ใช้เทคนิคการพันด้ายสีต่างกันสองเส้นให้กลายเป็นเส้นยืนหนึ่งเส้นเพื่อให้เกิดมิติและความสวยงาม สินค้าทางวัฒนธรรมจากผ้า

ทอลายไคที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน คือ ตุ๊กตาแม่อุ้ยกับหลานสาวและถุงย่ามลายไค ปิยะมุข เจริญยอด (2565) สอดคล้องกับ การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยทุนทางวัฒนธรรมและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการจัดโชนสีในผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของมรดกทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 การวิจัยครั้งนี้สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นตัวอย่างสำหรับชุมชนทอผ้ารายอื่นต้องการจะพัฒนารูปร่างของตนให้สามารถแข่งขันกับผู้ประกอบรายอื่นได้

1.2 นำผลที่ได้ไปพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่น่าสนใจต่อกลุ่มผู้บริโภคมากขึ้นและสามารถนำไปเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตสินค้ามากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 หน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือพื้นเมืองสามารถนำผลการวิจัยไปกำหนดและวางแผนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนผลิตภัณฑ์โดยชุมชน

2.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐสามารถผลักดันและให้การสนับสนุนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้สินค้าเป็นที่ยอมรับและชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้แก่พื้นที่

บรรณานุกรม

ฐปัท แก้วปาน. สราวุธ อิศรานุวัฒน์ และจริยา แผลงนอก. (2563). หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุรินทร์. (22)2. 161-182.

ณรงค์ เจริญ. (2563). การพัฒนาผ้าทอลายไคเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง จังหวัดเชียงราย. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. (12)2. 144-155.

นฤชิต แสนปากดี, ยุทธพงษ์ เชื้อนแก้ว, เกริกไกร นรภาร, ธวัชชัย เคหะบาล, พงศกร ชาวเชียงตุง. (2565). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่ม: กรณีศึกษา ผลิตภัณฑ์ ผ้าทอพื้นเมืองด้วยอัตลักษณ์ชาวผู้ไท บ้านกุดหว้า จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย. 12(1). 38-43.

นันทวิช นูนารถ. (2563). ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าแห่งวิถีชีวิต วัฒนธรรม เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์. 12(34). 17-26.

- นิอร ดาวเจริญพร และรุ่งฤทัย ราพิงจิต. (2566). การออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์ ตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์ อำเภอร่องเสือเขี้ยว จังหวัดสุโขทัย. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 8(4). 174-191.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. 2565. รายงานสถานการณ์ MSME ไตรมาสที่ 4/2566, online: https://www.sme.go.th/uploads/file/20240213-092235_download-20240131085812.pdf
- ปิยะมูข เจตียยอด. (2565). การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากผ้าทอลายหน้าหมอน กลุ่มเมืองแจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*. (14)4. 343-359.
- มัทธนี ปราโมทย์เมือง. (2564). การออกแบบบรรจุภัณฑ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยจากทุนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไท-ยวน กรณีศึกษาผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน จังหวัดสระบุรี. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*. (13)5. 343-356.
- รัชนิกร กุศลานนท์, ขวัญพัศฐ์ สุขกาย, อนันต์ แก้วตาดีบ. (2564). การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นถิ่นเพื่อยกระดับอัตลักษณ์และเพิ่มมูลค่าสินค้าทางวัฒนธรรมชุมชนเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*. (13)1. 16-30.
- รุจิราภา งามสระคู และ ปุณยภา พลวัน. (2561). องค์ความรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภอร่องเสือเขี้ยว จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*. 6(1).176-187.
- วิลาสินี ขำพรหมราช. (2565). การออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้ากลุ่มผ้าชิ้นยวนบ้านถนนคด จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*. (14)1.40-51
- อุทุมพร ศรีโยม. พรศิลป์ บัวงาม. มัลลิกา คงแก้ว. การพัฒนาตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์สำหรับข้าวพันธุ์พื้นเมืองสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นบ้านโคกสูง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารรัชต์ ภา ค ย .* 16(45). 66-82.
- Cochran, W.G. (1997). *Sampling Techniques*. John Wiley Sons; Third Edition.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของ
ธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี*

FACTORS AFFECTING THE SELECTION SERVICE OF MICE FOR
HOTELS AND RESORTS IN CHONBURI PROVINCE

ณัฐนันท์ พชรนิวัฒนากุล และ สโรชนี ศรีวัฒนา

Natthanant Patcharaniwattanankul and Srochinee Siri Wattana

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

E-mail: natcha.mmilk@gmail.com, Srochinee.si@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมไมซ์เป็นการจัดงานที่มุ่งเน้นบริการนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมการประชุมและงานแสดงสินค้า เป็นหลักด้วยการนำเสนอการจัดงานและกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ที่ประทับใจให้กับผู้เข้าร่วมงานเพื่อเป็นเวทีการจัดงานที่ขับเคลื่อนอุตสาหกรรมต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพฤติกรรมการจัดประชุมและสัมมนาของผู้ใช้บริการ (2) ศึกษากระบวนการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี และ (3) เปรียบเทียบการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการจัดประชุมและสัมมนา

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ที่ใช้บริการและนักท่องเที่ยวในรูปแบบอุตสาหกรรมไมซ์ของโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี จำนวน 385 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test

ผลการวิจัยแสดงว่า (1) ผู้ใช้บริการส่วนมากเคยจัดประชุมสัมมนาภายในองค์กร มีการจัดการประชุมไม่เกิน 3 ครั้ง ในการเลือกสถานที่จัดงานส่วนมากผู้มีอำนาจตัดสินใจคือประธานกรรมการหรือหัวหน้าองค์กรคนเดียว จองสถานที่โดยการจองล่วงหน้าโดยไม่ได้ทำสัญญา และส่วนมากจองสถานที่จัดงานล่วงหน้าไม่เกิน 3 เดือน (2) ผู้ใช้บริการ เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (3) ผู้ใช้บริการที่มีรายได้ต่อเดือน และประสบการณ์ในการจัดประชุมต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ส่วนเพศ อายุ ระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกัน และ (4) ผู้ใช้บริการที่มีจำนวนการจัดประชุมต่อปี รูปแบบการจองสถานที่ และการจองสถานที่ล่วงหน้าต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ส่วนประเภทของงาน และผู้มีอำนาจตัดสินใจ ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การจัดประชุมและสัมมนา, ธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ท, การเลือกใช้บริการ

Abstract

The MICE industry is organizing events that mainly serve business people who attend conferences and trade fairs, by presenting events and activities that create memorable experiences for exhibitors for providing a platform for events that are important to the national economy. The objectives of this research were (1) to study the behavior of meeting and seminar customers, (2) to study the level of selection of meeting and seminar services of hotel and resort business in Chonburi, and (3) to compare the selection of meeting and seminar arrangement services of hotels and resorts in Chonburi Province classified by personal factors and meeting and seminar arrangement behavior.

The researcher used a questionnaire as a tool to collect data from 385 people who used MICE services and tourists in Chonburi province. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research results show that (1) Most customers have held internal seminars, and held no more than 3 meetings, most venue selections are the sole chairman or head of the organization, reservations are made without a contract, and most venues are booked up to 3 months in advance, (2) Customers choose meeting and seminar services as a whole at a high level, (3) Customers with monthly income and experience in organizing different meetings choose to use the meeting and seminar services of hotels and resorts in Chonburi differently, while different gender, age, and level of education is no different, and (4) Customers with annual meeting numbers, venue reservation formats, and venue reservations differ in advance, choose to use the convention and seminar services of the hotel and resort business in Chonburi province differently, Customer with different types of jobs, and decision-makers Choosing to use is no different.

Keywords; MICE; Hotels and Resorts, selection service

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่สามารถช่วยฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจและสร้างรายได้จำนวนมากให้กับประเทศไทย ซึ่งองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: UNWTO) ได้กล่าวว่า ในปี ค.ศ.2022 สถานการณ์การท่องเที่ยวโลกมีการเพิ่มขึ้นโดยภูมิภาคที่มีแนวโน้มเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม คือ ประเทศในเอเชียแปซิฟิก แต่เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลอุตสาหกรรมไม่ได้รับผลกระทบโดยตรง (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน), 2563) ด้วยภารกิจในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมไมซ์ของประเทศไทยให้ก้าวไปข้างหน้า

อย่างยั่งยืนด้วยความรู้ที่ทันสมัยมาตรฐานระดับโลกและทรัพยากรมนุษย์ที่มีความชำนาญ ฝ่ายพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมไมซ์ได้ตั้งเป้าหมายที่จะขับเคลื่อนประเทศให้เป็นสถานะผู้นำศูนย์กลางไมซ์แห่งอาเซียนในปี ค.ศ. 2020 (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน), 2563) ทั้งนี้การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมไมซ์ มีการใช้จ่ายทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจในการดำเนินธุรกิจไมซ์ ยังส่งผลต่อการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจเป็นอัตราการเติบโตที่สำคัญ ทำให้รัฐบาลได้กำหนดให้การท่องเที่ยวรูปแบบธุรกิจไมซ์ เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมภาคบริการที่สำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ 20 (พ.ศ. 2560-2579) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภท การจัดการประชุม การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล และการแสดงสินค้า/นิทรรศการนานาชาติ (MICE: Meeting, Incentive, Convention, and Exhibition) มีแนวโน้มการเจริญเติบโตสูงขึ้นเรื่อยๆ แม้นักท่องเที่ยวในกลุ่ม MICE นี้จะมีขนาดเล็ก เป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม แต่ก็มีคุณภาพและศักยภาพในการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวสูง สามารถสร้างรายได้ให้ประเทศไทยมากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไปถึง 3 เท่า (สำนักบริการธุรกิจและที่ปรึกษา สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542)

จากความต้องการของตลาดในอุตสาหกรรมการจัดประชุมและสัมมนาที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ธุรกิจโรงแรมและศูนย์ประชุมซึ่งเป็นธุรกิจหลักที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมดังกล่าวมองเห็นโอกาสทางธุรกิจ จึงเพิ่มการลงทุนด้วยการเพิ่มจำนวนพื้นที่ใช้สอยให้มากขึ้น ดังนั้น สถานที่จัดงาน (venue) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้อุตสาหกรรมการจัดประชุมและสัมมนาประสบความสำเร็จด้วยการตอบสนองต่อความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าได้ เป็นการเพิ่มความมั่นคงของธุรกิจสถานที่จัดงานให้สามารถแข่งขันได้ทั้งในตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ

จากความจำเป็นในการศึกษาผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่แท้จริงและเพื่อการพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดที่ถูกต้อง และผู้บริหารจะได้เกิดความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อเป้าประสงค์ขององค์กรตนเอง เพื่อนำมากำหนดส่วนประสมการตลาดของสถานที่จัดงานให้เหมาะสมกับกลุ่มลูกค้า และใช้เป็นแนวทางในการลงทุนด้านสถานที่ให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าอุตสาหกรรมการจัดประชุมและสัมมนา ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาดและประชาสัมพันธ์อุตสาหกรรมการจัดประชุมและสัมมนาในประเทศไทยได้อย่างถูกต้องทิศทาง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดประชุมและสัมมนาของผู้ใช้บริการ
2. เพื่อศึกษาระดับการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี
3. เพื่อเปรียบเทียบการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และพฤติกรรมการจัดประชุมและสัมมนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้ที่ใช้บริการและนักท่องเที่ยวในรูปแบบอุตสาหกรรมไมซ์ของโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี เนื่องจากไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างจากสูตรของ Cochran (1977) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ จำนวนทั้งสิ้น 385 คน และการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) (ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์, 2556) โดยเลือกเฉพาะผู้ที่ใช้บริการและนักท่องเที่ยวในรูปแบบอุตสาหกรรมไมซ์ของโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ได้ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 385 คน

ตัวแปรการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ คือ (1) ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์ในการจัดประชุม และ (2) พฤติกรรมการจัดประชุมและสัมมนา ประกอบด้วย ประเภทของงาน จำนวนการจัดประชุมต่อปี ผู้มีอำนาจตัดสินใจ รูปแบบการจองสถานที่ และการจองสถานที่ล่วงหน้า

2. ตัวแปรตาม คือ การเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านพนักงาน และด้านโปรแกรมการจัดงานสำเร็จรูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม แบ่งลักษณะข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์ในการจัดประชุม เป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการจัดประชุมและสัมมนา ได้แก่ ประเภทของงาน ประเภท จำนวนการจัดประชุมต่อปี ผู้มีอำนาจตัดสินใจ รูปแบบการจองสถานที่ และการจองสถานที่ล่วงหน้า โดยเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนา ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านพนักงาน และด้านโปรแกรมการจัดงานสำเร็จรูป ลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นลักษณะปลายปิดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542)

การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้ผ่านการตรวจสอบโดยการนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม นิยามศัพท์เฉพาะ และจุดประสงค์ (Item-Objective of Congruence: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อคำถาม

เท่ากับ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งผลการหาคุณภาพ พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ทุกข้อ ตามเกณฑ์ที่กล่าว สุวิมล ติรภานันท์ (2550) ว่าข้อคำถามควรมีค่า IOC เข้าใกล้ 1 หากต่ำกว่า 0.5 ควรปรับปรุง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย (Try Out) จำนวน 40 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามในด้านความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach, 1990) ผลการวิเคราะห์ได้ค่าเชื่อมั่นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนา โดยภาพรวมเท่ากับ 0.906 ซึ่งถือว่ามีความสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของ (Jacobs, 1991); (Fraenkel & Wallen, 2006) ซึ่งระบุว่าค่าความเชื่อมั่นไม่ควรต่ำกว่า 0.70

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1.1 หาค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) ของปัจจัยส่วนบุคคลและและพฤติกรรมการจัดประชุมและสัมมนา

1.2 หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) ของการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี

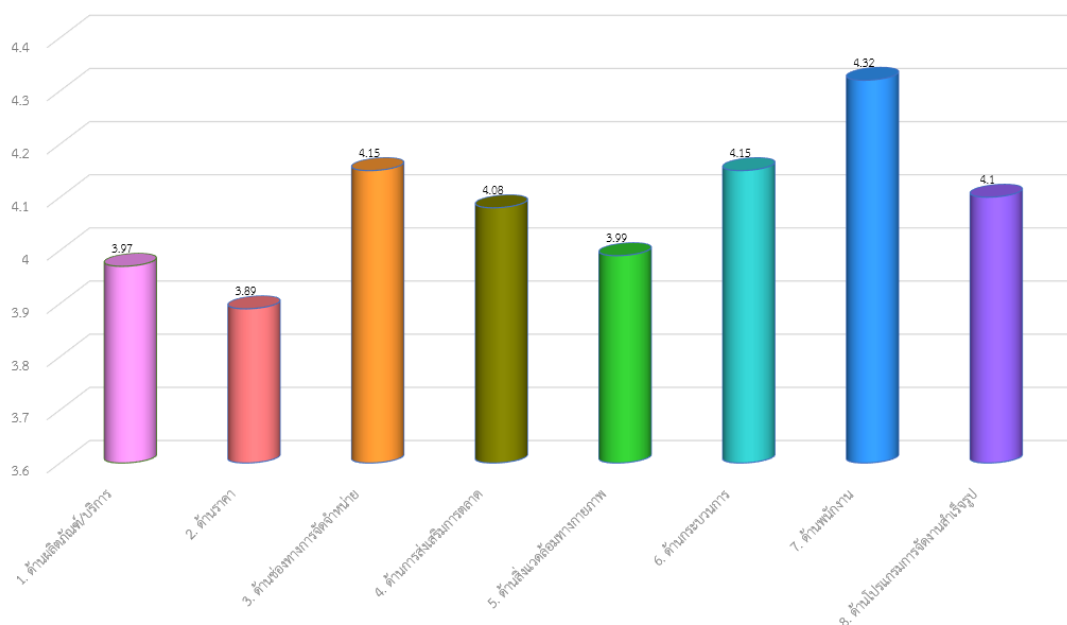
2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

ใช้ค่า t-test (Independent t-test) ใช้วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม และใช้สถิติวิเคราะห์ F-test (Independent sample F-test) และ Brown-Forsythe test แบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว One-way ANOVA (One-way Analysis of Variance) ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม และทดสอบความแตกต่างรายคู่ โดยใช้วิธี Fisher's Least Significant Difference (LSD) และ Dunnett's T3 ที่มีระดับนัยสำคัญ .05 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2545: 332-333)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการจัดประชุมและสัมมนา พบว่า ส่วนมากเคยจัดประชุมสัมมนาภายในองค์กร ส่วนมากจัดการประชุมไม่เกิน 3 ครั้ง ส่วนมากผู้มีอำนาจตัดสินใจคือประธานกรรมการหรือหัวหน้าองค์กรคนเดียว ส่วนมากจองสถานที่โดยการจองล่วงหน้าโดยไม่ได้ทำสัญญา และส่วนมากจองสถานที่จัดงานล่วงหน้าไม่เกิน 3 เดือน

2. ผลการวิเคราะห์การเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี พบว่าในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .526) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการเลือกใช้บริการ อยู่ในระดับมากทั้ง 8 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านพนักงาน ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = .662) (2) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = .654) (3) ด้านกระบวนการ ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = .674) (4) ด้านโปรแกรมการจัดงานสำเร็จรูป ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = .421) (5) ด้านการส่งเสริมการตลาด ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .648) (6) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .583) (7) ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = .676) และ (8) ด้านราคา ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .673) ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ค่าเฉลี่ยของการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี

3. ผลการเปรียบเทียบของปัจจัยส่วนบุคคลกับการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ปรากฏผลดังนี้

3.1 ผู้ใช้บริการที่มีเพศต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวม และรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

3.2 ผู้ใช้บริการที่มีอายุต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านกระบวนการ และด้านโปรแกรมการจัดงานสำเร็จรูป ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านผลิตภัณฑ์/บริการ และด้านพนักงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05

3.3 ผู้ใช้บริการที่มีระดับการศึกษาต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวม และรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

3.4 ผู้ใช้บริการที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวม และรายด้านเกือบทุกด้านแตกต่างกัน ยกเว้นด้านโปรแกรมการจัดงานสำเร็จรูป ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

3.5 ผู้ใช้บริการที่มีประสบการณ์ในการจัดประชุมต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านโปรแกรมการจัดงานสำเร็จรูปแตกต่างกัน ส่วนด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านพนักงาน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทใน
จังหวัดชลบุรี เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเลือกใช้บริการ การจัดประชุมและสัมมนา		เพศ	อายุ	ระดับ การศึกษา	รายได้ต่อ เดือน	ประสบการณ์ ในการจัด ประชุม
ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ	F/t	1.498	3.833*	.870	2.140	3.061*
	Sig.	.135	.010	.420	.095	.048
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง
ด้านราคา	F/t	.789	2.173	.854	.894	3.028*
	Sig.	.431	.091	.426	.444	.050
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	F/t	.269	1.549	.345	.502	5.900*
	Sig.	.788	.201	.709	.681	.003
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง
ด้านการส่งเสริมการตลาด	F/t	1.512	2.141	.455	1.915	2.344
	Sig.	.131	.095	.635	.127	.097
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
ด้านสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพ	F/t	.729	1.285	.214	2.125	2.367
	Sig.	.467	.280	.807	.097	.095
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
ด้านกระบวนการ	F/t	-1.674	.850	.238	1.708	.939
	Sig.	.095	.468	.788	.165	.392
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
ด้านพนักงาน	F/t	-1.754	3.393*	1.899	1.136	1.098
	Sig.	.080	.018	.151	.334	.335
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
ด้านโปรแกรมการจัดงาน สำเร็จรูป	F/t	-1.420	1.073	.875	2.701*	3.148*
	Sig.	.156	.361	.418	.045	.044
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
โดยภาพรวม	F/t	.001	1.992	.882	1.848	3.344*
	Sig.	.999	.115	.415	.138	.036
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการเปรียบเทียบของพฤติกรรมการจัดประชุมและสัมมนากับการเลือกใช้บริการการจัด
ประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ปรากฏผลดังนี้

4.1 ผู้ใช้บริการที่มีประเภทของงานต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวม และรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

4.2 ผู้ใช้บริการที่มีจำนวนการจัดประชุมต่อปีต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านโปรแกรมการจัดงานสำเร็จรูป แตกต่างกัน ส่วนด้านกระบวนการ และด้านพนักงาน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

4.3 ผู้ใช้บริการที่มีผู้มีอำนาจตัดสินใจต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวม และรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

4.4 ผู้ใช้บริการที่มีรูปแบบการจองสถานที่ต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวม และรายด้านทุกด้าน แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

4.5 ผู้ใช้บริการที่มีการจองสถานที่ล่วงหน้าต่างกัน เลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวม และรายด้านทุกด้านแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี เมื่อจำแนกตามพฤติกรรมการจัดประชุมและสัมมนา

การเลือกใช้บริการ การจัดประชุมและสัมมนา		ประเภท ของงาน	จำนวนการ จัดประชุม ต่อปี	ผู้มีอำนาจ ตัดสินใจ	รูปแบบการ จองสถานที่	การจอง สถานที่ ล่วงหน้า
ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ	F/t	2.425*	11.745*	.186	13.317*	14.244*
	Sig.	.035	.000	.830	.000	.000
	ผลการทดสอบ	แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
ด้านราคา	F/t	1.652	7.225*	.653	2.987*	2.572
	Sig.	.145	.001	.521	.032	.078
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	F/t	1.430	7.496*	.976	7.641*	6.608*
	Sig.	.212	.001	.378	.000	.002
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
ด้านการส่งเสริมการตลาด	F/t	1.042	6.956*	1.326	6.287*	13.226*
	Sig.	.392	.001	.267	.000	.000
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง

ตารางที่ 2 (ต่อ)

การเลือกใช้บริการ การจัดประชุมและสัมมนา		ประเภท ของงาน	จำนวนการ จัดประชุม ต่อปี	ผู้มีอำนาจ ตัดสินใจ	รูปแบบการ จองสถานที่	การจอง สถานที่ ล่วงหน้า
ด้านสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพ	F/t	3.279*	5.723*	2.234	5.719*	14.975*
	Sig.	.007	.004	.109	.001	.000
	ผลการทดสอบ	แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
ด้านกระบวนการ	F/t	1.402	1.302	.024	3.315*	24.286*
	Sig.	.223	.274	.976	.021	.000
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
ด้านพนักงาน	F/t	1.094	2.315	.323	6.424*	27.991*
	Sig.	.363	.100	.724	.000	.000
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
ด้านโปรแกรมการจัดงาน สำเร็จรูป	F/t	.526	11.347*	.724	6.180*	12.888*
	Sig.	.756	.000	.485	.000	.000
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
โดยภาพรวม	F/t	1.927	8.925*	.609	8.610*	26.765*
	Sig.	.089	.000	.544	.000	.000
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้นสามารถขยายความและอภิปรายให้เห็นความสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ได้ดังนี้

ผู้ให้บริการส่วนมากเคยจัดประชุมสัมมนาภายในองค์กร มีการจัดการประชุมไม่เกิน 3 ครั้ง ในการเลือกสถานที่จัดงานส่วนมากผู้มีอำนาจตัดสินใจคือประธานกรรมการหรือหัวหน้าองค์กรคนเดียว จองสถานที่โดยการจองล่วงหน้าโดยไม่ได้ทำสัญญา และส่วนมากจองสถานที่จัดงานล่วงหน้าไม่เกิน 3 เดือน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วรุฒ บินล่าเต๊ะ (2559) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนา (MICE) ในธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในเครืออมารี ผลการวิจัยพบว่า ภายในระยะเวลา 1 ปี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จัดการประชุม 1-3 ครั้ง โดยจองสถานที่จัดงานล่วงหน้าไม่เกิน 3 เดือน

ผู้ให้บริการ มีการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กฤต จุระกะนิตย์ (2558) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมไมซ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพอุตสาหกรรมไมซ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านที่พัก ด้านธุรกิจบันเทิง ด้านผู้รับจัดงาน ด้านสถานที่จัดงาน ด้านธุรกิจนำเที่ยว ด้านความปลอดภัย ด้านการคมนาคมขนส่ง และด้านสินค้าที่ระลึก ตามลำดับ เช่นเดียวกับผลงานวิจัยของ สุธีรา

ปานแก้ว (2558) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการตลาดอุตสาหกรรมไมซ์ ของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์มีความพึงพอใจด้านการบริการอยู่ในระดับมาก

ผู้ใช้บริการมีการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกิดศิริ เจริญวิศาล (2552) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการตลาดที่เหมาะสมของสถานที่จัดงานสำหรับธุรกิจการจัดประชุมในประเทศไทย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้รับบริการให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์/บริการอยู่ในระดับมาก

ผู้ใช้บริการ มีการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ด้านราคา อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกิดศิริ เจริญวิศาล (2552) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการตลาดที่เหมาะสมของสถานที่จัดงานสำหรับธุรกิจการจัดประชุมในประเทศไทย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้รับบริการให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านราคาอยู่ในระดับมาก

ผู้ใช้บริการมีการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนา ของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกิดศิริ เจริญวิศาล (2552) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการตลาดที่เหมาะสมของสถานที่จัดงานสำหรับธุรกิจการจัดประชุมในประเทศไทย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้รับบริการให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย/บริการ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จิน เวเบอร์ และเบาเออร์ (Jin, Weber, & Bauer, 2012) ศึกษาถึงคุณลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกงานและผู้จัดงาน กรณีศึกษาอุตสาหกรรมการจัดแสดงสินค้าของจีนแผ่นดินใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดงาน คือ การติดต่อสื่อสาร

ผู้ใช้บริการมีการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มาฮาเดวี และคณะ (Mahadewe, & et.al, 2014) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ในการเดินทางมาอีกครั้งที่บาห์ลี ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการขาย (การประชาสัมพันธ์และการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล) มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ในการเดินทางมาอีกครั้งที่บาห์ลี

ผู้ใช้บริการ มีการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เยาวลักษณ์ ขาวบ้านโพธิ์ (2560) ศึกษาเรื่อง ความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) ของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาความสามารถด้านการแข่งขันของอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) คือการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชิบูตะ และซูกานะ (Shibuta, & Sugano, 2011) ศึกษาเรื่อง การยกระดับความสามารถในการแข่งขันระดับสากลของธุรกิจ MICE ของญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) ประเทศญี่ปุ่น คือ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัย โครงสร้างพื้นฐานมีความทันสมัยด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า มีความปลอดภัยในเขตเมืองสูง

ผู้ใช้บริการมีการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกิดศิริ เจริญวิศาล (2552) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการตลาดที่เหมาะสมของสถานที่จัดงานสำหรับธุรกิจการจัดประชุมในประเทศไทย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้รับบริการให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก

ผู้ใช้บริการมีการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ด้านพนักงาน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เยาวลักษณ์ ชาวบ้านโพธิ์ (2560) ศึกษาเรื่อง ความสามารถด้านการแข่งขันในอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) ของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาความสามารถด้านการแข่งขันของอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) คือ การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและบุคลากรในอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชิบูตะ และซูกาโนะ (Shibuta, & Sugano, 2011) ศึกษาเรื่อง การยกระดับความสามารถในการแข่งขันระดับสากลของธุรกิจ MICE ของญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) ประเทศญี่ปุ่น คือ บุคลากรทางด้านไมซ์ (MICE) มีความเป็นมืออาชีพสูง

ผู้ใช้บริการมีการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี ด้านโปรแกรมการจัดงานสำเร็จรูป อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วรุฒ บินล่าเต๊ะ (2559) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนา (MICE) ในธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในเครืออมารี ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับบริการสถานที่จัดงาน เห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนา ด้านโปรแกรมการจัดงานสำเร็จรูป มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดบทบาท หน้าที่อย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดการระดมสมอง สร้างเครือข่ายและความร่วมมืออย่างต่อเนื่องในการพัฒนาอุตสาหกรรมไมซ์
2. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างมาตรฐานของโครงสร้างพื้นฐานรวมถึงระบบโลจิสติกส์เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเดินทางเข้าใช้บริการได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั้งมีความปลอดภัย
3. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมพัฒนาทักษะให้แก่พนักงานทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาษา เทคโนโลยี และเทคนิคการปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อสามารถแข่งขันได้กับตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
4. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการการจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวเป็นฐานข้อมูลสำหรับการนักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว เพื่อให้เกิดการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับชุมชน ให้เกิดการท่องเที่ยวแบบครบวงจร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study)
2. ควรมีการศึกษาและการทำวิจัยเกี่ยวข้องกับธุรกิจการจัดประชุมและสัมมนาในแขนงอื่นด้วย เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลร่วมกันในการบริหารจัดการธุรกิจการจัดประชุมและสัมมนาในภาพรวมได้ดียิ่งขึ้น
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความเป็นไปได้ในเชิงเปรียบเทียบการแข่งขันระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในจังหวัดชลบุรี ว่ามีหลักในการบริหารแตกต่างกันอย่างไรบ้าง ข้อได้เปรียบ-เสียเปรียบ จุดอ่อน-จุดแข็งต่างๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการบริการธุรกิจการจัดประชุมและสัมมนา

บรรณานุกรม

- กฤต จุระกะนิทย์. (2558). การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมไมซ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์สุขภาพบัณฑิต (สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2542). การวิเคราะห์สถิติ: สถิติเพื่อการตัดสินใจ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2545). หลักสถิติ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกตุศิริ เจริญวิศาล. (2552). รูปแบบการตลาดที่เหมาะสมของสถานที่จัดงานสำหรับธุรกิจการจัดประชุมในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่.
- ณรงค์ โพธิ์พูกษานันท์. (2556). ระเบียบวิธีวิจัย หลักการและแนวคิด เทคนิคการเขียนรายงานการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด.
- เยาวลักษณ์ ขาวบ้านโพธิ์. (2560). ความสามารถด้านการแข่งขันในอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) ของประเทศไทย. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 7(1). 56-65.
- วรุฒ บินลาเต๊ะ. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการให้บริการการจัดประชุมและสัมมนา (MICE) ในธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในเครืออมารี. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด.
- สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน). (2563). MICE Hygiene Guidelines แนวปฏิบัติด้านสุขอนามัยสำหรับอุตสาหกรรมไมซ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานฯ.
- สำนักบริการธุรกิจและที่ปรึกษา สถาบันทรัพยากรสุขภาพแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2542). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาเพื่อจัดตั้งองค์การบริหารศูนย์ประชุมและนิทรรศการนานาชาติ. (รายงานการวิจัย).
- สุธิรา ปานแก้ว. (2558). แนวทางการจัดการตลาดอุตสาหกรรมไมซ์ ของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุประภา โมลิตานนท์. (2549). Thailand Convention Exhibition Bureau. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ.
- สุวิมล ติรภานันท์. (2550). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley and Sons.
- Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th Ed.). New York: Harper Collins.
- Fraenkel, R.J. & Wallen, E.N. (2006). *How to design and evaluate research in education* (6th Ed.). Boston: McGraw-Hill.
- Jacobs, L.C. (1991). *Test Reliability. IU Blomington Evaluation Services and Testing (Best)*. Blomington: Indiana University.

- Jin, X., Weber, K., & Bauer, T. (2012). Relationship quality between Exhibitors and Organizers: A perspective from Mainland China's Exhibition Industry. *International Journal of Hospitality Management*, 31: 1222-1234.
- Mahadewe, Ni Made-Eka, & et.al. (2014, July). Factor Influencing Tourists Revisit to Bali as MICE Destination. *E-Journal Tourism*, 1.
- Shibuta, K., & Sugano, H. (2011). Toward Enhancing the International Competitiveness of Japan's MICE Business. *MICE Japan 2011*, 11: 50-51.

คุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี TOURIST SERVICE QUALITY AT HOTEL IN CHONBURI PROVINCE

ณัฐนันท์ พชรนิวัฒนากุล และ สโรชนี ศิริวัฒนา

Natthanant Patcharaniwattanankul and Srochinee Siri Wattana

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Email: Srochinee.si@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ผู้ประกอบการโรงแรมจึงพยายามสร้างเอกลักษณ์ของที่พักให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักท่องเที่ยว งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (2) ศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว และ (4) เปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวและเข้าพักโรงแรมในจังหวัดชลบุรี จำนวน 385 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน χ^2 , t-test และ F-test

ผลการวิจัยแสดงว่า (1) นักท่องเที่ยวส่วนมากท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยไม่เกิน 2,000 บาทต่อวัน โดยตัวเองเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว เดินทางท่องเที่ยวแบบส่วนบุคคล มีระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง 1-2 วัน และรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (2) โรงแรมในจังหวัดชลบุรี มีคุณภาพการให้บริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านความเห็นอกเห็นใจ ด้านความเป็นรูปธรรม ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ด้านการให้ความเชื่อมั่น และด้านการตอบสนองความต้องการ ตามลำดับ (3) เพศ และอายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวทุกด้าน ขณะที่ อาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวด้านวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยว แต่ไม่มีความสัมพันธ์ด้านค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวัน ระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละวัน ช่องทางการรับรู้ไม่มีความสัมพันธ์ เช่นเดียวกับระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยว ด้านค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวัน ด้านระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละวัน และด้านช่องทางการรับรู้ แต่ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว และลักษณะการท่องเที่ยว และ (4) นักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวแต่ละวัน บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยว ระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละวัน และช่องทางการรับรู้ ต่างกัน เห็นว่าคุณภาพการให้บริการของโรงแรมในจังหวัดชลบุรีโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: คุณภาพการให้บริการ, นักท่องเที่ยว, โรงแรมในจังหวัดชลบุรี

Abstract

Tourism is an important business that drives the country's economy. Hoteliers, therefore, strive to create the uniqueness of their accommodation in line with the needs and interests of the traveler. This research aims to (1) study the tourism behavior of tourists, (2) study the quality of tourist service of hotels in Chonburi Province, (3) study the relationship between personal factors of tourists and tourism behavior, and (4) Comparison of tourist service quality of hotels in Chonburi province classified by tourism behavior.

The researcher used questionnaires as a tool to collect data from 385 tourists and hotel stays in Chonburi Province, statistics used in the research were frequency, percentage, mean, standard deviation, χ^2 , t-test, and F-test.

The results show that (1) most tourists travel for leisure, have an average travel expense of not more than 2,000 baht per day, themselves are influential travel decision-makers, travel privately, have The duration of each trip is 1-2 days, and learn about travel through the Internet, (2) Hotels in Chonburi province have overall quality of service at a high level, when considering each aspect it was found that the quality of service was at a high level in all aspects as follows: empathy, concreteness, trustworthiness, trustworthiness, and needs response respectively, (3) Gender and age were not related to all aspects of tourism behavior, while occupation was associated with tourism behavior in terms of travel objectives, persons influencing travel decision-making, and tourism characteristics, but had no relationship with tourism behavior. Average daily travel expenditure, length of travel each day, perception channels were not correlated, as well as education level was related to travel behavior in average daily travel expenditure. , duration of travel each day, and awareness channels, but education level was not related to tourism objectives, people who influenced travel decision-making, and travel characteristics, and (4) Tourists with travel objectives, daily travel expenditures, persons influencing travel decision-making, travel characteristics, duration of travel each day, and different perception channels. Their opinions on the quality of service provided by hotels in Chonburi were generally no different.

Keywords; service quality, tourist, Hotels in Chonburi Province

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศและสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นสามารถพัฒนาทางด้านสังคมให้กับประเทศอีกทางหนึ่ง เนื่องจากช่วยกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน ก่อให้เกิดการจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรง และการจ้างงานในภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ ให้ดีขึ้น (ฐิรัชญา มณีเนตร, 2553)

ปัจจุบันธุรกิจโรงแรมมีการแข่งขันสูงดังนั้นการบริการจากพนักงานของโรงแรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะมาใช้บริการและทำให้เกิดการบอกต่อและมาใช้บริการซ้ำทั้งการบริการที่ประทับใจเป็นคุณสมบัติเฉพาะของของพนักงาน (โชคินิตี แสงล่อ, 2557) ขณะเดียวกันการให้บริการด้านที่พักแรมมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างรายได้ให้กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นโรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ บังกะโล ฯลฯ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เข้าพักให้ได้รับความพึงพอใจ (จุฑามาศ ฤทธอนมถิน, 2552) การให้บริการที่สามารถที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐาน รวมถึงรูปแบบในการดำรงชีวิตของนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย สร้างความแตกต่างจากธุรกิจที่พักแรมประเภทอื่นๆ ทั่วไป (จารุรัศมิ์ ธนุสิงห์ และวาริชต์ มัธยมบุรุษ, 2555, ระชานนท์ ทวีผล, 2560)

จากความสำคัญของการบริการของธุรกิจโรงแรมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการให้บริการด้านที่พักซึ่งมีความจำเป็นสำหรับการดำเนินธุรกิจโรงแรม ซึ่งจะเป็นการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว รวมถึงคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี เพื่อให้การบริการของโรงแรมมีมาตรฐานความพร้อมในการให้บริการ และมีรูปแบบการบริหารที่มีมาตรฐานและเป็นแนวทางให้กับธุรกิจที่พักโรงแรมในจังหวัดชลบุรี และจังหวัดอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
4. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรีครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ นักท่องเที่ยวและเข้าพักโรงแรมในจังหวัดชลบุรี เนื่องจากไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างจากสูตรของ Cochran (1977) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ จำนวนทั้งสิ้น 385 คน และการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) (ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์, 2556) โดยเลือกเฉพาะนักท่องเที่ยวและเข้าพักโรงแรมในจังหวัดชลบุรี ได้ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 385 คน

ตัวแปรการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ คือ (1.1) ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ และ (1.2) พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายใน

การท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวัน บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยว ระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง และช่องทางการรับรู้

2. ตัวแปรตาม คือ (2.1) พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวัน บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยว ระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง และช่องทางการรับรู้ และ (2) คุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย ด้านความเป็นรูปธรรม ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ด้านการตอบสนองความต้องการ ด้านการให้ความเชื่อมั่น และด้านความเห็นอกเห็นใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม แบ่งลักษณะข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ เป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวัน บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยว ระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง และช่องทางการรับรู้ โดยเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด

ตอนที่ 3 คุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย ด้านความเป็นรูปธรรม ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ด้านการตอบสนองความต้องการ ด้านการให้ความเชื่อมั่น และด้านความเห็นอกเห็นใจ ลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นลักษณะปลายปิดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542)

การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้ผ่านการตรวจสอบโดยการนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม นิยามศัพท์ เฉพาะ และจุดประสงค์ (Item-Objective of Congruence: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อคำถาม เท่ากับ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งผลการหาคุณภาพ พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ทุกข้อ ตามเกณฑ์ที่กล่าว สุวิมล ติรภานันท์ (2550) ว่าข้อคำถามควรมีค่า IOC เข้าใกล้ 1 หากต่ำกว่า 0.5 ควรปรับปรุง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย (Try Out) จำนวน 40 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามในด้านความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach, 1990) ผลการวิเคราะห์ได้ค่าเชื่อมั่นของคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมเท่ากับ 0.948 ซึ่งถือว่ามีความสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของ (Jacobs, 1991); (Fraenkel & Wallen, 2006) ซึ่งระบุว่าค่าความเชื่อมั่นไม่ควรต่ำกว่า 0.70

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1.1 หาค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) ของปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรม การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

1.2 หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) ของคุณภาพ การให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

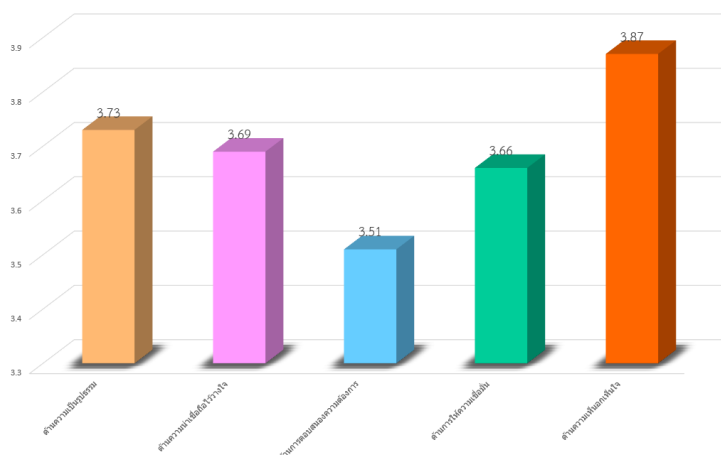
2.1 ใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-Square Test: χ^2) ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบน ส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ที่มีระดับนัยสำคัญ .05

2.2 ใช้ค่า t-test (Independent t-test) ใช้วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่ม ตัวอย่าง 2 กลุ่ม และใช้สถิติวิเคราะห์ F-test (Independent sample F-test) และ Brown-Forsythe test แบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว One-way ANOVA (One-way Analysis of Variance) ใช้ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม และทดสอบความแตกต่างรายคู่ โดยใช้วิธี Fisher's Least Significant Difference (LSD) และ Dunnett's T3 ที่มีระดับนัยสำคัญ .05 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2545)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวส่วนมากท่องเที่ยว เพื่อการพักผ่อน มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยไม่เกิน 2,000 บาทต่อวัน โดยตัวเองเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการ ตัดสินใจท่องเที่ยว เดินทางท่องเที่ยวแบบส่วนบุคคล มีระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง 1-2 วัน และรับรู้ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

2. ผลการวิเคราะห์คุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี พบว่า โรงแรมใน จังหวัดชลบุรี มีคุณภาพการให้บริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = .502) เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่ามีความคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านความเห็นอกเห็นใจ ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = .670) ด้านความเป็นรูปธรรม ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = .483) ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = .596) ด้านการให้ความเชื่อมั่น ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = .647) และด้านการตอบสนองความต้องการ ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = .704) ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ค่าเฉลี่ยของคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว พบว่า เพศ และอายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวทุกด้าน ขณะที่ อาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวด้านวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยว แต่ไม่มีความสัมพันธ์ด้านค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวัน ระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละวัน ช่องทางการรับรู้ไม่มีความสัมพันธ์ นอกจากนี้พบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยว ด้านค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวัน ด้านระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละวัน และด้านช่องทางการรับรู้ แต่ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว และลักษณะการท่องเที่ยว ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว

ปัจจัยส่วนบุคคล		วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว	ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวัน	บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว	ลักษณะการท่องเที่ยว	ระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละวัน	ช่องทางการรับรู้
เพศ	Pearson χ^2	3.535	1.670	1.212	.390	4.406	2.062
	Sig.	.171	.796	.545	.532	.110	.841
	ผลการทดสอบ	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์
อายุ	Pearson χ^2	6.416	17.277	11.732	3.111	7.015	22.190
	Sig.	.601	.368	.164	.539	.535	.330
	ผลการทดสอบ	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์
ระดับการศึกษา	Pearson χ^2	4.000	18.646*	6.038	3.320	29.643*	59.211*
	Sig.	.406	.017	.196	.190	.000	.000
	ผลการทดสอบ	ไม่สัมพันธ์	สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	สัมพันธ์	สัมพันธ์
อาชีพ	Pearson χ^2	15.137	13.281	354.925*	153.928*	10.636	15.858
	Sig.	.057	.652	.000	.000	.223	.725
	ผลการทดสอบ	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	สัมพันธ์	สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์

4. ผลการเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามพฤติกรรมการท่องเที่ยว ปรากฏผลดังนี้

4.1 นักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวต่างกัน เห็นว่าคุณภาพการให้บริการของโรงแรมในจังหวัดชลบุรีโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

4.2 นักท่องเที่ยวที่มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวันต่างกัน เห็นว่าคุณภาพการให้บริการของโรงแรมในจังหวัดชลบุรีโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

4.3 นักท่องเที่ยวที่มีบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวต่างกัน เห็นว่าคุณภาพการให้บริการของโรงแรมในจังหวัดชลบุรีโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

4.4 นักท่องเที่ยวที่มีลักษณะการท่องเที่ยวต่างกัน เห็นว่าคุณภาพการให้บริการของโรงแรมในจังหวัดชลบุรีโดยภาพรวมและรายด้านเกือบทุกด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านความเห็นอกเห็นใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

4.5 นักท่องเที่ยวที่มีระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละวันต่างกัน เห็นว่าคุณภาพการให้บริการของโรงแรมในจังหวัดชลบุรีโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

4.6 นักท่องเที่ยวที่มีช่องทางการรับรู้ต่างกัน เห็นว่าคุณภาพการให้บริการของโรงแรมในจังหวัดชลบุรีโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

คุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของ โรงแรมในจังหวัดชลบุรี		วัตถุประสงค์ ในการ ท่องเที่ยว	ค่าใช้จ่าย ในการ ท่องเที่ยว เฉลี่ยต่อวัน	บุคคลที่มี อิทธิพลต่อ การตัดสินใจ ท่องเที่ยว	ลักษณะ การ ท่องเที่ยว	ระยะเวลาใน การ ท่องเที่ยวใน แต่ละวัน	ช่อง ทางการ รับรู้
ด้านความเป็นรูปธรรม	F/t	.194	.384	.896	-1.838	.799	.537
	Sig.	.824	.820	.409	.067	.451	.749
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ	F/t	.091	1.036	.239	-1.148	.195	1.412
	Sig.	.913	.389	.787	.252	.823	.219
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
ด้านการตอบสนองความต้องการ	F/t	.189	.486	.814	-.348	.145	.975
	Sig.	.828	.846	.444	.728	.865	.433
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
ด้านการให้ความเชื่อมั่น	F/t	.969	.131	.355	-.973	.117	.522
	Sig.	.380	.971	.702	.331	.890	.760
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
ด้านความเห็นอกเห็นใจ	F/t	1.845	.264	.023	-2.244*	.996	.650
	Sig.	.159	.901	.977	.025	.370	.662
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
โดยภาพรวม	F/t	.148	.224	.112	-1.634	.415	.614
	Sig.	.862	.925	.894	.103	.661	.689
	ผลการทดสอบ	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้นสามารถขยายความและอภิปรายให้เห็นความสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวของโรงแรมในจังหวัดชลบุรี ได้ดังนี้

นักท่องเที่ยวส่วนมากท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยไม่เกิน 2,000 บาทต่อวัน โดยตัวเองเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว เดินทางท่องเที่ยวแบบส่วนบุคคล มีระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง 1-2 วัน และรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สอดคล้องกับแนวคิด

ของ Kuester (2012) กล่าวถึงพฤติกรรมผู้บริโภค คือ การศึกษาปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์การ และกระบวนการที่พวกเขาเหล่านั้นใช้เลือกสรร รักษา และกำจัดสิ่งที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ บริการ ประสบการณ์ หรือแนวคิดเพื่อสนองความต้องการและผลกระทบที่กระบวนการเหล่านี้มีต่อผู้บริโภคและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ขวัญชนก สุวรรณพงษ์ (2563) ศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริการของโรงแรมในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มความสนใจพิเศษ พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายด้านที่พักในแต่ละครั้งต่อคืน 2,001-3,000 บาท และรับรู้ข้อมูลการเข้าพักผ่านสังคมออนไลน์ และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นุกูล ศรีทับทิม (2562) ศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการของ โรงแรมเรือนทิพย์ พัทยา บุติค เรสซิเดนซ์ พบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เดินทางมาเมืองพัทยามีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวและพักผ่อน เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล รู้จักโรงแรมจากสื่อเว็บไซต์ และสอดคล้องกับ ศันสนีย์ สีสิมขัต (2556) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อคุณภาพการให้บริการของ โรงแรมเครือต่างชาติดระดับ 4-5 ดาวในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาเพื่อการท่องเที่ยว พักผ่อน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ญัฐพล ต้นตึงวงศ์ตระกูล (2554) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมของ นักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่านักท่องเที่ยวกลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่ที่เชียงคานประมาณ 2 วัน และนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เสียค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งประมาณ 1,000 – 3,000 บาท และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อารีย์ วรเวชธนกุล (2546) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดนครปฐม พบว่า วัตถุประสงค์ในการเดินทางไปท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม พบว่า ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ ผู้ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจ คือ ตัวเอง สำหรับพาหนะที่นักท่องเที่ยวใช้ในการเดินทาง คือ รถยนต์ส่วนตัว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศรีประภา ชัยวรวัฒน์ (2545) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวไทยในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ ในการมาท่องเที่ยวคือเพื่อพักผ่อนมากที่สุด เช่นเดียวกับ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กนกวลี ชำนาญแป้น (2554) ศึกษาเรื่อง การศึกษาทัศนคติและความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการให้บริการที่พักและ อาหาร ของอุทยานแห่งชาติ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระยะเวลาเข้าพักจำนวน 1 คืน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ เพ็ญวิภา ทรงบัณฑิต (2553) ศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริการของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในไร่ อุ่น พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีจุดประสงค์หลักเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ แต่ต่างกันผลงานวิจัยของ ขวัญชนก สุวรรณพงษ์ (2563) ศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริการของโรงแรมในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เพื่อรองรับ นักท่องเที่ยวกลุ่มความสนใจพิเศษ พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ การเดินทางแบบให้รางวัลตัวเอง และลักษณะของการเดินทางคือ ใช้บริการบริษัทนำเที่ยว

โรงแรมในจังหวัดชลบุรี มีคุณภาพการให้บริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่าคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านความเห็นอกเห็นใจ ด้านความเป็นรูปธรรม ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ด้านการให้ความเชื่อมั่น และด้านการตอบสนองความต้องการ ตามลำดับ สอดคล้อง กับแนวคิดของ Lewis and Bloom (1983) กล่าวว่า คุณภาพการให้บริการเป็นสิ่งที่ชี้วัดถึงระดับของการ บริการที่ส่งมอบโดยผู้ให้บริการต่อลูกค้าหรือผู้รับบริการว่าสอดคล้องกับความต้องการของเขาได้ดีเพียงใด การ ส่งมอบบริการที่มีคุณภาพ (delivering service quality) จึงหมายถึง การตอบสนองต่อผู้รับบริการบนพื้นฐาน ความคาดหวังของผู้รับบริการ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ชูชัย สมितिไกร (2561) การดำเนินธุรกิจต้อง

สร้างความน่าเชื่อถือ มีความพร้อมให้บริการแก่ลูกค้าที่มีผลต่อการซื้อสินค้า และการใช้บริการได้อย่างชำนาญ ลูกค้าสามารถติดต่อสื่อสารพนักงานได้ง่าย พนักงานมีความสุภาพ ผู้ประกอบการหรือพนักงานควรเข้าใจความต้องการของลูกค้าหรือผู้บริโภค เนื่องจากลูกค้าใช้เกณฑ์ในการตัดสินใจการรับรู้คุณภาพของการให้บริการที่มีความแตกต่างกันไป สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ขวัญชนก สุวรรณพงศ์ (2563) ศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริการของโรงแรมในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มความสนใจพิเศษ พบว่า คุณภาพการบริการที่รับรู้ของโรงแรมในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.41 และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นุกูล ศรีทับทิม (2562) ศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการของโรงแรมเรือนทิพย์ พัทยา บุติค เรสซิเดนซ์ พบว่า คุณภาพการให้บริการของผู้ใช้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ดิษย์ฐา กันทะแสน (2557) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศ: มุมมองด้านโลจิสติกส์การท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวไทยให้ความสำคัญในตัวแพ็คเกจจิ้งนำเที่ยว ความสะดวก การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน ราคาของแพ็คเกจ โดยเน้นให้มีความเหมาะสม และมีความหลากหลายตามความต้องการของแต่ละบุคคล รวมถึงการเอาใจใส่และความซื่อสัตย์ของผู้ประกอบการนำเที่ยวเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวไทยให้ความสำคัญ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ ขำรัก (2557) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว คุณภาพการให้บริการ และภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ กรณีศึกษาตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า คุณภาพด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจอยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศรายุทธ โชคชัยวรรัตน์ (2556) ศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริการของธุรกิจโรงแรมใน สปป.ลาว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกรณีศึกษา นครหลวงเวียงจันทน์ พบว่า คุณภาพการบริการของโรงแรม ด้านคุณภาพการบริการและความคุ้มค่า ด้านคุณภาพของอาหารและเครื่องดื่ม ด้านการบริการควบ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านคุณภาพของบริการหลัก ด้านการบริการเสริม ด้านการเพิ่มมูลค่าการบริการ ด้านความสะดวกสบาย และด้านการบริการข้อมูล มีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้บริการโรงแรมซ้ำของนักท่องเที่ยวที่เข้าใช้บริการโรงแรมในนครหลวงเวียงจันทน์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วรธนะ พูนทองชัย (2556) ศึกษาเรื่อง การรับรู้คุณภาพการบริการที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการท่าอากาศยานสุวรรณภูมิของผู้โดยสารขาออก พบว่า การรับรู้ต่อคุณภาพบริการของผู้โดยสารขาออกที่ใช้บริการท่าอากาศยานสุวรรณภูมิพบว่า ด้านสิ่งที่สัมผัสได้ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการตอบสนอง ด้านการให้ความมั่นใจ และด้านความเอาใจใส่ มีระดับความคิดเห็น คุณภาพการบริการอยู่ในระดับดีในทุกด้าน เช่นเดียวกับ ผลงานวิจัยของ ศันสนีย์ สีมิมขัต (2556) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อคุณภาพการให้บริการของโรงแรมเครือต่างชาติดระดับ 4-5 ดาวในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อคุณภาพการให้บริการของโรงแรมเครือต่างชาตินั้นอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูงทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กมลวรรณ ศิลารัตน์ (2555) ศึกษาเรื่อง การรับรู้คุณภาพการบริการของนักท่องเที่ยวชาวจีนต่อร้านคิง เพาเวอร์ ดิวตี้ฟรี สาขาภูเก็ต พบว่า การรับรู้คุณภาพการบริการต่อร้านคิงเพาเวอร์ ดิวตี้ฟรี สาขาภูเก็ต ของนักท่องเที่ยวชาวจีน โดยภาพรวม พบว่าคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. โรงแรมควรมีระบบการคัดกรองที่ได้มาตรฐานในการป้องกันโรคโควิด-19 ควรมีระบบการดูแลรักษาป้องกันความปลอดภัยต่อทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ เช่น การติดตั้ง CCTV รอบตัวอาคาร เพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยว
2. โรงแรมออกแบบรูปลักษณ์ทางกายภาพให้มีความโดดเด่น รวมถึงการรักษาความสะอาด จัดสิ่งอำนวยความสะดวกรอบโรงแรม เช่น ห้องอาหาร ห้องออกกำลังกาย สระว่ายน้ำ ลานจอดรถอย่างสม่ำเสมอ ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกภายในห้องพัก เช่น ทีวี ตู้เย็น อินเทอร์เน็ต
3. โรงแรมมีความพร้อมในการติดต่อขอใช้บริการตลอด 24 ชั่วโมง ขณะเดียวกันพนักงานโรงแรมควรมีการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงโรงแรมได้อย่างชัดเจน ควรมีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจองห้องพักผ่านทางโทรศัพท์หรือผ่านทางช่องทางออนไลน์ได้อย่างครบถ้วน
4. โรงแรมควรมีการคัดเลือกเจ้าหน้าที่พนักงาน และมีการฝึกอบรมเสมอเพื่อที่จะเพิ่มความรู้ความสามารถให้พนักงานในด้านภาษา ข้อมูลการท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี เพื่อให้มีการสื่อสารและได้ข้อมูลอย่างถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสม รวมทั้งการอบรมบุคลิกภาพเพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีอารมณ์ขัน สดชื่น ร่าเริง และแต่งกายสุภาพ สะอาด เรียบร้อย และเหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study)
2. การวิจัยครั้งต่อไปควรคำนึงถึงปัจจัยด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักในพื้นที่จังหวัดชลบุรี และพื้นที่จังหวัดอื่นๆ

บรรณานุกรม

- กนกวลี ชำนาญแป้น. (2554). การศึกษาทัศนคติและความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการให้บริการที่พักและอาหาร ของอุทยานแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจอุตสาหกรรม ภาควิชาบริหารธุรกิจอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- กมลวรรณ ศิลรัตน์. (2555). การรับรู้คุณภาพการบริการของนักท่องเที่ยวชาวจีนต่อร้านคิง เพาเวอร์ ดิวตี้ฟรี สาขาภูเก็ต. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2542). การวิเคราะห์สถิติ: สถิติเพื่อการตัดสินใจ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2545). หลักสถิติ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขวัญชนก สุวรรณพงศ์. (2563). คุณภาพการบริการของโรงแรมในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มความสนใจพิเศษ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 6(2, พฤษภาคม-สิงหาคม), 44-56.

- ฐิรชญา มณีเนตร. (2553). *แรงจูงใจและพฤติกรรมการทำงานในธุรกิจท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จารุรัศมิ์ ธนสิงห์ และวราวัชต์ มัธยมบุรุษ. (2555). แนวทางการบริหารจัดการโรงแรมบูติก กรณีศึกษาโรงแรมระรินจินดา เวลเนส สปา รีสอร์ท จังหวัดเชียงใหม่. ใน *ประชุมวิชาการ พะเยาว์วิจัย ครั้งที่ 1 “ปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน*. (12 มกราคม 2555, 176-190), มหาวิทยาลัยพะเยา.
- จุฑามาศ ถนอมถิน. (2552). *การวิเคราะห์ศักยภาพของธุรกิจที่พักแรมเกสต์เฮาส์ในอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูชัย สมितिไกร. (2561). *พฤติกรรมผู้บริโภค* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โชคนิตี แสงลอ. (2557). การสร้างความจงรักภักดีของลูกค้า: การตรวจสอบและเปรียบเทียบคุณภาพบริการที่พักรวมในภาคตะวันออก. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 22(40), 65-90.
- ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์. (2556). *ระเบียบวิธีวิจัย หลักการและแนวคิด เทคนิคการเขียนรายงานการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด.
- ณัฐพล ตันติวงศ์ตระกูล. (2554). *พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย*. การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ดิษฐ์ธำ กันทะแสน. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศ: มุมมองด้านโลจิสติกส์การท่องเที่ยว*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley and Sons.
- Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th Ed.). New York: Harper Collins.
- Fraenkel, R.J. & Wallen, E.N. (2006). *How to design and evaluate research in education* (6th Ed.). Boston: McGraw-Hill.
- Jacobs, L.C. (1991). *Test Reliability*. IU Blomington Evaluation Services and Testing (Best). Blomington: Indiana University.
- Kuester, S. (2012). *MKT301: Strategic Marketing & Marketing in Specific Industry Contexts*. University of Mannheim.
- Lewis, R.C., & Bloom, B.H. (1983). *The Marketing Aspects of Service Quality*. Chicago: American marketing Association.

แบบจำลองการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพปฏิบัติงาน ความสามารถ
เชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก
ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*

MODEL OF STRATEGIC MANAGEMENT, ORGANIZATIONAL CLIMATE, WORK
PERFORMANCE AND DYNAMIC CAPABILITY AFFECTS COMPETITIVE ADVANTAGE OF
WORKER'S STEEL ROOF BUSINESS IN BANGKOK AND SURROUNDING AREAS

สุรยุญา วิมุขมณต์, ณัฐพงษ์ แท้มแก้ว และ สุพัฒน์ อีระเวชเจริญชัย

Surunya Wimukmon, Nattapong Tamkaew and Supat Teravecharoenchai

สาขาวิชาการจัดการเชิงกลยุทธ์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

Business Administration Faculty of Business Administration Kirk University

E-mail: surunya.w@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพันธะเรื่องแบบจำลองการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัตส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็กในกรุงเทพฯและปริมณฑล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1)ระดับ 2)อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมและ 3)สร้างแบบจำลองการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัตที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประชากรคือพนักงานในธุรกิจหลังคาเหล็กในกรุงเทพฯและปริมณฑล สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิรวม 24 แห่ง และสุ่มตัวอย่างแบบง่ายได้กลุ่มตัวอย่างพนักงานจำนวน 440 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง คัดเลือกคุณสมบัติตามเกณฑ์กำหนด วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาด้วยการสังเกตและสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1)บรรยากาศองค์การ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน การจัดการเชิงกลยุทธ์ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและความสามารถเชิงพลวัต ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.17) 2)ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้รับอิทธิพลทางตรงจากประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและความสามารถเชิงพลวัต ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.427 และ 0.405 ตามลำดับ และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากบรรยากาศองค์การ ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เท่ากับ 0.244 โดยตัวแปรปัจจัยเหตุทั้ง 4 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้ร้อยละ 50.30 และ 3)แบบจำลองการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก โมเดลเชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นชื่อว่า SCASW Model พบประเด็นสำคัญ

*Received April 10, 2024; Revised May 14, 2024; Accepted June 25, 2024

ที่เกิดจากการกำหนดกลยุทธ์ด้านการเป็นผู้นำ ด้านต้นทุนของธุรกิจหลักและการปรับตัวของพนักงานอย่างมีพลวัต มีบรรยากาศที่สนับสนุนพฤติกรรมการทำงานของพนักงานส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

คำสำคัญ: การจัดการเชิงกลยุทธ์, บรรยากาศองค์การ, ประสิทธิภาพปฏิบัติงาน, ความสามารถเชิงพลวัต, ความได้เปรียบทางการแข่งขัน

Abstract

This research article is part of the dissertation on strategic management models on organizational environment, operational potential, and the dynamic abilities which affects to the competitive advantage of employees in steel roofing industry in Bangkok and surrounding areas. Which aims to study 1) level 2) direct and indirect influence 3) create the strategic management model, organization environment, operational potential and the dynamic abilities which affects to the competitive advantage of employees in steel roofing industry. This research has deployed the mixed method of qualitative and quantitative methodology. The used population was the 440 employees which been working for steel roofing 24 companies in Bangkok and surrounding areas. The data has analyzed by the statistic utility program. The qualitative method was conduct through in-depth interview with qualified 9 purposive sampling expertise. Meanwhile, observation among group discussion was made. The study found that 1) organization environment, the competitive advertence, the strategic management, operation potential and the dynamic abilities were in high level (4.17) 2) The competitive advertence has .01 level of positive direct influence from the operational potential and dynamic abilities, while indirect influence was 0.427 and 0.405 orderly. Besides, it has indirect influence positively from organization environment with .01 which equal to 0.244 by using 4 factors which can be described as competitive advantage as 50.30 percent. And 3) The strategic management, organization environment, the operational potential, the dynamic abilities all influence to the competitive advantage of the employees in steel roofing company. SCASW Model has found the important factor which caused from the leadership strategy, the business costing and the adaptation of employees. All of these factors has support the operation behavior of the employees which effects to the competitive advantage.

Keywords; the strategic management, organization environment, operational potential, the dynamic abilities, the complete advantage.

บทนำ

จากสถานการณ์แนวโน้มธุรกิจก่อสร้างของไทย ความต้องการใช้วัสดุก่อสร้าง ปี พ.ศ. 2566-2568 มีแนวโน้มเติบโตขึ้น อันเนื่องมาจากปัจจัยหนุนจากการลงทุนในโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ โดยเฉพาะโครงการที่เชื่อมโยงกับพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ภายใต้แผนปฏิบัติการโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคในพื้นที่ EEC ระยะที่ 2 ปี พ.ศ. 2566-2570 ที่คาดว่าจะเริ่มเร่งตัวขึ้น ซึ่งเบื้องต้นกำหนดไว้ 77 โครงการ มูลค่าการลงทุนรวม 3.4 แสนล้านบาท รวมถึงโครงการเมกะโปรเจกต์ต่าง ๆ ในพื้นที่อื่น ซึ่งจะเหนี่ยวนำงานก่อสร้างภาคเอกชนให้ขยายตัวตาม โดยเฉพาะโครงการที่อยู่อาศัยตามแนวรถไฟและเส้นทางคมนาคมสายใหม่ ๆ รวมถึงการก่อสร้างโรงงานและนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง (พุทธชาด ลุนคำ, 2566) จึงส่งผลให้อุปกรณ์ก่อสร้างต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรายย่อย รายใหญ่ จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ ปรับปรุงซ่อมแซม อย่างต่อเนื่องทำให้ทุกชุมชน ทำให้เกิดร้านค้าวัสดุก่อสร้างขึ้นมากมาย ส่งผลให้มีช่องทางในการจัดจำหน่ายเพิ่มมากขึ้นเพื่อกระจายสินค้าให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และสร้างการรับรู้ให้กับลูกค้าเป้าหมายโดยการรักษาลูกค้าเพื่อเพิ่มยอดขายได้อย่างเหมาะสมเพื่อการบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

กลุ่มธุรกิจ “หลังคา หรือ Roofs” เป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่มีบทบาทต่องานสถาปัตยกรรมและการก่อสร้างในด้านต่าง ๆ และจากความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจที่ผ่านมาส่งผลกระทบอย่างมากต่ออุตสาหกรรมการผลิตวัสดุมุงหลังคาและการก่อสร้าง จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาคุณสมบัติของวัสดุมุงหลังคาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการในการนำไปใช้งานอย่างคุ้มค่า (กลุ่มอุตสาหกรรมหลังคาและอุปกรณ์ สมา่อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและสุภาวดี รัตนมาศ, 2553) ธุรกิจหลังคาเหล็ก (Steel Roof) แต่เดิมเป็นระบบหลังคาชนิดหนึ่งที่ประกอบด้วยเหล็กชั้นหรือกระเบื้อง ในปัจจุบันเรียกกันว่า เมทัลชีท (Metal sheet) เป็นอีกธุรกิจหนึ่งที่ได้รับคามนิยมในอุตสาหกรรมโรงงาน โดยเฉพาะการก่อสร้างโกดังเก็บสินค้าและห้างสรรพสินค้าเป็นอย่างมาก อีกทั้ง หลังคาเหล็กเมทัลชีทยังได้รับความนิยมสำหรับบ้านพักอาศัยในต่างประเทศ เช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศในแถบยุโรป รวมถึงประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ มาเลเซีย สิงคโปร์ เวียดนาม อินโดนีเซีย เป็นต้น และสำหรับประเทศไทยได้ดำเนินการจัดตั้งโรงงานผลิตแผ่นเมทัลชีทสำหรับใช้เป็นวัสดุทดแทนกระเบื้องมุงหลังคาแบบเดิม (Buffet, 2559)

ปัจจุบันสิ่งก่อสร้างในงานเมทัลชีทนั้นกำลังเป็นที่นิยม เพราะคุณสมบัติอันโดดเด่นที่เหนียวทนทาน และแข็งแรง ทนทานต่อการกัดกร่อนได้ดี สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ จึงมีการนำมาใช้งานแทนสังกะสีและกระเบื้องมุงหลังคา ไม่ว่ามองไปทางไหนก็จะพบสิ่งก่อสร้างด้วยเมทัลชีท เมื่อสินค้ามีความต้องการในตลาดมากขึ้น ส่งผลให้การเข้าใหม่ของนักธุรกิจที่อยากจะลงทุนเริ่มต้นเข้าสู่วงการอุตสาหกรรมเหล็กมีมากขึ้น เช่น โรงรีดแผ่นเหล็กเมทัลชีท ที่เปิดตัวมากขึ้นทั่วทุกภูมิภาค ทุกจังหวัด ทำให้มีการแข่งขันสูงทางด้านราคา คุณภาพ และมาตรฐาน คู่แข่งรายใหม่สามารถเข้าสู่ธุรกิจดังกล่าวได้ง่าย เนื่องจากใช้เงินลงทุนต่ำและเทคโนโลยีการผลิตมีความซับซ้อนไม่มาก แต่ในทางตรงกันข้าม ปัจจุบันเหล็กมีความผันผวนทางด้านราคาที่สูงขึ้น เนื่องจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจทั่วโลกที่มีความไม่แน่นอน จะเห็นได้ว่า มีการปรับค่าเงินในต่างประเทศ ส่งผลให้ค่าเงินบาทไทยปัจจุบันแข็งตัวส่งผลกระทบต่อราคการนำเข้าเหล็ก ซึ่งทำให้ธุรกิจ

เหล็กในปัจจุบันต้องบริหารงานด้วยความรอบคอบมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ธุรกิจเหล็กจึงจำเป็นต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวเพื่อบูรณาการ สร้างและกำหนดค่าความสามารถทั้งภายในและภายนอกที่จำเป็น เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Teece et al., 1997) ดังนั้น สิ่งที่จะสร้างความแตกต่างในทางการแข่งขัน คือ การบริการลูกค้า โปรโมชันในการขาย เวลาการส่งมอบ และคุณภาพของสินค้า กอปรกับ ปัจจุบันธุรกิจเหล็กมีคู่แข่งที่มีลักษณะการทำธุรกิจใกล้เคียงกันในพื้นที่ขายและการให้บริการในรูปแบบการขยายสาขาแบบแฟรนไชส์ ทำให้มีการขยายสาขาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การขายแบบแฟรนไชส์นั้นมีจุดเด่นในการตั้งราคาขายถูก แต่ด้วยราคาที่ถูกล่อลวงทำให้วัตถุดิบที่ใช้คุณภาพลดลง

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อให้ธุรกิจเหล็กสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ธุรกิจเหล็กจึงต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการธุรกิจ มีการพัฒนาพนักงานให้มีพลวัตเพื่อการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง ปรับปรุงและพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพปฏิบัติงานและความสามารถเชิงพลวัต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบจำลองการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัตที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจเหล็กต่อไป

วัตถุประสงค์ความวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัตและความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจเหล็ก
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจเหล็ก
3. เพื่อสร้างแบบจำลองการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจเหล็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดย เชิงปริมาณ ประชากร คือ พนักงานที่ทำงานในธุรกิจเหล็กที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับสมาคมการค้าผู้ผลิตเหล็กไทยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลทั้งหมดจำนวน 36 แห่ง ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานในธุรกิจเหล็กที่มีพนักงานไม่น้อยกว่า 15 คน จำนวน 24 แห่ง ใช้หลักเกณฑ์อัตราส่วน 20 เท่า ต่อ 1 จำนวนตัวแปร การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเทคนิคการใช้สถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) หลักเกณฑ์การกำหนดจำนวนตัวอย่างของการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง เพื่อประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธี Maximum Likelihood ในการวิเคราะห์สถิติประเภทสมการโครงสร้างควร

กำหนดตัวอย่างประมาณ 10-20 เท่าของตัวแปรสังเกต และจำนวนตัวอย่างมีขนาดใหญ่ (Hair et al., 2013) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจึงเป็น (20 x 20) เท่ากับ 400 และเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูล 440 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC ระหว่าง 0.600 – 1.000 ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Cronbach's alpha) ของมาตรวัดตัวแปรประจักษ์ที่ใช้ในการวิจัย มีค่าระหว่าง 0.839 ถึง 0.844 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.938 ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% แสดงว่ามีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินอยู่ในระดับ ดีมาก (Portney & Watkins, 2015) สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (SEM) ด้วยสถิติพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน โดยแปรผลตามเกณฑ์ของ Gleim (2003) นิยามและการวัดค่าตัวแปร ประกอบด้วย การจัดการเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ กลยุทธ์การดำเนินการและการประเมินกลยุทธ์ บรรยายองค์การ หมายถึง โครงสร้างองค์กร ความรับผิดชอบ ความอบอุ่น การสนับสนุน การให้รางวัล มาตรฐานการปฏิบัติงาน และการเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน หมายถึง ประสิทธิภาพงาน ประสิทธิภาพตามบริบท พฤติกรรมการทำงาน ความสามารถเชิงการปรับตัว ความสามารถเชิงการจัดการและความสามารถเชิงการดูดซับ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน หมายถึง การสร้างความแตกต่าง การเป็นผู้นำด้านต้นทุนและความได้เปรียบด้านเป้าหมาย

- เชิงคุณภาพ ด้านเนื้อหา โดยกำหนดข้อคำถามการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด หน่วยวิเคราะห์ คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับ การจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยายองค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและความสามารถเชิงพลวัต ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ได้แก่ เจ้าของธุรกิจหลังคาเหล็ก 2 คน ผู้บริหารระดับกลาง 2 คน พนักงานระดับปฏิบัติการที่มีประสบการณ์การทำงานไม่น้อยกว่าสามปี 2 คน กรรมการค้าผู้ผลิตหลังคาเหล็กไทย 1 คน และนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ 2 คน ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) (ณรงค์ กุลนิเทศ และ สุดาวรรณ สมใจ, 2558, น. 117) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) 5 ประเด็น ประกอบด้วย 1) การจัดการเชิงกลยุทธ์ 2) บรรยายองค์การ 3) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน 4) ความสามารถเชิงพลวัตและ 5) ความได้เปรียบทางการแข่งขัน เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือแบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างหรือมีการนำคำสำคัญ (keywords) มาใช้ประกอบในการขึ้นาคำสัมภาษณ์ คือ มีการร่างคำถามที่มีลักษณะปลายเปิดที่มีคำสำคัญ พร้อมกับลักษณะของข้อคำถามที่มีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนในแต่ละสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ผู้ที่มีความสำคัญหรือมีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความสำคัญสามารถตอบคำถามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก อันทำให้ผู้วิจัยทราบมุมมองกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย เป็นข้อมูลเชิงลึก และมุมมองใหม่ที่ไม่

สามารถได้จากแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยสามารถนำมาใช้สนับสนุนและประกอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยให้ชัดเจนขึ้น

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัต และความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลัก พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านบรรยากาศองค์การ ด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน ด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และด้านความสามารถเชิงพลวัต ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นการปฏิบัติการของตัวแปรในภาพรวม

ตัวแปร	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
ด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์	440	4.17	0.44	มาก
ด้านบรรยากาศองค์การ	440	4.20	0.54	มาก
ด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน	440	4.16	0.52	มาก
ด้านความสามารถเชิงพลวัต	440	4.12	0.56	มาก
ด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน	440	4.19	0.52	มาก
รวม		4.17	0.52	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นของตัวแปรที่ศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.17) โดยมีความคิดเห็นด้านบรรยากาศองค์การมากกว่าด้านอื่น (4.20) รองลงมาคือด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน (4.19) ด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ (4.17) ด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (4.16) และความสามารถเชิงพลวัต (4.12) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันและความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกคู่มีทิศทางเดียวกันโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวก มีขนาดความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมากถึงระดับสูง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.03–0.68 และพบว่าทุกคู่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้น 4 คู่ที่มีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติคือ ตัวแปรกลยุทธ์การดำเนินการ (SM_SI) กับตัวแปรการเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ (OC_Ide) และตัวแปรการประเมินกลยุทธ์ (SM_ES) กับตัวแปรการเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ(OC_Ide) ตัวแปรประสิทธิภาพงาน (WP_TP) และตัวแปรการเป็นผู้นำด้านต้นทุน (CA_CL) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบค่าสถิติ KMO และ Bartlett's Test of Sphericity ซึ่งค่าทดสอบที่มีการแจกแจงโดยประมาณแบบ Chi-Square ถ้าค่า Chi-Square มาก หรือค่า Significance หรือค่า P-value ต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด ($\alpha = .05$) จะปฏิเสธ H_0 นั่นคือตัวแปรสังเกตได้ไม่เป็นอิสระกัน จึงสามารถใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยได้ ผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่าสถิติ Bartlett's test of sphericity

(Approx. Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 3502.78, $df = 190$, $Sig.=0.00$ แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ Identity matrix อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างเพียงพอที่จะสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ซึ่งมีค่าสถิติ KMO เข้าใกล้ 1 หรือมีค่ามากกว่า 0.80 โดยมีค่า KMO เท่ากับ 0.86 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันมากเหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ได้ดี และเหมาะสมในการนำไปใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้ ผลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ยืนยันไปในทิศทางเดียวกันกับเชิงปริมาณ คือ การจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลัก

2. อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลัก

ผลการวิเคราะห์เส้นทางการส่งผล (Path Analysis) เป็นการวิเคราะห์เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ หรืออิทธิพลของตัวแปรต้นที่มีต่อตัวแปรตามว่ามีความเป็นเหตุเป็นผลกันอย่างไร ดังนั้นในส่วนนี้เพื่อศึกษาโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยทำการศึกษาทั้งขนาดและทิศทางของการส่งผล ทั้งส่งผลรวม ส่งผลทางตรง และส่งผลทางอ้อม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์เส้นทางการส่งผล (Path Analysis)

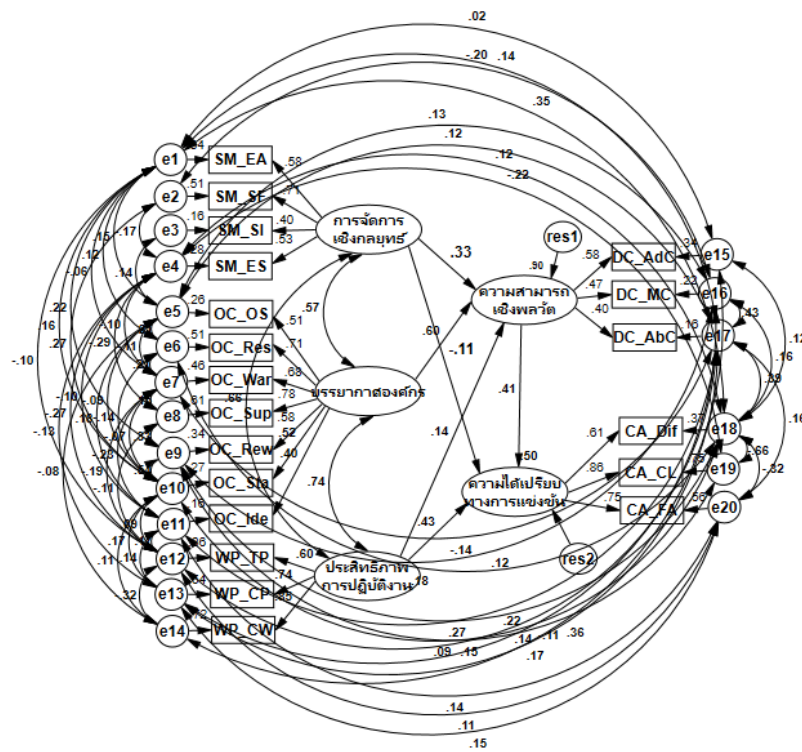
ปัจจัยเหตุ	ปัจจัยผล					
	ความสามารถเชิงพลวัต			ความได้เปรียบทางการแข่งขัน		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE
การจัดการเชิงกลยุทธ์ (SM)	0.329**	-	0.329**	0.020	0.133*	-0.113
บรรยากาศองค์การ (OC)	0.602**	-	0.602**	0.244**	0.244**	-
ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (WP)	0.140**	-	0.140**	0.484**	0.054**	0.427**
ความสามารถเชิงพลวัต (DC)	-	-	-	0.405**	-	0.405**
R^2	0.900			0.503		

Chi-square = 113.923, Chi-square/df = 1.151, $df = 99$, $p = 0.145$, CFI = 0.996, GFI = 0.975, AGFI = 0.947, RMSEA = 0.019

จากตารางที่ 2 พบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้รับอิทธิพลทางตรงจากประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และความสามารถเชิงพลวัต ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.427 และ 0.405 ตามลำดับ นอกจากนี้ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการจัดการเชิงกลยุทธ์ ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.133 และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากบรรยากาศองค์การ (OC) ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.244 โดยตัวแปรปัจจัยเหตุทั้ง 4 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้ร้อยละ 50.30

ความสามารถเชิงพลวัต ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการจัดการเชิงกลยุทธ์ และ บรรยากาศองค์การ (OC) ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.329 และ 0.602 ตามลำดับ ดังภาพที่ 1

Chi-square = 113.923, Chi-square/df = 1.151, df = 99, p = 0.145, CFI = 0.996, GFI = 0.975,

AGFI = 0.947, RMSEA = 0.019

ภาพที่ 1 โมเดลโครงสร้างประกอบค่าสถิติตรวจสอบความสอดคล้องหลังการปรับโมเดล

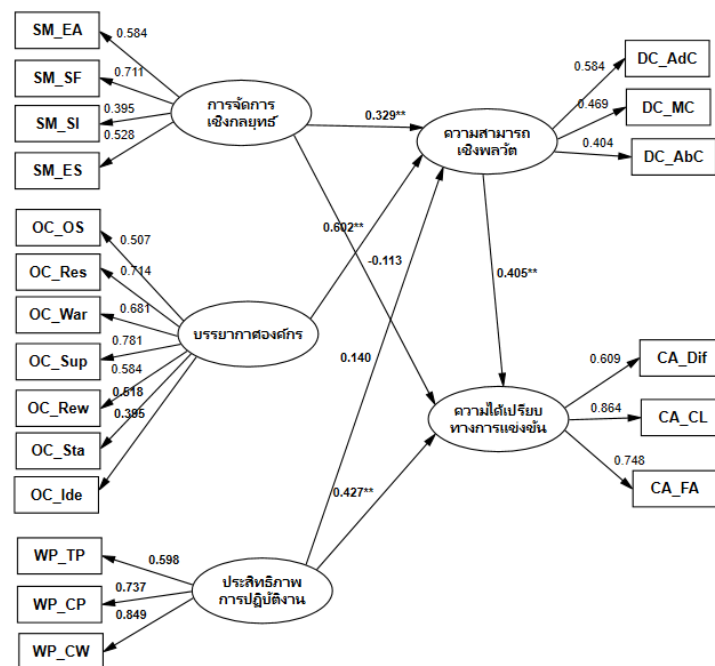
ตารางที่ 3 แสดงค่าความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการวัดแต่ละตัวแปรแฝง ภาพรวม (หลังปรับโมเดล)

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกตได้	Regression Weight				Standardized Regression Weight	R ²
		Estimate	S.E.	C.R.	P		
การจัดการเชิงกลยุทธ์	SM_EA	1.000	-	-	-	0.584	0.341
	SM_SF	1.383	0.158	8.755	***	0.711	0.505
	SM_SI	0.654	0.096	6.808	***	0.395	0.156
	SM_ES	1.084	0.154	7.054	***	0.528	0.279
บรรยากาศองค์การ	OC_OS	1.000	-	-	-	0.507	0.257
	OC_Res	1.389	0.134	10.396	***	0.714	0.510
	OC_War	1.680	0.199	8.460	***	0.681	0.464
	OC_Sup	1.881	0.201	9.382	***	0.781	0.609
	OC_Rew	1.270	0.154	8.261	***	0.584	0.341
	OC_Sta	1.181	0.159	7.430	***	0.518	0.268

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกตได้	Regression Weight				Standardized Regression Weight	R ²
		Estimate	S.E.	C.R.	P		
	OC_Ide	0.915	0.129	7.100	***	0.395	0.156
ประสิทธิภาพ	WP_TP	1.000	-	-	-	0.598	0.357
การปฏิบัติงาน	WP_CP	1.372	0.131	10.455	***	0.737	0.543
	WP_CW	1.452	0.133	10.916	***	0.849	0.721
ความสามารถ	DC_AdC	1.000	-	-	-	0.584	0.342
เชิงพลวัต	DC_MC	0.883	0.109	8.131	***	0.469	0.220
	DC_AbC	0.691	0.096	7.206	***	0.404	0.164
ความได้เปรียบ	CA_Dif	1.000	-	-	-	0.609	0.371
ทางการแข่งขัน	CA_CL	1.275	0.158	8.084	***	0.864	0.747
	CA_FA	1.228	0.159	7.734	***	0.748	0.559

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบหรือค่าน้ำหนักความถดถอย (Regression Weights) ของตัวแปรตัวสังเกตได้ พบว่า มีค่าเป็นบวกทั้งหมด มีขนาดตั้งแต่ 0.654 ถึง 1.881 และทุกค่า น้ำหนักองค์ประกอบแตกต่างไปจากศูนย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักถดถอยมาตรฐาน (Standardized Regression Weights) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรสาเหตุมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ พฤติกรรมการทำงาน (WP_CW) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.849 รองลงมาคือ การสนับสนุน (OC_Sup) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.781 ส่วนตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด คือ กลยุทธ์การดำเนินการ (SM_SI) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.395 และแสดงโมเดลในภาพรวม และดัชนีความสอดคล้อง ดังภาพที่ 2 และตารางที่ 4

ภาพที่ 2 แสดงดัชนีความสอดคล้องของตัวแบบ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลโดยรวมเปรียบเทียบ

ดัชนีความ กลมกลืน	เกณฑ์	ตามสมมติฐาน		หลังปรับตัวแบบ	
		ค่าสถิติ	ผล	ค่าสถิติ	ผล
p	$p > .05$	0.000	ไม่ผ่าน	0.145	ผ่าน
χ^2/df	< 2.00	5.969	ไม่ผ่าน	1.151	ผ่าน
CFI	≥ 0.97	0.106	ไม่ผ่าน	0.019	ผ่าน
GFI	≥ 0.95	0.759	ไม่ผ่าน	0.996	ผ่าน
AGFI	≥ 0.90	0.817	ไม่ผ่าน	0.975	ผ่าน
RMSEA	< 0.05	0.761	ไม่ผ่าน	0.947	ผ่าน

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นค่าดัชนีความกลมกลืนของตัวแบบตามสมมติฐานและหลังปรับตัวแบบ พบว่าโมเดลความสัมพันธ์ของตัวแปรสาเหตุ 4 ตัวแปร คือ 1) การจัดการเชิงกลยุทธ์ 2) บรรยากาศองค์กร 3) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน 4) ความสามารถเชิงพลวัต และตัวแปรตาม 1 ตัวแปร คือ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ตามสมมติฐานไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าดัชนีความคือ Chi-square = 961.026, Chi-square/df = 5.969, df = 161, p = 0.000, CFI = 0.759, GFI = 0.817, AGFI = 0.761, RMSEA = 0.106 ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการปรับตัวแบบ จากคำแนะนำในการปรับค่าพารามิเตอร์จากโปรแกรมและทำการปรับพารามิเตอร์โดยยินยอมให้ผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นให้ค่าความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้ จนกระทั่งค่าดัชนีความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าดัชนีความกลมกลืนคือ Chi-square = 113.923, Chi-square/df = 1.151, df = 99, p = 0.145, CFI = 0.996, GFI = 0.975, AGFI = 0.947, RMSEA = 0.019 ซึ่งค่าดัชนีผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกตัว แสดงว่าโมเดลหลังปรับตัวแบบ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. สร้างแบบจำลองการจัดการเชิงกลยุทธ์บรรยากาศองค์กร ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานความสามารถเชิงพลวัตส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก พบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์กร ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็กในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดำเนินการปรับแก้ (Adjust Model) มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จากดัชนีความกลมกลืน (Fit Index) ดังนี้ คือ Chi-square = 113.923, Chi-square/df = 1.151, df = 99, p = 0.145, CFI = 0.996, GFI = 0.975, AGFI = 0.947, RMSEA = 0.019

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้ศึกษาขอเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์กร ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัต และความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดย ความคิดเห็นด้านบรรยากาศองค์กรมากกว่าด้านอื่น (4.20) รองลงมา

คือด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน (4.19) ด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ (4.17) ด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (4.16) และความสามารถเชิงพลวัต (4.12) ตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านบรรยากาศองค์การ ประกอบด้วย โครงสร้างองค์กร ความรับผิดชอบ ความอบอุ่น การสนับสนุน การให้รางวัล มาตรฐานการปฏิบัติงานและการเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก 2) ด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน ประกอบด้วย การสร้างความแตกต่าง การเป็นผู้นำด้านต้นทุน ความได้เปรียบด้านเป้าหมาย พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก 3) ด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ กลยุทธ์การดำเนินการ การประเมินกลยุทธ์ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก(4) ด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ประสิทธิภาพงาน ประสิทธิภาพตามบริบท พฤติกรรมการทำงาน พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก และ 5) ความสามารถเชิงพลวัต ประกอบด้วย ความสามารถเชิงการปรับตัว ความสามารถเชิงการจัดการ ความสามารถเชิงการดูดซับ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก

2. อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยากาศองค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก พบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้รับอิทธิพลทางตรงจากประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และความสามารถเชิงพลวัตในทิศทางบวก นอกจากนี้ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการจัดการเชิงกลยุทธ์ในทิศทางบวก และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากบรรยากาศองค์การ ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรปัจจัยเหตุทั้ง 4 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้ร้อยละ 50.30 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Farida (2022) เห็นว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์ทางธุรกิจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานทางธุรกิจ นวัตกรรม และความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้รับเหมาของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และอสังหาริมทรัพย์ในอินโดนีเซีย ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานทางธุรกิจและนวัตกรรมยังเป็นสื่อกลางความสัมพันธ์ระดับสูงระหว่างกลยุทธ์ทางธุรกิจและความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้รับเหมาของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2.1 การจัดการเชิงกลยุทธ์ ส่งผลทางบวกต่อความสามารถเชิงพลวัตของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก จากผลการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ธุรกิจหลังคาเหล็กได้กำหนดกลยุทธ์หลังจากจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกแล้วและได้ดำเนินการตามกลยุทธ์ที่กำหนดไว้และทำการประเมินกลยุทธ์และผลการดำเนินงานอย่างเหมาะสมต่อความสามารถเชิงพลวัตของพนักงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Helfat (2022) ศึกษาเกี่ยวกับกลไกที่ความสามารถเชิงพลวัตส่งผลต่อผลลัพธ์สำหรับการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทมุ่งเน้นไปที่การปรับเปลี่ยนฐานทรัพยากรของบริษัท (ทรัพยากรและความสามารถ) โดยให้ความสนใจต่อผลกระทบของความสามารถเชิงพลวัตในสภาพแวดล้อมภายนอก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Abuzaid et al. (2022) การจัดการเชิงกลยุทธ์และความสามารถเชิงพลวัตมีผลเชิงบวกอย่างมากต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ นอกจากนี้ผลลัพธ์ยังแสดงให้เห็นว่าการจัดการเชิงกลยุทธ์ และความสามารถเชิงพลวัตมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2.2 บรรยากาศองค์การส่งผลทางบวกต่อความสามารถเชิงพลวัตของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก จากผลการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ธุรกิจหลังคาเหล็กมีบรรยากาศองค์การที่ผู้บริหารได้

สนับสนุนการทำงานทำให้พนักงานมีความอบอุ่นและมีความรับผิดชอบต่อการทำงานและพอใจกับการให้รางวัลของธุรกิจหลังคาเหล็กส่งผลทางบวกต่อความสามารถเชิงพลวัตของพนักงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chalongsirichai et al. (2022) พบว่า ความสามารถเชิงพลวัตมีผลเชิงบวกต่อบรรยากาศขององค์กร ดังนั้นความสามารถเชิงพลวัตสามารถเพิ่มบรรยากาศองค์กรไปในทางบวกบรรยากาศองค์กรมีความสามารถในการเสริมสร้างความยั่งยืนขององค์กร

2.3 ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานส่งผลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก จากผลการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ธุรกิจหลังคาเหล็กมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากประสิทธิภาพตามบริบทที่มีความเสียสละ และมีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและมีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน ทำให้พฤติกรรมการทำงานรวดเร็วงานมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ยังปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอทำให้เกิดประสิทธิภาพของงานส่งผลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนและการสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งที่การบริการหลังการขายและการออกแบบผลิตภัณฑ์หลังคาเหล็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Singh et al. (2020) ธุรกิจที่ดำเนินงานเชิงพลวัตธุรกิจสีเขียวเป็นความพยายามด้านความยั่งยืนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของธุรกิจ ความได้เปรียบในการแข่งขันเป็นเงื่อนไขที่ ธุรกิจดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพมากขึ้น สามารถปรับปรุงผลการดำเนินงานของบริษัทและสร้างความแตกต่างของธุรกิจจากคู่แข่งได้

2.4 ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานส่งผลทางบวกต่อความสามารถเชิงพลวัตของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก จากผลการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ธุรกิจหลังคาเหล็กมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน จากความสามารถเชิงพลวัต ด้านการปรับตัว การพัฒนาทักษะและใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมทำให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Helfat (2022) พบว่า ความสามารถเชิงพลวัตที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน เป็นกลไกที่ความสามารถเชิงพลวัตช่วยให้ธุรกิจ สร้าง ขยาย หรือปรับเปลี่ยนวิธีการ สิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษ เช่นเดียวกับความสามารถเชิงพลวัตซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของธุรกิจ ที่ทำการสร้างเช่นเดียวกับประสิทธิภาพการทำงานของคู่แข่ง และซัพพลายเออร์ของบริษัท

2.5 ความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลังคาเหล็ก จากผลการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ธุรกิจหลังคาเหล็กมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากความสามารถเชิงพลวัตมีความสามารถเชิงการจัดการ มีแผนการสร้างเครื่องมือใหม่ ๆ ควบคุมการใช้ทรัพยากร การใช้วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ให้เกิดความคุ้มค่า ส่งผลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทั้งด้านการเป็นผู้นำ ด้านต้นทุน และความแตกต่างในด้านการผลิตและบริการอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fabrizio et al. (2022) การส่งผลกระทบความสามารถเชิงพลวัตและความได้เปรียบในการแข่งขันสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในทำนองเดียวกัน ผลที่ได้คือการเลือกกลุ่มสามกลุ่มที่หลากหลายซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลเชิงบวก (ทางตรงและทางอ้อม) ของความสามารถเชิงพลวัต ที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน และตัวแปรประสิทธิภาพเป็นตัวกลางที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถทางนวัตกรรม

3. สร้างแบบจำลองการจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยาการองค์การ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลักใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบประเด็นสำคัญ ที่เกิดจากการกำหนดกลยุทธ์ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนของผู้บริหารธุรกิจหลัก และการปรับตัวของพนักงานอย่างมีพลวัต มีบรรยาการที่สนับสนุนการทำงาน และพฤติกรรมการทำงานที่ดีของพนักงาน ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fainshmidt et al. (2019) ความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันเพื่อการวางเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสม สำหรับระดับของพลวัตและความต่อเนื่องในสภาพแวดล้อมของบริษัท การค้นพบนี้ช่วยพัฒนา มุมมองความสามารถเชิงพลวัตที่เหมาะสมยิ่งขึ้นโดยให้รายละเอียดว่าเมื่อใดและเหตุใด ความสามารถเชิงพลวัตจึงอาจส่งผลให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน กล่าวโดยสรุป คือความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถเชิงพลวัต และความได้เปรียบในการแข่งขันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมเชิงกลยุทธ์ระหว่างปัจจัยด้านองค์กรและสภาพแวดล้อม ซึ่งเอื้อต่อมุมมองความสามารถเชิงพลวัต

องค์ความรู้วิจัย

การศึกษา การจัดการเชิงกลยุทธ์ บรรยาการองค์การ ประสิทธิภาพปฏิบัติงาน ความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ค้นพบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันของพนักงานธุรกิจหลัก ประกอบไปด้วย 1) บรรยาการองค์การ เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้รวดเร็วยิ่งขึ้น 2) ความได้เปรียบทางการแข่งขันเกิดจากความสามารถในการตอบสนองความต้องการให้แก่ลูกค้าได้โดยที่คู่แข่งไม่มีหรือไม่สามารถเสนอได้ เช่น ต้นทุนที่ต่ำกว่า บริการที่พิเศษกว่าหรือผลิตภัณฑ์ที่ดีกว่า รวมถึงการตลาดที่แข็งแกร่งกว่า เป็นต้น 3) การจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นความสามารถของบริษัทในการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม การจัดสรรทรัพยากรให้มีทิศทางและลำดับความสำคัญที่ชัดเจนมีความสอดคล้องกับโอกาสและภัยคุกคามในสภาพแวดล้อมหนึ่ง ๆ ทำให้ธุรกิจหลักสามารถรักษามาตรฐานและลูกค้าเดิมของบริษัทไว้ได้ 4) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานเป็นการทำงานที่ช่วยเพิ่มผลผลิตและคุณภาพโดยมีการพิจารณาและประเมินลำดับความสำคัญของงานประจำวันที่ไม่สามารถประวิงเวลาได้ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรโดยรวมและอาจเชื่อมโยงกับการเพิ่มผลผลิตที่สำคัญได้ และ (5) ความสามารถเชิงพลวัต เป็นความสามารถขององค์กรในการตัดสินใจ ปรับเปลี่ยน และบูรณาการทรัพยากรที่มีอยู่ขององค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ด้วยการประสานงานร่วมกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกเพื่อเพิ่มความสามารถในการรับรู้ของพนักงานในองค์กรเพื่อการเป็นองค์กรที่มีรากฐานแข็งแรง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1.1 ผู้บริหารองค์กรควรสร้างบรรยาการในบริษัทที่สนับสนุนและสร้างความเชื่อมโยงกับมาตรฐานการทำงาน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับพนักงานรู้สึกได้ถึงความสามารถในการปฏิบัติตนตาม

มาตรฐาน และคอยให้คำปรึกษาและข้อเสนอในกรณีที่เกิดปัญหาหรือต้องปรับปรุงในกรณีที่เกิดข้อผิดพลาด ช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

1.2 บริษัทควรปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม การจัดสรรทรัพยากรขององค์กรให้มีทิศทางและลำดับความสำคัญที่ชัดเจนให้มีความสอดคล้องกับโอกาสและภัยคุกคามในสภาพแวดล้อมที่ทำให้ธุรกิจหลักสามารถรักษามาตรฐานและลูกค้าเดิมของบริษัทไว้ได้

1.3 บริษัทควรมีการพิจารณาและประเมินลำดับความสำคัญของงานประจำวันที่ไม่สามารถประวิงเวลาได้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรโดยรวมและอาจเชื่อมโยงกับการเพิ่มผลผลิตที่สำคัญได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาให้ครอบคลุมถึงกลุ่มธุรกิจหลักในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพของธุรกิจหลักที่เป็นผู้ประกอบการไทยไปสู่สากล และสามารถขยายธุรกิจสู่ตลาดต่างประเทศ เช่น ในกลุ่มประเทศ CLMV (ประเทศกัมพูชา (Cambodia) สปป.ลาว (Lao PDR) เมียนมา (Myanmar) และเวียดนาม (Vietnam)) ได้

2.2 ควรศึกษาปัจจัยการนำนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับธุรกิจหลัก เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจหลักได้ทั้งในและต่างประเทศ

บรรณานุกรม

กลุ่มอุตสาหกรรมหลังคาและอุปกรณ์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสุภาวดี รัตนมาศ. (2553).

หลังคา อุปกรณ์ และการติดตั้ง Roofs and Roofing. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: แปลนพรีนซ์ติ้ง.

ณรงค์ กุลนิตะ และสุดาวรรณ สมใจ. (2558). **ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง และการออกแบบวิจัย** (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพมหานคร: มาสเตอร์พรีนซ์ สามเสน.

พุทธชาติ ลุนคำ. (2566). **แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2566-2568: ธุรกิจวัสดุก่อสร้าง.** วิจัยกรุงศรี:

ธนาคารกรุงศรีอยุธยา แหล่งที่มา <https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/construction-construction-materials/construction-materials/io/construction-materials-2023-2025> สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2567.

Abuzaid, M.M., Elshami, W., Tekin, H.O.& Salama, D.H. (2022). Infection control and radiation safety practices in the radiology department during the COVID-19 outbreak. **Insights Image.** 11(1). 1-5.

Chanlongsirichai, N., Hartrawung, C., Suwandej, N. & Saisama, C. (2022). Influence of Innovation Capability Dynamic Capability and Organizational Climate toward Sustainability of Electroplating Factory in Thailand. **Journal of Positive School Psychology.** 6(2). 2871 – 2882.

- Fabrizio, C. M., Kaczam, F., de Moura, G. L., Silva, C. V., Silva, W. V. & Veiga C. P. (2022). Competitive advantage and dynamic capability in small and medium-sized enterprises: a systematic literature review and future research directions. **Review of Managerial Science**. 16(3). 617-648. h
- Fainshmidt, S., Nairb, A., & Mallon, M. (2017). MNE performance during a crisis: an evolutionary perspective on the role of dynamic managerial capabilities and industry context. **Int Bus Rev**. 26. 1088–1099.
- Farida, O. (2022). Strategic Management Identity. **American Journal of Industrial and Business Management**. 12(5). 995-1005.
- Gliem, J. & Gliem, R. (2003). **Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's alpha reliability coefficient for Likert-type scales**. In 2003 Midwest Research to Practice Conference. pp. 82-88.
- Hair, J.F., Ringle, C.M. & Sarstedt, M. (2013). Partial Least Squares Structural Equation Modeling: Rigorous Applications, Better Results and Higher Acceptance. **Long Range Planning**, 46. 1-12.
- Helfat, C.E. (2022). Strategic organization, dynamic capabilities, and the external environment. **Strategic Organization**. 20(4).734–742.
- Portney, L.G. & Watkins, M.P. (2009). **Foundation of clinical research: Applications to practice** 3rd ed. Upper Saddle River: Pearson Education, Inc.
- Singh, S.K., Giudice, M., Del, Chierici, R. & Graziano, D. (2020). Green Innovation and environmental performance: The role of green transformational leadership and green human resource management. **Technological Forecasting & Social Change**. 150. 1–12.
- Teece DJ, Pisano G, & Shuen A. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. **Strategy Manage**. 18(7). 509–533.

การเสริมศักยภาพของเกษตรกรด้วยวงจร PDCA ในโครงการจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบการ
เรียนรู้สู่ความมั่นคงอย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา
บ้านสบขุ่น ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จังหวัดน่าน*

ENHANCING CAPACITY OF FARMERS WITH A PDCA CYCLE IN THE PROJECT OF SETTING
UP A LEARNING HOUSEHOLD MODEL TOWARDS THE KING'S PHILOSOPHY OF
SUSTAINABLE SECURITY IN SOB KHUN VILLAGE, PA KHA SUBDISTRICT, THA WANG PHA
DISTRICT, NAN PROVINCE

ปิยะนุช สิ้นันตา และ ศักรินทร์ ณ น่าน

Piyanuch Sinunta and Sakkarin Na Nan

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน

Faculty of Business Administration and Liberal Art, Rajamangala University of

Technology Lanna Nan

E-mail: ps_piyanuch@hotmail.com Tel.0818591247

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามวงจร PDCA ในการเสริมศักยภาพของเกษตรกรและเพื่อจัดตั้งต้นแบบระดับครัวเรือนในชุมชนเป้าหมายให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพมาดำเนินการศึกษาเกษตรกรบ้านสบขุ่น ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือครัวเรือนเกษตรกรที่ได้รับการเลือกอย่างเจาะจงจำนวน 20 ครัวเรือน และครัวเรือนต้นแบบ 1 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาหลักคือ PDCA ผู้วิจัยเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การจัดเวทีชุมชน และใช้การพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อได้ข้อมูลที่เข้าใจร่วมกันกับชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการเรียนรู้ในวงจร PDCA ของเกษตรกร ที่ดำเนินตามขั้นตอนวางแผน (Plan) ลงมือทำ (Do) ติดตาม ประเมินผล (Check) และปรับปรุง พัฒนา (Act) สามารถเสริมศักยภาพของเกษตรกรและนำไปสู่การจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนในชุมชนได้

คำสำคัญ: ครัวเรือนต้นแบบ, PDCA, ศาสตร์พระราชา

Abstract

This article aims to study the learning processes based on the PDCA cycle to enhance the capacity of farmers and to set up a model for household learning in a targeted village to be the learning space according to the Philosophy of Sufficiency Economy. The

*Received April 15, 2024; Revised May 22, 2024; Accepted June 30, 2024

researchers used qualitative research methods to study farmers in Sob Khun Village, Pa Kha Sub-district, Ta Wang Pha District, Nan Province. The key informants of the study, 20 households, and 1 household model, were selected purposively. The main research framework was PDCA. The researchers used semi-structured questionnaires, participatory observation, interviews, and descriptive analysis to understand the data together with farmers. The main research findings were that the PDCA cycle as the learning process for farmers (Plan – Do – Check – Act) can enhance the capacity of the farmers and help in setting up a learning household model to be a learning space for villagers.

Keywords; Learning Household Model, PDCA, King's Philosophy Innovation

บทนำ

สถานการณ์ปัญหาภูเขาหัวโล้นในพื้นที่จังหวัดน่านจากการผลิตพืชเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 8 แสนไร่หรือคิดเป็นพื้นที่ราวร้อยละ 10 จากพื้นที่ปลูกข้าวโพดทั้งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2557 (สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน และ เขมรัฐ เถลิงศรี, 2558) สถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ต่อคนไทยทั่วประเทศเพราะทราบดีว่า แหล่งน้ำสำคัญที่ไหลเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และแหล่งต้นน้ำที่สำคัญนี้ตกอยู่ในภาวะการถดถอย โดยพื้นที่ป่าไม้ลดลงต่อเนื่องติดต่อกันเป็นเวลานานสิบปี มีผลต่อปริมาณน้ำดิบที่ไหลเข้าเขื่อนสิริกิติ์อย่างมีนัยสำคัญ และพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรบ้านสบซุ่น ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จำนวนเกือบ 40,000 ไร่ ที่มีการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาระยะเวลาหนึ่งเริ่มได้รับผลกระทบต่อวิถีการผลิตและวิถีชีวิต คือลักษณะของการทำมากแต่ได้น้อย ผู้ผลิตพืชผลทางการเกษตรต้องทุ่มเททรัพยากร และกำลังแรงงานอย่างมาก เพื่อให้ได้ผลตอบแทนจากการผลิตที่ไม่คุ้มค่า ดังนั้นหากสถานการณ์การผลิตยังคงเป็นอยู่เช่นนี้ เกษตรกรชาวน่าน ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด จะเข้าสู่ภาวะทุกข์ยากอย่างต่อเนื่องในหลายมิติ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ยังมีทางรอดและทางออกสำหรับปัญหาดังกล่าว ด้วยการน้อมนำหลักการคำสอนของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงแนะแนวทางการดำเนินชีวิตไว้เป็นหลักปรัชญาของความพอเพียง อันเป็นศาสตร์ของพระราชา (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2563) ใช้หลักปฏิบัติที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม เริ่มจากหลัก เข้าใจ เข้าถึง จึงพัฒนา และหลักการของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ในรูปแบบ โคก หนองนา โมเดล เป็นหลักการบริหารจัดการที่ดิน ดิน และน้ำ อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเกษตรในรูปแบบที่ทำน้อยแต่ได้มาก ซึ่งจะทำให้เกษตรกรชาวน่านได้ใช้เป็นเทคนิคในการต่อสู้กับปัญหาภูเขาหัวโล้นที่เผชิญอยู่อย่างยั่งยืน

หากอิงตามศาสตร์พระราชาแล้ว การแก้ปัญหาสำหรับเกษตรกรย่อมต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจสภาพปัญหาเพื่อนำไปสู่การลงมือปฏิบัติอย่างมีเหตุผล และแนวคิดหนึ่งที่หลายองค์กรในปัจจุบันนิยมใช้ในการค้นหาสภาพปัญหาเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและเสริมศักยภาพการทำงานของบุคลากร คือ PDCA

(Plan-Do-Check-Act) แนวคิดนี้แต่เดิมเป็นมรดกจากวิวัฒนาการในยุควิทยาศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 ก่อนที่จะได้รับการพัฒนาต่อโดย Walter Shewhart ที่สร้างวิธีการหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์ในช่วงปี ค.ศ. 1939 แล้วกลายเป็นที่รู้จักกัน ในปี ค.ศ. 1950 โดย Dr. W. Edwards Deming ในชื่อ วงจรเดมมิง (Deming Cycle) และปัจจุบันแนวคิด PDCA กลายเป็นที่ยอมรับเป็นเครื่องมือปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพขององค์กรโดยเฉพาะในภาคธุรกิจแล้วขยายตัวไปสู่องค์กรในสายงานอื่นๆ มากขึ้น (Moen and Norman, 2009) ดังมีงานศึกษาหลายชิ้นชี้ว่า PDCA สามารถเป็นเครื่องมือที่เข้ามาเสริมศักยภาพของบุคลากรในภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม (เช่นงาน ธัญญรัตน์ ดวงสำราญ และคณะ, 2560; พรณนุช ชัยปิ่นชนะ, 2559, Dudin et. al, 2015; Matsuo & Nakahara, 2013) และในวงการแพทย์สหรัฐในปัจจุบัน เริ่มนำแนวคิดเรื่องวงจร PDCA มาศึกษาและพัฒนาแนวทางการรักษาสุขภาพจิตของคนไข้แรงงานข้ามชาติจำนวนมากที่เข้ามาอาศัยตามพื้นที่ชนบทของสหรัฐอเมริกาด้วย (Moyce, Claudio, & Velazquez, 2023) Matsuo & Nakahara (2013, p. 202-203) เห็นว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (experiential learning theory) ของ David Kolb สามารถส่งเสริมการเรียนรู้เทียบเคียงกับขั้นตอนการเรียนรู้ของ PDCA ซึ่งวงจรการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Kolb มี 4 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ ขั้นที่ 1 การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่จับต้องได้ (concrete experience) ขั้นที่ 2 การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนย้อนคิดที่ได้จากการสังเกตการณ์ (reflective observation) ขั้นที่ 3 การเรียนรู้ผ่านการสร้างแนวคิดที่เป็นนามธรรม (abstract conceptualization) และขั้นที่ 4 การเรียนรู้ผ่านการทดลองด้วยการได้ลงมือทำ (active experimentation) ที่ได้จากการสรุปความคิดเป็นนามธรรมนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น พื้นที่เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของผู้คนไม่ได้มีแค่ในสถานศึกษาแบบทางการที่มีการจัดเตรียมการเท่านั้น Kolb (2015, p. 198) ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้และพัฒนาการของผู้คนเกิดขึ้นโดยไม่ได้แยกผู้คนในฐานะสิ่งมีชีวิตทางชีวภาพออกจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายใต้ระบบวัฒนธรรมของความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคม อันช่วยในการปรับตัวของผู้คนต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้วย ผู้วิจัยนำแนวคิด PDCA มาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ โดยวงจรเดมมิงมีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นการวางแผนดำเนินงาน (plan) ขั้นดำเนินงานตามแผน (do) ขั้นตรวจสอบการดำเนินงาน (check) และขั้นปรับปรุงการดำเนินงาน (act) ขั้นตอนทั้งสี่ที่ดูเรียบง่ายนี้จะดำเนินไปเป็นวงรอบอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจจากแนวคิดนี้คือ เราสามารถนำกระบวนการเรียนรู้ในวงจร PDCA มาใช้เสริมศักยภาพของเกษตรกรบ้านสบขุ่นได้หรือไม่เพียงใด ภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน กับฝ่ายพัฒนาความยั่งยืนภาครัฐ เครือเจริญโภคภัณฑ์ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางของ PDCA มาใช้ร่วมไปกับการน้อมนำศาสตร์พระราชา อันเป็นองค์ความรู้หลักอีกแนวทางหนึ่งที่ภาครัฐและเอกชนนิยมนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเขาหัวโล้นของจังหวัดน่านในปัจจุบัน

สำหรับแนวคิดเรื่อง ศาสตร์พระราชา (King's Philosophy) ถือเป็นคำใหม่ที่เพิ่งได้รับความนิยมอย่างมากหลังปี 2559 หลังจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร สวรรคตในปี พ.ศ. 2559 แนวคิดนี้ได้รับการกล่าวถึงมากขึ้นในช่วงรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2563, น. 1) โครงการศึกษาในครั้งนี้ได้อาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทั้งในและนอก

จังหวัดน่าน เช่น มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ สถาบันเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นน้ำน่าน ทั้งนี้ พื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรบ้านสบขุ่น อันเป็นพื้นที่ทำงานของฝ่ายพัฒนาความยั่งยืนภาครัฐ เครือเจริญโภคภัณฑ์ ได้เปิดโอกาสให้นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเข้าร่วมปฏิบัติการเสริมสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร ด้วยการสนับสนุนโครงการ การจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบการเรียนรู้สู่ความมั่นคงอย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา บ้านสบขุ่น ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามวงจร PDCA ในการเสริมศักยภาพทางการเกษตรสำหรับเกษตรกรบ้านสบขุ่น
2. เพื่อจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบระดับชุมชนให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานศึกษาชิ้นนี้เป็นผลมาจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้เลือกบ้านสบขุ่น ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาหลักภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่านกับเครือเจริญโภคภัณฑ์ ระยะเวลาดำเนินโครงการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เริ่มตั้งแต่ เดือนมิถุนายนปี พ.ศ. 2560 ถึงเดือนสิงหาคมปี พ.ศ. 2561

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ในการศึกษาครั้งนี้ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกมาจากเกษตรกรบ้านสบขุ่น ที่ตัดสินใจสมัครเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกกาแฟทดแทนการผลิตข้าวโพดภายใต้การดำเนินงานของเครือเจริญโภคภัณฑ์ จำนวน 20 ครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 5 จากครัวเรือนทั้งหมดของบ้านสบขุ่น ในปี พ.ศ. 2560 และโครงการคัดเลือกเป็นครัวเรือนต้นแบบจำนวน 1 ครัวเรือน โดยพิจารณาจากความพร้อมของเกษตรกรซึ่งมีทำเลที่ดินตั้งในชุมชนและมีพื้นที่แปลงเกษตรตัวอย่างที่สามารถพัฒนาขยายผลเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรครัวเรือนอื่น ๆ ในพื้นที่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงถือเป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะบางอย่างร่วมกันตามแนวคิดของชุมชนนักปฏิบัติ (community of practice) ของ Wenger (1998, p.5) ที่อธิบายถึงการปรับกรอบทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่ศึกษาผู้คน โดยบรรจุองค์ประกอบสำคัญอันได้แก่ความหมาย (meaning) ที่ทำให้ประสบการณ์และการใช้ชีวิตของผู้คนมีความหมายขึ้นมา ปฏิบัติการ (practice) ที่ผู้คนทำร่วมกันโดยใช้ทรัพยากร กรอบคิด มุมมองร่วมกัน ชุมชน (community) ที่ผู้คนใช้กำกับความสัมพันธ์ทางสังคมและทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมได้รับความสนใจและกลายเป็นสิ่งสำคัญต่อตัวเอง และอัตลักษณ์ (identity) ที่การเรียนรู้ได้ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์หรือตัวตนของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในบริบทของชุมชนร่วมกัน

การดำเนินงานการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ช่วงสำคัญ คือ ขั้นสำรวจเตรียมการ ทำการสำรวจพื้นที่ศึกษา ทำความรู้จักสร้างความสัมพันธ์กับเกษตรกร เพื่อร่วมกันวางแผนและวางแผนเป้าหมายการดำเนินงานใน

พื้นที่ ขึ้นดำเนินงานศึกษา ร่วมกับหน่วยงาน องค์กรพัฒนา ถ่ายทอดความรู้ผ่านการฝึกอบรมทั้งในแปลงและ ศูนย์เรียนรู้ภายนอกชุมชน และขั้นสุดท้าย ประเมิน สรุปข้อมูลและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกับเกษตรกร

สำหรับเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพและการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ดังนี้ 1) แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้างเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานชุมชน และปัญหาที่เกษตรกรพบตลอดจนการแก้ไข ปัญหา 2) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ผ่านกระบวนการสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกตการณ์ แบบไม่มีส่วนร่วม 3) การบันทึกข้อมูลด้วยสมุดบันทึก ภาพถ่าย 4) การจัดอบรมปฏิบัติการตามฐานความรู้โดย มีวิทยากรช่วยเสริมทักษะที่จำเป็นต่อการเกษตร และ 5) จัดเวทีชุมชนในพื้นที่เพื่อประมวลความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมความรู้เรื่องต่าง ๆ ของเกษตรกร สอดคล้องตามวงจร PDCA และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตาม ศาสตร์พระราชา

สำหรับการวิเคราะห์ผลข้อมูลภายหลังการเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยจะพิจารณาข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการ สังเกตการณ์ และสรุปผลข้อมูลต่าง ๆ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษาทั้งสองข้อ ดังจะให้เห็นในผลการศึกษา ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

พบว่า เครือเจริญโภคภัณฑ์เข้ามาสนับสนุนโครงการเพาะปลูกกาแฟเพื่อลดพื้นที่การปลูกพืช เชิงเดี่ยวอย่างข้าวโพด มีการสร้างความร่วมมือจากหลายภาคส่วน หมู่บ้านแห่งนี้จึงเป็นพื้นที่ภายใต้ความ ร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน มหาวิทยาลัยและองค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ สถานการณ์ชุมชนที่มีผลกระทบหลัก ได้แก่ ประเด็นภาระต้นทุนการผลิตพืชเชิงเดี่ยวที่สูง เมื่อสิ้นสุดรอบการ ผลิตบางรอบได้กำไรน้อยหรือติดลบ ประเด็นสุขภาพจากใช้สารเคมีการเกษตรทั้งปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช วัชพืช สำหรับโอกาสของชุมชน พบว่า มีความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเข้ามาสนับสนุนปัจจัยใหม่ อาทิ องค์ ความรู้เกี่ยวกับพืชใหม่ ได้แก่ กาแฟ ถั่วมะแฮะ วิสาหกิจชุมชนด้านเกษตร การบัญชีต้นทุน เกษตรผสมผสาน ตามศาสตร์พระราชา เป็นต้น ผู้วิจัยได้นำกระบวนการเรียนรู้ในวงจร PDCA มาเป็นกรอบแนวทางการศึกษา ร่วมกับศาสตร์พระราชา พบว่า

1. การเรียนรู้ในกระบวนการ PDCA สำหรับครัวเรือนเกษตรกรบ้านสบซุ่น เป็นไปตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 ขั้นตอนวางแผนการดำเนินการ (plan)

หลังได้รับการติดต่อประสานงานจากฝ่ายพัฒนาความยั่งยืนภาครัฐ เครือเจริญโภคภัณฑ์ ได้มี การจัดตั้งคณะทำงานของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน ประกอบด้วย นักวิชาการจากคณะ บริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิศวกรรมศาสตร์ ประชุมหารือ วางแผนงาน และนัดหมายเข้าพื้นที่เพื่อศึกษาสำรวจข้อมูลภูมิศาสตร์และภูมิสังคมบ้านสบซุ่น เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2560 โดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากคณะผู้ประสานงานและเจ้าหน้าที่ของฝ่ายพัฒนาความ

ยั่งยืนภาครัฐ เครือเจริญโภคภัณฑ์ รวมถึงเกษตรกรบ้านสบขุ่น การเดินทางในครั้งนี้ได้เห็นถึง สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ แปลงเกษตร และได้ชี้แจงสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการ

ภาพที่ 1 การเข้าพื้นที่เพื่อพบเกษตรกรและสำรวจภูมิศาสตร์-ภูมิสังคม บ้านสบขุ่น

ต่อมาได้นำเสนอแนวทางโครงการ การจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบการเรียนรู้สู่ความมั่นคงอย่างยั่งยืน ตามศาสตร์พระราชา บ้านสบขุ่น ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จังหวัดน่าน ให้กับผู้บริหารฝ่ายพัฒนาความยั่งยืนภาครัฐ เครือเจริญโภคภัณฑ์ และผู้บริหารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2560

1.2 ขั้นตอนการดำเนินโครงการ (do)

การดำเนินโครงการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 ประชุมชี้แจงโครงการแก่เกษตรกรบ้านสบขุ่น และจัดกิจกรรมเสริมเรื่องฐานพึ่งตน คนมีน้ำยา ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 โดยการนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง และการแปลงทฤษฎีสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกษตรกรรับรู้และเข้าใจถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างเป็นรูปธรรม จัดให้มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจและผลผลิตของใช้ในชีวิตประจำวันประเภท น้ำยาทำความสะอาด ได้แก่ น้ำยาอเนกประสงค์ ใช้ ชักผ้า ล้างจาน ล้างรถ ล้างห้องน้ำ แชมพูสระผมสูตรสมุนไพร สบู่ก้อนสูตรสมุนไพร พร้อมทั้งแจกจ่ายเพื่อนำไปใช้ในครัวเรือน เป็นการสร้างแรงจูงใจให้อยากรู้ อยากเรียน อยากลงมือปฏิบัติ และอยากเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการในครั้งต่อไป

ภาพที่ 2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมฐานพึ่งตนคนมีน้ำยา เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ

ความรู้ที่ใช้ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับเกษตรกรในการผลิตสิ่งของจำเป็นใช้เพื่อพึ่งตนเองได้ในชีวิตประจำวันการผลิตสบู่ก้อนสมุนไพรและน้ำยาเอนกประสงค์ ดังมีรายละเอียดความรู้ที่เกษตรกรได้เรียนรู้ ดังต่อไปนี้

การผลิตสบู่ก้อนสมุนไพร

สบู่ก้อนสมุนไพรสูตร ขมิ้น มะขาม สบู่ก้อนสมุนไพร มีส่วนผสมของวัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ง่ายในชุมชน เช่น ขมิ้น มะขามและน้ำผึ้ง ช่วยในการปกป้องผิวจากความแห้งกร้าน ด้วยส่วนผสมจาก สมุนไพร และน้ำผึ้ง ที่มีสรรพคุณช่วยให้ผิวสะอาด นุ่ม ชุ่มชื้น คุณสมบัติของส่วนผสม 1.น้ำผึ้ง อุดมไปด้วยวิตามินต่าง ๆ ช่วยให้ผิวเนียนนุ่ม ชุ่มชื้น 2. มะขาม ขมิ้น รักษาผิว ช่วยลดเลือนริ้วรอย จุดต่างจุดด่างบนใบหน้า ลดการอักเสบ การเตรียมอุปกรณ์ 1.กลีเซอรีนแบบใสหรือแบบขุ่น ชนิดก้อน ตามต้องการ 1,000 กรัม 2. แม่พิมพ์สบู่ 3.หม้อ 2 ใบ ขนาดลดเหลื่อมกัน 4. เตรียมส่วนผสม น้ำผึ้ง 20 กรัม น้ำมะขามเปียก 50 กรัม ขมิ้นผง 20 กรัม น้ำมันหอมระเหย (กลิ่นตามความชอบ) ขั้นตอนวิธีการทำสบู่ก้อน 1. นำกลีเซอรีนไปตุ๋นด้วยไฟอ่อน ๆ จนละลาย 2. นำผงขมิ้นละลายน้ำเล็กน้อย คนให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน แล้วเติมน้ำมะขามและน้ำผึ้งคนให้เป็นเนื้อเดียวกัน ยกจากเตา คนผสมกะชั้นช้า ๆ อย่าให้เกิดฟองอากาศ 3. เติมน้ำมันหอมระเหยคนให้ละลายเป็นเนื้อเดียวกัน 4. เทใส่แม่พิมพ์สบู่ ทิ้งไว้ให้เย็นประมาณ 1-2 ชั่วโมง 5. แกะออกจากแม่พิมพ์ หักด้วยพลาสติกห่ออาหารป้องกันความชื้นและสิ่งสกปรก 6. บรรจุกล่องติดฉลากอธิบายหรือตกแต่งให้สวยงาม

น้ำยาเอนกประสงค์

น้ำยาเอนกประสงค์สูตรน้ำหมักมะกรูด คุณสมบัติของส่วนผสม มะกรูด ช่วยกำจัดคราบสกปรก คราบมัน และกำจัดกลิ่นไม่พึงประสงค์ที่ตกค้างในภาชนะ จานชาม และเสื้อผ้า การเตรียมอุปกรณ์ 1.ถังผสมกันเรียบขนาดบรรจุ 18 ลิตร 1 ใบ 2. ไม้พายขนาดใหญ่ ความยาวมากกว่าความสูงของถัง 1 เท้าตัว 1 ด้าม 3. เตรียมส่วนผสม สารชำระล้าง N70 จำนวน 1 กิโลกรัม เกลือผง จำนวน 1 กิโลกรัม น้ำสะอาด 12 ลิตร น้ำหมักจากมะกรูดกรองมาแต่น้ำ 3 ลิตร น้ำมันหอมระเหย (แต่งกลิ่น ตามความชอบ) ขั้นตอนวิธีการทำ นำเกลือครึ่งกิโลกรัม เทผสมกับ สารชำระล้าง N70 1 กิโลกรัม เทลงถังแล้ว ใช้ไม้พายกวนให้เข้ากัน โดยกวนไปในทิศทางเดียวกันตลอด เช่น ตามเข็มนาฬิกา จนส่วนผสมกลายเป็นสีขาวขุ่นและไม่มีเสียงแกรกรากจากผงเกลือ เติมน้ำหมักจากมะกรูดลงไปเบามือทีละน้อย โดยกวนสลับเติมน้ำหมัก จนน้ำหมักครบ 3 ลิตร เติมน้ำสะอาดเบามือลงไปทีละน้อย คราวละ 1-2 ลิตร โดยกวนสลับเติมน้ำสะอาด จนน้ำสะอาดครบ 6 ลิตรเติมเกลือที่เหลืออีก ครึ่งกิโลกรัม ลงในส่วนผสม กวนจนเกลือละลาย เติมน้ำสะอาดลงไปค่อยๆ ทีละน้อยอีกครั้ง คราวละ 1-2 ลิตร โดยกวนสลับเติมน้ำสะอาด จนน้ำสะอาด ครบตามจำนวน พักไว้ให้ฟองอากาศยุบตัว แล้วกรองใส่ขวด หรือภาชนะที่เตรียมไว้

วิธีการหมัก มะกรูด

นำมะกรูดผ่าครึ่งตามแนวขวาง น้ำหนัก 3 กิโลกรัม ผสมกับน้ำตาลทราย 1 กิโลกรัม และน้ำสะอาด 10 ลิตร หรือ อัตราส่วนของ พีช 3 : ความหวาน 1 : น้ำ 10 นำทั้งหมดใส่รวมกันในถังมิดชิด มีฝาปิด

กันไม่ให้อากาศเข้าไปบอบกวน เก็บไว้ในที่ไม่ถูกแสงแดด เป็นเวลา 6 เดือน ขึ้นไป วิธีใช้น้ำหมักคือ กรองโดยแยกกากเอาแต่น้ำ ด้วยผ้าขาวบางชนิดเนื้อผ้าละเอียดเพื่อไม่ให้เกิดตะกอนพิษปะปนในน้ำยาอเนกประสงค์

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมการเข้าค่ายอบรมปฏิบัติการเสริมสร้างความรู้เรื่อง กลสิกรรมธรรมชาติและการพึ่งพาตนเองตามศาสตร์พระราชา ของมูลนิธิกลสิกรรมธรรมชาติ สถาบันเศรษฐกิจพอเพียง ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นน้ำน่าน เวลา 5 วัน 4 คืน จำนวน 20 คน เป็นหลักสูตรการอบรมเสริมศักยภาพสู่ความเป็นครัวเรือนต้นแบบตามศาสตร์พระราชา และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับภูมิสังคม กิจกรรมนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยแสดงให้เห็นความตั้งใจใฝ่รู้ ชักถามและร่วมปฏิบัติการด้วยความพากเพียรในทุกขั้นตอนกิจกรรม

ภาพที่ 3 กิจกรรมฝึกอบรมปฏิบัติการเสริมสร้างความรู้เรื่อง

1.3 ขั้นตอนติดตามประเมินผล (check)

ภายหลังการดำเนินงานในพื้นที่ ผู้วิจัยได้เริ่มพิจารณาเกษตรกรจากแต่ละครัวเรือน โดยอาศัยการสนทนาเพื่อสร้างความคุ้นเคยเพื่อคัดเลือกครัวเรือนในขั้นตอนการจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบ ไปพร้อมกันกับการติดตามประเมินผลในพื้นที่ ดังนี้

กิจกรรมพัฒนาครัวเรือนต้นแบบ ครั้งที่ 1 หลังจากการเข้าอบรมปฏิบัติการหลักสูตรกลสิกรรมธรรมชาติ มีกิจกรรมติดตามผลโครงการแบบมีส่วนร่วม 3 ส่วน ระหว่างคณะวิทยากรจากมูลนิธิกลสิกรรมธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นน้ำน่าน เกษตรกรบ้านสบซุ่น และผู้วิจัย เพื่อทำการค้นหาพื้นที่ที่เหมาะสมกับการจัดทำเป็นครัวเรือนต้นแบบ ใช้วิธีการสำรวจไปยังแปลงเกษตรของผู้เข้ารับการอบรมที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นแปลงต้นแบบ ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อพิจารณาและตัดสินใจเลือกแปลงเกษตรตามมติร่วมกัน ซึ่งสัมพันธ์กับ ความพร้อมเชิงเวลา ระยะทาง สภาพคมนาคม ความสูงชันลาดเอียง ขนาดแปลงเกษตร และระบบน้ำเพื่อการเกษตร

กิจกรรมพัฒนาครัวเรือนต้นแบบ ครั้งที่ 2 ใช้เทคนิคปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กิจกรรมทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ เกิดการรวมตัวกันทำกิจกรรม และทบทวนความรู้ เปิดโอกาสให้สอบถามเพิ่มเติมจากวิทยากรจากมูลนิธิกลสิกรรมธรรมชาติและอาสาสมัครจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นน้ำน่าน เป็นการติดตามผลโครงการเพื่อพัฒนาครัวเรือนต้นแบบ และประเมินความพร้อมของครัวเรือนสมัครใจจากการมีส่วนร่วม ด้านเวลา สถานที่ และความมุ่งมั่นตั้งใจ

กิจกรรมพัฒนาครัวเรือนต้นแบบ ครั้งที่ 3 หนุนเสริม ประเมิน สรุปผล โดยการเข้าพื้นที่ติดตามผล วันที่ 8 มีนาคม 2561 พบว่า ผู้สมัครใจเป็นครัวเรือนต้นแบบคือ นายเผด็จ-นางสุนิสา ดาใหญ่ ซึ่งได้ใช้พื้นที่

แปลงเกษตรเป็นฐานการเรียนรู้ของชุมชนในปฏิบัติการปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ ได้ขอรับการสนับสนุน พันธุ์ไม้ผล เพื่อปลูกทดแทนข้าวโพดไรในแปลงเกษตรของครอบครัว บนพื้นที่ประมาณ 2 ไร่ เพื่อเป็นตัวอย่างการปลูกพืช ยืนต้นจำพวกผลไม้ และพืชผักสวนครัว และยังสนับสนุนให้เกษตรกรที่ร่วมอบรมหลักสูตรกิจกรรมธรรมชาติ สู่ ความเป็นครัวเรือนต้นแบบ ตามศาสตร์พระราชา และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับภูมิ สังคม มาร่วมเป็นเครือข่ายการเกษตรแบบกิจกรรมธรรมชาติ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอีก 5 ครัวเรือน

1.4 ขั้นการปรับปรุงและพัฒนา (act)

การนำกระบวนการเรียนรู้ในแบบวงจร PDCA มาใช้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และดำเนิน กิจกรรมได้ตามเป้าหมาย ภายใต้งบประมาณสนับสนุน ทั้งนี้ กระบวนการขั้นตอนทุกกิจกรรมได้รับความ ร่วมมืออย่างดีจากการประสานงานในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรในโครงการ แสดงความสนใจใฝ่รู้และเปิด โอกาสให้โครงการนำเสนอแนวคิดเพื่อการพึ่งพาตนเอง ในมิติการใช้แนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ ขับเคลื่อนและดำเนินชีวิต จึงเป็นไปได้ว่า การได้รับรู้ชุดความคิดและองค์ความรู้ที่สามารถแปลงวิธีการสู่การ ปฏิบัติได้จริง เป็นเป็นรูปธรรมเพื่อมีความสุขจากความพอเพียง สามารถเกิดขึ้นได้แม้เริ่มต้นเพียงคนกลุ่มก่อน เล็ก ๆ ในชุมชนก็ตาม จากขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำเสนอต่อภาคีความร่วมมือให้เห็นแนวทางการสร้างความมั่นคงอ ย่างยั่งยืนด้วยการส่งเสริมสนับสนุนครัวเรือนต้นแบบนี้ด้วยปัจจัยที่เหมาะสมต่อไป อาทิ เพิ่มเติมองค์ความรู้ ใหม่ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เสริมกำลังใจให้เกียรติยกย่องของการเป็นแบบอย่างที่ดี

2. การจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังการเรียนรู้ในกระบวนการแบบ PDCA สามารถสร้างต้นแบบระดับ ครัวเรือนในชุมชน ให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แนวทางการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง และพึ่งพา กันเอง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามเป้าหมาย จำนวน 1 ครัวเรือน วิธีการคัดเลือกคือ การ ติดตามผลภายหลังการอบรมปฏิบัติการหลักสูตร การอบรมเสริมศักยภาพสู่ความเป็นครัวเรือนต้นแบบ ตาม ศาสตร์พระราชา และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการสำรวจชุมชนและแปลงเกษตรของผู้เข้า อบรมจำนวน 20 ครัวเรือน ด้วยวิธีประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยมีหลักคิดเรื่องความยินยอมพร้อมใจ ความ พร้อมเชิงเวลา ระยะทาง การคมนาคม ความสูงชัน ขนาดพื้นที่แปลงเกษตร และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร พบว่ามีความเหมาะสม 3 ครัวเรือน ต่อมาคัดเลือกเพียง 1 ครัวเรือนที่แสดงความสมัครใจเป็นครัวเรือนต้นแบบ คือ ครัวเรือนของนายเผด็จ -นางสุนิสา ดาใหญ่ จากนั้นเริ่มดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบจากการอบรม ผลที่ได้ ครัวเรือนต้นแบบกลายเป็นแรงบันดาลใจให้กับครัวเรือนอื่น ๆ ในชุมชน และยังได้รับความสนใจจาก หน่วยงานภายนอกติดตามให้ความสำคัญ ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากคุณสุนิสา ดาใหญ่ (2566, ข้อมูล สัมภาษณ์) พบว่า สามารถปลูกพืชผักเพื่อเป็นอาหารในชีวิตประจำวันหลากหลายชนิด เช่น พริก มะเขือ เจ้าพระยา มะเขือยาว กระเทียม หอมแดง กระเทียม กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก บล๊อคเคอรี่ ถั่วฝักยาว ถั่วพู แตงกวา เห็ด ข้าว กล้วย โดยเน้นเป็นกล้วยส้ม เพราะต้องการนำมาแปรรูปกล้วยฉาบทอดขายส่งร้านค้า และส่งตามงาน เลี้ยงที่ติดต่อซื้อเหมา ครัวเรือนนี้ยังมีแหล่งโปรตีนหลายแหล่งที่ได้จากการเพาะเลี้ยงสัตว์ในแปลงของครัวเรือน เอง ได้แก่ ไก่ไข่ ไก่พื้นเมือง หมู ปลาตุก กบ โดยการปลูกผักและการเลี้ยงสัตว์ ยังคงมีความต่อเนื่องนับตั้งแต่

เข้าร่วมโครงการจนปัจจุบัน เพราะได้รับความรู้จากกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ พร้อมกับมีใจรักในสิ่งที่ทำการดูแลพืชผักและแหล่งอาหารโปรตีน เป็นไปด้วยความใส่ใจ โดยแบ่งเวลา จากการทำเป็นแม่บ้านสำนักงานมูลนิธิแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ในชุมชน ปัจจุบันครัวเรือนของคุณเผด็จ-คุณสุนิสาได้เลิกปลูกข้าวโพดเด็ดขาด เลิกจ้างแรงงานเพื่อทำไร่ข้าวโพด ทำให้ลดรายจ่ายภาคเกษตรที่เป็นต้นทุนการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยา ค่าแรง และส่วนตัวจะไม่กล้าซื้อผักในตลาดเพราะให้เพื่อนเกษตรกรเช่าที่ดินของตน เห็นด้วยตว่าผักที่ปลูกขายผิดพันธุ์ สุดท้ายจึงเลิกซื้อผักโดยปริยายหันมาผลิตผักสวนครัวเท่าที่กำลังแรงมีสองคนกับสามี สามารถผ่อนส่งรถเป็นรายเดือนจากรายได้ในสวนผสมผสาน และใช้ชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปตามลำดับคือปลูกกินเอง มีแจกจ่าย เหลือแล้วจึงขาย

อภิปรายผลการวิจัย

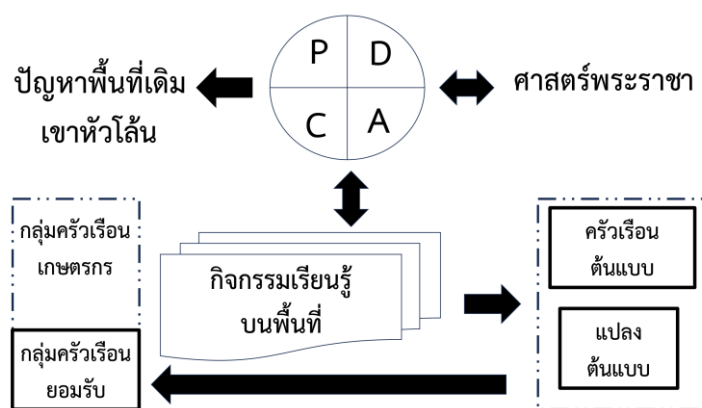
ภายใต้โครงการศึกษานี้ มีคุณูปการสำคัญ 2 ประการ **ประการแรก** การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรตามวงจร PDCA ทำให้การเรียนรู้และแก้ปัญหาของเกษตรกรเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการดำเนินงานต่อเนื่องกัน เกษตรกรได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริง นับตั้งแต่การร่วมวางแผน การลงมือทำ การประเมินผลและปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น กระบวนการนี้จึงทำให้การเสริมศักยภาพของเกษตรกรมีความเป็นไปได้มากขึ้น สอดคล้องกับข้อเสนอที่ว่า PDCA เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความต่อเนื่องจึงจะมีประสิทธิภาพ (Isniah et al, 2020) และการที่เกษตรกรได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานจากต้นแบบความสำเร็จและได้กลับมาลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่แปลงของตนเองทำให้การเรียนรู้ที่สร้างผ่านวงจร PDCA สามารถเสริมศักยภาพเกษตรกรได้ สอดคล้องกับที่ พรณูช (2559) ได้ศึกษาการเสริมศักยภาพเกษตรกรให้รู้จักใช้เครื่องมือทางการเงินและบัญชี เกษตรกรจึงสามารถจัดทำระบบบัญชีที่ช่วยให้สามารถคำนวณต้นทุนการผลิตได้ดีขึ้น ดังจะเห็นว่า ในกระบวนการเรียนรู้ PDCA ที่นำมาใช้ในการเสริมศักยภาพของเกษตรกรนั้น ผู้วิจัยได้พยายามดำเนินงานตามขั้นตอนในการเรียนรู้ในวงจร PDCA โดยเริ่มจากการวางแผนร่วมกันกับหลายฝ่ายและเข้าสำรวจพื้นที่เพื่อเข้าใจสภาพภูมิศาสตร์-ภูมิสังคมของบ้านสบขุน หลังจากนั้น ได้ดำเนินโครงการโดยหนุนเสริมศักยภาพเกษตรกรด้วยกิจกรรมหลากหลายบนพื้นที่จริงเพื่อช่วยให้เกิดการผสมผสานความรู้-ประสบการณ์เดิมเข้ากับประสบการณ์ใหม่ผ่านการลงมือปฏิบัติทดลอง ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน หลังจากนั้น จึงได้เข้ามาติดตามผล เพื่อประเมินผลการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ โดยแต่ละครั้ง จะมีการแลกเปลี่ยนความเข้าใจของเกษตรกรตามฐานการเรียนรู้ สอดคล้องตามศาสตร์พระราชามุ่งหวังให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้

ประการที่สอง คือ การจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบเป็นพื้นที่รูปธรรมที่ช่วยในการหนุนเสริมศักยภาพของเกษตรกรในพื้นที่ได้ กล่าวได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ในวงจร PDCA สำหรับเกษตรกรที่เกิดในพื้นที่ของครัวเรือนต้นแบบเป็นพื้นที่ความรู้แบบไม่เป็นทางการ เป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัยระหว่างเกษตรกร สอดคล้องกับ ข้อเสนอของ Moen and Norman (2009) ที่เสนอว่า กระบวนการเรียนรู้ในวงจร PDCA เป็นแนวทางที่เรียบง่ายที่สามารถหนุนเสริมให้ผู้คนนำไปใช้แก้ปัญหาของตนเองได้ในการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่สนใจปัญญาเชิงปฏิบัติ ดังผู้วิจัยได้ดำเนินงานในพื้นที่ร่วมกับเกษตรกร พบว่า ในการเรียนรู้ในระดับพื้นที่แบบไม่เป็นทางการ

นั้น ตัวเกษตรกรพยายามปรับประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ให้เข้ากับเงื่อนไขในแปลงผลิตของตนเอง และต้องการการสนทนากันอย่างต่อเนื่องด้วย และการทำการสนทนากลุ่มภายหลังการดำเนินงานยังมีความสำคัญที่ทำให้ PDCA มีความต่อเนื่องและเหมาะสมกับรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการของกลุ่มเกษตรกร สิ่งนี้สอดคล้องกับที่ Musdholifah, Hartono, and Harti (2019) ได้พบว่า การนำกระบวนการ PDCA มาใช้เป็นเครื่องมือปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ร่วมกับวิธีการสนทนากลุ่มสามารถช่วยปรับปรุงคุณภาพผลงานของผู้ประกอบการขนาดเล็กได้ดีขึ้น ดังนั้น การจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเกษตรกรรายอื่น ๆ ไว้ในชุมชน จึงมีความเหมาะสมที่จะช่วยให้เกิดการสร้างพื้นที่เรียนรู้แบบไม่เป็นทางการขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในชุมชนที่ เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่ายและเอื้อต่อการร่วมมือกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ตลอดจนฝึกฝนทักษะในแปลง และความร่วมมือกับความไว้วางใจระหว่างเกษตรกรกับองค์กรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบให้เป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับชุมชนจะกลายเป็นกลไกสำคัญในการเสริมศักยภาพของเกษตรกรในพื้นที่ต่อไปภายหลังโครงการได้เสร็จสิ้นการศึกษาแล้ว

องค์ความรู้จากการวิจัย

บ้านสบขุ่นเป็นหมู่บ้านหนึ่งในอีกหลายหมู่บ้านของจังหวัดน่านที่ประสบปัญหาในพื้นที่การผลิต โดยเป็นชุมชนบนพื้นที่สูงที่มีการผลิตพืชเชิงเดี่ยวอย่างข้าวโพดมาอย่างยาวนานหลายทศวรรษ การทดลองพืชใหม่โดยหันมาผลิตกาแฟในรูปแบบเกษตรผสมผสานที่เกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่างเครือข่ายเกษตรกร และภาคส่วนต่าง ๆ จึงถือว่ามีความท้าทายต่ออนาคตของเกษตรกรน่านและทรัพยากรบนพื้นที่สูง ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงการทำงานของวงจร PDCA ที่กระบวนการนี้นำไปสู่การเรียนรู้ของครัวเรือนเกษตรกรและจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบที่สามารถขยายผลการเรียนรู้ในกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรภายในโครงการ

ข้อค้นพบจากการนำกระบวนการเรียนรู้ในวงจร PDCA มาใช้ดำเนินโครงการได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า กระบวนการเรียนรู้ในวงจร PDCA เป็นกระบวนการที่ต้องการความต่อเนื่องและมีเงื่อนไขระดับพื้นที่ ปฏิบัติการในภาคครัวเรือนที่แสดงถึงการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรมีลักษณะแบบไม่เป็นทางการ การลงมือปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเกษตรกรช่วยให้การจัดปรับความรู้ของตนเองโดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้รับจาก

การฝึกอบรมภายใต้วงจรการเรียนรู้แบบ PDCA มีความเป็นไปได้ และการจัดตั้งครัวเรือนต้นแบบที่มีแปลงสาธิตยังได้กลายเป็นพื้นที่ต้นแบบขยายผลการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรรายครัวเรือนอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ภายหลังการสรุปผลโครงการ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสามประการ ดังนี้

ประการแรก **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรเป็นกระบวนการที่ต้องมีความต่อเนื่องและตรงตามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ ดังนั้น ข้อเสนอแนะสำหรับภาคนโยบายจึงอยู่ที่การแก้ไขปัญหาเขาหัวโล้นและชีวิตที่ยากลำบากของเกษตรกรน่านจึงเป็นกระบวนการที่ต้องได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและเข้าถึงความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่คำนึงถึงหลักเข้าใจ เข้าถึง จึงพัฒนา

ประการที่สอง **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** การสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่ จำเป็นต้องเข้าใจเงื่อนไขของคนในพื้นที่ กระบวนการ PDCA ที่นำมาใช้จึงจะสามารถปรับปรุงต่อยอดอย่างสร้างสรรค์จนแสดงประสิทธิภาพในการค้นหาปัญหาและหาแนวทางแก้ไขให้กับเกษตรกรได้

ข้อเสนอแนะประการสุดท้าย **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการศึกษาเพิ่มเติม เพราะ PDCA เป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งเท่านั้นในการเสริมศักยภาพเกษตรกร การทำงานกับเกษตรกรต้องการความหลากหลายของความรู้และเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจโดยเฉพาะประเด็นที่จำเพาะเจาะจงในครัวเรือนที่แสดงเงื่อนไขการเรียนรู้ที่แตกต่างไปตามลักษณะของตัวแปรอื่นอีกมาก เช่น เพศ อายุ และชาติพันธุ์ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในวงจร PDCA ที่จะสามารถเสริมศักยภาพของคนเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

บรรณานุกรม

- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2563). ศาสตร์พระราชา. ใน ศาสตร์พระราชาในเอกสารทางวิชาการสืบสานศาสตร์พระราชา ฉบับที่ 6. เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์.
- ธัญญรัตน์ ดวงสำราญ, พิทยรัตน์ สุวรรณศิริ, อรวรรณ วรรณะ, และ วลลภา วิชะยะวงศ์. (2560). แนวทางในการพัฒนาความพร้อมของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งก้ามกราม เพื่อการส่งออกในจังหวัดนครปฐม. Paper presented at the Proceedings of the 11th NPRU National Academic Conference.
- พรรณนุช ชัยปิ่นชนะ. (2559). การพัฒนาการจัดการการเงินของกลุ่มผักอินทรีย์ ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการใช้มีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 4(1), 84-97.
- สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน และ เขมรัฐ เถลิงศรี. (2558). ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กับการสูญเสียพื้นที่ป่า: ปัญหาและทางออก. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังสมองของชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุนิสา ดาใหญ่. (2566) เกษตรกรบ้านสบขุ่น [บทสัมภาษณ์ วันที่ 21 ธันวาคม].

- Dudin, M. N., Frolova, E. E. e., Gryzunova, N. V., & Shuvalova, E. B. (2015). The Deming Cycle (PDCA) Concept as an Efficient Tool for Continuous Quality Improvement in the Agribusiness. *Asian Social Science*, 11(1), 239-246.
- Isniah, S., Purba, H. H., & Debora, F. (2020). Plan do check action (PDCA) method: literature review and research issues. *Jurnal Sistem dan Manajemen Industri*, 4(1), 72-81.
- Kolb, D. A. (2015). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development 2nd Edition*. USA: Pearson Education Limited.
- Moen, R., & Norman, C. (2009, September 17). *The History of the PDCA Cycle*. Paper presented at the The 7th ANQ Congress, Tokyo.
- Matsuo, M., & Nakahara, J. (2013). The effects of the PDCA cycle and OJT on workplace learning. *The International Journal of Human Resource Management*, 24(1), 195–207.
- Moyce, S., Claudio, D., & Velazquez, M. (2023). Using the PDCA cycle to uncover sources of mental health disparities for Hispanics. *International Journal of Mental Health Nursing*, 32(2), 556-566.
- Musdholifah, M., Hartono, U., & Harti, H. (2019). The Strategy of Product Quality Improvement on Small Business Coffee Sales Performance. Paper presented at the International Conference on Research and Academic Community Services (ICRACOS 2019).
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์ ในประเทศไทย*

A CAUSAL MODEL AFFECTING THE EMPLOYEE PERFORMANCE OF EVENT BUSINESS EMPLOYEES IN THAILAND

ณปภัช อมัตติรัตน์, พิตยช ญาณพิทักษ์ และ สุพัฒน์ ธีรเวชเจริญชัย

Napapat Amuttirat, Pittayush Yanpitak and Supat Teravecharoenchai

สาขาวิชาการจัดการเชิงกลยุทธ์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

Business Administration Faculty of Business Administration Krirk University

Email: tikpantip@gmail.com, Te_pit@hotmail.com, supat.ter@krirk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพนธ์เรื่องโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1)ระดับ 2)อิทธิพลการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงานและผลการปฏิบัติงาน 3)สร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทยโดยวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประชากรคือพนักงานธุรกิจอีเวนต์สังกัดสมาคมการค้าผู้ประกอบการธุรกิจไมซ์และอแกไนซ์ภาคเหนือตอนบน สุ่มตัวอย่างแบบระบบรวม 60 แห่ง และแบบง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 415 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เชิงคุณภาพใช้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 9 คน โดยวิเคราะห์เนื้อหา เครื่องมือในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าสหสัมพันธ์และการวิเคราะห์ความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า 1)ระดับความพึงพอใจในงานมีระดับสูงสุด รองลงมาคือความผูกพันต่อองค์กร ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร และกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2)อิทธิพลของกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีผลทางตรงต่อความพึงพอใจในงาน พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรและความผูกพันต่อองค์กร ส่วนผลการปฏิบัติงานได้รับอิทธิพลทางตรงจากพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงานและความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานโดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนในทุกดัชนีได้แก่ ค่า $\chi^2=149.831$, $\chi^2/df=1.171$, $df=128$, $p=.091$, $GFI=.965$, $AGFI=.943$, $CFI=.991$, $RMSEA=.020$, $RMR=.010$ โมเดลเชิงสาเหตุที่

*Received April 3, 2024; Revised May 14, 2024; Accepted July 24, 2024

พัฒนาชื่อ TAJSC Model และข้อค้นพบเกิดจากการฝึกอบรมและการพัฒนาให้สามารถปฏิบัติงานตามการเปลี่ยนแปลงของลักษณะงานที่ทำได้รวมทั้งการมีน้ำใจนักกีฬาส่งผลต่อความผูกพันองค์กรอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ; โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ, การปฏิบัติงาน, ธุรกิจอีเวนต์

Abstract

This research is a part of a dissertation of A causal relationship model affecting the performance of the employees in event organizer business in Thailand event business employees in Thailand. This study aims to study 1) The level 2) The influence of human resource management, the relationship to the organization, the behavior of good employee toward organization, the satisfaction and the operation outcome 3) Create the casual relationship model which affecting the employee's performance in event organizer business which mixed used of qualitative and quantitative have been applied. The research group was 415 employees in event organizer business which registered in Northern event organizer entrepreneur association which randomly selected 60 places. The statistic program has been used. The qualitative method was analyzing the dialog of in-dept interview with 90 expertise. The research tools are questionnaire and interview script, Statistics used include means, correlations, and analysis of the harmony of structural equation models. The results of the study found that 1) The level of satisfaction was the highest rank. Order by the relationship to organization, the behavior of good employee toward organization, and human resource management, found that every aspect was at a high level. 2) the influence of human resource management strategy has directly affected toward the satisfaction in working, the good behavior and the relationship to the organization. The operation outcome has been influenced directly through the good behavior of the employees the satisfaction and relationship to the organization with the statistic level at 0.05 3) A causal relationship model affecting the performance of the employees in event organizer business in every factors were Chi-square=149.831, Chi-square/df=1.171, df=128, p=.091, GFI=.965, AGFI=.943, CFI=.991, RMSEA=.020, RMR=.010. The used model was TAJSC Model and the research result has been found from the training and the operation development and adaptation. Moreover, including having a kind attitude has influenced to the organization relationship in a sustainable long term.

Keywords; Casual relationship model, the operation, event organizer business

บทนำ

จากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เมื่อปี พ.ศ. 2563 ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้างทั้งภายในประเทศและในต่างประเทศ โดยผลกระทบในภาพรวมด้านเศรษฐกิจศาสตร์มหภาคนั้น ส่งผลให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยติดลบ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวเป็นลูกโซ่ไปทั้งระบบ การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้หลายธุรกิจได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ รายได้หดหายโดยไม่ทันตั้งตัวและส่งผลกระทบต่อทุกกลุ่มอีกด้วย วิฤตจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกรวมทั้งประเทศไทยด้วย ธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กต่างได้รับผลกระทบกันอย่างถ้วนหน้า รวมทั้งธุรกิจเกี่ยวกับงานอีเว้นท์ (Event) ซึ่งเป็นหนึ่งในธุรกิจที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากมาตรการควบคุมโรคโควิด 19 ที่ต้องงดกิจกรรมรวมตัวผู้คนจำนวนมากเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงต้องมองหาแนวทางรับมือกับการปรับตัวครั้งใหญ่เพื่อให้นำพาธุรกิจดำเนินต่อไปได้ท่ามกลางการแพร่ระบาดที่ยังไม่สามารถคาดเดาสถานการณ์ได้ (ปรารธนา หลีกภัยและปิ่นฤทัย นิตตตระกูล, 2565)

อีเว้นท์ (Event) หรือการจัดกิจกรรมทางการตลาด เป็นการสื่อสารการตลาดผ่านกิจกรรมสามารถดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายและสร้างยอดขายให้กับสินค้าและบริการ (Goldblatt, 1997) นอกจากการเป็นประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นยอดขายและสามารถใช้ในการสร้างกระแสการพูดถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นทำให้สินค้าเป็นที่รู้จัก การจัดงานอีเว้นท์สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นสินค้าประเภทใด สิ่งสำคัญที่สุดคือการทำให้ลูกค้านั้นมีประสบการณ์และมีความสัมพันธ์กับสินค้า มีโอกาสที่ได้สัมผัสทดลองสินค้า ภาพลักษณ์ขององค์กรจะถูกถ่ายทอดผ่านรูปแบบของการจัดงาน การตกแต่งสถานที่ รวมไปถึงบรรยากาศของงาน การจัดกิจกรรมเป็นการเป็นจัดขึ้นเพื่อให้ได้รับความสนใจจากกลุ่มเป้าหมาย สื่อมวลชน และสาธารณชน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในการแนะนำสินค้า การบอกต่อ และต่อยอดให้กับกลุ่มเป้าหมาย (Digimusketeers, 2023)

จากการที่สถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ได้คลี่คลายลงและถูกประกาศให้เป็นโรคประจำถิ่นเมื่อช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2565 ที่ผ่านมา (กระทรวงสาธารณสุข, 2565) ส่งผลให้การดำเนินชีวิตคืนสู่ชีวิตแบบปกติ แต่ในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 3 ปีของการแพร่ระบาดนี้ ทำให้พฤติกรรมของผู้เข้าร่วมงานเปลี่ยนแปลงไป คือ ผู้คนมีความคุ้นชินกับการใช้เทคโนโลยีในหลายแง่มุมทั้งการสัมมนา การจัดกิจกรรม การจัดนิทรรศการ ล้วนอยู่ในรูปแบบออนไลน์ทั้งสิ้นและอาจมีแนวโน้มที่จะเลือกประสบการณ์แบบเสมือนจริง (Virtual Experiences) ที่มาพร้อมกับความสะดวกสบายและประสบการณ์ใหม่ คือ การนำเทคโนโลยีมาสื่อสารระหว่างกันในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น Live Streaming การถ่ายทอดสดภาพและเสียงโดยใช้อินเทอร์เน็ต ไม่ต้องมาพบเจอหน้ากันจริง ๆ การจัดงานที่ให้ความรู้สึกเสมือนจริงแสดงผลผ่านอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โดยอาศัยเทคโนโลยี VR (Virtual Reality) ซึ่งสามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ได้

แบบเรียลไทม์ (Real-Time) เป็นต้น (Any I, 2022) และด้วยการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งจึงมีความสำคัญมากกว่าที่เคยเป็นมา และเป็นโอกาสที่ธุรกิจจะนำเทคโนโลยีที่ผู้คนคุ้นเคยมาสร้างเป็นโซลูชัน (Solution) เพื่อให้มั่นใจได้ว่างานบริการจะสามารถตอบสนองความต้องการทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันธุรกิจอีเวนต์ที่ผู้ประกอบการนิยมจัดขึ้นมานั้นมีหลายประเภท เช่น งานการประชุม นานาชาติ งานดนตรีหรืองานคอนเสิร์ต งานสัมมนา งานเปิดตัวสินค้า นิทรรศการและบูธแสดงสินค้า งานวิ่ง เป็นต้น (Techsauce, 2022) ผู้ประกอบการธุรกิจต่างก็มีทางเลือกในการทำการตลาดเพื่อกระตุ้นการซื้อสินค้าและบริการในรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดโปรโมชั่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ รวมถึงการทำการตลาดในเชิงกิจกรรมหรือการจัดงานซึ่งเป็นหนึ่งในทางเลือกที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงจากผู้ประกอบการทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากการจัดงานสามารถสร้างประสบการณ์และการมีส่วนร่วมจากลูกค้ากลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง นอกจากนั้น การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นโอกาสสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจรับจัดงานของประเทศไทยในการเข้าไปให้บริการจัดงานในประเทศกลุ่ม CLMV (ประเทศ กัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม ตามลำดับ) มากยิ่งขึ้น รวมถึงการผลักดันให้ประเทศไทยเป็น Hub ของการจัดงานขนาดใหญ่ของอาเซียน (สำนักพัฒนาและส่งเสริมธุรกิจบริการ, 2561) จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมของชาวต่างชาติ จึงทำให้สามารถดึงดูดให้ต่างชาติเข้ามาจัดการประชุม งานแสดงสินค้าและกิจกรรมต่าง ๆ ได้ แต่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มักจะพบกับปัญหาของงานด้านบุคลากรในธุรกิจการจัดงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับปฏิบัติการที่จำกัดทักษะการสื่อสารกับชาวต่างชาติ การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในบทบาทการทำงานหรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าอีเวนต์เป็นการดำเนินธุรกิจด้านการส่งเสริมการขาย การตลาด การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ในสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ให้กับลูกค้าทั้งไทยและต่างประเทศ มีลักษณะเป็น one stop service คือลูกค้าที่มาใช้บริการมีความต้องการจะให้ทำงานแบบใดก็สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างครบวงจร ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมของผู้บริโภคตามแนวทางของตลาดที่ต้องการสินค้า โดยกระตุ้นให้สินค้าเป็นที่ยอมรับสูงสุดจากการจัดการกับทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ของธุรกิจอีเวนต์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงานของบุคลากร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ความวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงาน และผลการปฏิบัติงานของบุคลากรธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ผ่านความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงานที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของบุคลากรธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย

3. เพื่อสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดย เชิงปริมาณ ประชากร คือ พนักงานที่ปฏิบัติงานในธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับสมาคมการค้าผู้ประกอบการธุรกิจไมซ์และออแกไนซ์ ภาคเหนือตอนบน ทั้งหมดจำนวน 71 แห่ง ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานในธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับสมาคมการค้าผู้ประกอบการธุรกิจไมซ์และออแกไนซ์ ภาคเหนือตอนบน จำนวน 60 แห่ง ใช้หลักเกณฑ์อัตราส่วน 20 เท่าต่อ 1 จำนวนตัวแปร ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเทคนิคการใช้สถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) หลักเกณฑ์การกำหนดจำนวนตัวอย่างของการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง เพื่อประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธี Maximum Likelihood ในการวิเคราะห์สถิติประเภทสมการโครงสร้างควรกำหนดตัวอย่างประมาณ 10-20 เท่าของตัวแปรสังเกต และจำนวนตัวอย่างมีขนาดใหญ่ (Hair et al., 2013) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจึงเป็น (20x20) เท่ากับ 400 และเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูล 415 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC ระหว่าง 0.600 – 1.000 ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Cronbach's alpha) ของมาตรวัดตัวแปรประจักษ์ที่ใช้ในการวิจัย มีค่าระหว่าง 0.745 ถึง 0.798 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.776 ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% แสดงว่าประเด็นคำถามมีความสอดคล้องกันระหว่างผู้ประเมินอยู่ในระดับเพียงพอ มีความน่าเชื่อถือเพียงพอที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล (Kline, 2005) สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (SEM) ด้วยสถิติพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน โดยแปรผลตามเกณฑ์ของ Gleim (2003) นิยามและการวัดค่าตัวแปรประกอบด้วย กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การสรรหาและการคัดเลือก การฝึกอบรมและการพัฒนา การจัดการรางวัลและการประเมินตามศักยภาพ ความผูกพันต่อองค์กร หมายถึง ความผูกพันเชิงอารมณ์ ความผูกพันต่อเนื้อและความผูกพันเชิงบรรทัดฐาน พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร หมายถึง การคำนึงถึงผู้อื่น ความสำนึกต่อหน้าที่ ความเอื้อเฟื้อ การมีน้ำใจนักกีฬาและควมมีคุณธรรม ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ลักษณะของงานที่ทำ ค่าตอบแทน ความก้าวหน้า ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ผลการปฏิบัติงานของบุคลากร หมายถึง ประสิทธิภาพของงาน คุณภาพของงาน การปฏิบัติงานตามการเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติงานตามการเปลี่ยนแปลง

สำหรับเชิงคุณภาพ ด้านเนื้อหา โดยกำหนดข้อคำถามการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด หน่วยวิเคราะห์ คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของบุคลากรธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับ กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงานและผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ได้แก่ พนักงานระดับปฏิบัติการที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 3 คน ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารธุรกิจอีเวนต์ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 3 คน กรรมการสมาคมการค้าผู้ประกอบการธุรกิจไมซ์และอสังหาริมทรัพย์ภาคเหนือตอนบน จำนวน 1 คน และนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจอีเวนต์ จำนวน 2 คน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ และน่าน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) (ณรงค์ กลุณิเทศ และ สุดาวรรณ สมใจ, 2558) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) 5 ประเด็น ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ 2) ความผูกพันต่อองค์กร 3) พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร 4) ความพึงพอใจในงานและ 5) ผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ในลักษณะเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตอบข้อคำถามได้อย่างเสรีตามความพอใจ เพื่อเจาะลึกค้นหาความหมาย ความจริง การแสดงความคิดเห็น ให้คำอธิบายรายละเอียดในแง่มุมต่าง ๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์ ทำให้ผู้วิจัยทราบมุมมองจากกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย เป็นข้อมูลเชิงลึก และมุมมองใหม่ที่ไม่สามารถได้จากแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยสามารถนำมาใช้สนับสนุนและประกอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยให้ชัดเจนขึ้น

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ (ตอนผลการวิจัยทุกข้อ)

1. ระดับความคิดเห็นของกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงาน และผลการปฏิบัติงานของบุคลากรธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.16) โดยค่าเฉลี่ยรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านความพึงพอใจในงานมีระดับความสำคัญสูงสุด รองลงมาคือด้านความผูกพันต่อองค์กร ด้านผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ด้านพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร และด้านกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสำคัญในภาพรวม

ตัวแปร	ระดับความสำคัญ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์	4.07	0.34	มาก
2 ความผูกพันต่อองค์กร	4.21	0.45	มาก

3	พฤติกรรมกรเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร	4.12	0.37	มาก
4	ความพึงพอใจในงาน	4.23	0.31	มาก
5	ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน	4.17	0.37	มาก
เฉลี่ยรวม		4.16	0.30	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นของตัวแปรที่ศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความพึงพอใจในงานมีระดับความสำคัญสูงสุด อยู่ในระดับมาก (4.23) รองลงมาด้านความผูกพันต่อองค์กร (4.21) ด้านผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (4.17) ด้านพฤติกรรมกรเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร (4.12) และด้านกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (4.07) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกต พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเกือบทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันและความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกคู่มีทิศทางเดียวกันโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวก มีขนาดความสัมพันธ์หรือค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .116 ถึง .644 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยภาพรวมแล้วค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทั้งหมดจัดอยู่ในระดับต่ำมากถึงระดับปานกลาง ยกเว้น 8 คู่ที่มีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติคือ ค่าตอบแทน (CPST) กับการจัดการรางวัล (RMGM) ความผูกพันเชิงอารมณ์ (AFCM) กับการประเมินตามศักยภาพ (CAPA) เพื่อนร่วมงาน (COWR) กับค่าตอบแทน (CPST) การคำนึงถึงผู้อื่น (ALTM) กับการประเมินตามศักยภาพ (CAPA) การคำนึงถึงผู้อื่น (ALTM) กับลักษณะของงานที่ทำ (JBIN) การคำนึงถึงผู้อื่น (ALTM) กับค่าตอบแทน (CPST) การคำนึงถึงผู้อื่น (ALTM) กับความก้าวหน้า (ADVC) และความสำนึกต่อหน้าที่ (CSCI) กับความก้าวหน้า (ADVC) ในภาพรวม ตัวแปรสังเกตได้คู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงมากที่สุด คือ ความผูกพันต่อเนื้อ (CTCM) กับความผูกพันเชิงอารมณ์ (AFCM) มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง $r = .644$ และคู่ที่มีความสัมพันธ์ กันน้อยมากที่สุด คือ ค่าตอบแทน (CPST) กับการประเมินตามศักยภาพ (CAPA) มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับต่ำ $r = .116$ และเมื่อพิจารณาจากค่าสถิติ KMO และ Bartlett's Test of Sphericity พบว่า ค่าสถิติ Bartlett's test of sphericity (Approx. Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 2502.086, $df=190$, $p(\text{Sig.}) .000$ แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ Identity matrix อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างเพียงพอที่จะสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ซึ่งมีค่าสถิติ KMO เข้าใกล้ 1 หรือมีค่ามากกว่า 0.80 โดยมีค่า KMO เท่ากับ .903 แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันมากเหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ได้ดีมาก และเหมาะสมในการนำไปใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ต่อไป (ยุทธ โกยวรรณ, 2563) ผลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ยืนยันไปในทิศทางเดียวกันกับเชิงปริมาณ คือ กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมกรเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงาน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย

2. อิทธิพลของกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมกรเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงานที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรธุรกิจอีเวนต์ในประเทศ

ไทย ผลการวิเคราะห์เส้นทางการส่งผล (Path Analysis) ใช้เทคนิคการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) โดยใช้หลักการของความเป็นไปได้สูงสุด (ML) ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเพื่อสามารถหาการส่งผลทั้งส่งผลรวม (TE) ส่งผลทางตรง (DE) และส่งผลทางอ้อม (IE) ดังตารางที่ 2 และ 3

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เส้นทางการส่งผล (Path Analysis)

ปัจจัย เหตุ	ปัจจัยผล											
	ONCM			OCBH			JSTF			EMPM		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
HRMR	.836	-	.836	.891	-	.891	.938	-	.938	.844	1.354	-.509
ONCM	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.298	-	.298
OCBH	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.760	-	.760
JSTF	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.455	-	.455
Chi-square = 149.831, Chi-square/df = 1.171, df = 128, p = .091 , GFI= .965 , AGFI=.943, CFI=.991 , RMSEA=.020 , RMR = .010												
สมการโครงสร้างตัวแปร												
R ²	ONCM	OCBH	JSTF	EMPM								
	.699	.794	.881	.883								

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรแฝงในโมเดลเชิงสาเหตุ

เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง					
ตัวแปรแฝง	HRMR	ONCM	OCBH	JSTF	EMPM
HRMR	1.000				
ONCM	.489**	1.000			
OCBH	.547**	.618**	1.000		
JSTF	.538**	.524**	.544**	1.000	
EMPM	.529**	.564**	.636**	.565**	1.000

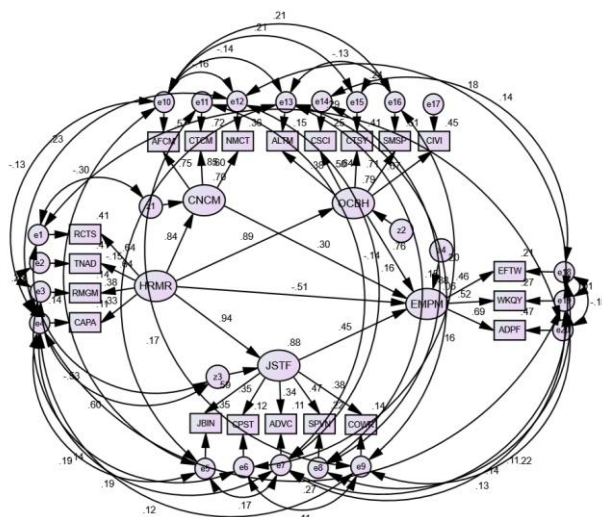
หมายเหตุ * = $p < 0.05$, ** = $p < 0.01$

จากตารางที่ 2 และ 3 พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ Chi-square/df=1.171 น้อยกว่า 3 ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ 0.091 นั่นคือค่าไคว-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญ แสดงว่ายอมรับสมมติฐานหลักที่ว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ .965 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 และค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ .020 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ศูนย์ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R²) ของสมการโครงสร้างตัวแปรแฝงภายใน พบว่า ค่า

สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (r^2) ของผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) มีค่าเท่ากับ .883 ได้ร้อยละ 83.30 ความพึงพอใจในงาน (JSTF) มีค่าเท่ากับ .881 ได้ร้อยละ 88.10 พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (OCBH) มีค่าเท่ากับ .794 ได้ร้อยละ 79.40 และความผูกพันต่อองค์การ (ONCM) มีค่าเท่ากับ .699 ได้ร้อยละ 69.90 กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRMR) กับความผูกพันต่อองค์การ (ONCM) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .489 กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRMR) กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (OCBH) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .547 กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRMR) กับความพึงพอใจในงาน (JSTF) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .538 กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRMR) กับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .529 ความผูกพันต่อองค์การ (ONCM) กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (OCBH) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .618 ความผูกพันต่อองค์การ (ONCM) กับความพึงพอใจในงาน (JSTF) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .524 ความผูกพันต่อองค์การ (ONCM) กับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .564 ($r = .564$) พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (OCBH) กับความพึงพอใจในงาน (JSTF) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .544 พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (OCBH) กับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .636 ความพึงพอใจในงาน (JSTF) กับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .565

การพิจารณาการส่งผลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลจากตัวแปรกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRMR) พบว่า กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRMR) มีผลทางตรง (DE) ต่อความพึงพอใจในงาน (JSTF) พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (OCBH) และความผูกพันต่อองค์การ (ONCM) โดยมีขนาดการส่งผลทางตรงเท่ากับ .938, .891 และ .836 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าผลที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) ได้รับอิทธิพลทางตรง (DE) จากพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (OCBH) ความพึงพอใจในงาน (JSTF) และความผูกพันต่อองค์การ (ONCM) โดยมีขนาดการส่งผลทางตรงเท่ากับ .760, .455 และ .298 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าผลที่นัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

การส่งผลทางตรงและทางอ้อม หรือส่งผลรวม (TE) ที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) ได้รับการส่งผลทางตรงและทางอ้อม คือ กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRMR) ความผูกพันต่อองค์การ (ONCM) พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (OCBH) และความพึงพอใจในงาน (JSTF) โดยมีขนาดการส่งผลเท่ากับ .844 (TE), .298, .760 และ .455 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าส่งผลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังภาพที่ 1

Chi-square = 149.831, Chi-square/df = 1.171, df = 128, p = .091, GFI = .965, AGFI = .943, CFI = .991, RMSEA = .020, RMR = .010

ภาพที่ 1 โมเดลโครงสร้างประกอบค่าสถิติตรวจสอบความสอดคล้องหลังการปรับโมเดล

3. สร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์

พบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงาน และผลการปฏิบัติงานของบุคลากรธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย ดำเนินการปรับแก้ (Adjust Model) มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จากดัชนีความกลมกลืน (Fit Index) ดังนี้ คือ Chi-square = 149.831, Chi-square/df = 1.171, df = 128, p = .091, GFI = .965, AGFI = .943, CFI = .991, RMSEA = .020, RMR = .010

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้ศึกษาขอเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. ระดับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงาน และผลการปฏิบัติงานของบุคลากรธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย

พบว่า ค่าเฉลี่ยของตัวแปรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านความพึงพอใจในงานอยู่ในระดับมาก (4.23) มีระดับความสำคัญสูงสุด รองลงมาด้านความผูกพันต่อองค์กร (4.21) ด้านผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (4.17) ด้านพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร (4.12) และด้านกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (4.07) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาแยกตามรายข้อคำถามพบว่า ข้อคำถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยระดับความสำคัญอยู่ระหว่าง 4.07 ถึง 4.23

2. อิทธิพลของกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ผ่านความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ความพึงพอใจในงานที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของบุคลากรธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย

จากผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย ดังนี้

2.1 กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRMR) มีผลทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์กร (ONCM) ในทิศทางเดียวกัน โดยมีการส่งผลทางตรงเชิงบวก เท่ากับ .836 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถอธิบายได้ว่า การสรรหาและการคัดเลือก (RCTS) การฝึกอบรมและการพัฒนา (TNAD) การจัดการรางวัล (Reward Management: RMGM) และการประเมินตามศักยภาพ (CAPA) ส่งผลทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์กร (ONCM) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Labetubun & Dewi. (2022) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความผูกพันต่อองค์กรส่งผลดีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน นอกจากนี้แนวปฏิบัติด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์และจิตวิญญาณในที่ทำงานมีผลในเชิงบวกส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร

2.2 กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRMR) ส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร (OCBH) ในทิศทางเดียวกัน โดยมีการส่งผลทางตรงเชิงบวก เท่ากับ .891 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถอธิบายได้ว่า การสรรหาและการคัดเลือก (RCTS) การฝึกอบรมและการพัฒนา (TNAD) การจัดการรางวัล (RMGM) และการประเมินตามศักยภาพ (CAPA) ส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร (OCBH) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริญญา หล่มเหลา (2558) เห็นว่า การรับรู้การสนับสนุนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางด้านการพัฒนาความสามารถในการทำงานมีอิทธิพลทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์กรด้านจิตใจและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร การรับรู้การสนับสนุนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการพัฒนาสายอาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์กรด้านจิตใจ

2.3 กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRMR) ส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจในงาน (JSTF) ในทิศทางเดียวกันโดยมีการส่งผลทางตรงเชิงบวก เท่ากับ .938 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถอธิบายได้ว่า การสรรหาและการคัดเลือก (RCTS) การฝึกอบรมและการพัฒนา (TNAD) การจัดการรางวัล (RMGM) และการประเมินตามศักยภาพ (CAPA) ส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจในงาน (JSTF) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Malik et al. (2022) เห็นว่า กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลเชิงบวกและสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในงาน ผู้นำแบบผู้รับใช้มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจในงานและกลั่นกรองความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์และความพึงพอใจในงานอย่างมีนัยสำคัญแสดงว่าทัศนคติผู้รับใช้ของผู้จัดการเพิ่มความพึงพอใจของบุคลากร การควบคุมภูมิบทบาทใกล้เคียงที่สำคัญ

2.4 ความผูกพันต่อองค์กร (ONCM) ส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) ในทิศทางเดียวกันโดยมีการส่งผลทางตรงเชิงบวก เท่ากับ .298 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถอธิบายได้ว่า ความผูกพันเชิงอารมณ์ (AFCM) ความผูกพันต่อเนื้อ (CTCM) ความผูกพันเชิงบรรทัดฐาน

(NMCT) ส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Grusky (1996) เห็นว่า สมาชิกในองค์กรที่มีความรู้สึกว่ามีอำนาจและประสบความสำเร็จในงานสูงจะเป็นปัจจัยที่ทำให้เขารู้สึกผูกพันกับองค์กรสูงซึ่งตรงข้ามหากเขาไม่มีความรู้สึกเช่นนั้น ความผูกพันต่อองค์กรก็จะน้อยลงด้วย

2.5 พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร (OCBH) ส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) ในทิศทางเดียวกันโดยมีผลทางตรงเชิงบวก เท่ากับ .760 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถอธิบายได้ว่า การคำนึงถึงผู้อื่น (ALTM) ความสำนึกต่อหน้าที่ (CSCI) ความเอื้อเฟื้อ (CTSY) การมีน้ำใจนักกีฬา (SMSP) และความมีคุณธรรม (CIVI) ส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khuzaini et al. (2019) เห็นว่า เงื่อนไขเกี่ยวกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรยังสร้างความเชื่อส่วนบุคคลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กลายเป็นความรับผิดชอบของทุกคนและไม่ควรคาดหวังผลตอบแทนใด ๆ ผลการปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับภูมิหลังของแรงจูงใจรวมทั้งรางวัลและการลงโทษ สถานการณ์นี้สามารถรับรู้ได้ว่าเป็นความมุ่งมั่นภายในซึ่งทำให้พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานสูงขึ้น

2.6. ความพึงพอใจในงาน (JSTF) ส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) ในทิศทางเดียวกันโดยมีผลทางตรงเชิงบวก เท่ากับ .455 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถอธิบายได้ว่า ลักษณะของงานที่ทำ (JBIN) ค่าตอบแทน (CPST) ความก้าวหน้า (ADVC) ผู้บังคับบัญชา (SPVN) เพื่อนร่วมงาน (COWR) ส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPM) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Badrianto & Ekhsan (2020) เห็นว่า ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลอย่างมากต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน และสภาพแวดล้อมการทำงานพร้อมกันและความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลอย่างมากต่อประสิทธิภาพของพนักงาน

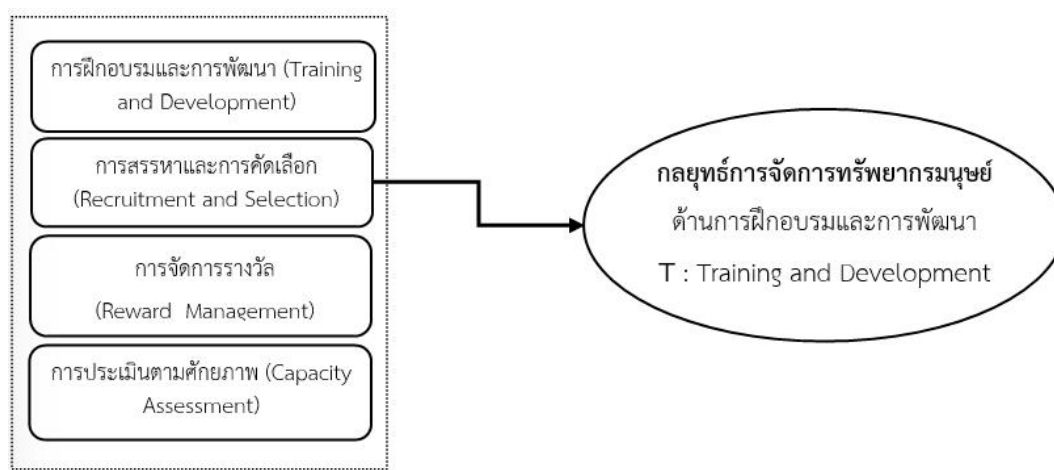
3. สร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์

พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งหมด โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืน ในทุกดัชนี ได้แก่ ค่า Chi-square=149.831, Chi-square/df =1.171, df=128, p=.091, GFI= .965, AGFI=.943, CFI=.991, RMSEA=.020, RMR= .010 ซึ่งผ่านเกณฑ์การยอมรับทุกดัชนี แสดงว่าโมเดลหลังปรับตัวแบบ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งค่าดัชนีผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกตัว และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Qureshi et al. (2019) เห็นว่า การตรวจสอบเชิงประจักษ์ในปัจจุบันนี้วิเคราะห์จุดเชื่อมโยงของความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน ความพึงพอใจในงานและผลการปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคของปากีสถาน การค้นพบของ CFA สร้างความยอดเยี่ยม ความเหมาะสมของแบบจำลองที่ศึกษา นอกจากนี้ ผลลัพธ์ของการสร้างแบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) สรุปความสัมพันธ์ที่สำคัญของความผูกพันต่อองค์กรทั้งสามรูปแบบที่

ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานของพนักงานในเชิงบวก ผลการวิจัยระบุว่าความผูกพันเชิงบรรทัดฐานเป็นรูปแบบที่มีอิทธิพลมากที่สุดของความผูกพันต่อองค์กร ในขณะที่ความผูกพันต่อเนื้อเป็นเครื่องมือที่ส่งผลกระทบต่องานน้อยที่สุดต่อความพึงพอใจในงาน นอกจากนี้ ผลลัพธ์ยังสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างงานความพึงพอใจและผลการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคของปากีสถาน

องค์ความรู้วิจัย

กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ โดยการฝึกอบรมและการพัฒนาพนักงานที่ผ่านการสรรหาและคัดเลือกอย่างเหมาะสม ความพึงพอใจในงานปฏิบัติงานตามลักษณะของงานที่ทำได้ตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาทำให้ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพจากการปฏิบัติงานตามการเปลี่ยนแปลงได้ พนักงานมีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร การมีน้ำใจนักกีฬา มีคุณธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสำนึกในหน้าที่ในการทำงานและมีความผูกพันต่อองค์กร พนักงานมีความผูกพันเชิงอารมณ์ ผูกพันต่อเนื้อและเชิงบรรทัดฐาน มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจอีเวนต์ในประเทศไทย ด้วยแนวคิดนี้ผู้วิจัยจึงสร้าง โมเดลที่ชื่อว่า TAJSC Model โดยประกอบด้วย องค์ประกอบแรกของ TAJSC Model คือ องค์ประกอบของตัวแปรกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management Strategic) ภายใต้ตัวแปรการฝึกอบรมและการพัฒนา T: Training and Development อธิบายได้ว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ภายใต้ตัวแปรองค์ประกอบ T: Training and Development จากการสรรหาและการคัดเลือก (Recruitment and Selection) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงโมเดล TAJSC Model องค์ประกอบ T : Training and Development

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1.1 ผู้ประกอบการธุรกิจอีเวนต์ควรให้ความสำคัญกับลักษณะของงานในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปและมีการแข่งขันสูงในปัจจุบัน โดยส่งเสริมให้พนักงานได้รับการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้วยการจัดฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับธุรกิจอีเวนต์ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

1.2 ผู้บริหารของธุรกิจอีเวนต์ควรจัดให้มีการพัฒนาศักยภาพพนักงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มทักษะ ความสามารถ และได้องค์ความรู้ใหม่ โดยร่วมกับสมาคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาธุรกิจอีเวนต์ รวมถึงการสร้างเครือข่ายให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพื่อการเจริญเติบโตของธุรกิจอีเวนต์อย่างยั่งยืน

1.3 ผู้ประกอบการธุรกิจอีเวนต์ ควรมีกระบวนการในการสรรหา คัดเลือกพนักงานให้เหมาะสมกับลักษณะงาน มีการสร้างแรงจูงใจให้พนักงานเพื่อเพิ่มความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น เช่น การจัดสรรค่าตอบแทนให้เหมาะสม การให้รางวัล การให้สวัสดิการ เป็นต้น มีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี เพื่อให้พนักงานรู้สึกผูกพันต่อองค์กรและทำงานอย่างมีความสุขมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพิจารณาใช้กลุ่มตัวอย่างธุรกิจอีเวนต์ทั่วประเทศ เน้นการวิจัยระดับองค์การ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนายกระดับธุรกิจอีเวนต์ อุตสาหกรรมไมซ์ ให้ผู้ประกอบการไทยพัฒนางานไปสู่ระดับสากลมากขึ้นสามารถจัดงานอีเวนต์ในต่างประเทศได้

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานและการตอบรับจากผู้บริโภคของธุรกิจอีเวนต์และอุตสาหกรรมไมซ์ด้านการจัดแสดงสินค้า การจัดคอนเสิร์ต การจัดงานแสดงแฟชั่นโชว์ การโฆษณาแบรนด์สินค้าและงานอีเวนต์มหกรรมการศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศ

บรรณานุกรม

- กระทรวงสาธารณสุข. (2565). **แผนและมาตรการการบริหารจัดการสถานการณ์โรคโควิด 19 สู่วิถีชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพฯ: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- ปรารธนา หลีกภัยและ ปิ่นฤทัย นิวัตตระกูล. (2566). ผลกระทบของโรคระบาดโควิด 19 และการปรับตัวของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกธงฟ้าประชารัฐในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. **วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์**. 6(1). 119-132.
- ณรงค์ กุลนิเทศ และสุदारณ สมใจ. (2558). **ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง และการออกแบบวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มาสเตอร์พริ้นท์ สามเสน.
- ปริญญญา หล่มเหลา. (2558). การรับรู้การสนับสนุนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรผ่านความผูกพันต่อองค์กรด้านจิตใจของพนักงาน บริษัท ทีพีไอ โพลีน จำกัด (มหาชน) จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยศิลปากร. แหล่งที่มา <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/9958?attempt=2&>. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2567.
- สมชาย เรืองวงศ์. (2552). **ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทอิตาเลียนคอมเพรสเซอร์ (ประเทศไทย) จำกัด**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สำนักพัฒนาและส่งเสริมธุรกิจบริการ. (2561). **ธุรกิจการจัดงาน (Event Business)**. นนทบุรี: กลุ่มงานพัฒนาและส่งเสริมธุรกิจบริการ.
- Any I Media. (2022). **Covid & Business Event**. Retrieved from <https://www.anyimedia.com/> on 15 January 2567.
- Badrianto, Y. & Ekhsan, M. (2020). Effect of Work Environment and Job Satisfaction on Employee Performance in Pt. Neginak Industries. **Journal of Business, Management, and Accounting**. 2(1). 85-91.
- Digimusketeers. (2023). **Important Things to Plan Event**. Retrieved from <https://digimusketeers.co.th/blogs/online-marketing/important-things-to-plan-event> on 10 February 2567.
- Gliem, J. & Gliem, R. (2003). **Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's alpha reliability coefficient for Likert-type scales**. In 2003 Midwest Research to Practice Conference. pp. 82-88.
- Goldblatt, J. (1997). **Special events: Best practices in modern event management**. 2nd ed.. New York: Van Nostrand Reinhold.

- Grusky, O. (1966). Career mobility and organizational commitment. **Administrative Science Quarterly**. 10(4). 488-503.
- Hair, J.F., Ringle, C.M. & Sarstedt, M. (2013). Partial Least Squares Structural Equation Modeling: Rigorous Applications, Better Results and Higher Acceptance. **Long Range Planning**, 46. 1-12.
- Khuzaini, Zainul, M., & Zamrudi, Z. (2019). Organizational Citizenship and Employee Performance: The Role of Spirituality. **Pakistan Administrative Review**. 3(1). 16-26.
- Kline, R. B. (2005). **Principles and practice of structural equation modeling**. 2nd ed. Guilford Press.
- Labetubun, M. R. & Dewi, I G. A. M. (2022). Organizational Commitment: It's Mediating Role in the Effect of Human Resource Management Practices and Workplace Spirituality on Employee Performance. **European Journal of Business and Management Research**. 7(2). 112-123.
- Malik, M.S., Ali, K., Kausar, N., & Chaudhry, M.A. (2022). Impact of Strategic Human Resource Management on Rule Breaking and Job Satisfaction: Moderating Role of Servant Leadership and Mediating Role of Rules. **International Journal of Management Research and Emerging Sciences**, 12(1), 76-86.
- Qureshi, M.A., Qureshi, J.A., Thebo, J.A., Shaikh, G.M., Brohi, N.A. & Qaiser, S. (2019). The nexus of employee's commitment, job satisfaction, and job performance: An analysis of FMCG industries of Pakistan. **Cogent Business & Management**, 6, 1-13.
- Techsauce, T. (2022). **Update Event Trend 2022**. Retrieved from 2565 <https://techsauce.co/tech-and-biz> on 15 December 2023.

แนวทางการพัฒนาการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี*

GUIDELINES FOR DEVELOPING NEGOTIATIONS AMONG SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER
THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA, PATUMTANEE

ณัฐภูณันท์ วิสกุล และ กัญญรัชการย์ เลิศอมรศักดิ์

Natthatanan Wesakun and Ganratchakan Lertamornsak

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University

Email: Ganratchakan.le@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และ 2) เพื่อเปรียบเทียบการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ปีการศึกษา 2566 จำนวน 300 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test ใช้สำหรับการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

ระดับค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.26), ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเจรจาต่อรองของผู้บริหารด้านการเตรียมการ (Preparation) อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.25), ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล (Information Exchange) อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.26), ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการยื่นข้อเสนอ (Agreement Proposals) อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.27), ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษาด้านข้อสรุปของการเจรจา (Resolution) อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.25)

ผลการเปรียบเทียบการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีด้านการเตรียมการที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกัน

คำสำคัญ: แนวทาง, การเจรจาต่อรอง, สถานศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) to study the negotiation of educational institution administrators. Under the jurisdiction of the Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office and 2) to compare the negotiations of educational institution administrators. Under the jurisdiction of the Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office, classified according to personal factors. The sample group used in the research included educational institution administrators. and teachers under the jurisdiction of the Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office, academic year 2023, numbering 300 people. Statistics used for data analysis include percentage, frequency, mean, standard deviation, t-test, and F-test used for one-way analysis of variance (One -way ANOVA)

Research results found that

Mean level and standard deviation of school administrators' negotiation. Is at the highest level (mean = 4.26), mean and standard deviation of executives' negotiations Preparation side (Preparation) is at the highest level (mean = 4.25), the mean and standard deviation of the negotiation of school administrators. Information Exchange was at the highest level (mean = 4.26), the mean and standard deviation of negotiations among school administrators. The aspect of submitting proposals (Agreement Proposals) was at the highest level (mean = 4.27), mean and standard deviation. Negotiation of school administrators regarding the conclusion of negotiations (Resolution) was at the highest level (mean = 4.25).

Comparative results of negotiations among school administrators Under the jurisdiction of the Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office Classified by personal factors, it was found that respondents of different ages had opinions about the negotiation of school administrators. Under the Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office, the differences in preparation were statistically significant at the .01 level. For other aspects, there is no difference.

Keywords; Guidelines; Negotiations; Educational Institutions

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งในองค์กรนั้นเป็นธรรมชาติของคนทำงาน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการบริหารกิจการใด ๆ ก็ตามหรือแม้แต่การดำรงชีวิตประจำวันก็ย่อมจะมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นอยู่มิได้ขาด บางปัญหาก็แก้สำเร็จได้ในช่วงเริ่มต้นเท่านั้น แต่พอผ่านไประยะหนึ่งปัญหานั้นก็เกิดขึ้นซ้ำอีกและบางปัญหาสุุดวิสัยที่จะแก้ปัญหานั้นในองค์กรมีอยู่มากมาย ปัญหาความขัดแย้งในการทำงานแต่ละวันนั้นเป็นสิ่งที่จะต้อง

เกิดขึ้นเสมอ และเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ปัญหาต่าง ๆ อาจมีสาเหตุมาจากหลาย ๆ สาเหตุ ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจะมีความสำคัญมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสาเหตุแห่งตัวปัญหามีความเบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์ในการทำงานที่ต้องการมากน้อยเพียงใด (กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล, 2562) ความขัดแย้งในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ ผู้บริหารต้องใช้เวลาในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับการทำงานของกลุ่ม การทำงานของแต่ละฝ่ายงานในองค์กรย่อมมีความขัดแย้งกันโดยลักษณะงาน ความขัดแย้งถือเป็นเรื่องปกติและไม่ใช่ว่าสิ่งที่ไม่เลวร้าย ซึ่งความขัดแย้งในองค์กรเกิดผลกระทบกับองค์กรได้ทั้งเชิงลบและเชิงบวก ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรและอาจลดขวัญและกำลังใจของพนักงาน ทั้งนี้ขนาดของผลกระทบขึ้นอยู่กับว่าระดับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ผู้บริหารแต่ละคนสามารถจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับ ความรู้ ความสามารถ บุคลิก ทักษะ ค่านิยม และการรับรู้ ความเชื่อ หากผู้บริหารจัดการความขัดแย้งไม่ได้จะทำให้ความขัดแย้งในองค์กรมีระดับที่สูงขึ้นและต่อต้านองค์กรในที่สุด (จิรัฐ ขวนชม, 2564) โดยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในโรงเรียนจะสร้างความยุ่งยากในการปฏิบัติงานได้ โดยเฉพาะเรื่องความร่วมมือ ประสานงาน และเป็นการทำให้บรรยากาศของโรงเรียนชบเซา มีผลต่ออารมณ์ของบุคลากรในโรงเรียนเป็นอย่างมาก เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ทำให้เป็นคนก้าวร้าว มีการประณามผู้อื่น ทำให้บางคนถึงกับลาออกจากโรงเรียน และในที่สุดก็เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของนักเรียน

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทักษะด้านการบริหารสถานศึกษาขั้นสูง เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง ดังกล่าวให้ภารกิจของสถานศึกษาดำเนินไปอย่างราบรื่นตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขอย่างยั่งยืน ผู้บริหารจึงต้องใช้เทคนิคในการบริหารหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการเจรจาต่อรองเพื่อให้การบริหารของสถานศึกษาดำเนินไปตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องมีเทคนิคการเจรจาต่อรองเพื่อให้ได้บทบาทที่เหมาะสม เพื่อนำมาแก้ปัญหาความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจร่วมกันทั้งสองฝ่าย อาจจะระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือระหว่างเพื่อนร่วมงานที่จำเป็นต้องอาศัยซึ่งกันและกันในการทำงานด้วยกันก็ได้และให้บุคลากรในสถานศึกษาสามารถสร้างผลการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การบริหารองค์กรได้อย่างสร้างสรรค์ สร้างความสุขให้กับผู้ปกครองและชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาปทุมธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาปทุมธานีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

2. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ปีการศึกษา 2566 จำนวน 300 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

3.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นข้อความถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

3.1.2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มี 4 ด้าน ได้แก่ 1. การเตรียมการ (Preparation) 2. การแลกเปลี่ยนข้อมูล (Information Exchange) 3. การยื่นข้อเสนอ (Agreement Proposals) และ 4. ข้อเสนอสรุปของการเจรจา (Resolution)

3.1.4 ข้อเสนอแนะ

3.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 นำแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อความถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยมาวิเคราะห์หาความสอดคล้องระหว่างข้อความถามโดยใช้การหาค่า IOC (Item Objective Congruence) ตามวิธีของ Rovinelli & Hambleton (Somnuk, P. 1997: 125-139) แล้วคัดเลือกข้อสอบที่อยู่ในเกณฑ์ความเที่ยงตรงตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ได้ โดยใช้ค่า IOC ตั้งแต่ .50 ถึง 1.00

3.2.2 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน และนำผลการทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเป็นรายฉบับ (Reliability) และเป็นรายข้อ (r) จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคำนวณสำเร็จรูป คัดเลือกแบบสอบถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.75 เก็บไว้ จำนวน 30 ข้อ โดยครอบคลุมเนื้อหา และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นนำไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามของ การหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
2. นำหนังสือแนะนำตัวผู้ศึกษาถึงผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google form
3. เก็บรวบรวมข้อมูล และได้ข้อมูลตอบกลับ จำนวน xxx ฉบับ คิดเป็นร้อยละ xxx.xx
4. ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามเพื่อ นำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.1 สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

5.1.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentages) และเพื่อวิเคราะห์ระดับโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยมีสัญลักษณ์ ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สัญลักษณ์ (S.D.) ใช้คู่กับค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงลักษณะการกระจายข้อมูล

5.1.2 สถิติเชิงอ้างอิง

1. t-test ใช้สำหรับทดสอบความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่มีตัวแปร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศ
2. F-test ใช้สำหรับการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) ในกรณีที่ตัวแปรอิสระมีตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป เช่น อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ (LSD.Least Significant Different)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ภาพรวม

การเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	การแปล ความหมาย
1. การเตรียมการ (Preparation)	4.25	0.77	มากที่สุด
2. การแลกเปลี่ยนข้อมูล (Information Exchange)	4.26	0.77	มากที่สุด
3. การยื่นข้อเสนอ (Agreement Proposals)	4.27	0.75	มากที่สุด
4. ข้อสรุปของการเจรจา (Resolution)	4.25	0.77	มากที่สุด
ภาพรวม	4.26	0.77	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้แก่ การยื่นข้อเสนอ (Agreement Proposals) (ค่าเฉลี่ย = 4.27) รองลงมาได้แก่ การแลกเปลี่ยนข้อมูล (Information Exchange) (ค่าเฉลี่ย = 4.26) การเตรียมการ (Preparation) และข้อสรุปของการเจรจา (Resolution) (ค่าเฉลี่ย = 4.25) ตามลำดับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อเปรียบเทียบการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีดังนี้

ผลการเปรียบเทียบการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ที่แตกต่างกัน ในด้านอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

การเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้แก่ การยื่นข้อเสนอ (Agreement Proposals) รองลงมาได้แก่ การแลกเปลี่ยนข้อมูล (Information Exchange) การเตรียมการ (Preparation) และข้อสรุปของการเจรจา (Resolution) ตามลำดับ สามารถอภิปรายผลรายด้านได้ดังต่อไปนี้

ด้านการเตรียมการ (Preparation) อยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่า ผู้เจรจาต่อรองพิจารณาว่าใครเป็นผู้ติดต่อและติดต่อใครในทีมฝ่ายตรงข้าม ผู้เจรจาต่อรองกำหนดวิธีการติดต่อ ประเมินผลกระทบของวิธีการติดต่อที่มีต่อการสร้างรูปแบบของการเจรจาต่อรอง และบรรยากาศในการเจรจา และมีการวางแผนที่ดีในการเจรจาต่อรอง ผู้เจรจาควรเริ่มด้วยการทำความรู้จักกัน สร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจา สอดคล้องกับงานวิจัยของสุคนธ์ มณีรัตน์ (2558) ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการเจรจาต่อรองของผู้บริหารโรงเรียนสาธิต ผลการวิจัย

พบว่า รูปแบบเจรจาต่อรองของผู้บริหารโรงเรียนสาธิตเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพหุองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน โดยที่กลยุทธ์การเจรจาต่อรอง และการวางแผนการเจรจาต่อรองมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของการเจรจาต่อรอง นอกจากนี้ความสัมพันธ์ในการเจรจาต่อรอง การติดต่อสื่อสาร และบุคลิกภาพของผู้เจรจาต่อรอง มีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลการเจรจาต่อรอง

ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล (Information Exchange) อยู่ในระดับมากที่สุดโดยพบว่า ผู้เจรจาต่อรองต้องรู้จักสังเกตและเข้าใจสถานการณ์ระหว่างการเจรจาต่อรอง รู้จักใช้คำถามสอบถามในเรื่องที่เป็นความต้องการของคู่กรณีอีกฝ่าย ถามข้อเสนอของฝ่ายตรงข้าม เพื่อประเมินความต้องการให้ความสำคัญกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมว่ามีอิทธิพลที่สำคัญต่อการเจรจาต่อรอง รวมไปถึงการมุ่งสนใจที่ปัญหาของการเจรจา ทำการตกลงวงกรอบ กติกา การเจรจาก่อนการเจรจา และให้ความสนใจอย่างใกล้ชิดกับคำพูดแต่ละประโยคที่ต่อรองกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของชาติชาย คงเพชรดิษฐ์ (2559) ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารการเปลี่ยนแปลง: บทบาทของภาวะผู้นำและการสื่อสารในองค์การ ทักษะการเจรจาต่อรองว่า การพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อการเจรจาเชิงผลได้ของบุคลากรนั้นมีความสำคัญอย่างมากต่อการเจรจาต่อรอง ทั้งภาษาพูดภาษาเขียน รวมถึงการแสดงออกทางท่าทาง การแต่งกาย สีหน้า และแววตาของผู้พูด นอกจากนั้นการสื่อสารยังเป็นปัจจัยที่ช่วยให้การเจรจาต่อรองประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ การเป็นนักเจรจาต่อรองที่ดีจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการสื่อสาร ให้สามารถใช้สร้างความประทับใจ และใช้ภาษาในการโน้มน้าวใจอีกฝ่ายหนึ่งให้ได้รับข้อตกลงที่ดี รวมถึงการระมัดระวังการเลือกใช้การสื่อสาร ที่ไม่ก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนความรู้สึกของอีกฝ่ายด้วย

ด้านการยื่นข้อเสนอ (Agreement Proposals) อยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้เจรจาต่อรองเสนอข้อมูล ให้ข้อเสนอรองก่อน แล้วค่อย ๆ ขยับไปเป็นข้อเสนอที่สำคัญมากที่สุดมากขึ้นทีละน้อย ทบทวนวาระการประชุม กำหนดข้อแม้ขึ้นก่อนการเจรจาต่อรอง เพื่อความได้เปรียบในเชิงจิตวิทยา สนทนาถึงความคาดหวังที่มีต่อกระบวนการ ผู้เจรจาต่อรองให้ข้อเสนอในครั้งแรกไว้สูงได้ หากมีเหตุผลสนับสนุนอย่างเพียงพอ และหลีกเลี่ยงการประเมินผลจากการเจรจาต่อรองที่ผิดพลาด เริ่มต้นการเจรจาต้องเริ่มต้นด้วยน้ำเสียงและท่าทางที่เป็นบวก แสดงให้เห็นว่าคุณเคารพในประสบการณ์และทักษะความรู้ของอีกฝ่าย สอดคล้องกับกับงานวิจัยเบญจวรรณ สิ้นณรงค์ (2564) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการเจรจาต่อรองของผู้บริหารโรงเรียนในสหวิทยาเขตบ้านบ่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า การพัฒนาควรมีการวางแผนในการเจรจาทุกครั้ง การติดต่อสื่อสารในการเจรจาต่อรอง มีการส่งเสริมโดยรับฟังความคิดเห็น มองถึงประโยชน์ของส่วนรวม การพัฒนาควรคำนึงถึงความต้องการของคู่เจรจา บุคลิกภาพของผู้เจรจาต่อรอง มีการส่งเสริมโดยการสร้างสัมพันธภาพและวางแผนในการใช้เทคนิคของการเจรจาได้ด้านความสัมพันธ์ในการเจรจาต่อรอง มีการพัฒนาโดยผู้เจรจารู้จักการให้และการรับ ด้านประสิทธิผลของการเจรจาต่อรอง มีการส่งเสริมโดยให้ผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่าเจรจาทอรองกับผู้ที่ตำแหน่งต่ำกว่า การพัฒนาโดยการมอบหมายการเจรจาต่อรองกับผู้ที่มีความเหมาะสมกว่า

ด้านข้อสรุปของการเจรจา (Resolution) อยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้เจรจาต่อรองสามารถควบคุมกระบวนการเจรจาให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด สามารถพยายามหาโอกาสในการเจรจาเพื่อให้ทุกฝ่ายเป็นผู้

ชนะในผลการเจรจา โดยยังคงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคู่เจรจา คำนวณถึงผลได้ผลเสีย จากที่มีการตกลงกัน หรือไม่มีการตกลงกัน โดยยึดผลประโยชน์ขององค์กรเป็นหลัก สามารถยืดหยุ่นเพื่อให้บรรลุสิ่งที่ต้องการเป็นหลักในการเจรจา และผู้เจรจาต่อรองสรุปผลการเจรจาและจัดทำสัญญาในรายละเอียด การตกลงสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการยืนยันในสิ่งที่ได้ตกลงกัน มีการลงนามในข้อตกลงที่ถูกต้องตรงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ โนทัย ผลิตนนท์เกียรติ (2562) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์: การเจรจาต่อรองและการจัดการความขัดแย้ง เพื่อลดความขัดแย้งในระบบการให้บริการสุขภาพและสาธารณสุข พบว่าการเจรจาต่อรองในระบบการให้บริการสุขภาพและสาธารณสุขเป็นวิธีการหนึ่งของทางเลือกในการระงับความขัดแย้งแทนการฟ้องร้อง โดยคู่กรณีจะได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลที่สาม ซึ่งเป็นคนกลางที่ได้รับการฝึกฝนและมีทักษะประสบการณ์ คนกลางจะช่วยให้คู่กรณีสื่อสารกันโดยไม่เปิดเผยต่อบุคคลภายนอกช่วยฟื้นความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและเกิดการเจรจาต่อรองกันเอง (Negotiation) จนเกิดข้อตกลงที่ต่างฝ่ายต่างพึงพอใจโดยไม่ถูกบังคับ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1. การเผชิญหน้ากับความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ 2. ทำความเข้าใจสถานการณ์ของแต่ละฝ่ายด้วยการรับฟังที่ดี 3. ระบุปัญหา 4. แสวงหาทางเลือกและประเมินทางเลือก และ 5. สรุปแนวทางและนำทางเลือกที่เหมาะสมไปใช้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ด้านการเตรียมการ (Preparation) พบว่า ข้อผู้เจรจาควรเริ่มด้วยการทำความรู้จักกัน สร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจา และพยายามสร้างพื้นที่ร่วมเพื่อเป็นโอกาสที่จะตกลงกัน การควบคุมการเจรจาในขั้นเริ่มต้น ด้วยการประเมินว่า คู่เจรจายินดีเริ่มต้นการเจรจาต่อรองด้วยรูปแบบใด เราจะใช้รูปแบบใดในการเจรจา เราจะควบคุมบรรยากาศให้เป็นไปตามที่ต้องการได้อย่างไร ใครควรจะเป็นผู้เริ่มกล่าวก่อน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ผู้วิจัยเสนอให้ในกระบวนการเริ่มต้นเจรจาต่อรอง ควรมีการประเมินคู่เจรจาก่อนที่จะมีการเริ่มต้นเจรจาดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การวางแผนก่อนเข้าสู่การเจรจาเตรียมการในด้านคำถามที่จะสอบถามคู่เจรจาและควรกำหนดประเด็น เป้าหมายในการเจรจาต่อรองให้ชัดเจน

2. ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล (Information Exchange) พบว่า ผู้เจรจาต่อรองให้ความสนใจอย่างใกล้ชิดกับคำพูดแต่ละประโยคที่ต่อรองกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ผู้วิจัยเสนอให้ควรเป็นมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความหนักแน่น แต่มีความยืดหยุ่นในการเจรจา มีอารมณ์ที่มั่นคง สามารถที่จะประเมินสถานการณ์ในเรื่องที่เจรจาได้ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและที่สำคัญควรมีบุคลิกภาพที่ดี

3. ด้านการยื่นข้อเสนอ (Agreement Proposals) พบว่า ผู้เจรจาต่อรองเริ่มต้นการเจรจาต้องเริ่มต้นด้วยน้ำเสียงและท่าทางที่เป็นบวก แสดงให้เห็นว่าคุณเคารพในประสบการณ์และทักษะความรู้ของอีกฝ่าย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ผู้วิจัยเสนอให้ควรพูดในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งรู้จักการยินยอมเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายหรือไม่เสียหลักการและได้รับในสิ่งที่สำคัญตามความ

ต้องการ หากการเจรจาต่อรองเจรจาไม่บรรลุผลอยู่ผู้บริหารจะต้องยินยอมให้คู่เจรจาได้ระบายความรู้สึกออกมา เพื่อให้การเจรจาต่อรองดำเนินต่อไปและเป็นการรักษาความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการเจรจาต่อรองของของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีเพื่อจะได้มีการส่งเสริมปัจจัยในประเด็นดังกล่าว
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของการเจรจาต่อรองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

บรรณานุกรม

- ชาติชาย คงเพชรดิษฐ์. (2559). การบริหารการเปลี่ยนแปลง: บทบาทของภาวะผู้นำและการสื่อสารในองค์การ. Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9 (1), 896-919.
- สุคนธ์ มณีรัตน์. (2558). รูปแบบการเจรจาต่อรองในโรงเรียนสาธิต. [ดุขฎิณิพนธ์ปริญาปรัชญาดุขฎิณิบัณฑิต]. นครปฐม:มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เบญจวรรณ สนิธรงค์. (2564). แนวทางการเจรจาต่อรองของผู้บริหารโรงเรียนในสหวิทยาเขตบ้านบ่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อโนทัย ผลิตนนท์เกียรติ. (2562). ประสพการณ์: การเจรจาต่อรองและการจัดการความขัดแย้ง เพื่อลดความขัดแย้งในระบบการให้บริการสุขภาพและสาธารณสุข. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 6(3), 158-164.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนใน
ช่วงปี พ.ศ.2566*

FACTORS AFFECTING TOURISTS' DECISION TO TRAVEL IN THAILAND
CHINESE PEOPLE IN THE YEAR 2023

Rao Yao

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University

Email: s65563825039@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลกับการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวจีน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2566 - 30 เมษายน 2566 จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทำการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis)

ผลการศึกษามีดังนี้

ระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในภาพรวม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาดมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านผลิตภัณฑ์ตลาด ด้านราคา และด้านสถานที่จัดจำหน่าย

ระดับการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในช่วงปี พ.ศ.2566 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันส่งผลต่อการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา การคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วขึ้นมีผลต่อการท่องเที่ยว ความผันผวนทางการเมืองมีผลต่อการท่องเที่ยว และมีความนิยมในการท่องเที่ยวมีผลต่อการท่องเที่ยว

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในช่วงปี พ.ศ.2566 คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ($\beta=.885$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.01$) สมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (X_1) กับตัวแปรตาม (การตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน) เท่ากับ .885 สมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .783 และสมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .782 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน ร้อยละ 29.9 อย่างมีนัยสำคัญ

*Received March 4, 2024; Revised May 10, 2024; Accepted July 14, 2024

ทางสถิติ .01 โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์ (คะแนนดิบ) และสมการพยากรณ์ (คะแนนมาตรฐาน) ได้ดังนี้ $\hat{Y} = 1.113 + .711 X_1$ (คะแนนดิบ) $\hat{Z}_y = .885 Z_{x_1}$ (คะแนนมาตรฐาน)

คำสำคัญ: การตัดสินใจ, ท่องเที่ยวในประเทศไทย, นักท่องเที่ยวชาวจีน

Abstract

The objectives of this research are 1) to study personal factors and Chinese tourists' decision to travel in Thailand and 2) to study marketing mix factors that affect Chinese tourists' decision to travel in Thailand. The sample group used in the research is Chinese tourists from January 1, 2023 - April 30, 2023, totaling 400 people. Statistics used to analyze the data include percentage (Percentage), frequency (Frequency), mean (Mean), standard deviation. (Standard Deviation) and test the hypothesis. By using multiple regression analysis statistics (Multiple Regression Analysis)

Research results found that.

The level of marketing mix factors that affect the overall decision to travel. Overall, it is at a high level. When considering each aspect, it was found that the marketing promotion aspect had the highest average. Followed by products, markets, prices, and distribution locations.

The overall level of Chinese tourists' decision to travel in Thailand during 2023 is at a high level. When considering each item, it is found that the current economic situation has an impact on tourism. has the highest average, followed by faster and more convenient transportation affecting tourism. Political fluctuations influence tourism. And the popularity of tourism influences tourism.

Personal factors affecting Chinese tourists' decision to travel in Thailand during 2023 are the marketing mix factor ($\beta=.885$) with statistical significance ($p<.01$). The multiple correlation coefficient (R) between the independent variable set, namely marketing mix factors (X_1), and the dependent variable (Chinese tourists' decision to travel in Thailand) is equal to .885, the decision coefficient (R^2) is equal to .783, and the coefficient Explanation (Adjusted R^2) is equal to .782, with a joint efficiency in deciding to travel in Thailand of 29.9 percent of Chinese tourists with a statistical significance of .01, written as a prediction equation (raw score) and an equation. prophecy (standard score) as follows $\hat{Y} = 1.113 + .711 X_1$ (raw score) $\hat{Z}_y = .885 Z_{x_1}$ (standard score)

Keywords; Decision making, travel in Thailand, Chinese tourists

บทนำ

ประเทศไทยขึ้นแท่นเป็นประเทศเป้าหมายอันดับต้นๆ ของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก สำหรับคนจีนเอง ไทยก็ยังขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศที่คนจีนอยากมาเที่ยวเป็นอันดับต้นๆ อยู่ แม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์เรือล่มที่ภูเก็ตที่ผ่านมา กระทั่งเกิดการยกเลิกสถานที่พักและยกเลิกตั๋วเครื่องบินไปภูเก็ตครั้งใหญ่แล้วก็ตาม แต่ในภาพรวมเช่นท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ เชียงใหม่ และในภาคตะวันออกแต่รูปแบบการท่องเที่ยวของคนจีนก็เริ่มเปลี่ยนไปมากครับ จากที่เคยมาเป็นกรุ๊ปทัวร์ แต่เวลานี้มีสัญญาณชี้ว่าคนจีนรุ่นใหม่นิยมมาเมืองไทยด้วยตนเอง หรือเที่ยวแบบแบ็คแพ็คกันมากขึ้น ทั้งนี้มีรายงานจาก Pack Thailand ระบุว่า จำนวนนักท่องเที่ยวจีนที่มาเที่ยวในเมืองไทยแบบแบ็คแพ็คเพิ่มขึ้นจากปีก่อนประมาณร้อยละ 20 และประเมินว่าภายในปี 2020 จะมีนักท่องเที่ยวลักษณะนี้เพิ่มถึง 400 ล้านคน

อิทธิชัย อรรถกระวีสุนทร ผู้ก่อตั้ง บริษัท เลเวลอัพ โฮลดิ้ง จำกัด ที่ปรึกษาด้านการตลาดจีน เจ้าของเพจ Level Up Thailand, Level Up China และ เว็บไซต์ Level Up Thailand (<https://www.levelupthailand.com>) มีความรู้ด้านการตลาดออนไลน์ในจีน เป็นนักพูดสร้างสรรค์ และผู้เขียนหนังสือ “บุกตลาดจีนด้วยโซเชียลมีเดีย” กล่าวว่า สำหรับปัจจัยต่างๆ ที่น่าจะมีส่วนทำให้นักท่องเที่ยวจีนรุ่นใหม่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวแบบอิสระด้วยตนเองหรือ แบบแบ็คแพ็คกันขึ้น เช่น สถานที่ท่องเที่ยวหลากหลาย ซึ่งกรุ๊ปทัวร์จัดไปไม่ถึงขั้นสำคัญ เพราะธรรมชาติของกรุ๊ปทัวร์จะเน้นพาไปสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมหรือสถานที่สำคัญๆ ในเมืองนั้นๆ เช่น ถ้ามากรุงเทพฯ ก็ต้องพาไปวัดพระแก้ว วัดโพธิ์ หรือพาไปเดินห้างสยามพารากอน มาบุญครอง แต่นักท่องเที่ยวจีนยุคใหม่มีการค้นหาข้อมูลมากขึ้น ทั้งจากใน Baidu และในโซเชียล Weibo มีการรีวิวสถานที่ต่างๆ ทำให้พวกเขาสนใจไปท่องเที่ยวด้วยตนเองซึ่งปัจจัยหลักๆ ที่คนจีนมาเที่ยวไทย ค่าใช้จ่ายไม่แพงมาก คุ่มสำหรับนักท่องเที่ยวจีนหมายถึงว่า ต่อให้พวกเขาเที่ยวกันเอง ไม่ต้องผ่านทัวร์ ก็ไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายมากกว่าการมาทัวร์เท่าไรนัก แล้วยังมีโอกาสได้เที่ยวในสไตล์ที่ตนเองต้องการ สินค้าไทยก็ไม่ได้มีราคาแพงมากนัก (แม้ว่าในบางสถานที่ ราคาสำหรับนักท่องเที่ยวจะสูงเป็นพิเศษ อาหาร ถ้ามากรุ๊ปทัวร์ อาจจะไม่ได้มีโอกาสไปลิ้มชิมรสร้านอาหารไทยบางแห่ง โดยเฉพาะกลุ่มร้านอาหารทะเล ร้าน Street Food และผลไม้ชื่อดังของไทยที่คนจีนชื่นชอบอยู่แล้ว ระบบรถขนส่งในเมือง ในกรุงเทพฯ จะได้เปรียบข้อนี้กว่าที่อื่น เนื่องจากมีระบบรถไฟฟ้า และรถใต้ดิน ทั้งยังมีรายงานชี้ว่า นักท่องเที่ยวจีนที่เข้ามาไปใช้จ่ายในภาพรวมกับเรื่องการเดินทางเป็นอันดับ 1 โดยมีมากถึงร้อยละ 33.7 ส่วนอันดับรองลงมาจึงเป็นสินค้าด้านความงาม และอาหารซึ่งการเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องนี้มาก อาจกล่าวได้ว่าเพราะปัญหาการจราจร แต่ในขณะเดียวกันก็บ่งบอกถึงการชอบเดินทางท่องเที่ยวและสำรวจสถานที่ต่างๆ ของนักท่องเที่ยวจีนไปด้วยนอกจากนี้ ยังมีรายงานสำรวจว่า ค่าเฉลี่ยในการท่องเที่ยวเมืองไทยต่อทริปของคนจีน โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 25,000 – 50,000 บาทต่อคนต่อทริป

กรมการท่องเที่ยว (2555) สถิตินักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ในประเทศไทยนั้นมีอัตราการเติบโตแบบก้าวกระโดดนับตั้งแต่พ.ศ.2551-2554 เป็นต้นมา กล่าวคือ มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีน 826,660, 864,997, 1,132,265 และ 1,760,924 คน ตามลำดับ และมีผู้ประกอบการท่องเที่ยวได้คาดการณ์ไว้ว่า ภายในปี 2556 จะมีนักท่องเที่ยวชาวจีนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยประมาณ 2 ล้านคนและสร้างรายได้ประมาณ 60,000 ล้านบาท แต่ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดการณ์ไว้ การ

ท่องเที่ยวจึงต้องมีการปรับกลยุทธ์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวจีนเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน เช่น ส่งเสริมให้มีเที่ยวบินที่บินตรงจากหลาย ๆ เมืองของประเทศจีนมุ่งสู่ประเทศไทย การตัดสินใจยกเลิกวีซ่าเข้าประเทศสำหรับคนจีน เป็นต้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2549)

ประเทศจีน ยังมีความต้องการอย่างสูงในการเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศและประกอบกับการที่รัฐบาลจีน เริ่มอนุญาตให้ประชาชนของตนสามารถเดินทางออกนอกประเทศได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย มีความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ วัฒนธรรมนิยมประเพณี และวัฒนธรรม จึงส่งผลให้การเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนมีความสะดวกสบาย ประกอบกับผลการวิจัยตลาดนักท่องเที่ยวในเอเชียของ ไศรยา หอมชื่น (2551) ได้ระบุว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนเป็นหนึ่งในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงในอนาคต เพราะมีการศึกษามีรายได้สูงขึ้น และผลการวิเคราะห์ของบริษัท VISA International ชี้ให้เห็นว่า ชาวจีนมีการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตเฉลี่ยต่อครั้งของการเดินทางสูงเป็นอันดับหนึ่งของโลก 253 เหรียญสหรัฐ ข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุสำคัญทำให้สนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เลือกมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ณ สถานการณ์ปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร เพื่อนำผลจากการวิจัยที่ได้นี้ ไปปรับกลยุทธ์ทางการตลาดให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวจีนและพัฒนาศักยภาพด้านการแข่งขันทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยในการครอบครองส่วนแบ่งทางการ ตลาดนักท่องเที่ยวชาวจีน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลกับการตัดสินใจมาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย
การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ
2. กลุ่มเป้าหมาย
นักท่องเที่ยวชาวจีน ตั้งแต่ วันที่ 1 มกราคม 2566 - 30 เมษายน 2566 จำนวน 400 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้
 - 3.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นข้อคำถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีน ได้แก่ เพศ, อายุ, อาชีพ, ระดับการศึกษา และรายได้
 - 3.1.2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P) จำนวน 4 ด้าน คือ 1) ผลิตภัณฑ์ (Product) 2) ราคา (Price) 3) สถานที่จัดจำหน่าย (Place) และ 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion)

3.1.3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน จำนวน 4 ด้าน คือ 1) สภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันส่งต่อการท่องเที่ยว 2) ความผันผวนทางการเมืองมีผลต่อการท่องเที่ยว 3) ความนิยมในการท่องเที่ยวมีผลต่อการท่องเที่ยว และ 4) การคมนาคมที่สะดวกเร็วขึ้นมีผลต่อการท่องเที่ยว

3.1.4 ข้อเสนอแนะ

3.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 นำแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยมาวิเคราะห์หาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามโดยใช้การหาค่า IOC (Item Objective Congruence) ตามวิธีของ Rovinelli & Hambleton (Somnuk, P. 1997: 125-139) แล้วคัดเลือกข้อสอบที่อยู่ในเกณฑ์ความเที่ยงตรงตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ได้ โดยใช้ค่า IOC ตั้งแต่ .50 ถึง 1.00

3.2.2 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน และนำผลการทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเป็นรายฉบับ (Reliability) และเป็นรายข้อ (r) จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคำนวณสำเร็จรูป คัดเลือกแบบสอบถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.75 เกือบไว้จำนวน 30 ข้อ โดยครอบคลุมเนื้อหา และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นนำไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามของ การหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถาม จำนวน 400 คน และได้ดำเนินการเก็บแบบสอบถามโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายโดยมีการกำหนดคุณสมบัติไว้ล่วงหน้าคือ นักท่องเที่ยวชาวจีน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2566 - 30 เมษายน 2566

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากตำราเอกสาร และค้นคว้าจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.1 สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

5.1.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentages) และเพื่อวิเคราะห์ระดับโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.1.2 สถิติในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ สถิติการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

5.1.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหา ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (Y) จำนวน 1 ตัว กับตัวแปรอิสระ (X) ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป เป็น เทคนิคทางสถิติที่อาศัยความสัมพันธ์

เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรมาใช้ในการทำนาย โดยเมื่อทราบ ค่าตัวแปรหนึ่งก็สามารถทำนายอีกตัวแปรหนึ่งได้ สามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการเชิงเส้นตรงในรูป ค่ะแนนดิบ คือ

$$\hat{Y} = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_kX_k$$

เมื่อ $\hat{Y}$ คือ ค่ะแนนพยากรณ์ของตัวแปรตาม

b_0 คือ ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปแบบค่ะแนนดิบ

$b_1, \dots, b_k$ คือ น้ำหนักค่ะแนนหรือสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ ตัวที่ 1 ถึงตัวที่ k ตามลำดับ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลกับการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนมีดังนี้

ตารางที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน ในช่วงปี พ.ศ.2566

ตัวแบบ (Model)	การตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ของนักท่องเที่ยวชาวจีน					
	B	SE(b)	Beta	t	P-Value	
ค่าคงที่ (Constant)	3.908	.213		18.358	.000	
1. เพศ (X ₁)	.164	.084	.099	1.962	.050	
2. อายุ (X ₂)	.033	.036	.046	.905	.366	
3. อาชีพ (X ₃)	-.071	.05	-.065	-1.303	.193	
4. ระดับการศึกษา (X ₄)	-.005	.024	-.012	-.229	.819	
5. รายได้ (X ₅)	-.010	.040	-.013	-.258	.797	
	R	R ²	Adjusted R ²	SE (est.)	F	P-Value
	.133	.018	.005	.796	1.409	.220

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในช่วงปี พ.ศ.2566 คือ เพศ ($\beta=.099$) อายุ ($\beta=.046$) อาชีพ ($\beta=-.065$) ระดับการศึกษา ($\beta=-.012$) รายได้ ($\beta=-.013$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.01$) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ คือ เพศ (X_1) อายุ (X_2) อาชีพ (X_3) ระดับการศึกษา (X_4) รายได้ (X_5) กับตัวแปรตาม (การตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน) เท่ากับ .133 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .018 และสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .005 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน ร้อยละ 79.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์ (ค่ะแนนดิบ) และสมการพยากรณ์ (ค่ะแนนมาตรฐาน) ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 3.908 \text{ (คะแนนดิบ)}$$

$$\hat{Z}_y = \text{(คะแนนมาตรฐาน)}$$

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน มีดังนี้

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในช่วงปี พ.ศ. 2566 ในภาพรวม

ตัวแบบ (Model)	การตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ของนักท่องเที่ยวชาวจีน					
	B	SE(b)	Beta	t	P-Value	
ค่าคงที่ (Constant)	1.113	.078		14.285	.000	
1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (X ₁)	.711	.019	.885**	37.879	.000	
	R	R ²	Adjusted R ²	SE (est.)	F	P-Value
	.885	.783	.782	.299	34.350	.000**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในช่วงปี พ.ศ.2566 คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ($\beta=.885$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.01$) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (X_1) กับตัวแปรตาม (การตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน) เท่ากับ .885 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .783 และสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .782 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน ร้อยละ 29.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์ (คะแนนดิบ) และสมการพยากรณ์ (คะแนนมาตรฐาน) ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 1.113 + .711 X_1 \text{ (คะแนนดิบ)}$$

$$\hat{Z}_y = .885 Z_{x_1} \text{ (คะแนนมาตรฐาน)}$$

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในช่วงปี พ.ศ. 2566 มีระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในภาพรวม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาด รองลงมาคือด้านผลิตภัณฑ์ตลาด ด้าน

ราคา และด้านสถานที่จัดจำหน่าย และมีระดับการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาว
จีนในช่วงปี พ.ศ.2566 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันส่ง
ต่อการท่องเที่ยว รองลงมา การคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วขึ้นมีผลต่อการท่องเที่ยว ความผันผวนทางการเมืองมี
ผลต่อการท่องเที่ยว และมีความนิยมในการท่องเที่ยวมีผลต่อการท่องเที่ยว ตามลำดับ เมื่อทดสอบตาม
สมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาว
จีนในช่วงปี พ.ศ.2566 ทั้งนี้เพราะการเลือกเข้ามาท่องเที่ยวไม่ได้เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล แต่อาจเกี่ยวกับปัจจัย
อื่นๆที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวจีนเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย และเมื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 พบว่า
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวมส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของ
นักท่องเที่ยวชาวจีนในช่วงปี พ.ศ.2566 เมื่อทำการจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด
จำแนกตามรายด้านส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในช่วงปี พ.ศ.
2566 ทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการตัดสินใจในการเข้ามาท่องเที่ยวตาม
ผลิตภัณฑ์ที่ประเทศไทยได้จำหน่าย ตามราคาที่ไม่สูงและไม่ต่ำเกินไปทำให้นักท่องเที่ยวสามารถซื้อได้ ตาม
สถานที่จัดจำหน่ายที่มีอยู่ทุกที่ สามารถหาซื้อได้ง่ายไม่ได้ลำบากในการเข้าไปใช้สอย และในการส่งเสริม
การตลาดที่มีการจัดโปรโมชั่นให้มีการท่องเที่ยวในที่สุดไปด้วยธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องการงานวิจัยของ น้ำฝน
จันทร์นวล (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางเข้า
มาท่องเที่ยวในประเทศไทย ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจของ
นักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างรายได้
ค่าใช้จ่าย อายุอาชีพแหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดิน
ทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยแตกต่างกันด้วยเช่นกัน วิเคราะห์ข้อมูล พฤติกรรม และประสบการณ์ในการ
เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยพบว่านักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาเป็นครั้งแรก เลือกเดินทางมากับ
บริษัททัวร์และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่นิยมมากที่สุด คือทะเลทางภาคใต้ และสอดคล้องการงานวิจัยของ
ธวัชรัตน์ ญาณทศศิลป์. (2565). ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวไทยของพนักงาน
บริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์ COVID-19 ระบาดครั้งที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่
ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวไทยของพนักงานบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครหลังสถานการณ์ COVID-
19 ระบาดครั้งที่ 1 มี 3 ปัจจัย เรียงลำดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวไทยจากมากไปน้อย ได้แก่
ปัจจัยด้านความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) , ปัจจัยด้านความต้องการความรู้สึกลปลอดภัย
(Safety needs) และ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ และสอดคล้องการงานวิจัยของ ฉันทนา หาญมณฑา และ
สุเมธ ธูดารัตระกุล (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มา
ท่องเที่ยวภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวภาคใต้ตอนบน ถือเป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบจากการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยอย่างมีนัยยะสำคัญ ซึ่งส่งผลให้ธุรกิจที่
เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว เช่นโรงแรม ร้านอาหาร บริษัททัวร์ เป็นต้น ในแหล่งท่องเที่ยวภาคใต้ตอนบนได้รับ
ผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่งของภาคใต้ตอนบนยังมีปัญหาคุณภาพการ
บริการ ทั้งด้านอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว ระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของ

นักท่องเที่ยวที่ยังไม่ได้มาตรฐาน ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคมีปัญหการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวชายทะเลหลายแห่งยังไม่เป็นที่รู้จักของตลาดการท่องเที่ยว และยังขาดการพัฒนาเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ตอนในของภาคใต้ตอนบน รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภาคใต้ตอนบนควรหากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเพื่อให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยตรงอย่างมีประสิทธิภาพ และจากการทบทวนวรรณกรรมปีล่าสุดยังไม่พบงานวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย ซึ่งการศึกษานี้จะช่วยเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยดังกล่าว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรหากลยุทธ์ที่ทำให้ด้านสถานที่จัดจำหน่ายเพิ่มขึ้นเพื่อให้คนจีนตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น
2. ควรเพิ่มปัจจัยส่วนบุคคลที่จะทำให้รับรู้เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลด้านใดที่จะส่งผลการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรหาปัจจัยที่ส่งผลการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในช่วงปี พ.ศ.2565 เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับปี 2566
2. ควรหาปัจจัยที่ส่งผลการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวประเทศอื่นๆในช่วงปี พ.ศ.2566 เพื่อให้ทราบผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวถึงทำการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. (2555). สถิตินักท่องเที่ยว. ค้นเมื่อ 16 มกราคม 2567, จาก <http://123.242.133.66/tourism/th/home/tourism.php>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). สรุปสถานการณ์ตลาดท่องเที่ยวของประเทศไทย. ค้นเมื่อ 16 มกราคม 2567, จาก http://www.thailandtourismcouncil.org/btcot/01_tctnews/popup.php?id=250
- โสธยา หอมชื่น. (2551). ศตวรรษที่ 21 ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (จุลสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย). สืบค้นจาก <http://www.etatjournal.com/upload/225/2SportTourism.pdf>
- น้ำฝน จันทรนวล. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้. 6(2), 53 – 60.
- ธวัชรรัตน์ ญาณทศศิลป์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลการตัดสินใจท่องเที่ยวไทยของพนักงานบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์ COVID-19 ระบาดครั้งที่ 1

ฉันทนา หาญมณฑา และ สุเมธ ชูวดาราตระกูล. (2565) .ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย
ที่มาท่องเที่ยวภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย. หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
นานาชาติแสตมฟอร์ด. หลักสูตรปริญญาการจัดการมหาบัณฑิตวิทยาลัยการจัดการ
มหาวิทยาลัยมหิดล

ประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี*

HOPE EXPERIENCE OF PEOPLE LIVING WITH HIV

ณรัชต์หทัย ลำเลิศ และ ปรินดา ตาสี

Narathathai Lamlert and Parinda Tasee

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Social Administration, Thammasat University

Corresponding Author Email: Thailamlert@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่เข้ารับบริการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในเขตภาคกลาง คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 5 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกรายบุคคลร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการบันทึกข้อมูลภาคสนามนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการของ แวน มาเนน ผลการศึกษา พบว่า ประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี สามารถสรุปได้ 2 ประเด็นดังนี้

1. การให้ความหมายกับความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ประกอบด้วย 3 ลักษณะ ได้แก่ เป้าหมายพลังแห่งแนวทาง และ พลังแห่งความตั้งใจ โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความหมายออกมาจำนวน 6 ลักษณะ ดังนี้ 1) การหลุดพ้นจากอาการเจ็บป่วย 2) การมีสุขภาพที่ดี 3) มีจิตใจที่เข้มแข็ง 4) การมีชีวิตที่ยืนยาว 5) มีเป้าหมายในชีวิต และ 6) การคงไว้ของความหวัง

2. ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ออกมาเป็น 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความสามารถทางปัญญา 2) แรงสนับสนุนทางสังคม 3) ภาวะสุขภาพกาย และ 4) ประสบการณ์ของความสำเร็จของตนหรือผู้อื่น

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ทำให้เข้าใจถึงประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี และสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการสังคมสงเคราะห์กลุ่ม เพื่อเพิ่มความหมายและคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี

คำสำคัญ: ประสบการณ์, ความหวัง, ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี

Abstract

The purpose of this qualitative research was to study the hope experience of people living with HIV. The research samples were 5 patients of a local administrative organization in central region. The study samples were selected using purposive sampling. The research instrument was an in - depth interview guide with field note. The data were analyzed using content analysis by Van Manen. Results of this study showed the hope experience of people living with HIV could be encapsulated in two main themes.

First, people living with HIV described the components of hope consisted of 3 manners Goal, Pathways, and Agency. The infamously reflected that meaning of the experiences, which was described as 6 characteristics; 1) liberation from illness 2) wellness 3) mental strength 4) longevity 5) having goals in life and 6) maintenance of hope.

Second, there were four factors' people with HIV, including 1) cognitive 2) social support 3) health and 4) experiencing success for yourself and others.

The findings of this study shed some lights on experiences hope of persons living with HIV. The findings will also be used as guidelines for developing an appropriate social group work to increase the meaning and quality of life of persons living with HIV.

Keywords; Experience, Hope, People living with HIV

บทนำ

สถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศไทยเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศที่มีแนวโน้มการแพร่ระบาดได้ขยายวงกว้างออกไปโดยไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ไม่จำกัดแม้กระทั่งชุมชน เพศ และอายุ ซึ่งการติดเชื้อไวรัสเอชไอวีส่งผลกระทบต่อทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคมแก่ผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีเป็นอย่างมาก ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีจะมีการเผชิญปัญหาในระยะแรกที่ได้รับการวินิจฉัยว่าติดเชื้อเอชไอวี บุคคลนั้นจะเกิดความรู้สึกกลัวตาย และวิตกกังวลอย่างมาก ความเข้มแข็งทางจิตใจจึงเป็นสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลใช้เป็นเครื่องมือตั้งรับในการเผชิญปัญหาที่อยู่ในช่วงเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลเข้ารับการรักษาอาการเจ็บป่วย (รัชนิ เสนาน้อย และเสาวคนธ์ วีระศิริ, 2562) ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีมีความเครียดในระดับมาก ภายหลังจากการได้รับการวินิจฉัยว่าติดเชื้อเอชไอวี ส่วนใหญ่ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีจะมีระดับความเครียดมาก ร้อยละ 57.72 และจะนึกถึงความตาย (กุนนที พุ่มสงวน และองค์อร ประจันเขตต์, 2556) ประสบกับความเครียดที่เกิดในจิตใจส่งผลกระทบต่อผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี พบว่า มีสาเหตุสำคัญจากความรู้สึก ถูกตีตราจากสังคม ภาวะบีบคั้นด้านจิตใจ ขาดการสนับสนุนทางสังคม ความรู้สึกผิดบาป และกลัวความตาย ซึ่งจากภาวะดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อความสม่ำเสมอในการรับประทานยาต้านไวรัสเอชไอวี ระดับภูมิคุ้มกันของร่างกาย ภาวะเศรษฐกิจ อัตราการป่วย และอัตราการตาย (ยุทธชัย ไชยสิทธิ์, 2560)

จากอดีตถึงปัจจุบันผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีมักมีปัญหาคู่ความและก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีผลกระทบรุนแรงและซับซ้อนมากกว่าการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังประเภทอื่น ๆ เนื่องจากหลังจากที่ได้ทราบว่าติดเชื้อเอชไอวีบุคคลนั้นจะรู้สึกเป็นภาวะวิกฤติในชีวิตมักเกิดความเครียดและพยายามปรับตัวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมักพบปฏิกิริยาในด้านจิตอารมณ์ในเชิงลบ ทำใจยอมรับไม่ได้ ก่อให้เกิดความเครียดทั้งต่อบุคคลและครอบครัว และมีปฏิกิริยาตอบสนองในเชิงลบเป็นส่วนใหญ่ ก่อให้เกิดความไม่สบายใจ วิตกกังวลสับสน ท้อแท้ หดหู่กำลังใจ มีความไม่สมดุลทางร่างกายและจิตใจรวมถึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ครอบครัว สังคม และเศรษฐกิจ รวมทั้งมีผลกระทบต่อสมาชิกครอบครัวทั้งด้านร่างกายและจิตสังคม อีกทั้งสังคมปัจจุบันสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงและรวดเร็ว เต็มไปด้วยความผันผวน ไม่สามารถคาดเดาได้ ทำให้ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีจะต้องเผชิญกับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงมากมาย มีความเสี่ยงในการจัดการปัญหาสถานการณ์ที่คู่ความ ความเข้มแข็งทางจิตใจลดลง ทำให้ต้องพึ่งพาและรู้สึกว่าตนเองเป็นภาระของผู้อื่นบางครอบครัวไม่เปิดใจยอมรับ รู้สึกอับอายสังคม ไม่สามารถปฏิบัติบทบาทหน้าที่ตามปกติได้ จนกลายเป็นปัญหาอื่น ๆ ทางสังคมตามมา

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นว่า บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ยังเป็นเพียงการจัดบริการในรูปแบบเชิงรับมากกว่าการบริการเชิงรุก อีกทั้งการตีตราและการไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ทำให้แยกตัวออกจากสังคม ไม่เปิดเผยตัวตนในการขอรับบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีจะมีการปรับตัวและมีความสามารถในการดูแลตนเองลดลง ดังนั้น ประสพการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาและทำความเข้าใจถึงข้อมูลและบริบทที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน ถูกต้อง และใกล้เคียงกับความเป็นจริงจากปากคำรายบุคคล เพื่อสนับสนุนการเปิดโอกาสให้ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีได้แสดงความคิด ความรู้สึก สะท้อนประสบการณ์เกี่ยวกับตนเองในรูปแบบของบริการหรือการสร้างความหวังในผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีได้อย่างแท้จริง การมีความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีจึงเป็นส่วนช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่นมีความสุข และอยู่อย่างมีความหมาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายกับความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสพการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยา การตีความข้อมูล(Hermeneutic phenomenology) ของ Martin Heidegger (1962) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายประสพการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 5 ท่าน เก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2566 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2567 ใช้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการบันทึกข้อมูลภาคสนามโดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลและตีความหมายข้อมูลตามวิธีการของ Van Manen (1990)

1. ผู้ให้ข้อมูลและการเลือกผู้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่เข้ารับบริการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในภาคกลางคัดเลือกเฉพาะเจาะจงจำนวน 5 ท่าน โดยเป็นผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่มีประสบการณ์ความหวังและได้ผ่านพ้นความทุกข์ทรมานอาการเจ็บป่วยของโรคมาแล้ว ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่เข้ารับเป็ยยังชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวีจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางอย่างต่อเนื่อง มีระยะเวลาของการอยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่มากกว่า 10 ปีขึ้นไป โดยมีประสบการณ์ที่ผ่านพ้นความทุกข์ทรมานจากอาการเจ็บป่วยของโรค ได้รับผลกระทบทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ทั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งเน้นไปที่ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่อาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัว ประกอบอาชีพสามารถปรับตัวได้และใช้ชีวิตในปัจจุบันให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ 2) ต้องเป็นผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่มีสติสัมปชัญญะดี มีความสามารถในการสื่อสารได้อย่างสมบูรณ์ ไม่มีปัญหาทางสุขภาพจิต และมีอายุระหว่าง 41 - 60 ปีและ 3) ต้องเป็นผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่มีความสนใจที่จะให้ข้อมูลบอกเล่าประสบการณ์ความหวังที่ได้เผชิญมา ยินยอมที่จะให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ และยินดีที่จะให้ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวไปเผยแพร่ได้

2. เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ ประกอบด้วย ผู้วิจัยและเครื่องมือช่วยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมของตัวเองและเตรียมเครื่องมือที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยตัวผู้วิจัยมีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านความรู้และทักษะต่าง ๆ แนวคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี มีลักษณะเป็นแนวคำถามปลายเปิด เพื่อให้ข้อมูลรายละเอียดของข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่ป่วย รายละเอียดของประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี เพื่อได้แสดงความคิด การรับรู้ การแสดงออกทางพฤติกรรม และได้แสดงออกความคิดเห็นได้อย่างมีอิสระ ทั้งนี้ เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน นอกจากนี้ยังมีแบบบันทึกภาคสนาม และอุปกรณ์ภาคสนามเป็นเครื่องมือช่วยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอการขออนุญาตเก็บข้อมูลและให้ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีดังนี้

3.1. เก็บรวบรวมข้อมูล เตรียมความรู้และทบทวนความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องระเบียบวิธีการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตลอดจนการสร้างแนวคำถามใน การเก็บรวบรวมข้อมูล ฝึกทักษะและเทคนิคต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ครบถ้วนตามที่ต้องการ และฝึกการวิเคราะห์ข้อมูลกับอาจารย์ที่ปรึกษา

3.2. นำเสนอโครงร่างสารนิพนธ์ที่ผ่านการพิจารณาแล้วต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ เพื่อพิจารณาประเมินงานด้านจริยธรรมในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผ่านการอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย รหัสโครงการวิจัยเลขที่ 154/2566 ตามหนังสือรับรองเลขที่ 140/2566 ตลอดจนทำการขออนุญาตนายกเทศมนตรีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในเขตภาคกลาง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการออกแบบการศึกษาอย่างรัดกุม มีการกำหนดข้อกำหนดในการปกป้องความเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาทุกขั้นตอนอย่างระมัดระวัง

3.3 เก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีดังนี้

3.3.1 การสัมภาษณ์ (interview) ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มีการนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ก่อนทำการสัมภาษณ์ในทุกครั้ง อาจมีการเปลี่ยนแปลงเวลานัดหมายได้ตามเหมาะสม มีการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย โดยแนะนำตัวและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำการวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลทุกราย สอบถามความสนใจในการเข้าร่วมศึกษา และ การขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา แจ้งจำนวนครั้งในการสัมภาษณ์ ระยะเวลาและจริยธรรมการวิจัย รวมถึงการขอให้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แจ้งให้ทราบสิทธิในการตอบรับหรือปฏิเสธ ซึ่งจะไม่มีผลต่อผู้ให้ข้อมูล และผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิถอนตัวออกจากการวิจัยในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตลอดเวลา จึงเริ่มสัมภาษณ์ซึ่งใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 30 - 60 นาที จำนวน 1 ครั้ง ซึ่งอาจมีการนัดหมายสัมภาษณ์อีกครั้งหากได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วน

3.3.2. การสังเกต (Observation) ผู้ศึกษาใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) ซึ่งทำควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ โดยสังเกตบรรยากาศขณะสัมภาษณ์สีหน้าท่าทาง น้ำเสียง และพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลการดำเนินชีวิตประจำวันโดยเริ่มสังเกตการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละวัน เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลจะต้องย้อนกลับไปทบทวนและเรียบเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

3.3.3 การจดบันทึกภาคสนาม กระทำร่วมกับการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาจดบันทึกสรุปสั้น ๆ เฉพาะประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้น และเมื่อหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีการจดบันทึกทันที การบันทึกการสื่อสารที่ไม่เป็นคำพูด เพื่อค้นหาและประเมินข้อมูลเพิ่มเติม ระหว่างการสัมภาษณ์ ทำให้มองประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ 2 มิติ ของแวนมานเนน (Van Manen, 1990) ซึ่งเป็นวิธีทำให้ผู้วิจัยเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างละเอียดและลึกซึ้งเกี่ยวกับการให้ความหมาย การแปลความหมายประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีได้อย่างชัดเจน มีการเชื่อมโยงประสบการณ์ ทำความเข้าใจระหว่างข้อมูล และพื้นฐานความรู้ความเข้าใจของผู้วิจัยที่มีส่วนสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูล การเชื่อมโยงตั้งแต่เริ่มศึกษาผู้ให้ข้อมูล และขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียด และเป็นวิธีที่มีการเก็บข้อมูลถูกดำเนินไปพร้อม ๆ กับการวิเคราะห์ข้อมูลจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีโดยผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ออกมา 2 ประเด็น ดังนี้

1. การให้ความหมายกับความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี จากประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละบุคคล ซึ่งพบว่าความคิดเห็นมีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไป ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความสำคัญกับความหวัง โดยมองว่ามีความจำเป็นต่อการมีชีวิตอยู่ของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ก่อให้เกิดกำลังใจเป็นพลังชีวิตที่จะผลักดันให้ผู้ให้ข้อมูลกระทำการสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเดินหน้าไปพร้อมกับโรคนี้ และเป็นการรับรู้เป้าหมายทางบวกในอนาคตข้างหน้า พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้มีการตระหนักถึงความสำคัญด้านพลังแห่งความตั้งใจเป็นองค์ประกอบสำคัญของความหวัง เป็นความหวังที่ไม่อาจคิดคาดหวังมากจนเกินไป เนื่องจากอาการเจ็บป่วยที่ไม่แน่นอนของโรคและต้องรับประทานยาไปตลอดชีวิต ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว เป็นคุณค่าของชีวิต ที่อยู่บนความไม่แน่นอนกับอาการของโรค พบความหมายของประสบการณ์ โดยสรุปได้ ดังนี้

1.1 การหลุดพ้นจากอาการเจ็บป่วย เป็นพลังสำคัญของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีปรับตัวต่อภาวะความเจ็บป่วยเรื้อรังหรือคุกคามต่อชีวิต เป็นเรื่องของเวรกรรม เกิดจากผลกรรม ดังนั้น จึงพยายามปลงยอมรับกับชะตากรรมกับสิ่งที่เกิดขึ้น และมักจะใช้กลไกทางจิตใจในการปรับตัวทั้งจากภายในตนเองและจากบุคคลอื่นมาใช้ในการปรับตัว ตลอดจนนำหลักธรรมทางศาสนาเข้ามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

1.2 การมีชีวิตที่ยืนยาว แม้ว่าจะต้องอยู่ในวังวนของการรักษาที่ไม่หายขาดได้ จะใช้เวลาที่เหลืออยู่อย่างมีคุณค่า และอยู่กับคนที่รักให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ มีความมุ่งหวังที่จะมีชีวิตที่สงบสุขขึ้น ความหวังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมีความหมายต่อชีวิตและเป็นความปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่ หากผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีมีความหวังในการรักษาจะช่วยทำให้มีความหวังในการดำเนินชีวิตต่อไป

1.3 การมีเป้าหมายในชีวิต มองว่าการตั้งเป้าหมายในชีวิตในแต่ละวันเป็น การมองเห็นถึงความหวังที่ตนมีอยู่ มีความสัมพันธ์กับการดูแลตนเองและพฤติกรรมสุขภาพ โดยจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้ปรับเปลี่ยนความคิดที่จะดูแลตนเองและมีสุขภาพที่ดีขึ้น พบว่า สิ่งมุ่งหวังของผู้ติดเชื้อเอชไอวี รองมาจากด้านจิตใจที่เข้มแข็ง คือ มีความมุ่งหวังที่จะมีเป้าหมายในชีวิต

1.4 การมีสุขภาพที่ดี การมุ่งหวังเกี่ยวกับการมีสุขภาพที่แข็งแรงเป็นสิ่งที่มุ่งหวังภายหลังการติดเชื้อเอชไอวี อันเนื่องมาจากร่างกายและจิตใจมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด จะมีผลให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างปกติ อีกทั้งยังส่งผลกระทบทางด้านจิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ พบว่า ผลกระทบด้านร่างกายเป็นข้อจำกัดในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตประจำวัน และ พบว่า การที่จะไปถึงเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้ได้นั้น การที่มีสุขภาพที่ดีเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้

1.5 การมีจิตใจที่เข้มแข็ง ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มุ่งหวังว่ามีจิตใจที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการมีชีวิตที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีได้อย่างมีความสุข มองว่าเป็นความสามารถของจิตใจที่ฝึกฝนและสร้างขึ้นได้โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การให้กำลังใจตนเอง และ การยอมรับ ความจริง อีกทั้ง พบว่า การ

นำหลักธรรมหรือปฏิบัติธรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญ นั่งสมาธิ สวดมนต์ ฟังธรรมเป็นประจำนั้น มีส่วนช่วยในการขัดเกลาจิตใจให้สงบและช่วยลดความเครียดได้

1.6 การคงไว้ของความหวัง แม้จะต้องเผชิญกับสถานการณ์เลวร้าย ความไม่แน่นอนของอาการเจ็บป่วย ที่มีแต่ทรงกับทรุด แต่ถึงอย่างไรก็ยังคงมีหวังที่จะต่อสู้กับโรคที่เป็นอยู่ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การมีความพร้อม และการคิดเชิงบวก พบว่า ความหวังเป็นพลวัตรสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา การคิดในทางบวกเป็นวิธีที่ทำให้รู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง แรงผลักดันให้มีพลังและความเข้มแข็งในการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ

2. ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ความหวังของผู้เข้าร่วมกับเชื้อเอชไอวี ในการเสริมสร้างความหวังดังกล่าว ต้องอาศัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความหวังของผู้เข้าร่วมกับเชื้อ เอชไอวี ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนออกมา 4 ปัจจัยหลัก คือ 1) ความสามารถทางปัญญา 2) แรงสนับสนุนทางสังคม 3) ภาวะสุขภาพกาย และ 4) ประสบการณ์ของความสำเร็จของตนหรือของผู้อื่น ซึ่งสามารถสรุปประเด็นได้ ดังนี้

1) ความสามารถทางปัญญาเป็นความพยายามที่จะปรับวิถีการดำเนินชีวิต และหาวิธีการรักษาต่าง ๆ เพื่อหยุดยั้งการดำเนินการของโรคให้ได้ จึงเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญช่วยให้ผู้เข้าร่วมกับเชื้อเอชไอวีสามารถผ่านช่วงเวลาทุกขุทรมานของการเจ็บป่วยได้ ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1.1) การประเมินสถานการณ์ที่คุกคามและการจัดการกับความเสี่ยงทางสุขภาพ พบว่า การมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโรคจะช่วยให้สามารถประเมินอาการเจ็บป่วยได้เท่าทันและนำไปสู่การดูแลตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ 1.2) การรับรู้ศักยภาพของตน พบว่า ตนเองสามารถควบคุมอาการเจ็บป่วยให้ทุเลาลงได้ด้วยการการดูแลตนเอง การรับรู้ความต้องการดูแลตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลตนเอง และ 1.3) ความสามารถในการจัดการ เมื่อเกิดสถานการณ์ที่คุกคาม จะมีการยอมรับความจริงและขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นเมื่อตนไม่สามารถรับมือได้

2) **แรงสนับสนุนทางสังคม** เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้มีความหวังในชีวิตของผู้เข้าร่วมกับเชื้อเอชไอวีเพิ่มขึ้น สิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือ กำลังใจ ซึ่งกำลังใจของผู้ติดเชื้อเอชไอวีนั้นเกิดได้จากทั้งตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง การได้รับการสนับสนุนทางสังคมมีส่วนช่วยให้ความหวังเพิ่มขึ้นโดยจำแนกออกมาเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 2.1) ด้านอารมณ์ พบว่า การสนับสนุนด้านอารมณ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เข้าร่วมกับเชื้อเอชไอวีมากที่สุด สามารถช่วยเพิ่มความหวังในสภาวะสิ้นหวังหมดกำลังใจได้ 2.2) ด้านทรัพยากร พบว่า หากผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้เข้าร่วมกับเชื้อเอชไอวีได้รับการสนับสนุนทางสังคมในด้านต่าง ๆ ที่เพียงพอ จะทำให้สามารถปรับตัวได้ดีและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต เป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมอยู่อย่างมีความสุขและมีความหมาย 2.3) ด้านข้อมูลข่าวสาร พบว่า การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนของข้อมูลข่าวสาร วิธีรักษาที่มีประสิทธิผล และเป็นการให้กำลังใจของกลุ่มผู้ป่วยด้วยกัน และทำให้ความหวังของตนเองให้คงอยู่ต่อไป 2.4) ด้านการยอมรับ พบว่า การถูกตีตราและการถูกเลือกปฏิบัติ ส่งผลกระทบต่อชีวิตและความหวัง วิธีปฏิบัติตัวที่ดีของผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่สามารถลดการตีตราตนเองได้ มีข้อค้นพบว่า สิ่งแรกที่ต้องทำหลังการทราบผล คือ ต้องยอมรับความเป็นจริง เห็นคุณค่าในตนเอง เปิดเผยตัวตนและเข้าสังคม และยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ บุตรหลาน และครอบครัว ข้อค้นพบการตีตราจากบุคคลรอบข้าง คือ สมาชิกใน

ครอบครัว ส่วนใหญ่ไม่เคยแสดงท่าทีรังเกียจ และด้านสุดท้าย 2.5) ด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หากไม่ได้รับแรงสนับสนุนทั้งด้านอารมณ์และความช่วยเหลือ ต่าง ๆ จะทำให้มีความหวังน้อยลง สิ้นหวัง และลดคุณค่าในตนเอง แรงสนับสนุนทางสังคมรวมทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความร่วมมือในการรับประทานยาต้านไวรัส

3) **ภาวะสุขภาพกาย** การมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงถือว่าเป็นความพร้อมอย่างหนึ่งที่จะอยู่ร่วมกับโรคนี้ เนื่องจากกายกับจิตใจมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ผู้ที่มีสุขภาพกายแข็งแรงสมบูรณ์ย่อมมีกำลังใจที่จะไปสู้เป้าหมายที่ต้องการ และมีความพร้อมในการกระทำที่ไปสู้เป้าหมาย ความสามารถในการดูแลตนเองจะช่วยส่งเสริมพฤติกรรม的自我ดูแลตนเองให้ดีขึ้น โดยสะท้อนออกมาเป็น 2 ลักษณะ คือ 3.1) การรับรู้ภาวะสุขภาพ พบว่า ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรค เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ป่วยและครอบครัวควรมี 3.2) การดูแลตนเอง ถ้ามีการดูแลตนเองอย่างเหมาะสมจัดระบบดูแลสุขภาพตนเองอย่างต่อเนื่อง และสอดแทรกเข้าไปในการแผนการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลจะมีการดูแลตนเองที่ครอบคลุม ได้แก่ รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ออกกำลังกาย พักผ่อนให้เพียงพอ งดเว้นสิ่งเสพติดทุกชนิด การลดความเครียด และการนำหลักธรรมหรือหลักศาสนามาใช้ในชีวิต และพบว่า ความสามารถในการดูแลตนเองของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกตัวบุคคล รวมถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อม

4) **ประสบการณ์ของความสำเ็จของตนหรือผู้อื่น** การฟื้นฟูสุขภาพร่างกาย จิตใจและสังคมจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้มาจนถึงปัจจุบัน คือความภาคภูมิใจมากที่สุดที่ได้รับรู้ในขณะที่เจ็บป่วย โดยการเปลี่ยนแปลงอุปสรรคให้เป็นพลัง และการเปิดเผยตนเองและถ่ายทอดประสบการณ์ พบว่าเป็นการช่วยให้ผู้ป่วยให้ความเป็นกันเองและกล้าเปิดเผยข้อมูลของตนเองมากขึ้น ได้เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และส่งเสริมพฤติกรรม的自我ดูแลตนเอง ในประสบการณ์ความสำเ็จของผู้อื่น หากได้พบปะกลุ่มผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีด้วยกัน มีผลดีอย่างมากกับการรักษาอย่างต่อเนื่องของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี สิ่งที่ค้นพบได้ คือการเชื่อฟังคนใกล้ชิดผู้ก จะมีส่วนช่วยให้เพิ่มความหวังเพิ่มขึ้น ทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว และอบอุ่นใจ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่เข้ารับบริการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางปรากฏข้อมูลที่เป็นประเด็นสำคัญในการนำมาอภิปรายออกมาเป็น 2 ประเด็น เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. **การให้ความหมายต่อความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี** ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละบุคคล ซึ่งพบว่าความคิดเห็นมีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไปเป็นความหวังในระยะสั้น ไม่อาจคิดคาดหวังมากจนเกินไป เน้นพลังใจเป็นองค์ประกอบสำคัญของความหวัง และสะท้อนกลุ่มความหมายในองค์ประกอบของความหวัง 3 ด้าน คือ เป้าหมาย (Goal) พลังแห่งแนวทาง (Pathways) และ พลังแห่งความตั้งใจ (Agency) โดยมี 6 กลุ่มความหมาย ดังนี้

1) **การหลุดพ้นจากการเจ็บป่วย** พบว่า ส่วนใหญ่มองการหลุดพ้นจากการเจ็บป่วยเป็นความหวังระดับสูงสุดอันเนื่องมาจากการที่ต้องเผชิญความทุกข์ทรมาน ความยุ่งยากทางใจ โดยความหวังนี้เป็นพลังสำคัญของผู้ให้ข้อมูลในการปรับตัวต่อภาวะความเจ็บป่วยเรื้อรังหรือคุกคามต่อชีวิต พบว่า การเจ็บป่วยหรือความไม่สุขสบายไม่ใช่อุปสรรคของความหวัง แต่ความเจ็บปวดหรือความไม่สุขสบายที่ยาวนานและต่อเนื่องนั้นเป็นความทุกข์ที่ทำให้ความหวังลดลง บางรายจึงมักจะใช้กลไกทางจิตใจในการปรับตัว ดังเช่นการศึกษาของเออร์วิง และคณะ (2004) พบว่า ความหวังช่วยให้ผู้ป่วยลดความทุกข์ทรมาน และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ หากผู้ป่วยขาดพลังใจในการให้ความร่วมมือต่อการปฏิบัติตัว สะท้อนให้เห็นถึงความหวังต่อการรักษา เน้นที่การสร้าง的希望 หรือแรงบันดาลใจในการค้นหาวิธีการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมกับบริบทของผู้ป่วยจะช่วยให้การรักษามีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) **การมีชีวิตที่ยืนยาว** แม้ว่าจะมีหนทางการรักษาให้หายขาดได้ แต่จะต้องทานยาไปตลอดชีวิต พร้อมด้วยมีความเสี่ยงที่จะเกิดโรคฉวยโอกาส การได้มีชีวิตที่ยืนยาวจึงเป็นความหวังที่พึงปรารถนา เพื่อได้กระทำในสิ่งต่าง ๆ ตามเป้าหมายที่วางไว้ แม้จะดำรงชีวิตในสภาพติดเชื้อมีชีวิตได้ตาม มีข้อค้นพบว่าความหวังของแต่ละบุคคลนั้นแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในและภายนอก เมื่อร่างกายทรุดโทรมอย่างหนัก การตัดสินใจที่จะเลือกเข้ารับการรักษาจึงเป็นหนทางสุดท้าย เพื่อจะได้มีชีวิตอยู่กับบุคคลอันเป็นที่รัก สอดคล้องกับการศึกษาของวอลยารี่ พรหมลา และคณะ (2564) การดูแลตนเองให้มีสุขภาพดี ถือได้ว่าเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้ติดเชื้อมีชีวิตมีความสุขและมีที่ยืนยาว

3) **มีเป้าหมายในชีวิต** การตระหนักรู้ในตนเองมีความสำคัญในการเดินไปกับโรคนี้ได้อย่างมีเป้าหมาย พบว่า การมีเป้าหมายในชีวิตวางไว้ในข้างหน้าในแต่ละวัน จะเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ป่วยได้พยายามทำให้ความหวังนั้นเป็นจริงได้ สอดคล้องกับการศึกษาของจอร์จตัน นิลจันท์ (2553) พบว่า การค้นพบแรงบันดาลใจที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ การมุ่งสู่นาคตโดยแบบอย่างชีวิตของผู้ติดเชื้อมีชีวิตของผู้ที่ประสบความสำเร็จและบุคคลสำคัญในชีวิต เป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้ติดเชื้อมีชีวิตที่ใช้ชีวิตที่เหลืออยู่อย่างมีเป้าหมาย

4) **การมีสุขภาพที่ดี** จากผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง ภาวะสุขภาพจะมีผลต่อความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับการศึกษาของปัญจพจน์ วัฒนรัตน์ชัยศิริ (2559) พบว่า คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายด้านจิตใจ และด้านสังคมอยู่ในระดับปานกลาง และระดับดี อาจเนื่องจากผู้ติดเชื้อมีชีวิตได้รับยาต้านไวรัสจากโรงพยาบาลและได้รับการตรวจร่างกายจากแพทย์ รวมถึงได้รับความรู้ คำแนะนำต่าง ๆ เกี่ยวกับโรคที่เป็นอยู่ การรับประทานยา และการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันจากพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทำให้ผู้ติดเชื้อมีชีวิตสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน การเข้าสังคม รวมถึงการประกอบอาชีพได้ตามปกติ

5) **มีจิตใจที่เข้มแข็ง** ในภาวะของการเจ็บป่วยหลังจากที่ทราบว่าเป็นผู้ติดเชื้อมีชีวิต ก่อให้เกิดข้อจำกัดในการดำเนินชีวิต ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้ป่วยทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ความเข้มแข็งทางใจจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนควรมีอยู่ในขณะที่ป่วยด้วยโรคนี้ จากการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับความเข้มแข็งทางใจมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของรัชนิ เสนาน้อย และเสาวคนธ์ วีระศิริ (2562) พบว่า ผู้ป่วยจะมีการเผชิญปัญหาในระยะแรกที่ได้รับการวินิจฉัยว่าติดเชื้อมีชีวิต บุคคลนั้นจะเกิด

ความรู้สึกกลัวตายและวิตกกังวลอย่างมาก ความเข้มแข็งทางจิตใจจึงเป็นสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลใช้เป็นเครื่องมือตั้งรับในการเผชิญปัญหาที่อยู่ในช่วงเวลาที่เข้ารับการรักษาก่อนการเจ็บป่วย การมีจิตใจที่เข้มแข็งนั้นมีความสำคัญกับความหวัง แม้ว่าความหวังจะมีการเปลี่ยนแปลงไปแต่ยังสามารถฟื้นฟูสภาพจิตใจกลับคืนมาได้ วิธีทำจิตใจให้เข้มแข็ง ได้แก่ 1) การให้กำลังใจตนเอง และ 2) การยอมรับความเป็นจริง โดยมองว่าการยอมรับความจริงนั้นเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ทำให้ไม่เครียด นอกจากนี้ การปฏิบัติธรรมทางศาสนา การทำบุญ ไปวัดปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ สวดมนต์ ฟังธรรมเป็นประจำนั้นช่วยให้ขัดเกลากจิตใจให้สงบและช่วยลดความเครียดได้ และส่งผลให้มีสุขภาพจิตดีขึ้น

6) การคงไว้ของความหวัง แม้จะต้องเผชิญกับสถานการณ์เลวร้าย ความไม่แน่นอนของอาการเจ็บป่วย ที่มีแต่ทรงกับทรุด แต่ถึงอย่างไรผู้ป่วยต่างยังคงมีหวังที่จะต่อสู้กับโรคที่เป็นอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจอร์จสัน นิลจันทิก(2553) ที่พบว่า การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับความไม่มั่นคงในใจจากการติดเชื้อเอชไอวีในตอนแรก ผู้ติดเชื้อเผชิญความกลัว รู้สึกโดดเดี่ยว เมื่อทราบว่าตนเองติดเชื้อเอชไอวี จากนั้นจึงอาศัยหลักความเชื่อที่ตนยึดถือ เพื่อปรับใจให้สามารถยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นได้ เริ่มเปิดใจทำ ความรู้จักกับการเป็นผู้ติดเชื้อและแสวงหาแหล่งให้ความรู้และความช่วยเหลือสิ่งที่จะช่วยทำให้คงความหวังนั้นไว้เสมอ มี 2 ลักษณะ ได้แก่ การมีความพร้อม และการคิดเชิงบวก เพื่อให้ก้าวข้ามความกลัวไปได้และสามารถมีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย

จากประสบการณ์ความสำคัญความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี พบว่า ความหวังนั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อการมีชีวิตอยู่ เพราะความหวังเป็นพลังของชีวิตในการเดินทางต่อ อยากจะหายจากการเจ็บป่วย อยากจะอยู่กับคนในครอบครัว ความหวังจึงเป็นเหมือนรางวัลที่ได้คาดหวังหรือปรารถนาไว้ และเป็นความคุ้มค่าของชีวิต ที่อยู่บนความไม่แน่นอนของอาการโรคนี้

2. ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลให้ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีมีความหวังในชีวิต

ผลจากการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีออกมาเป็น 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความสามารถทางปัญญา 2) แรงสนับสนุนทางสังคม 3) ภาวะสุขภาพกาย และ 4) ประสบการณ์ของความสำเร็จในอดีตของตนหรือของผู้อื่น ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1.) ความสามารถทางปัญญา หากจะต้องประสบกับสถานการณ์ที่เลวร้าย ผู้ให้ข้อมูลสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ โดยมี 3 ลักษณะ ดังนี้ การประเมินสถานการณ์ที่คุกคามและจัดการกับความเสี่ยงทางสุขภาพ การรับรู้ศักยภาพของตน และความสามารถใน การจัดการ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี สามารถผ่านช่วงเวลาทุกข์ทรมานของการเจ็บป่วยได้ สอดคล้องกับการศึกษาของกุนนที พุ่มสงวน และองศ์อร ประจันเขตต์ (2556) พบว่า ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีมีความเครียดในระดับมากและมีการเผชิญปัญหาในระยะแรกที่ได้รับ การวินิจฉัยว่าติดเชื้อเอชไอวี บุคคลนั้นจะเกิดความรู้สึกกลัวตายและวิตกกังวลอย่างมาก การประเมินสถานการณ์ที่คุกคามและการรับรู้ความสามารถหรือศักยภาพของตนในการรับมือกับสถานการณ์นั้น

2) แรงสนับสนุนทางสังคม เมื่อพูดถึงการติดเชื้อเอชไอวีนั้น มักเป็นเรื่อง น่ากลัวสำหรับคนส่วนใหญ่ในสังคมไทย แต่หากศึกษาข้อมูลแล้วจะพบว่า ผู้ติดเชื้อเอชไอวีสามารถมีชีวิตยืนยาวได้ และสามารถ

ใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวได้ แรงสนับสนุนทางสังคม เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้ให้ข้อมูลมีความหวังในชีวิตเพิ่มขึ้น สิ่งให้ผู้ให้ข้อมูลจะได้รับจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทำให้ได้รับการช่วยเหลือทางด้านกายภาพ การตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ อารมณ์ รวมไปถึงการยอมรับจากสังคม โดยผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนออกมาเป็น 5 ด้าน ได้แก่ อารมณ์ ข้อมูลข่าวสาร ทรัพยากร การยอมรับ และการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งการได้รับการสนับสนุนด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ช่วยส่งเสริมให้บุคคลเกิดความหวัง

3) ภาวะสุขภาพกาย ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่มีสุขภาพกายแข็งแรงสมบูรณ์ย่อมมีกำลังใจที่จะไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และมีความพร้อมในการกระทำที่ไปสู่เป้าหมาย พบว่า ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีและครอบครัวจำเป็นต้องทำความเข้าใจ และมีความรู้เกี่ยวกับโรค ทำให้สามารถผ่านพ้นอาการเจ็บป่วยความทุกข์ทรมานเหล่านี้ไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศิริธรรม เสริมฤทธิ์ธรงค์ และคณะ (2561) ที่พบว่า ร้อยละ 70 ของผู้ติดเชื้อเอชไอวีล่าช้าในการรักษาเพราะเห็นว่าตนเองยังแข็งแรง ขาดความรู้เกี่ยวกับโรคและกลัวการตีตรา การมีภาวะสุขภาพกายที่ดี ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ การรับรู้ภาวะสุขภาพ และการดูแลตนเอง ซึ่งการมีชีวิตที่ยืนยาวของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีจะมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมสุขภาพและการดูแลตนเอง

4) ประสบการณ์ของความสำเร็จของตนหรือของผู้อื่น ส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าการที่ตนเองประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูสุขภาพร่างกาย จิตใจและสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้มาจนถึงปัจจุบัน เป็นความภาคภูมิใจที่ตนได้รับ โดยการเปลี่ยนแปลงอุปสรรคให้เป็นพลัง เพื่อผลักดันและส่งเสริมให้บุคคลเกิดความหวังคงอยู่ในชีวิต ตลอดจนมีการเปิดเผยตัวตนและถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นการช่วยให้เกิดความเป็นกันเอง กล้าเปิดเผยข้อมูลของตนเองมากขึ้น และช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของสุดคะเนิง ณ ระนอง และคณะ (2564) ที่พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมโรงพยาบาลมีชมรมสำหรับผู้ติดเชื้อเอชไอวี เพื่อให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับโรค ให้สามารถดูแลตนเองได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การได้รับฟังประสบการณ์จากผู้ใกล้ชิด มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ทำให้เกิดความไว้วางใจ มีความน่าเชื่อถือ และมีส่วนช่วยให้เพิ่มความหวังมากขึ้น

องค์ความรู้การวิจัย

จากประสบการณ์ความสำคัญความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่เข้ารับบริการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในเขตภาคกลาง จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าความหวังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในภาวะปกติและยามเจ็บป่วย โดยผู้ที่มีพลังใจ มีจิตใจที่เข้มแข็งจะมีความหวังในชีวิต และสามารถดำเนินชีวิตไปได้อย่างปกติสุขเนื่องจากจะทำให้รับรู้ถึงความหมายของชีวิตนั้นมีความสุขทางใจมีเป้าหมาย และมีความหวังส่งผลให้มีพลังและแรงจูงใจที่จะกระทำการสิ่งต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตต่อไปอย่างมีเป้าหมาย มีหนทางที่จะมีสุขภาพที่ดีขึ้น และ มีกำลังใจ ซึ่งทำให้เกิดความเข้มแข็งทางจิตใจที่เป็น

พ

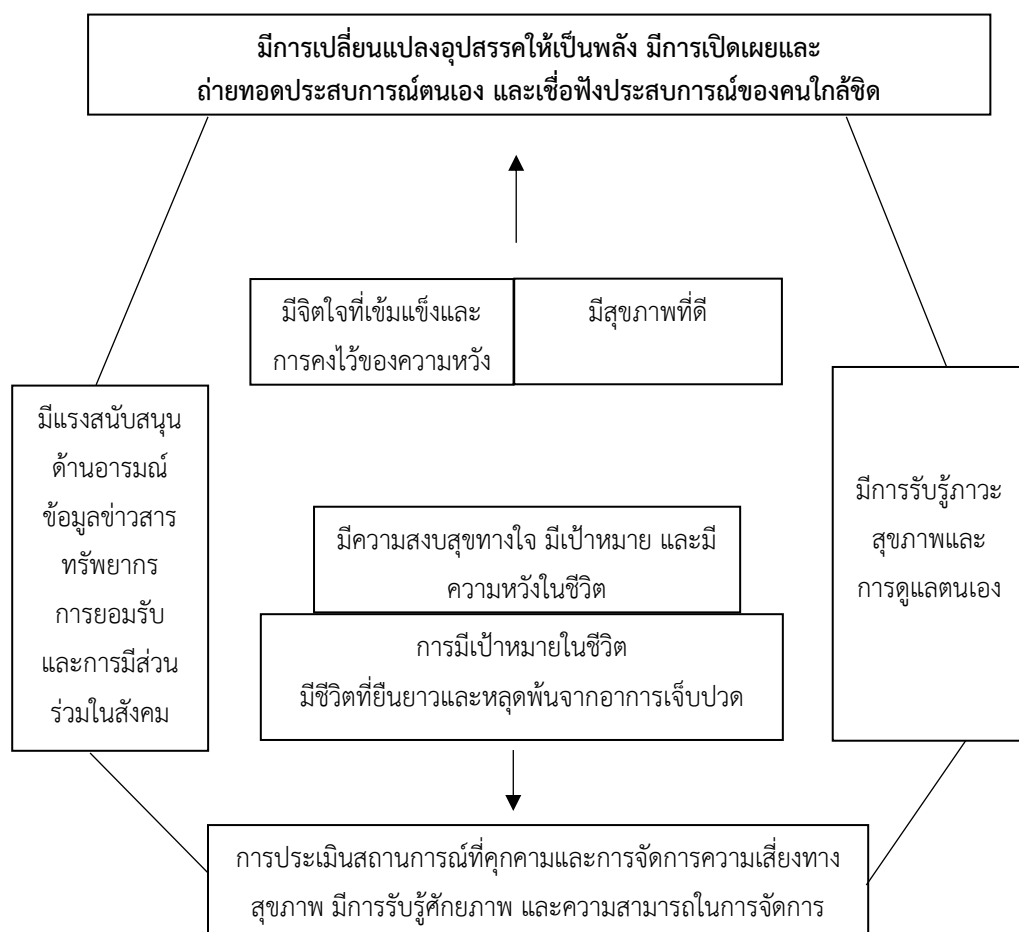
ล

ง

มีความอดทน ต่อสู้ และยอมรับกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตจนนำไปสู่ความสามารถในการรับรู้ศักยภาพของตนเองว่า สามารถรับมือหรือประเมินสถานการณ์ที่คุกคามและการจัดการความเสี่ยงของสถานการณ์นั้นได้ โดยมีแรงสนับสนุนทางสังคมในด้านต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้างกำลังใจรวมไปถึงการรับรู้ภาวะสุขภาพ และการดูแล

ตนเองสม่ำเสมอ อีกทั้งการได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันของกลุ่ม จะช่วยเปลี่ยนแปลงอุปสรรคให้เป็นพลัง การเปิดเผยตัวตนและถ่ายทอดประสบการณ์ ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันในกลุ่ม และ เกิดความร่วมมือในกระบวนการรักษาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การได้ฟังประสบการณ์จากคนใกล้ชิดยังเป็นสิ่ง ที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ รู้สึกอบอุ่นใจ และส่งผลให้ยอมเข้าสู่ระบบการรักษา สามารถสรุปได้ดังภาพนี้

ภาพที่ 1 ประสบการณ์ความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ที่เข้ารับบริการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แห่งหนึ่งในเขตภาคกลาง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี

ภายหลังจากที่ทราบว่าติดเชื้อเอชไอวี ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ควรปรับเปลี่ยนมุมมองความคิด เรื่องการติดเชื้อและหันมาสนใจตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง ทำใจยอมรับในสิ่งที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อลด ความเครียด ลดความหวาดกลัว หรือหวาดระแวง กล้าเผชิญหน้ากับปัญหาหรือสิ่งที่ท้าทาย ซึ่งส่งผลดีต่อ ความหวังในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมในสังคม ทั้งนี้ ควรมีการเสริมความหวังให้คงอยู่ตลอดเวลา โดยมีการปรับ อารมณ์ ความคิดของตนเองให้เกิดการยอมรับ มีความคิดเชิงบวก มีจิตใจที่เข้มแข็ง คิดหาวิธีการจัดการแก้ไข

ปัญหาต่าง ๆ และพยายามที่จะปรับวิถีการดำเนินชีวิตและหาวิธีการรักษาต่าง ๆ

1.2 ครอบครัว

ครอบครัวครอบครัวเป็นกำลังใจที่ดีที่สุดของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ควรให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีต้องเผชิญกับปัญหา รวมทั้งควรปรับเปลี่ยนความเข้าใจในเรื่องของการติดเชื้อเอชไอวี ไม่แสดงอาการรังเกียจ เปิดใจที่จะยอมรับควรให้การช่วยเหลือสนับสนุน รวมทั้งเป็นที่พึ่งให้กับผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาได้ สามารถแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นและเรื่องราวปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และท้ายที่สุด ควรทำความเข้าใจในสภาพปัญหาที่ผู้ที่อยู่อยู่ร่วมกับเอชไอวีต้องเผชิญอยู่ โดยไม่ตัดสินหรือตีตรา และไม่ทอดทิ้งไว้เพียงลำพัง

1.3 ชุมชน

คนชุมชนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี จึงควรปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือมุมมองในการมองผู้ที่อยู่กับเชื้อเอชไอวีในชุมชนว่าไม่ได้เป็นโรคที่น่ากลัวหรือติดต่อกันง่าย มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ไม่แสดงอาการรังเกียจ ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ มีการปฏิบัติที่ดีต่อ ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความมนุษย์และความเท่าเทียม รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้มี การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งในกลุ่มเดียวกันเองจากอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่อื่นจะส่งผลต่อเนื่องไปยังชุมชนทำให้เกิดเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งและยั่งยืนในการแก้ปัญหาเอชไอวีอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ดำเนินงานในการให้ความช่วยเหลือผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี

ในการทำงานกับผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีในชุมชนนั้นมีความหลากหลายของสถานการณ์ และมีความลักษณะของปัญหาที่สลับซับซ้อน บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการบูรณาการงาน คน ทรัพยากร เพื่อการทำงานร่วมกับกลุ่มผู้อื่น โดยมีบทบาทเป็น ผู้ประสานงานระหว่างแพทย์ พยาบาลและสมาชิกครอบครัวของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี รวมถึง การเตรียมความพร้อมของครอบครัว และการประเมินความเข้าใจของสมาชิกในครอบครัว ชี้ให้เห็นแหล่งทรัพยากรที่สมควรนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม กับความต้องการของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ครอบครัวและชุมชน ควรสนับสนุนให้มีการจัดกลุ่ม เพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อให้กลุ่มสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการให้ความช่วยเหลือกันและกัน ตลอดจนการค้นพบความหวัง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยใช้ประเด็นของความหวังนั้นเป็นตัวกลางในการทำการกลุ่มเพื่อช่วยเสริมพลังใจ ทำความเข้าใจ และปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความหวังให้ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี

บทบาทของสถานพยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์ ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา รูปแบบการบริการของบุคลากรทางการแพทย์ให้มีประสิทธิภาพ ควรให้บริการด้วย ความเข้าใจ ให้กำลังใจ ไม่ตีตรา ไม่แสดงความรังเกียจ เป็นที่พึ่งพาของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีได้ ควรมีการจัดบริการสุขภาพเชิงรุกในการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อ เอชไอวี ทั้งการให้ความรู้ การจัดกิจกรรมกลุ่ม การสร้างกระบวนการเสริมพลังเพื่อแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นด้านการรักษา กิจกรรม การออกกำลังกาย การ

ดูแลด้านโภชนาการ การสร้างอาชีพ การสร้างความคิดเชิงบวกให้ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ได้มองเห็นคุณค่าของตนเอง เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของบุคคลในครอบครัว และบุคคลใกล้ชิด ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการติดเชื้อ เอชไอวีที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปลอดภัย

1.5 ระดับนโยบาย

ควรมีการเปิดพื้นที่ส่วนรวม ในการขับเคลื่อนกระบวนการเพื่อเสริมสร้างความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ ภาคีเครือข่าย ทั้งครอบครัวและคนในชุมชน ได้ตระหนักเห็นความสำคัญของความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีขึ้นมา ควรมีกิจกรรมทางสังคมที่ช่วยปรับความคิดเชิงบวกที่มีต่อผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี เพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ให้เกิดความหวังแก่ ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี รวมทั้ง การรณรงค์เพื่อสร้างความเข้าใจและการตระหนักถึงผลกระทบจากการปัญหาสถานการณ์การแพร่กระจายของการติดเชื้อเอชไอวี เนื่องจากเป็นปัญหาที่สร้างผลกระทบต่อผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีในด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ตลอดจนส่งผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชน อาจนำไปสู่ปัญหาสังคมในด้าน อื่น ๆ ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งในการเปิดกว้างและเป็นการยอมรับของคนในสังคม ที่จะส่งผลทางบวกต่อความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ขยายผลการศึกษาไปยังการเสริมสร้างความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีในกลุ่มรายใหม่ และรายเก่าและยกระดับให้มีความครอบคลุมในทุกมิติ
2. การใช้วิจัยประสบการณ์เพื่อแสวงหาความเชิงลึกของข้อมูลต่างๆ ในรายบุคคล ประเด็นการศึกษาประสบการณ์ในกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ผู้ป่วยระยะประคับประคอง ผู้ป่วยวัณโรค ผู้ที่มีความพิการอื่น ๆ หรือทำการวิจัยในกลุ่มอื่น ๆ เพื่อเติมเต็มและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต ซึ่งจะเป็นความรู้ที่สามารถนำไปออกแบบบริการในระดับพื้นที่ ระดับนโยบาย สามารถสร้างความรู้และความจริงจากปากคำของผู้คนรายบุคคล และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่อไป
3. ศึกษาประสิทธิภาพของปัจจัยที่เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี นำไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมเสริมสร้างความหวังของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี

บรรณานุกรม

- กุนนที พุ่มสงวน และองค์อร ประจันเขตต์. (2556). การประเมินความเครียดและวิธีเผชิญความเครียดของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ในแผนกโรคติดเชื้อโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า.วารสารพยาบาลทหารบก, 14(3), 14-21.
- จินดารัตน์ ชัยอาจ และคณะ (2556). รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในระบบการจัดการดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ และผู้ที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่). สืบค้น จาก:<https://he02.tci-thaijo.org/index.php/cmunursing/article/view/18920>

- จรัสรัตน์ นิลจันทิก. (2553). ความหมายในชีวิตของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ : การศึกษาเชิงคุณภาพแบบทิววิจัย
เห็นชอบร่วมกัน .(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ณัฐพร ลีนวิภาตและ ทวารตัน โคตรภูเวียง. (2562).คุณภาพชีวิตของผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่ได้รับยาต้านไวรัสเอชไอ
วีจังหวัดขอนแก่น. *วารสารควบคุมโรค*, 27(1), 1-11.
- บุญรญา นามแก้ว และ กิตติพร เนาว์สุวรรณ. (2562).ประสบการณ์การถูกตีตราของผู้ติดเชื้อเอชไอวีและวิธี
ปฏิบัติตัวที่ดีของผู้ติดเชื้อเอชไอวีเพื่อลดการตีตราตนเองเมื่อมารับบริการที่โรงพยาบาล. *ราชวดี
สาร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทร*, 11(2), 17-31.
- ปัญญพจน์ วิมลรัตนชัยศิริ. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ติดเชื้อเอชไอวี อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารการแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี*, (24)1, 9-18.
- พนมพร ห่วงมาก, อำไพรัตน์ อักษรพรหม และทัศนียชาติไทย. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุน
ทางสังคมของครอบครัวและชุมชน กับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ใน
โรงพยาบาลชุมชนจังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้าจันทบุรี*, 23(2), 27-39.
- ยุภาพรรณ มั่นกระโทก, วิทยา กุลสมบูรณ์ หทัยรัตน์ โคตรสมพงษ์. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ของผู้
ติดเชื้อเอชไอวี/ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่รับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชนจังหวัดนครราชสีมา.
วารสารวิชาการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 5 จังหวัดนครราชสีมา 2553; 16 (6).
- ยุทธชัย ยุทธสิทธิ์ (2560). การเฝ้าระวังผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ผู้ป่วยเอดส์ที่มีภาวะบีบคั้นทางจิตวิญญาณ: บทบาท
พยาบาล. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 35(3), 31-38.
- รัชนิ เสนาน้อย และคณะ (2562).ความเครียดและการปรับตัวของครอบครัวที่มีบุคคลติดเชื้อเอชไอวี/โรค
เอดส์: การวิเคราะห์กรณีตัวอย่างโดยใช้ทฤษฎีการคืนสภาพครอบครัว. *วารสารพยาบาลสงขลา
นครินทร์*, 39(4).
- วลัยนารี พรหมลา. (2564) .ประสบการณ์การมีชีวิตยืนยาวของผู้ติดเชื้อเอชไอวี, *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัย
ปทุมธานี*, 13(2), 275-287.
- วิลาวรรณ ชมาฤกษ์ และคณะ (2557).ประสิทธิผลของการพัฒนาระบบการดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วย
เอดส์. โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์อุบลราชธานี:อุบลราชธานี. *วารสารการแพทย์*, 29(1), 29-
40.
- ศีลธรรม เสริมฤทธิ์รงค์, พงนา ธัญญกิตติกุล และชุตีวัลย์ พลเดช. (2561). ผลของการตีตราต่อผู้เป็นโรคเรื้อน
วัณโรคและผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ผู้เป็นโรคเอดส์. *วารสารควบคุมโรค*, 44(1), 19-29.
- สุดคะนิง ณ ระนอง. (2564). ปัจจัยทำนายคุณภาพชีวิตของผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ที่เข้ารับบริการใน
โรงพยาบาลห้วยยอด จังหวัดตรัง. *วารสารโรคเอดส์*, 33(2).
- Snyder, C.R, Rand, K.L., &Sigmon, D.R. (2003). Chapt 19.pdf - 19 Hope Theory A Member of the
Positive Psychology. Retrieved 5 Jan, 2019, from <https://www.coursehero.com> >
University of Texas > PSY > PSY 364.

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด*

THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN ADMINISTRATION TO INFLUENCE OF
ACADEMIC ADMINISTRATION OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE TRAT PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

กรรณิการ์ เกณิกานนท์, ทรงยศ แก้วมงคล และ กุลจิรา รักษ์นคร

Kunnika Kenikanon, Songyos Kawmonglon and Kuljira Ruksanakorn

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University

Email: kunnika.keni@northbkk.ac.th and songyos.ka@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา และศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดจำนวน 302 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ เครจซี่ และ มอร์แกน (Krejcie; & Morgan.) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 -1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .86 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน
2. การบริหารงานวิชาการของของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*Received April 7, 2024; Revised May 19, 2024; Accepted June 16, 2024

4. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารมีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ, การบริหารงานวิชาการ, สถานศึกษา

ABSTRACT

The objective of this research was to study the use of information technology of educational institutions, academic administration of educational institutions, the relationship between the use of information technology and the academic administration of educational institutions and study the use of information technology in administration to influence the academic administration of educational institutions under the Trat Primary Education Service Area Office. The sample used in the research included 302 school teachers under the Trat Primary Educational Service Area Office. That was selected by Krejcie & Morgan table and Proportional Stratified Random Sampling. The instrument used to collect data was a questionnaire with validity quality (IOC) was between equal to 0.80 -1.00, reliability value equals .86 The statistics used in data analysis include percentage, mean, Standard Deviation, Pearson's product moment correlation coefficient and Multiple Regression analysis.

The results were as follows:

1. Use of information technology in school administration under the Trat Primary Educational Service Area Office, in the overall and in the each aspect were at a high level.
2. Academic administration of the school under the Trat Primary Educational Service Area Office, in the overall and in the each aspect were at a high level.
3. The relationship between the use of information technology and the academic administration of educational institutions under the Trat Primary Educational Service Area Office, with a statistically significant at .01 level.
4. The use of information technology in administration to influence the academic administration of educational institutions under the Trat Primary Educational Service Area Office, statistically significant at .01 level.

Keywords; Use of Information technology, Academic administration, Educational Institutions.

บทนำ

การบริหารงานวิชาการเป็นพันธกิจของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2550) ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาอยู่ที่การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้จึงถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของการบริหารงานวิชาการ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษา (จิรพิพรรธ ธรรมแท้. 2557)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภารกิจหลักในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในหมวด 9 เทคโนโลยีการศึกษา โดยได้นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการด้านการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการปฏิรูปการศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องตระหนักให้ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน ดังนั้น ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารและครูจึงมีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากกระบวนการวางแผน และการตัดสินใจของผู้บริหารย่อมใช้ระบบสารสนเทศเป็นหลัก ซึ่งงานตามภาระหน้าที่ของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษามีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลและสารสนเทศทุกเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารบุคคล และด้านบริหารทั่วไปให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดในการผลิตประชากรวัยเรียนที่เป็นกำลังหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีคุณภาพ ตามขอบข่ายหรือภารกิจการดำเนินงานของสถานศึกษาตามคู่มือการบริหารงานโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคลของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2556: 1-2)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานด้านบุคคล การบริหารงานด้านงบประมาณ และการบริหารงานด้านวิชาการ การบริหารจัดการในโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มงานการบริหารงานวิชาการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการวางแผน การพิมพ์เอกสารรวมทั้งใช้ในการประมวลผลเพื่อจัดระบบข้อมูล เช่น การจัดตารางสอน การจัดทำข้อสอบ ทำสถิติต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณจากงบประมาณแผ่นดิน โดยมีงานวิชาการเป็นหลักและสำคัญที่สุดซึ่งถือเป็นหัวใจของโรงเรียนจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีมาตรฐานถูกต้อง ครบถ้วน ตรงกับความต้องการและทันต่อการใช้งาน รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีการศึกษา 2565 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด พบว่าปัญหาระบบข้อมูลไม่ตอบสนองความต้องการของผู้บริหาร และครู เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนขาดความสมบูรณ์ในเรื่องของความ

ถูกต้อง ความครอบคลุม ความทันสมัย การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศล่าช้า การรับ-ส่งข้อมูลสารสนเทศยังมีอุปสรรคในเรื่องระบบและขาดความสะดวกต่อการนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ ผู้บริหารและครูขาดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการวางแผนและตัดสินใจ อันเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. 2565)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด เพื่อผลการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการวางแผน การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงานด้านวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด
4. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วย 1) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ ด้านการรวบรวมข้อมูล ด้านการตรวจสอบข้อมูล ด้านการประมวลผลข้อมูล ด้านการจัดเก็บข้อมูล และด้านการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการนำข้อมูลไปใช้ 2) การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ การจัดทำทะเบียนและวัดผล-ประเมินผล การบริหารกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษา การส่งเสริมพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ปีการศึกษา 2566 จำนวน 1,402 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. 2566)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำนวน 302 คน โดยใช้ตารางการกำหนดขนาดตัวอย่างของ เครจซี และ มอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 608 - 609) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional

Stratified Random Sampling) โดยใช้อำเภอเป็นชั้นภูมิ สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงานในโรงเรียนปัจจุบัน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปฏิบัติการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ใน 6 ข้อ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเพื่อศึกษาเกี่ยวกับระดับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ใน 7 ด้าน แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของ ลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ และแบบสอบถามไปส่งยังโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างทั้งหมด 302 ชุด พร้อมกำหนดวัน เวลาเพื่อส่งแบบสอบถามคืน

3. ผู้วิจัยติดต่อขอรับแบบสอบถามคืนจากตัวอย่างด้วยตนเอง ตามวัน และเวลาที่กำหนด ภายใน ระยะเวลา 7 วันหลังแจกแบบสอบถาม ได้จำนวน 302 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 100

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืน มาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำไปวิเคราะห์ผล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

2. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

4. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยภาพรวมและรายด้าน

(n = 302)

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการรวบรวมข้อมูล	4.37	.696	มาก	4
2. ด้านการตรวจสอบข้อมูล	4.33	.739	มาก	6
3. ด้านการประมวลผลข้อมูล	4.42	.615	มาก	1
4. ด้านการจัดเก็บข้อมูล	4.38	.680	มาก	2
5. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล	4.38	.691	มาก	3
6. ด้านการนำข้อมูลไปใช้	4.36	.690	มาก	5
รวม	4.37	.685	มาก	

จากตาราง 1 พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = .685) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการประมวลผลข้อมูล ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = .615) รองลงมาคือ ด้านการจัดเก็บข้อมูล ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = .680) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = .691) ด้านการรวบรวมข้อมูล ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = .696) ด้านการนำข้อมูลไปใช้ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = .690) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการตรวจสอบข้อมูล ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = .739)

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยภาพรวมและรายด้าน

(n = 302)

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน	ระดับการบริหารงานวิชาการ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. การพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้	4.35	.679	มาก	6
2. การจัดทำทะเบียน และวัดผลประเมินผล	4.43	.637	มาก	2
3. การบริหารกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.39	.650	มาก	4

4. การส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษา	4.39	.665	มาก	3
5. การส่งเสริมพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและ เทคโนโลยีทางการศึกษา	4.45	.631	มาก	1
6. การพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้	4.35	.691	มาก	7
7. การสร้างเครือข่ายพัฒนาหลักสูตร และ การจัดการเรียนการสอน	4.37	.689	มาก	5
รวม	4.39	.663	มาก	

จากตาราง 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตราด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = .663) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ใน ระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการส่งเสริมพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = .631) รองลงมาคือ ด้านการจัดทำทะเบียนและวัดผล ประเมินผล ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = .637) ด้านการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษา ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = .665) ด้านการบริหารกลุ่มสาระการ เรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = .650) ด้านการสร้างเครือข่ายพัฒนาหลักสูตร และการ จัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = .689) ด้านการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = .679) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = .691)

ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการ บริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

(n = 302)

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X _{tot}	Y _{tot}
X ₁	1.00							
X ₂	.461**	1.00						
X ₃	.770**	.382**	1.00					
X ₄	.121**	.692**	.301**	1.00				
X ₅	.186**	.456**	.213**	.454**	1.00			
X ₆	.197**	.258**	.181**	.213**	.365**	1.00		
X _{tot}	.667**	.807**	.686**	.688**	.657**	.556**	1.00	
Y _{tot}	.500**	.569**	.649**	.544**	.518**	.395**	.777**	1.00

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .777 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 4 การวิเคราะห์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

ตัวแปร	การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา			t	Sig.
	β	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	1.281	.137		9.436**	.000
1. การประมวลผลข้อมูล (X_3)	.335	.039	.507	8.509**	.000
2. การวิเคราะห์ข้อมูล (X_5)	.136	.025	.221	5.731**	.000
3. การนำข้อมูลไปใช้ (X_6)	.090	.021	.161	4.306**	.000
R = .808 R Square = .653 Adjusted R ² = .646 SE (est.) = .14354					
F = 92.371** Sig = .000					

จากตาราง 4 พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา มี 3 ตัวแปร ประกอบด้วย การประมวลผลข้อมูล (X_3) การวิเคราะห์ข้อมูล (X_5) และการนำข้อมูลไปใช้ (X_6) มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา มีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .808 โดยมีประสิทธิภาพในการทำนายร้อยละ 65.30 สามารถเขียนเป็นรูปแบบสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.281 + 0.335 X_3 + 0.136 X_5 + 0.090 X_6$$

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = .507 Z_{x3} + .221 Z_{x5} + .161 Z_{x6}$$

อภิปรายผลการวิจัย

1. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้การบริหารงานสถานศึกษามีความสะดวกรวดเร็วเพิ่มมากขึ้นและยังสามารถช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศมาประกอบการตัดสินใจในการบริหารงานสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวิทย์ เจริญพงษ์ (2556) ได้ศึกษาเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้วยอิทธิพลของการบริหารงานสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาใหญ่พิเศษ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการวิจัยพบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาใหญ่พิเศษ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อ

พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการประมวลผลข้อมูล รองลงมาคือด้านการรวบรวมข้อมูล ด้านการจัดเก็บข้อมูล ด้านการคิดวิเคราะห์ ด้านการนำข้อมูลไปใช้ และด้านการตรวจสอบข้อมูล ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ คงคาชัย (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิผลการจัดระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของฤทัยรัตน์ ทุมรัตน์ (2563) ได้ศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนถือเป็นภาระกิจที่มีความสำคัญสูงสุดของสถานศึกษาที่ครูและผู้ให้ความสำคัญ และพยายามสร้างให้สถานศึกษามีการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของไพพนา ป้อมหิน (2562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิวพร ละหารเพชร (2562) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็กตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็กตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชัย พรหมบุตร (2559) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการใช้สภาพเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ด้านการวางแผนวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการนิเทศการศึกษา โดยภาพรวม และรายด้าน พบว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนสำคัญที่จะส่งเสริมให้การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีความสะดวก รวดเร็วและสามารถรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

สารสนเทศจำนวนมากได้เพื่อนำไปใช้ประกอบการบริหารงานสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิธิพงศ์ โรจนกุล (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา กับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 อำเภอธัญบุรี ผลการวิจัยพบว่า เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมากกับประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ คงคำชัย (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิผลการจัดระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา กับผลการจัดระบบสารสนเทศของสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 โดยรวมมีความสัมพันธ์ระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของบุษรา บุญทะหล้า (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา มี 3 ตัวแปร ประกอบด้วย การประมวลผลข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้ มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญเป็นส่วนช่วยในการดำเนินงานการบริหารวิชาการมีความสะดวก รวดเร็วมากยิ่งขึ้นและสามารถวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวานิช อินคองาม (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลต่อการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมและรายด้านค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยๆ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านบริหารทั่วไป ด้านบริหารวิชาการ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านบริหารงบประมาณ และสอดคล้องกับงานวิจัยของบุษรา บุญทะหล้า (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมและรายด้านค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยๆ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารวิชาการ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านบริหารงบประมาณ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r = 0.73$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ และสอดคล้องกับงานวิจัยของชุดิภาญจน์ หลวงแสน (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า

ระดับปัจจัยในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดอุดรดิตร้อยอยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา และความเป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดอุดรดิตร้อยอยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดอุดรดิตร้อย ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านผู้ปกครองและชุมชน ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และด้านงบประมาณ ซึ่งส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดอุดรดิตร้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ร้อยละ 77.20

องค์ความรู้วิจัย

จากผลการวิจัย ทำให้เกิดองค์ความรู้ โดยเขียนเป็น สมการในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$\hat{Z}_y = .507 Z_{x3} + .221 Z_{x5} + .161 Z_{x6}$$

จากสมการ พบว่า การประมวลผลข้อมูล (Z_{x3}) การวิเคราะห์ข้อมูล (Z_{x5}) และการนำข้อมูลไปใช้ (Z_{x6}) มีอิทธิพลต่อมีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาดรตาด (Z_y) เท่ากับ .507, .221 และ .161 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อธิบายได้ว่า การประมวลผลข้อมูล (Z_{x3}) การวิเคราะห์ข้อมูล (Z_{x5}) และการนำข้อมูลไปใช้ (Z_{x6}) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา (Z_y) เพิ่มขึ้น .507, .221 และ .161 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา ด้านการตรวจสอบข้อมูล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จึงเสนอแนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการหรือผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบข้อมูลสารสนเทศเพื่อยืนยันความถูกต้องก่อนการนำมาใช้งานในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

2. การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ด้านการพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จึงเสนอแนะว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเห็นความสำคัญด้านการพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดรตาด โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงเสนอแนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาพัฒนาและเสริมสร้างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และควรมีประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก
2. ควรมีการศึกษาทักษะความรู้ ความสามารถของครูและบุคลากรในสถานศึกษาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *แนวการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จารุ ชุมโรย. (2556). *การจัดระบบสารสนเทศในยุคปฏิรูปการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 13* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- จิรพิพรรธ ธรรมแท้. (2557). *การบริหารวิชาการที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชุติกาญจน์ หลวงแสน. (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ณัฐชรีดา บัณฑุกาญจน์. (2559). *การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนราชดำริกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐวิทย์ เจริญพงษ์. (2565). *การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้วยอิทธิพลของการบริหารงานสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม.
- ไทพนา ป้อมหิน. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นิธิพงศ์ โรจนกุล. (2559). *ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต 2 อำเภอธัญบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาตราด*

FACTORS IN INFLUENCING TEACHERS HAPPINESS AT WORK IN SCHOOL UNDER
THE JURISDICTION OF TRAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

ภัทริณญา แพทย์อุดม, ทรงยศ แก้วมงคล และ กุลจิรา รักษานคร

Phattharinya Phaetaudom, Songyos Kawmonglon and Kuljira Ruksanakorn

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University

Email: phattharinya.titi@northbkk.ac.th and Songyos.ka@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา 2) ระดับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา และ 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำนวน 294 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .983 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านองค์กรมีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r_{xy} = .777$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากครอบครัว (X_2) ปัจจัยด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (X_6) และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน (X_9) ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยด้านลักษณะงาน (X_4) และปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน (X_8) ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนำเสนอเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$\hat{Z}_y = .268Z_{x9} + .214Z_{x6} + .193Z_{x2} + .181Z_{x4} + .172Z_{x8}$$

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู, ความสุขในการทำงานของครู

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) the level of factors affecting the happiness at work of teachers in educational institutions, 2) the level of happiness at work of teachers in educational institutions, 3) the correlation between factors affecting happiness in educational institutions with the work of teachers in educational institutions and 4) factors affecting the happiness of teachers in educational institutions under the jurisdiction of Trat Primary Educational Service Area Office. The sample group consisted of 294 teachers under the Trat Primary Educational Service Area Office. The research instrument was a questionnaire with a reliability value of .983. Statistics used in data analysis included frequency, percentage, mean, and deviation. Standard and multiple regression analysis. The research results found that

1. Factors affecting the happiness of teachers in educational institutions Under the jurisdiction of the Trat Primary Educational Service Area Office overall and in each area. at the highest level

2. Happiness at work of teachers in educational institutions Under the jurisdiction of Trat Primary Educational Service Area Office Overall and each aspect at the highest level

3. Family factors and organizational factors are correlated to the happiness of teachers in educational institutions under the Trat Primary Educational Service Area Office, overall there is a positive relationship. Is at a high level ($r_{XY} = .777$) with statistical significance at the .01 level.

4. Family support factors (X2), career advancement factors (X6), and work environment factors (X9) affect the happiness of teachers in educational institutions. Under the jurisdiction of Trat Primary Educational Service Area Office Statistically significant at the .01 level. Work characteristics factors (X4) and workplace morale factors (X8) have a statistically significant effect at the .05 level and are presented as prediction equations in the figure. Standard scores as follows:

$$\hat{Z}_y = .268Z_{x9} + .214Z_{x6} + .193Z_{x2} + .181Z_{x4} + .172Z_{x8}$$

Keywords; Factors affecting teachers' happiness at work, teachers' happiness at work

บทนำ

จากพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจและอาสาสมัครพลเรือน ในพิธีตรวจพลสวนสนาม เนื่องในโอกาสงานพระราชพิธีรัชดาภิเษก วันอังคาร ที่ 8 มิถุนายน 2514 ทรงตรัสว่า “...ชาติบ้านเมืองประกอบด้วยนานาสถาบัน อันเปรียบได้กับอวัยวะทั้งปวงที่ประกอบกันขึ้นเป็นชีวิต ร่างกาย ชีวิตร่างกายดำรงอยู่ได้ เพราะอวัยวะใหญ่น้อยทำงานเป็นปรกติพร้อมกันอย่างไร ชาติบ้านเมืองก็ดำรงอยู่ได้ เพราะสถาบันต่างๆ ตั้งมั่น และปฏิบัติหน้าที่ของตนๆ โดยพร้อมมูลอย่างนั้น...” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2562) จากพระบรมราโชวาทที่ผู้วิจัยอันเชิญมานี้ แสดงให้เห็นว่าการที่ประเทศชาติจะพัฒนาได้ต้องเกิดจากการร่วมมือของสถาบันต่างๆ ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายให้ดี จึงจะสามารถพัฒนาประเทศชาติให้ก้าวหน้าได้ กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับทุกประเภท มีหน้าที่กำหนดนโยบายและแผน มาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ประสานงานและให้การส่งเสริมการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการกีฬา รวมทั้งติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560–2579 ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี เพื่อเป็นการวางกรอบเป้าหมายและกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาของประเทศ มีเป้าหมายหลักเพื่อจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาคนให้เกิดสมรรถนะที่สอดคล้องต่อการทำงานและความต้องการของประเทศ เน้นการให้ความสำคัญ การมีส่วนร่วมและการยอมรับของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อันจะส่งผลให้การขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติประสบความสำเร็จ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2560)

จากแผนพัฒนาฉบับดังกล่าวในการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาครูก่อนเป็นอันดับแรก เนื่องจากบทบาทหน้าที่ของครู มีหน้าที่อบรมสั่งสอนและส่งเสริมผู้เรียนในการพัฒนาครูจึงไม่เฉพาะการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถเท่านั้น ความสุขของครูก็ต้องพัฒนาควบคู่ไปด้วยเพราะสิ่งที่มนุษย์ต้องการมากที่สุดคือความสุข งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า ความสุขเป็นเครื่องมือที่ช่วยนำพาเราไปสู่ความสำเร็จในระดับที่สูงขึ้นอีกด้วย ในการวิเคราะห์งานวิจัยต่างๆ ในเรื่องความสุข นักจิตวิทยาสามท่านชื่อ ซอนยา ลูโบเมียร์สกี ลอรา คิงและเอ็ด ไดเนอร์ ได้ค้นพบว่า “ผลงานวิจัยจำนวนมากแสดงให้เห็นว่าคนที่มีความสุขล้วนประสบความสำเร็จในหลายๆ ด้านของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นชีวิตสมรส มิตรภาพ รายได้ สุขภาพและผลการปฏิบัติงาน” ผลการวิจัยดังกล่าวยังเผยให้เห็นอีกด้วยว่า ความสุขและความสำเร็จมีความสัมพันธ์ในเชิงที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน กล่าวคือ ไม่เพียงแต่ความสำเร็จในหน้าที่การงานหรือความรักจะช่วยให้เรามีความสุข ทว่าความสุขก็ทำให้เราประสบความสำเร็จมากขึ้นด้วยเช่นกัน ในทำนองเดียวกัน คนที่มีความสุขจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกว่า มีแนวโน้มที่จะเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานมากกว่า อีกทั้งยังมีชีวิตที่ดีและยืนยาวอีกด้วย การแสวงหาความสุขจึงเป็นสิ่งที่คุ้มค่า (วิชาความสุขที่มีสอนแค่ฮาร์วาร์ด. 2559) แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันแสดงให้เห็นว่าครูไม่มีความสุขในการทำงาน กล่าวคือ ครูเป็นอาชีพหนึ่งที่เสี่ยงต่อการมีความเครียดในการทำงาน เนื่องจากครูมีภาระงานมากและต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับตัว

นักเรียน ซึ่งในขณะเดียวกันต้องประสานงานกับผู้ปกครองของนักเรียนตลอดเวลา (วิไล จันทรเปียง. 2566) องค์กรที่จะประสบความสำเร็จได้ ปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวผลักดันและมองข้ามไม่ได้เลย ก็คือ ปัจจัยแห่งความสุข “ชีวิตคนทำงานไม่มีใครที่ไม่ต้องการความสุขเพราะความสุขที่เกิดขึ้นเป็นเสมือนน้ำหล่อเลี้ยงให้พฤติกรรมคนปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น อันนำไปสู่การปฏิบัติตามที่องค์กรต้องการ ความสุขจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหา” (วิไล จันทรเปียง. 2566)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ว่ามีปัจจัยใดบ้างและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา เพื่อตอบสนองต่อนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและเพื่อส่งเสริมให้ครูมีความสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาด้านตนเองของผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เกิดความสุขในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านองค์กร ที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด
2. เพื่อศึกษาระดับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำนวน 1,107 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. 2566)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำนวน 294 คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane'. 1967) และ สุ่มแบบสัดส่วนแบ่งชั้นภูมิ (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้นภูมิ และสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด แบ่งเป็น 5 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานะภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
 ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล
 ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัว
 ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความสุขในการทำงานของครู
 ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดขอบข่ายของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) ร่างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน 4) นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา 5) นำแบบสอบถามฉบับร่าง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ คำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่า เท่ากับ 1 6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้วไปใช้กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าอำนาจการจำแนก อยู่ระหว่าง .263 - .858 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .983 7) ปรับปรุงแบบสอบถามให้อยู่ในรูปแบบที่สมบูรณ์ 8) นำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติอ้างอิง ด้วยการวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพหุคูณ ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product-moment Correlation Coefficient)

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษิตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกเป็นรายด้าน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านครอบครัว	4.66	.410	มากที่สุด	1
2. ด้านองค์กร	4.60	.433	มากที่สุด	2
รวม	4.63	.368	มากที่สุด	-

จากตาราง 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D.= .368) เมื่อ

พิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านครอบครัว ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = .410) และด้านองค์กร ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = .433) ตามลำดับ

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกเป็นรายด้าน

ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านสุขภาพดี (Happy Body)	4.61	.475	มากที่สุด	6
2. ด้านน้ำใจดี (Happy Heart)	4.65	.438	มากที่สุด	3
3. ด้านสังคมดี (Happy Society)	4.63	.476	มากที่สุด	4
4. ด้านการผ่อนคลายดี (Happy Relax)	4.58	.540	มากที่สุด	7
5. ด้านใฝ่รู้ดี (Happy Brain)	4.62	.465	มากที่สุด	5
6. ด้านจิตวิญญาณดี (Happy Soul)	4.66	.436	มากที่สุด	2
7. ด้านการเงินดี (Happy Money)	4.57	.561	มากที่สุด	8
8. ด้านครอบครัวดี (Happy Family)	4.67	.448	มากที่สุด	1
รวม	4.62	.403	มากที่สุด	-

จากตาราง 2 พบว่า ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = .403) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับแรกคือ ด้านครอบครัวดี (Happy Family) ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = .448) รองลงมา คือ ด้านจิตวิญญาณดี (Happy Soul) ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = .436) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการเงินดี (Happy Money) ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = .561)

ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉	X	Y
X ₁	1										
X ₂	.809**	1									
X ₃	.433**	.476**	1								
X ₄	.394**	.399**	.807**	1							
X ₅	.456**	.511**	.760**	.824**	1						
X ₆	.437**	.458**	.750**	.786**	.811**	1					
X ₇	.477**	.512**	.703**	.700**	.760**	.844**	1				
X ₈	.439**	.419**	.690**	.726**	.736**	.808**	.853**	1			
X ₉	.359**	.382**	.645**	.671**	.614**	.691**	.746**	.821**	1		
X	.635**	.658**	.854**	.863**	.881**	.896**	.895**	.884**	.808*	1	

*										
Y	.483**	.508**	.632**	.669**	.630**	.701**	.684**	.717**	.701**	.777**
										1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านองค์กร มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r_{XY} = .777$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว (X_1) มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{X1Y} = .483$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.2 ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว (X_2) ความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{X2Y} = .508$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.3 ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน (X_3) มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r_{X3Y} = .632$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.4 ด้านลักษณะงาน (X_4) มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r_{X4Y} = .669$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.5 ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน (X_5) มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r_{X5Y} = .630$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.6 ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (X_6) ความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r_{X6Y} = .701$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.7 ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ (X_7) มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r_{X7Y} = .684$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.8 ด้านขวัญและกำลังใจในที่ทำงาน (X_8) มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r_{X8Y} = .717$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.9 ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน (X_9) ความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง ($r_{X9Y} = .701$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis: MRA) ด้วยวิธี Stepwise

ตัวแปร	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา				
	B	SE	Beta	t	p-value
ค่าคงที่	.933	.200		4.656	.000
ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว (X_2)	.159	.061	.172	2.622**	.009
ด้านลักษณะงาน (X_4)	.150	.060	.193	2.495*	.013
ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (X_6)	.180	.068	.214	2.634**	.009
ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน (X_8)	.148	.070	.181	2.112*	.036
ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน (X_9)	.223	.055	.268	4.077**	.000
R = 0.886 Adjusted R2 = 0.785 SE (est.) = 10.692 F = 1.127** Sig = .000					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4 ผลของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Stepwise พบว่า ตัวพยากรณ์ทั้ง 3 ตัว ประกอบด้วย ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว (X_2) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (X_6) และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน (X_9) ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนตัวพยากรณ์อีก 2 ตัว คือ ด้านลักษณะงาน (X_4) และด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน (X_8) ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.886 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ชุดนี้ร่วมกันพยากรณ์ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ได้ร้อยละ 78.5 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 10.692

โดยตัวแปรพยากรณ์ที่ดีของความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด มีทั้งหมด 5 ตัวแปร เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน (X_9) ($\beta = .268$) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (X_6) ($\beta = .214$) ด้านลักษณะงาน (X_4) ($\beta = .193$) ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน (X_8) ($\beta = .181$) และด้านการสนับสนุนจากครอบครัว (X_2) ($\beta = .172$) ดังนั้น จึงสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ในรูปคะแนนดิบและรูปคะแนนมาตรฐาน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = .933 + .223X_9 + .180X_6 + .159X_2 + .150X_4 + 148X_8$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = .268Z_{x9} + .214Z_{x6} + .193Z_{x2} + .181Z_{x4} + 172Z_{x8}$$

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านกับรายข้อ พบว่า ระดับของปัจจัยรายด้านและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมธาพร ผังลักษณ์ (2559) ได้ศึกษาความสุขในการทำงานของครูในอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิศักดี ทรัพย์ประเสริฐ, อติศัย วรรณะภูติ, ชนาถณ์ภูฏี ผลดี, จันทนา แสนสุข (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

อาจเป็นเพราะว่าครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากที่สุดกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ทั้งในด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว ด้านนโยบายและการบริหารงาน/โครงสร้างการบริหาร ด้านลักษณะงาน ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านการได้รับการดำนยอมรับนับถือ ด้านขวัญกำลังใจในการทำงานและด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน

2. ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านกับรายข้อ พบว่า ระดับของความสุขรายด้านและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาณิชา มูลอามาตย์ (2557) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ความสุขในการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมธาพร ผังลักษณ์ (2559) ได้ศึกษาความสุขในการทำงานของครูในอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความสุขในการทำงานของครูในอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อาจเป็นเพราะว่าครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากที่สุดกับความสุขในการทำงาน ทั้งใน ด้านสุขภาพดี (Happy Body) ด้านน้ำใจดี

(Happy Heart) ด้านสังคมดี (Happy Society) ด้านการผ่อนคลายดี (Happy Relax) ด้านใฝ่รู้ดี (Happy Brain) ด้านจิตวิญญาณดี (Happy Soul) ด้านการเงินดี (Happy Money) และด้านครอบครัวดี (Happy Family)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อกัน มีความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .359 - .853 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ตัวแปรต้นที่เหมาะสมการกับการวิเคราะห์การถดถอย ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดกับความสุขในการทำงาน มีความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .483 - .717 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ที่เหมาะสมในการที่ตัวแปรต้นจะพยากรณ์ค่าตัวแปรตามได้ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูติมา จิรนนท์วัฒนา (2561) ศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรในโรงพยาบาล มหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานของบุคลากรในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาณิดา บุญทวี (2561) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการทำงานของเจ้าหน้าที่สำนักสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 7 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการทำงานนั้น มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อาจเป็นเพราะว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ส่งผลให้ครูมีความสุขในการทำงาน

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ผลการศึกษาพบว่าทั้ง 5 ปัจจัยร่วมกันพยากรณ์ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ได้ร้อยละ 78.5 เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านลักษณะงาน ด้านขวัญและกำลังใจในที่ทำงานและด้านการสนับสนุนจากครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ ธาณิชา มูลอามาตย์ (2557) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านลักษณะงาน ด้านขวัญและกำลังใจในที่ทำงาน และด้านการสนับสนุนจากครอบครัว ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิพล หมั่นมาก (2564) ได้ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนพื้นที่เกาะ จังหวัดตราด ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และด้านลักษณะงานส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนพื้นที่เกาะ จังหวัดตราด และสอดคล้องกับผลวิจัยของ สุธีรา สี่มา,ณัฐกฤตา งามมีฤทธิ์,สิริพร อนุศาสนนันท์ ,ทรงวุฒิ อยู่เอี่ยม (2564) ได้ศึกษา โมเดลความสัมพันธ์และแนวทางส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านลักษณะงาน

ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงานและด้านการสนับสนุนจากครอบครัว ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรี

อาจเป็นเพราะว่าครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากที่สุดกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน

องค์ความรู้วิจัย

จากผลการวิจัย ทำให้เกิดองค์ความรู้ โดยเขียนเป็น สมการในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$\hat{Z}_y = .268Z_{x9} + .214Z_{x6} + .193Z_{x2} + .181Z_{x4} + .172Z_{x8}$$

จากสมการ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน (Z_{x9}) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (Z_{x6}) ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว (Z_{x2}) ด้านลักษณะงาน (Z_{x4}) และ ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน (Z_{x8}) มีอิทธิพลต่อมีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด (Z_y) เท่ากับ .268, .214, .193, .181 และ .172 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อธิบายได้ว่า ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน (Z_{x9}) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (Z_{x6}) ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว (Z_{x2}) ด้านลักษณะงาน (Z_{x4}) และ ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน (Z_{x8}) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด (Z_y) เพิ่มขึ้น .268, .214, .193, .181 และ .172 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ตัวแปรค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ด้านองค์กรเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับองค์กรทั้งในด้านของการกำหนดนโยบายและการบริหารงาน/โครงสร้างการบริหาร ลักษณะงาน สัมพันธภาพในที่ทำงาน ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ขวัญและกำลังใจในการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

2. ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ตัวแปรค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ด้านการเงินดี (Happy Money) เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับปัญหาการเงินของครูในสถานศึกษา น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เป็นแบบอย่างที่ดี ใช้จ่ายพอเพียงเท่าที่จำเป็น ประหยัด ปลูกฝังนิสัยการอดออม ไม่มีหนี้สิน รวมถึงมีการจัดอบรมด้านการเงินให้แก่ครูในสถานศึกษา

3. จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวและด้านองค์กร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงาน

ของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นลำดับสุดท้าย ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ทั้งอาคาร สถานที่ ความแออัด สถานที่ทำงาน ความสะอาด สิ่งรบกวน อาหาร สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกในที่ทำงาน

4. จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว (X_2) ด้านลักษณะงาน (X_4) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (X_6) ด้านขวัญและกำลังใจในที่ทำงาน (X_8) และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน (X_9) ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและบุคคลทั่วไป เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว มีส่วนในการช่วยเหลือครู การให้กำลังใจ การให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ แนะนำให้คำปรึกษาแก่ครูจนเกิดเป็นกำลังใจในการฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ในการทำงาน รับรู้ต่อรูปแบบของงาน บทบาทหน้าที่ในการทำงานตามความถนัด มอบหมายงานตามความสามารถที่ตรงกับบุคลากร ให้อิสระในการทำงาน ตลอดจนให้ครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงาน มีความเท่าเทียม ส่งเสริมครูในการพัฒนาตนเอง การทำผลงาน การเลื่อนเงินเดือน วิทยฐานะ ฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การแสดงความสำคัญในโอกาสพิเศษต่างๆ รวมถึงดูแลสถานที่ทำงาน ความสะอาด สิ่งรบกวน สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานให้เพียงพอต่อความจำเป็น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบความสุขในการทำงานของครูจำแนกตามสังกัดและภูมิภาค
2. ควรจัดทำวิจัยเชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุข โดยการวิเคราะห์เส้นทาง

บรรณานุกรม

- ธานีชา มุลอามัตย์. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เมธพร ผังลักษณ์. (2559). ความสุขในการทำงานของครูในอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จินดาวรรณ รามทอง. (2558). ความสุขในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธีรศักดิ์ ทรัพย์ประเสริฐ, อติศัย วรธนะภูติ, ชนาถณ์ภูธร์ ผลดี และ จันทนา แสนสุข. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. วารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา, 15(2), 1-15.

- สุธีรา สีมา, ณัฐกฤตา งามมีฤทธิ์, สิริพร อนุศาสนนันท์ และ ทรงวุฒิ อยู่เอี่ยม. (2564). โมเดลความสัมพันธ์และแนวทางส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรี (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สิทธิพล หมั่นมาก. (2564). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนพื้นที่เกาะ จังหวัดตราด (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ภาณิดา บุญทวี. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการทำงานของเจ้าหน้าที่สำนักสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 7 (สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชุติมา จิรนนท์วัฒนา. (2561). ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรในโรงพยาบาล มหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร (สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

การส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*

PROMOTING BUDDHIST LEADERSHIP OF THE SANGHA OF
PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

พระครูวิสุทธธีรธรรมโสภิต

Phrakhravisoothammasopit

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: dumsak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาหลักการบริหารส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธ 2. ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธ และ 3. เสนอแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 15 ราย ได้แก่ เจ้าอาวาส เจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ ไวยาวัจกร และผู้นำชุมชนของวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์เนื้อหาแบบสัมภาษณ์

หลักการบริหารส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ ส่งเสริมให้พระสังฆาธิการเข้าในการบริหารโดยใช้สติแบบอย่างของภาวะผู้นำ นำหลักธรรมบริหารมาใช้ควบคู่ หลัก 6 ด้านของคณะสงฆ์ ให้ดำเนินตามแนวทางหลักปริสธรรม 7 ประการ เพื่อให้ตระหนักรู้ตามแนวทางวิถิพุทธ เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคลากรของพระพุทธศาสนา

ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธ โดยนำหลักสัปปริสธรรม 7 มาเป็นกรอบในความคิด ตามหลัก 6 ด้านของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การพัฒนาตนเองให้รู้จักสาเหตุ ปัจจัย การรู้จักผลที่กระทบทั้งทางบวกและทางลบ เป็นการแสดงความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมแก่ตนเอง (อัตตัตถะ) มีการให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานและชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมแก่ผู้อื่น (ปรัตถะ) และมีความยินดีในสภาพการณ์ที่วัดและชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (อุภยัตถะ)

แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำเชิงพุทธ การส่งเสริมให้พระสังฆาธิการ ให้เรียนรู้ในหลักปริสธรรม 7 มากลั่นกรองตามแนวทาง 6 ด้าน สร้างวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ระเบียบ แบบแผน จาริต ประเพณี มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงคณะสงฆ์ โดยระดมปัญหา ตลอดจน แนวทางในการแก้ไขหาข้อสรุป ทิศทางในการดำเนินการงานต่าง ๆ โดยมีหลักในการจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อคณะสงฆ์เองก็ดี และเพื่อสร้างทัศนคติที่ดี

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, การส่งเสริมภาวะผู้นำ, พระสังฆาธิการ

* Received March 5, 2024; Revised May 3, 2024; Accepted July 25, 2024

ABSTRACT

In this research, three objectives were purposely made: 1. to study the administrative principles that support that Buddhist leadership, 2. to study the principles of Buddhaddhamma that support the Buddhist leadership, and 3. to propose the guidelines that support the Buddhist leadership of ecclesiastical officials, Prachuap Kiri Khan Province. This research employed the qualitative research methodology. In this research, key informants were purposively selected from 15 peoples comprising of abbots, ecclesiastical officers, servants, and community's leaders of temples regarded as the excellent ones in the development. The research tools were of interview forms and then the contents gained from interview was also analyzed.

As far as the administrative principles that support the Buddhist leadership of ecclesiastical officers are concerned, they are purposely aimed at supporting the ecclesiastical officers to have proper understanding of certain management of leadership through mindfulness whereby six kinds of the Sangha's missions could be effectively carried out in accordance with seven types of qualities of a good man by which the Buddhist ways would be fully realized so as to potentialize the Buddhist personnel correspondingly.

In studying Buddhaddhamma that supports the Buddhist leadership, it was considerably found that seven types of qualities of a good man could be used as the conceptual framework accorded with six kinds of Buddhist Sangha's mission administration. In these matters, its development necessitates self-realization where the cause and effect, be they positive or negative, must be fully understood. Once completely realized, it would reflect on moral self-responsibility where the co-workers and community are meaningfully prioritized resulting in taking moral responsibility to others and expressing salutary wishes to all while the temple and community meet with certain advantages.

When it comes to the guidelines to support the effectiveness of the Buddhist leadership, it clearly shows that the ecclesiastical officers should be inculcate with the principles of qualities of a good man where six kinds of Buddhist Sangha's mission are incorporated in order to create the desirable visions, goals, regulations, schemes, customs and traditions leading to creative ideas which would be able to utilized to develop and reform the Sangha. To achieve this, brainstorming and necessary solution to problems involved should be obtained so as to do various activities systematically. Consequently, the highest benefit and good attitude would be brought to the Buddhist Sanghas

themselves respectively.

The guidelines of Buddhist leadership and ecclesiastical monks' efficiency can help learning of 7 Pusiasdham principles to help in filtering the 6 principles to help creating visions, goals, orders, patterns and traditions. The creations and ideas are for Sangha's development by brainstorming to find ways to solve the problems and to get the conclusion and direction within the work operations based on principles.

Keywords; Buddhist Leadership, Leadership promotion, Monk

บทนำ

สถานการณ์ของโลกในศตวรรษที่ 21 (ระหว่าง ค.ศ. 2001 - 2100) ลักษณะสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปทุก ๆ ระดับ ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับสังคม ระดับองค์การ ระดับกลุ่ม และระดับบุคคล องค์การต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับสังคม ระดับองค์การ ระดับกลุ่ม และระดับบุคคล ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีและอื่น ๆ ผลจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบในทางบวกและทางลบได้ทั้งสิ้น สำหรับประเทศไทยที่ผ่านมาได้รับผลกระทบเชิงลบ เช่น ความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเข้าสู่สังคมสูงวัยของโลก การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่รวดเร็ว การปรวนแปรของสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภัยพิบัติทางธรรมชาติของโลกมีแนวโน้มเกิดความรุนแรงมากขึ้นและผลกระทบอื่นๆ อีกมากมาย เมื่อพิจารณาในภาพรวมขององค์การ จำเป็นต้อง วิเคราะห์ตนเองทั้งในจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค เพื่อให้เห็นความสำคัญ และความเร่งด่วนในการที่จะต้องปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงตนเองให้อยู่รอด และมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยเฉพาะผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์การ จำเป็นต้องปฏิรูปตนเอง และการเปลี่ยนแปลงบทบาทเพื่อนำพาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายในสิ่งที่ดีกว่า

ดังนั้น ผู้นำองค์กรจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญทุกระดับของสังคม เพราะผู้นำเป็นผู้ริเริ่มการกระทำและการแสดงบทบาทที่สำคัญในการตัดสินใจขององค์กร (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556) ภาวะผู้นำ (Leadership) จึงนับว่าเป็นตัวช่วยสนับสนุนหรือเป็นกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่า พยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน โดยได้รับการยอมรับและยกย่องจากบุคคลอื่นให้เป็นผู้นำในกลุ่มและมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มบุคคลนั้น สามารถกระตุ้น ชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่น มีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย สอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสร้างภาวะผู้นำของประเทศไทย

สุรเชษฐ์ หิรัญสถิตย์, สิทธิชัย แสงนิล และสุกัญญา แซ่มซ้อย (2562) พบว่า ภาวะผู้นำ นับว่าเป็นคุณสมบัติของบุคคลและกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือ มากกว่า พยายามใช้อิทธิพลของตนเองหรือกลุ่มตนที่มีความสามารถในการโน้มน้าวหรือจูงใจ ให้ผู้อื่นยอมรับและยินดีปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ โดยจูง

ใจให้บุคคลหรือกลุ่ม เกิดพฤติกรรมที่ทำด้วยความตั้งใจและเต็มใจ สามารถกระตุ้น ชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการลงมือกระทำสิ่งต่าง ๆ มีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย เพื่อก่อให้เกิดผลกระทบนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งบรรลุเป้าหมายขององค์การ ที่วางไว้ทั้งยังสร้างหรือรักษาวัฒนธรรมขององค์การให้อำรงอยู่ โดยเฉพาะพระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้นำในด้าน ศาสนจักรที่กระจายไปทั่วทุกถิ่นในประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณ สงเคราะห์ (พระวิสุทธิภัทรธาดา, 2547)

จากการปรากฏการณ์การปกครองคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นคณะสงฆ์ฝ่าย มหานิกาย หรือธรรมยุติกนิกาย มักจะมีปัญหาเรื่องเกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติผิดพระธรรมวินัยผิด หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอันเนื่องมาจากพระผู้ใหญ่ระดับเจ้าคณะจังหวัด หรือเจ้าอาวาส จนถึงพระ ระดับปฏิบัติการได้แก่ พระสังฆาธิการที่ดูแลพระสงฆ์ในเขตการปกครอง และภายในวัดไม่ทั่วถึงพระสังฆาธิการ ในตำแหน่งเจ้าอาวาสจัดเป็นผู้นำระดับวัดที่มีตำแหน่งสูงสุดในชุมชนและหมู่บ้านมีความสำคัญยิ่งในฐานะผู้นำ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามแล้วยังช่วยธำรงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและที่พึ่งของประชาชน การจะบริหารจัดการพันธกิจดังกล่าวนี้ให้เป็นไปด้วย ความเรียบร้อยมีความสามารถในการจัดการองค์การ มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพียงใดนั้น ปัจจัยหนึ่งที่มี ความสำคัญคือการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ คือเจ้าอาวาส ล้วนต้องปรับบทบาทให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ให้มีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องผลวิจัยเรื่องประสิทธิผล ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พระสมศักดิ์ สุขทวีเลิศพงศ์ และวรเดช จันทรศร, 2561) พบว่าปัจจัยที่ส่งผล ให้เกิดประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มากที่สุดได้แก่ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส และงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในวสนสมัย (พระครูพิศาลเขตคณารักษ์ ปรีชา สามัคคี และวีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล, 2559) พบว่า รูปแบบเป็นการบูรณาการทฤษฎีภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การสร้างทีมงานหลักคุณธรรมและภารกิจคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจจากการทดลองใช้ รูปแบบอยู่ในระดับมากเฉลี่ย 4.31 ดังนั้น การส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อรองรับ การเปลี่ยนแปลงองค์การคณะสงฆ์ในอนาคตจึงมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มี คุณภาพมาตรฐานยิ่งขึ้น

ภายใต้เงื่อนไขและสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกขณะ ย่อมเป็นแรงกดดันให้สังคมไทย ต้องปรับตัวและมีการบริหารจัดการองค์การอย่างชาญฉลาดมากขึ้น การใช้ภาวะผู้นำแบบดั้งเดิมอาจทำให้ องค์การหยุดนิ่ง ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ เช่นเดียวกับการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์ต้องปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ เพื่อแก้ไขปัญหารากฐานสำคัญที่เป็นจุดอ่อนและข้อจำกัดของภาวะผู้นำของ พระสังฆาธิการ เช่น การยึดโยงกับระบบโครงสร้างการบริหารและการจัดรูปแบบการบริหารงานคณะสงฆ์ใน ลักษณะรวมศูนย์ ขาดประสิทธิภาพในการปกครอง ไม่เน้นการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง การ ปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน : ปัญหาและแนวทางแก้ไข ไม่เน้นการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่อง ประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พระสมศักดิ์ สุขทวีเลิศพงศ์ และวรเดช จันทรศร, 2562) พบว่า

มีสาเหตุมาจากปัญหาโครงสร้างการปกครองเพราะคณะสงฆ์ที่ถูกควบคุมโดยรัฐผ่านพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535) การขาดประสิทธิภาพในการปกครองมาจากสาเหตุที่รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลต่อการปกครองสงฆ์จำนวนมาก ซึ่งด้อยในประสิทธิภาพการทำงานเพราะชราภาพ และยังด้อยความรู้ความสามารถในการปกครองสงฆ์สืบเนื่องจากระบบกลไกคณะสงฆ์ไม่มีการพัฒนา และผลการวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2561) พบว่า วัดมีการบริหารงานตามทฤษฎีองค์การในระบบปิดเพราะประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ยังขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเป็นหลัก จึงควรที่จะเปิดการบริหารกิจการวัดให้มีส่วนร่วมสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมภายนอกตามทฤษฎีองค์การระบบเปิด จากการศึกษาแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า มีวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่นจำนวน 10 แห่ง มีวัดพัฒนาตัวอย่างจำนวน 22 แห่ง มีอุทยานการศึกษาในวัดจำนวน 24 แห่ง โดยเมื่อพิจารณาอัตราส่วนระหว่างวัดทั้งจังหวัดกับวัดที่ได้รับการประกาศจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น 1 : 25 หรือร้อยละ 24.60 วัดพัฒนาตัวอย่าง 1 : 11 หรือร้อยละ 54.12 และอุทยานการศึกษาในวัด 1 : 10 หรือร้อยละ 59.04 ตามลำดับ ถือว่าเป็นอัตราส่วนวัดที่ได้รับการพัฒนามีน้อย อาจบ่งบอกถึงศักยภาพของเจ้าอาวาสที่ให้ความใส่ใจกับการพัฒนาวัดน้อยลง หรือเป็นผู้นำที่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดให้เป็นวัดพัฒนาเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมุ่งศึกษาด้านพฤติกรรมภาวะผู้นำและนำเสนอแนวทางการส่งเสริมโดยนำองค์ความรู้ด้านหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับภาวะผู้นำตามเกณฑ์การประเมินภาวะผู้นำเชิงพุทธ เพื่อใช้เป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการบริหารส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในด้านเนื้อหาเอกสารและแบบวิจัยภาคสนาม (Field-work Research) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และศึกษาจากเอกสาร (Documentary

Research) และภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามลำดับ ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจาก คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอรรถกถาพุทธศักราช 2556 หนังสือ เอกสารงานวิจัย บทความวิชาการ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนการดำเนินชีวิต และส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักวิชาที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพภาวะผู้นำรวมถึงจรรยาบรรณของผู้นำโดยรวบรวมข้อมูลจากสถาบัน, องค์กรและนักพัฒนาผู้นำรวมถึงหนังสือและบทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ศึกษาข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพหลักการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารและการจัดการของภาวะผู้นำ

4. ศึกษาภาคสนาม โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) แบบมีโครงสร้าง กับเจ้าอาวาสวัดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ดำเนินการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย

4.1 บทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดที่มีประสบการณ์และประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ จำนวน 7 รูป

4.2.ตัวแทนคณะกรรมการวัด ไวยาวัจกร หรือผู้นำชุมชน จำนวน 8 คน

5. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ได้ข้างต้น และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปข้อมูลจากเอกสารประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการประกาศจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้เป็นอุทยานการศึกษา วัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น รูปและกรรมการวัด ไวยาวัจกรหรือผู้นำชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดจำนวน 15 รูป/คน ดังนี้

ที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ที่อยู่ปัจจุบัน	ตำแหน่ง
1	พระเทพวชิรสุธี .	วัดสุขสำราญ	รักษาการเจ้าอาวาสวัดสุขสำราญ (ธ)
2	พระครูพิสิทธ์ภาวนาพิธาน	วัดหัวหิน	เจ้าอาวาสวัดหัวหิน
3	พระครูสุนทรกิตติวัฒน์	วัดสิทธิสังฆาราม	เจ้าอาวาสวัดสิทธิสังฆาราม
4	พระครูโอภาสธรรมวงศ์	วัดอรุณญิกาวาส	เจ้าคณะอำเภอหัวหิน (ธ)
5	พระครูอาทรศิริรักษ์	วัดเขาน้อย	เจ้าคณะอำเภอบราณบุรี
6	พระครูวิจิตรธรรมวิภาช	วัดบุษยะบรรพต	เจ้าคณะอำเภอหัวหิน
7	พระยงยุทธ กตธูโร	วัดบุษยะบรรพต	รักษาการเจ้าคณะตำบลหัวหิน
8	นายบำรุง ตริเพชร	ชุมชนหนองคาง อำเภอบราณบุรี	ประธานชุมชนหนองคาง (วัดสิทธิสังฆาราม)
9	นายประยูร ปันอินทร	อำเภอหัวหิน	ไวยาวัจกรวัดสุขสำราญ
10	นายวันชัย สังเกต	ชุมชนสวนลิง อำเภอหัวหิน	ประธานชุมชนสวนลิง (วัดสุขสำราญ)
11	นายอรุณ มากหมู่	อำเภอหัวหิน	ไวยาวัจกรวัดหัวหิน
12	นาย โสภณ ทิมาลี	อำเภอบราณบุรี	ไวยาวัจกรวัดสิทธิสังฆาราม
13	นายสมโภชน์	ชุมชนทุ่งยายอึ้ง อำเภอหัวหิน	ประธานชุมชนทุ่งยายอึ้ง (วัดหัวหิน)
14	นายวิทยา เดชสายบัว	อำเภอหัวหิน	กรรมการวัดหัวหิน
15	นายจักรกฤษ คงรอด	อำเภอหัวหิน	กรรมการวัดหัวหิน

จากตารางดังกล่าว มีวัดที่ได้รับประกาศให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น จำนวน 3 วัด ได้แก่ วัดสุขสำราญ วัดหัวหิน และวัดสิทธิสังฆาราม มีเจ้าอาวาสวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น จำนวน 3 รูป มีพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอที่ปกครองวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น จำนวน 4 รูป มีไวยาวัจกรที่ปฏิบัติหน้าที่ที่วัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น จำนวน 3 คน และผู้นำชุมชนที่ปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนที่ตั้งวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 รูป/คน

สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการประกาศจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้เป็นวัดพัฒนาที่มีผลงานดีเด่นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2541 - 2544 จำนวน 7 รูป และและมีกรรมการวัด ไวยาวัจกร อสม. หน่วยงานทางพระพุทธศาสนา อีก 8 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 15 รูป/คน โดยการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งผ่านระบบออนไลน์และการลงพื้นที่สัมภาษณ์โดยตรงกับผู้ให้ข้อมูลซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสัมภาษณ์กับเจ้าอาวาสในเขตปกครองทำให้ได้ข้อมูลที่สำคัญเพื่อนำมาวิเคราะห์ประเด็นแต่ละด้านให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

1. หลักการบริหารส่งเสริมภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

หลักการบริหารส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในภาพรวมพบว่า เจ้าอาวาสส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการปกครองดูแลวัด มีภูมิธรรมและเป็นสัปบุริสชน คือ เป็นเจ้าอาวาสที่ดี มีความบริบูรณ์ด้วยคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่จะนำพาวัดไปสู่พัฒนาตัวอย่างหรือตัวอย่างดีเด่นและเป็นที่ยึดทางด้านจิตใจของสาธุชน ด้วยตระหนักและมีความพยายามที่จะบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มีเอกลักษณ์ “สะอาดกายเจริญตา สะอาดวาจาเจริญมิตร สะอาดจิตเจริญสุข มุ่งสู่ร่มฉัตรสถาน เป็นสถาบันพระพุทธศาสนาที่มั่นคง”

การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมพบว่า เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ใช้หลักการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยเป็นแกนหลักและกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติของมหาเถรสมาคม ตลอดจนจารีต ประเพณี วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสนับสนุน มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา มีการเทศนาธรรมปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สันทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญของชาติและพระพุทธศาสนา มีการบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง รู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบร่มรื่น เป็นศูนย์กลางของชุมชนนั้น มีการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลให้ทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนเรียนดีแต่ยากจน ให้การอบรมสั่งสอน ให้ที่อยู่อาศัย ให้อาหาร รวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด มีการสงเคราะห์เกื้อกูลภิกษุ สามเณรและประชาชนได้บริหารพื้นที่วัดให้เป็นสถานที่พักอาศัยชั่วคราว เมื่อมีภัยต่าง ๆ

ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมพบว่า เจ้าอาวาสส่วนใหญ่มีลักษณะภาวะผู้นำแบบธรรมชาติ ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ไม่สามารถวิเคราะห์สถานภาพปัจจุบันของวัด ได้ขาดการทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ ขาดการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร ไม่มีความมั่นใจในความถูกต้องของงานที่ทำทุกเรื่อง และขาดทักษะความเข้าใจในเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างถ่องแท้

การจัดทำแผนพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมพบว่า เจ้าอาวาสมีแผนพัฒนาคุณภาพ แผนปฏิบัติการประจำปี มีโครงการ กิจกรรม แต่ไม่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ รวมทั้งคำสั่งแต่งตั้งผู้นำโครงการ กิจกรรมไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การนำหลักสัปบุริสธรรม 7 ไปเป็นกรอบส่งเสริมการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า เจ้าอาวาสส่วนใหญ่มีการนำหลักสัปบุริสธรรมมาเป็นกรอบในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เช่น การพัฒนาตนเองให้รู้จักสืบทอดหาสาเหตุปัจจัย การรู้จักผลที่กระทบทั้งทางบวกและทางลบ เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรมแก่ตนเอง (อัตตัตถะ) มีการให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานและชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรมแก่ผู้อื่น (ปรัตถะ) และมีความยินดีในสภาพการณ์ที่วัดและชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (อุภยัตถะ) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่ม

ไวยวัจกรและกลุ่มผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีต่อกระบวนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ เห็นว่า เจ้าอาวาสมีการบริหารจัดการวัดที่โดดเด่นด้วยการดำเนินภารกิจในด้านต่าง ๆ อย่างมีความมุ่งมั่น ให้เกิดความสงบ เรียบร้อยดีงาม มีความเป็นระบบ ระเบียบ ภิภุ สามเณร ไวยวัจกรและสาธุชนที่มาทำบุญ ที่วัดให้การยอมรับว่า เจ้าอาวาสมีภาวะผู้นำต่อเพื่อนร่วมงาน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสนใจไต่ถามความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ ใช้หลักกัลยาณมิตร เป็นแบบอย่างที่ดี

การนำประสิทธิภาพภาวะผู้นำตามกรอบแนวคิดของ Stephen R. Covey ไปเป็นกรอบส่งเสริมการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า เจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มุ่งในการสร้างภาวะให้เกิดมีในตนเองในแง่ที่พัฒนาดนให้มีปัญญา รู้สึกรู้สีก็นึกคิดสิ่งที่ดีงามและถูกต้องตามทำนองคลองธรรม โดยการคิดทำก่อน เพื่อให้เห็นผลงาน ศรัทธาจากสาธุชนก็จะร่วมอนุโมทนา สนับสนุนปัจจัยในการพัฒนา มีความคิดก้าวหน้า มีความศรัทธาเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีความอดทนและแสวงหาแนวทางให้บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ มีความพร้อมในการทำงาน มีความขยันหมั่นเพียร มีการจัดระเบียบและปฏิบัติการโดยคำนึงถึงลำดับความสำคัญ มีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านของรอบปีที่ผ่านมา ในด้าน ผลผลิตด้านคุณภาพ ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนในเชิงบวก ตอบสนองความต้องการหรือความคาดหวังของผู้ร่วมงานในภาพรวม อยู่ในระดับมาก

3. แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ นั้น ในภาพรวม พบว่า ทางคณะสงฆ์จะระดมปัญหา ตลอดจน แนวทางในการแก้ไข จากการประชุมกัน แล้วนำมาหาข้อสรุป ทิศทางในการดำเนินการงานต่าง ๆ หาก มีการขาดเหลือตรงจุดไหน ก็จะมีความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินกิจการนั้น ๆ โดยมีหลักใน การจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อคณะสงฆ์เองก็ดี และเพื่อสร้าง ทศนคติที่ดีต่อชาวบ้าน ทั้งนี้การจัดการต่าง ๆ ต้องอาศัยความชัดเจน เป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบ ได้ และไม่มีการเลือกชั้นวรรณะ ทั้งนี้ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ก็จะต้องไม่ลืมบทบาทตัวตนของ ความเป็นพระสงฆ์ ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง ยึดแนวหลักการเผยแผ่เข้าไปด้วยในทุก ๆ กิจกรรมที่คณะสงฆ์ดำเนินการเพื่อให้ครอบคลุมการดำเนินการบริหารทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์หลักการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้นมีด้านหลายด้านดังกล่าว แต่ที่ต้องใส่ใจและปฏิบัติตามหลักการที่เหมาะสมเพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภาพรวมของหลักการบริหารจัดการได้แก่ ด้านการปกครอง การเลือกผู้บริหาร การคณะสงฆ์ควรมีกระบวนการเลือกผู้บริหารที่เหมาะสมและมีความประพฤติที่ดีในตำแหน่งต่าง ๆ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม มีการวางแผน คณะสงฆ์ควรสนับสนุนการวางแผนและงานที่เกี่ยวกับพัฒนาการของคณะสงฆ์และพัฒนาพื้นที่ของพระสังฆาธิการ มีการบริหารจัดการ คณะสงฆ์ควรบริหารจัดการทางการเงินและทางทรัพย์สินอย่างมีความรับผิดชอบและสร้างความโปร่งใสในการบริหารด้านศาสนศึกษา การศึกษาและการสอน: คณะสงฆ์ควรสนับสนุนการศึกษาและการสอนให้ผู้ศรัทธาได้รับความรู้เรื่องศาสนศึกษาอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมและค่านิยมของพระสังฆาธิการการสนับสนุนนักศึกษา คณะสงฆ์ควร

สนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาในคณะสงฆ์และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านเผยแผ่ คณะสงฆ์ควรใช้สื่อสารและการโฆษณาเพื่อเผยแผ่กิจกรรมและความเชื่อของคณะสงฆ์ให้ผู้คนรู้จักและมีความเข้าใจ การร่วมกิจกรรมสาธารณะ คณะสงฆ์ควรร่วมกิจกรรมสาธารณะและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อสร้างความเข้าใจและการร่วมมือกับชุมชน ด้านสังคมสงเคราะห์ การให้บริการสังคม การสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะสงฆ์ควรสนับสนุนโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ การศึกษาสงเคราะห์การสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์ คณะสงฆ์ควรสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์แก่นักเรียนและนักศึกษาที่มีความต้องการ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักการบริหารการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

หลักการบริหารการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการปกครองดูแลวัด มีภูมิธรรมและเป็นสัปปุริสชน คือ เป็นเจ้าอาวาสที่ดี มีความบริบูรณ์ด้วยคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่จะนำพาวัดไปสู่วัดพัฒนาตัวอย่างหรือตัวอย่างดีเด่นและเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจของสาธุชน ด้วยตระหนักและมีความพยายามที่จะบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มีเอกลักษณ์ “สะอาดกายเจริญตา สะอาดวาจาเจริญมิตร สะอาดจิตเจริญสุข” มุ่งสู่ร่มฉัตรสถาน เป็นสถาบันพระพุทธศาสนาที่มั่นคง ที่เป็นเช่นนี้อาจสืบเนื่องมาจากเจ้าอาวาสต้องทำหน้าที่เป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งเจ้าอาวาสมีหน้าที่รับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน เช่น ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม บริหารจัดการด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้ดำเนินไปด้วยดี เป็นต้น และมีคุณสมบัติตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 พ.ศ. 2541 ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดให้เจ้าอาวาสต้องมีพรรษาพ้น 5 และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของพระครูนิพัทธ์กัลยาณวัฒน์ (เคนอง กลยาโณ) ยุทธนา ประณีต และอนวัต กระสังข์ (2560) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการ สภาพทั่วไปควรมีการศึกษาขั้นต่ำก็คือ เปรียญธรรม- นกธรรมเอก เป็นผู้ที่มีพรรษาไม่ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีประสบการณ์ในการบริหารวัด มีความประพฤติดี อยู่ในพระธรรมวินัย มีความรู้ความสามารถในการพัฒนา บริหารและจัดการวัด มุ่งบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีทักษะทางสังคม จริยาวัตรตรงมาเลื่อมใส เป็นที่ศรัทธาต่อพุทธศาสนิกชน มีจิตอาสา ให้การช่วยเหลือและพัฒนาอาชีพให้ชาวบ้าน พัฒนาพระเถรให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสั่งสอน อบรมประชาชนมีบุคลิกลักษณะโดยรวมดี กิริยาท่าทางชาวบ้านให้ความเคารพและนับถือ มีความเฉลียวฉลาด แก่ล้ากล้า สร้างเครือข่ายกับประชาชน ชุมชนหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ สามารถชักจูงพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมพัฒนาวัดและประกอบกิจกรรมอื่นร่วมกับวัดได้ ส่งเสริมและกระตุ้นการเรียนรู้ของพระเถรในวัดให้มีความรู้และความสามารถ กล้าตัดสินใจ คิดสร้างสรรค์สามารถสรุปผลการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสได้

ส่วนใหญ่ใช้หลักการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยเป็นแกนหลักและกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติของมหาเถรสมาคม ตลอดจนจารีต ประเพณี วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสนับสนุน มีการให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษาอยู่ในระดับน้อย มีการเทศนาธรรมปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญของชาติและพระพุทธศาสนา มีการบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง รู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบร่มรื่น เป็นศูนย์กลางของชุมชน มีการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลให้ทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนเรียนดีแต่ยากจน ให้การอบรมสั่งสอน ให้ที่อยู่อาศัย ให้อาหาร รวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด มีการสงเคราะห์เกื้อกูลภิกษุ สามเณรและประชาชน บริหารพื้นที่วัดให้เป็นสถานที่พักอาศัยชั่วคราว เมื่อมีภัยต่าง ๆ สอดคล้องกับรายงานการวิจัยเรื่องของพระสุรชัย อนันต์โค (ศักดิ์วงศ์) (2565) เรื่อง ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ และงานวิจัยของพระปลัดบรรจง มหاناโค (โทสันเทียะ) (2564) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านสาธารณูปการ รองลงมา ได้แก่ ด้านสาธารณสงเคราะห์และด้านที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านศาสนศึกษา เรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดตามบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการวัดตามหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัด ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ไปเป็นกรอบส่งเสริมการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้านของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่มีการนำหลักสัปปุริสธรรมมาเป็นกรอบในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เช่น การพัฒนาตนเองให้รู้จักสืบทอดหาสาเหตุปัจจัย การรู้จักผลที่กระทบทั้งทางบวกและทางลบ เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรมแก่ตนเอง (อัตตัตถะ) มีการให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานและชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรมแก่ผู้อื่น (ปรัตถะ) และมีความยินดีในสภาพการณ์ที่วัดและชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (อุภยัตถะ) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มไวยาวัจกรและผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีต่อกระบวนการบริหารจัดการกิจการคณะส่วนใหญ่เห็นว่า เจ้าอาวาสมีการบริหารจัดการวัดที่โดดเด่นด้วยการดำเนินภารกิจในด้านต่าง ๆ อย่างมีความมุ่งมั่น ให้เกิดความสงบ เรียบร้อยดีงาม มีความ

เป็นระบบ ระเบียบ ภิภษ สามเณร ไวยาวัจกรและสาธุชนที่มาทำบุญที่วัดให้การยอมรับว่า เจ้าอาวาสมีภาวะผู้นำต่อเพื่อนร่วมงาน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสนใจใฝ่ถามความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ ใช้หลักกัลยาณมิตรเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ไปในทิศทางที่ดีและตอบสนองความต้องการหรือความคาดหวังของผู้ร่วมงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาสมคิด มะลัยทอง, อติพร เกิดเรือง และประยุทธ สวัสดิ์เรียวกุล (2563) ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 10” ผลวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 คือผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้ตั้งใจประสงค์และเกิดความพึงพอใจเป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนา และผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยหลักสัปปริสธรรม 7 ที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 10 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกาลัญญุตญาณ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามหลักสัปปริสธรรม 7 ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 10 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายงานการวิจัยของพระมหาเอกลักษณ์ เวชกามาภาวะผู้นำพึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตามทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปพบว่า 1. ผู้นำชุมชนมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง 2. ไวยาวัจกรมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก และ 3. บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนิพัทธ์กัลยาณวัฒน์ (คนอง กลยาโณ) ยุทธนา ประณีต และอนวัต กระสังข์ (2560) ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการ มีภาวะผู้นำเชิงพุทธตามหลักสัปปริสธรรม ๗ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ด้านอัตถัญญุตญาณ รองลงมา ด้านธัมมัญญุตญาณ ด้านปุคคลบัญญัติญาณุตตา ด้านอรรถัญญุตญาณ ด้านกาลัญญุตญาณ ด้านปริสญญุตญาณ และน้อยที่สุดด้านมัตตัญญุตญาณ ตามลำดับ

3. แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การบริหารกิจการของคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาเป็นการ สร้างความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์และการดำรงอยู่ของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นการทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย สามารถสร้างศรัทธาเลื่อมใสให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป อีกทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะพุทธบริษัทอีกด้วย การส่งเสริมภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต้องมุ่งพัฒนาศักยภาพคณะสงฆ์เพื่อสร้างศรัทธาและการสร้างเอกลักษณ์การพัฒนาศักยภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำงานในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารมีมากมาย รวดเร็ว ง่ายดาย ในยุคปัจจุบันจึงต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่

เสมอเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดพร้อมบริการที่ดีควรปฏิบัติต่อหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีจิตใจที่พร้อม ให้บริการพระสงฆ์ฆาติการที่มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสงฆ์ฆาติการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธจะเน้นไปที่เจ้าอาวาสที่มีความรู้ความสามารถในการปกครองดูแลวัด มีภูมิธรรมและต้องเป็นสัปบุรุษ คือเป็นเจ้าอาวาสที่ดี มีความเป็นเจ้าอาวาสที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่จะนำพาวัดไปสู่วัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่นและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของสาธุชน และควรนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์มาเป็นกรอบในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิมลสุวรรณเขต (สนิท สุวณฺโณ) พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร และพิเชฐ ทังโต (2561) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการที่เหมาะสมในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสงฆ์ฆาติการจังหวัดสุพรรณบุรี

3.1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการที่เหมาะสมในการปกครองคณะสงฆ์ พบว่า

3.1.1 ด้านดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยพระภิกษุสามเณรตั้งอยู่ในพระธรรมวินัยและเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี มีการกำหนดนโยบายในการปกครอง คณะสงฆ์ที่ชัดเจน

3.1.2 ด้านส่งเสริมกิจการงานคณะสงฆ์ พบว่า ผู้บังคับบัญชา มีการส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้สวดมนต์ เข้า-เย็น ตลอดทั้งปี และส่งเสริมการศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) แก่พระภิกษุเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการวางแผนนโยบาย และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน

3.1.3 ด้านระงับอธิกรณ์ พบว่า ผู้บังคับบัญชา มีอำนาจในการระงับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ฆาติการ ในเมื่อล่วงละเมิดพระธรรมวินัย มีการเดินเรียไรเงิน ไม่อยู่ในกฎระเบียบของผู้บังคับบัญชา

3.1.4 ด้านการแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะปกครองให้เป็นไปโดยชอบ พบว่า มีการออกคำสั่งให้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและมีนโยบายให้เจ้าคณะผู้ปกครองกำกับสอดส่องดูแลความเรียบร้อยของพระภิกษุสามเณรอย่างสม่ำเสมอ

3.1.5 ด้านการกำกับบังคับบัญชาเจ้าคณะ และพระสงฆ์ฆาติการ พบว่า มีการออกกฎ ระเบียบคำสั่ง เพื่อให้พระสงฆ์ฆาติการได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายไม่ให้เกิดการทุจริตในหน้าที่

3.2 การบริหารจัดการที่เหมาะสมในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

3.2.1 การวางแผน ใช้หลักธรรมด้านฉันทะ พระสงฆ์ฆาติการมีความเต็มใจที่ได้ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน มีการวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ในการปฏิบัติงานการปกครองคณะสงฆ์ และคณะสงฆ์จึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี (พ.ศ. 2561 - 2564) เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสภาพการณ์ในปัจจุบัน และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติโดยถ่ายทอดลงไปถึงระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัด จำนวน 13 โครงการ เป็นนโยบายของเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการมอบนโยบายให้พระสงฆ์ฆาติการระดับผู้บริหารทุกระดับชั้นนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

3.2.2 การจัดองค์การ ใช้หลักธรรมด้านวิริยะ ผู้บังคับบัญชา มีความเพียรพยายามที่จะส่งเสริมให้พระภิกษุได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และมีอำนาจในการเสนอขอแต่งตั้งพระภิกษุให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการได้ เพื่อให้ช่วยปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัด หรือภายในเขตปกครองของตน

3.2.3 การสั่งการ ใช้หลักธรรมด้านจิตตะ ผู้บังคับบัญชา มีความเอาใจใส่ ไม่วางธุระ มีอำนาจในการระงับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ และมีบทลงโทษอย่างชัดเจน ในเมื่อล่วงละเมิดพระธรรมวินัย เพื่อป้องกันความเสียหายของหมู่คณะสงฆ์

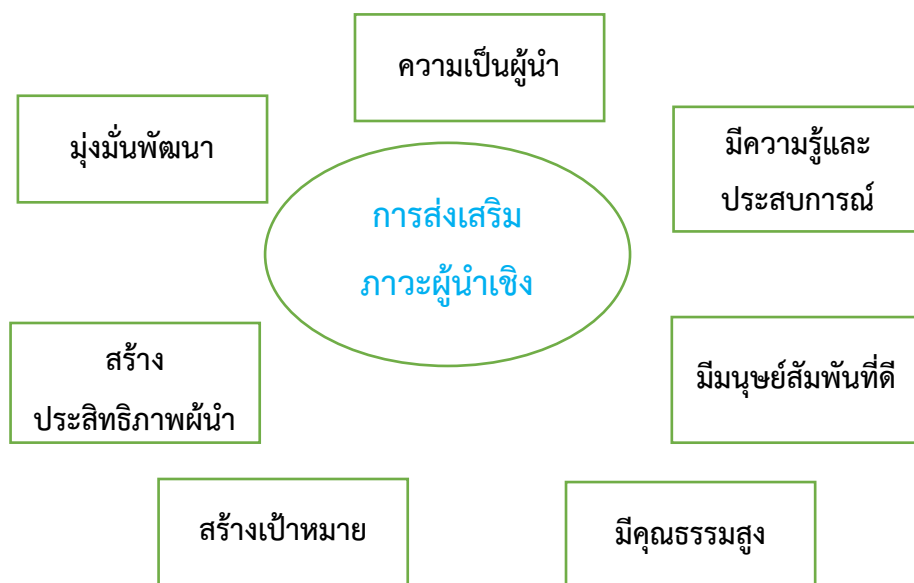
3.2.4 การประสานงาน ใช้หลักธรรมด้านวิมังสา ผู้บังคับบัญชา มีการพิจารณาใคร่ครวญ ด้วยความรอบคอบ ในการติดต่อสื่อสารร่วมสมัย กับผู้ใต้บังคับบัญชา และวางแผนงานการปฏิบัติงานกันอย่างเป็นระบบ และมีกรอบในการปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจน

3.2.5 การกำกับบังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชา มีการสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัด และภายในเขตปกครองของตนให้อยู่ในกฎ ระเบียบ ของมหาเถรสมาคม และของคณะสงฆ์จังหวัด

4. การพัฒนาการบริหารจัดการที่เหมาะสมในการปกครองคณะสงฆ์โดยภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าทั้ง 5 ด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และพระสังฆาธิการ ด้านพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน ด้านการระงับอธิกรณ์ และด้านการแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะ และด้านส่งเสริมกิจการงานคณะสงฆ์

องค์ความรู้วิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้นำบทสรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการสังเกตแบบมีโครงสร้างโดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย สรุปผลการศึกษาแล้วนำเสนอในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญร่วมพิจารณาตรวจสอบผลการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงกับการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการ ของพระสังฆาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มเป็นช่องทางเลือกในการส่งเสริมพัฒนาเจ้าอาวาสให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้วัดมีมาตรฐานคุณภาพยิ่งขึ้นมีอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ภูมิสถาปัตยกรรมวัดมีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นรมณีสถาน มีความร่มเย็นเป็นสุข และสอดคล้องกับโลกยุคดิจิทัล ดังนี้

1. ความเป็นผู้นำอุปนิสัยด้านความรู้ ทักษะและความปรารถนาพระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต้องมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ในการปกครองและชีวิตของตนเอง ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ไม่มีการมองไปเชิงอนาคต ทำงานตามคำสั่งหรือตามสถานการณ์ที่มีในแผนการพัฒนาเพื่อเพิ่มทักษะการตัดสินใจเกิดจากรากฐานของอารมณ์และความรู้สึกสร้างความร่าเริงแจ่มใส และอดทนสามารถตัดสินใจและชักจูงใจคนมีความรับผิดชอบ ฉลาดและไหวพริบดี มีความอดทนหาวิธีมีความเสียสละมีบุคลิกภาพและมีความเป็นประชาธิปไตยเจ้าอาวาสต้องพร้อมที่จะเรียนรู้และศึกษาเพิ่มเติมอยู่เสมอ สิ่งที่ทำหายหลักของการเรียนรู้ในปัจจุบันนอกจากความรู้วิชาสามัญในระดับอุดมศึกษานักธรรม-บาลีแล้วยังต้องเรียนรู้เทคโนโลยี

2. มีความรู้และประสบการณ์ เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวกับทำงานของผู้บริหารมีความรู้และประสบการณ์โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของงานและรู้เท่าทันเหตุการณ์การมีทักษะในการบริหารการเปลี่ยนแปลงต้องเพิ่มพลังอำนาจภาวะผู้นำภายในตนเองการตั้งใจเพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ เกิดการยอมรับเป้าหมายร่วมกัน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้มีความสามารถในการบริหารความเปลี่ยนแปลงโดยสร้างโอกาสให้พระภิกษุ สามเณร และชุมชน ได้มีการฝึกฝน อบรม หรือพัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียมกันจึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้และการมีทักษะและความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบันให้ได้อย่างสมบูรณ์ โดยมีทักษะความสามารถในการ ใช้ เข้าใจ สร้าง และเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ผู้บริหารจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลทั้งนอกและในสถานศึกษาดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะที่สำคัญ ๆ คือ ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีความเสมอต้นเสมอปลาย ยกย่องชมเชย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมีความยืดหยุ่น เปิดเผย และเป็นกันเอง และการเกิดโลกทัศน์แบบองค์รวมประสานกับศรัทธา สมาธิและปัญญา มุ่งการพัฒนาประสิทธิภาพภาวะผู้นำ

ทางกายภาพมากกว่าจิตภาพ คือการแสวงหาปัญญาอันเกิดจากการพัฒนาความรู้ และแสวงหาความจริง แต่สิ่งที่พร่องไปคือ ศรัทธาซึ่งเป็นวัฒนธรรมแห่งความเชื่อมั่นในการกระทำอันเกิดจากฐานของศีลธรรม

4. มีคุณธรรมสูง คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้บริหารให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม ได้แก่ มีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจงรักภักดีและมีศีลธรรม มีสุขภาพดีคือมีสุขภาพ กาย และ มีสุขภาพจิตดี สุขภาพจะเป็นเครื่องเสริมการปฏิบัติงานให้ถูกต้องและสมำเสมอสำหรับพระสงฆ์ที่จำเป็นต้องมีภาวะผู้นำ

5. สร้างเป้าหมาย ต้องมีความมุ่งมั่นหรือจุดหมายในใจที่จะบริหารจัดการกิจการของวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศต่างๆ ทั้งฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง แม้จะตั้งจิตมุ่งมั่นตั้งอยู่บนรากฐานหลักการที่ถูกต้องก็ตาม ก็ไม่อาจบรรลุจุดหมายได้จะมีภาวะความเป็นผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถและมีการพัฒนาตนเองตลอดเวลา และคิดอย่างผู้ชนะร่วมกันทั้งสองฝ่าย มีแนวความคิดใหม่ ๆ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ ให้ความช่วยเหลือ มีเป้าหมายที่ชัดเจนทุ่มเทเพื่อคุณภาพมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. ในการจัดทำแผนพัฒนาวัด ควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดค่าเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
2. ควรมีการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมนำแผนไปสู่การปฏิบัติ การประเมินผลและการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย
3. ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมทางภูมิสถาปัตย์ทั้งกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของเจ้าอาวาส จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักอปริหานิธรรมของพระสงฆ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. ศึกษาการขับเคลื่อนภาวะผู้นำในการบริหารคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บรรณานุกรม

- คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๖๔) มปท. หน้า ๑๒,๑๕
- พระครูนิพัทธ์กัลยาณวัฒน์ (คนอง กลยาโณ) ยุทธนา ประณีต และอนันต์ กระสังข์. (2560) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสงฆ์ในการในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 29-42.
- พระครูพิศาลเขตคนารักษ์ ปรีชา สามัคคี และวีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล. (2559). การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(3), 81-92.
- พระครูพิมลสุวรรณเขต (สนิท สุวณโณ), พระปลัดระพิน พุทธิสารโร และพิเชฐ ทังโต. (2561). การพัฒนาการบริหารจัดการที่เหมาะสมในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสงฆ์ในการจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 27-37.
- พระมหาสมคิด มะลัยทอง, อติพร เกิดเรือง และประยุทธ์ สวัสดิ์เรียวกุล. (2563). การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของพระสงฆ์ในการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 10”. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 5(2), 177.
- พระวิสุทธิภัทรธาดา.พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๙๕.
- พระสมศักดิ์ สุขทวีเลิศพงศ์ และวรเดช จันทรศร. (2561). ประสิทธิภาพของการบริหารกิจการคณะสงฆ์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 8(1), 153-163.
- พระสุรชัย อนันต์โณ (ศักดิ์วงศ์). (2565). ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสงฆ์ในการจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารเสถียรวิทย์ปริทัศน์*, 2(2), 57-69.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2556). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรเชษฐ์ หิรัญสถิตย์, สิทธิชัย แสงนิล และสุกัญญา แซ่มซ้อย (2562). การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของประเทศญี่ปุ่น. *Journal of Ratchathani Innovative Social Sciences*, 3(1), 1-24.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2*

THE FACTORS INFLUENCING TO EXCELLENCE OF ACADEMIC ADMINISTRATION IN BASIC
EDUCATION UNDER SA KAEU PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE OFFICE AREA 2

อัจฉราวดี จันทร์ภักดี, ทรงยศ แก้วมงคล และ กุลจิรา รักษนกร

Aucharawadee Chanpakdee, Songyos Kawmonglon and Kuljira Ruksanakorn

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University

Email: autcharawadee.chan@northbkk.ac.th and Songyos.ka@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1.ระดับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ 4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำนวน 303 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามจำนวน 2 ฉบับ โดยมีค่าความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง .60 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .969 และ .970 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด
3. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นตัวแปรต้น มีความสัมพันธ์กันเองอยู่ระหว่าง .236 ถึง .871 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* Received March 6, 2024; Revised May 8, 2024; Accepted July 28, 2024

4. ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ดังนี้ ด้านผู้บริหาร(X_1) และด้านครูผู้สอน(X_5)อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนำเสนอเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$\hat{Z}_y = .518Z_{x1} + .450Z_{x5}$$

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ, ปัจจัยที่มีอิทธิพล, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ABSTRACT

The purpose of this research were to study 1.the level of academic administration towards excellence in basic educational institutions. 2. the level of factors influencing academic administration of basic educational institutions. 3. the correlation between factors that influence academic administration towards excellence in basic educational institutions and academic administration toward excellence. 4. factors that influence academic administration towards excellence. of basic educational institutions Under the jurisdiction of the Sa Kaeo Primary Educational Service Area Office, Area 2, the sample group included educational institution administrators and eachers under the jurisdiction of the Sa Kaeo Primary Educational Service Area Office, Area 2, totaling 303 people, were the instruments used in this research. It is a 2-volume questionnaire with a precision value between .60 - 1.00 and a reliability value of .969 and .970. Statistics used in the research include frequency, percentage, mean, standard deviation. Pearson's correlation coefficient and multiple regression

The research findings were as follows:

1. Academic administration towards excellence of basic educational institutions under the Sa Kaeo Primary Educational Service Area Office, Area 2, overall and in each aspect, is at the highest level.

2. Factors influencing academic administration of basic educational institutions Under the Sa Kaeo Primary Educational Service Area Office, Area 2, overall and each aspect is at the highest level.

3. Correlation coefficient between factors influencing academic administration which is the primary variable. There is a relationship among themselves between .236 and .871. There is a positive relationship with academic administration towards excellence in basic educational institutions. Under the jurisdiction of Sa Kaeo Primary Educational Service Area Office, Area 2, with statistical significance at the .01 level.

4. Good predictive variables of academic administration towards excellence in basic educational institutions under the jurisdiction of the Sa Kaeo Primary Educational Service Area Office, Area 2, as follows: administrators (X1) and teachers (X5) with statistical significance at the .01 level and presented as a prediction equation in the form of standard scores as follows.

$$\hat{Z}_y = .518Z_{x1} + .450Z_{x5}$$

Keywords; Academic administration towards excellence, Influencing factors, basic educational institutions

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการตระหนักถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ การพัฒนาเด็กตั้งแต่การตั้งครรภ์จนถึงปฐมวัย การพัฒนาช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น การพัฒนาและยกระดับศักยภาพวัยแรงงาน รวมถึงการส่งเสริมศักยภาพวัยผู้สูงอายุ ประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย และประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กระทรวงศึกษาธิการมุ่งมั่นดำเนินการภารกิจหลักตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในฐานะหน่วยงานเจ้าภาพขับเคลื่อนทุกแผนย่อยในประเด็น 12 การพัฒนาการเรียนรู้ และแผนย่อยที่ 3 ในประเด็นศักยภาพ 11 ศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต รวมทั้งแผนปฏิรูปประเทศ ด้วยการศึกษาและนโยบายรัฐบาลทั้งในส่วนนโยบายหลักด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต และนโยบายเร่งด่วน เรื่องการเตรียมคนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 โดยคาดหวังว่าการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต จะได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ และมีความพร้อมในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ดังนั้นในการเร่งรัดการทำงานภาพรวมกระทรวงให้เกิดผลสัมฤทธิ์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคม และผลักดันให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและประสิทธิผล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565:3-4)

การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาซึ่งผู้บริหารควรตระหนักในการนำไปใช้ใน แต่ละสถานศึกษา ทำให้ผลที่ปรากฏแตกต่างกันไปตามสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของประเทศ ซึ่งให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วซับซ้อนและคาดการณ์ได้ยาก ในขณะที่ผลการจัดการศึกษาของประเทศในทุกๆระดับยังคงมีปัญหาทั้งในด้านคุณภาพของผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่างๆ ที่ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาคูณลักษณะและทักษะอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพึงพอใจ ประเทศที่มีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแม้ในภาพรวมคนไทยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและมีความเสมอภาคทางการศึกษามากขึ้นจากนโยบายสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการ เรียน 15 ปีของรัฐแต่ระบบบริหารจัดการศึกษาก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียง

พอที่จะรองรับสภาพการณ์การลดลงของประชากรและการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วของประเทศรวมถึงสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันอย่างเสรีและไร้พรมแดนในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดและไร้ขีดจำกัดของเทคโนโลยีดิจิทัลการเร่งปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติและการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุค 4.0 จึงเป็นทางออกสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพสามารถพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล (ภาวิตา ฮั่นสกุล, 2561:8)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งทำการควบคุมดูแลโรงเรียนใน อำเภอวัฒนานคร อำเภออรัญประเทศ อำเภอตาพระยา และอำเภอโคกสูง รวมทั้งสิ้น 118 โรงเรียน จากรายงานผลการดำเนินงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 ได้สำรวจสภาพปัญหาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สำคัญๆ มีดังนี้ ด้านนักเรียนในระดับประถมศึกษาบางคนยังอ่านหนังสือไม่ออกซึ่งส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในภาพรวม เด็กไม่มีความสุขกับการเรียน เด็กเครียด ขาดวินัย ขาดโอกาสและคุณภาพในการเข้าถึงสื่อที่ทันสมัยครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ ด้านสื่อ ICT เพื่อการศึกษา ไม่ทันสมัย ไม่ทั่วถึง ด้านกระบวนการเรียนการสอนที่ไม่มุ่งเน้นให้เด็กใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้ขาดการพัฒนาทักษะเด็กซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในศตวรรษที่ 21 การศึกษาของไทยปัจจุบันที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วขาดข้อมูลพื้นฐานเพื่อการบริหารจัดการที่เป็นปัจจุบันและมีประสิทธิภาพ ขาด การบูรณาการ นอกจากนี้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการตามมาตราที่ 35 ได้บัญญัติ ให้สถานศึกษาภายใต้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นนิติบุคคลที่มีขอบเขตในการกระทำ กิจกรรมต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของตนเองได้ ตามสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายระเบียบการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งกำหนดสิทธิและหน้าที่ของสถานศึกษาไว้เป็นการเฉพาะเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติหน้าที่และวางหลักเกณฑ์ในการดำเนินการต่าง ๆ ของสถานศึกษาในฐานะนิติบุคคลโดยมีผู้บริหารเป็นตัวแทน (งานสารสนเทศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2,2565)

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษามีขอบข่ายกว้างขวาง มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานทุกด้านของสถานศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนการทำความเข้าใจเพื่อสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา จึงเป็นความสำคัญ อันดับแรก (ทสนี วงศ์ยืน, 2557) การแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทยโดยเฉพาะการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานเป็นเรื่องที่ยาก ไม่สามารถทำให้คุณภาพการศึกษาของประเทศดีขึ้นได้อย่างทั่วถึง ดังจะเห็นได้จากโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร มีคุณภาพโดยเฉลี่ยเมื่อวัดจากการสอบมาตรฐานต่าง ๆ สูงกว่าโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลในภูมิภาค จากข้อมูลดังกล่าว เป็นตัวชี้วัด ให้เห็นคุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ที่มุ่งเน้น ในการศึกษาต่อในระดับมัธยมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานวิชาการที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีแนวโน้มลดต่ำลง อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสาเหตุดังกล่าว มี 3 ด้าน คือ ด้านผู้บริหาร

ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและขาดความสนใจในการบริหารงานวิชาการ ตลอดจนการพัฒนาบุคลากร ด้านครูผู้สอน ครูไม่เพียงพอมีภาระงานต้องรับผิดชอบมากและขาดทักษะการสอน ไม่มีเวลาจัดการแผนการสอน และสื่อการสอน และด้านชุมชน ขาดการผนึกกำลัง พัฒนาชุมชนเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับสถานศึกษา (อิธิวัฒน์ พันธุ์รัตน์ ,2562) ซึ่งสอดคล้องกับนักการศึกษาหลายท่านที่ได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารโรงเรียน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครูผู้สอน ปัจจัยด้านชุมชนและปัจจัยด้านสื่อวัสดุกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา (สุชาติ ถาวรชาติ, 2559)

จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางของการบริหารให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนางานให้ดีขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสู่ความเป็นเลิศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2
2. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 118 โรงเรียน รวมจำนวนทั้งหมด 1,432 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ปีการศึกษา 2566 โดยทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามหลักเกณฑ์คำนวณที่นำเสนอโดยเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan : 1970) ใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้นภูมิ จากนั้นนำมาสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้จำนวนทั้งสิ้น 303 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถามแบบ สร้างขึ้นจากการ ทบทวน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้ออกแบบสอบถามให้สอดคล้องกับการวิจัย โดยมีการ สร้างแบบสอบถามดังนี้

1. ศึกษาหลักการ ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงาน วิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบเนื้อหาในการเขียนข้อคำถามในแบบสอบถาม

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม

3. สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง เป็นการสร้างแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ของชูศรี วงศ์รัตน์ (2564:19) มาปรับและพัฒนาให้สอดคล้องกับตัวแปรที่ศึกษาและ ครอบคลุมตามนิยามศัพท์เฉพาะ

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแนะนำในการ ปรับปรุงและปรับแก้ตามที่เสนอแนะ

5. นำแบบสอบถามทั้งสองฉบับตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ตรวจสอบความ เทียงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องการใช้ภาษาไทยโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่าง ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index Of Item Objective Congruence หรือ IOC) แล้วเลือกข้อ คำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป ปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ค่า IOC

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ได้ค่าความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง .60-1.00

ตอนที่ 3 การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ได้ค่าความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง .60-1.00

6. นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลอง (Try-out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α - Coefficient) ของครอนบาค

7. นำแบบสอบถามทั้งสองฉบับที่ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับ ประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้ สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .969

ตอนที่ 3 การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .970

8. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง

9. นำแบบสอบถามที่ได้จากขั้นที่ 5 มาปรับปรุงแก้ไข และนำไปใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูล แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถาม เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2

ตอนที่ 3 การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติอ้างอิง ด้วยการวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product-moment Correlation Coefficient) และวิเคราะห์ตัวแปรพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์ โดยใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) แล้วนำตัวแปรที่มีนัยสำคัญไปสร้างสมการพยากรณ์โดยใช้วิธี Stepwise โดยผู้วิจัยประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ (ตอนผลการวิจัยทุกข้อ)

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และลำดับที่ความคิดเห็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยภาพรวมและรายปัจจัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
ปัจจัยด้านผู้บริหาร	4.73	.331	มากที่สุด	2
ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน	4.50	.388	มากที่สุด	5
ปัจจัยด้านงบประมาณ	4.75	.418	มากที่สุด	1
ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา	4.67	.328	มากที่สุด	4
ปัจจัยด้านครูผู้สอน	4.72	.345	มากที่สุด	3
รวมเฉลี่ย	4.68	.295	มากที่สุด	-

จากตาราง 1 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$,

S.D.= .295) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยปัจจัยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัจจัยด้านงบประมาณ ($\bar{X}$ = 4.75, S.D.=.418) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านผู้บริหาร ($\bar{X}$ = 4.73, S.D.=.331) ปัจจัยด้านครูผู้สอน ($\bar{X}$ = 4.72, S.D.=.345) ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ($\bar{X}$ = 4.67, S.D.=.328) และปัจจัยด้านที่เป็นลำดับสุดท้าย ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน ($\bar{X}$ = 4.50, S.D.=.388)

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และลำดับที่ความคิดเห็นการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยภาพรวม

การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.59	.336	มากที่สุด	7
การนิเทศการศึกษา	4.79	.316	มากที่สุด	3
การวัดผล และประเมินผล	4.74	.290	มากที่สุด	6
การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	4.80	.303	มากที่สุด	2
การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา	4.76	.320	มากที่สุด	5
การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการพัฒนาระบบการเรียนรู้	4.83	.276	มากที่สุด	1
การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	4.78	.289	มากที่สุด	4
รวมเฉลี่ย	4.75	.258	มากที่สุด	-

จากตาราง 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.75, S.D.=.258) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการพัฒนาระบบการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.83, S.D.=.276) รองลงมา คือ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ($\bar{X}$ = 4.80, S.D.=.303) การนิเทศการศึกษา ($\bar{X}$ = 4.79, S.D.=.316) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.78, S.D.=.289) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.76, S.D.=.320) การวัดผล และประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.74, S.D.=.290) และลำดับสุดท้าย คือ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{X}$ = 4.59, S.D.=.336)

ตาราง 3 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2

(n = 303)

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X _{tot}	Y _{tot}
X ₁	1.00						
X ₂	.236**	1.00					
X ₃	.736**	.361**	1.00				
X ₄	.466**	.448**	.675**	1.00			
X ₅	.634**	.437**	.871**	.828**	1.00		
X _{tot}	.780**	.601**	.917**	.810**	.930**	1.00	
Y _{tot}	.803**	.331**	.775**	.630**	.778**	.829**	1.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นตัวแปรต้น มีความสัมพันธ์กันเองอยู่ระหว่าง .236 - .871 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณต่อไป ตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการกับตัวแปรการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยภาพรวม (Y_{tot}) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ระหว่าง .331 - .803 และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการมีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างนัยทางสถิติที่ระดับ.01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .829

ตาราง 4 ตารางแสดงการมีอิทธิพลระหว่างปัจจัยทางการบริหารงานวิชาการกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis: MRA) โดยวิธี Stepwise

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการ	การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ				
	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	1.251	.112		11.174	.000
X1	.404	.028	.518	14.341**	.000
X5	.337	.027	.450	12.478**	.000

R = .875 Adjusted R² = .766 SE (est.) = .12542 F = 491.254 Sig = .000

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4 พบว่า ผลของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Stepwise พบว่า ตัวพยากรณ์ทั้ง 2 ตัว ประกอบด้วย ด้านผู้บริหาร (X1) และด้านครูผู้สอน(X5) มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ .518 และ .450 ตามลำดับ แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ชุดนี้ร่วมกันสามารถพยากรณ์การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ ได้ร้อยละ 76.60 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ .12542

โดยตัวแปรพยากรณ์ที่ดีของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 มีทั้งหมด 2 ตัวแปรเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ด้านผู้บริหาร (X1) (=.518) และด้านครูผู้สอน(X5) (=.450) และ ซึ่งตัวแปรพยากรณ์ที่ดีทั้งสองตัวกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ ดังนั้น จึงสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ในรูปคะแนนดิบและรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.251 + .404x_1 + .337x_5$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = .518Z_{x1} + .450Z_{x5}$$

อภิปรายผลการวิจัย

1.การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการพัฒนาระบบการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 เล็งเห็นว่าหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่จะต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และมีการวางแผนการดำเนินงานเป็นอย่างดีจึงจะทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณค่าสนองตอบต่อการแก้ไขปัญหาและตรงตามความต้องการของผู้เรียน สังคม และการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัตน์ เสาร์อ่อน (2555) วิจัยเรื่อง การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางในจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางในจังหวัดเชียงรายโดยรวมอยู่ในระดับมาก ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมล เดชะ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนดีประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญดา ยงยศยิ่ง (2560) วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 พบว่า ระดับ

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพไลน พิงพิทยากุล และประเสริฐ อินทรักษ์ (2563) ศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี พบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านงบประมาณอยู่ด้านสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ตระหนักถึงปัจจัยด้านงบประมาณสำหรับการบริหารจัดการเกี่ยวกับงบประมาณ ตั้งแต่ การวางแผน จัดทำแผน การใช้จ่าย การจัดสรรงบประมาณ การจัดหา การควบคุม การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา แสนสุข (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 พบว่า ปัจจัยการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 26 ด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมาก ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมสร โข่งศรี (2557) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 พบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมากและไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาดา ถาวรชาติ (2559) วิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ด้านงบประมาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นตัวแปรต้น มีความสัมพันธ์กันเองอยู่ระหว่าง .236 - .871 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณต่อไป ตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการกับตัวแปรการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยภาพรวม การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .331 - .803 และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการมีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างน้อยทางสถิติที่ระดับ.01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .829 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปภาณีย์ ดอกดวง (2559) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาแก้งโนนกาเร็น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ เมรินทกาส พัฒนทรัพย์พิศาล (2560) วิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียน สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า ปัจจัยทางการบริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสัมพันธ์กันอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเภทาช จิตรศิลป์ (2561) วิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนตามทัศนะของบุคลากรในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า ปัจจัยทางการบริหารของโรงเรียนกับประสิทธิผลโรงเรียน โดยรวมพบว่ามีค่าความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการศึกษาพบว่า ด้านผู้บริหาร และด้านครูผู้สอน มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ให้ความสำคัญกับ ปัจจัยด้านผู้บริหาร ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหารงานวิชาการและการจัดการคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ ความเป็นผู้นำ มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้บังคับบัญชาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีมนุษยสัมพันธ์และทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานวิชาการมีระบบชัดเจน กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน และนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัลปศิญา ทองหัตถา (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครูผู้สอน และปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน ส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยราตรี สอนดี (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ปัจจัยด้านผู้บริหาร และปัจจัยด้านครูผู้สอน ส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01

ปัจจัยด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนควรมีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและสังคม สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน และสอนตรงตามวิชาเอกและความถนัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมสร ไข่งศรี (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 พบว่า มีกลุ่มตัวแปร 4 ตัวที่มีนัยสำคัญของการพยากรณ์การบริหารงานวิชาการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านครูผู้สอน ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิวัฒน์ พันธุ์รัตน์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านครูผู้สอน และสอดคล้องกับสุกัญญา นิมพันธ์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 พบว่า ปัจจัยความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน ปัจจัยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ปัจจัยการบริหาร

งบประมาณปัจจัยคุณลักษณะของครูผู้สอน และปัจจัยบรรยากาศในโรงเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

องค์ความรู้วิจัย

จากผลการวิจัย ทำให้เกิดองค์ความรู้ โดยเขียนเป็น สมการในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$\hat{Z}_y = .518Z_{x1} + .450Z_{x5}$$

จากสมการ ด้านผู้บริหาร (Z_{x1}) และด้านครูผู้สอน (Z_{x5}) มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 (Z_y) เท่ากับ .518 และ .450 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อธิบายได้ว่า ด้านผู้บริหาร (Z_{x1}) และด้านครูผู้สอน (Z_{x5}) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 (Z_y) เพิ่มขึ้น .518 และ .450 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จะช่วยแก้ปัญหาการศึกษาได้อย่างดี โดยในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สถานศึกษาขอความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งจะขอความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ได้คือขอความร่วมมือในด้านการเป็นวิทยากร หรือเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ ซึ่งเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ที่ดียิ่งจะดำเนินการได้โดยเชิญมาเป็นวิทยากรหรือให้ผู้เรียนไปศึกษาไปฝึกงานกบฏมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ ขอความร่วมมือในด้านทุนทรัพย์วัสดุครุภัณฑ์จากชุมชน เช่น ขอบริจาคเงินจาก ธนาคาร บริษัท ห้างร้าน ในชุมชนเพื่อนำมาใช้จ่ายในสถานศึกษาหรือเป็นเงินทุนสำหรับผู้เรียนที่ยากจน เป็นต้น สถานศึกษาควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนในการจัดการศึกษา สถานศึกษาต้องทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมเสนอแนะร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ

2. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางการบริหารงานวิชาการมีความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ สูงสุดคือ ด้านครูผู้สอน ดังนั้น เพื่อให้การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาตนเองทางด้านสาขาวิชาหรือตามความสนใจ ที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้

3. ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยทางการบริหารงานวิชาการส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ประกอบด้วย ด้าน

ผู้บริหาร และด้านครูผู้สอน แสดงให้เห็นถึงจุดแข็งของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ควรให้การสนับสนุนผู้บริหาร และครูผู้สอนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และความเป็นเลิศในการจัดการศึกษา ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 คือ ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน และปัจจัยด้านงบประมาณ เป็นปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ดังนั้นเพื่อให้การบริหารวิชาการมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุน ให้ความสำคัญในการนำสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้สำหรับการบริหารงานวิชาการของครูและบุคลากรทางการศึกษา จัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมีการบริหารงานงบประมาณที่หน่วยงานต้องใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ดังนั้น การติดตามและประเมินผลจึงมีความสำคัญมาก ต้องดำเนินการต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดการดำเนินการ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). **ภารกิจหลักตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)**. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กัลป์จิญา ทองหัตถา. (2565). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1.**[วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่,สงขลา.
- เชชมสร โข่งศรี. (2557). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดใหญ่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41.**[วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ฉัตรสุตา อมรชาติ, และจรรณี แก้วเอี่ยม. (2558). **การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอสุคิริน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2. วารสาร มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2(2).** 2-10.
- ชูศรีวงศ์ รัตนะ. (2553). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. กรุงเทพฯ : เทพเนรมิตการพิมพ์
- ทัศนีย์ วงศ์ยืน. (2557). **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ธัญดา ยงยศยิ่ง (2560). **การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3.** [การศึกษาอิสระศึกษามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา , ยะลา.
- ธัญญลักษณ์ มหาศิริพันธ์. (2560). **ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานองคาย เขต 1.**[วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, หนองคาย.

- นฤมล มณีแดง และสมใจ สืบเสาะ.(2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชัยนาท.[วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์,นครปฐม.
- นิตยา แสนสุข. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 26. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, กำแพงเพชร.
- นงนุช อินทรโคกสูง ทินกร ชอัมพงษ์ และเยาวเรศ ภัคดีจิตร.(2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์.[วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์,นครสวรรค์.
- ประภาพาส จิตรรักศิลป์ . (2561).ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนตามทัศนะของบุคลากรในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ.[วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,สกลนคร.
- ปภาณีย์ ดอกดวง. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษา แก่งโนนกาเร็น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 5. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,อุบลราชธานี.
- ปรีชา ตุ่มโท ทินกรณ ชอัมพงษ์ และสายทิพย์ ยะฟู.(2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชัยนาท.[วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์,นครสวรรค์.
- ไพลิน พิงพิทยากุล และประเสริฐ อินทรักษ์ . (2563). การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ
- Sergiovanni, Thomas J. and others. (1980). Education Governance and Administration. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 *

A SCHOOL ADMINISTRATION ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF GOOD GOVERNANCE
AFFECTING THE EDUCATIONAL INNOVATION ORGANIZATION UNDER THE CHANTHABURI
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

อรทิชา บุญญะบุตร, กุลจิรา รักษนคร และ ทรงยศ แก้วมงคล

Onticha Bunyabut, Kuljira Ruksanakorn and Songyos Kawmongkol

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University

Email: onticha.buny@northbkk.ac.th and Songyos.ka@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาระดับของสถานศึกษาที่เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลกับการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา และ 4) เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอน จำนวน 311 คน กำหนดจากตารางของ Krejcie and Morgan โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นที่ 0.956 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า

1. การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ
2. การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ เทคโนโลยีและการสื่อสาร ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ บรรยากาศสร้างสรรค์ วิสัยทัศน์ร่วม และโครงสร้างองค์กร

* Received March 22, 2024; Revised May 25, 2024; Accepted July 10, 2024

3. การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเป็นสถานศึกษาที่เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 อยู่ในระดับสูง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีจำนวน 4 ด้านที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส และหลักการมีส่วนร่วม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.921 สามารถพยากรณ์การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ได้ร้อยละ 84.90 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, หลักธรรมาภิบาล, องค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study the level of a school administration according to the principles of good governance. 2) To study the level of the educational innovation organization. 3) To study the relationship between a school administration according to the principles of good governance and the educational innovation organization. And 4) to study a school administration according to the principles of good governance affecting the educational innovation organization under the Chanthaburi primary educational service area office 1. The study method was based on a sample group of teachers under the Chanthaburi primary educational service area office 1, there were 311 people using a 5-level rating scale questionnaire. Statistics used in data analysis included mean, percentage, standard deviation. Pearson correlation coefficient and multiple regression analysis

The results revealed that:

1. A school administration according to the principles of good governance under the Chanthaburi primary educational service area office 1 was at a high level and in terms of each aspect, it was at a high level in all 6 aspects in descending order, as follows: rule of law, morality, transparency, value for money, participation and accountability.

2. The educational innovation organization under the Chanthaburi primary educational service area office 1 was at a high level and in terms of each aspect, it was at a high level in all 5 aspects in descending order, as follows: technology and communication, efficient team, creative atmosphere, shared vision and organizational structure.

3. A school administration according to the principles of good governance and the educational innovation organization was a statistically significant positive relationship at .01. The Pearson's correlation coefficient showed that the two variables had a relationship at high level.

4. A school administration according to the good governance under the Chanthaburi primary educational service area office 1, there are 4 aspects that affecting the educational innovation organization, as follows: rule of law, morality, transparency and participation. A multiple correlation coefficient of 0.921, it can predict being an educational innovation organization under the Chanthaburi primary educational service area office 1, the score was 84.90%, with statistical significance at the .01.

Keywords; a school administration, the principles of good governance, the educational innovation organization

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงของสังคม เข้าสู่สังคมในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงบริบทในโลก โดยถูกขับเคลื่อนด้วยความรู้นวัตกรรม เทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม การเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 เป็นกลไกในการจัดทำและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ การวิจัยและนวัตกรรมซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศ การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนมาตรฐานสากลจึงเป็นองค์กรนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำมาใช้เป็นมาตรการในการยกระดับคุณภาพการศึกษา รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ขับเคลื่อนโรงเรียนมาตรฐานสากล มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 มีเป้าหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพเทียบเคียงมาตรฐานสากล โรงเรียนมาตรฐานสากลจึงเป็นองค์กรนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำมาใช้เป็นมาตรการในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมีองค์ประกอบหลัก 2 ส่วน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล และการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกำหนดนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็น “การศึกษาขั้นพื้นฐานวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ” (ณัฐปภัสร สกกุลพัฒนรรดา, 2565, น. 84) การเป็นองค์กรนวัตกรรมจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทุกองค์การสร้างจุดยืนที่เข้มแข็ง สามารถอยู่รอด เจริญเติบโต และมีสมรรถนะในการแข่งขันอย่างยั่งยืน องค์กรนวัตกรรมเป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จจากการดำเนินงานด้วยความคิดสร้างสรรค์ (Blumberg & Greenfield, 1986)

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การพัฒนาประเทศสามารถบรรลุได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเน้นหลักของความรับผิดชอบ โปร่งใส และประชาชนมีส่วนร่วม และดำเนินการอย่างให้มีการตรวจสอบได้เพื่อป้องกันการทุจริตประพฤติดมิชอบตลอดจนช่วยกำกับทิศทางการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (ธนนชัย รัตน์ไตรแก้ว, 2549, น. 66) ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญของสถานศึกษา หากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ แต่ไม่ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร ย่อมไม่อาจนำองค์กรสู่จุดหมาย แต่หากผู้บริหารมีทั้งความรู้และธรรมาภิบาลย่อมบริหารองค์กรให้ไปสู่จุดหมายได้สำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปฏิบัติงานอันจะเป็นพื้นฐานในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม ทำให้เกิดการพัฒนา แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ช่วยให้องค์กรมีความเข้มแข็งในทุกด้าน ลดปัญหาการทุจริตช่วยให้ระบบการบริหารมีความน่าเชื่อถือ ตรวจสอบได้ และบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยมีปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมการบริหารงานในด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และการบริหารทั่วไป การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล สถานศึกษาต้องมีความรับผิดชอบสูงขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้ในการบริหารงาน เพื่อผู้บริหารจะได้บริหารสถานศึกษาให้มีความก้าวหน้า มีศักยภาพและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นจากภายนอกและนำมาซึ่งการให้ความร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป (วารุณี โพธิ์ดำ, 2562, น. 55)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยผลการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุง และพัฒนาการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 และในสำนักงานเขตพื้นที่อื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับของสถานศึกษาที่เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลกับการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1
4. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2566 79 โรงเรียน จำนวนทั้งหมด 1,440 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1, 2566, น. 10)

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2566 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 39-44) จากนั้นเลือกโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 311 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำนวน 6 หลัก ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ร่วม 2) โครงสร้างองค์กร 3) ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ 4) เทคโนโลยีและการสื่อสาร และ 5) บรรยากาศสร้างสรรค์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นที่ 0.956 โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษาที่ปฏิบัติงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำนวน 6 หลัก ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีระดับความคิดเห็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานศึกษาที่เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ร่วม 2) โครงสร้าง

องค์กร 3) ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ 4) เทคโนโลยีและการสื่อสาร และ 5) บรรยากาศสร้างสรรค์ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีระดับความคิดเห็น 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean), ค่าร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item objective congruence) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Coefficient Alpha ของ Cronbach
3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product -Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ (ตอนผลการวิจัยทุกข้อ)

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ในภาพรวม

ที่	การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	ลำดับ
1	หลักนิติธรรม	4.47	0.30	มาก	1
2	หลักคุณธรรม	4.28	0.33	มาก	2
3	หลักความโปร่งใส	4.23	0.33	มาก	3
4	หลักการมีส่วนร่วม	4.08	0.49	มาก	5
5	หลักความรับผิดชอบ	3.96	0.51	มาก	6
6	หลักความคุ้มค่า	4.19	0.41	มาก	4
รวม		4.20	0.33	มาก	

จากตาราง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.30) คือ หลักนิติธรรม รองลงมา ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.33) หลักคุณธรรม ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.33) หลักความโปร่งใส ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.41) หลักความคุ้มค่า ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.49) หลักการมีส่วนร่วม ส่วนที่มีระดับปฏิบัติการน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.51) คือ หลักความรับผิดชอบ

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับสถานศึกษาที่เป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ในภาพรวม

ที่	สถานศึกษาที่เป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	ลำดับ
1	วิสัยทัศน์ร่วม	4.24	0.38	มาก	4
2	โครงสร้างองค์กร	4.23	0.39	มาก	5
3	ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ	4.28	0.42	มาก	2
4	เทคโนโลยีและการสื่อสาร	4.31	0.34	มาก	1
5	บรรยากาศสร้างสรรค์	4.28	0.31	มาก	3
รวม		4.27	0.34	มาก	

จากตาราง สถานศึกษาที่เป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.34) คือ ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร รองลงมา ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.42) ด้านทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.31) ด้านบรรยากาศสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.38) ด้านวิสัยทัศน์ร่วม ส่วนที่มีระดับปฏิบัติการณ์น้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.39) คือ ด้านโครงสร้างองค์กร

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล กับการเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ในภาพรวม

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	X5	X6	Y
X1	1						
X2	0.767**	1					
X3	0.518**	0.736**	1				
X4	0.227**	0.545**	0.766**	1			
X5	0.238**	0.511**	0.798**	0.957**	1		
X6	0.134*	0.356**	0.753**	0.745**	0.822**	1	
Y	0.095	0.403**	0.761**	0.880**	0.865**	0.736**	1

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลกับการเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 หลักนิติธรรม (X₁) หลักคุณธรรม (X₂) หลักความโปร่งใส (X₃) หลักการมีส่วนร่วม (X₄) หลักความรับผิดชอบ (X₅) และหลักความคุ้มค่า (X₆) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง (0.095* - 0.957**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 ซึ่งเป็นค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นที่เหมาะสม ซึ่งจะนำไปในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลกับการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

ตาราง 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลให้เป็น องค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา	b	S.E.	β	t	Sig
(Constant)	2.006	.140		14.322**	.000
หลักนิติธรรม (X ₁)	-.193	.043	-.171	-4.452**	.000
หลักคุณธรรม (X ₂)	-.211	.050	-.206	-4.226**	.000
หลักความโปร่งใส (X ₃)	.565	.057	.549	9.951**	.000
หลักการมีส่วนร่วม (X ₄)	.490	.059	.702	8.232**	.000
หลักความรับผิดชอบ (X ₅)	-.027	.064	-.041	-.423	.672
หลักความคุ้มค่า (X ₆)	-.059	.038	-.071	-1.546	.123
R = 0.921 R ² = 0.849 Adjust R ² = 0.846 S.E.est = 0.133 F = 284.123 ** Sig = 0.00					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ หลักนิติธรรม (X₁) หลักคุณธรรม (X₂) หลักความโปร่งใส (X₃) หลักการมีส่วนร่วม (X₄) หลักความรับผิดชอบ (X₅) และหลักความคุ้มค่า (X₆) โดยมีจำนวน 4 ด้านที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา ได้แก่ หลักนิติธรรม (X₁) หลักคุณธรรม (X₂) หลักความโปร่งใส (X₃) และหลักการมีส่วนร่วม (X₄) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ส่วนหลักความรับผิดชอบ (X₅) และหลักความคุ้มค่า (X₆) ไม่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา เรียงลำดับค่าอิทธิพลจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ หลักการมีส่วนร่วม (X₄, $\beta = .702$) ,หลักความโปร่งใส (X₃, $\beta = .549$) ,หลักคุณธรรม (X₂, $\beta = -.206$) ,หลักนิติธรรม (X₁, $\beta = -.171$) ,หลักความคุ้มค่า (X₆, $\beta = -.071$) , หลักความรับผิดชอบ (X₅, $\beta = -.041$) และสามารถนำไปเขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ

$$\hat{Y} = 2.006 + 0.490 X_4 + 0.565 X_3 - 0.211 X_2 - 0.193 X_1$$

และสามารถเขียนสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ

$$\hat{Z}_y = 0.702(Z_{x4}) + 0.549(Z_{x3}) - 0.206 Z_{x2} - 0.171 Z_{x1}$$

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จันทบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด คือ หลักนิติธรรม รองลงมา หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม ส่วนที่มีระดับปฏิบัติการน้อยที่สุด คือ หลักความรับผิดชอบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหาร นำพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา วางกฎระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน มีการออกกฎระเบียบข้อบังคับและปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และเป็นที่ยอมรับของครู ให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับที่สถานศึกษากำหนดขึ้นเพื่อนำมาใช้ภายในสถานศึกษา และดำเนินการให้ครูทุกคนปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด และมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลพรรณ พึ่งด้วง (2560) ได้ศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับราชัญ สมทบ (2556) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรีโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของขจรศักดิ์ ว่องไว (2562) ได้ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสตีเวน และคณะ (Steven and Others, 2012) ได้ศึกษาผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารองค์การ ของโรงเรียนในประเทศออสเตรเลีย ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนเอกชนของรัฐควีนส์แลนด์กำลังได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดี แต่โครงสร้างและกระบวนการดำเนินงานในโรงเรียนเอกชนยังไม่เป็นระบบที่สมบูรณ์ ถึงแม้จะมีการใช้หลักการกระจายอำนาจตามแนวคิดของการปกครองแบบรัฐ มีโครงสร้างที่ใกล้ชิดกันระหว่างโรงเรียนและผู้บริหาร แต่ยังมีเพียงไม่กี่โรงเรียนที่บริหารด้วยธรรมาภิบาลแบบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ โรงเรียนส่วนมากสามารถทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งโรงเรียนรัฐบาลจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาด้านนี้เช่นกัน

2. การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จันทบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร รองลงมา ด้านทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ด้านบรรยากาศสร้างสรรค์ ด้านวิสัยทัศน์ร่วม ส่วนที่มีระดับปฏิบัติการน้อยที่สุด คือ ด้านโครงสร้างองค์กร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีการประสานงานด้านการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงได้ระหว่างสถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่น ๆ มีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายเพียงพอและเหมาะสมต่อความต้องการของบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคลากรในสถานศึกษา การรับ-ส่งข้อมูล ข่าวสารในสถานศึกษา

รองรับได้หลากหลายรูปแบบ มีความรวดเร็ว กระชับ เพื่อลดความผิดพลาดในการสื่อสารระหว่างบุคคล สถานศึกษามีระบบการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงและรวบรวมข้อมูลข่าวสารทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากรโดยใช้ระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญชนก แสงท้าน (2563) ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กร แห่งนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรมสำหรับ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 11 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ เป้าหมาย องค์กรนวัตกรรม 2) โครงสร้างองค์กร 3) วัฒนธรรม ค่านิยม องค์กร 4) บรรยาการองค์กร 5) ผู้นำองค์กรนวัตกรรม 6) ทักษะ บุคลากร 7) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ 8) การสนับสนุนทรัพยากร 9) การให้รางวัลความสำเร็จ 10) การจัดการความรู้และข้อมูล ข่าวสาร 11) การประเมินผลนวัตกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักภักดิ์ธัญญ์ ไตรรัตน์ (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรมกรณีศึกษา โรงเรียนในสหวิทยาเขตวิภาวดี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรในด้านนวัตกรรม สนับสนุนในการใช้เทคโนโลยีและการ สื่อสารสร้างนวัตกรรมอย่างจริงจัง ปลุกฝังให้บุคลากรทุกคนรักการทำงานเป็นทีมและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ร่วมกัน นำไปสู่การนำนวัตกรรมมาใช้ในการปรับปรุงจุดด้อยและพัฒนาจุดเด่นขององค์กร และผู้บริหารควรจูงใจให้บุคลากรดำเนินงานด้านนวัตกรรมโดยให้รางวัลหรือยกย่องผู้ที่ปฏิบัติสำเร็จ และยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของ Riveras-León and Tomás-Folch (2020) ได้ศึกษาวิจัยวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนนวัตกรรม: บทบาทของผู้อำนวยการ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนนวัตกรรมจะเป็นโรงเรียนที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การกระทำของผู้อำนวยการมีความสำคัญในการสร้างองค์กรนวัตกรรม การทำงานร่วมกันทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ของครูที่มีส่วนช่วยในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้ออาทรและมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำในระบอบ ประชาธิปไตยนั้นเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมนวัตกรรมในโรงเรียน

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลกับสถานศึกษาที่เป็น องค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์จากมากไปน้อย ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลัก ความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักธรรมาภิบาลมีความสำคัญในด้านการบริหาร จัดการที่นำมาซึ่งการพัฒนาองค์กรและการทำงานอย่างมีระบบอย่างมีประสิทธิภาพอย่างเต็มศักยภาพ แม้แต่ การนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้ในการบริหารงาน เพื่อให้ผู้บริหารจะได้บริหารสถานศึกษาให้มีความก้าวหน้า มีศักยภาพ และมี ประสิทธิภาพอย่างยิ่งย่น ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นจากภายนอกและนำมาซึ่งการให้ความร่วมมือในการพัฒนา สถานศึกษาต่อไป สอดคล้องกับ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 กล่าวไว้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัด ระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุม ถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนา

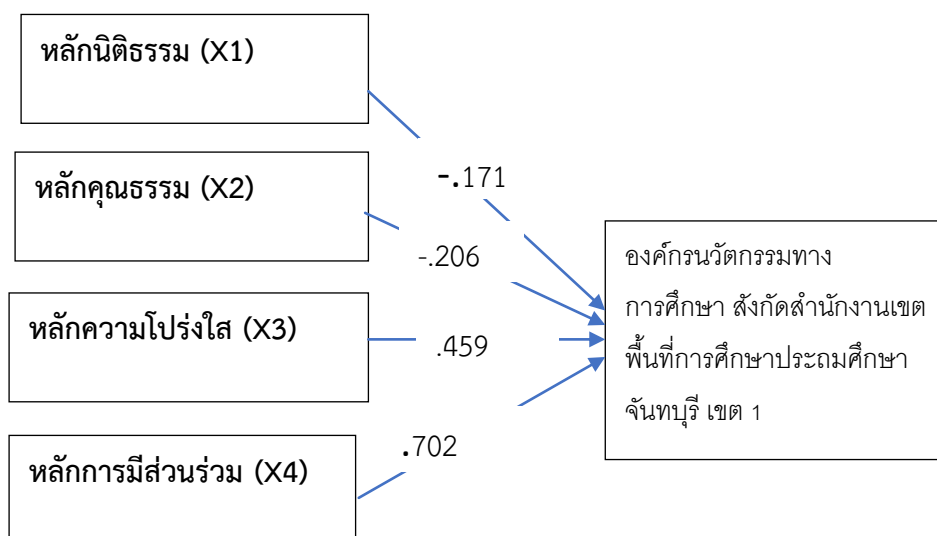

อย่างยั่งยืนและเป็นส่วนเสริม ความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไข เยียวยา ภาวะวิกฤต ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใสและ ความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสอดคล้องความเป็นไทย รัฐธรรมนูญและกระแสโลกยุคปัจจุบัน และยัง สอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ (2559) กล่าวไว้ว่า หลักธรรมาภิบาลมีความสำคัญใน เรื่องของโครงสร้างและกระบวนการ และความสัมพันธ์ของภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาสังคมใน การบริหารจัดการเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของรัฐ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่ดี

4. ผลการวิเคราะห์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรม ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีจำนวน 4 หลักที่ส่งผลให้เป็น องค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส และหลักการมีส่วนร่วม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หาคู่เท่ากับ 0.921 สามารถพยากรณ์การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ได้ร้อยละ 84.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลมีผลต่อการเป็นองค์กร นวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งการเป็นองค์กรนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพเป็นส่วนช่วยในการยกระดับคุณภาพ การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ในการ แสดงออกถึงการสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพ และมีการสร้างนวัตกรรม ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ กำหนดไว้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ องค์กร ประจันเขตต์ (2557) กล่าวไว้ว่า สถานศึกษาต้องมื ความ สามารถคิดค้นทำสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาได้ตั้งแต่กระบวนการ ทำงาน และการผลิตผลงาน ทั้งใน รูปแบบการบริหาร การจัดทำหลักสูตร การสร้างสื่อวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการวัดและประเมินผล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามศักยภาพ และมีสมรรถนะพร้อมในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพได้ อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ สุริศา ริมศิริ (2562) กล่าวไว้ว่า หน่วยงานทางการศึกษา ที่มีการเพิ่มขีดความสามารถการสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านต่าง ๆ โดยมีการบริหารจัดการระบบและทรัพยากร ต่าง ๆ ในองค์กร มีการส่งเสริม สนับสนุน การคิดค้นการสร้างสรรค์การนำสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น หรือเป็นการ พัฒนาดัดแปลง ต่อยอด นวัตกรรมจากสิ่งที่มีอยู่แต่เดิมให้ดีขึ้น จนบังเกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษาที่สามารถ นำไปใช้ในการบริหารจัดการและยกระดับคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายกลายเป็นระเบียบวิธีปฏิบัติของสถานศึกษาได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุ ธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2564) กล่าวไว้ว่า สถานศึกษาแห่งนวัตกรรมเป็นองค์กรที่สามารถคิดค้น ทำสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาได้ตั้งแต่กระบวนการทำงานและการผลิตผลงาน ทั้งในรูปแบบการบริหาร การจัดทำหลักสูตร การสร้างสื่อหรือวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการวัดและประเมินผล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามศักยภาพและมีสมรรถนะพร้อมในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้วิจัย

ภาพประกอบ 1 คำนวณอิทธิพลของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลให้เป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

จากภาพประกอบ 1 พบว่า หลักนิติธรรม (X1) หลักคุณธรรม (X2) หลักความโปร่งใส (X3) และหลักการมีส่วนร่วม (X4) มีค่าอิทธิพลต่อการองค์กรนวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 เท่ากับ $-.171$, $-.206$, $.459$ และ $.702$ ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$ อธิบายได้ว่า หลักนิติธรรม (X1) และ หลักคุณธรรม (X2) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา (Y) ลดลง $.171$ และ $.206$ ตามลำดับ ส่วนหลักความโปร่งใส (X3) และ หลักการมีส่วนร่วม (X4) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา (Y) เพิ่มขึ้น $.459$ และ $.702$ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้ครูได้ตรงตามความสามารถและมีความชัดเจน มีความรับผิดชอบในการตรวจสอบติดตามการปฏิบัติงานของครู แสดงความรับผิดชอบในการแก้ปัญหาของโรงเรียน มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำของตน และ ยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานทั้งข้อดีและข้อเสีย เพื่อเป็นการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดทิศทางและโครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา มีกลยุทธ์สอดคล้องกับโครงสร้าง และวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงบริบทต่าง ๆ และความเหมาะสมของสถานศึกษา และจัดโครงสร้างของสถานศึกษาที่มีความยืดหยุ่นคล่องตัว

สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมของบุคลากรในสถานศึกษา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควร นำพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณครู ประชุมวางแผนการใช้จ่าย และบริหารจัดการเงินงบประมาณอย่างเป็นระบบชัดเจน โปร่งใส พร้อมรับการตรวจสอบ มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของครูและชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเชิงคุณภาพซึ่งเป็นการสัมภาษณ์หรือเก็บข้อมูลจากผู้บริหารเกี่ยวกับการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ต่อไป

2. ในการศึกษาครั้งนี้จำกัดเฉพาะครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 เท่านั้น ดังนั้นควรมีการกระจายกลุ่มตัวอย่างไปยังสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขตอื่น และจังหวัดอื่นด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แตกต่างและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. ประเด็นที่น่าสนใจหลังจากการศึกษาในครั้งนี้ อาจมีการต่อยอดไปในการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์และสภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 เพื่อพัฒนากลยุทธ์ของการบริหารที่มุ่งเน้นการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ

บรรณานุกรม

- กมลพรรณ พึ่งดวง. (2560). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ขจรศักดิ์ ว่องไว. (2562). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ขวัญชนก แสงทานั่ง. (2563). รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- จักภัทสรณ์ย์ ไตรรัตน์. (2563). การพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรม โรงเรียนในสหวิทยาเขตวิภาวดี. วารสารการประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา. 15(3), 20-23
- ธันนชัย รัตน์ไตรแก้ว. (2549). การประเมินการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์. [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ณัฐปภัสร สุกุลพัฒนรดา. (2565). การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. สุวีริยาสาส์น.
- ปานชนก ด่วงอุดม. (2562). การศึกษาสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ภัทรหทัย ภู่วัสน์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์. [การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ราชัญ สมทบ. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. [ภาคานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- วารุณี โพธิ์คำ. (2562). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า. [บทความวิจัย]. โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2559). ท้องถิ่นโปร่งใส. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุธรรม ธรรมพัฒนานนท์. (2564). การบริหารสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา. มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- สุริสา ริมศิริ. (2562). การพัฒนาตัวบ่งชี้องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. [ดุษฎีนิพนธ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. (2566). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1.
- องค์อร ประจันเขตต์. (2557). องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ทางเลือกใหม่ของการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- Blumberg Arthur & Greenfield William. (1986). *The Effective Principle: Perspectives on School Leadership* (2nd ed.). Boston: Ally and Bacon.
- Riveras-León, J. C., & Tomàs-Folch, M. (2020). *The organizational culture of innovative schools: The role of the Principal*. Journal of Educational Sciences.
- Steven T. Bossert. (2012). "School Effect," in *Handbook of Research on Educational Administration: A Project of the American Education Research Association*. New York: Longamn.

การนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติ
ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2^{*}

IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL QUALITY DEVELOPMENT POLICY OF THE
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE INTO PRACTICE IN SCHOOLS UNDER
THE PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE, AREA 2

อรชา คงศิลา และ ธีระวัฒน์ มอนโธสง

Oracha Kongsila and Teerawat Monthaisong

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Educational Administration Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Email: Kongsila1990@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียน และ 2) นำเสนอแนวทางการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียน วิธีวิจัยมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 113 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และขั้นตอนที่ 2 นำเสนอแนวทางการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้บริหารการศึกษาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 2 คน นักวิชาการด้านการศึกษา จำนวน 2 คน และผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 2 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ

^{*} Received March 25, 2024; Revised May 18, 2024; Accepted June 17, 2024

ด้านความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ รองลงมา คือ ด้านวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทรัพยากรนโยบาย และ

2. นำเสนอแนวทางการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียน ประกอบด้วย 6 ด้าน 26 รายการ ดังนี้ ด้านที่ 1 ด้านวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย มีรายการปฏิบัติจำนวน 5 รายการ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ควรทำการวิเคราะห์บริบทของตนเอง และสถานศึกษาในสังกัด เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้มอบนโยบาย และผู้ดำเนินงานตามนโยบาย ด้านที่ 2 ด้านทรัพยากรนโยบาย มีรายการปฏิบัติจำนวน 5 รายการ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ควรมีการวิเคราะห์บริบท ความต้องการของสถานศึกษา และนำมาจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อให้มีแนวทางในการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมกับสถานศึกษา ด้านที่ 3 ด้านการสื่อสารระหว่างองค์กร และกิจกรรมการเสริมแรง มีรายการปฏิบัติจำนวน 4 รายการ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ควรมีบทบาทเป็นผู้ประสานงาน ระหว่างผู้มอบนโยบายและผู้รับนโยบายสู่การปฏิบัติ ด้านที่ 4 ด้านลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ มีรายการปฏิบัติจำนวน 5 รายการ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ และสถานศึกษาควรมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน มีการกำหนดภาระงาน และมีกลไกการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติของสถานศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ด้านที่ 5 ด้านเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีรายการปฏิบัติจำนวน 3 รายการ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ และสถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์บริบทของตนเอง เพื่อจะได้นำนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ตรงกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน สภาพแวดล้อมและบริบทของตนเอง และด้านที่ 6 ด้านความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ มีรายการปฏิบัติจำนวน 4 รายการ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ควรมีการสร้างสัมพันธภาพ และทัศนคติที่ดีระหว่างผู้มอบนโยบายและผู้ปฏิบัติ ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นต่างๆ ของผู้ปฏิบัติงาน และนำมาช่วยกันหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ

คำสำคัญ: การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ, การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the conditions of the implementation of the educational quality development policy of the Educational Service Area Office into practice in schools and 2) to present guidelines for implementing the educational quality development policy of the Educational Service Area Office into practice in schools. The research method has 2 steps: Step 1: Studying the conditions of the implementation of the educational quality development policy of the Educational Service Area Office into practice in schools. The sample group consisted of 113 school directors or acting directors of the schools under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office, Area 2. They were obtained using a simple random sampling method.

The tool used in the research was a questionnaire with a confidence value of 0.96. Statistics used in data analysis included mean and standard deviation. Step 2: Presenting the guidelines for implementing the educational quality development policy of the Educational Service Area Office into practice in schools. The key informants were 2 educational administrators from the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office, Area 2, 2 educational academics, and 2 school directors. They were obtained using the purposive sampling method. The research tools were interview questions and data analysis using content analysis techniques.

The results of the research found that

1. The conditions of the implementations of the educational quality development policy of the Educational Service Area Office into practice in schools as a whole was at a high level. When considering each area, it was found that the area with the highest average was Intentions of practitioners, followed by Objectives and policy standards, and the area with the lowest average was Resource policies.

2. Presenting the guidelines for implementing the educational quality development policy of the Educational Service Area Office into practice in schools. They consisted of 6 areas with 26 items, as follows: Area 1: Objectives and policy standards. There are 5 operational items, such as the Educational Service Area Office should analyze its own context and the educational institutions under its jurisdiction to create understanding between policy givers and policy operators. Area 2: Resource policy. There are 5 operational items, such as the Educational Service Area Office should do context and needs analysis of educational institutions and bring into an action plan to provide guidelines for allocating appropriate budgets to the educational institutions. Area 3: Communication between organizations and reinforcement activities. There are 4 operational items, such as the Educational Service Area Office should play the role of coordinator between policy givers and policy recipients into practice. Area 4: Characteristics of policy recipient agencies. There are 5 operational items, such as the Educational Service Area Office and educational institutions should have a clear working structure, set the workload, and have a mechanism to drive policy into practice in educational institutions with an emphasis on the participation of all sectors. Area 5: Economic, social, and political conditions. There are 3 operational items, such as the Educational Service Area Office and educational institutions should analyze their own context in order to put the policies into practice appropriately corresponding to the economic, social, community, environment and their own context.

And, Area 6: Intentions of the practitioners. There are 4 operational items, such as the Educational Service Area Office should build relationships and good attitudes between policy givers and implementers as well as listen to various opinions of the implementers and bring them together to find improving and solving guidelines to make the quality educational institutions.

Keywords; Implementation of policies into practice, Development of educational quality

บทนำ

การพัฒนาด้านคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น ประการที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกฝ่าย (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2557) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมเป็นการที่บุคคล หรือคณะบุคคล เขามาช่วยเหลือสนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือ กิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมทั้งในระบบ การตัดสินใจหรือกระบวนการบริหาร ประสิทธิภาพขององค์การขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ขององค์การนั้น ในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังทางความคิด สติปัญญา และการกระทำนั้นคือการให้มีส่วนร่วม (อุทัย บุญประเสริฐ, 2560) นอกจากนี้ การศึกษายังมีผลกระทบต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจของไทย เป็นการตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศที่ดีที่สุด คือ การพัฒนาคน แน่แน่นอนว่า การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือของการพัฒนาคน รัฐจึงมีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนา ประเทศ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2560) และการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาที่จะช่วยให้การจัดการศึกษา ให้มีการตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศได้ดีมากขึ้น (The World Economic Forum, 2016) ดังนั้น กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั่วทั้งโรงเรียน โดยต้องอาศัย การร่วมมือรวมพลังจากบุคลากรทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นกลไกหลักสำคัญในการ สนับสนุน ส่งเสริม และเป็นผู้นำในการดำเนินงานต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นวงจรการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทภาระหน้าที่หลักของสถานศึกษาในการนำ นโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียน

ดังนั้น การนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การ ปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ถือว่าเป็น ขั้นตอนที่มีความสำคัญ เพราะการนำนโยบายสู่การปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความ ล้มเหลวของการพัฒนาคุณภาพด้านการศึกษา นโยบายอาจจะประสบความสำเร็จในการปฏิบัติ ถ้าการ วางแผนปฏิบัติและการตัดสินใจดำเนินนโยบายผิดพลาด ในทางตรงกันข้ามนโยบายอาจประสบความสำเร็จ และสร้างความเจริญเติบโตแก่องค์กรได้ ถ้ามีการวางแผนดำเนินงาน ตรวจสอบ และปรับปรุงที่ดี จาก ประสบการณ์ที่ผ่านมามักพบเสมอว่าการนำนโยบายที่ผ่านการวิเคราะห์และกลั่นกรองมาเป็นอย่างดีเมื่อนำมา ปฏิบัติกลับประสบความสำเร็จเป็นจำนวนมาก (กล้า ทองขาว, 2558) ดังนั้นขั้นตอนการนำนโยบายด้านการ พัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะสามารถทำให้ทราบว่าแนว

ทางการนำนโยบายสู่การปฏิบัติที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ สามารถปฏิบัติได้จริงหรือไม่สามารถปฏิบัติได้มากนักน้อยเพียงใด มีระดับความสำเร็จในระดับใด ต้องใช้เทคนิควิธีการ หรือกระบวนการใดบ้างในการขับเคลื่อนหรือผลักดันให้เกิดผลสัมฤทธิ์ผลสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงเนื้อหา พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประชากร คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 158 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างด้วยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ตอนที่ 2 การสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .960 รวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามกับครู ในเดือน มีนาคม พ.ศ. 2567 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาสภาพการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 รายด้านโดยภาพรวม

รายการ	ระดับสภาพ		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. วัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย	4.42	.574	มาก
2. ทรัพยากรนโยบาย	3.94	.719	มาก
3. การสื่อสารระหว่างองค์กรและกิจกรรมการเสริมแรง	4.35	.616	มาก
4. ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ	4.25	.570	มาก
5. เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง	4.07	.728	มาก
6. ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ	4.51	.508	มากที่สุด
รวม	4.22	.564	มาก

จากตาราง 1 พบว่าสภาพการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 รองลงมาคือ ด้านวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทรัพยากรนโยบาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 ตามลำดับ

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

ด้านที่ 1 วัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย จะถูกกำหนดมาจากนโยบายของคณะรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จึงถือเป็นหน่วยงานที่ประสานนโยบายต่าง ๆ ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ และสถานศึกษาในสังกัด ซึ่งในการกำหนดวัตถุประสงค์ และการมอบนโยบายต่าง ๆ นั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จึงควรที่จะทำการวิเคราะห์บริบทของตนเอง และสถานศึกษาในสังกัด เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้มอบนโยบาย และผู้ดำเนินงานตามนโยบาย เพื่อนำไปสู่การทำงานที่ประสบผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้

ด้านที่ 2 ทรัพยากรนโยบาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดสรรทรัพยากรให้กับสถานศึกษาอย่างเหมาะสม โดยมีการวิเคราะห์บริบท ความต้องการของสถานศึกษา และนำมาจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อให้มีแนวทางในการจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรด้านต่าง ๆ ให้กับสถานศึกษาอย่างเท่าเทียมและเหมาะสม ตลอดจนมีการกำกับติดตาม รายงานผลการดำเนินงาน

ด้านที่ 3 การสื่อสารระหว่างองค์กรและกิจกรรมการเสริมแรง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรเป็นหน่วยงานกลางที่ประสานระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ และสถานศึกษา ในการปฏิบัติงานตามนโยบายที่ได้รับมอบหมาย โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีบทบาทเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ ผู้ให้คำแนะนำ กำหนดขอบเขตการทำงาน ช่วยเหลือ นิเทศกำกับ ติดตาม การทำงานของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจของทั้งผู้มอบนโยบาย และผู้นำนโยบายสู่การปฏิบัติ

ด้านที่ 4 ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการสร้างการทำงานที่ชัดเจน มีเจ้าหน้าที่ มีกลไกการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติของสถานศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ตลอดจนมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และรายงานผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

ด้านที่ 5 เจือ้นไขทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการวิเคราะห์บริบทของตนเอง และบริบทของสถานศึกษาในสังกัดว่ามีลักษณะอย่าง สภาพแวดล้อม ชุมชน สังคมของแต่ละที่เป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้มอบนโยบายสู่การปฏิบัติให้สถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม ตรงกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และสถานศึกษานั้นๆ

ด้านที่ 6 ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการสร้างสัมพันธภาพ และทัศนคติที่ดีระหว่างผู้มอบนโยบายและผู้ปฏิบัติ สร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นต่างๆ ของผู้ปฏิบัติงาน และนำมาช่วยกันหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. งานวิจัยนี้พบว่า สภาพการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของสถานศึกษา โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีการแจ้งวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบายที่ชัดเจน มีการจัดสรรทรัพยากรนโยบายให้กับสถานศึกษา มีการสื่อสารระหว่างองค์กรและการเสริมแรง มีการมอบนโยบายตามลักษณะหน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ มีการดูบริบท สภาพเศรษฐกิจ ชุมชน และสังคม ตลอดจนให้ความสำคัญในเรื่องของความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยขออภิปรายรายด้านดังนี้

1.1 ด้านวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอันดับที่ 2 และอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ฯ มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับการดำเนินงานตามมาตรฐานนโยบาย และวัตถุประสงค์การพัฒนาการศึกษา มีความชัดเจนของการกำหนด

มาตรฐานนโยบายและวัตถุประสงค์นโยบายการพัฒนาการศึกษา และมีการกำหนดอำนาจหน้าที่และบทบาทการดำเนินงานตามนโยบายด้านการพัฒนาการศึกษาอย่างชัดเจน ส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบาย สอดคล้องกับ ชไมพร สมบุตร (2564) ศึกษาวิจัยเรื่อง ได้ศึกษาการนำยุทธศาสตร์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการนำยุทธศาสตร์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านทรัพยากรนโยบาย เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ไม่ได้วิเคราะห์บริบทและความต้องการในเรื่องของทรัพยากรนโยบายของสถานศึกษา เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ ในการจัดสรรทรัพยากรนโยบายให้กับสถานศึกษา อย่างเหมาะสม ตรงกับสภาพแวดล้อม และบริบทของสถานศึกษา นอกจากนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ควรมีการนิเทศ กำกับติดตาม การใช้ทรัพยากร งบประมาณต่าง ๆ ทั้งที่ได้รับจัดสรร และได้จัดสรรให้กับสถานศึกษา ตลอดจนควรรายงานผลสรุปการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ พรพิมล คงเมืองสา (2556) ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียนปงรัชดาภิเษก อำเภอปง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียนปงรัชดาภิเษก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ยุทธศาสตร์ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านปัจจัยนำเข้า (การจัดสรรงบประมาณ)

1.3 ด้านการสื่อสารระหว่างองค์กรและกิจกรรมการเสริมแรง มีพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอันดับที่ 3 และอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการประชาสัมพันธ์แผนการดำเนินงานตามนโยบายให้สถานศึกษารับทราบ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน ขอบเขตการทำงานตามนโยบาย มีการนิเทศ กำกับติดตาม ลงพื้นที่ และให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษา และ มีการสร้างความเข้าใจ ระหว่างผู้มอบนโยบาย และผู้รับนโยบายสู่การปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดเป็นความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ เอ็ดเวิร์ด และ ชาร์คานสกี (George C. Edwards and Ira Sharkansky, 1978) ; เพรสแมน และวิลดาวสกี (Pressman and Wildavsky, 1979) ที่ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างองค์กรและกิจกรรมการเสริมแรงอย่างสอดคล้องกัน คือ ปัจจัยที่ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จปัจจัยหนึ่ง ก็คือ การติดต่อสื่อสาร (Communication)

1.4 ด้านลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ พิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอันดับที่ 4 และอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีโครงสร้างในการปฏิบัติงาน เรื่องของการนำนโยบายสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน มีเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบในการนิเทศ กำกับติดตามในแต่ละภาระงานที่ชัดเจน และมีการใช้วงจรเดมมิง (PDCA) เป็นกลไกขับเคลื่อนในการปฏิบัติงาน ตลอดมีการรายงานผลการดำเนินงานให้หน่วยงานต้นสังกัดทราบ สอดคล้องกับ กันตวุฒิ การดี (2565) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ลักษณะหน่วยงาน ที่มีการนำวงจรคุณภาพ PDCA มาใช้ในการพัฒนาอยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง พิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอันดับที่ 5 และอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ และสถานศึกษามีการวิเคราะห์ บริบททั้งภายนอก ภายใน โอกาส และอุปสรรค และมีการดำเนินการปฏิบัติงานตามนโยบายที่ได้รับ โดยเน้น การมีส่วนร่วม และการได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนรวม สอดคล้องกับ อรรถพร พุ่มอุสิต (2559) ศึกษาวิจัยเรื่อง ผล การดำเนินงานตามนโยบายการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อ่างทอง มีผลการดำเนินงานตามนโยบายการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก

1.6 ด้านความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ พิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ มีสร้างสัมพันธภาพ และทัศนคติที่ดีระหว่างผู้มอบนโยบาย และผู้ปฏิบัติ มีการสร้างความเข้าใจ ชี้แจงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน และ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ มีให้คำแนะนำ และให้ความช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน โดยใช้กระบวนการเป็น มีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงาน และช่วยหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหา สอดคล้องกับ เก่งกนก เอื้อวงศ์ (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำนโยบายไปปฏิบัติของผู้บริหาร สถานศึกษา : สมรรถนะและแนวทางการพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีสมรรถนะและแนวทาง ในการนำนโยบายสู่ผู้ปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดี มีกระบวนการทำงานเป็นทีม รับฟังความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะนำนโยบายสู่การปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ

2. การนำเสนอแนวทางการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผู้วิจัยนำเสนอเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 วัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ วิเคราะห์ สังเคราะห์ นโยบายที่ได้รับมอบหมายให้เข้าใจ ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์บริบทของตนเอง และจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ ที่กำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบายต่าง ๆ อย่างชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการมอบหมายให้สถานศึกษาวิเคราะห์บริบทของตนเอง และจัดทำแผนปฏิบัติการ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ มีเป้าหมาย วิธีดำเนินการต่างๆ อย่างชัดเจน ตรงประเด็น เพื่อให้เกิดความเข้าใจทั้ง 2 ฝ่าย คือผู้มอบนโยบาย และผู้ปฏิบัติ ตลอดจนมีการนิเทศ กำกับติดตาม และสรุปผลรายงานการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ อุทัย เลาหิเชียร (2541) ; คະนอง พิลุน (2549) ; พรพิมล คงเมืองสา (2556) และ ชไมพร สมบุตร (2564) ที่ได้อภิปรายผล การศึกษาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบายอย่างสอดคล้องกันคือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควร มีเป้าหมายหรือมาตรการเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ วัตถุประสงค์ของนโยบาย เป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่ต้องทำ คือ การแยกแยะให้ชัดเจนว่า วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในนโยบายมี อะไรบ้าง เนื่องจากวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไป ปฏิบัติ นอกจากนี้วัตถุประสงค์ยังเป็นส่วนขยายเป้าหมายรวมของนโยบายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น การจะวัดว่าการนำ

นโยบายไปสู่การปฏิบัติบรรลุผลหรือไม่สามารถดูที่วัตถุประสงค์ เพราะเป้าหมายและจุดประสงค์จะเป็นตัวกำหนดว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ซึ่งการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่สำคัญของกระบวนการนโยบาย เป็นการบริหารจัดการที่ต้องกำหนดให้มีการระบุเป้าหมายในการดำเนินการที่ชัดเจน โดยต้องแปลงนโยบายเป็นแผนงาน โครงการ มีการดำเนินการเตรียมความพร้อมและสนับสนุนให้การดำเนินการบรรลุผลสำเร็จ ตั้งแต่การเตรียม องค์การ ทรัพยากร และบุคลากร รวมไปถึงจนถึงการสร้างที่ยั่งยืนในการปฏิบัติหากดำเนินการอย่างมี ประสิทธิภาพก็จะส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบาย

ด้านที่ 2 ทรัพยากรนโยบาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ควรวิเคราะห์บริบทและความต้องการของสถานศึกษาในเรื่องของทรัพยากรนโยบาย มีการจัดทำแผนปฏิบัติการในการจัดสรรทรัพยากรนโยบายให้กับสถานศึกษาอย่างเหมาะสมตรงกับสภาพแวดล้อมและบริบทของสถานศึกษา และมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การใช้ทรัพยากร งบประมาณต่าง ๆ ที่ได้รับจัดสรร ตลอดจนรายงาน สรุปผลการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับ มยุรี อนุমানราชชน (2547) ; อุทัย เลาหวิเชียร (2541) ; วรเดช จันทรร (2551) และ พรพิมล คงเมืองสา (2556) ที่ได้อภิปรายผลการศึกษเกี่ยวกับทรัพยากรนโยบายอย่างสอดคล้องกัน คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการสนับสนุนทรัพยากรอันได้แก่ จำนวนบุคลากร ข้อมูลที่ทันสมัย การมอบอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงาน การจัดสรรงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ รวมถึงการให้ความรู้ความเข้าใจ การให้คำแนะนำและความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ปฏิบัติงานในระดับล่าง เพื่อให้การนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดผลดี นอกจากนี้การให้เวลาและทรัพยากรที่เพียงพอถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังนั้นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจึงจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรหลายประเภทดังนี้ เช่น สิ่งแวดล้อมของระบบ การสื่อสารความ ลักษณะของหน่วยงานที่ปฏิบัติ และการสนับสนุนของผู้ปฏิบัติ

ด้านที่ 3 การสื่อสารระหว่างองค์กรและกิจกรรมการเสริมแรง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ควรมีการประชาสัมพันธ์แผนการดำเนินงานตามนโยบายให้สถานศึกษารับทราบ โดยมีการกำหนดผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน ขอบเขตการทำงาน ตลอดจนมีการนิเทศ กำกับติดตาม ลงพื้นที่ และให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษา ส่งผลให้เกิดเป็นความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ เอ็ดเวิร์ด และ ชาร์คานสกี (George C. Edwards and Ira Sharkansky 1978) ; เพรสแมน และวิลดาวสกี (Pressman and Wildavsky 1979) ที่ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างองค์กรและกิจกรรมการเสริมแรงอย่างสอดคล้องกัน คือ ปัจจัยที่ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จปัจจัยหนึ่ง ก็คือ การติดต่อสื่อสาร (Communication) การนำนโยบายไปปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดผลดีนั้นผู้กำหนดนโยบายจะต้องรู้ว่าควรทำอย่างไร จะสั่งการไปยังผู้ใดจึงจะได้ผลและคำสั่งจะต้องมี ความชัดเจนแน่นอน เพราะถ้าคำสั่งไม่ชัดเจนจะทำให้ผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของนโยบาย การสื่อสารระหว่างองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ด้วยกันเองจะต้องมีการสื่อสารที่ถูกต้องรวดเร็ว ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ การเปิดโอกาสให้มีการสร้างเิงแห่งความสัมพันธ์ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน และอื่นๆ จะมีส่วนสำคัญในการกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย และความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติที่สำคัญก็คือ การขาดความเชื่อมโยงกันระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ หากผู้กำหนดนโยบายมาจากส่วนกลาง ในขณะที่ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น ความรับผิดชอบความผูกพัน และความกระตือรือร้นที่จะทำให้นโยบายบรรลุก็ย่อมจะต่างกัน

ดังนั้นจึงควรมอบหมายการนำนโยบายไปปฏิบัติให้อยู่ในมือของกลุ่มบุคคล ซึ่งมีเจตนาารมณ์เช่นเดียวกับกลุ่มที่กำหนดนโยบาย

ด้านที่ 4 ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ควรมีโครงสร้างในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในส่วนของการนิเทศ กำกับติดตามของภาระงาน ประกอบกับการมีการใช้วงจรคุณภาพเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงาน และมีการรายงานผลการดำเนินงานให้หน่วยงานต้นสังกัดทราบ ซึ่งสอดคล้องกับ เจตน์ ธนวัฒน์ (2539) ; เก็จนก เอื้อวงศ์ (2561) และ กันตวุฒิ การติ (2565) ที่ได้อภิปรายผลการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติอย่างสอดคล้องกัน คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ที่นำนโยบายสู่การปฏิบัติและประสบความสำเร็จนั้นมักจะเป็นนโยบายที่มอบหมายให้แก่หน่วยงานที่มีอยู่แล้ว และสนับสนุนนโยบายนั้น เป็นหน่วยงานที่มีกำลังคน และทรัพยากรอื่นๆ พร้อมในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังมีการใช้วงจรเดมมิ่ง (PDCA) ในการปฏิบัติงานตามลักษณะหน่วยงานนั้น ๆ และมีการใช้สมรรถนะที่สำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 1. สมรรถนะการแปลงนโยบาย 2. สมรรถนะการสร้างความเข้าใจและการยอมรับนโยบาย 3. สมรรถนะการจัดโครงสร้าง 4. สมรรถนะการจัดการทรัพยากร 5. สมรรถนะการพัฒนาบุคลากร 6. สมรรถนะการควบคุมกำกับและประเมินผล และ 7. สมรรถนะการสร้างความเป็นปึกแผ่นต่อเนื่อง

ด้านที่ 5 เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ควรมีการวิเคราะห์บริบททั้งภายในภายนอก ภายใน โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงานตามนโยบายที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และบริบทของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วม และการได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับ จุมพล นิธิพานิช (2547) ; กรรวิ ธัญญะกุล (2548) ; Kraft, Michael E. & Furlong, Scott R. (2004) ; วรเดช จันทศร (2559) ; วรุตม์ อิงคदारวงศ์ (2557) ; สัญญา เคนาภูมิ บุรฉัตร จันทรแดง (2562) ; Paul Sabatier และอรรธรณ พุ่มอุสิต (2559) ที่ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอย่างสอดคล้องกัน คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อนโยบายที่สำคัญ ๆ ได้แก่ 1. วัฒนธรรมทางการเมือง 2. เงื่อนไขหรือปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนี้ควรมีการวิเคราะห์ แบบผสมผสาน (Advocacy Coalition Framework) ซึ่งวิเคราะห์จากหน่วยระดับล่างขึ้นไป หรือ พิจารณาถึงผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย การเข้าใจและการรับรู้ปัญหา มุมมองและกลยุทธ์ที่นำมาใช้ ในการปฏิบัติงาน แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ผสมผสานกับผู้กำหนดนโยบาย รวมทั้งมีการศึกษาสภาพแวดล้อม ภายนอกที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ด้านที่ 6 ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ควรมีสร้างสัมพันธภาพ และทัศนคติที่ดีระหว่างผู้มอบนโยบาย และผู้ปฏิบัติ มีการสร้างความเข้าใจ ชี้แจงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ตลอดจนให้คำแนะนำ และให้ความช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน โดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีม รับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงาน และช่วยหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ คະນອງ พิลุน (2549, บทคัดย่อ) ; พูลชัย ยาวีราช (2550) ; เก็จนก เอื้อวงศ์ (2561, บทคัดย่อ) ได้อภิปรายผลการศึกษาเกี่ยวกับความตั้งใจของผู้ปฏิบัติอย่างสอดคล้องกัน คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาถือเป็นผู้ที่

มอบนโยบายและสถานศึกษาถือเป็นผู้นำนโยบายสู่การปฏิบัติควมมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีสมรรถนะการบริหารจัดการ มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก มีความสัมพันธ์ที่ดีของผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้คุณภาพของบุคลากรในการปฏิบัติงานผู้นำนโยบายไปปฏิบัติควรต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายที่จะต้องปฏิบัติ และต้องเป็นผู้มีทัศนคติที่ดีที่จะนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติให้บรรลุผล ซึ่งความเข้าใจของผู้ปฏิบัติที่มีต่อวัตถุประสงค์ของนโยบาย ทิศทางของทัศนคติที่มีต่อนโยบาย รวมตลอดถึงความผูกพันที่มีต่อนโยบาย ย่อมมีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังนั้นนโยบายที่ผู้ปฏิบัติจะนำไปปฏิบัติได้ดี ต้องเป็นนโยบายที่ผู้ปฏิบัติเข้าใจ มีทัศนคติที่ดี มีกระบวนการทำงานเป็นทีม รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

สรุป หากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 และสถานศึกษาในสังกัด ได้นำแนวทางการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ทั้ง 6 ด้าน ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางที่ใช้ในการพัฒนา ย่อมส่งผลให้ผู้บริหารมีวิธี และข้อมูลประกอบการวางแผนในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ และ ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวทางการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ทั้ง 6 ด้านไปปรับใช้ในการพัฒนางานด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

2. ควรศึกษารูปแบบ ปัจจัยและปัญหาที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต

บรรณานุกรม

- จุมพล หนีมพานิช. (2554). การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ : มุมมองในทัศนะทางรัฐศาสตร์ การเมือง และรัฐประศาสนศาสตร์ การบริหาร และกรณีศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2563,6 สิงหาคม). กลยุทธ์การวางแผนและการจัดการ. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน. ผู้ชำนาญการด้านการผลิต และพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสนับสนุนเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก [บทสัมภาษณ์].
- ปกรณ นันทกิจ. (2552). กระบวนการรับรู้ นโยบายสาธารณะของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มยุรี อนุมานราชธน. (2547) นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด กระบวนการ และการวิเคราะห์. เชียงใหม่: คณินิจการพิมพ์.

วรเดช จันทรศร. (2543). การนำนโยบายไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สหายบล็อกและการพิมพ์.

สมบัติ อารังชัยวงศ์. (2558). นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมาตร.

Anderson, J. E. (1975). Public policy-making. New York: Pager.

Bailey, K.D. (1987). Methods of Social Research (3rd ed.). New York: The Free Press.

Bugg, A. (2000). Quality assurance and improvement planning in Illinois high school.

Dissertation. Ph.D. Education Administration, Illinois university.

Dror, Yehezkel. (1968). Public Policy-Making Reexamined. Scranton, Penn: Chandler

Edwards, G.C. and Sharkansky, I. (1978) "The Policy Predicament", pp.303 – 304

Hogwood, Brian W. and Lewis A. Gunn. (1984). Policy Analysis for the Real World. London:

Oxford University Press.

Joseph, Jr., Stewart and David M. Hedge, Jame P. Lester. (2008M). Public Policy: An Evolutionary Approach. 3rd edition. Boston, Mass: Wadsworth.

Parsons, Wayne. (1995). Public Policy: An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis. London: Edward Elgar.

Thomas, R. Dye. (1981), Understanding public policy (4th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice - Hall.

Whatmough, R. (1994). The listening school Sixth formers and staff as customers of each other. In C. Parsons (Ed.), Quality improvement in education: Case student in schools, colleges and university. London.

Williams, W. (1971). Social Policy Research and Analysis: The Experience in The Federal Social Agencies. New York: American Elsevier Publishing

รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักทวารวาสธรรม 4
ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร*

A MODEL FOR ENHANCEMENT OF VIRTUES AND ETHICS TO SUPPORT PARTICIPATION
ACCORDING TO THE PRINCIPLE OF FOUR VIRTUES FOR A GOOD HOUSEHOLD LIFE
OF THE COMMUNITY SURROUNDING WAT SUTHAT THEPWARAM
RATCHAWORAMAHAWIHAN

ภัทรา ศรีเมือง

Phatthra Si-mueang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Email: chayjaid555@gmail.com

บทคัดย่อ

ชุมชนนี้มีวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร 1. เพื่อสำรวจสภาพที่เป็นอยู่และปัญหาที่ต้องการแก้ไขของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร 2. เพื่อวิเคราะห์หลักการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักทวารวาสธรรม 4 ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร 3. เพื่อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมเพื่อส่งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมตามหลักทวารวาสธรรม 4 ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (ภาคสนาม) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม บุคลากรในหน่วยงานต่างๆ และประชาชน ผู้ได้รับการส่งเสริมคุณธรรม รวมจำนวน 25 รูป/คน เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำเสนอการวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัยพบว่า:

สภาพการเป็นอยู่ของคนในชุมชนส่วนใหญ่คนในชุมชนนิยมประกอบอาชีพค้าขายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นคนไทยเชื้อสายจีนแทบทั้งหมด ซึ่งมีความหลากหลายของประเพณีและความเชื่อส่วนปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขของชุมชนคือการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมมีทั้งเรื่องทางศาสนา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมค่านิยม การนำวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมเข้ามาจากต่างวัฒนธรรม การทุจริตพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของคนในชุมชน เป็นต้น

หลักการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักทวารวาสธรรม 4 คือหัวใจสำคัญของการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้นกับความต้องการและความสามารถของชุมชนเองที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งความคิด กำลังกาย ฝีมือ ซึ่งเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวบุคคลหรือชุมชน มาใช้ให้เกิด

* Received March 5, 2024; Revised May 14, 2024; Accepted June 23, 2024

ประโยชน์ต่อชุมชนที่จะเพิ่มรายได้ในการประกอบอาชีพจะต้องเป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงชีวิตจิตใจและความรู้สึกของคนในชุมชนให้มีความรู้สึกที่ต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความกระตือรือร้น สนใจ เสียสละ ร่วมงานในชุมชน ร่วมแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ตามหลักทวารวดีธรรม 4 ให้มีความสุข ทั้งกาย วาจา และทางจิตใจในการประกอบอาชีพของคนในชุมชนโดยการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรอบวัดอยากเห็นชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เพื่อร่วมสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชนส่วนร่วม

รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีความหลากหลายมากทั้งทางตรง และทางอ้อม โดยมุ่งให้ทุกคนมีโอกาส มีส่วนร่วม เรียนรู้การอยู่ร่วมกันการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือ พึ่งพากัน ฝึกอาชีพ และทำประโยชน์ให้ส่วนรวมที่จะส่งผลให้คนในชุมชนรับรู้เจตนารมณ์ของชุมชนยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในที่สุดที่มีทั้งสัจจะ ทมะ ขันติและจาคะที่จะส่งเสริมให้ชุมชนรอบวัดเกิดความสุขร่มเย็นในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแบบอย่างในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมสร้างสัจจะ สร้างทมะ ฝึกฝนตนเองให้มีรู้จักการแก้ไขข้อบกพร่องปรับปรุงจิตสำนึกสร้างขันติความอดทนต่อความยากลำบากมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชน มีเป้าหมายและแนวทางในการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นและสร้างคุณธรรม จริยธรรมด้วยจาคะสละหรือยินดีกับคนในชุมชนที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่เป็นประโยชน์และสร้างความสุข

คำสำคัญ: รูปแบบ, การมีส่วนร่วมตามหลักทวารวดีธรรม, การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม

ABSTRACT

In this dissertation, three objectives were purposely made: 1. to survey the present states of living and problems needed to be solved by the community surrounding Wat Suthat Thepwararam Ratchaworawihan, 2. to analyze the principles for enhancing virtues and ethics to support the participation according to four virtues for being a good household life of the community surrounding Wat Suthat Thepwararam Ratchaworawihan, and 3. to propose the model for enhancing the virtues and ethics to support the participation according to four virtues for being a good household life of the community surrounding Wat Suthat Thepwararam Ratchaworawihan. This research employed the qualitative research methodology collected data from field research. In this, 25 Key Informants, Buddhist monks and personnels in various organizations and people who were regarded as virtues supporters were selected as population whereby in-depth interview was done and then the contents analysis was done through the description.

The findings are as follows:

When it comes to the present states of living of people in the community, most of them have been running their own trading since the past till the present. Most of population in the community are of Chinese origin as the majority where variety of tradition

and belief. As regards problems need to be solved by the community, they are of the support of virtues and ethics both in religion, changing social values, introducing in inappropriate cultures and corruption that are not improper to people in the community etc.

As far as the principles for enhancing the virtues and ethics to support the participation according to according to four virtues for being a good household life whereby they would uplift the states of living of people in the community to higher level based on the need and ability of such a community resulting in utilizing the existing resources, be they thought, physical power, or skills that are tacit in people or community are concerned, they need to bring more income to the community while working for the cost of living; they must be in the ways that could transform mind-set and feeling of people in the community leading to the betterment of living life where they are enthusiastic, paying attention and voluntarily helpful to the community in order to solve problems accruing to the principle of four virtues for being a good household life together so as to obtain the bodily, verbal and mental happiness and this would be possible when people in the community are made fully aware of the transformation of the community to the good condition that would benefit the whole community as a result of such changes.

The model for enhancing the virtues and ethics to support the participation of people in the community needs be varied both in direct and indirect ways where people find the opportunity to join, learn how to live together, being supportive one another, depending on each other, working and benefitting the collective ones where people in the community would realize the community's will in changing that needs to be raised. Finally, in this matter, there must be truthfulness, endurance, patience, and generosity that would support the community surrounding the temple living happily and peacefully while developing the community to meet the model in enhancing certain virtues and ethics. It is said that people are transformed through truthfulness, endurance, patience, and generosity leading to the place where they understand how to solve and adjust themselves if needed; they know how to be patient while undergoing the difficulties in order to get their community developed with a view to putting the clear-cut goal at the higher level in front of the changing through building up the virtues and ethics by people where the great deal of benefit and happiness would be yielded respectively.

Keywords; System, Participation according to lay principles, Strengthening morality and ethics

บทนำ

วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหารเป็นวัดหลวงเก่าแก่ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 และบูรณ
เพิ่มมาถึง 4 รัชกาล จุดที่ตั่งนี้เป็นศูนย์รวมของชุมชน และศูนย์รวมของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์กลาง
กรุงเทพมหานคร ประชาชนรอบวัดหนาแน่น ได้ช่วยกันเสริมสร้างทำนุบำรุงกันต่อเนื่องมาทุกยุคทุกสมัย เป็น
การหล่อหลอมวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนเป็นอย่างดี “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนรอบวัดได้เป็นอย่างดี
และเป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในชุมชนรอบวัดและเมื่อย้อนไปในสมัย 50 ปีที่ผ่านมา สภาพชุมชน
รอบวัดยังอยู่กันอย่างสมานฉันท์ กลมเกลียวร่วมมือกัน ในการสืบสานประเพณีต่าง ๆ ทั้งพิธีราชภัฏ และ พิธี
หลวงซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการเกื้อกูลกันในระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนซึ่งมีความ
สับสนวุ่นวายจากความเจริญทางวัตถุในยุคทุนนิยมที่ทันสมัย ทำให้เกิดสังคมมนุษย์ที่มุ่งสร้างความสำเร็จทาง
วัตถุมากกว่าคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เกิดความสำเร็จในชีวิต นำมาซึ่งผลประโยชน์ในการดำเนินชีวิต
ทางด้านต่าง ๆ เช่นทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคมมนุษย์ ปัจจุบันสังคมไทยเริ่มวิกฤติจาก
ปัญหาต่าง ๆ ทั้งจากธรรมชาติ สังคมวัฒนธรรม หรือแม้แต่ตัวของมนุษย์เอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาปัญหา
ความเสื่อมถอยในด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนในประเทศทำให้เห็นเป็นภาพชัดเจนและเป็นข่าวอยู่ทุกวัน
ก็คือการทุจริตคอร์รัปชั่น การก่ออาชญากรรม การเสพและค้ายาเสพติด ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ทวีความรุนแรงไป
ยังกลุ่มเยาวชนนักเรียนนักศึกษาตั้งแต่ระดับประถม จนถึงอุดมศึกษา ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
ทั้งการแต่งกายผิดระเบียบ แต่งกายล่อแหลมซึ่งเป็นเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศ การทะเลาะวิวาทของ
นักศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน เหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันที่ทุกคนตา
ลงความเห็นตรงกันว่าเยาวชนไทยควรปลูกฝังในด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่
การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรมจริยธรรม
(ศิณารณ หุ้เต็ม, 2552) เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงทุกด้านและเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะปัญหา
ทางด้านการพัฒนาทางด้านจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตให้เป็นคนดีและ
เป็นสังคมที่ดี ซึ่งปัญหาในพื้นที่ที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนรอบวัดและยัง
กลายเป็นที่มาของปัญหาสังคมซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นพลังสำคัญใน
การพัฒนาประเทศเพราะถือว่าเยาวชนคือกำลังสำคัญของประเทศชาติ (พระมงคล สุตาคม, 2565) ซึ่งใน
ปัจจุบันความผูกพันวิถีดั้งเดิมเลือนรางไปตามกาลเวลา แต่จิตใจคนกลับไม่พัฒนาความทันสมัยส่งผลสู่วิถีชีวิต
การแบ่งหน้าที่ของคนในสังคมตามความชำนาญระดับปัจเจกชนมากขึ้น วัดเคยเป็นศูนย์กลางของสังคมถูกแยก
ออกจากกันโรงเรียนในวัดแยกออกจากวัด ทำให้ชาวบ้านห่างวัด จิตใจของคนในสังคมจึงขาดความเมตตา
กรุณา ก่อให้เกิดวิกฤติทางกายภาพและจิตภาพ ซึ่งเป็นปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในระดับขั้นวิกฤติ
ซึ่งแสดงออกให้เห็นได้จากจำนวนการประพฤติดีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมของคนไทยทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็น
เป็นกลุ่ม เด็ก เยาวชน ครู อาจารย์ ข้าราชการ ผู้บริหารนักการเมือง ไม่เว้นแม้แต่กลุ่มผู้ทรงศีล ซึ่งการกระทำ
ผิดเหล่านี้ปรากฏให้เห็นได้ในรายงานจากสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และ โทรทัศน์ จากสถิติ
ข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในเรื่องการกระทำผิดคุณธรรม จริยธรรมของคน
ไทย พบข้อมูลตรงกันว่าคนไทยมีการกระทำผิดด้านศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม มากขึ้นเป็นลำดับสาเหตุของ

ปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมของสังคมไทยมาจากการเปลี่ยนแปลงทุกวิถีชีวิตย่อมกระทบกับความสงบสุขของคนในสังคม (ปฐมภ์ บุญศรีตัน, 2559) ที่ควรเร่งให้ความสนใจแก้ไขปัญหานี้ในกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยด่วน เมื่อเด็กและเยาวชนไม่ได้เข้าวัดในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ประเด็นดังกล่าวจึงต้องเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องรับบทบาทในการพัฒนาความรู้คุณธรรมให้นักเรียนเป็นคนดี เรียนเก่ง และมีความสุขก่อนที่จะทุกอย่างจะสายเกินจะเยียวยาเพราะเด็กในวันนี้คือพลเมืองในวันหน้าการพัฒนาจึงต้องพัฒนาเด็กและเยาวชนในวิถีไทยกับการสร้างพลเมืองที่ดีในอนาคต (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2561)

จากการศึกษาค้นคว้าได้พบว่าปัญหาจริยธรรมเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างมากทั้งที่เกิดขึ้นกับผู้ใหญ่และปัญหาที่เกี่ยวกับเด็ก หรือเยาวชนของชาติ ซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติ คือ ศีลธรรมและจริยธรรมเสื่อมโทรมเกี่ยวกับปัญหาคนในชุมชนขาดการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมซึ่งปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเป็นที่สนใจก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับวัยรุ่นหรือเยาวชน เพราะเยาวชนเป็นกลุ่มกำลังสำคัญของประเทศชาติ ทั้งตัววัยรุ่นเองก็ละทิ้งศีลธรรมและวัฒนธรรมมากขึ้น ความประพฤติและแสดงออกของวัยรุ่นขัดต่อศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงามของชาติ ตลอดไปถึงการประพฤติเสียหายและฝ่าฝืนระเบียบวินัยของโรงเรียน โดยทั่วไปนั้นพฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นที่น่าสนใจอย่างมากของพ่อแม่ ครู อาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมสั่งสอน ด้วยเหตุที่วัยรุ่นเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านความเจริญเติบโตทั้งในร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เด็กวัยรุ่นจึงมีปัญหามากกว่าเด็กคนอื่น ๆ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, 2560)

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการการสร้างเสริมให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี การมีส่วนร่วม (Participation) คือ การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคล ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอน การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้เป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวร โดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมไม่ใช่เพียงดึงนักเรียนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่พระสงฆ์คิดหรือจัดทำขึ้น เพราะในโรงเรียนย่อมมีกิจกรรมและวิธีดำเนินกิจกรรมของตนอยู่แล้ว ซึ่งการทำงานแบบมีส่วนร่วมนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ และทำให้ผู้มีส่วนร่วมนั้นยินยอมปฏิบัติตามรวมถึงยอมรับอย่างเต็มใจและสบายใจ หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมคือการให้ความสำคัญต่อมนุษย์ไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยี และควรคิดว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีความคิดและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน มีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ มีความสามารถพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นได้ถ้าได้รับโอกาสที่จะร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมจัดการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ซึ่งความหมายของการมีส่วนร่วม (United Nation, 2524) ซึ่งโดยความเป็นจริงการมีส่วนร่วมคือ กระบวนการที่แสดงออกของบุคคล ปึงเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การร่วมปฏิบัติ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมประชุม ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมกันประชาสัมพันธ์ ร่วมชักชวน ร่วมบริจาคเงิน ร่วมออกแรง ร่วมออกวัสดุ รวมถึงการใช้ทรัพยากรให้เกิดการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการคิดริเริ่มตัดสินใจในการปฏิบัติงานและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวของบุคลากรเอง การที่จะสามารถทำให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของ

บุคลากรให้ดีขึ้นนั้น ผู้นำจะต้องยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น จึงพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของส่วนรวมในองค์กร (สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์, 2559)

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร โดยการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องเพื่อไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการย้ายยุคของสภาพแวดล้อมซึ่งทำให้เด็กมีพฤติกรรมนอกรีตนอกรอยขาดคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนดีของชุมชนวัดและประเทศชาติที่พึงประสงค์ และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจสภาพที่เป็นอยู่และปัญหาที่ต้องการแก้ไขของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร
2. เพื่อเพื่อวิเคราะห์หลักการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร
3. เพื่อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interviews) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร กับกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interviews)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ประกอบด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชน ผู้ได้รับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้เกี่ยวข้องในด้านการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร จำนวน 25 รูป/คน จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ดังต่อไปนี้

1. สงฆ์ทำหน้าที่เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมจำนวน 7 รูป

1. พระมงคลสุตาคม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

2. พระมหากฤต อภิรมโม
3. พระมหาภิกขิตถ์ สุภิตติเมธี
4. พระมหาเอกพงษ์ ปิยทสสี
5. พระมหาภาควุฒิ วิโมกขจินโน
6. พระมหาสรสรเสริญ อีราภินโน
7. พระมหาคม อุชุกคโม

2. บุคลากรในหน่วยงานต่างๆ ผู้มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมจำนวน 3 คน

1. สัมฤทธิ์ สุมาลี
2. วุฒิชัย วรชิน
3. ภรณ์ฉัตร แก้วศรีงาม

3. ประชาชน ผู้ได้รับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา 10 คน

1. ศุภณัฐ บุญปลอด
2. กัสมาพร เพ่งเล็งดี
3. สมพร น้อยบุตร
4. ณัฐพร จันทศรี
5. ดร.วิทธยา บริบูรณ์ทรัพย์
6. จิตราภรณ์ บัวจำรัส
7. กิจจา ทองอยู่คง
8. ประเมธ เทพขวัญ
9. ปิยะดา หวดขุนทด
10. ธันยวีร์ แสนคำทุม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research tools)

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interviews form) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร โดยร่างเป็นประเด็นที่สำคัญ จากการบูรณาการหลักการแนวคิดทฤษฎีเพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview form) ใช้เป็นเครื่องมือในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อนำไปสังเคราะห์ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหารและวิธีการทางระเบียบวิธีวิจัยโดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

1. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

- 1.1. ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 1.2. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

- 1.3. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- 1.4. สร้างเครื่องมือ
- 1.5. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำผู้ทรงคุณวุฒิ
- 1.6. นำเครื่องมือที่ผ่านการปรึกษาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำผู้ทรงคุณวุฒิ
- 1.7. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 รูป/คน
- 1.8. รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้วนำมาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพที่เป็นอยู่และปัญหาที่ต้องการแก้ไขของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหารนั้นในปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมคุณธรรม จริยธรรมมีทั้งเรื่องทางศาสนา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมค่านิยม การนำวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมเข้ามาจากต่างวัฒนธรรม การทุจริตพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของคนในชุมชนมีหลายประการซึ่งสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม คือ ความห่างเหินระหว่างวัดกับชุมชน ถึงแม้ว่าจะมีคนในชุมชนใกล้ชิดวัดร่วมกิจกรรมกับทางวัดแต่ก็มีจำนวนเพียงเล็กน้อยถ้าเทียบกับจำนวนของคนในชุมชนซึ่งมีประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชน ดังนี้

1. ปัญหาการเหินห่างจากพระพุทธศาสนา เพราะว่าในปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้คนในชุมชนจำนวนมากเห็นพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่ไม่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาดัง ๆ ได้

2. ปัญหาการเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ปัจจุบันอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์กระแสโลกาภิวัตน์เป็นกระแสโลกและกระแสทางวัตถุนิยมทำให้คนตกเป็นทาสทางวัตถุนิยมและบริโภคนิยมทำให้คนมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้นเห็นแก่ผู้อื่นน้อยลง ขาดความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนบ้างกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่ติดกับวัตถุนิยมไม่เคยร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ทางวัดจัดกิจกรรมต่าง ๆ

3. ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันค่านิยมบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป ก่อนนี้ชุมชนรอบวัดเคยยกย่องคนดีมีคุณธรรม คนที่ประพฤติผิดศีลธรรม ทุจริตคดโกงจะถูกประณามและไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วยแต่ในปัจจุบันนี้ชุมชนรอบวัดกลับยกย่องคนที่มีเงินคนที่มีตำแหน่งสูง มีอำนาจวาสนา มีชื่อเสียง แม้ว่าคนเหล่านั้นจะประพฤติผิดศีลธรรมทำให้คนในชุมชนหลงผิด

4. ปัญหาการรับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากที่ต่าง ๆ มาถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทำให้วัฒนธรรมต่างๆ หลังไหลมาสู่คนรอบวัดมากมายซึ่งมีประชาชนและเยาวชนจำนวนมากไม่น้อยได้รับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างประเทศ อาทิ ในเรื่อง การแต่งกาย กิริยามารยาท ที่เปลี่ยนไป

5. ปัญหาความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของคนรอบวัดมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยที่สำคัญ เช่น การพูด การไม่เคารพแก่ผู้อาวุโส เป็นต้น

6. ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เนื่องจากเป็นท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งของร้านค้า จำทำให้มีอาคารต่างๆ ในพื้นที่จำนวนมาก และมีสภาพหนาแน่น ซึ่งมีปัญหาในการป้องกันและระงับอัคคีภัย นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่มีคนเคลื่อนย้ายเข้าออกในพื้นที่อยู่เสมอทำให้การควบคุมดูแลปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ทำได้ยาก

7. ปัญหาชุมชนแออัดและแหล่งเสื่อมโทรม เนื่องจากเทศบาลเป็นชุมชนชานเมือง ดังนั้นพื้นที่บางส่วนจึงเป็นพื้นที่ที่ประชาชนพักอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ซึ่งทำให้ประสบปัญหาทางสังคมอื่นๆ ตามมา

8. ปัญหาการให้บริการทางด้านสาธารณสุข แต่เนื่องจากเป็นชุมชนที่ประชาชนอาศัยอยู่จำนวนมาก สถานบริการสาธารณสุขจึงไม่เพียงพอสำหรับการรองรับบริการได้อย่างทั่วถึง

9. ปัญหายาเสพติดในชุมชน มีแนวโน้มว่าจะมีผู้ติดยาเพิ่มขึ้นทุกปีโดยเฉพาะในชุมชนแออัดจะมีผู้ติดยาเสพติดจำนวนมาก

2. หลักการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักขรรษาธรรม 4 ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

หลักการปลูกฝังศีลธรรมในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมคือ หลักการประพฤติปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับกันว่าดีงามในชุมชนรอบวัดอาจจะมาจากหลักคำสอนทางศาสนาหรือศีลธรรม และเป็นแบบสากลที่เป็นยอมรับกันทั่วโลก หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มอาชีพที่กำหนดขึ้นก็เรียกว่าเป็นจรรยาบรรณ พฤติกรรมที่ผิดจากจริยธรรมมาจากหลายๆ เหตุปัจจัย จัดการส่งเสริมจริยธรรมที่สำคัญคือ ต้องลดการถูกรบกวนงำด้วยทุนบริโภคนิยม และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตั้งแต่ครอบครัว วัด โรงเรียนและชุมชน โดยการปฏิรูปทั้งระบบการเมือง ระบบการศึกษาและระบบสื่อสารมวลชนไม่ให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของอำนาจทุนและกลุ่มผลประโยชน์พร้อมกันนั้นต้องเสริมสร้างทัศนคติที่สอดคล้องกับหลักทางศีลธรรมของพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ต้องให้ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อถือทางพระพุทธศาสนา โดยเริ่มจากการสร้างองค์ประกอบของจริยธรรมคือ ความรู้ ความเข้าใจ เกิดปัญญาและนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลที่ดีที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องก่อให้เกิดทั้งความเจริญของงานของตนและชุมชน จริยธรรมของกลุ่มอาชีพต่างๆ ยังมีความสำคัญ เพราะเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีงามและยั่งยืนมั่นคงของสังคมการมีส่วนร่วมยังพิจารณาได้หลายมุมมองซึ่งมีทั้งทางตรงและทางอ้อม การมีส่วนร่วมในบางกรณีเป็นไปอย่างแท้จริงหรือเป็นไปในลักษณะเทียม อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจะได้อธิบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนในชุมชน คือ การมีส่วนร่วมโดยตรงในการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรงต้องให้โอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของกรรมการที่จะให้ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรคไม่สามารถแก้ไขปัญหาล่วงไปได้ด้วยดีจึงจำเป็นต้องให้ผู้อื่นเข้ามามีส่วน

ร่วมในการตัดสินใจเพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และการมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหารแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุนส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมาย จะเห็นได้ว่าการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นจะเป็นไปในทิศทางที่ดีสามารถพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งได้เป็นอย่างดี การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนในการดำเนินชีวิตที่ดีในชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนร่วมซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับหลักพรหมวิหาร 4 ประการมาเป็นแนวทางในการนำมาส่งเสริมให้ชุมชนรอบวัดได้นำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในชุมชนให้มีคุณธรรม จริยธรรมทั้งประชาชนทั่วไปและเยาวชนในชุมชนรอบวัด ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ การรักษาความสัตย์ การพูดจริงทำจริง ของคนในชุมชนรอบการซื้อสัตย์ต่อตนเอง มีศีลธรรมประจำใจ มีความละเอียดใจ เกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว แต่มีความมุ่งมั่นที่จะทำความดีบุคคลถ้าขาดสัจจะต่อตนเองแล้วย่อมจะโกหกคดโกงหรือหลอกลวงผู้อื่น

2. ทมะ หมายถึง การฝึกฝนตนเองและข่มใจตนเองทางด้านต่าง ๆ การฝึกฝนตนเอง คือ รู้จักฝึกนิสัยให้รู้จักการแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าหรือฝึกตนเองให้สำนึกอยู่ในเหตุผลและคุณธรรม

3. ขันติ หมายถึง ความอดทนต่อความยากลำบากต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้ที่มีขันติเท่ากับเป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง มีความเพียรพยายาม กระทำความดีและเอาชนะความชั่ว การอดทนต่อความลำบากมีจิตใจเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้

4. จาคะ หมายถึง ความเสียสละ มีจิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตน ไม่ตระหนี่เห็นแก่ตัว สละทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือเพื่อสาธารณประโยชน์ และสละอารมณ์ เป็นคนรู้จักปล่อยอารมณ์ที่จะให้จิตใจเศร้าหมอง ขุ่นมัวและเป็นข้าศึกต่อความสงบใจ

หลักพรหมวิหาร 4 นี้ จะเป็นเครื่องประดับประดา และใช้เป็นหลักธรรมคำสอนที่จะช่วยให้คนเรารู้จักการดำเนินชีวิตทางโลกอย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนต้องนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันของพรหมวิหาร 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ มุ่งหมายให้ประชาชนทั่วไปใช้ในชีวิตการครองเรือนทั้งหมด ยึดถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจ ในการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับคนทั้งหลาย ที่จะอยู่ร่วมหรือติดต่อเกี่ยวข้องกันให้เหมาะสมตามฐานะนั้น ๆ เพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ชีวิตของตนเองและแก่ชีวิตของคนอื่น ๆ ในชุมชนพยายามปลูกฝัง และบำรุงให้เจริญงอกงามโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ชุมชนรอบวัดบังเกิดความสุขความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาชุมชนต้นแบบให้เจริญมั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้เป็นอย่างดี

3. รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนรอบวัดนั้นถือเป็นสิ่งที่คนในชุมชนต้องนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นการส่งเสริมคุณธรรม

จริยธรรมของคนในชุมชนให้มีความสุข ทั้งกาย วาจา และทางจิตใจในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามหลักการทางพระพุทธศาสนาดังนั้นชุมชนรอบวัดเป็นกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่ในบริเวณเดียวกันภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน มีการใช้ประโยชน์ และบริการทางสังคมร่วมกันมีการสังสรรค์ มีความสนใจร่วมกัน มีแนวพฤติกรรมเป็นแบบอย่างที่ดีต้องประกอบด้วยการสร้างจิตอาสาให้กับคนในชุมชนรอบวัดรู้จักการเผชิญปัญหาต่างๆ ดูแลให้ความเคารพต่อผู้อื่นด้วยเห็นว่าเป็นบุคคลที่ควรให้ความเคารพนับถือ การเข้าร่วมกิจกรรมช่วยให้เกิดความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ เกิดมารยาทที่ดีมีวาจาไพเราะเป็นตัวอย่างที่ดีต่อชุมชนโดยการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรอบวัดอยากเห็นชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อยากเห็นคนในชุมชนอยู่ดีมีสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ยินดีเสียสละเวลาเพื่อเข้าร่วมศึกษาเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพตนเอง เพื่อร่วมสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชนส่วนรวมและที่สำคัญสร้างจิตสำนึกใส่ใจในการประกอบอาชีพที่สุจริตเน้นคุณธรรม จริยธรรมปฏิบัติตามหลักศีล 5 ตลอดจนการสร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชน มีเป้าหมายและแนวทางในการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นโดยเฉพาะการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพื่อให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น สนับสนุนการพัฒนาคนในชุมชนให้มีสำนึกเพื่อส่วนรวม มีความเสียสละ คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมและ การสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่คนในชุมชนตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ซึ่งเป็นภาวะจิตใจที่เมื่อแสดงออกเป็นความประพฤติแล้ว สังคมตัดสินได้ว่าเป็นจริยะที่ดี ถ้าใจเราคิดดี คิดจริงและคิดงาม และประพฤติออกมาดี จริง งาม แสดงว่าคนๆ นั้นมีคุณธรรม แต่ถ้าใจคิดชั่ว คิดไม่จริง (เท็จ) คิดไม่งามก็จะมีความประพฤติชั่ว เท็จ และไม่งาม ซึ่งเราก็จะเรียกว่าคนไม่มีคุณธรรม และต้องสร้างจริยธรรม คือธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติหรือศีลธรรมคำพูดและการกระทำ หรือพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก ที่เป็นประโยชน์และสร้างความสุข

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแบบมีส่วนร่วมตามหลักพระพุทธศาสนาของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญน่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพที่เป็นอยู่และปัญหาที่ต้องการแก้ไขของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหารนั้นในปัจจุบันมีปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมมีทั้งเรื่องทางศาสนา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมค่านิยม การนำวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมเข้ามาจากต่างวัฒนธรรม การทุจริตพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของคนในชุมชน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การเทศนาเพื่อเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแก่คนในชุมชนและการเปิดโอกาสประชาชนทั่วไปได้ทำบุญ รักษาศีลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาซึ่งถือว่าเป็นการสร้างคุณธรรม จริยธรรมแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนการที่คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนั้นถือเป็นการสร้างความศรัทธาแก่คนในชุมชน

อย่างมากที่พระสงฆ์ต้องเคยให้ความรู้และส่งเสริมคุณธรรมส่วนในสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นด้านการริเริ่มการดำเนินการ ด้านการดำเนินงาน ด้านการวางแผนการดำเนินการ และด้านการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ กันศิริ และคณะ (2561) “การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน 2. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน รวมทั้งจัดตั้ง คณะทำงานที่ทำหน้าที่ศึกษาปัญหาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนและจัดตั้งคณะทำงานการสำรวจสภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน โดยคณะทำงานชุดต่าง ๆ จะประกอบไปด้วยภาคร่วมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน โดยเฉพาะภาคร่วมที่มาจากสังคมนอกสถานศึกษา

2. หลักการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักทวารวาสธรรม 4 ของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมคือหลักการประพฤติปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วงามในชุมชนรอบวัดอาจจะมาจากหลักคำสอนทางศาสนาหรือศีลธรรม และเป็นแบบสากลที่เป็นยอมรับกันทั่วโลก หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มอาชีพที่กำหนดขึ้นก็เรียกว่าเป็นจรรยาบรรณ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าพฤติกรรมที่ผิดจากจริยธรรมมาจากหลาย ๆ เหตุปัจจัย จัดการส่งเสริมจริยธรรมที่สำคัญคือ ต้องลดการถูกรอบงำด้วยทุนบริโภคนิยม และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตั้งแต่ครอบครัว วัด โรงเรียนและชุมชน โดยการปฏิรูปทั้งระบบการเมือง ระบบการศึกษาและระบบสื่อสารมวลชนไม่ให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของอำนาจทุนและกลุ่มผลประโยชน์พร้อมกันนั้นต้องเสริมสร้างทัศนคติที่สอดคล้องกับหลักทางศีลธรรมของพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ต้องให้ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อถือทางพระพุทธศาสนา โดยเริ่มจากการสร้างองค์ประกอบของจริยธรรมคือ ความรู้ ความเข้าใจ เกิดปัญญาและนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลที่ดีที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องก่อให้เกิดทั้งความเจริญของงานของตนและชุมชน จริยธรรมของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ยังมีความสำคัญ เพราะเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีงามและยั่งยืนมั่นคงของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยูรศรี กวานปรัชชา (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนกลุ่มทดลองมีคุณธรรมด้านความมีวินัยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2. นักเรียนกลุ่มทดลอง มีคุณธรรมด้านความมีวินัย ในระยะทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุม 3. นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรู้เชิงคุณธรรมด้านความมีวินัย หลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4. นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรู้เชิงคุณธรรมด้านความมีวินัยไม่แตกต่างกัน จากการทดสอบหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมตามรูปแบบและผ่านไป 2 สัปดาห์

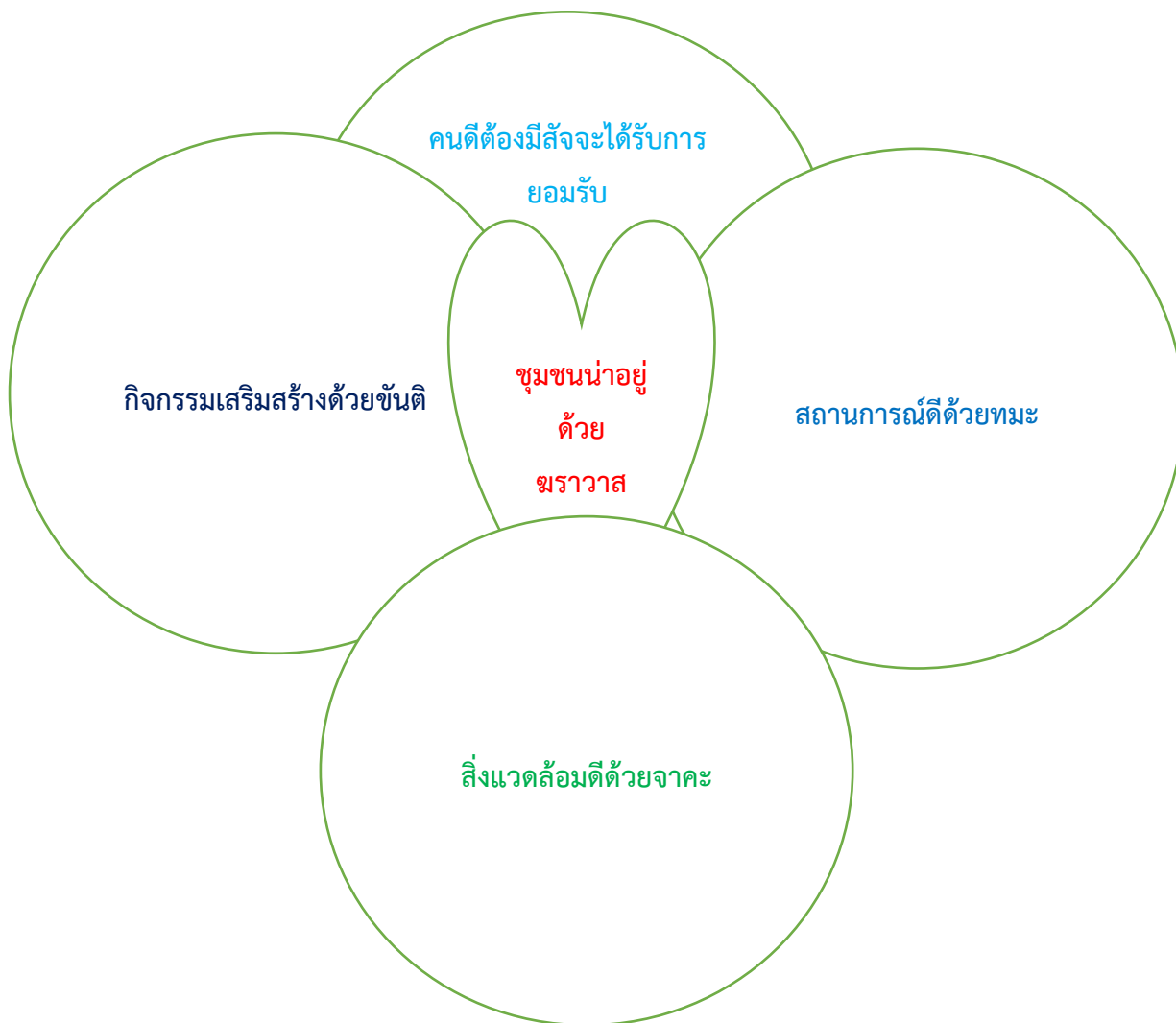
3. รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแบบมีส่วนร่วมตามหลักพระพุทธศาสนาของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนรอบวัดนั้นถือเป็นสิ่งที่คนในชุมชนต้องนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของคนในชุมชนให้มีความสุข ทั้งกาย วาจา และทางจิตใจในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เป็นเพราะว่าชุมชนรอบวัดเป็นกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่ในบริเวณเดียวกันภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน มีการใช้ประโยชน์ และบริการทางสังคมร่วมกันมีการสังสรรค์ มีความสนใจร่วมกัน มีแนวพฤติกรรมเป็นแบบอย่างที่ดีต้องประกอบด้วยการสร้างจิตอาสาให้กับคนในชุมชนรอบวัดรู้จักการเผชิญปัญหาต่างๆ ดูแลให้ความเคารพต่อผู้อื่นด้วยเห็นว่าเป็นบุคคลที่ควรให้ความเคารพนับถือ การเข้าร่วมกิจกรรมช่วยให้เกิดความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ เกิดมารยาทที่ดีมีวาจาไพเราะเป็นตัวอย่างที่ดีต่อชุมชนโดยการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรอบวัดอยากเห็นชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อยากเห็นคนในชุมชนอยู่ดีมีสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ยินดีเสียสละเวลาเพื่อเข้าร่วมศึกษาเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพตนเอง เพื่อร่วมสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชนส่วนรวมและที่สำคัญสร้างจิตสำนึกใส่ใจในการประกอบอาชีพที่สุจริตเน้นคุณธรรมจริยธรรมปฏิบัติตามหลักศีล 5 ตลอดจนการสร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชน มีเป้าหมายและแนวทางในการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นโดยเฉพาะการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความสำนึกในความถูกต้อง และชอบธรรมในการปฏิบัติหน้าที่รับใช้ประชาชน มีจิตสาธารณะเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง และมีความตระหนักในคุณค่าของการเป็นตำรวจที่มีจริยธรรม อยู่ในระดับสูง มีความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้วยหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจมีความตระหนักในปัญหาเชิงจริยธรรม และเข้าใจหลักพฤติกรรมศาสตร์เชิงจริยธรรมจารีตประเพณีวัฒนธรรมของคนไทยและมีการนำคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันในระดับปานกลาง คุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพตำรวจที่ควรปลูกฝังและเสริมสร้างตามลำดับ คือ 1. ความรับผิดชอบ 2. ความซื่อสัตย์ 3. ความยุติธรรม 4. ความอดทนอดกลั้น 5. การมีระเบียบวินัย

องค์ความรู้วิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแบบมีส่วนร่วมตามหลักพระพุทธศาสนาของชุมชนรอบวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหารผ่านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ

ภาพประกอบ ชุมชนน่าอยู่คู่คุณธรรม จริยธรรม

จากรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น ขึ้นอยู่กับความต้องการและความสามารถของชุมชนเอง ที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งความคิด กำลังกาย ฝีมือซึ่งเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวบุคคลหรือชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน นอกจากต้องการที่จะเพิ่มรายได้ในการประกอบอาชีพแล้ว จะต้องเป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงชีวิตจิตใจและความรู้สึกของคนในชุมชนรอบวัดเพื่อให้มีส่วนร่วมและทำให้มีความรู้สึกที่ต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีความกระตือรือร้น สนใจ เสียสละร่วมงานในชุมชนร่วม แก้ปัญหา

อย่างสร้างสรรค์แต่ละคนต้องพยายามช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด และไม่เป็นภาระต่อชุมชนและสังคม ดังนั้น ถ้าชุมชน มีคนดี มีสิ่งแวดล้อมดี สถานการณ์ในชุมชนก็จะดีตามไป ด้วยจะทำให้ชุมชนน่าอยู่ มีความสงบสุขประชาชนก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีในที่สุด

อนึ่ง การรวมตัวของคนในครอบครัว หมู่บ้าน ที่ทำงาน โรงงาน บริษัท ห้าง ร้านองค์กร ฯลฯ เป็นต้น จัดเป็นชุมชนที่ประกอบด้วยคน สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ เช่นเดียวกัน จึงมีเป้าหมายต้องการเป็นชุมชนที่ดี คนในชุมชนเป็นคนดี มีคุณธรรม มีสิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้ทำงานอย่างสะดวก มีบรรยากาศที่เอื้อให้ทำงาน มีสถานการณ์ รอบข้างและเพื่อนร่วมงานที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ ส่งผลให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามหลักทวารวาสธรรม 4 เป็นตัวกำหนดแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อชุมชนและสังคมต่อไปโดยชุมชนต้องร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ตามความถนัด ความเหมาะสมและตามบทบาท ที่ได้รับความเห็นชอบจากชุมชน เพื่อให้ตนเองและครอบครัวมีโอกาสได้อยู่ในชุมชนที่มีคุณธรรมและความสุขร่วมกัน ได้แก่

1. ร่วมกันจัดให้มีสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นสำหรับสมาชิกในชุมชนรอบวัด เช่น สถานีอนามัย วัด ตลาด ถนน ไฟฟ้า น้ำกิน น้ำใช้สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสนามกีฬา เป็นต้น
2. ร่วมกันจัดให้มีการป้องกันรักษาสุขภาพการคุ้มครองรักษาสวัสดิภาพของสมาชิก ทั้งทรัพย์สิน และร่างกาย รวมทั้งการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในชุมชน
3. ร่วมกันจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพในวัดและชุมชน เช่น จัดหาแหล่งฝึกอบรมอาชีพให้ความรู้ในการประกอบอาชีพที่ถนัดและเหมาะสมกับวัยเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ พึ่งตนเองได้ และมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้
4. ให้ความสนใจกับการศึกษาของเยาวชนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมบ่มนิสัยของสมาชิกในชุมชน การเลี้ยงดูเด็กเล็กให้ถูกต้องตามวัย เพื่อให้สมาชิกใหม่ของชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี
5. ร่วมกันปลูกฝังค่านิยม และทัศนคติที่ดีให้แก่สมาชิกในชุมชนให้มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในการสร้างคุณงามความดี มีคุณธรรมจริยธรรม สร้างสรรค์กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความผูกพันทางจิตใจให้แรงเสริม ให้กำลังใจกัน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ และมีศรัทธาต่อชุมชน

ดังนั้น กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแบบมีส่วนร่วมคือหัวใจสำคัญของการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้นขึ้นอยู่กับความต้องการและความสามารถของชุมชนเอง ที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งความคิด กำลังกาย ฝีมือ ซึ่งเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวบุคคลหรือชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน นอกจากต้องการที่จะเพิ่มรายได้ในการประกอบอาชีพแล้ว จะต้องเป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงชีวิตจิตใจ และความรู้สึกของคนในชุมชน ให้มีความรู้สึกที่ต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความกระตือรือร้น สนใจเสียสละร่วมงานในชุมชน ร่วมแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แต่ละคนต้องพยายามช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด และไม่เป็นภาระต่อชุมชนและสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. ที่จะส่งเสริมพัฒนาประชาชนให้รู้จักการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต และออกนโยบายการพัฒนาส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ลด ละ เลิก ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข
2. ที่สร้างกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีสติในการดำรงชีวิตในโครงการต่าง ๆ
3. ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนในชุมชนให้มีการอบรม พัฒนาให้แก่ประชาชนในชุมชนเพื่อให้เกิดความคิดในการใช้ชีวิตอย่างรอบคอบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการจัดกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่คนในสังคมไทย
2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของประชาชนในชุมชนตามหลักศีล 5
3. ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผ่านกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. จริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธธรรม ศาสตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. (2560).
- ทิพย์พพร ต้นตีสุนทร. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เพรส. จำกัด.(2561).
- ประยูรศรี กวานปรัชชา และคณะ. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมด้านความมีวินัย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 6(2), (2561): 52.
- ปรุทม์ บุญศรีตัน. หลักพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: น้ำฝนการพิมพ์. (2559).
- ศิณารณ หู่เต็ม. พฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา ในระดับปริญญาตรีวิทยาลัยราชพฤกษ์ (รายงานผลการวิจัย). นนทบุรี: วิทยาลัยราชพฤกษ์. (2552).
- ศิริวรรณ กันศิริ และคณะ. (2561) การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 3(2), 32-33.
- สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์. (2559). การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิต (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมงคล สุตาคม. (2565, 2 ธันวาคม). ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร [บทสัมภาษณ์].
- United Nation. (2524). Affair Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development. New York: United Nation.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารสู่คุณภาพขั้นก้าวหน้า*

CAUSAL FACTORS AFFECTING THE SUCCESS OF ADVANCED QUALITY MANAGEMENT

อนันทรุทธิ หงษ์ทอง, รัชฎา พองธนกิจ และ กฤษณา พองธนกิจ

Ananthawut Hongthong, Ratchada Phongthanakit and Kritsana Phongthanakit

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University

Email: Rachada.fo@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลให้เป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้ามีความสำคัญต่อระบบการดูแลรักษาพยาบาลให้มีความปลอดภัย และมีความเป็นเลิศในการบริการ ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ ภายในปี 2569 การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูง องค์กรแห่งการเรียนรู้ การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ประสิทธิภาพองค์กร ที่มีผลต่อความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า และ 2) เพื่อเสนอแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามผู้บริหารโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า จำนวน 326 คน จากการสุ่มแบบเป็นระบบ นำมาใช้ศึกษาและประมวลผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation model, SEM) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และ การวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้าและผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ จำนวน 6 คน ผลการวิเคราะห์ได้ข้อค้นพบว่า 1) การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง องค์กรแห่งการเรียนรู้ ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูง และประสิทธิภาพองค์กร มีอิทธิพลโดยรวมต่อความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.95, 0.84, 0.50 และ 0.21 ตามลำดับ และ 2) แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า ผู้บริหารระดับสูงต้องมีวิสัยทัศน์และกำหนดนโยบายคุณภาพที่ชัดเจน โดยสนับสนุนการปรับปรุงคุณภาพบริการอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนากระบวนการบริการเชิงรุก และสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงพยาบาลเพื่อเพิ่มทักษะของบุคลากรในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ทำให้เกิดประสิทธิผลในการดูแลรักษาผู้ป่วยอย่างปลอดภัย

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำผู้บริหารระดับสูง, องค์กรแห่งการเรียนรู้, การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง, ประสิทธิภาพองค์กร.

* Received October 5, 2024; Revised September 14, 2024; Accepted December 15, 2024

ABSTRACT

The development of hospital quality to become an advanced quality hospital is essential for ensuring safety in healthcare and achieving excellence in service, in line with the national development strategy aiming for Thailand to become an international health hub by 2026. The objectives of this research are: 1) to study the influence of top management leadership, the learning organization, continuous quality improvement, and organizational effectiveness on the success of becoming an advanced quality hospital, and 2) to propose guidelines for achieving success in becoming an advanced quality hospital. This research employs a mixed-method approach, combining both quantitative and qualitative research. The quantitative research utilizes a questionnaire distributed to 326 top hospital managers from advanced quality hospitals, selected through systematic random sampling. The data are analyzed using descriptive statistics and structural equation modeling (SEM) through specialized software. The qualitative research involves in-depth interviews with 6 hospital directors and experts in the field. The findings reveal that: 1) Continuous quality improvement, the learning organization, top management leadership, and organizational effectiveness have a statistically significant overall influence on the success of becoming an advanced quality hospital at the 0.05 level, with influence values of 0.95, 0.84, 0.50, and 0.21, respectively. 2) The proposed guidelines for achieving success in becoming an advanced quality hospital emphasize that top management must have a clear vision and quality policy, support continuous service improvement to enhance proactive service processes, and create a learning organization within the hospital to increase staff skills in developing new innovations, thereby ensuring safe and effective patient care.

Keywords; Top management leadership, learning organization, continuous quality improvement, organizational effectiveness.

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ (พ.ศ. 2560 - 2569) ให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (medical hub) โดยกำหนดเป็นนโยบายด้านสาธารณสุข ด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยนโยบายด้านสาธารณสุขปรากฏอยู่ในนโยบายที่ 5 ว่าด้วยการยกระดับคุณภาพบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชน ให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณสุข โดยรัฐเป็นผู้กำกับดูแล สนับสนุนความร่วมมือระหว่างรัฐ และเอกชนในการพัฒนาระบบบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยส่งเสริมการลงทุนและการใช้ทรัพยากร และบุคลากรร่วมกันที่ เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2559) ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กำหนดทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ของ การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 เร่งรัดผลักดันการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อเปลี่ยนผ่านภาคการผลิตสู่อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต โดยการผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง เน้นบริการรักษาพยาบาลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม การให้บริการบนฐานนวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูง โดยกระทรวงสาธารณสุขได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการบริหารขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (นโยบาย medical hub) มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน

ในการเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดขอบเขตภารกิจออกเป็น 4 ผลผลิตหลัก คือ 1) ศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (wellness hub) 2) ศูนย์กลางบริการสุขภาพ (medical service hub) 3) ศูนย์กลางบริการวิชาการและงานวิจัย (academic hub) 4) ศูนย์กลางยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ (product hub) ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (medical hub) ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2559 - 2568)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ ในประเทศไทยจะได้รับการจัดอันดับอยู่ในระดับที่ดี ภาครัฐออกมาตรการส่งเสริมสนับสนุนก็อย่างต่อเนื่องเพื่อเร่งพัฒนาไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (ปี 2560-2569) โรงพยาบาลในประเทศไทยยังจำเป็นต้องได้รับการรับรองว่ามีมาตรฐานการให้บริการในระดับสากล (world class standard) จากการประมาณการมูลค่าการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ทั่วโลก พบว่ามีมูลค่าประมาณ 104.7 พันล้านเหรียญสหรัฐในปี 2562 และคาดว่าจะเติบโตสูงถึง 273.7 พันล้านเหรียญสหรัฐภายในปี 2570 (Chhabra et al., 2021; Taheri, Chalmers, Wilson, & Arshed, 2021) ส่งผลให้การประกาศนโยบายส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติของประเทศ เป็นนโยบายที่ประเทศเพื่อนบ้านให้ความสำคัญเช่นกัน ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศแรกในภูมิภาคอาเซียนที่มีเป้าหมายอย่างเป็นทางการในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทางการแพทย์และส่งเสริมการส่งออกบริการสุขภาพในต่างประเทศ ตั้งแต่ปี 2546 มีการตั้งเป้าหมายจำนวนผู้ป่วยและรายได้การรักษาพยาบาลจากต่างชาติอย่างชัดเจน เพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจ เพื่อสร้างการจ้างงานใหม่ และเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดของรายได้ประชาชาติในขณะเดียวกัน ประเทศอินเดียได้กลายเป็นคู่แข่งชั้นนำในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในภูมิภาคนี้ด้วย (Bagga, Vishnoi, Jain, & Sharma, 2020)

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ ราคาและคุณภาพเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด (Aziz, Yusof, Ayob, & Bakar, 2015; Bagga et al., 2020; Cortez, 2008 ; Chuang, Liu, Lu, & Lee, 2014; Fetscherin & Stephano, 2016; Olya & Nia, 2021) แต่เมื่อการแข่งขันรุนแรงขึ้น ราคาไม่ใช่ปัจจัยเดียวของความแตกต่าง (KPMG, 2014) การบริหารจัดการ โรงพยาบาลที่มีคุณภาพ แพทย์ที่มีความชำนาญ การดูแล และความพร้อมของการรักษาที่หลากหลาย คือ ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ (Connell, 2013; KPMG, 2014; Medhekar, Wong, & Hall, 2019) การศึกษา Ghosh and Mandal (2019) และ Fetscherin & Stephano (2016) แสดงถึงความสำคัญของคุณภาพการรักษา สิ่งอำนวยความสะดวกทางการแพทย์ ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน คุณภาพการ บริการและมาตรฐานการรักษาพยาบาล (Kamassi, Abd Manaf, & Omar, 2020) ระดับเทคโนโลยีและ นวัตกรรมทางการแพทย์ (Cortez, 2008; Velasco et al., 2013) วรรณกรรมยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ ความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ การรับรู้ และการรับรองมาตรฐานสากล (Debata, Patnaik, Mahapatra, & Sree, 2015; Hall, 2011; Seow, Choong, Moorthy, & Chan, 2017) บทบาทของการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์และประสิทธิภาพการบริหาร (Beladi et al. , 2019; Ebrahim and Ganguli, 2019) โครงสร้าง พื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับที่พัก การขนส่งการสื่อสาร (Heung & Kucukusta, 2013; Kamassi et al., 2020) เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ได้รับการยอมรับสำหรับการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์

นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์ปัจจัยและคุณลักษณะเฉพาะของประเทศเช่นความรู้ของประเทศ วัฒนธรรมภาษาการเข้าถึงความปลอดภัยและความมั่นคง (Bagga et al., 2020; Cham, Lim, Sia, Cheah, & Ting, 2021; Olya & Nia, 2021) สภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมและการเมืองของประเทศปลายทาง (Crouch & Ritchie, 2005) ในการศึกษาของพวกเขาได้เน้นถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองของประเทศปลายทาง ปัจจัยเฉพาะการท่องเที่ยวของประเทศปลายทางเช่นสภาพ อากาศสถานที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมและความแปลกใหม่ได้รับการพิจารณาในขณะที่ศึกษาความน่าดึงดูดใจของ จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ (Fetscherin & Stephano, 2016; Lovelock, Lovelock & Lyons, 2018) จากการศึกษาพบว่า การสนับสนุนจากรัฐบาลและกรอบนโยบายที่ดีถือเป็นปัจจัยสำคัญ สำหรับอุตสาหกรรมนี้ (Hall, 2011; Wang, 2012) การประสานงานและความร่วมมือของภาครัฐและเอกชน ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Beladi, Chao, Ee, & Hollas, 2019; Ebrahim & Ganguli, 2019; Snyder et al., 2015) การกำกับดูแล และการแทรกแซงนโยบายเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยว เชิงการแพทย์ (Momeni, Janati, Imani, & Khodayari-Zarnaq, 2018)

สำหรับประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขกำหนดให้ใช้มาตรฐาน HA ในการประเมินคุณภาพ สถานพยาบาลโดยสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (สรพ.) ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานและการรับรอง คุณภาพในการให้บริการของสถานพยาบาล ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์กรมหาชน) พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 สรพ. จะทำหน้าที่กำหนดมาตรฐาน และการรับรองคุณภาพในการให้บริการของสถานพยาบาล เพื่อเป็นหลักประกันให้ประชาชนได้รับการบริการ ด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพมาตรฐาน ทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อ

ยกระดับมาตรฐานและคุณภาพในการให้บริการของสถานพยาบาลเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการด้านสาธารณสุขที่ดีและมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลให้มีมาตรฐานสูงขึ้นในระดับก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับในระดับสากลมากขึ้น โดยได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่สูงขึ้นขั้นก้าวหน้า โดยสถานพยาบาลที่จะขอใช้และขอรับการประเมินรับรองขั้นก้าวหน้า (advanced HA: AHA) ได้นั้น จะต้องเป็นสถานพยาบาลที่ผ่านการรับรองกระบวนการคุณภาพตามมาตรฐาน HA แล้ว

การประเมินขั้นก้าวหน้าจะมีสองส่วนคือ การประเมิน compliance โดยสถานพยาบาลประเมินตนเองตาม extended evaluation guide ซึ่งแบ่งการประเมินออกเป็นสามระดับคือ N=not met, P=partially met, M=met และการประเมิน achievement ของระบบงานโดยผู้เยี่ยมชมสำรวจ สำหรับเกณฑ์ที่อาจจะยากในการปฏิบัติได้กำหนดให้เป็น เกณฑ์ที่ไม่ต้องประเมิน compliance แต่สนับสนุนให้พยายามปฏิบัติ ซึ่งการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลให้มีมาตรฐานสูงขึ้นในระดับก้าวหน้า นำแนวคิดการจัดการคุณภาพโดยรวม (total quality management: TQM) มาใช้เป็นเกณฑ์การประเมินเพื่อช่วยให้องค์กรสามารถอยู่รอดและปรับตัวคงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง (Almaamari et al., 2017) TQM มีความสำคัญต่อการประกันประสิทธิภาพการจัดการ (Al-Ali, 2014) ประสิทธิภาพของ TQM ขึ้นอยู่กับการปรับปรุงการดำเนินงานภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่องขององค์กรบริการ เพื่อที่จะให้บริการที่มีคุณภาพแก่ลูกค้า (Al-Shdaifat, 2015) การใช้ปรัชญาของ TQM นำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพการบริการในสถานพยาบาล (Nguyen & Nagase, 2019) สร้างความพึงพอใจที่เพิ่มขึ้นของลูกค้า (Agyapong & Kwateng, 2018; Anil & Satish, 2019)

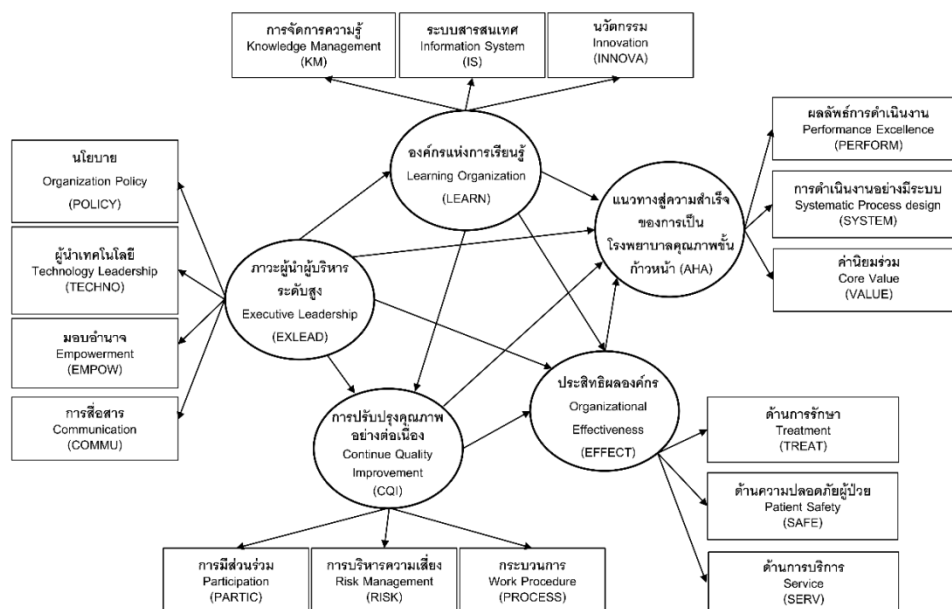
ดังนั้น สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัย พบว่ายังไม่มีผู้ใดศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรที่จะสนับสนุนและมีผลต่อการพัฒนาโรงพยาบาลให้ไปสู่เป้าหมายโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า (advance hospital accreditation: AHA) เพื่อเป็นแนวทางแก่โรงพยาบาลในการนำไปพัฒนาและมีผลต่อความสำเร็จให้ได้รับการรับรองให้เป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า ตามนโยบายของประเทศไทยที่จะให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ (medical hub) ของโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำผู้บริหารระดับสูง องค์กรแห่งการเรียนรู้ การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ประสิทธิภาพองค์กร มีผลทางตรงต่อการได้รับการรับรองมาตรฐานโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า
2. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาโรงพยาบาลเพื่อให้ได้มาตรฐานโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จาก รูปที่ 1 พบว่า แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า (Advanced HA : AHA) ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำผู้บริหาร (executive leadership EXLEAD) 2) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization: LEARN) 3) การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (continue quality improvement : CQI) 4) ประสิทธิภาพองค์กร (organizational effectiveness : EFFECT) นอกจากนี้แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้ายัง

เกิดจาก 1) ด้านการรักษา (treatment : TREAT) 2)ด้านความปลอดภัยผู้ป่วย (patient safety (SAFE). 3) ด้านการบริการ (service : SERV) สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้ดังนี้

1. แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า (Advanced HA : AHA) มีตัวแปรแฝง (latent variable) 4 ตัวแปร ประกอบด้วย ดังนี้

(1) ตัวแปรแฝงภาวะผู้นำผู้บริหาร (EXLEAD) วัดได้ด้วยตัวแปรสังเกตได้ (observation variable) 4 ตัวแปร คือ 1) นโยบาย (POLICY) 2) ผู้นำเทคโนโลยี (TECHNO) 3) การมอบอำนาจ (EMPOW) และ 4) การสื่อสาร (COMMU)

(2) ตัวแปรแฝงองค์กรแห่งการเรียนรู้ (LEARN) วัดได้ด้วยตัวแปรสังเกตได้ (observation variable) 3 ตัวแปร คือ 1) การจัดการความรู้ (KM) 2) นวัตกรรม (INNOVA) และ 3) ระบบสารสนเทศ (IS)

(3) ตัวแปรแฝงการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (CQI) วัดได้ด้วยตัวแปรสังเกตได้ (observation variable) 3 ตัวแปร คือ 1) การมีส่วนร่วม (PARTIC) 2) การบริหารความเสี่ยง (RISK) และ 3) กระบวนการ (PROCESS)

(4) ประสิทธิภาพองค์กร (EFFECT) วัดได้ด้วยตัวแปรสังเกตได้ (observation variable) 3 ตัวแปร คือ 1) ด้านการรักษา (TREAT) 2) ด้านความปลอดภัยผู้ป่วย (SAFE) 3) ด้านการบริการ (SERV)

ระเบียบวิธีวิจัย

1. Population and Samples

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารระดับหัวหน้าแผนก ระดับผู้จัดการ ของโรงพยาบาลที่ผ่านการรับรองโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้าในกรุงเทพมหานคร สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ จะทำการเก็บข้อมูลกับผู้บริหารระดับสูงของโรงพยาบาลที่ได้มาตรฐานคุณภาพขั้นก้าวหน้าทุกโรงพยาบาลในกรุงเทพมหานคร และผู้บริหารสถาบันรับรองมาตรฐานคุณภาพโรงพยาบาล

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ คือผู้บริหารระดับหัวหน้าแผนก ระดับผู้จัดการ ของโรงพยาบาลฯ จำนวน 320 ตัวอย่าง เนื่องจากตัวแปรสังเกตได้จำนวน 16 ตัวแปร จำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมต้องไม่น้อยกว่า 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ (Grace, 2008) ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants) ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ผู้บริหารระดับสูงของโรงพยาบาลที่ผ่านการรับรองโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้าทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จำนวน 12 โรงพยาบาล พร้อมกับ สถาบันรับรองมาตรฐานคุณภาพโรงพยาบาล 1 คน รวมทั้งหมด 13 ท่าน

2. Research Instrument

สำหรับเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยมีเครื่องมือการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณคือแบบสอบถาม และเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview)

3. Collection of Data

1. การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้จัดการฝ่าย และหัวหน้าแผนกของโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า 12 โรงพยาบาล จำนวนไม่น้อยกว่า 326 คน โดยผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลงานวิจัยกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลทั้ง 12 แห่ง

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ ไปยังผู้เชี่ยวชาญที่ได้กำหนดไว้ จำนวน 13 คน ซึ่งผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ด้วยตัวเองตามแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อช่วยในการสัมภาษณ์

4. Data Analysis

สำหรับการวิจัยนี้ได้มี data analysis โดยแบ่งเป็น 2 ด้านดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ภาวะผู้นำผู้บริหารระดับสูง องค์กรแห่งการเรียนรู้ การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ประสิทธิภาพองค์กร โรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า โดยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อ ทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองตามสมมติฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อหา อิทธิพลของภาวะผู้นำผู้บริหารระดับสูง องค์กรแห่งการเรียนรู้ การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ประสิทธิภาพองค์กร โรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า ตามกรอบแนวความคิดการวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ : การรวบรวมข้อมูล และจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาเรียบเรียงและ จำแนกออกมาเป็นประเด็นอย่างเป็นระบบ จากนั้นใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytics conclusion) นำไปตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่

รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย โดยการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาความสอดคล้อง ความเชื่อมโยง ระหว่างข้อมูลที่ได้โดยการสรุปและตีความในรูปแบบการพรรณนาตามกรอบแนวความคิดของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ และ สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นจากเอกสารบทความ รายงานการวิจัย และอื่นๆ มาช่วยในการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

สำหรับผลการวิจัยของงานวิจัยนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้
ตารางที่ 1. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพชั้นก้าวหน้า

ตัวแปรสาเหตุ	ตัวแปรผล	AHA		
		อิทธิพลทางตรง	อิทธิพลทางอ้อม	อิทธิพลรวม
EXLEAD		0.10*	0.40**	0.50**
LEARN		0.15*	0.69**	0.84**
CQI		0.83**	0.12*	0.95**
EFFECT		0.21*	-	0.21*

หมายเหตุ ** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01([t] >2.58)

* หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ([t] >1.96)

จากตารางที่ 1 พบว่า การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลโดยรวมต่อแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพชั้นก้าวหน้า มากที่สุด รองลงมา คือ องค์กรแห่งการเรียนรู้ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด และประสิทธิภาพองค์กร ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพชั้นก้าวหน้า พบว่า การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลทางตรงต่อแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพชั้นก้าวหน้า มากที่สุด รองลงมา คือ ประสิทธิภาพองค์กร องค์กรแห่งการเรียนรู้ และภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด ส่วนตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมต่อแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพชั้นก้าวหน้า พบว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ มีอิทธิพลทางอ้อมต่อแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพชั้นก้าวหน้า มากที่สุด รองลงมา คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด และการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

สำหรับผลการวิเคราะห์ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด (EXLEAD) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (LEARN) การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (CQI) และ ประสิทธิภาพองค์กร (EFFECT) มีอิทธิพลทางตรงต่อแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพชั้นก้าวหน้า (AHA) พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด มีอิทธิพลทางตรงต่อแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพชั้นก้าวหน้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.10 ค่า t statistics เท่ากับ 2.54 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่ง

สามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด เพิ่มขึ้น ส่งผลให้แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า มากขึ้นด้วย

องค์กรแห่งการเรียนรู้ มีอิทธิพลทางตรงต่อแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.15 ค่า t statistics เท่ากับ 2.27 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพิ่มขึ้น ส่งผลให้แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า มากขึ้นด้วย

การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลทางตรงต่อแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.83 ค่า t statistics เท่ากับ 8.95 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษา มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพิ่มขึ้น ส่งผลให้แนวทางสู่ ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า มากขึ้นด้วย

ประสิทธิผลองค์กร มีอิทธิพลทางตรงต่อแนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้น ก้าวหน้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.21 ค่า t statistics เท่ากับ 2.10 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษาที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อประสิทธิผลองค์กร เพิ่มขึ้น ส่งผลให้แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้น ก้าวหน้า มากขึ้นด้วย

สมมติฐานที่ 2 ภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด (EXLEAD) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (LEARN) และการ ปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (CQI) มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์กร (EFFECT) พบว่า ภาวะผู้นำของ ผู้บริหารสูงสุด มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์กร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.08 ค่า t statistics เท่ากับ 2.18 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถตีความว่าตัว แปรที่ศึกษาที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ ประสิทธิผลองค์กร มากขึ้นด้วย

องค์กรแห่งการเรียนรู้ มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์กร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.44 ค่า t statistics เท่ากับ 7.62 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถ ตีความว่าตัวแปรที่ศึกษาที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพิ่มขึ้น ส่งผล ให้ประสิทธิผลองค์กร มากขึ้นด้วย

การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์กร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ เส้นทางเท่ากับ 0.57 ค่า t statistics เท่ากับ 9.91 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษาที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อการปรับปรุงคุณภาพ อย่างต่อเนื่อง เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ประสิทธิผลองค์กร มากขึ้นด้วย

สมมติฐานที่ 3 ภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด (EXLEAD) และองค์กรแห่งการเรียนรู้ (LEARN) มี อิทธิพลทางตรงต่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (CQI) พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด มีอิทธิพล

ทางตรงต่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.18 ค่า t statistics เท่ากับ 3.72 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มากขึ้นด้วย

องค์กรแห่งการเรียนรู้ มีอิทธิพลทางตรงต่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.63 ค่า t statistics เท่ากับ 11.11 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มากขึ้นด้วย

สมมติฐานที่ 4 ภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด (EXLEAD) มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ (LEARN) พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.46 ค่า t statistics เท่ากับ 7.83 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด เพิ่มขึ้น ส่งผลให้องค์กรแห่งการเรียนรู้ มากขึ้นด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

สำหรับงานวิจัยนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด เป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไม่ได้มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน แต่ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลในเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารจะต้องใช้นโยบายเป็นกลไกในการสร้างอิทธิพลที่โน้มน้าว ชักจูง เปลี่ยนแปลง การกระทำของบุคคลและกลุ่มให้สามารถรวมพลังช่วยกันทำงาน เพื่อให้วัตถุประสงค์ของโรงพยาบาลสำเร็จลุล่วงไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน (Carpenter & Fredrickson, 2018; Qi, Lin, Tian, & Lewis, 2018) ผู้บริหารสูงสุดมีความรู้ ความเข้าใจประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาองค์กร มีความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดประสิทธิผลองค์กรด้านการรักษา ด้านความปลอดภัยของผู้ป่วย และด้านการบริการ ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า นอกจากนี้ ผู้บริหารสูงสุดต้องมีการมอบอำนาจบุคลากร บุคคลที่ได้รับอำนาจในการกำกับตนเองจะก่อให้เกิดผลลัพธ์การปฏิบัติงานที่ดีขึ้น โดยการมอบอำนาจเป็นการแบ่งปันอำนาจระหว่างผู้บริหารกับบุคลากร ลักษณะหนึ่งทั้งนี้ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความเป็นอิสระมากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือมากขึ้น ส่งเสริมให้บุคลากรมีทักษะการจัดการตนเองมากขึ้น ซึ่งการมอบอำนาจส่งผลให้บุคลากรมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานมากขึ้นและมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นด้วย (Minseo Kim, 2020) ส่งผลให้พนักงานและองค์กรต่างก็ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน เมื่อพนักงานได้รับมอบอำนาจ เขาก็พึงพอใจพร้อมปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง สร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับองค์กร (Abdallah et al., 2017; Nikpour, 2018) เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลองค์กร (Hanaysha, 2016) ผ่านกระบวนการสื่อสารที่ดีจากผู้บริหารสูงสุด ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญของการปฏิบัติงานเป็นทีม และสามารถจูงใจบุคลากรได้อย่างดีเพื่อที่จะทำให้ผลงานบรรลุ

ตามผลและตามเป้าหมายที่กำหนด เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน (Malhotra, Ahire & Shang, 2017) ผู้วิจัยจึงมีความเห็นพ้องด้วยว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุดมีอิทธิพลส่งผลต่อความสำเร็จสู่การเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า จึงสามารถสรุปได้ว่าเมื่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า มากขึ้น ทำนองเดียวกันเมื่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ประสิทธิผลองค์กร มากขึ้น และเมื่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุด เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มากขึ้นด้วย รวมถึง

2. องค์กรแห่งการเรียนรู้

องค์กรแห่งการเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้นำสูงสุดส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศแห่งองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้นำจะต้องมีเวลาสำหรับการไตร่ตรองและวิเคราะห์ คิดเกี่ยวกับแผนกลยุทธ์ วิเคราะห์ความต้องการของลูกค้า ประเมินระบบงานปัจจุบัน และคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ เปิดโอกาสและกระตุ้นการแลกเปลี่ยนความคิด ของสมาชิก ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมในองค์กร ผู้นำสูงสุดเปิดโอกาสให้พนักงานได้แสดงความคิดเห็นผ่านการประชุม ทั้งกับทีมงานในองค์กร ซึ่งอาจข้ามระดับองค์กรหรือเชื่อมโยงบริษัทกับลูกค้าและซัพพลายเออร์ของบริษัท ทำให้เกิดกระแสความคิดที่แปลกใหม่ ถือว่าสิ่งนี้เป็นตัวกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงที่ทรงพลัง เป็นรากฐานที่สำคัญ แห่งการสร้างนวัตกรรม (Davenport, DeLong, & Beers, 1998) การจัดการความรู้เป็นปัจจัยสำคัญประการ หนึ่งในการสร้างความมั่นใจให้กับพนักงานมีส่วนร่วมในโครงการ รับผิดชอบต่อเป้าหมาย และผลการ ดำเนินงานรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรล้วนมาจากการแบ่งปันความรู้ในองค์กร โดยมีระบบ สารสนเทศที่ทันสมัยรองรับ

ผู้นำสามารถสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้ผ่านการส่งเสริมด้านนวัตกรรม นวัตกรรมที่ เกิดขึ้นภายในองค์กรส่วนใหญ่เกิดมาจากความร่วมมือของกลุ่มทำงาน ความสัมพันธ์ของทีมงานที่ทำงาน ร่วมกันสร้างให้เกิดความคิดใหม่ๆ วิธีการปรับปรุงการทำงานที่ดีขึ้น ทำให้การประสานในการทำงานรวดเร็วขึ้น ความคิดร่วมกันแบบเครือข่ายหรือทีมงานช่วยทำให้เกิดนวัตกรรม ได้มากกว่าการคิดแบบคนเดียว และการคิด แบบคนเดียวมักจะเป็นนวัตกรรมที่เกิดโดยบังเอิญยากแก่การทำซ้ำหรือลอกเลียนออกมาเป็นแบบฝึกหัดได้ (Hargadon, 2003) นวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากกลุ่มสามารถสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับองค์กรได้ (Gloet, 2006) ผู้นำต้องส่งเสริมมอบอำนาจให้กับสมาชิกในองค์กรส่งผลให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพอย่าง ต่อเนื่อง ผลจากงานวิจัยตามสมมติฐานที่ 1 ถึง 4 ยังพบว่า เมื่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า มากขึ้น อีกทั้งเมื่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ประสิทธิผลองค์กร มากขึ้น รวมถึงเมื่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การ ปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มากขึ้นด้วย

3. การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

ความสำเร็จของการปรับปรุงคุณภาพส่วนมากจะขึ้นอยู่กับความผูกพันของผู้บริหาร ที่ช่วยผลักดัน ให้บุคลากรทางการแพทย์ที่เป็นผู้ปฏิบัติงานได้จริง โดยแสดงออกมาในรูปวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนพร้อมกับกล ยุทธ์ที่มีพลัง ด้วยการสร้างความผูกพันจากผู้บริหารระดับสูงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการคุณภาพประสบ ความสำเร็จ เนื่องจากเป็นผู้กำหนดกลยุทธ์และจัดลำดับความสำคัญการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกใน

กระบวนการพัฒนาคุณภาพที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ และเป็นงานที่สำคัญที่สุดแล้วยังต้องเน้นการนำด้านอุดมการณ์ ซึ่งผู้นำที่ดีต้องสามารถชักจูงให้ผู้ปฏิบัติงานใน ทุกคนมีอุดมการณ์ร่วมกันและมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้บรรลุ มีการกระจายความรับผิดชอบในกระบวนการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล ให้มีความก้าวหน้ามีความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่อง

การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องคุณภาพเป็นการตอบสนองความต้องการของลูกค้า คุณภาพคือ การทำสิ่งที่ควรทำอย่างถูกต้อง การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องเป็นแนวคิดที่ยอมรับกันทั่วไปและเมื่อนำมาใช้กับระบบบริการสุขภาพ จะผสมผสานกับเรื่องของมาตรฐานวิชาชีพเข้าไปด้วย กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพมีอยู่ 3 ลักษณะได้แก่ การรักษาระดับ หรือการประกันคุณภาพ (QA) การปรับปรุงอย่างค่อยเป็นค่อยไป (Kaizen หรือ Continuous Quality Improvement-CQI) และการปรับปรุงอย่างก้าวกระโดด (Reengineering หรือ Innovation) (บริษัท กรุงเทพดุสิตเวชการ จำกัดมหาชน, 2564; กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่าเมื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า มากขึ้น และเมื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ประสิทธิผลองค์กร มากขึ้น

4. ประสิทธิภาพองค์กร

ความสำเร็จของการปรับปรุงคุณภาพส่วนมากจะขึ้นอยู่กับความผูกพันของผู้บริหาร ที่ช่วยผลักดันให้บุคลากรทางการแพทย์ที่เป็นผู้ปฏิบัติลงมือทำได้จริง โรงพยาบาลดำเนินการตามนโยบาย 3P Safety มีกระบวนการเรียนรู้ โดยการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ เลือก Performance ที่สำคัญขององค์กรมาใช้หลัก 3C-PDSA ในการขับเคลื่อน และพัฒนาคุณภาพให้สอดคล้องกับ SAR 1-4 และทบทวนดูผลลัพธ์การดำเนินการขององค์กรในตอนที่ 4 มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อพัฒนาคุณภาพ และเมื่อพัฒนาแล้ว ก็จะต้องทำการ Implement ระบบ ให้ส่วนปฏิบัติการ ปฏิบัติงานตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นก็มี การติดตาม Monitor หากเกิดข้อผิดพลาด และมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ดี สอดคล้องกับหลักวิชาการ บริบท และใช้ผลการวิเคราะห์มากำหนดแผนการพัฒนาได้ชัดเจน เห็นการเปลี่ยนแปลง โดยการนำเสนออย่างเป็น รูปธรรม และแสดงถึงประโยชน์และการเชื่อมโยงถึงค่านิยมของสถานพยาบาลกับการใช้ค่านิยมของ HA ในการสร้างกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพที่ยั่งยืน บนพื้นฐานความปลอดภัยผู้ป่วย และตระหนักถึง วัฒนธรรมความปลอดภัยของโรงพยาบาลซึ่งเมื่อประสิทธิภาพองค์กร เพิ่มขึ้น ส่งผลให้แนวทางสู่ ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า มากขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้งาน

สำหรับข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย: ผู้วิจัยขอเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกระทรวงสาธารณสุขด้วย แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพขั้นก้าวหน้า เพื่อให้กระทรวงสาธารณสุขนำไปส่งเสริม ให้โรงพยาบาลของรัฐเร่งเพิ่มคุณภาพให้ได้ขั้นก้าวหน้า ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมให้ ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการรักษาพยาบาล (medical hub) ของโลก

นอกจากนี้ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ: แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพชั้นก้าวหน้านี้ เป็นงานวิจัยที่ได้ข้อมูลจากโรงพยาบาลที่ได้รับการรับรองคุณภาพชั้นก้าวหน้าจำนวน 13 แห่ง หากผู้บริหารโรงพยาบาลรัฐ จะนำรูปแบบนี้ไปทดลองใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลที่รับผิดชอบ น่าจะสามารถนำไปทดลองใช้เพื่อการพัฒนาองค์กรนำไปสู่ความเป็นเลิศด้านบริหารทางการแพทย์ได้ ตอบสนองนโยบายรัฐในการกำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางบริการทางการแพทย์ของโลก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบตัดขวาง (cross-sectional research) สอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 326 คน ณ เวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้นในการทดสอบโมเดล ผู้สนใจศึกษาควรใช้รูปแบบนี้ในการทดสอบการวิจัยแบบมีช่วงระยะเวลา (longitudinal research) เพื่อเปรียบเทียบโมเดลว่ายังใช้ได้ดี เหมาะสม สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2.2 งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาจากตัวอย่างจำนวนที่น้อยที่สุดตามวิธีการคำนวณตัวอย่างของเกรซ (Grace, 2008) เพื่อเป็นการทดสอบ ความแข็งแกร่งของโมเดลนี้ ว่ายังใช้ได้ดีหรือไม่ ผู้สนใจศึกษาอาจจะใช้จำนวนตัวอย่างที่มีจำนวนมากขึ้น ทดสอบกับประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างกลุ่มอื่น

2.3 ผู้วิจัยมีความยินดีที่จะเห็นว่า แนวทางสู่ความสำเร็จของการเป็นโรงพยาบาลคุณภาพชั้นก้าวหน้าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถนำไปใช้ในงานวิจัยในบริบทในประเทศต่าง ๆ เพื่อยืนยันว่า รูปแบบนี้ สามารถนำไปใช้ในบริบทอื่นที่แตกต่างกันได้จริง

2.4 งานวิจัยนี้ ไม่ได้ทำการทดสอบความคงที่ของความแปรปรวนร่วมของแต่ละกลุ่มตัวอย่าง (invariant covariance) เพื่อพิสูจน์ความแปรปรวนร่วม (saturated model) ระหว่างเพศ ระดับตำแหน่ง หรือการศึกษา ผู้วิจัยจึงขอเสนอว่า ในงานวิจัยครั้งต่อไป ผู้สนใจศึกษารูปแบบนี้ ควรทำการทดสอบเปรียบเทียบความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมของตัวแปรของกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน

บรรณานุกรม

- Al-Ali, A. M. (2014, January). Developing a total quality management framework for healthcare organizations. In Proceedings of the 2014 International Conference on Industrial Engineering and Operations Management (pp. 889-898).
- Al-Shdaifat, E. A. (2015). Implementation of total quality management in hospitals. Journal of Taibah University Medical Sciences, 10(4), 461-466.
- Aziz, A., Yusof, R. M., Ayob, M., & Bakar, N. T. A. (2015). Measuring tourist behavioural intention through quality in Malaysian medical tourism industry. Procedia Economics and Finance, 31, 280-285.
- Bagga, T., Vishnoi, S. K., Jain, S., & Sharma, R. (2020). Medical tourism: treatment, therapy & tourism. Int J Sci Technol Res, 9, 4447-4453.

- Chhabra, A., Munjal, M., Mishra, P. C., Singh, K., Das, D., Kuhar, N., & Vats, M. (2021). Medical tourism in the Covid-19 era: opportunities, challenges and the way ahead. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*.
- Chuang, T. C., Liu, J. S., Lu, L. Y., & Lee, Y. (2014). The main paths of medical tourism: From transplantation to beautification. *Tourism Management*, 45, 49-58.
- Connell, J. (2013). Contemporary medical tourism: Conceptualisation, culture and commodification. *Tourism management*, 34, 1-13.
- Cortez, N. (2007). Patients without borders: The emerging global market for patients and the evolution of modern health care. *Forthcoming. Indiana Law Journal*, 83(1), 1.
- Fetscherin, M., & Stephano, R. M. (2016). The medical tourism index: Scale development and validation. *Tourism Management*, 52, 539-556.
- Ghosh, T., & Mandal, S. (2019). Medical tourism experience: Conceptualization, scale development, and validation. *Journal of travel research*, 58(8), 1288-1301.
- Kamassi, A., Abd Manaf, N. H., & Omar, A. (2020). The identity and role of stakeholders in the medical tourism industry: state of the art. *Tourism Review*, 75(3), 559-574.
- KPMG. (2014). Medical value travel in India. FICCI Heal Conference. KPMG India.
- Medhekar, A., Wong, H. Y., & Hall, J. E. (2019). Factors influencing inbound medical travel to India. *Journal of Health Organization and Management*, 33(2), 155-172.
- Momeni, K., Janati, A., Imani, A., & Khodayari-Zarnaq, R. (2018). Barriers to the development of medical tourism in East Azerbaijan province, Iran: A qualitative study. *Tourism Management*, 69, 307-316.
- Nguyen, T. L. H., & Nagase, K. (2019). The influence of total quality management on customer satisfaction. *International Journal of Healthcare Management*, 12(4), 277-285.
- Olya, H., & Nia, T. H. (2021). The medical tourism index and behavioral responses of medical travelers: a mixed-method study. *Journal of Travel Research*, 60(4), 779-798.
- Snyder, J., Byambaa, T., Johnston, R., Crooks, V. A., Janes, C., & Ewan, M. (2015). Outbound medical tourism from Mongolia: a qualitative examination of proposed domestic health system and policy responses to this trend. *BMC Health Services Research*, 15(1), 1-8.
- Taheri, B., Chalmers, D., Wilson, J., & Arshed, N. (2021). Would you really recommend it? Antecedents of word-of-mouth in medical tourism. *Tourism Management*, 83, 104209.

การพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัด
กิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่
และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา*

DEVELOPMENT OF BASIC MOVEMENT PROGRAM USING CIRCUIT EXERCISE AND ACTIVITY-
BASED MANAGEMENT TO PROMOTE MUSCULAR STRENGTH AND BALANCE OF
ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

ปิยณัฐ ศรีชะตา, สุธนะ ดิงศภักดิ์ และ จินตนา สรายุทธพิทักษ์

Piyanat Srichata, Suthana Tingsabhat and Jintana Sarayuthpitak

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Faculty of Education Chulalongkorn University

Tummy_rugby@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุดนิพนธ์เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา และประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนประถมศึกษาจำนวน 40 คนได้จากการสุ่มอย่างง่าย ใน 1 โรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นและผ่านเกณฑ์คัดเข้า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา แบบทดสอบความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ และแบบทดสอบการทรงตัว ทำการเก็บข้อมูล 2 ครั้ง คือ ระยะเวลาการทดลอง และหลังการทดลอง จำนวน 8 สัปดาห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยายและทดสอบด้วยสถิติที ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยกิจกรรม 6 กิจกรรม ประกอบด้วย (1) กิจกรรม ย่อ – ยก (2) กิจกรรม กระโดด – สไลด์ (3) กิจกรรม เขย่ง – นั่ง (4) กิจกรรม ก้าว – ย่อ (5) กิจกรรม สปริง – เด้ง และ (6) กิจกรรม เกร็ง – ค้าง ซึ่งโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 1.0 ส่วนประสิทธิผลของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้ค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยของคะแนนความ

* Received October 10, 2024; Revised September 15, 2024; Accepted December 21, 2024

แข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ; การพัฒนาโปรแกรมเคลื่อนไหวพื้นฐาน, การออกกำลังกายแบบสถานี, การจัดกิจกรรมพื้นฐาน, กล้ามเนื้อมัดใหญ่

ABSTRACT

This research article is a part of the dissertation: Development of Basic Movement Program Using Circuit Exercise and Activity-Based Management to Promote Muscular Strength and Balance of Elementary School Students. The objective of this research aim to develop a basic movement program using station exercises combined with activity-based activities to strengthen the large muscles and balance of primary school students. and evaluate the effectiveness of the developed program. The sample consisted of 40 primary school students drawn from simple random sampling in one school who voluntarily participated in the developed program and passed the inclusion criteria. The research methodology was a Development of basic movement program using circuit exercise and activity-based management to promote muscular strength and balance of elementary school students. Large muscle strength test and balance test Data collection was done twice, namely during the pre-experiment period and after the experiment, for a total of 8 weeks. The data were analyzed using descriptive statistics and tested with t-statistics. The research results found that the developed program consists of 6 activities, consisting of (1) squat - lift activity, (2) jump - slide activity, (3) tiptoe - still activity, (4) step - squat activity, (5) spring-bounce activity, and (6) tensing-holding activity. The developed program has an average consistency index equal to 1.0 As for the effectiveness of the developed program, the mean scores of large muscle strength and balance after the experiment were higher than before the experiment. Statistically significant at the.05 level, and the mean scores of large muscle strength and balance after the experiment of students in the experimental group were higher than students in the control group. Statistically significant at the.05 level.

Keywords; Development of basic movement program, circuit exercise, activity-based management, muscular strength

บทนำ

ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (Muscle Strength) มีความสำคัญต่อการพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กวัยประถมศึกษา เด็กที่มีพัฒนาการสมวัยจะสามารถใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ได้ดี เนื่องจากโดยธรรมชาติของวัยจะชอบเคลื่อนไหวมากกว่าอยู่เฉย ส่งผลให้มีการทรงตัว ความคล่องแคล่ว และมีความแม่นยำในการเคลื่อนที่สูง รวมทั้งส่งผลให้มีพลังกำลังและทำงานประสานกันของกล้ามเนื้อได้ซับซ้อนมากขึ้น การใช้และการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ต่าง ๆ จะดีขึ้นมาก จากการศึกษาของ กรรวิ บุญชัย (2562) และ กรมพลศึกษา (2562) พบว่า การออกกำลังกายเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้การรักษาสมดุลในร่างกายดีขึ้น การออกกำลังกายของเด็กเป็นประจำวันอย่างสม่ำเสมอวันละไม่ต่ำกว่า 45 นาที มีผลทำให้ร่างกายมีการทรงตัว การรักษาสมดุลในร่างกาย และมีสมรรถภาพทางกายที่ดี มีความยืดหยุ่นและสมานัตติ รวมถึงทำให้เกิดการกระตุ้นให้สมองได้ทำงานที่เป็นผลจากการเคลื่อนไหว โดยเครื่องมือการประเมินความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (วัชรินทร์ เสมามอญ, 2561; ส่งศรี พุทธเกิด และคณะ, 2561; ศักดิ์ชัย ศรีสุข และคณะ, 2561; พลกฤษณ์ เจริญมูล และคณะ, 2561; กิตติวุฒิ อังคะนาวัน และคณะ, 2562; สิริวิชัย ณิชโชติสฤกษ์, 2562) พบว่า ส่วนใหญ่ใช้แบบทดสอบและเกณฑ์การประเมินผลความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ของกรมพลศึกษา (2562) ซึ่งมีรายการทดสอบ 2 รายการ ได้แก่ 1) ดันพื้นประยุกต์ 30 วินาที (30 Seconds Modified Push - Ups) 2) ลูก-นั่ง 60 วินาที (60 Seconds Sit Ups) ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินการทรงตัว คือ แบบทดสอบ Johnson Stagger Test โดยมีวิธีการประเมินการทรงตัวขณะร่างกายเคลื่อนที่ (สวรส ผลชู, 2562)

จะเห็นว่าการเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่และการทรงตัวให้แก่เด็กในวัยประถมศึกษาโดยเฉพาะในเด็กวัยประถมศึกษาตอนต้นนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นวัยที่มีการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่และการทรงตัว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ร่างกายสามารถประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ เพราะหากการทรงตัวของร่างกายไม่ดีแล้วจะส่งผลต่อการทำงานของร่างกายในด้านต่าง ๆ เช่น การยืน การเดิน การวิ่ง ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้เต็มศักยภาพ ทั้งนี้ กัญชพร ต้นทอง (2562) กล่าวว่า องค์ประกอบของการเคลื่อนไหวพื้นฐานมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบอยู่กับที่ 2) การเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบเคลื่อนที่ และ 3) การเคลื่อนไหวพื้นฐานประกอบอุปกรณ์หรือวัตถุ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานนั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่จะนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นกิจกรรมที่หลากหลายและอย่างเป็นระบบ มีแบบแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโปรแกรม (จินตนา สรายุทธพิทักษ์, 2561) สำหรับการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่จะนำมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานนั้น พบว่า แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานี และแนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐานมีความเหมาะสมเนื่องจากเป็นวิธีหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาองค์ประกอบของสมรรถภาพทางกาย เช่น ความแข็งแรง (Strength) ความอดทน (Endurance) ความสามารถของข้อต่อ (Flexibility) ความคล่องตัวในการเปลี่ยนทิศทางและการเคลื่อนไหว (Agility) องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะมีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน เป็นการจัดฝึกเป็นสถานีและหมุนเวียนไปจนครบทุกสถานี โดยมีข้อกำหนดว่าทุกคนจะต้องทำเวลาได้ดีขึ้นหรือทำงานได้มากกว่าในเวลาเท่าเดิมหลังจากมีการฝึก

ไปแล้วช่วงหนึ่ง ในแต่ละสถานี่จะมีประเภทของการออกกำลังกายที่มุ่งพัฒนาส่วนต่าง ๆ ของร่างกายแตกต่างกัน (American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance, 1999) สำหรับแนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Management) เป็นกระบวนการที่เน้นการทำกิจกรรมและลงมือปฏิบัติของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ให้นักเรียนได้เกิดทักษะต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ (Learning by doing) โดย Ayotola and Ishola (2013) ได้อธิบายว่าการจัดกิจกรรมเป็นฐานมีพื้นฐานมาจากการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivist Theory) ซึ่งเชื่อว่าการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจะทำให้การเรียนรู้มีความหมายและมีประสิทธิภาพมากกว่าการป้อนความรู้ให้กับผู้เรียน การเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานจะช่วยให้ผู้เรียนกล้าลงมือปฏิบัติ กล้าคิดและกล้าแสดงออก สามารถค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ผ่านการสังเกต การทดลองและการลงมือทำ โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Awasthi.D (2014) ได้อธิบายการจัดกิจกรรมเป็นฐานว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้และทักษะต่าง ๆ จากการเข้าร่วมกิจกรรมและการลงมือทำซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นมีทั้งเกมการเรียนรู้แบบปกติ เกมการเรียนรู้แบบแข่งขัน แสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การร้องเพลง การวาดภาพ โดยผู้เรียนจะไม่ได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์การลงมือปฏิบัติของตนเองแต่ยังเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของเพื่อน ๆ ในกลุ่ม ในห้องเรียนด้วย และจากการศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมเป็นฐานของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเป็นฐาน ได้ 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียม 2) ขั้นกิจกรรม 3) ขั้นปฏิบัติกิจกรรม 4) ขั้นสรุปและประเมินผล ทั้งนี้การจัดกิจกรรมเป็นฐานสามารถจัดกิจกรรมกลุ่มได้หลากหลายวิธี เช่น การใช้กรณีตัวอย่าง การใช้กลุ่มย่อย การใช้เกม การใช้สถานการณ์จำลอง ซึ่งสามารถนำแนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐานมาใช้ร่วมกับแนวทางการออกกำลังกายแบบสถานี่เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวได้

จากการศึกษาสภาพและปัญหาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวพื้นฐานมีความจำเป็นสำหรับชีวิตและการดำเนินกิจกรรมประจำวันต่าง ๆ ของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นเนื่องจากเป็นวัยที่ต้องพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว ประกอบกับแนวทางการออกกำลังกายแบบสถานี่และแนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐานเป็นแนวคิดสำคัญที่สามารถเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นได้ ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวทางการออกกำลังกายแบบสถานี่ร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความสามารถของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวให้กับนักเรียนประถมศึกษาสามารถพัฒนาการเคลื่อนไหวพื้นฐานเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการมีกิจกรรมทางกายในชีวิตประจำวัน รวมทั้งมีความสามารถในการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบ การวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา มีการดำเนินงานแบ่งเป็น 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาแนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานี และแนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการโดยศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหมายของแนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานี แนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐาน การสร้างเสริมความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานี และแนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการโดยนำผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานี แนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์เป็นกิจกรรมในโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา

ขั้นที่ 3 การสร้างโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา สร้างโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา ดำเนินการโดยนำผลการวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกิจกรรมจากผลขั้นที่ 2 มาจัดทำสาระสำคัญของแต่ละกิจกรรมในโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐาน โดยแต่ละกิจกรรม ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ แนวความคิด ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม สื่อที่ใช้ และการประเมินผล

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีวิเคราะห์กิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุง ดำเนินการโดยนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปนำไปตรวจสอบค่าความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาและจุดประสงค์การวิจัย (Index of Congruence: IOC) ซึ่งมีเกณฑ์คัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (Rovinelli & Hambleton, 1977) ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีวิเคราะห์กิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องรวมเท่ากับ .90 และ โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยกิจกรรม 6 กิจกรรม และทุกกิจกรรมมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 จากนั้นนำโปรแกรมที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการดำเนินกิจกรรม

ระยะที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีวิเคราะห์กิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา มีการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการทดลอง การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ นักเรียนประถมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2566 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2,956,023 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนประถมศึกษาตอนต้น ที่กำลังศึกษาในภาคปลาย ปีการศึกษา 2566 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเลือกโรงเรียนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และใช้ตารางการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของโคเฮน (Cohen, 1988) ค่าแอลฟาที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 กำหนดค่าขนาดของผลกระทบ (Effect size) เท่ากับ .80 และ ค่าอำนาจของการทดสอบ (Power of the test) ที่ .70 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 40 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน คือ กลุ่มทดลอง จำนวน 20 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 20 คน โดยวิธีการจับคู่ (Matching Method) การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง เลือกโรงเรียนด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 โรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีวิเคราะห์กิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้รับสมัครนักเรียนที่สนใจเข้าร่วมโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นด้วยตนเองที่โรงเรียน ตามเวลาที่นัดหมายกับผู้บริหารโรงเรียน โดยได้เชิญชวนและอธิบายลักษณะของกิจกรรม รวมทั้งประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีวิเคราะห์กิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา มีขั้นตอนการพัฒนาดังที่ได้ระบุไว้ในระยะที่ 1 โดยเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แบบทดสอบความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ มีขั้นตอนการพัฒนา คือ ศึกษาแนวคิดหลักการ จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบโครงสร้าง องค์ประกอบของตัวแปรที่ต้องการวัดและรูปแบบของการทดสอบ จากนั้นกำหนดรูปแบบการทดสอบความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของนักเรียนประถมศึกษา ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ พบว่า วิธีการยืนกระโดดไกล (Standing Broad Jump) มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของนักเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกาย สำหรับเด็กไทย (อายุ 7 – 18 ปี) ที่สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2555 ได้พัฒนาขึ้น มีค่าความตรง 0.83 และ ค่าความเที่ยง 0.80 กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนของรายการยืนกระโดดไกล (Standing Broad Jump) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์มาตรฐานรายการยืนกระโดดไกล (เซนติเมตร)

เพศ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก
ชาย	150 ขึ้นไป	119 - 149	89 - 118	60 - 88	59 ลงมา
หญิง	125 ขึ้นไป	103 - 124	81 - 102	59 - 80	58 ลงมา

2. แบบทดสอบการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา มีขั้นตอนการพัฒนา ศึกษาแนวคิด หลักการ จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบโครงสร้าง องค์ประกอบของตัวแปรที่ต้องการวัดและรูปแบบของการทดสอบ จากนั้นกำหนดรูปแบบของแบบทดสอบการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษาเป็นแบบทดสอบภาคปฏิบัติ โดยใช้แบบทดสอบการทรงตัว (Stork Stand test) เป็นแบบทดสอบการยืนทรงตัวความสามารถในการรักษาสสมดุล ค่าความตรง 0.87 และ ค่าความเที่ยง 0.99 มีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนของแบบวัดการทรงตัว ทำการทดสอบ 2 ครั้ง บันทึกเวลาของครั้งที่ทรงตัวได้นานที่สุด เป็นวินาที

ตารางที่ 2 เกณฑ์มาตรฐานรายการยืนทรงตัว (วินาที)

เพศ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก
ชาย	51 ขึ้นไป	37 - 50	15 - 36	5 - 14	0 - 4
หญิง	28 ขึ้นไป	23 - 27	8 - 22	3 - 7	0 - 2

นำแบบทดสอบการทรงตัวเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความชัดเจนความเหมาะสมของรายการทดสอบ แล้วนำมาปรับปรุง ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เพื่อนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index: IOC) โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (Rovinelli & Hambleton, 1977) ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องได้เท่ากับ ค่าความตรง 0.87 แก้ไขปรับปรุงแบบทดสอบการทรงตัวตามคำแนะนำของและนำแบบทดสอบการทรงตัวไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน กำหนดค่าความเที่ยงที่ 0.80 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงได้เท่ากับ 0.95

ขั้นที่ 2 การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น

1. ก่อนดำเนินการทดลองจัดโปรแกรมจะทดสอบความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวทั้งนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม เพื่อประเมินว่าทั้ง 2 กลุ่มมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวแตกต่างกันหรือไม่ โดยใช้สถิติค่าที (t-test)

2. ดำเนินการทดลองจัดโปรแกรม ดำเนินการจัดโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นให้นักเรียนประถมศึกษาตอนต้นกลุ่มทดลอง จำนวน 20 คน โดยใช้เวลาในการจัดโปรแกรม จำนวน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ๆ ละ 60 นาที (จันทร์ พุธ ศุกร์) ตั้งแต่เวลา 16.30 – 17.30 น.

3. ดำเนินการหลังทดลองจัดโปรแกรม 8 สัปดาห์ ผู้วิจัยกำหนดแบบแผนการทดลองเป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research design) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทดลองซึ่งได้รับจัดโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา และกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการจัดโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐาน

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ได้แก่ 1) คุณภาพของแบบการความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวโดยหาค่าความเที่ยง 2) วิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว 3) ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองและของนักเรียนกลุ่มควบคุม ด้วยการทดสอบค่าที (Paired-Sample t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และ 4) ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว หลังการทดลองระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุมด้วยการทดสอบค่าที (Independent-Sample t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ขั้นที่ 4 การสรุปและอภิปรายผลการทดลอง นำผลการทดลองมาสรุปผล อภิปรายผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา

แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานและการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องได้กิจกรรมในโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปกิจกรรมที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรม	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กิจกรรม ที่ 1 “ย่อ – ยก”	1) แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานี: รูปแบบการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายแบบหนึ่ง ในการ ออกแบบกิจกรรมแต่ละสถานีให้มีความหลากหลาย ปฏิบัติหมุนเวียนเปลี่ยนสถานีจนครบทุกสถานี เพื่อให้ได้ทำทุกกิจกรรมตามเวลาที่กำหนดไว้ แต่ละสถานีควรเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม กับ ระยะเวลา และความหนักเบาของกิจกรรม เพื่อช่วยพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และ การทรงตัวของเด็กประถมศึกษา 2) แนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐาน: การจัดกิจกรรมเป็นฐาน เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และทักษะต่าง ๆ จากการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติผ่าน ประสาทสัมผัสของร่างกาย ทำให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน ด้วยการ ปฏิบัติ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1. ขั้นเตรียม 2.ขั้นการจัดกิจกรรม 3. ขั้นปฏิบัติ 4. ขั้นสรุป 3) Byung-Sun Lee, Seon-Yeong Shin & Yeon-Oh Han (2021): แนวคิดกับออกกำลังกายแบบ สถานี ส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย ช่วยพัฒนาความอดทน ความยืดหยุ่น ความแข็งแรงของ กล้ามเนื้อ กำลัง ดัชนีมวลกาย 4) Aslam and Mazher (2015) : กิจกรรมเป็นฐานเป็นตัวช่วยครูผู้สอนใน การจัดการนักเรียนตาม บริบททางด้านจิตใจและบริบททางด้านร่างกาย
กิจกรรม ที่ 2 “กระโ ดด - สไลด์”	1) แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานี : การจัดรูปแบบกิจกรรมการออกกำลังกาย ที่ง่ายใช้เวลา น้อย สะดวก และประหยัด โดยใช้การผสมผสานองค์ความรู้ของการออกกำลังกายแบบสถานี เพื่อ พัฒนาสมรรถภาพทางกาย โดยเฉพาะความแข็งแรงของกล้ามเนื้อและการทรงตัว มีการหมุนเวียน ไปตามสถานีอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วภายในเวลาที่กำหนด 2) แนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐาน : กิจกรรมเป็นฐานโดยเน้นผู้เรียนกล้าลงมือปฏิบัติ กล้าคิด กล้า แสดงออก ในรูปแบบกิจกรรมหลากหลาย โดยใช้ทักษะต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางกายของ เด็กประถมศึกษา โดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับขั้นการจัดกิจกรรมและขั้นปฏิบัติ 3) Kamaruzaman et.al (2015): โปรแกรมการออกกำลังกายแบบสถานี ช่วยเสริมสร้างความ แข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ การทรงตัว 4) Ayotola and Ishola (2013): การเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานจะช่วยให้ผู้เรียนกล้าลงมือ ปฏิบัติ กล้าคิดและกล้าแสดงออก ผ่านการสังเกต เพื่อให้เกิดทักษะต่าง ๆ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กิจกรรม	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ม	
กิจกรรม ที่ 3 “เขย่ง - นิ่ง”	1) แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานี: วัยเด็กเป็นช่วงเวลาที่สำคัญสำหรับการพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวพื้นฐาน เพื่อช่วยพัฒนาความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ โดยการใช้โปรแกรมการออกกำลังกายแบบสถานี ผลที่ได้จากการฝึกจะทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรง ส่งผลดีต่อสมรรถภาพทางกาย 2) แนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐาน: การใช้กิจกรรมเป็นฐานสามารถจัดกิจกรรมกลุ่ม เช่น การสอนโดยการสาธิต การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง การใช้กลุ่มย่อย การใช้เกม การใช้สถานการณ์จำลอง 3) วิทยา มากทรัพย์ (2557): ช่วยพัฒนาความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ การทรงตัว ทำให้กล้ามเนื้อกระชับแข็งแรงและได้สัดส่วนที่สวยงามและปริมาณไขมันในร่างกายลดลง 4) เจริญ กระบวนรัตน์ (2557): ช่วยพัฒนาความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ การทรงตัว ทำให้กล้ามเนื้อกระชับแข็งแรงและได้สัดส่วนที่สวยงามและปริมาณไขมันในร่างกายลดลง 5) McGrath and MacEwan (2011) : กิจกรรมเป็นฐาน มีความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในกระบวนการเรียนรู้
กิจกรรม ที่ 4 “ก้าว - ย่อ”	1) แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานี : โปรแกรมการออกกำลังกายแบบสถานีเป็นการใช้ระบบหมุนเวียนเปลี่ยนฐาน เพื่อให้ได้ฝึกในทุกกิจกรรมตามเวลาที่กำหนดไว้ โดยการออกแบบแต่ละฐานในการฝึกพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และการทรงตัว 2) แนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐาน : การจัดกิจกรรมเป็นฐาน เน้นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือทำ ผ่านประสาทสัมผัสของร่างกายทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3) สานิตย์ ณะพริ้ม (2555): การออกกำลังกายแบบสถานี ทำให้เกิดสมรรถภาพทางกายสูงขึ้น 4) สมพันธ์ จำรัสโรมรัน (2550): การออกกำลังกายไม่เบื่อหน่าย โดย มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อและพัฒนากล้ามเนื้อ และการทรงตัว และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการลดไขมันได้ดี ใช้เวลาประมาณ 30-40 นาที 5) Okwudishu (2011) ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานไว้ว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและเรียนรู้ด้วยตนเอง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กิจกรรม	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กิจกรรมที่ 5 “สปริง - เด้ง”	1) แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานี: การออกกำลังกายแบบสถานี มีการนำรูปแบบการฝึกการออกกำลังกายหลายๆกิจกรรมมารวมกัน โดยจัดกิจกรรมแบบสถานี หมุนเวียนไปจนครบทุกสถานีทำให้ผู้ฝึกเกิดความสนุกสนาน มีจุดประสงค์ในการฝึกเพื่อพัฒนาร่างกายให้มีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ

	2) แนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐาน: กิจกรรมเป็นฐาน เป็นการจัดการประสบการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียน ตามแนวคิดแบบการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและทักษะต่างๆผ่านการเล่นเกมหรือกิจกรรมกลุ่ม 3) Avela et al. (2016): การออกกำลังกายแบบสถานี ส่งผลต่อความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ การทรงตัว ให้มีประสิทธิภาพต่อการทำงาน 4) Festus (2013): การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน จะมีจุดที่ต้องการเน้นคือการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเรียน เพื่อให้กระบวนการการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง
กิจกรรมที่ 6 “เกร็ง – ค้าง”	1) แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานี : การเคลื่อนไหวเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้สำหรับเด็ก การเคลื่อนไหวพื้นฐานเป็นการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างเป็นระบบ ที่ช่วยให้เกิดพัฒนาการ โดยโปรแกรมการออกกำลังกายแบบสถานีเป็นการออกกำลังกายที่ช่วยเพิ่มความหลากหลาย และสนุกสนาน เพื่อสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ 2) แนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐาน : การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน มีความสำคัญต่อผู้เรียนจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ 3) นุชจรี บุญธรรม (2561): กิจกรรมออกกำลังกายแบบสถานี มีความสนุกสนาน มีความท้าทาย มีความหลากหลายกิจกรรมต่าง ๆ สามารถจัดและดัดแปลงสถานที่ได้ง่าย เหมาะสมกับการออกกำลังกายของนักเรียน เพื่อพัฒนาทางด้านร่างกาย ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่และการทรงตัว 4) Awasthi.D (2014): การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้และทักษะต่าง ๆ จากการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการลงมือทำ

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา สามารถพัฒนาเป็นโปรแกรม ได้ 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) ย่อ – ยก 2) กระโดด – สไลด์ 3) เขย่ง – นิ่ง 4) ก้าว – ย่อ 5) สปริง – เด้ง และ 6) เกร็ง – ค้าง

ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษาที่พัฒนาขึ้น

ผลการประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบ
สถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของ
นักเรียนประถมศึกษาที่พัฒนาขึ้น แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว
ก่อนการทดลองและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองและของนักเรียนกลุ่มควบคุม

1.1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว
ก่อนการทดลองและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง ปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของ
นักเรียนกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ตัวแปร	n	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	P
		Mean	SD	Mean	SD		
ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่	20	106.80	9.28	121.50	9.49	-8.40	.000*
การทรงตัว	20	11.96	3.22	29.98	5.98	-16.98	.000*

* $p < .05$

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว หลัง
การทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยความแข็งแรงของ
กล้ามเนื้อใหญ่ ก่อนทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 106.80 คะแนน (SD=9.28) และหลังทดลองมีคะแนนเฉลี่ย
121.50 คะแนน (SD=9.49) ส่วนการทรงตัว ก่อนทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 11.96 คะแนน (SD=3.22) และหลัง
ทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 29.98 คะแนน (SD=5.98)

1.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว
ก่อนการทดลองและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุม ปรากฏดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของ
นักเรียนกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ตัวแปร	n	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	P
		Mean	SD	Mean	SD		
ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่	20	107.85	8.55	109.10	7.03	-1.21	.240

การทรงตัว	20	13.76	2.72	14.50	2.20	-1.88	.800

* $p < .05$

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ .05 โดยความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ก่อนทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 107.85 คะแนน (SD=8.55) และหลังทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 109.10 คะแนน (SD=7.03) ส่วนการทรงตัวก่อนทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 13.76 คะแนน (SD=2.72) และหลังทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 14.50 คะแนน (SD=2.20)

ส่วนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว หลังการทดลองระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองกับนักเรียนกลุ่มควบคุม

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวหลังการทดลองระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองกับนักเรียนกลุ่มควบคุม ปรากฏดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวหลังการทดลองระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองกับนักเรียนกลุ่มควบคุม

ตัวแปร	n	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t	p
		Mean	SD	Mean	SD		
ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่	20	121.50	9.49	109.10	7.03	4.70	.000*
การทรงตัว	20	29.98	5.98	14.50	2.20	10.86	.000*

* $p < .05$

จากตารางที่ 6 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ 121.50 คะแนน (SD=9.49) และกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยของคะแนน 109.10 คะแนน (SD=7.03) ส่วนการทรงตัวของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนน 29.98 คะแนน (SD=5.98) และกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยของคะแนน 14.50 คะแนน (SD=2.20)

อภิปรายผลการวิจัย

1. โปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นพื้นฐาน ในการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของโปรแกรมกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม ผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบของโปรแกรมกิจกรรมจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์สาระต่าง ๆ เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

อย่างเป็นขั้นตอน ได้แก่ ชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ แนวความคิด ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม สื่อที่ใช้ และการประเมินผล จากนั้นได้นำสาระขององค์ประกอบมาจัดทำเป็นโปรแกรมกิจกรรม และตารางการดำเนินกิจกรรม โดยพิจารณาความสอดคล้องของกิจกรรม และได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมกิจกรรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ทำให้ได้โปรแกรมกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ คือ การส่งเสริมความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว ซึ่งการดำเนินการพัฒนาโปรแกรมกิจกรรมนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ (ปาริชาติ ประกอบมาศ, 2564) ที่สรุปไว้ว่า การพัฒนาโปรแกรมเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาให้ชัดเจน โดยการศึกษาหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กำหนดองค์ประกอบ จัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ การทดลองใช้เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น การประเมินผลและปรับปรุง

2. โปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับแนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐาน โดยมีสาระแนวคิด ดังนี้ การจัดรูปแบบกิจกรรมการออกกำลังกายที่มีความหลากหลายของกิจกรรม เป็นการออกกำลังกายแบบต่อเนื่องโดยการจัดเรียงลำดับเป็นสถานี แล้วหมุนเวียนจนครบทุกสถานี เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ ความอดทนของระบบไหลเวียนเลือด การทรงตัว ความอ่อนตัวของกล้ามเนื้อส่งผลให้มีสมรรถภาพทางกายที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับวิจัยของ สุภัทรชัย สุนทรวิภาต และคณะ (2562) พบว่า การใช้กิจกรรมการออกกำลังกายแบบสถานีส่งผลต่อความอดทนของระบบไหลเวียนเลือดและระบบหายใจ เช่น การเก้าอี้ตุรกี (ก้าวแยกชิด) การวิ่ง ข้ามรั้ว การวิ่งข้ามบันไดลิง การสไลด์เท้าคู่ไปทางซ้าย-ขวา การวิ่งสลับฟันปลา การวิ่งขึ้นหน้า-ถอยหลัง การวิ่งซิกแซกและการก้าวขึ้น-ลง บนกล่องไม้ และจากแนวคิดการจัดกิจกรรมเป็นฐาน โดยมีสาระแนวคิด ดังนี้ การจัดประสบการณ์ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และทักษะต่าง ๆ จากการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นหลัก เช่น การเล่นเกมทั้งเกมการเรียนรู้แบบปกติและเกมการเรียนรู้แบบแข่งขัน กิจกรรมกลุ่ม บทบาทสมมติเป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของเพื่อน ๆ ในกลุ่ม นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนด้วยตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ สอดคล้องกับ Awasthi.D (2014) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ค้นคว้า ทำความเข้าใจ วิเคราะห์สังเคราะห์ ประเมินค่าในเนื้อหาบทเรียนผ่านการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติด้วยตนเอง จากการทดลอง การเล่นเกม การสร้างสรรค์ผลงาน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม และมีการวางแผนในการใช้สื่อที่ดีจะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ในตัวบุคคลได้อย่างเต็มความสามารถ

3. โปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษาที่พัฒนาขึ้นส่งผลต่อความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุมผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวในระยะหลังการ

ทดลอง พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวในระยะเวลาหลังการทดลอง พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัย ธนภัทร์ จุญญเรือง (2559) สมรรถภาพทางกาย หลังการโปรแกรมการฝึกแบบสถานีเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตบอลชาย พบว่า นักกีฬาฟุตบอลชายมีพัฒนาการระดับดีมากและมีค่าเฉลี่ยระดับสมรรถภาพทางกายสูงกว่าก่อนการใช้โปรแกรมการฝึกแบบสถานีเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตบอลชาย และสอดคล้องกับงานวิจัย Klika (2013) ศึกษาการออกกำลังกายแบบสถานีด้วยการใช้แรงต้านจากน้ำหนักตัว จำนวน 12 ท่า ท่าละ 15-20 ครั้ง ใช้เวลาประมาณ 7 นาทีต่อหนึ่งรอบ จำนวน 3 รอบ ใช้เวลาทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 20 นาที พบว่า ช่วยพัฒนาระบบไหลเวียนโลหิตและการหายใจ น้ำหนักตัวลดลง กระตุ้นการสร้างอินซูลิน และสอดคล้องกับ วิโรจน์ ลักษณะอดิสร (2550) วิธีการสอนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานว่า เป็นการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียนตามแนวคิดแบบการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity-Based Learning) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและทักษะต่าง ๆ ผ่านการเล่น เกม กิจกรรมกลุ่ม ซึ่งเน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบเนื้อหาสาระในระหว่างทำกิจกรรม ซึ่งสามารถพัฒนาองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะกิจกรรมกลุ่มที่สามารถทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในห้อง ซึ่งจะทำให้เด็กนักเรียนมีภาวะความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ได้ฝึกการทำงานเป็นทีมและสามารถเรียนรู้การอยู่ในสังคมได้

องค์ความรู้วิจัย

จากการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสถานีร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐาน ที่มีผลต่อความแข็งแรงของกล้ามเนื้อและการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐาน ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบโปรแกรม 2) เพื่อประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น 3) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐาน ซึ่งมีแนวคิดกระบวนการพัฒนาโปรแกรม ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา และความต้องการจำเป็น 2) การกำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหา 3) การกำหนดกิจกรรมของโปรแกรม 4) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของโปรแกรม 5) การประเมินผลและการรายงานผล ซึ่งได้ประเภของการเคลื่อนไหวพื้นฐาน 3 ประเภท ได้แก่ 1) การเคลื่อนไหวแบบอยู่กับที่ 2) การเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ 3) การเคลื่อนไหวแบบใช้อุปกรณ์หรือวัตถุอื่นประกอบ (Eather et al, 2018; วรศักดิ์ เพียรชอบ, 2548; มณีนทร รักษ์บำรุง, 2557; เต็มเพชร สุขคณาภิบาล, 2559; นัฐพงษ์ วัชรกรศิริ, 2562) โดยใช้แนวคิดการออกกำลังกายแบบสถานี ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของการออกกำลังกายแบบสถานี ได้แก่ 1) เลือกกิจกรรมหรือชนิดของการออกกำลังกาย 2) จำนวนกิจกรรมในการออกกำลังกาย 3) กำหนดความหนักเบาของกิจกรรม 4) กำหนดระยะเวลาในการออกกำลังกายในแต่ละวัน แต่ละสถานี (สมพัฒน์ จำรัสโรมรับ, 2550; ชาญณรงค์ พุกโคกสูง, 2552) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังการจัดกิจกรรมเป็นฐานจากการวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงกำหนดขั้นตอนการจัดกิจกรรมเป็นฐาน ได้แก่ ขั้นตอน

4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียม 2) ขั้นกิจกรรม 3) ขั้นปฏิบัติกิจกรรม 4) ขั้นสรุปและประเมินผล (ทีศนา แชมมณี, 2550; NCSALL, 2006; Lakshmi, 2007)

สำหรับการส่งเสริมความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์เครื่องมือสำหรับใช้ในการประเมินสมรรถภาพทางกาย ได้แก่ แบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษา (อายุ 7 - 18 ปี) ของสำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.2555 (อรชูลี นิราศพร, 2550; ฉลอง ทรายแก้ว, 2552; อีระพงศ์ ธิธาปุน, 2559; วัชรินทร์ เสมามอญ, 2561; ส่งศรี พุทธเกิด และคณะ, 2561; ศักดิ์ชัย ศรีสุข และ คณะ, 2561; พลกฤษณ์ เจริญมูล และคณะ, 2561; กิตติวุฒิ อังคะนาวิณ และคณะ, 2562; สิริวิทย์ นิชาโชติสฤษฎ์ และคณะ, 2562) ส่วนการวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินการทรงตัว พบว่า เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินการทรงตัวทุกแหล่งข้อมูล (ผุสดี ไชยบุรี, 2550; ศักดา สวัสดิ์วร, 2561; นิชาธิ์ อังคาบ คณะ, 2561; มนเทียร อยู่เย็น, 2565) พบว่า เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินการทรงตัว คือ แบบทดสอบการทรงตัว (Stork Stand test) โดยมีวิธีการประเมินการทรงตัว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ผู้วิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะการเคลื่อนไหวที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้นก่อนการจัดกิจกรรมการเล่น ครู หรือผู้ช่วยวิจัย จะต้องแนะนำการปฏิบัติทักษะการเคลื่อนไหวที่ถูกต้องก่อนที่จะให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างอิสระ

2. เวลาในการจัดกิจกรรมควรยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงความยากง่ายของกิจกรรม รวมถึงความพึงพอใจของนักเรียนเป็นสำคัญ

3. การดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมจะต้องให้ความสำคัญกับข้อควรระวัง โดยครูต้องให้ รายละเอียดกับนักเรียนทุกครั้งก่อนทำกิจกรรม เพื่อป้องกันและหลีกเลี่ยงการเกิดอุบัติเหตุจากการ ปฏิบัติกิจกรรม

ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวระดับประถมศึกษา

2. ควรมีการศึกษาประสิทธิผลของแนวคิดทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัว

3. ครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำโปรแกรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานโดยใช้การออกกำลังกายแบบสท้านร่วมกับการจัดกิจกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษาในช่วงกิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มเติมเวลา หรือเลือกบางกิจกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่และการทรงตัวของนักเรียนประถมศึกษาได้

บรรณานุกรม

- กรมพลศึกษา. (2562). *คู่มือแบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายของเด็กและประชาชนไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กรรวิ บุญชัย. (2562). *สมรรถภาพทางกาย*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กัญชพร ต้นทอง. (2562). การเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อในเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรม นาฏศิลป์. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัยและงานสร้างสรรค์*, 1, 318-319.
- กิตติภูมิ อังคะนาวิณ และคณะ. (2562). การพัฒนาสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพและสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา. *วารสารสุขศึกษา พลศึกษา และสันทนาการ*, 45(1), ม.ป.น.
- จินตนา สรายุทธพิทักษ์. (2561). *โปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจริญ กระบวนรัตน์. (2557). *วิทยาศาสตร์การฝึกสอนกีฬา (Science of Coaching)*. กรุงเทพมหานคร: สิทธนา ก่อปี่เซ็นเตอร์จำกัด.
- ธนภัทร์ จรูญเรือง. (2559). *ผลการใช้โปรแกรมการฝึกแบบสถานีเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตบอลชายโรงเรียนบ้านหินลาด อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- นุชจรี บุญธรรม. (2561). *ผลของการฝึกโปรแกรมการออกกำลังกายแบบสถานีเพื่อเสริมสร้างภาวะน้ำหนักเกินของนักเรียนชายช่วงชั้นที่ 2*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปาริชาติ ประกอบมาศ. (2564). *การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมทักษะ EF และสมรรถนะการเคลื่อนไหวของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นโดยใช้แนวคิดการเดินเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับสตอรีไลน์*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา). คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลกฤษณ์ เจริญมูล และคณะ. (2561). ผลการจัดโปรแกรมกิจกรรมทางกายเพื่อเสริมสร้าง พฤติกรรมการออกกำลังกายและสมรรถภาพทางกายเพื่อสุขภาพของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1. ในการประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 13. วันที่ 16 สิงหาคม 2561. หน้า 1963 – 1976. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต.
- วัชรินทร์ เสมามอญ. (2561). ผลการพัฒนาทัศนคติและสมรรถภาพทางกายของเด็กและเยาวชนชุมชนโรงเหล้า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยใช้การออกกำลังกายแบบแอโรบิก. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า*, 5, 49-54.
- วิทยา มากทรัพย์. (2557). *ผลการใช้โปรแกรมการฝึกแบบสถานีเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต พลศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- วิโรจน์ ลักษณะอดิสร. (2550). *การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

- ศักดิ์ชัย ศรีสุข และคณะ. (2561). ผลของโปรแกรมการเคลื่อนไหวทางกายเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพในเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านดอนยานาง จังหวัดนครพนม. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 8, 1-8.
- สงศรี พุทธเกิด และคณะ. (2561). ผลของการเล่นในสนามเด็กเล่น BBL เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายและความฉลาดทางการเคลื่อนไหวในนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 9(2), 151-162.
- สมพัฒน์ จำรัสโรมรัน. (2552). สำรวจความพร้อมก่อนออกกำลังกาย. *Health Today*, 8 (94), 40-41.
- สวรส ผลชู. (2562). ความสามารถในการเรียนรู้ทางกลไกของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - โรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) จังหวัดนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตกระบี่.
- सानิตย์ ณะพริ้ม. (2555). ผลของการฝึกแรงต้านด้วยยางยืดแบบสถานีที่มีระยะเวลาพักฟื้นของการฝึกต่างกันเพื่อเสริมสร้างความอดทนของกล้ามเนื้อในผู้หญิงวัยทำงาน. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต พลศึกษา). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สิริวิชญ์ ณิชโชติสุขฤกษ์. (2562). การเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายนักเรียนระดับประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการ สถาบันการพลศึกษา*, 11, 118-132.
- สุภัทรชัย สุนทรวิภาต และคณะ. (2562). ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายแบบสถานีเพื่อเสริมสร้างความอดทนของระบบไหลเวียนเลือดและระบบหายใจของนักเรียนหญิงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา. *วารสารสุขศึกษา พลศึกษา และสันทนาการ*, 45(1), ม.ป.น.
- American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance. (1999). *Physical Education for Life Long Fitness: The Physical Best Teacher's Guide*. Illinois: Human Kinetics.
- Aslam, A., and Mazher. (2015). Enhancing communication skills of ESL primary students through activity-based learning. *European Journal of Language Studies*, 2(1), 1-15.